ALAMANNICARVM RERVM
SCRIPTORES ALIQVOT VETVSTI,

à quibus

ALAMANNORVM, QVI NVNC PARTIM SVEVIS, PARTIM HELVETIIS CESSERE, Historiæ tam Sæculares quam Ecclesiasticæ, ea diligentia atque fide perscriptæ sunt, vt non solùm Antiquitatum Studiosis, sed Theologis cum primis & Iurisconsultis cognitu vtiles & idoneæ sint.

Tomus vnus in duas partes tributus,

CVM GLOSSIS RERVM ET VERBORVM DIFFICILIORVM, QVIBVS nonnunquam historiæ illustrantur, familiarum indagantur origines, ritus prisci eruuntur, deniq; verba feudalia explanantur.

Omnia nunc primùm edita ex Bibliotheca

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI.

Cum INDICE *rerum & verborum accuratissimo.*

PRODEVNT FRANCOFVRTI,
Ex Officina Wolffgangi Richteri, curante Iohanne Theobaldo Schönvvettero & Conrado Meulio ciuibus.

M. DC. VI.

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

D. JOHANNI SWICHARDO, SACRÆ MOGVNTINÆ SEDIS ARCHIEPISCOPO,

S. ROMAN. IMPERII

per Germaniam ARCHICANCELLARIO,

PRINCIPI ELECTORI, &c.

Domino meo clementissimo.

LAMANNIÆ nomen, REVERENDISSIME & ILLVSTRISSIME PRINCEPS ELECTOR, quod priscis illis rerum Germanicarum Scriptoribus, Cæsari, Plinio, Tacito, Sammonico, & Geographis inusitatum ac inauditum, sub Francorum Regum imperio videtur primo esse natum atq; inuentum. Namque illorum prospera & felicissima migratione permoti Alpini supremæ Germaniæ populi, relictis asperis & incultis sedibus suis, glandiferas (vt Cicero loquitur) & fructuosas quærere ipsi quoque armis egressi tentauerunt. Qua tempestate Huni ad idem exemplum, Gotthi, Vandali, Langobardi, ruptis Boreæ terminis, non Germaniam modò, sed vniuersam propemodùm Europam turbarunt ac miscuerunt. Ea gentium confusione Germaniæ nostræ partim confusa & permixta existimantur nomina, alia prorsum obsoleta. Omnes populos singillatim commemorare ad institutum nihil intellego pertinere: ipsam veterem illam Germaniam præoptauerunt THEVTONIAM appellare posterioris ætatis Scriptores, nomine ab Italis accepto, eamque generatim & vniuerse in tres potissimum prouincias tribuere; Alamanniam, Rhetiam, & Germaniam speciatim ita dictam. RHETIAM (vt de hac prius autumem) definiunt ac collocant inter Alpes Iulias & dexterum Danubij latus ab eius ortu ad vsque Noricum, quæ est Pannonia superior. GERMANIAM ad Rhenum sitam esse volunt, quæ ab Trans & Cisrhenanis nationibus colitur. ALAMANNIAM aliquanto latius excitauerunt Francorum Historici, quam ipsius vicinitatis nomen ac termini postulabant. Omnes etenim populos, qui Germanicæ linguæ societate coniuncti sunt, Alamanno-

mannorum appellatione comprahendi voluerunt. Cui rei originem dedisse videntur perpetua cum Francis bella, quorum proximas habuere vicinias, tum insuper alienationes Regum in eos, quos totiens subigere atque in ditionem suam redigere continuis illorum defectionibus adigebantur, vt apud Francos nullum nomen hostile Alamannico fieret celebrius, nullum frequentius. At vero Walafridus Alamannus, probus auctor in primis, & cæteri sanius sapientes, Alamanniam his finibus circumscribunt ac definiunt: quæcumque regiones ab vtroque Rheni latere Alpibus includuntur, ab ortu eius vsq; ad Rauracos, comprahensis ad Acromij dextram Alpigouiâ, & in Rheni defluxu continentibus terris, qua parte sese Brisgouia extendit ac finit: ad sinistram vero pleraque Heluetiâ & bonâ Burgundiæ parte. Et hæc est vera illa ac vetus Alamannia, à Francis post victoribus in prouinciam redacta, in Ducatusque honorem constituta, cui fere ex Regum prosapia Principes præfecti. A queis quidquid cum Episcopis & Abbatibus, Alamanniæ Principibus, ipsos annos DCC. gestum, aut inter se vel cum Imperatoribus hostibusue memorabile factitatum, hisce monumentis, quæ nunc primum in dias litterarum oras producimus, ordine quidem proditum est, etsi non eâ, qua decuit, orationis honestate. Quam vero cur tantopere in huius generis scriptoribus nonnemo velint refugere, equidem caussam nullam esse video. Ab aliis rerum; ab aliis verborum doctrina quæritur, *ait non minus vere quàm eleganter in Oratore suo Tullius. Proba est materia, si probi non item fabri. Atqui probi sunt à pietate, si minus à studio litterarum, vt mihi iuxta videtur, & elegantiorum hominum nullus negitat. Neque rerum adeo omnium imperitum quemquam reperiri existimo, qui non studeat melior ex his libris quam doctior euadere: mores bonos discere, quam phrasium elegantias: vitia corrigere, quam litterarum apices.*

Plautus Trinum.

Atq; vtinam veteres mores, veteresq; parsimoniæ
Potius maiori honori essent, quam mores mali,
Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, nisi quod lubet.
Ambitio iam more sancta est, libera est à legibus.

Quos mores? inquiunt isti: Monasticos ne dicis? in quorum æstu scriptores isti toti incedunt, qui ne viam quidem facere possunt ad prudentiam iturû?

Pacuuiu. in Chryse.

Dii monerint meliora atque amentiam auerruncassint.

**Cornific. ad Heren. *Cic. de Inuent. & in offic.*

Si prudentia est calliditas, quæ ratione quadam potest delectum habere bonorum & malorum,* ex scientiâ quorum ipsa constat, & quam considerata sequitur actio, eius exempla si sequi student, ab his scriptoribus sument. At Abbates & Episcopi fuerunt? Quid ergo? Fugit ne in omni quondam actione atque amministratione Imperii Romani præcipuè floruisse Episcopos & Abbates eiusdem Imperij Principes? Hi domi militiæque primi in consiliis, hi bella gerebant, hi Imperatorum castra secuti, hi Duces, hi signiferi, hi à lateribus Regum, in Palatiis summi, &, vt multa paucis verba vno se obnuntiem, Imperatorum tapanta. In hac parte hæc sunt: videamus nunc quid porro vtilitatis afferant in suo cuique statu. Habemus exempla valde illustria hominum perditorum, qui Ecclesias sæpe malis labefactare moribus conati sunt, & quo pacto illis*

cto illis obuiam itum in tempore à viris probis ac sanctis. Habent Ecclesiastici ambitiosorum & auarorum nequiter expetita machinamenta, quibus docti eadem vitia, ceu pestes ecclesiæ & ipsorum auctorum, sanguine viperino cautius vitent atque fugiant. Habent Laici, quibus auctoritatibus pietatem relictis rebus omnibus debeant præuertere. Habent Aulici velut speculum, in quo prauos & periculosos mores, ambitione & auaritia, interim etiam dolis, simulatione, & criminibus corruptis contemplentur atque ob oculos ponant. Habent Nobiles clararum familiarum non insuperhabendam vetustatem. Quo nomine Ephemerides quàm maxime sese faciunt commendabiles, vt vel earum gratia multum mihi Nobilitas nostra se debere fateatur necessum est. Multa prætereo: grauiora enim facta sunt, quàm memorandi apud te, Reuerendissime & Illustrissime PRINCEPS, *nunc sit locus. Omnia ad arbitrium* CELSITVDINIS *T. collata sunt. Debentur enim C. T. Scriptores isti suo quodam iure atque merito, non tantum quia plurimas res gestas Antecessorum tuorum Archiepiscoporum exsequuntur, verùm etiam quia in tua floruerunt ditione Metropolitana. Est quippe omnis hæc Alamannia sub ius C. T. iurisdictionem & potestatem Ecclesiasticam subacta. Quod si quis negare sese studeat, clamant ipsi Auctores, suorumque scriptorum vsuram nemini, quam C. T. pendendam vno ore fatentur. Absque hoc foret, sunt aliæ caussæ innumeræ, quæ me, vt C. T. virtutem grata memoria, ipsum vero nomen animo grato prosequar, impellunt. Principio dum sacram Sedem vti primariam auguste veneror: vt Metropolitanam, legitimè obseruo: vt Principem, sancte colo. Scilicet sub ea mihi primam lucis huius vsuram datam atque concessam fuisse. Deinde singularis ac propemodum vnica C. T. facilitas, vnica humanitas, cum Principali (quod difficillimum est) grauitate consentiens: quâ omnibus in rebus tam erga subditos quam vicinos ita te exhibes, vt T. C. metuant velut Dominum, & iuxtim quasi patrem non iam diligere, sed amare videantur. Quibus artibus id effectum nullo negotio impetrasti, quod alii vi & armis numquam potuissent. Etenim vt subiecti pariter cum vicinis tutam tranquillamque pacem, cuius & ipsum nomen dulce & res salutaris est, traherent, tua perfecisti comitate. Dignissimus mehercule pacifico & glorioso Imperatore Archicancellarius, qui Domini prudentiam, cuius res gestæ iisdem quibus Solis cursus, regionibus ac terminis continentur, coniunctam cum iustitia adeptus existimaris, ad ea omnia, quæ vel timenda sunt in Romano Imperio vel prouidēda, & animo & cōsilio paratus. Et his optimarum virtutum copiis ornata atque prædita C. T. concinnat ab earumdem studiis non abhorrere Domesticos, quorum prudētiam, industriam, humanitatem, ac beneuolentiam cum ciuibus salutarem, tum gratam exteris sæpi[illegible]ne per[illegible]ximus. Quis Moguntiam adiuit, nec vidit CL. V. Franciscum Philippum Faustum, C. T. Cancellarium summis florere laudibus? Cuius in Repub. tua maximis grauissimisque caussis cognita, & in primis probata fides, industria, patientia, labor, & animi magnitudo. Ipsius quidem humanitate quid mihi exploratius esse potest, quam vt summam erga me etiam absentis obtinerem, vniuersa familia omnibus in rebus declarauit? Vt (quod præfiscine*

dixerim) virum grauiorem, pleniorem officij, & bonorũ studiosiorem non compererim. Hoc Principe, his Consiliariis Res stat Moguntina, & vt proporro atque æternum felicitetur, id vero DEVM OPT. MAX. *ex summis precibus veneror quæsoquè. Cuius mei voti testes venire volo hos Scriptores, quos nunc C.T. more maiorum* DO, DICO, CONSECRO, *meque pariter cum illis, benè vertente Fauentiâ. Francofordiæ, a. d. IV. NON. Septembr. A. N. C.* clↃIↃCVI.

Reuerendiſs. & Illuſtriſs.
CELSITVDINIS T.

DEVOTVS

MELCHIOR HAIMINSFELDIVS GOLDASTVS, HELVETIVS.

PAV-

PAVLI MELISSI FRANCI,
COMITIS PAL. EQVITIS AVR. ET CIVIS ROMANI, CONSILIARII Archipalatini,
MELOS
AD MELIOREM HAIMINSFELDIVM GOLDASTVM, Nobilem HELVETIVM.

QVICQVID abstruso latet in recessu
Sæculi GOLDASTE vetustioris,
Eruis vulgans, & apertiores
Mittis in auras.
Additis sollerte notis Mineruâ.
Digna nimirum & pretiosa gaza
Sunt libri, quos cura vigil sagaxq;
Cœnobiorum
Præstitit sartos hodieque tectos.
FVLDA cum primis celebranda Francis,
Deinde LAVRISSÆ domus ad beati
Flumina Rheni,
Integri custos veneranda LivI,
Nescio quo fure tagace rapti.
Adde CORBEIÆ pluteos, sactique
Pulpita GALLI,
Quæ tuus SCHOBINGER adire tuto,
Tuque item quisti, studiose prisci
Temporis, raræque adeo repertu
(Quorsus eatur)
Paginæ, quâ se stilus HVNIBALDI
Prodidit, Reges veterum recensens
Resque Francorum; licet ipse nugax
Audiat auctor.
Pluribus, queis nec tamen eius vmquam
Scripta sint visa, aut aliquando lecta.
Momon in tantum cacoëthes vrget
Stare cauillis.
Tu viâ cœptâ MELIOR secundis
Perge sis astris, nitidiq; ductum
LECTII prono sequere æmulatu,
Aureę Graü.
Oris adsertor, Latiæq; linguæ;
Excitus Famæ monitis, parantis
Inter æquævos tibi Principatum,
Diteque regnum.

SYL-

SYLLABVS

SCRIPTORVM HOC TOMO CONTENTORVM.

ALAMAN-

HISTORIARVM ALAMANNICARVM PARS I.

Complectens res in Alamannia gestas ab A. N. C. IↃC. vsque ad AN. ↀCCL.

VERSVS NOTKERI BALBVLI DE ALAMANNIA, ex libris eius de Vita S. GALLI:

Dura viris, & dura fide, durissima glebâ.

VERSVS HARTMANNI MONACHI S. GALLI DE eadem, qui in vet. membr. superiori subiiciuntur:

Dura fuit quondam, sed nunc est mollis vt vnda:
Exceptaque fide, quam corde fatetur & ore.

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS.

HEPIDANNVS COENOBITA S. GALLI.

DE hoc nihil à me apud alios lectum. Virum non indoctum fuisse, vel breues isti annales testantur, in quibus, quæ soluta oratione narrat, effinxit ad phrasin veterum historicorum, & vel in Salustio non indiligentem, annus M L. fidem facit. Exstat apud me eiusdem *Computus Ecclesiasticus* eadem breuitate concinnatus. An vero ille sit, qui iussu Vdalrici Abbatis vitam Wiboradæ instituit, apud me inexploratum est, & fere inclinor, vt negem. Disconueniunt enim tempora & stylus. Ille, quum annos in membrana sua adscripsisset MLXXXVII. mortetamen (quomodo mihi persuadeo) præuentus in MLXII. substitit. Iste vero in præfatione ad Vdalricum Abbatem restatur, se ab anno demum MLXXII ad scribendum vitã illam accessisse. Quo indubie annales hosce perduxisset, si auctor eorum atque pater existeret. Iam stylus & genus dicendi quàm alienum sit ab eo, quod in vita, nemo est, qui vtrumque legerit, qui non statim dicturus sit, toto cœlo distare. Fuerint ergo duo Hepidanni, qui eodem tempore vixerint, sicut duo fuere Ratperti, duo Hartmanni, duo eod. tempore Ekkehardi, duo Notkeri, &c. de quibus partim hic, alio partim loco à me dicetur.

RATPERTVS THVREGIENSIS MONACHVS S. GALLI.

ILlustri & generosa familia natus in pago Tigurino, qui media ætate Thuregiensis appellari cœpit, & natalibus Salomone, Notkero, atq; Hartmanno Comitum filiis, Ekkehardo teste, nihil inferior. Præceptoribus vsus est Marcello & Isone scholarum in monasterio Magistris. Scripsit & Epigrammata quædam, quæ edita sunt ab Henrico Canisio, inter quæ celebratur hymnus Ecclesiasticus, *Ardua spes mundi*: Præterea *Litaniarum* libellum. Apud Thuregienses natum Vadianus & Stumpfius tradunt. Vitam eius describit Ekkehardus iunior in Notkero cap. 21. & Ekkehardus minimus in vita Notkeri. Huius historiæ sex habuimus scripta exemplaria: duo ex Monasterio S. Galli, duo ex Bibliotheca Bartholomæi Schobingeri I C. & item duo ex nostra. Fuit & alius RATPERTVS superioris nepos, Monachus, & ipse doctus adæque quàm nobilis. Quem in Dialogis suis de Vita S. Galli loquentem inducit Notkerus Balbulus. Nec dubito, quin horum scripta confundantur, & superiori Ratperto attribuantur carmina, quæ huius sint. Testimonia veterum hæc sunt.

Ekkehardus iunior præloquio suorum casuum; *Scripserat ante nos Ratpertus, homo doctissimus, & ipse codicellum similis materia à S. Gallo & Othmaro vsque ad seipsum, &c.*

Burckardus in casuum præloquio; *Laudabile & satis huic loco vsitatum esset, si veteres scriptores nostri de simili materia imitati fuissent Hartmannum, qui priorem librum de casibus fecerat: & Ratpertum, hominem doctissimum, qui eundem vsque ad sua tempora librum auxerat.*

Ekkehardus minimus Decanus in Vita Notkeri cap. 21. *Scripserat idem homo beatus librum de casibus Monasterii incipiens à temporibus B. Columbani, vsque ad Salomonem Episcopum, & Abbatem nostrum. Dictauerat etiam Litanias, quas Ecclesia canit per totum orbem in diebus rogationum, præter alia plura, quæ fecerat.*

Cunradus Fabariensis cap. 3. *Ratpertum, Tutilonem, quorum in diuinis officiis solemnia satis recitant carmina.*

EKKEHARDVS IVNIOR MONACHVS S. GALLI.

QVinque legimus Ekkehardos in Monasterio S. Galli floruisse, nobilitate & eruditione claros. Quos, quia nonnulli confundunt, diligenter atque ordine discriminabimus, simul etiam, qua ætate vixerint, quid & vbi scripserint indicaturi. Et primus quidem fuit

EKKEHARDVS, quem SENIOREM cognominant, DECANVS, nobili Ionsuuiliorum familia apud Alamannos natus, vir eruditus & prudens, summæq; apud omnes auctoritatis, scripsit præter varia epigrammata, quæ hinc inde leguntur, sequentias: *Prompta mente canamus, summum præconem Christi, qui benedici cupitis, à solis occasu,* De S. Afra antiphonas, vt reliquias eius mereretur, Luitoldo Episcopo Augustano & sequentiam dictauit, & hymnum *O Martyr æterni patris*, antiphonam *Ambulans Iesus, Adoremus gloriosissimum.* Hæc Ekkehardus in casib. cap. 9. Puer adhuc carmine composuit *vitam Waltharii Manufortis*; quam post ibi, quia mendis & barbarie, quippe à puero perscripta, scatebat, Ekkehardus ille iunior Aribonis Archiepiscopi mandatu Magontiæ correxit & emendauit. Ex relatione S. Kebæ inclusæ scribere cœpit *vitam & passionem S. Wiboradæ Martyris*, sed morte præuentus non absoluit, vt auctor est Hepidannus iunior. Fecisse præterea videtur librum, quem insolenti titulo *Lydium Carolomannum* præscripsit, quo de in glossis annotanimus.

nimus. Moritur A. D. 977. vt legitur in Annalibus Hepidanni, non vt Stumpfius scribit anno 996. Testimonia veterum hæc sunt:

Hepidannus anno 977. *Otto Imp. Augustus, & Purchardus Dux, & Vdalricus Episcopus, & nepos eius Adelbero, & Vdalricus Comes, & Ekkehardus Monachus isto anno de hoc seculo recesserunt.*

Hepidannus iunior in Vita S. Wiboradæ: *Tempore, quo venerabilis Gralo congregationem S. Galli rexit, fuit in ea quidam frater nomine Ekkehardus, vir totus ex sapientia virtutibusque factus, &c.*

Tiufburgius in Ephemeridibus Augusto: *XVI. KAL. obiit Ekhardus Decanus, de Enkinfurt, quod habet Ger. Blarrarius.*

Stumpfius Chronic. lib. 2. cap. 5. Cralóh ward durch Tyranney von månniglichen verhaßt/vnd kam in solchen Vnfall/daß er an leib vnd Gemůth abnam/so viel/daß man jhm seinen Dechan Egkarten / vom Geschlecht von Jonschwyl zugab/ ein geschickten Mann/der gab månniglichen Red vnd Antwort von deß Abts wegen: vnd was also sein Pfläger biß auff Zukunfft K. Othen/ ohn welches Bewilligung vnd Vorwissen die Mönch der Abtey halben keine Enderung fürnemmen bedörfftend.

Idem lib. 5. cap. 5. Abt Vlrich rychßirt fünff Jahr/ vnd verließ das Leben am 21. Febr. Anno Dom. 996. in welchem Jahr auch der alte vnd vermårte Mönch Eckhardus verschied.

Alter EKKEHARDVS, qui MINOR vel IVNIOR & PALATINVS nuncupatus, Senioris ex sorore nepos, vir eruditus & acutus, Latinæ Græcęque linguæ (quod illo seculo perrarum in Alamannia) gnarus. Præfuit primũ scholæ vtriq; Claustrali (quam vocant) & Canonicæ, id est, Interiori & Exteriori, & cum magna quidem laude. Demum Portarii Claustralis officio pręfectus, inuitus licet, concessit in Ottonum Aulas, satagente Haduuiga Sueuiæ Duce, cuius ille præceptor fuerat in arcibus Dwielanis, euocante Imperatore. Quo vbi peruenit, illico à Cæsare in Senatũ legitur, eiq; fit à consiliis secretis, Capellanus, & Ottonis iunioris pædagogus. Scripsit præter varia epigrãmata, quæ circumferuntur, sequentiam de S. Desiderio, *Summis conatibus*, & sequentiam *Diei*. Excepit acta colloquii habiti inter Ottones, patrem & filium de electione Notkeri Abbatis S. Galli. Notas scribendi apprime peritus Ottoni Imp. commodus exstitit Capellanus & Secretarius. Moritur ann. Domin. 996. Fallit enim Stumpfius, qui seniorem Ekkehardum in eum annum produxit. De illo Herimannus Contractus anno 990. *Vdalricus Abbas, & Eggehardus Magister doctus in Cœnobio S. Galli obiit.*

Tertius EKKEHARDVS, qui & ipse MINOR dictus ab historico Ekkehardo, respectu videlicet superioris, cuius fuit cõsobrinus: Senioris vero itidẽ similiter ex sorore altera nepos, vir, vt Ekkehard. ille scribit, idonee litteratus, Diaconus primo, post Decanus & ipse. Quid ediderit, nusquam exprimitur à scriptorib. Monasterii. Scripsisse tamen, quum & scholis præfuerit, & ab Hadwige Sueuię Duce, cui ab Ekkehardo Palatino fuerat commendatus, ad scribendum stimulatus, mihi nullum fit dubium.

Quartus EKKEHARDVS, qui & ipse IVNIOR cognominatur, tum in manuscriptis, tum à Burckardo, auctor est huius libri *de Casibus Monasterii*. Moguntiæ constiturus iussu Aribonis Archiepiscopi, cuius vtebatur familiaritate, *vitam Waltharii Manufortis*, quam Ekkehardus senior puer etiam, vt supra memoratum, pueriliter cõscripserat, emendauit & elimauit. Eiusdem rogatu cõposuit *Benedictionum librum* carmine, quem ante hos annos Monasterio S. Galli dedicauimus. Mandatu item Imperatricis ibidem commorans descripsit Psalterium in linguam Barbaricam, id est, Germanicam, à Not-

kero Labeone Physico traductum, in priuatos nimirum Imperatricis vsus. Quod opus nunc in nostra manu est. Vita defungitur sub Notperto Abbate, cui successit Vdalricus I. Ann. Domin. 1071. sub Henrico IIII. Imperatore.

Burckhardus præloquio Casuum: *Ekkehardum quoq, iuniorem, qui à Salomone incipiens vsq, ad Notpert. se singula dicere velle pollicitus est, sed in Notkero finiuit. Siue autem morte praeuentus hoc, quod in exordio libri sui se dicturum promisit, non perfecit, aut si perfectum postea perditum sit, nos nescimus.*

Cunradus Fabariensis prohemio; *Antiquorum gesta patrum, sicut in libro, qui de Casibus monasterii succincte & compendiose scriptus, non humili stylo legentibus patere potuit.*

Quintus EKKEHARDVS, quem MINIMVM appello, Decanus Monasterii S. Galli, scriptor est vitæ B. Notkeri, vt in II. parte à nobis demonstrabitur.

BVRKHARDVS MONACHVS S. GALLI.

NVllum vetus exemplar, quibus vsi sumus (habuimus autem quatuor: duo ex Bibliotheca Bartholomæi Schobingeri IC. sanctissimæ memoriæ viri, altera ex nostra) hunc auctorem agnoscit, sed in calce Ekkehardi hæc tantum verba leguntur: FINIT EKKEHARDVS IVNIOR, INCIPIT ALIVD PRAELOQVIVM DE CASIBVS. In vno tamen Ioachimi Vadiani manu adscriptū erat, INCIPIT BVRCKHARDVS, ex vetustiori ne exemplari, an alio aliquo scriptore, non habeo compertum. Illud scio, maximæ fi dei summæq; diligentiæ virum fuisse, qui nihil temere vel dicere vel scribere solitus erat. Eius ergo fidem non sequi, mihi religio maxima fuit. Cap. 4. testatur, se in Italia fuisse. Cap. 5. Dietpaldi gesta aitdidicisse ex senibus, qui ipsum nouerint. Mortuus autem Dietpaldus A. D. 1034. Cap. 10. testatur, se rerum ab Vdalrico Tegerfeldio gestarum αὐτόπτην & oculatum arbitrum exstitisse. Fuit is Abbas Friderico Barbarossa imperante A. D. 1166. Heinricus vero Klingius, sub quo scriptor iste claruit, diem clausit ann. Domin. 1204. & auctor librum.

CVNRADVS DE FABARIA, PRESBYTER S. OTHMARI.

VIxit circa An. Dom. 1240. in Fabariensi monasterio nutricatus, in Ecclesia S. Othmari, quæ est in monasterio D. Galli, Presbyter Canonicus. Scripsit præter librum *de Casibus Monasterii Catalogum quoque Abbatum, qui præfuerunt monasterio S. Galli.* An quid præterea, nec dū rescire potuimus. Cap. 8. ita de se ipse scribit: *Ego, qui hæc scripsi, Cunradus Presbyter S. Othmari dictus de Fabaria, &c.* Strumpfius Chron. lib. 1. c. 6. das schreibt Herr Conrad von Pfefers/der ein Leypriester S. Othmars Kirchen gewesen ist/&c. Eius, vt & superiorum, meminere præter Vadianum & Stumpfium, Tschudus quoque, Bullingerus, Kesslerus, Munsterus, Falco, & Myconius, in Chronicis.

BERTHOLDVS MONACHVS S. GALLI.

DEscripsit ætatis suæ Abbates, natus sub Vdalrico Tegerfeldio, denatus sub Ruomone Ramstainio, ann. Dom. quasi 1281.

IOACHIMVS VADIANVS COS. SANCTGALLENSIS.

VIr doctissimus simul & prudentiss. Medicinæ Doctor & Professor quondam in Academia Viennensi, Theologus, Iurisconsl. Philosophus, Orator,

tor, Poeta, Historicus incomparabilis, scripsit in omni disciplinarum genere libros eruditissimos; ex quibus alii sunt vulgati, pars in priuatorum scriniis tineis & blattis pulchrum præbent pabulum. Obiit ante annos 50. Eius vitam descripsit Iohannes Kesslerus Sanctgallensis, quæ in Bibliotheca Reip. S. Galli asseruatur.

TIVFBVRGIVS MONACHVS S. GALLI.

Quin auctor sit Ephemeridum, quas ex variis hinc inde anniuersariorum libris collegit, nullus ambigo. Et fidem facit ipse M S. cod. in quo legitur: *Iste liber est S. Galli, & Dominus de Tiufburg scripsit istum librum, anno Domini M.CC.LXX.II.*

IOHANNES GEORGIVS TIBIANVS.

NVperus est scriptor ac recens, cuius Panegyricon, quia breui manu plurima Alamanniæ loca & eleganter comprehendit, ea re visum est adiungere. Tantum de huius partis scriptoribus.

A 3 HEPI-

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

ANNALES BREVES RERUM IN ALAMANNIA GESTARUM.

ANNI DOMINI NOSTRI INCIPIUNT.

DCCVIIII. Hyemps dura. Cothefridus Dux mortuus est.
ꝟX. Annus durus & deficiens fructus.
ꝟXII. Aquæ inundauerunt valde.
ꝟXIIII. Pippinus maiordomus defunctus est. Karolus filius in maiore domatu succedit cognomento Martellus.
ꝟXV. Karolus Alamanniam rebellantem domat, Liutfrido Duce eorum superato. Cuius filius Thietpaldus S. Pirminium pepulit.
ꝟXVIII. Vastauit Karolus Saxoniam plaga magna.
ꝟXX. Pugnauit Karolus contra Saxones.
Abbas hoc noster Othmarus ponitur anno.
ꝟXXI. Eiecit Theudo Saracenos de Æquitania.
ꝟXXII. Magna fertilitas.
ꝟXXIIII. Beatus Pirminius primo venit in Augiam à Gregorio II. in Germaniam missus, quemadmodum & Bonifacius, ante Vunifridus dictus, natione Anglus.
ꝟXXV. Saraceni venerunt primitus.
ꝟXXXI. Beatus Beda Presbyter obiit.
ꝟXXXII. Karolus pugnauit contra Saracenos ad Pictauis die Sabbato.
ꝟXXXVII. Karolus pugnauit contra Saracenos in Gotia in die Dominica.
ꝟXL. Karolus mortuus.
ꝟXLIII. Karlomannus & Pippinus in Saxonia. Iste Karlomannus Alamanniam etiam afflixit.
ꝟXLV. Karolmannus iuit ad Romam, & ob honorem Dei omissis sæcularis pompæ deliciis comam capitis sui deposuit, & suo germano Pippino Regni gubernacula reliquit.
ꝟXLVI. Sidonius Episcopus Constantiensis Ecclesiæ & Abbas Augiæ B. Othmarum in synodo de adulterio accusatum damnauit, mox missum in exilium.
ꝟXLIX. Pippinus in Saxonia.
ꝟLI. Stephanus Papa in Franciam venit. Domnus Bonefacius Episcopus in prædicatione Phrisiam perrexit, vitam temporalem in martyrio finiuit.
ꝟLII. Sāctus Bonifacius Episcopus martyrio coronatur, & Domnus Pippinus per auctoritatem Stephani Romani Pontificis deposito ac detonso Rege Hildrico, qui à baptismo alio nomine vocitatus est Danihel, ex Præfecto Palatii Rex constitutus est, & cum exercitu Francorum Italiam ingreditur, & receptis rebus S. Petri reuersus est ad sedem suam.
ꝟLIII. Franci iterum in Langobardiam cum exercitu.
ꝟLIIII. Papa Stephanus defunctus.
ꝟLV. Venit organa in Franciam.
ꝟLVI. Rex Pippinus Saxoniam ingreditur.

ꝟLVII. Rex

ꝟ LVIII. Rex Pippinus cum exercitu in Æquitaniam. Vuarinus & Ruodhardus beatum & sanctum virum Othmarum multis iniuriis affligebant: ipse vero plenus dierum, plenus etiam sanctitate meritorum de angustiis huius vitæ eripitur, atque in insula Rheni fluminis, quæ vocatur Stein, sepultus est. Eo ipso anno Iohannes Episcopus administrationem cœnobii nostri per vim suscepit.

ꝟ LVIIII. Pippinus iterum in Vuasconiam vsque ad Limodiam ciuitatem.

ꝟ LX. Rex Pippinus iterum in Æquitaniam, Bittiricam conquisiuit.

ꝟ LXII. Hiems grandis & dura.

ꝟ LXIIII. Pippinus conquisiuit Limodiam.

ꝟ LXV. Pippinus Tolosam pertexit.

ꝟ LXVI. Pippinus obiit VIIII. Kal. Octobris.

ꝟ LXVII. Karolus & frater Karlomannus regnare cœperunt.

ꝟ LXVIII. Translatio S. Othmari Abbatis de insula Rheni ad monasterium S. Galli.

ꝟ LXVIIII. Karlomannus Rex obiit II. Non. Decembr.

ꝟ LXX. Franci in Saxonia cum Karolo Rege.

ꝟ LXXI. Karolus in Langobardia.

ꝟ LXXII. Pauciá ciuitas eõquisita, & Rex Desiderius & Ansa vxor eius pariter exiliati sunt ad Chorbeiam: & ibi Desiderius in vigiliis & orationibus & ieiuniis & multis bonis operibus permansit vsque ad diem obitus sui. Karolus peruenit ad Romam.

ꝟ LXXIII. Karolus in Saxonia.

ꝟ LXXIIII. Karolus Rex in Italiam, & inde in Saxoniam iam sine bello.

ꝟ LXXVI. Karolus Rex in Hispaniam, & Saxones in Franciam.

ꝟ LXXVIII. Franci in Saxonia sine bello. Fames magna & mortalitas in Francia. Rautpertus Abba constituitur.

ꝟ LXXVIIII. Karolus in Saxoniam, deinde ad Romam. Rautpertus moritur. Vualdo Abbas constituitur.

ꝟ LXXX. Karolus reuersus est de Roma, Pippino baptizato.

ꝟ LXXXI. Rex Karolus cum Francis ad Lippiam absque bello: & postea Saxones mentiti sunt, & quosdam de Francis occiderunt: & iterum Franci super Saxones. Vualdo moritur. Vuerdo Abbas constituitur.

ꝟ LXXXII. Karolus Rex iterum in Saxonia cæde facta terram deuastauit.

ꝟ LXXXIII. Karolus Rex ad Lippiam transiuit Rhenum, & deuastauit Saxones.

ꝟ LXXXIII. Rex Carolus Merspurch resedit, & Saxones in pace conquisiuit.

ꝟ LXXXIIII. Karolus Romam venit, deinde ad S. Benedicti monasterium, & ad Capuam: & crucesin vestibus apparuerunt.

ꝟ LXXXV. Karolus de Roma veniens ad Pauciam, & exinde duxit Langobardos & exiliauit eos in Francia, & resedit Vuormaciam, & exinde perrexit per Alamanniam in fines Bauuariorum, & ibi Dux Dassilo reddidit ei ipsam patriam, & dedit ei filium suum Theodonem obsidem.

ꝟ LXXXVIIII. Karolus Rex Regnum Hunorum vastat.

ꝟ XC. Rex Karolus Regenespurch resedit: & Pippinus comam capitis deposuit, & quidam de Francis occisi sunt & suspensi propter cõsilium quod fecerunt super Karolum.

ꝟ XCI. Wilhelmus pugnauit cum Saracenis ad Narbonam, & perdidit ibi

multos homines, & occidit vnum Regem ex ipsis cum multitudine Saracenorum.

℣ XCII. Karolus iterum in Saxoniam, & ipsi Saxones venerunt obuiam illi, & promiserunt fidelitatem, & postea mentiti sunt.

℣ XCIII. Iterum Rex Karolus cum magno exercitu Franchorum in Saxonia terrã deuastauit, & ipsos conquisiuit, & exinde adduxit obsides LXX. & reuersus est cũ pace. Vuandali conquisiti sunt, & Zotanus Dux de Pannonia venit ad Karolum Regem ad Aquasgrani, & seipsum dedit & patriã, quã habebat, & ipse baptizatus est, & omnes, qui cum eo venerant, & reuersus est cum pace & honore in patriam suam.

℣ XCIIII. Karolus Rex in Saxoniam cum magno exercitu terram deuastauit, & cum præda magna reuersus est ad propria.

℣ XCVII. Iterum Karolus in Saxoniam venit, terram deuastauit, & cum pace reuersus est in Franciam ad aquas: & iterum cum exercitu in Saxoniam cum omnimoda domo sua, & resedit ibi hibernum totum.

℣ XCVIII. Karolus Rex in Saxoniam, & conquisiuit illos, & exinde adduxit obsides innumerabiles, & reuersus est cum pace.

℣ XCVIIII. Keroldh occiditur.

DCCC.

Octingentesimus I. Karolus Imperator factus & magnus cognominatus.

ω II. Heito Episcopus in consilio Karoli clarus habetur.

ω X. Heito Episcopus super mare transiuit.

ω XI. Vuerdo Abba obiit: Vuolfleoz Abba constituitur.

ω XIII. Karolus Imperator obiit. Annus I. Ludouici Imperatoris.

ω XV. Cozpertus Abba constituitur.

ω XVIII. Sedulius Scottus clarus habetur.

ω XX. Heigo Episcopus in Augia militat.

ω XXIII. Vuetinus Monachus de Augia obiit.

ω XXVIIII. Initium basilicæ S. Galli, & translatio S. Othmari de eadem ecclesia in basilicam S. Petri Apostoli. Vnde versus Notkeri Balbuli:

I. amat ms. Iustitiæ Gozbertus heros fratris Winihardi
Artibus eximiis fasces portantibus omnes
Pauperibus monachis lapidum calcisque & harenæ
Vt quondam largus fecitque Sisinnius almus.
HANC STRVXIT ECCLESIAM.

ω XXXIIII. Dedicatio basilicæ S. Galli.

ω XXXVI. Bernuuicus Abba constituitur.

ω XL. Ludouicus Imperator obiit, & eclypsis solis facta est III. NON. MAI. inter octauam & nonam horam.

ω XLI. Bellum trium fratrum. Chrimaldus Abba efficitur.

ω XLII. Diuisio regni inchoata.

ω XLIII. Pax facta inter illos.

ω XLIX. Terræmotus. Vualahfredus Abba Augensis obiit. Iste vir litteratus vitas sanctorum Galli & Othmari ad petitionem Gozperti Abbatis compilauit eleganter.

ω LX. Hyems magna, & mortalitas animantium.

ω LXI. Fames validissima. Meginratus heremita martyrizatus est.

ω LXIII. Gens Hunorum Christianitatis nomen aggressa est.

ω LXIIII. Translatio S. Othmari de ecclesia S. Petri in basilicam S. Galli.

ω LXVII. Terræmotus & nimia superfluitas imbrium.

ω LXVIII.

ꝏLXVIII. Stella Cometis. Fames validissima & mortalitas hominum & animantium.

ꝏLXXI. Yso magister obiit PRID. ID. MAI.

ꝏLXXII. Grimaldus Abba obiit, & Harthmuotus ei successit, cui & hoc epitaphion posuit;

Hic manet interius diuinæ legis amator;
Grimoldus humilis templum hoc qui condere iussit.

ꝏLXXVI. Ludouuicus Pius Rex Germaniæ obiit. Volo cecidit.

ꝏLXXVII. Karolus secundus Imperator cœpit regnare.

ꝏLXXVIIII. Papa Iohannes in Franciam venit.

ꝏLXXXII. Karolus Imperator à Iohanne Papa benedicitur.

ꝏLXXXIII. Karolus Imperator gubernacula regni Franchorum suscepit.

ꝏLXXXIIII. Ex petitione Harthmuoti Abbatis Pernhardus in locum illius constituitur.

ꝏLXXXVIIII. Karolus Imperator à regno depositus est, & obiit in octaua Theophaniæ eodem anno: & Arnolfus in regnum eleuatur, in cuius temporibus Agareni in istas regiones primitus venerunt.

ꝏXCI. Salomon Abba efficitur.

ꝏXCII. Ipse Episcopali honore coronatur. Radespona igne cremata est.

ꝏXCIII. Arnolfus contra Marauenses pergebat, & Agarenos vbi reclusi erant dimisit.

ꝏXCVII. Arnolfus efficitur Imperator.

ꝏXCIX. Agareni Italiam intrauerunt, & Langobardos bello vicerunt.

ꝏC. Arnolfus Imperator obiit. Ludouuicus filius eius in regnum eleuatur adhuc puerolus. Norici cum Agarenis pugnauerunt, & partem ex eis occiderunt.

ꝺCCCCI. Tuuentibolch Rex à suis interficitur.

ꝺCCCCII. Agareni à Baioariis ad prandium vocati, vbi Rex eorum Chussol occisus est, & alii quam plurimi cum eo. Terræmotus per loca.

ɸIII.

ʌIIII. Salomon Episcopus resedet cellam suam in Turgouia.

ʌVI. Adalbertus decus Franchorum occiditur.

ʌVIII. Baioariorum omnis exercitus ab Agarenis occiditur. Adelbero Episcopus Augustensis cum magno apparatu & multis donis venit ad monasterium S. Galli.

ʌVIIII. Agareni in Alamanniam.

ʌX. Adelbero Episcopus obiit. Agareni cum Alamannis & Francis pugnauerunt, eosque vicerunt, & Norici partem ex eis occiderunt.

ʌXI. Stella Cometis apparuit. Luodouuicus Rex filius Arnolfi Regis obiit, & Domnus Chuonradus regnum accessit.

ʌXII. Chuonradus Rex in festiuitate S. Stephani ad vesperum venit ad monasterium S. Galli. Eodem anno Notkerus magister obiit.

ʌXIII. In Purificatione S. Mariæ transacta festiuitate ad vesperum, grande miraculum contigit, vt stellæ miro modo vsque ad mediam noctem inter se volitarent. Eodem anno nix immanis cadens ID. APR. ebdomadam Paschæ perdurauit. Hatho Archiepiscopus obiit, & Othpertus Episcopus occiditur. Agareni Alamanniam intrauerunt. Erchanger & Pertholt frater eius, & Vodalrichus Comes auxiliante illis nepote eorum Arnolfo optimo Duce Baioariorum, totum exercitum eorum iuxta Inc fluuium penitus occiderunt, nisi XXX. viros.

A XIIII. Salomon Episcopus captus est.

A XVI. Erchanger & frater eius Peretholt & Liuthfrid capti & occisi sunt. Vuiberat reclusa est.

A XVIII. Chuonradus Rex obiit ante natale Domini. Heinricus Saxo Rex electus est.

A XVIIII. Salomon Episcopus obiit in vigilia Epiphaniæ. Ruodolfus Rex & Purchardus Dux Alamannorum pugnauerunt ad Vuintertura, & Rex superatus est.

A XX. Rachilt in natiuo S. Mariæ inclusa est.

A XXI. Harrhmannus Abba effectus est.

A XXII. Ruodolfus Rex filiam Purchardi Ducis accepit.

A XXIIII. Engilbertus Abba efficitur.

A XXV. Purchardus Dux in Italia dolo occiditur. Agareni monasterium S. Galli inuaserunt. Vuiberat martyrizata est. Engilbertus Abba ab Henrico Rege Abbatiam suam suscepit.

A XXXIII. Thieto Abba efficitur, V. KAL. NOV. II. feria.

A XXXIIII. Notingus Episcopus, & Engilbertus Abba, & Moyses Decanus obierunt. Aluuicus Abba efficitur in Augia.

A XXXV. Chuonradus Episcopus efficitur.

A XXXVI. Ista iuventus mortua est. Heinricus Rex obiit: Otto filius eius successit ei in regnum.

A XXXVII. Monasterium S. Galli concrematũ est, VI. KAL. MAI. in IIII. feria, & Arnolfus Dux Bauariorum defunctus est.

A XXXVIIII. Eclypsis Solis facta est circa horam tertiam diei, XIV. KAL. AVG. in IIII. anno Ottonis Regis in VI. feria, luna XXVIIII. Eodem die in Regione Galliciæ innumerabilis exercitus Saracenorum à quadam Regina nomine Tota penitus extinctus est, nisi Rex illarum & quadraginta VIIII. viri cum eo. Eodem anno Eberhardus Dux Franchorum occisus est, & Kisalbertus Dux Choldhariorum in Rheno vitam finiuit.

A XL. Annus durus & deficiens fructus.

A XLI. Signum mirabile apparuit in cœlo, & mortalitas boum fuit.

A XLII. Thioto abbatiam suam dereliquit, & Gralo frater eius vterinus ei successit, II. Kal. Iun. III. feria.

A XLIII. Omnis Agarenorum exercitus à Baioariis occisus est.

A XLIV. Terræmotus factus est III. feria Paschæ circa pullorum cantum, XVI. Kal. Mai. Eodem anno æstas omnis versa est in pluuiam.

A XLV. Nix magna IDVS Mar. cadens.

A XLVI. Rachilth reclusa defuncta est.

A XLVIII. Lintaugia concremata est Non. Iunii. Eodem anno Liutolfus Deo carus & omnibus sanctis, filius Ottonis Regis, cum Heremanno Duce venit primitus ad monasterium S. Galli in festiuitate ipsius.

A XLVIIII. Vualdo Curiensis Episcopus, & Hetimannus Dux Alamannorum obierunt.

A LI. Otto Rex Italiam cepit.

A LII. Kerhilt VI. Kal. Iunii, in die Ascensionis Domini sacro velamine induta est, & in natali S. Mariæ inclusa. Eodem anno duo tonitrua maxima facta sunt in monasterio sine læsione.

A LIII. Discordia exorta est inter Ottonem & filium eius Liutolfum Ducem Alamannorum. Eodem Anno Abba suscepit regimen monasterii S. Galli, & rexit illud annum 1. & menses 11. & ebdomadam. 1.

A LIIII. Adalbero filius Pertoldi, & Arnolfus filius Arnolfi Ducis occisi

sunt

sunt, & Fridericus Archiepiscopus Magontiensis, & (heu proh dolor) Anno Abba obierunt.

A LV. Otto Rex cum Agarenis pugnabat in festiuitate S. Laurentii, eosque Deo auxiliante deuicit, & erat numerus illorum centum milia, & multi illorum comprehensi sunt cum Rege eorum nomine Pulszi, & suspensi sunt in patibulis. Et aliud bellum cum eis gerebatur à Poemanis, vbi comprehensus est Rex illorum nomine Lele, extincto exercitu eius. Eodem anno Otto Rex & filius eius Liutolf in festiuitate S. Galli pugnauerunt cum Abatarenis & Vulcis & Cyripsanis & Tolosenis, & victoriam in eis sumpsit, occiso Duce illorum nomine Ztoignauo, & fecit illos tributarios. In ipso anno Heinricus Dux Baioariorum defunctus est.

A LVI. Liutolfus filius Regis Ottonis Italiam ingreditur. Ipso vero anno cruces apparuerunt in albis vestimentis.

A LVII. Liutolfus in Italia febre correptus (heu proh dolor) vitam præsentem finiuit.

A LVIII. Aluuic Augensis beatæ memoriæ Abba paralysi morbo ægrotare cœpit.

A LVIIII. Cralo venerabilis Abba vita discessit. Cui successit Purchardus vir nobilis ex antiquorum Regum prosapia ortus, sapiens & pulcher & decorus aspectu. Eodem anno Aluuicus Augensis Abba defunctus est, & in eius locum Ekkehardus eidem cœnobio, horto deliciarum, prælatus est.

A LX. Annus durus & in multis regionibus deficiens fructus, & multi fame perierunt.

A LXI. Perethrat ad cellam S. Georgii inclusa est.

A LXIII. Otto Rex secundam profectionem in Italiam fecerat cum magno exercitu in mense Augusto.

A LXIIII. Ipse à Papa Octauiano benedicitur in Purificatione S. Mariæ die Dominico.

A LXVII. Ruodman Abbas Augensis nocturnus claustrum intrauit & clandestinus, vt si quid reatui proximum indagare posset, publicaret, vti lupus caulas introit. Sed Ekkehardi monachi perspicacia proditus, qui ei deprehenso laternam anteferebat, multas venias petens vix sine dedecore emissus est, atque ipso machinante.

A LXVIII. Aduentus & immissio octo Episcoporum ac totidem Abbatum in monasterium S. Galli ad examinandam vitam nostram & regulæ obseruationem. Qui Deo dante optima testimonia daturos polliciti, fratresque facti caritatiue abierant.

A LXVIIII. Thietpertus Presbyter defunctus est.

A LXX. Hoc anno eclypsis Solis facta est XI. KAL. IAN. luna XXVIII. hora diei III.

A LXXI. Turbo vehemens cum magna ædium & arborum ruina exortus est III. NON. AVG.

A LXXIII. Hoc anno efficitur Notkerus Abba benignus.

Menstrua quindenas præcedens luna Kalendas,
Cum fore venturas præsignet mense Theseo.

A LXXVIII. Otto Imperator Augustus, & Purchardus Dux, & Vodalricus Episcopus, & nepos eius Adelbero, & Vodalricus Comes, & Ekkehardus monachus isto anno de hoc sæculo recesserunt.

Quis

Quis dederis partem, voluisti quam dare septem,
Necnon octauam, ô Dee sancte, tuam.

LXXXI. Stella Cometis tempore autumni visa est. Mox secuta est mors Abbatis Notkeri, & eius quondam antecessoris Purchardi, & Notkeri medici.

LXXXII. Ymmo Abbas ordinatus est. Otta est hoc año grauis de regno contentio inter Ottonem Imperatorem & nepotem eius Henricum Ducem Baioariæ filium Heinrici.

LXXXIIII. Lotharius Rex Franchorum cõtentiose agens aduersus Imperatorem Ottonem de finibus regni Aquisgrani, tanquam sedem regni patrum suorum inuasit. Terram quoque inter Mosellam & Rhenum, quæ erat in Ottonis imperio, affectare cœpit. Contra quem statim Otto XXX. milia equitum in Franciam duxit, & hostiliter eam deuastans famosissimam fecit expeditionem.

LXXXV. Kebehardus Episcopus efficitur.

XXXVI. Pertherat in claustro defuncta petit loca cœlo.
Hartker mox antrum post quam se damnat in ipsum.

LXXXVIII. Otto Imperator non contentus finibus patris sui, dum esset Romæ, egressus est occupare Campaniam, Lucaniam, Calabriam, Apuliam, & omnes vlteriores partes Italiæ vsque ad mare Siculum & portum Traspidem. Qua causa Imperator Constantinopolitanus, sub cuius erat hæc omnis terra imperio, primo per nuntios nequiquam eum remptat reuocare ab incepto: dein Saracenos ex Sicilia & aliis insulis maris & finibus Africæ vel Ægypti aduersus eum conduxit in prœlium, cum quibus ille infeliciter dimicauit. Nam ad prandendum eos venire æstimans, dum paucos in litore maris quasi latrunculos conspicit, parua manu aggressus est eos opprimere, & circumfusus infinita multitudine, quæ se noctu in montibus occuluit, omnibus in exercitu suo fugatis vel occisis vel captis ipse nauigio vix ad castellum quoddam suorum euasit. Ex captiuis autem multos postea reuersos vidimus tam clericos quam laicos, quorum vnus erat Vercellensis Episcopus carcere diu maceratus apud Alexandriam.

LXXXVIIII. Hoc anno Imperator cogitans se vindicare in eos, qui in Sicilia habitant, Saracenos, voluit arte Darii quondam Regis Persarum, ponte nauibus iuncto, quemadmodum ille Græciam, ita & ipse Siciliam intrare: sed immatura morte præuentus est & Romæ sepultus. Pro quo regnauit filius eius Otto tertius hoc vocabulo quartum ætatis annum agens, cum quo simul regnauit mater eius Theophanu, quam sibi pater ex nobilibus Græcorum susceperat vxorem.

XC. Hic bene maturo transit pater ille sub æuo,
Ad patriæ requiem hic obit Ymmo diem.
Hunc merito nostri vigilanter habent memorari
Plura loca gallis stant monimenta cui.

XCV. Stella Cometes apparuit clara in natale S. Laurentii.

XCVI. Vodalricus Abbas vita discessit, & Gerhardus ei subrogatur, atque Ekkehardus monachus defungitur.

XCVII. Faillanus Scottus beatæ memoriæ de hoc sæculo migrauit, & Theophanu Imperatrix nono anno viduitatis suæ defuncta est cum multis regni sui nobilibus.

CC. Ille-

Millesimus.

M I. Heinricus Dux Baioariorum, filius Heinrici, defunctus est, cuius mortem ciuile bellum præcessit multorum interitu nobilium Baioariorum. Hoc anno Ruodolfus in Burgundia, qui patri Chuonrado successit in regnum, quosdam suorum hæreditate paterna priuare conatus, bello lacessitus est ab eis: vbi ipse regulus licet copiosum haberet exercitum, facile tamen victus & fugatus est. Notabilis annus etiam siccitate aeris nimia, multis pecoribus, multis quoque mortalibus siti extinctis. Tantum enim siccabantur cuncta Europæ flumina, vt pene nullum non esset vadosum. Inter hæc Saxones & Sclaui, qui dicuntur Vueletabi, mutua se cæde & incendio mactantes totam Germaniam inter Danubium & Oceanum sitam quam maxime inquietabant.

M III. Mense Februario stella Cometes visa est, & non longe à Sole recedens pauculis diebus circa ortum diei apparuit.

M V. Intonat arce poli, nostri iaculantur ab igne:
Nemo tamen læsus, laus tibi Christe Deus.

M VI. Kerhardus Abbas diem obiit.

M VII. Purchardo nostras Dominus commisit habenas,
Quippe viro iam tunc sibimet per cuncta parato.

M VIII. Otto Imperator Romæ sine herede defunctus est, cui successit Heinricus de regio genere Dux quoq; Baioariorũ tertius eo nomine: cum quo & Heremannus Dux Alamanniæ & Alsatiæ regnum sorte diuidere & parti aspirare temptabat: sed infecto negotio vltionem conatus in eos, qui in Strazpurch cum Rege senserant aduersus se, irrupit ciuitatem & in direptionem dedit, pessimo quoq; exemplo sacra profanauit, mox à rege subiugatus diem anni non impleuit. Paruulus filius eius consobrinus Regis Dux populi ordinatus est.

M VIIII. Res noua, dum Purchatth Gallo sua tecta restaurat,
Rusticus extremo de culmine per caput actus
Nostris spectaculum nimis addiderat miserandum:
Sed postquam cecidit, caput alleuat atque resedit;
Mirum, surrexit Gallo integer & benedixit.

M X. Sabbato Spiritui Paschæ vltima rite parata
Accepit solitus fratres post prandia somnus:
Muta fide ducta petiit penetralia nostra,
Clam quoque de plebe nulli fas illa subire.
Pollet in his titulus Patrum studiis operatus,
Gallus ibi requiem sibi dixerat esse perennem,
Hic vti se quærat hanc visibus ipse docebat.
Accessit, pater vt docuit cui plectra resoluit.

M XI. Ecce fames, quâ per sæcla non sæuior vlla.

M XII. Noua stella apparuit insolitæ magnitudinis, aspectu fulgurans, & oculos verberans non sine terrore: Quæ mirum in modum aliquando contractior, aliquando diffusior etiam extinguebatur interdum. Visa est autem per tres menses in intimis finibus Austri vltra omnia signa, quæ videntur in cœlo.

M XIII. Pestilentia grauis, quæ subitanea morte populum late vastabat.

M XIIII. Cruda virens Deo Gethilch seniore sub æuo.

Fungitur in claustris reserans ergastula carnis.

M XVII. Hartker in melius muratur (vt opto) reclusus,
Dexter in octaua sit bone Christe tua.

M XVIII. Dux puer en patribus apponitur hic Heremannus
Signa capit tum res vir huicque sororius Ernest.

M XVIIII. Heinrich in Italiam, lecto quoque milite Romam
Ægre spectatus fertur Cæsarque creatur.
Compositis rebus, velut æstimat, inde reuersus
Ipsius & terræ populi mox deficit à se,
Pars post Harthuuinum iam sceptra diu temerantem.

* *

Insolito more tristes arsere Cometæ
Tempora longa quidem per loca non eadem,
Nunc medium mundi, nunc interiora sub Austri,
Nunc se post gelidos occuluere polos:
Consequiturque lues sine nomine corpora perdens
Visceribus feruens, inde fluore fluens.

M XX. Flendo peractorum Kothelint veterana dierum
Sponsi cella subit, cui se viuam sepeliuit.

M XXI. Pœnitet & miseret, dolet & piget, obstupet, horret,
Sola sine exemplo casu mors facta sinistro.
Nollem nosse feras vmquam siluis agitatas,
Mallem confractas pharetras quascumque sagittas
Quam male succisam Ducis Ernest flore iuuentam:
Ochibe dextram telum titubando regentem
Pro ceruo nostrum figere pacificum:
Sponte tua quamquam facinus haud feceris vmquam
Sanguis amice Ducis, fide Comes lateris,
Pax Ducis atque pater placidæ qui pacis amator
Istum pacificis adnumerato tuis.

M XXVII. Hic quatitur totus terræ globus vndique motus
Horrida ceu fissis portenta sonant in abyssis.

M XXVIII. Heinricus Imperator in graui manu Apuliam ingressus à Beneuentanis gratulantibus honorifice ac magnifice suscipitur, Troiam, Capuam, Salernam, Neapolim vrbes imperii sui ad Græcos deficientes ad deditionem coegit: quarum Troia viribus fortissimis omnique bellico apparatu munitissima longior mora nodusque victoriæ exstitit. Tamen licet afflicta afflixerit, & in sui defensione multos sauciauerit, plurimos interfecerit, tertio mense postquam obsessa est & Imperatori manus dedit, suique incolomitatem & gratiam victoris dato fidei sacramento promeruit, rebusque compositis reuertitur Capuanum Principem in custodia secum abducens: sed circa egressum Italiæ pestilentia exercitum eius affecit, & ex maxima parte absumpsit, vt Romani imperii corpus tot membrorum suorum destitutionem sine miseria, & dolore memorare non possit. Eodem anno æstas horrenda tonitruis & corruscationibus plus solito mortales exterrentibus: & impetus turbinis ab occidente intonans ędificia concussit, & arbores radicitus euulsit. Domnus Purchardus Abbas elegantissimi sanctæ ecclesiæ speculum, Ymmo & Purcharth bonæ indolis adolescens in ipsa expeditione interierunt. Notker nostræ memoriæ hominum doctissimus & benignissimus, Heribeat & duo Ruadperti summæ innocentiæ viri,

viri, Teiterich, Liutolth, morbo late sæuiente interierunt. Ruodhardus etiam Constantiensis Episcopus obiit, eique Heimo successit, & Thietpaldus Abba efficitur.

M XXX. Benedictus Papa obiit. Heinrich Imperator obiit, & Chuonradus apud Magontiam in natali S. Mariæ in regnum consecratur.

M XXXI. Sæuæ contentionis fomes exarsit in sacro sancto die Paschali apud Vindelicam Augustam inter Chuōradum Regem & patruelē eius Chuonradum, cui etiam Ernest consobrinus eius Dux Alamanniæ & Welfhardus Comes postea confœderati, simul Regi rebellare sunt ausi. Sed hoc temere inceptum Deo prohibente non habuit effectum.

M XXXII. Rex Chuonradus natalem Domini Aquisgrani celebrauit, & circa vernum tempus Italiam ingressus eam sibi pene totam cis Romam subiugauit, sola Lucca sibi resistente cum Reginhero Marchione. Heimo Præsul Constantiensis defungitur, & eidem ecclesiæ Vuarmannus præficitur.

M XXXIII. Rex prædictus Romam perueniens à beato Papa Iohanne in die sancti Paschæ Romanorum Imperator ordinatur, inde per Alamanniam reuertens Vlmæ publicum conuentum indixit, ibique Ernestum Ducem, scilicet priuignum suum, & Welfhardum Comitem, aliosque reos maiestatis sese dedentes suscepit, ipsosque per diuersa loca custodiæ mancipandos deputauit. Castrum etiam, quod Chuiburch dicitur, tribus mensibus obsessum, Vuerinhero Comite frustra diu repugnante, tandem ab ipso Rege capitur. Gisela Imperatrix simul cum filio suo Heinrico monasterium S. Galli ingressa xenijs benignissime datis fraternitatem ibi est adepta.

M XXXIIII. Idem Heinricus Imperatoris filius patre suo præsente in die sanctissimo Paschæ, Aquisgrani à Pilchrimo Coloniæ Archiepiscopo vnctus coronatur.

M XXXVI. Ernest Dux Alamannorum vitrico suo Imperatori denuo rebellis effectus gratiam suam cum Ducatu amisit; & Herimannus frater eius matre sua Imperatrice id precibus obtinente eundem Ducatum promeruit. Imperator vero Vngariam inuasit, eamque citima ex parte circa Fiscam fluuium deuastauit. Interim Ernest, quondam Dux cuidam castro, quod Falchenstein dicitur, cum prædicto Vuerinhero milite suo insedit, locaque vicina eum incolis non minima clade afflixit. Sed Comes quidam Manegolth dictus hac vice Imperatoris dolens cum eo prælium commisit: in quo vterque illorum cecidit, aliique quamplurimi vtrimque sunt interfecti in octaua S. Laurentii.

M XXXVIII. Rege Ruodolfo defuncto, Voto filius sororis suæ regnum Burgundionum, tanquam hereditatem patrum suorum, valida manu affectauit, & aliqua municipia capta custodiis suis muniuit, Imperatore per idem tempus Pulanis Sclauis bello insistente.

M XXXVIIII. Idem Imperator secum copiam militum fere media hyeme in Burgundiam adduxit, castella Murtenam & Nuuenburch obsedit: sed nimia vi algoris præpeditus infecto negotio rediit. Deinde vero proxima æstate Votoni bellum intulit, vrbes eius rapina & incendio funditus euertit, ipsumque hac necessitate ad se supplicem venire coegit, deinceps emendationem quamuis ficte promittentem.

M XL. Vuarmannus Episcopus & venerabilis Abba Thietpaldus obierunt: quibus successerunt Eberhardus Episcopus, & Abba Nortpertus. Chuonradus Imperator iterum Burgundiam cum exercitu intrauit, & omnia municipia cum ciuibus vsque ad Rodanum fluuium suæ ditioni subegit, Geneuamque peruenit. Ibi vero ab Heriberto Mediolanensi Archiepiscopo cæterisque Italiæ & Burgundiæ Principibus honorifice susceptus in festiuitate S. Petri ad vincula coronatus producitur, & in regnum Burgundionum Rex eligitur.

M XLI. Fœdus validæ Coniurationis in Italia exoritur. Inferiores namque milites superiorum iniqua dominatione plus solido oppressi, simul omnes illis resistunt coadunati. Nec non etiam quidam ex seruili conditione contra dominos suos proterua factione conspirati ipsi sibimet intra se iudices iura ac leges constituunt, fas nefasq; confundunt. Contra quos sedandos, Episcopus Mediolanẽsis aliiq; senatores Italiæ insurgentes conati sunt eos à tanta insolentia reuocare, si possent: sed nullatenus eis volebant acquiescere, donec scripto concessum est illis à Rege ius patrum suorum inuiolatum tenere.

M XLII. Chuonradus Imperator filio suo Heinrico Gnut Regis Anglorum filiam matrimonio coniunxit, & Chuonrado patrueli suo Ducatum Adalberonis in Catentano, illo deiecto, commisit: ipse vero collecto exercitu in Italiam incipiente hyeme proficiscitur.

M XLIII. Idem Imperator natalem Domini Veronæ celebrata Mediolanum inde perrexit, ibi ab Archiepiscopo & ciuibus susceptus honorifice, quamuis (vt fertur) ficta fide, eumdem Episcopum iter progrediens secum Ticinum adduxit, & de improuiso captum quasi reum maiestatis Aquilegensi Patriarchæ custodiendum tradidit. Cui ille astuta fuga elapsus à Mediolanensibus id serio triumphantibus gratanter in vrbem est receptus. Imperator autem hoc in eos vlcisci cupiens Ciuitatem valida manu obsedit, & res Episcopii exercitu ad deuastandum dispertiit. Sed mirum & prius inusitatum tunc temporis ibi accidit prodigium. Nam in die sacro sancto Pentecostes sole exoriente visa sunt desuper exercitum coruscare fulgura, mugire tonitrua, ciuibus intra mœnia hæc omnino non sentientibus. Fertur etiam equos & homines non paucos ibi à fulmine esse transfixos, quosdam vero Dæmone arreptos. Bellum inter Cozelinum & Votonem committitur, in quo Voto victus interiit, eiusque exercitus hac illacque diffugit.

M XLIIII. Vxor Heinrici Regis, & frater eius Herimannus Dux Alamannicus obierunt, cuius Ducatum cum regno Burgundionum idem Rex à patre suo eodem anno percepit, ipsis eiusdem regni Principibus cum iuramento sibi fidem dantibus.

M XLV. Chuonradus Imperator diem obiit, & filius eius Heinricus regni gubernacula suscepit.

M XLVI. Idem Rex monasterium S. Galli ingreditur, & in ipso anno Boemanum Ducem Pezpremonem frenum imperii sui pati recusantẽ edomare aggressus in ipsa silua, per quam ad eum iter suum disposuit, plerosq; de suis non infimos heu pro dolor perdidit. Nam Comes Vuerinherus cæteris auctor audendi factus, dũ cum eis insidiarum ante se ignarus saltum incaute iniit, inter angustas semitarũ fauces simul deuenere in locũ sibi nimis infaustũ, hostiũ autẽ fraudi satis accomodum. Ibi omnigenis telis eminus obruti

obtuti moriebantur inulti; quoniam illis densitate saltus irretitis copia non erat contra feriendi vel manum conferendi.

ꝏ XLVII. Rex prædictus *altum seruans sub corde dolorem*, veteri exercitui nouum addidit, itemque Boemiam cautius quam antea intrauit, vrbesque expugnauit, oppida incendio consumpsit, ad vltimum eundem Ducem filium suum sibi dare obsidem coegit, ipsumque post se venire Radesponam fecit. Eodem anno Petrus Rex Vngariorum à quodam Comite suo turpiter proprio regno expulsus ad ipsum Regem Heinricum deprecans auxilium confugit, cuius infortunium Rex piissimus quamuis prius ab eo læsus miserans sortem humanæ fragilitatis fleuit, ipsi autem paternum solatium rebus & verbis exhibuit.

ꝏ XLVIII. Rex Heinricus assumpta secum copia militum Vngariam irruit, eamque ex maxima parte deuastauit.

ꝏ XLVIIII. Notabilis annus nimia imbrium superfluitate & fructuum terræ paucitate. Rex prædictus Petrum auito solio restituere cupiens ingentem classem summis viribus instruit, atque fortunam belli tempraturus iterum Pannoniam per Danubium intrauit. Ingressus vero multa fortiter, multa feliciter egit, ipsumque adulterinum & suppositicium Regulum pecuniam iniuste possessam sibi offerre compulit, insuper eum iuramento ne fines regni sui excederet constrinxit, rem tamen, ob quam venerat, credo Dei nuru præpeditus nondum perficiebat. Nam idem Petrus quamdiu regnauit in multis præuaricator extitit. Inde quidem remeans Vlmæ generale colloquium habuit, ac Constantiam tempore Synodi venit, vbi cum Episcopis quamplurimis cæterisque regni optimatibus intrans conuentum resedit, & publicus cognitor omnium illic gerendorum fuit. In quarto autem die, qui vulgo Indulgentiæ dicitur, ipse gradum cum Pontifice facundus orator ascendit, & luculento sermone populum ad pacem cohortari cœpit: ad vltimum vero sententiam suam ita conclusit, vt cunctis sibi obnoxiis ipse dimitteret, omnesque quæ illic aderant tum precibus tum pro potestate id ipsum facere cogeret. Hoc igitur salubriter inibi inceptum dilatari præcepit per omne regnum suum, ac non longo post tempore omnibus rebus in pace compositis vxorem duxit filiam Wilhelmi Ducis Pictauiensis.

Gisela Imperatrix obiit.

ꝏ L. Fames valida. Item Rex prædictus contractis vndique auxiliis tertio in Pannoniam proficiscitur, cui cum infinita multitudine occurrit ille regulus aduentu suo, vt videbatur, imperterritus, & cum prohibere eum transcursu cuiusdam fluminis posset, ex consulto transire permisit, ratus sibi pugnam infra terminos regni sui faciliorem, & hostibus obiectu fluminis fugam difficiliorem, sed longe aliter quam sperauerat, euenit. Denique Princeps noster statuit cum illo quam primum confligere, suis virtutem verbis addere, melius esse dicens fortiter in bello animam ponere, quam vt vilia mancipia hostium ludibriis subiacere. Ipse vero armatus, quo cæteris amplior esset animus, pro loco atque copiis acies instruit, datoque signo hostes inuadit, ac velut quædam tempestas obuiantia queque prosternit. Nec mora, fit victor Christi fauente clementia, nihilque cunctatus vrbem ascendit, vbi vxorem Regis & filios cum ingenti pecunia conprehendit, Petrum vero solio regni restituit, & re bene gesta in Saxoniam rediit.

ꝏ LXII. Heinricus Imperator obiit, & filius eius Heinricus successit ei in regnum.

ADDITIO ALTERIVS.

ANNO ab incarnatione Domini M. C.LXXX. regnante gloriosissimo Romanorum Imperatore Friderico, Comes Ruodolfus de Fulndorf, collecta maxima copia auri & argenti, Ierosolimam petiit, & se perpetualiter sancti Sepulchri seruitio dicauit. Audiens vero benignissimus Abbas Ecclesiæ S. Galli, eundem Comitem, huius loci videlicet Aduocatum, de Mamona iniquitatis per circumiacentia cœnobia sibi amicos comparare, propter mutuam, quam ad inuicem habebant, quondam amicitiam litteras sibi direxit, & vti reliquias transmitteret obnixe rogauit. Ille autem petitioni eius volens satisfacere, ad quoddam cœnobium perrexit, quod ad Sanctum Abraham nominatur, illicque decem marcas auri obtulit: deinde pro caritate reliquias petiit. Illi honorifice eum tractare volentes duxerunt eum ad altare publicum, quod in honorem Patriarcharum erat consecratum, & altare aperientes deuote sibi reliquias Abrahæ & Isaac & Iacob ostenderunt, & quia horum reliquias supra modum petiit, licet renitendo tamen ei particulas ex ipsis dederunt. Comes vero, sicut honestissime semper consueuit agere, capsulam pretiosi operis comparauit, ac reliquias in illa sub proprio sigillo recondidit, & sic sigillata Abbati S. Galli amicissimo Domino suo transmisit. Vbicumque autem hæ reliquiæ fuerint, vti illi testati sunt, illic pax, & augmentum, & lenitas aeris semper erit. Hæ autem reliquiæ in altari S. Galli cum reliquiis nostris sunt collocatæ. Iste autem locus, vbi hæ reliquiæ impetratæ sunt, iuxta Damascum est, in agro videlicet Damasceno, vbi Adam creatus est.

FINIS.

RATPERTI MONACHI S. GALLI

LIBER

DE ORIGINE ET DIVERSIS CASIBVS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

CAPVT I.

De beatißimis viris Columbano & Gallo.

POSTQVAM beatissimi viri, sanctus videlicet Abba Columbanus cum B. Gallo, reliquisque discipulis suis diuinæ caritatis feruore succensi, relicta Hibernia, patentibus spretis, prædiisq; paternis, per maria diuersa Hiberniam transmearunt, & Gallias aduenerunt, Sigibertum illius prouinciæ Regem adierunt, qui, cognito eorum desiderio, deuotissima mente famulis Christi concessit, vt, vbicunq; vellent, Dei seruitio congruum sibi locum eligerent, & vt illis placeret incolerent: Se vero in cunctis necessitatibus fautorem illis esse promisit, quod & copiosissime impleuit. Ingressi igitur heremum, quæ Vosegus nominatur, locum inuenerunt, antiquitus cultum, sed tunc vetustate collapsum, penitusq; destructum, aquis tamen calidis speciosum, nomine Luxouium. Protinus vero ibi cellulas construentes felici vita, Christoque amabili conuersatione vsque ad tempora Sigiberti iunioris, filii Hiltiberti, nepotis videlicet Sigiberti, perdurauerunt; qui etiam benignissimam erga sanctos habuit mentem. Sed Brunehildis, auia ipsius Sigiberti, vxor autem prior Sigiberti, plena Dæmonio, tenebrarum socia, lucis inimica, omnibus bonis contraria, non passa est, sanctos in illo consistere regno, nec requieuit, donec eos inde proturbaret. Qui relicta terra illa, spretaque Diaboli filia, ad Lotharium Regem peruenerunt, à quo benignissime suscepti cum honore, vt cupiebant, ad Theodebertum Regem Austrasiorum sunt perducti, à quo, accepta potestate, per Alamanniam locum eligendi aptum diuinæ seruituti Tuconiam aduenerunt, quæ est ad caput laci Turicini, vbi cum consistere vellent, populumque ab errore Dæmonum reuocare (nam adhuc idolis immolabant) Gallo idola vana confringente, & in lacum vicinum demergente, populus in iram conuersus non sine multo & ignominioso damno sui generisque futuri, Sanctos exinde pepulerunt. Inde iter agentes peruenerunt ad castrum, quod Arbona nuncupatur iuxta lacum Potamicum, ibiq; à Willimaro Presbytero honorifice suscepti septem dies continuos cum gaudio permanserunt. Qui à sanctis interrogatus, si sciret locum in solitudine illorum proposito congruum, ostendit eis locum iocundissimum ad inhabitandum nomine Brigantium, ibique reperientes templum olim Christianæ religioni dedicatum, nunc autem Dęmonum imaginibus pollutum, mundando & consecrando in pristinum restituerunt statum, atque pro statuis, quas eiecerunt, S. Aureliç reliquias ibidem collacauerunt. Cellulas vero ibidem construentes, ibique degendo Christo seruire volentes prohibiti sunt à populo; cuius pars maior adhuc erroribus diabolicis illudebatur. Indeq; expulsis auctore Cunzone Duce S. Columba-

nus cum suis ad Agilolfum Regem Langobartorum perrexit, S. videlicet Gallo infirmitate detento in illis partibus derelicto; quem etiam ob laborem itineris putans S. Columbanus ægritudinem simulare officium illi altaris interdixit, dum ipse Columbanus in hac vita mansisset. Hæc autem omnia quisquis plenius scire cupit, & quædam in hoc opusculo sequentia, à nobis vero ex aliqua parte contacta, *in libris actuum eorũdem Sanctorum* plenissime digesta reperiet. Nos vero, vt cœpimus ex notis, quæ sunt necessaria, pauca ex parte tangamus, & ad intacta citius Deo donante properemus. Igitur B. Gallus post felicis discessum magistri studiose cœpit inquirere locum in heremo, ex alia parte castri præfati Alpibus contiguo diuinis famulatibus aptum, quẽ & inuentum aquis planicieque iocundum, Duce quodam Willimari presbyteri Diacono nomine Hiltibolt cum gratulatione suscepit non minima, ipsumque locum ieiuniis & orationibus consecrando cellulam ibidem, in qua ipse & cum eo Domino seruituri commanerent, celeriter ædificauit. Interea prædicti Ducis Cunzonis filiam, sponsam videlicet Regis Sigiberti, spiritus malignus inuasit, quem cum Episcopi à Rege directi, quorũ etiam credebat sanctitati, ab ea expellere non potuissent, sed etiam cum ignominia ab eo expulsi fuissent, B. Gallus non prima, sed iam secunda legatione atque humilima supplicatione ab eodem Duce suscepta, locum, in quo puella vexabatur, Presbytero comitante deuenit, hostemque malignum, oratione præmissa, à peruasa domo imperiosa voce potenter eiecit, patrique puellam reddidit sanam, statimq; ad dilectæ solitudinis cariorem rediit aulam. Præfatus igitur Rex audiens puellam à passione tanta sanatam, suis eam iubebat præsentari aspectibus; quæ interrogata à Principe memorato de causa saluationis suæ sanctum virum cum actibus suis & beneficiis circa se per illum exhibitis ordine pandit, adiiciens & rogans, vt ipse eum suæ gratia pietatis dignaretur fouere. Quod Rex benigne suscipiens, cuius heremi hospes extiterit inquisiuit, compertiensq; narrante puella aliisq;, fidelibus viris, ex parte ad regiam potestatem, aliunde vero ad possessionem nobilium virorum pertinere, heremum, in qua sanctus commanebat cum suis, protinus partem regiæ potestati cedentem præfato sancto sua auctoritate contradidit; & constituit, vt tam ipse, quàm posteri eius, ibidem scilicet eius exemplo Domino seruituri, locum præfatum cum circumiacentibus siluarum commodis per regiam auctoritatem deinceps firmissime retinerent, & vt à nullo hoc in posterum destrui valeret, propriæ auctoritatis firmissima conscriptione munire decreuit, quod vt bene cogitauit, optime perfecit. Cunzoni quoq; Duci præcepit, vt cum omnibus eidem heremo vicinis necessitatibus S. Galli sedulus ac studiosus fautor existeret, & in ædificiis, & in qualibuscunque rebus illius indigeret solatio, quod & deuote compleuit. Qua auctoritate taliq; firmitatis conscriptione locus iste tutus ab aduersariis vsque ad tempora Pipini & Karoli permansit, religiosos etiam viros, qui eundem Sanctum in sua susceperunt, eiusdemque heremi ius hereditarium illi potestatiua manu concesserunt, subter notare curauimus, quorum nomina hæc sunt: Willibertus videlicet Presbyter, & Talto vir illustris, Tagoberti scilicet Regis Camerarius, & postea Comes eiusdem pagi, à quibus idem Sanctus, cum in corpore viueret, cum augmentatione huius loci non parua maxima veneratione habitus est.

Capvt. II.

De S. Othmaro primo Abbate.

AT postquam de corpore spiritum transmisit ad astra, à successoribus istorum locus iste ob amorem sancti similiter augmentatus est vsque ad tempo-

tempora Karoli. Taltonis vero filius fuit Thietolt, cuius filius Pollo: Pollonis autem filius Waldpettus, qui genuit Waltrammum. Ipse vero Waltrammus locum istum in omnibus ob amorem S. Galli augere desiderans, regularem que inibi vitam instituere cupiens, Othmarum sanctum virum à Victore Rhetiæ Curiensis Comite impetrauit, eique cellam præfatam cum omnibus ad eam pertinentibus commendauit, Abbatemque constituit, vt in *Vita ipsius* plenissime continetur. Postea vero tempore procedente, atque statu monasterii in melius proficiente, præfatus Waltrammus eundem Abbatem Othmarum Pipino Regi præsentauit, ipsique Regi monasterium, quod adhuc hæreditario iure in sua tenebat potestate, cum ipso pariter Abbate contradidit, ea videlicet causa, vt ipse Abbas, eiusq; successores idē monasterium regia auctoritate retinentes nullius deinde violentia premerentur, sed tantummodo Regum iussionibus obedirent. Quod beniuolus Princeps benigne suscipiens statim huius causæ conscriptionem fieri præcepit, scilicet vt monachi eiusdem loci deinceps potestatem haberēt Abbatem eligere, sibi atque solis tantummodo Regibus subiacerent. Quam conscriptionem sua auctoritatis signaculo confirmauit, atq; Abbatem ipsum in sua remisit, qui idem monasterium per annos XL. feliciter rexit, Waltrammo prædicto XX. annis solatium illi præstante. Postea vero ob quam causam, & quando, & qualiter idem Abbas à Warino & Ruadhardo exilio damnatus ad perpetuam sit coronam perductus, in libris vitæ ipsius, qui scire desiderat, pleniter digesta reperiet. Posthęc vero Sidonius Cōstantiensis præsul, qui & monasterium, quod Auua*nominatur, in suapotestate habebat, instigantibus pręfatis Comitibus cœpit inquirere monasteriū nostrum, & in potestatem Episcopatus redigere. *al. Owa. Quibus, vt illi solatio essent, beneficia promisit atq; donauit, Warino videlicet Vina & Turinga & Engi: Raudhardo vero Antoluinga & Vzinhaha: Miloni autem aduocato ipsius monasterii, vt illi solatium subtraxisset, sextam villam, quæ Heimbach nuncupatur, contradidit. Quamobrem prędictus Sidonius, quod nequiter cœpit, auxiliantibus iniquis Principibus, pessime ad sui, vt postea res docuit, damnationem perfecit, monasteriumq; ipsum in ius Episcopatus redegit. Igitur prædictus Episcopus fratres in monasterio B. Galli multis iniuriis semper afficiens, quodam die etiam maioribus, ibi si aliqui essent sibi contrarii, afflicturus calumniis monasterium turbolentus ingreditur, & cum ante confessionem S. Galli quasi oraturus constitisset, quid in mente habuerit pœna corporis & illuuies ventris, vt *in vita S. Galli* scriptum est, manifestauit. Quo redundante supplicio ad Auuam perlatus de cloaca corporis vitam exhalauit plenam miserus.

Capvt III.

De Iohanne Episcopo & Abbate.

Post cuius obitum Iohannes monachus Augensis Cōstantię Episcop' ordinatus amborū regimen suscepit cœnobior. Qui tres nepotes suos educauit, quibus honorē suū in trib. illis locis firum post suū discessum distribuere cogitauit. Quo agnito fratres vtriusq; cœnobii Episcopū pariter adierūt, rogantes, vt priuilegia eis apud Principem acquireret ac potestatem eligendi Abbates: se vero, si hoc fieret, eosdē illius nepotes sibi Abbates electuros polliciti sunt. Quod ille consensit, ac se facturum promisit. Tempore vero transacto, Karolus Rex cum Hildigarda coniuge [illegible] profecturus Constantiā aduenit. Tempus vero opportunum

num se inuenisse existimantes vtriusq; monasterii fratres pro prædicta necessitate principem adeunt, eiusq; clementiam interpellant: Rex vero Episcopum, quid de hoc illi placeret, interrogauit. Episcopus autem æternæ beatitudinis gaudia illum exinde percepturum respondit, si talem & tantam securitatem famulis Christi absq; vlla perturbatione Domino seruiendi concederet. Quod audiens Rex gauisus est, & protinus vtriusque cœnobii fratribus, S. Galli scilicet & Augensis, firmissima auctoritate priuilegium optatum contradidit, ac scripta emunitatis ad hæc eadem retinenda fieri præcepit, quæ signaculo suæ auctoritatis firmauit, constituens atq; præcipiens, vt post mortem Episcopi monachi prædictorum monasteriorum potestatem haberent sibi eligendi Abbates, & vt nulli absque Regibus deinceps essent subiecti. Fratres igitur læti redierunt in sua: Episcopus autem cartas vtrotumque, quas Rex fieri præcepit, secum retinuit. Cum igitur idem Præsul finem sibi præsentis vitæ cognosceret imminere, assumpta Augensium fratrum carta ad ipsum monasterium deuenit: cartam autem fratrum de monasterio S. Galli in scriniis Constantiensis ecclesiæ dereliquit, eo quod noluissent nepotem illius sibi Abbatem, sicut pridem promiserant, eligere. Senserant enim, cartam à Rege datam multum esse deprauatam, & multo aliter, quam Rex iuberet, & res eorum indigeret, esse conscriptam. Idcirco nepotem illius sibi Abbatem eligere neglexerant. Similiter autem & fratres alterius monasterii fecerunt. Postquam igitur præfatus Episcopus vita excessit, Augenses quendam senem Presbyterum, & Monachum nomine Petrum sibi elegerunt Abbatem cum consilio Hildigardæ Reginæ, cuius etiam adminiculo res apud illos ita perstitit, quia à Geroldo Comite germano prædictæ Reginæ locus ipse maxime constitit & augebatur. Hic in fin. annotantur in 3. MSS. hæc verba: *Nota quod de Ratperto Abbate hic non fit mentio, qui secundum regulam & Chronicam post Iohannem annum vnum dicitur Abbatiam tenuisse immediate: sed tantum mentio fit Waldonis Abbatis, cuius alibi in Chronica nulla fit mentio, sed in regula.*

CAPVT IIII.

De Waltone Abbate, & Eginone Episcopo Constantiensi.

POST obitum Iohannis Episcopi fratres nostri Waltonem concœnobitam*, virum sapientem, sibi Abbatem, Rege permittente, constituerunt. Sed non in finem res ita permansit, vt in sequentibus manifeste declarabimus, quia post obitum Iohannis Episcopi Egino Episcopii Constantiensis iura suscepit, qui mox omnia insidiarum genera circa monasterium nostrum exercere non metuens, sicuti Sidonius S. Othmarum, ita & iste Waltonem persequi cœpit Abbatem, quatinus iterum peruerso more antecessorum suorum episcopatui subiiceret monasterium. Huius igitur rei gratia optimatibus Regis prædia & pecunias contulit infinitas, illosque ad consensum suum prouocans *muneribusq;*, vt scriptũ est, *etiam sapientium obrutus excæcans*, quod nequiter cœpit illorum adminiculo pessime compleuit, iterumque monasterium non æqui obseruatione Episcopio subiici fecit. Karolus vero Serenus Augustus cum voluisset prædictum Abbatem cum Episcopo pacificare, eo videlicet pacto, vt Episcopi præcepto obediens Abbatis locum in monasterio ageret, præfatus Waldo non valens diutius præsens intueri tantam deiectionem suorum, tale fertur Regi dedisse responsum: Cum enim, inquit, semel manus* vestræ dominationis ingressus tantæ celsitudinis merui dominio sublimari, nequaquam posthæc, dum horum

*al. concœnobitam.

*al. munus.

rum trium digitorum vigorem integrum teneo (nam scriptor erat eximius) vilioris personæ manibus me subdere decreui. Itaque cum consensu ipsius Imperatoris ad vicinum monasterium, quod Auua nominatur, ibidem commoraturus deueni, vbi postea Abbas electus atque ordinatus ad vltimum monasterium S. Dyonisy suscepit regendum.

CAPVT V.

De Werdone Abbate.

PRÆDICTVS igitur Episcopus assumens quemdam Presbyterum forensem, nomine Werdonem, obtulit eum ad nostrum monasterium, vt Abbatem illum constituisset, ne si de Monachis eisdem aliquem ordinasset, res ab eo aliquatinus cedere videretur, quem tamen Monachi in tali habitu commanentem minime susceperunt Abbatem. Quod cum sensisset idem Werdo, cum conuersatione habitum mutauit, & tunc demum monachicis indutus vestimentis susceptus, atque, vt decreuerat Episcopus, Abbas est ordinatus. Tum vero quodam peruersæ fidei pacto inter Episcopum & Abbatem contra Monachorum necessitates effecto, res nostræ magis ac magis in desolationem vergere cœperunt, cum hi, qui tutores esse debuerant, afflixissent, & nullus esset ex nostris, qui eos prohibere potuisset. Habuerunt autem adhuc fratres monasterii nostri firmissimum emunitatis præceptum, quod beatæ memoriæ Domnus Pipinus Rex illis scribi iusserat, propriaq; manu firmatum contradiderat, in quo etiam multum confisi sunt, quod etiam idem Episcopus maximo studio sæpius inuestigabat, sed inuenire non poterat. Ipsum quoq; præceptum, quod superius à Karolo Imperatore sub Iohanne Episcopo factum monstrauimus, adhuc in Constantię scriniis detentū à Monachis non recipiebatur, eo quod, vt superius diximus, deprauatum, atque contra Imperatoris præceptum, illorumque necessitatem fuisset conscriptum. Contigit autem tempore quodam Wolfharium Remensem Episcupum legatione a Domno Karolo sibi iniuncta iustitias in Rhetia Curiensi faciendas ad ipsum pagum venisse, indeq; reuersum ad nostrum monasterium deuenisse, ibique, prout illis facultas erat, benigne susceptus deuoto seruitio sustentatus est. Quem cum non lateret calumnia & iniustitia, quas passi sunt incolæ monasterii nostri, prędictum emunitatis præceptum sibi ostendere rogauit. Quod cum vidisset ac perlegisset, hortatus est eos, vt per aliquem fidum hominem eandem firmitatis cartam Domno Imperatori dirigerēt: se vero res eorum notas Imperatori facturum, atque auxilium illis præbiturum promisit. Cuius consilio consentientes cuidam vasallo Imperatoris nomine Engilrammo, in cuius fide multum præsumebant, ipsam cartam, immo totius securitatis spē commendauerunt: qui etiam in altario S. Galli iurauit, se ipsam cartam Regi perlaturum, atque ipsis Monachis cautissime esse redditurum, quod, suadente Diabolo, aliter, quam promisisset, effecit. Denique discedente eo de monasterio, atque secum cartam portante, Episcopo res innotuit, qui protinus, directis illi muneribus nō paruis, præfatam cartam, sicut diu cupiuit, accepit, atque in suam potestatem redegit. Statim vero cupiens penitus omnem spem securitatis nostris auferre, ad ipsum monasterium venit, atque cautissima inuestigatione perquisiuit, si alicubi aliquod exemplar ipsius cartæ inueniri potuisset. Quod cum nequaquam inuenisset, quia omnino non erat, delatum est ei, quod Amalgatius Monachus & Diaconus eam exemplari tradere voluisset: cuius facti licet ille

secutus

securus esset, tamen nequaquam de hoc aliter apud Episcopum se potuit excusare, nisi in altario S. Galli cum iuramento firmaret, nec se eam vllo modo habere scriptam, nec in aliquo loco scire esse conscriptam. Tunc demum Episcopus securus suæ voluntatis effectus rediit in sua, atque monachis nostris, qui secum soliti erant commorari, quasi ob aliam causam à se foras transmissis, sæpe memoratam cartam ignibus tradidit, atque in fauillam redegit, vt postea res nobis innotuit. Temporibus vero transactis, Egino Episcopus finem vitæ præsentis accepit, anno ab incarnatione Domini D CCC XIII. anno autem imperii Karoli serenissimi Augusti XLVI. post cuius obitum Episcopatum Constantiensis ecclesiæ adeptus est Wolfleoz monasterii S. Galli *cœnobiota.

*al. cænobita.

CAPVT VI.

De Cotzperto Abbate, & Wolfleoz Episcopo Constantiensi.

ABBATE vero Werdone postea vitam finiente, Cotzpertus eiusdem congregationis monachus à fratribus est Abba electus & ordinatus, vir statura procerus, sapientia quoque morumq; dignitate præcipuus, anno ab incarnatione Domini D CCC XVI. anno autem imperii Hludouuici Imperatoris, filii præfati Karoli Augusti, tertio. Cum igitur Wolfleoz Episcopus more antecessorum suorum etiã causas monasterii suæ subiiceret ditioni, incolæ monasterii, quasi in proprio fratre & conseruo consolationem in eo se habere posse confisi sunt. Ille vero non solum cæteris mitior non existens aliqua in parte illis, de quibus venit, pepercit, sed etiam in quorum potuit, more Roboam digitum suum dorso antecessorum suorum erga sibi subiectos grossiorem exhibere temptauit, monachosque, de quibus exiuit, cessante priorum exemplo, affligere non destitit. Quæ omnia, quanta & qualia fuerint, non decet memoriæ tradere: tamen necessaria huic textui subnectimus, sed & paucissima. Idem namque Episcopus, cum omnes monasterii causas sibi vbicunque vellet afferri iussisset, nihilominus ad libitus suos sæpius idem monasterium inuisens, omnes ibidem ministeriorum consuetudines ad suas detorserat voluptates: denique cellario cunctisque similibus monasterii officinis laicales præfecit personas, sibi forinsecus ministrare solitas, nullosq; eorum, qui ad hæc eadem ministeria cõstituti fuerant, monachorum vel intrare, aut de his aliquatenus habuit potestatem tractare vel habere. Quare contigit, non solum alia necessaria, sed etiam victum, supremum videlicet corporis sustentaculum, omnino fratribus defecisse. Tantæ igitur causa necessitatis Hludouuicum piissimum Imperatorem fratres de monasterio S. Galli adierunt, eiusque clementiam suæ miseriæ solamen esse poscebant. Episcopus quoque eodem tempore præsens aderat, coepiscoporum confisus solatio aliorumque familiarium Regis, quos omnes suæ partis sciebat esse adminiculatores, monachorumque aduersarios: maximam tamen suæ pertinaciç fiduciam habuit in quadam carta, quæ diabolicis machinationibus à quodam Diaboli ministro conscripta, non solum idem monasterium, sed & alia loca non pauca falsissime cauebat ad Episcopii partes, quasi hæreditario iure, pertinere: Monachi vero econtra nullam eo tempore suæ securitatis cartam habuerunt: vna vt prædiximus concremata, alia vero, sicut etiam pręfati sumus, quam suscipere ob aliquam causam monachi noluerũt, ab Episcopo detenta. Cum vero altercatio *inter Episcopum & Monachos oriretur, coram Principe Episcopus petiit, vt sua carta coram Impe-

*al. altricatio.

Imperatore legeretur, & secundum eam res diiudicarentur. Ipsam autem, quam supra commemorauimus, mendis plenissimam proferre cogitauit: sed diuina pietas suis, quibus humana deerant solatia, superna dignata est, intercedente S. Gallo, conferre subsidia. Denique Episcopus, cum de manibus proprii ministri suæ voluntatis se putaret accipere cartam, imo S. Galli famulos destruendos inuidiosam decipulam, non eam, quam voluit, sed proficuo nobis errore aliam cartam Imperatori, cunctisq; Principibus causæ penitus ignarus coram designauit, quam ab Imperatore Karolo sub Iohanne Episcopo nobis factam, sed à nostris antecessoribus ob alicuius infandæ additionis maculam non receptam supra memorauimus. Quam cum piissimus Imperator suscepisset, sigillumque sui patris recognoscendo intuitus esset, venerando deosculatus est, circumq; astantibus similiter honoris causa deosculãdũ contradidit: deinde traditur carta legenda. Cum vero audisset Episcopus, contra suum decretum cartæ procedere textum, protinus recusauit istam asserens peruersam, aliamque cupiens suæ peruersitatis in præsentiam afferre scripturam. Quod beniuolus Imperator non consensit, sed tantæ auctoritatis firmitatem Monachis restituendo contradidit, vt liberi ad sua redeuntes potestatem deinceps eligendi sibi Abbates haberent, nullamque potestatem Episcopi absque magisterii causa spiritalis super eos deinceps haberent, excepto quodam censu, quem de monasterio ad Episcopatum persolui debere singulis annis, hoc est, vnum equum, & vnam vnciam auri, supra memorata adulterata à Iohanne carta asserebat. Insuper etiam præfatus Princeps ad augmentum securitatis eorum cartam emunitatis sua auctoritate illis contradidit. Quibus peractis Monachi cum suo Abbate Gotzperto ad monasterium redire lætantes: Episcopo nihilominus ad sua cum tristicia redeunte. Gotzpertus vero Abbas vna cum suis ad monasterium rediens omni studio satagebat circa communem fratrum vtilitatem omnem sui laboris impendere solertiam, nostræ in omnibus rebus congregationis vbicunq; potuit commoda cumulando. Ad augmentum quoq; nostri monasterii veteri destructa nouam S. Gallo cœpit ædificare basilicam, quæ hodie rationabili proceræq; magnitudinis statura cernentibus apparet constructa, anno videlicet incarnationis Domini D CCC XXX. Hludouuici vero Imperatoris XVII. quam vtique spatio septem annorum ad plenum ędificando perduxit, annoq; nono dedicationem ipsius basilicæ perpetrauit, conuenientibus ad idem monasterium Wolfleozo, ad cuius diocesim pertinebat, Constantiensi Episcopo, vnaq; *Oadalricho Basiliensi Episcopo: Erlebaldo quoq; Augensis monasterii Abbate cum aliquantis suæ congregationis fratribus præsente, manente, aliisq; Alamannorum Principibus non paucis. Dedicatione igitur ipsius basilicæ gloriose cœpta, & non sine signorum claritate honorifice peracta, postea præfatus Abba Gotzpertus in omnibus monasterii nostri vtilitatibus sine cessatione se studuit exercere. Librorum enim, quorum maxima penuria in nostro loco vsq; ad illius tempus extiterat, tantam copiam ille patrauit, vt locus iste ex eorum multiplicatione non parum excresceret: qui quales, & quot fuerint, qui diligentius quæsierit inuenire poterit.

* al. Vdalrico.

Capvt VII.

De substitutione Bernwici Abbatis.

Tempore vero procedente idem Abbas, cum iam ætatis grauitatem corporisq; infirmitatem non sufficere crederet, ad instantium necessi-

tatem negociorum à Hludouuico clementissimo Augusto impetrauit, vt Bernvvicus Monachus noster successor illi existeret. Quod statim, vt ille postulauit, effectum est. Ordinatus est vero Bernvvicus Abbas, viuente Gotzperto, anno incarnationis Domini D CCC XXXVII. Hludouici autem Imperatoris XXIIII. Posthac vero Hludouuicus Imperator XII. Kalendas Iulii de hac luce migrauit, anno incarnationis Domini D CCC XL. Eodem etiam anno facta est solis eclipsis III. Nonas Maii in vigilia Ascensionis Domini. Post obitum vero Hludouuici Imperatoris maxima discordia orta est inter filios eius Hlotharium, qui primus fuit ætate, & Hludouuicum & Karolum. Itaque Hlotharius, cum esset ætate primus, potentia vtique & multitudine populorum post se declinantium cæteros præcellebat. Cum igitur, vt diximus, maxima pars populorum Hlotharium sequeretur, contigit & Bernvvicum, nostrum Abbatem illius partis fuisse adminiculatorem. Nec minus interea Hludouuicus Alamanniam penetrans singula loca suæ suorumque ditioni subiecit, indeque Abbatem in nostro monasterio constituit Engilbertum Monachum nostrum. Quare contigit, vt sicut regna, ita & monasteria diuersis erroribus atque laboribus quaterentur. In tantum autem maior pars populorum Hlotharium sequebatur, vt quidam Principes Alamannorum cum exercitu magno Hludovvico obuiam pergerent, eumque, ne fines illorum intraret, prohibere vellent, cum quibus protinus pugnam validam commisit, & maximam eorum partem prostrauit: reliquos vero omnes in fugam conuertit, & sic ad fratrem suum Karolum peruenit. in quibus terminis Hlotharius cum maximo exercitu aderat contra fratres suos Hludovvicum & Karolum, & ipsi contra illum. Die autem constituta commissum est prælium validissimum atque miseria plenum, & Domino disponente iuniores extiterant victores, anno incarnationis Domini D CCC XLI. Ergo hac miserabili consummatione belli peracta protinus Hludouuicus Abbatiam S. Galli Grimaldo destinauit atque contradidit, qui statim eam, in quantum* valuit, causa regiæ auctoritatis obtinuit.

*al. voluit.

CAPVT VIII.

De substitutione Grimaldi Abbatis.

POSTQVAM vero diuisio regni patrata est, & pax inter Germanos Reges firmata est, Grimaldus Abba ad monasterium S. Galli veniens honorifice atque omni obsequelæ suauitate à fratribus eiusdem monasterii susceptus est, atque deuota illorum seruitute sustentatus. Causa autem extitit, quam nemini miram puto videri, fratres nostros tristicia non parua agitari, eo quod securitas electionis eorum, quæ tam multis, vt ante prædiximus, laboribus sæpe difficilime fuerat acquisita, tam facile de eorum potestate deficiebat excussa. Sed huius tristiciæ Domino iuuante iocunda venerat medicina. Nam prædictus Grimaldus prioribus temporibus semper idem monasterium protegere atque erga illud clementer agere consueuerat. Quam causam loco & potestate accepta non minuerat, sed augebat, magis * caritatem, quam suæ potestatis declarans magnitudinem. Qua confidentia Monachi eum flagitare cœperunt, vt sicut in illo emunitatis priuilegium amiserunt, ita cum illo pristinæ securitatis recuperarent augmentum

*al. claritatem.

Quam

Quam petitionem ille gratissime suscipiens, studioseque complens à Rege Hludowico permissione illis acquisita concessit, vt statim sibi eligerent, qui post ipsum illos, illorumque omnia procuraret, & postea nullam suæ securitatis & propriæ electionis dubitationem haberent. Qui protinus gratanter hanc benedictionem suscipientes Hartmotum elegerunt, scientia & moribus, nobilitateque præclarum, eumque Grimaldus secum ad Regem perduxit, qui cum manibus Regis à Grimaldo fuisset contraditus benigneque ab eo susceptus protinus à regia potestate ipsum S. Galli locum cum omnibus ad illum pertinentibus suscepit, post Grimaldum secunda vice regendum, eo videlicet pacto, vt post obitum Grimaldi hæc eadem stabilitas electionis à Rege concessa, & in Hartmoto cœpta, deinceps stabilissime præsentibus, cæterisque ad eundem locum futuris, signaretur & firmaretur mansura. Quo peracto, Grimaldus Abba cum Hartmoto lætus, lætantibus pariter fratribus, ad monasterium rediit. Posthæc igitur Grimaldus regularem in nostro monasterio vitam omni sagacitate mentisque alacritate instituere cœpit Cuius rei curam, quia ipse sæpius regalibus fuerat occupatus officiis, Hartmoto iniunxit, vt spiritalis structuræ ædificia in fratribus fundaret, & non minus etiam exteriora officinarum necessaria studiose construeret. Quam indictionem Hartmotus benigna mẽte suscipiens, studioseq; perficiens, cùm prius Monachi colerent officinas suę vtilitati incommodas, non multo tempore succedente, omnia nostri claustri habitacula, quamuis prius cœpta pulcherrime ad perfectionem, vt modo cernimus, perducta venienti Grimaldo consignauit. Nec non etiam singulare eidem Abbati domicilium cum omnibus necessariis ad illud pertinentibus vtilissime pulcherrimeque construxit. Quare Grimaldo apud nostros sæpius demorante contigit, nostri prouectus non parum excrescere suauitatem: sed sicut nox & dies sibi alternatim successerunt, ita aduersa cum prosperis se sæpius miscuerunt, talesque vices variauerunt. Venerabilis namque Constantiensis ecclesiæ Præsul nomine Salomon, cum suæ sedis dignitatem non solum non minuere, sed etiam in omnibus vellet religiose accumulare, ad nostrum monasterium nuncios direxit, censum, vt sæpius præfati sumus, nefanda conditione ex monasterio ad Episcopii partes conductum sibi restitui inquirens. Quæ perturbatio fratres aliqua ex parte inquietauit, maxime cum ille census ob hoc à Hludouuico Imperatore ita fuisset concessus, vt ipsum monasterium & ab Episcopis, & ab omnibus secularibus potestatibus absque solis Regibus fuisset absolutum. Grimaldus autem Abbas cupiens omnia vtrobique cum pace & caritate finiri, claustra ingrediens monasterii Principes fratrum ad se conuocauit, à quibus inquirere cœpit, cur censum sicut scriptura ipsorum continebat ad Episcopatum non persoluerent. Tunc Hartmotus præ cæteris respondens: non merito, inquit, debemus hunc censum, sicut hactenus fecimus, persoluere. Grimaldus dixit: vnde debet cessare census istius ad Episcopatũ donatio? Hartmotus respondit, quia illa securitas & illa emunitas, quam nobis iste census liberam Regum donante clementia vsq; huc fecit, à nobis penitus ablata est. Grimaldus dixit, ob quam causam, & per quem eadem libertas vobis ablata est? Hartmotus respõdit, vtiq; ꝓpter vos. Quia enim vobis in beneficium traditi sumus, ideo Episcopo censum persoluere non debemus. In vestræ enim dominationis seruitute nobis sufficere credimus, & ideo in diuersa partiri nequimus. His auditis, Grimaldus ex illo tempore cœpit cogitare, rogantibus Hartmoto & reliquis fratribus, atq; cum illis pertractare, qualiter ipsum monasterium & ab istius cẽsus, & ab omni inquietudinis liberaretur molestia, quod ita peractum

C 2 inse-

in sequentibus, DEO miserante, monstrabimus. Exinde igitur vtriusque loci Rectores, Episcopii videlicet & monasterii, cum sibi subiectis perquirere cœperunt, qualiter salubritas pacis inter vtrumque locum ita statueretur & firmaretur, vt absque discordia quandoque liceret vtrisque CHRISTI seruitio inhærere. Cum vero huius consilii prolixitas sæpius vtrimque pertractaretur, tandem, salubri consilio reperto, Rectores præfati consentientibus partis vtriusque familiis inuenerunt & decreuerunt, vt quædam possessiones de monasterio ad episcopatum contraderentur per quarum donationem monasterium ab episcopatu segregaretur, & ab omni census molestia deinceps redderetur securum. Quod decretum ab Episcopo & Abbate inuentum placuit ambobus, Episcopi videlicet filiis, & monasterii incolis. Interea contigit, Hludouuicum piissimum Regem publice placitum suum habere in villa, quę dicitur Vlma, præsentibus filiis suis aliisq; regni sui Principibus. Ad quod placitum istius conuentionis causa perlata est. Et cœpit exinde Rex solerter & caute cum suis cogitare atque pertractare. Cumque Summates, qui aderant, in bonam partem causam declinare studerent, tandem piissimus Princeps ab Episcopo & Abbate Monachisque, qui aderant, inquisiuit, si vtraque pars, Monachorum videlicet & Clericorum, in hac re consentiret? Responsum est ab Abbate & Monachis, qui aderant, in hac voluntate se cunctamque illorum congregationem persistere. Similiter & Episcopus interrogatus pro se suisque similem reddidit istius consensus responsionem. Rex vero ambarum partium cum conspiceret vnitatem, sese huic pacto interposuit medium, atque in semet omne negotium assumens cum manu sua potestatiue res prædictas ad episcopatum contradidit, atque eum ipsa manu similiter potestatiue ab Episcopio monasterium abstulit, penitusque diremit, ita vt deinceps nullam potestatem Episcopi in rebus eiusdem monasterii haberent, neque in censu, neque in vlla alia causa præter spiritalem tantummodo Episcopalis officii dignitatem, sed pura mente ex hoc, & deinceps licentiam haberent Monachi iidem DEO seruire, nullique seculari Potestati, nisi solis Regibus subiacerent. Hæc confirmatio cum per regiam auctoritatem circa vtramque partem fuerit stabilita, oriebatur & alterius similis causæ necessitas in præsenti, quæ & protinus in eodem consilio penitus finiebatur. Nam cum ipsa loca ita vnitate fuissent antea copulata, vt velut vni semper viderentur cedere potestati, huius causa communionis quidam hereditatem suam ad Constantiam census debito cedentem monasterio contradiderunt: econtra tributarii monasterii eandem tributariam hereditatem ad episcopatum contradiderunt: & vt in hoc etiam penitus omnis dissensio auferretur, idem Rex de parte monasterii, consentientibus Abbate & fratribus, quasdam res ad Constantiam condonauit, ea videlicet ratione, vt omnia, quæ tunc in potestate monasterii erant, vel à præfatis tributariis illuc delegata, vel qualicunq; modo ibidem confirmata, postea sine vllius contradictione personæ firmarentur ibidem in perpetuum permansura. His vero ita à clementi Rege omni cum consensu compositis, iussit idem Rex suæ auctoritatis præceptum vtrique parti ad perpetuam confirmationem istius pacti statim in præsenti conscribi, & vt cautius hæc eadem firmitatis scriptura communiretur, præcepit primitus tantummodo dictatam, & in aliqua sceda cõscriptam sibi præsentari, & cum ille causam comprobaret, tũc demum Cancellario præcepit in legitimis cartis conscribere pręfati pacti confirmationẽ, & cum perscriptæ fuissent propriæ manus auctoritate eas confirmans, vnam Episco-

Episcopo cum suis, aliamque Abbati Monachisque contradidit, perpetuæ firmitatis fine aliqua euersione ita tetinendas indicio. Quisquis autem vult scire, quantæ fuerint causæ ob redemptionem prædicti census, & monasterii securitatem, & præterea ob tributariorum prædictorum reconciliationem ad Episcopatum contraditæ, legat in cartis supra memoratis, & inuenire potuit, quod quęrit. Pręterea Rex piissimus Hludowicus statim iussit, Monachis fieri aliam cartam firmissimæ emunitatis, vt post Grimaldum deinceps potestatem in perpetuum haberent eligendi sibi Abbates, nullisq; hominum nisi solis Regibus subiacerent: & in eadem carta conscribi iussit regia dona sibimetipsi secundum consuetudinem aliorum monasteriorum securitate prædictorum quot annis ventura, id est, duos caballos & duo scuta cum lanceis. Et sic etiam istam cartam manu sua confirmatam, proprioq; anulo consignatam, Monachis tradens lætos eos in sua redire permisit.

Capvt. Viiii.

De regimine Hartmoti Grimaldo Abbate adhuc viuente.

His itaDeo dispōnēte peractis, Grimald⁹ Abbas omnia monasterii negocia Hartmoto commendans ipse securus regali se frequentabat exhibere præsentiæ. Hartmotus itaque cum fratribus tandem optatæ securitatis quiete percepta operibus necessariis totis studebat nisibus insistere, atque in primis templum Dei in honore S. Galli constructum variis cœpit ornamentis decorare & sublimare. Principio vero tumbam S. Galli cum reliquis altaribus, & analogio atq; confessione ita innouari, maximaque ex parte totum ex integro fecit ędificari, sicut hodie videtur & cernitur. Præterea coronis argenteis, aliisq; diuersis luminaribus pariret cum multimodis variorum ornamentorum splendoribus ipsam magnopere studuit insignire basilicam. Absidam quoque post altarium S. Galli ita honorifice pictura deaurata, sicut in præsenti videmus; ipso composuit tempore. Librorum etiam non paruam copiam sub eodem Abbate Hartmotus composuit, quorum nomina hæc esse scias: Quinque libros Moysi, Iosue, Iudicumque in volumine I. Regum libros IIII. in volum. I. Tres libros Salomonis, & librum Sapientiæ vel Iesu, Iob & Thobiam in vol. I. Paralipomenon, Iudith, Hester & Hesdrā, Machabæorumque libros II. in vol. I. Omnes Prophetas in vol. I. Epistolas Pauli, Actus Apostolorum, VII. Epistolas canonicas, & Apocalypsim Iohannis in vol. I. S. Augustini super Iohannem partem secundam & tertiam, XXII. libros de Ciuitate Dei in duobus voluminibus. Augustini de Ciuitate Dei libros XV. in vol. I. Contra Faustum Manichęum libros II. in vol. I. LXXXII. Quęstiones, & contra aduersarium Legis & Prophetarum in vol. I. Augustini super Psalmos VI. volumina. Item de eisdē libris in voluminibus duobus excerpta valde necessaria. Libros VII. Confessionum S. Augustini, eiusdem libros VII. de Baptismo, in Genesim ad literam libros XII. S. Ambrosii contra Arrianos librum I. & Epistola eius & S. Augustini contra eosdem in vol. I. pusillo. De Doctrina Christiana libri IIII. in vol. I. Recapitulationes S. Augustini, Lectionarium ad basilicam sine euangelio, duo volumina Epistolarum S. Hieronymi, Homilias Iohannis Chrysostomi, & de Compunctione cordis, & reparatione lapsi in volum. I. S. Hilarii super Mathæum volumen I. Collectarios duos in singulis voluminibus de Aduentu Domini vsq; in Pascha, S. Ambrosii Episcopi in euangelium secūdum Lucam in vol. I. Eiusdem in Epistolas Pauli volum. II. Eiusdem de Bo-

no mortis, & Hieronymi in Apocalypsim Iohannis in volum. I. Victorini de Sancta Trinitate, Librum S. Clementis, Passionales duos in duobus volumin. Cassiodori super omnes Psalmos in tribus volum. Bedæ super Cantica Canticorum, Collationum Patrum tertiam & quartam partem, Regulam S. Benedicti, & reliquorum Patrum in vol. I. Explanationem super lectiones in vol. I. Libros Etymologiarum Isidori in vol. I. Iosephi de Antiquitate Iudaica libri XII. in vol. I. Item libros IIII. in volum. I. Item eiusdem de bello Iudaico libri VII. in vol. I. Excerpta de Pompeio in vol. I. Gesta Alexandri in vol. I. Librum Hymnorum optimum, Grammaticam Prisciani in vol. I. Librum Canonum, Passionalem Apostolorum, Passionem SS. Sergii & Bacchi, Chronicam Eusebii & Hieronymi, Tractatum Origenis in Epistolam Pauli ad Romanos, Rabani Episcopi in posteriorem partem Ieremiæ Prophetæ vol. I. Item epistolas Pauli Apostoli, & septem epistolas canonicas in vol. I. Actus Apostolor. & Apocalypsim in vol. I. Vitam S. Columbæ in vol. I. Item Iob, Tobiam, Iudith, & Hester in vol. I. Visiones Wettini & Baronti. Preterea etiam idem Hartmotus sub Grimaldi temporibus ipsa fratrum necessaria, in quantum potuit, meliorare studuit & augere, quod tunc constitutum vsque hodie similiter permanet firmum. Temporibus etiam illis, exigentibus meritorum eius insigniis, corpus S. Orhmari de ecclesia S. Petri festiue sublatum in basilicam S. Galli, cum debita laudum honorificẽtia est perlatum, presente Grimaldo, Abbate, & Archicapellano Regis Hludowici, & Salomone Constantiensis ecclesiæ Episcopo, cum cætero innumerabili populo, IIII. feria sub 8. Kalend. Nouemb. die, An. incarnationis Dominicæ D CCC LXIIII. Collocatũ est autem corpus sancti viri in ecclesia S. Galli iuxta altarium S. Iohannis Baptistæ, vbi magna miraculorum abundantia meritorum eius claruere præconia, vsq; dum noua sibi ædificata basilica, quæ statim in breui tempore est peracta, tumbaque argento & auro sibi parata honorifice in eam sancti viri exuuiæ sunt perlatæ. Quæ basilica etiam post tempora Grimaldi ab Hartmoto Abbate ita, vt hodie videtur, aucta est atque constructa, tumba videlicet & altari plenius decoratis. Posthæc igitur temporũ transeunte curriculo Grimaldus Abbas, cũ iam ætatis plurimos dies haberet, cœpit sedulo in nostro monasterio commorari, cupiens reliquum vitæ suæ tempus cum quiete transigere, & in Christi ducere seruitute. Hartmotus vero præcipiente Grimaldo, omnes labores & itinera, siue ad curtem, siue in expeditionem, & ad omnes alias necessitates vice illius strennue compleuit, omniumque curam negociorum in semet accepit. Ipse autem Grimaldus, cum alia loca & monasteria suæ ditioni habuisset subiecta, in hoc monasterio præcipue cupiens finem dierum suorum expectare, cœpit studiosissime monachicis se exercere disciplinis, & licet habitu non esset, conuersatione tamen & voto monachus existebat, orationibus sępius insistebat, eleemosynarum largitatem solus præ cæteris possidebat in tantum, vt pater pauperum vocaretur, & esset. His itaque & aliis similibus bonarum virtutum profectibus cottidie crescens, senex & plenus dierum in confessionem veræ fidei de hac luce, Domino vocante, altitudinem conscendit, vt credimus, lucis perpetuæ, atq; in eodem monasterio cum omni honore & debita veneratione sepultus requiescit in Domino. Cõtigit autem transitus eius Idus Iunii, VI. feria in primo ortu solis, anno incarnationis Dominicæ D CCC LXXII.* Rexit autem monasterium nostrum feliciter per annos XXX. & vnum.

Præmia tantorum cui da, pie Christe, laborum*
Huicq; polum tribuas mare qui terramq; crearas:*
Matheus & Marcus Lucas quartusq; Iohannes;*
Sint cui fautores quorum celebrabat honores.*

** al. DCCC. LXX.*
** vet. ex dona Chr.*
** v. e. qui sydera celsa Cr.*
** v. e. pariterque.*
** v. ex illi Comites.*

CAPVT

Caput X.

De electione Hartmoti in Abbatem Grimaldo mortuo.

POst obitum vero Grimaldi fratres iuxta permissam sibi licentiam protinus cum maximo vnanimitatis consensu Hartmotum sibi elegerunt Abbatem, cum quo pariter quidam de senioribus fratrum ad piissimum Regẽ Hludowicum deuenerunt. Qui cum eorum consensum & desiderium competiisset, sicut prius disposuit, Hartmoto monasterium cum omni securitatis libertate contradidit, nulla addita vel interposita causa per quam aliquomodo vlterius violari potuisset huius securitatis integritas. Hartmotus vero cum fratribus ad monasterium rediens optimi se pastoris & patris perfectione studuit vbique & vndique exercere. Nam licet præteritorum maxima pars ille fuisset laborum atque bonorum, tamen nunc quasi incipiens cumulum & augmentum solitorum desiderabat augere meritorum. Nam parietes basilicæ S. Galli & in choro & foris chorum & posteriora templa sicut modo cernuntur pictura deaurata idem eodem in tempore fecit ornari & comi. In aliis præterea ædificiis, vt cerni poterit in præsenti, plurimum nostro monasterio decorem suis temporibus ipse patrauit, & vt plurima breuiter comprehendam, vbicunque fuit siue intus siue foris, siue apud diuites siue apud mediocres, Domino donante, Sapientiaque à Deo sibi concessa nostra omnia cautissime prouidente, nos semper securi extiteramus. Iste etiam Hartmotus velum optimum, quod adhuc hodie in quadragesima ante crucem extra chorum appenditur, per manus sororis suæ nomine Richlin contextum donauit. Librorum quoque, quos ille ad communem monasterii vtilitatem suo tempore patrauit, hęc sunt nomina. Lectiones Euangelii, quem librum auro & argento a lapidibus preciosis ornauit. Lectionarium *elephanto & auro paratum. XXXV. volumina B. Gregorii in Iob in VI. corpora diuisa, Collectaria duo de Pascha vsque ad aduentum Domini. VII. libros S. Augustini in Septateuchum. S. Ambrosii de Fide cõtra Arrianos libros III, in volumine 1. Item eiusdem libros III, proprie de Spiritu sancto, & vnum de incarnatione Domini, & alium de laude sanctorum in volumine 1. Vitam S. Martini in vol. vno. Vitam S. Galli & Otmari in volu. vno. Vitam S. Siluestri in vol. 1. Instituta Patrum, quas nuncupãt Vitaspatrum minores in vo. 1. XXII. homilias Gregorii super Ezechielem Prophetam in vol. 1. Ambrosii de officiis libri III. in vol. 1. S. Augustini de Magistro, & eiusdem Epistolas; item de gratia & libero arbitrio, Collectanea Flori presbyteri de voluminibus Sancti Augustini in epistolam Pauli ad Romanos in volumine 1. S. Augustini de vtilitate credendi & bono naturæ, & scholiam Cyrilli de Incarnatione Domini, & paucas quæstiones; Polyhystorẽ Solini in vol. 1. *Altercatio Attici * Cetoboli ad paruum tempus non poterat inueniri, pro qua antequam inueniretur scripta est alia, & additus est ei liber S. Augustini de vita Christiana, &* Altercatio Ecclesiæ & Synagogæ. Collectanea Flori in epistolam ad Corinthios secundam & ad Hebræos. Decreta Pontificum Romanorum in vol. 1. Regulam S. Basilii & cæterorum. Alios quoque libros, proprii causa videlicet vsus, iocunda patrauit scriptura, quas similiter post finem dierum suorum S. Galli seruitio perpetualiter contradidit retinendos, imprecans etiam illi non paruæ dedecus confusionis, si quis præsumpserit aliquam partem eorum de monasterio S. Galli abstrahere, illiusque seruitio eos aufer-

*al. ebore.

*al. Altricatio.

*al Cretobolo.

*al. Altricatio.

re. Nomina vero eorundem librorum sunt hæc. Quinque libri Moysi, Iosue, Iudicumque, in vol. 1. Regum lib. IIII. in vol. 1. Psalterium de Hebraico translatum, Prouerbia Salomonis, Ecclesiastes & Cantica canticorum: item liber Sapientiæ & Iesu filii Syrach, & Paralipomenon libri II. in vol. 1. Iob, Tobias, Iudith & Hester in vol. 1. Esdras, Neemias & Machabęorum libri II. in vol. 1. Esaias & Ieremias in vol. 1. Ezechiel, & XII. Prophetæ, & Daniel in volum. 1. Euangeliorum volumen 1. Reliquorum librorum novi Testamenti volumen I. Bedæ libelli II. de Natura rerum & temporibus, item vnus grandis, & alia argumenta compurandi in vol. 1. Regula S. Benedicti & Martyrologium Bedæ, & Hymnarius, necnon & Homeliæ Cæsarii in vol. 1. Etymologiarum Isidori volumina II. Medicinalis liber vnus. Glossa in Epistolas Pauli. Super Lectiones volumina duo. Super Euangelia volumina duo. Volumen Orosii. Martiani de Nuptiis Mercurii & Philologiæ libri II. Item de VII. liberalibus artibus lib. VII. Boëthii V. libri Philosophicæ consolationis in vol. 1. Item alii V. in altero volumine. Inter hos etiam vnam mappam mundi subtili opere patrauit, quam inter hos quoque libros connumerauit.

Post obitum vero Hludowici piissimi Regis in partem Karoli filii eius nostro monasterio pertingente cum cætero regno omnes emunitatis cartas à patre eius Hludovvico nobis condonatas ab ipso clementissimo filio eius Karolo Hartmotus Abba nobis renouari fecit, atque illius auctoritate iterato conscribi. Neque hoc silentio prætereundum est, quantum de regalibus donationibus ad nostrum monasterium fuisset illo tempore concessum. Deniq; præfatus piissimæ memoriæ Rex Hludovvicus, viuente Abbate Grimaldo, locum, qui dicitur Mecchingâ, ad monasterium S. Galli æternæ causa remunerationis regia auctoritate contradidit. Post cuius obitum Grimaldo quoq; defuncto Karolus clementissimus Rex filius eius Hartmoto intercedente quandam possessionem regiæ potestatis in pago Turgoiensi sitam in loco, qui dicitur * Roholuesriuti, S. Gallo in perpetuam possessionem condonauit, quod & protinus suæ auctoritatis conscriptione firmauit. Quendam etiam montem situm in Rhetia Curiensi, in quo constructa est basilica S. Victoris martyris, cuius & nomine vocatur idem locus Mons Victoris, ipso tempore ad monasterium S. Galli contradidit, firmitatisque cartam regia auctoritate exinde fieri iussit, rogante Eusebio Scotigena, qui ibidem per XXX. annos spontaneè clausus Domino seruiebat: anno vero incarnationis Dominicæ DCCC LXXXIIII. pridie Kalend. Febtuarias de hac luce migrauit ad lucem perennem.

*al. Vvolfesriuti.

Postquàm vero idem Karolus Italiam ingressus pacifice eam suo subiugauit imperio, alium etiam locum in pago supradicto similiter regiæ auctoritatis dominio cedentem nomine * Stainheim cum omnibus ad illum pertinentibus S. Othmaro imperatoria contradidit potestate, huiusque donationis firmitatem imperialis scripti præcepto firmissimè corroborauit. Sed & illius quam supra memorauimus, donationis imperatoriâ denuo iussit scribi commemorationem, quod factum est vt imperauit. Postquam autem idem mitissimus Imperator Karolus omnibus Italiæ Germaniæque populis suauissimo ordine imperauit, rogante Hartmoto & efficiente Liutvvardo Episcopo atque Archicancellario Imperatoris, quandam abbatiolam in Italia sitam olearum & vinearum feracem (quam tūc idem Liutvvardus in beneficio habebat) cui nomen est Massin, ad monasterium S. Galli imperatoria auctoritate contradidit, eo quoque pacto, vt idem Luitvvardus tempore vitæ suæ sub vsufructuario ipsas res possideret, censumque de ipso loco sicut ipse condixit singulis annis ad monasterium prædictum persolueret, hoc est vel VI. languenas de oleo, vel LX. solidos de argento. Post obitum vero Liutvvardi ipsæ res sine

*al. Stainhem.

vllius

vllius conditione perpetualiter ad ius pertinerent monasterii, cuius rei carta protinus firmissime sua auctoritate est scripta, atque firmata, atq; ipso Imperatore iubente super altarium S. Galli est posita, vbi hodie Deo volente cum pace tenetur. Igitur venerabilis Abbas Hartmotus post tantorum, vt supra commemorauimus, perfectionem laborum cupiens etiam finem suæ clarissimæ administrationis aspicere propriis oculis, iam quoque ætate requiem poscente cœpit sedulo ab Imperatore deposcere & cum fratribus quærere quatinus ipse ab his laboribus liberaretur, & alius in eius locum subrogaretur, cuius ætas & valitudo apta existeret ad supportandos varios casus, qui nunc etiam prioribus ampliores variantur in mundo. Cuius rei consensum neque apud Imperatorē neq; apud Monachos facile potuit inuenire. Sed cū ille diutissime & omnimodo in hac persisteret petitione, ætatis suæ sæpius causando grauedinem, tandem difficillime acquisitam istius petitionis ab Imperatore suscepit promissionem. Proinde lætus cœpit ad hęc ipsa negocia congruens inquirere tempus. Aliquanto vero temporum transeunte curriculo contigit Domnum Imperatorem de Italia redeuntem nostrum intrare monasterium, vbi cum maxima laudum honorificentia cunctorumque non parua læticia fuisset susceptus, ipse etiam lætus triduo ibidem permansit. Tunc vero venerabilis Abbas Hartmotus opportunum tempus suæ voluntati occurrere credens Imperatoris clementiam, vt suæ promissionis memor existeret, studiosissime cœpit flagitare. Piissimus vero Princeps nullius præteritæ immemor vel dictionis vel promissionis, volens & Abbatis petitioni annuere & Monachis in omnibus satisfacere, illorum concessit arbitrio vt quem vellent de suis Abbatem sibi eligerent, Hartmoto videlicet successorem. Quæ res à fratribus audita maximæ tristiciæ & lacrimarum, pariterque intermixtæ læticiæ seminarium existebat: tristiciæ, quia à tanti patris dominio, ipso viuente, se abstrahere cordetenus recusauerunt; læticiæ vero, quia idem clementissimus Imperator cum rem * finiri necessitas exegisset non per suos nuncios absens, sed per seipsum nostras causas maluit confirmare atque statuere præsens. *al. futuri.

Capvt XI.

De Bernhardo Abbate.

Cvm igitur hęc, vt diximus, necessitas, immo etiam dignissima vtilitas rem * finiri exigerent, omnes pariter senes & iuuenes à primo vsq; ad vltimum Domino donante communi consilio atq; vna voce Bernhardū sibi elegerunt Abbatem virum nobilitate & iuuentate præclarū, cuius sapiētia & moribus atq; benignitate & regia seruitia peragi & se cū omnibus suis fidissime protegi confidebāt. cuius rei noticia cum ad Imperatorē fuisset perlata, protinus ipse conuentui eorum dignatus est interesse, ibiq; in primis Hartmotū, vt sæpissime postulauerat, honorabiliter atque cum magna gratiarum actione à pondere tantorum liberum donauit esse laborum, sed non destituit à magisterio ibidem degentium. Postea vero omnibus Bernhardum sibi Abbatem poscentibus, statim in præsenti benignissimus Princeps eorum desiderium audiens Bernhardo monasterium cum congregatione commendauit, ipsumque Abbatem constituit, qui inter alia plurima consolatoria verba hoc etiam intulit promittendo, se nunquam hāc securitatem nobis ablaturum, tantummodo si inter nostros valeat inueniri qui ad hoc officium idoneus possit existere. Omnibus vero rationabiliter constitutis Domnus Imperator omnes ibidem conuersantes lætos efficiens ipse quo- *al. futuri.

quoque lætus de monasterio abscessit. Contigit autem ista ordinatio circa finem anni ab incarnatione Domini DCCCLXXXIII. VI. feria, VIII. Idus Decembris, indictione prima: anno vero Karoli Imperatoris tertio, super omnia vero regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria per indeficientia secula, Amen.

EXPLICIT RATPERTVS: INCIPIT EKKEHARDVS.

Ekke-

EKKEHARDI IVNIORIS COENOBITÆ S. GALLI LIBER

DE CASIBVS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

PRÆLOQVIVM.

MONITI à loci nostri fratribus id operæ pretium putantibus quædam cœnobii sanctorum Galli & Othmari cum infortuniis tradere fortunia, rem arduam aggressi sumus. Enimveto obloquiis patere non dubitamus: quoniam, vt nunc morum & temporum est, si quicquam asperum, & maximè quod disciplinæ sit, tetigerimus, si malorum libertates & impunitates nō laudare videberis, velut impostor & calumniator apud eos, qui in leuitate ambulat, habeberis. At vero quoniam rerum loco nostro gestarum etiam alii veritati nihil parcentes fortunia & infortunia quomodolibet erant edixerant, temptantes quidem & nos ea, quæ à patribus audiuimus, ea auiditate, qua illi, quam verissime datum est stilo & attamento veritatem perstringere, fortunia & infortunia loci nostri veritati nihil parcentes edissetere. De Salomone etenim Abbate nostro, post Episcopo, ingressi sumus, quem per ordinem secuti rebus nostris potiti sunt Hartmannus, Engilpertus, Thieto, Cralo, cui interstitium regiminis frater suus fecerat Anno. sequuntur Burkhardus, Norkerus, Ymmo, Vdalricus, Kerhardus, Burkhardus alter, Thiepaldus, * Norpertus, cuius hodie sub regimine quidem non *prout ipse & nos*, (vt inquiunt) *volumus, sed prout possumus, viuimus*. *al. Norpertus.* Scripserat ante nos Ratpertus homo doctissimus & ipse codicellum similis materiæ à S. Gallo & Othmaro vsque ad seipsum: à quo nos incepisse videmur Salomonem Episcopum, cuius nominis tamen * æquiuocatio fit, vt bene *al. æquiuocatia.* cerneret præmonemus. Nam tres eius nominis cum Constantiæ præfuerint, secundum Ratpertus censum à loco nostro excessisse scripsit. De tertio nos, prout Deo dante potuimus, sic incipiemus.

CAPVT I.

De Salomone Abbate S. Galli.

SALOMONIS tertii parentes cum essent clari & illustres, ipsum Isoni S Galli Monacho tunc temporis Doctori nominatissimo tradunt erudiendum & clericatui initiandum, quem apprime (vt aiunt) ipse erudierat, sed & Notkeri, Tutilonis, Ratperti, Hartmanni, Commonachorum statui prætulerat, & delicatius quasi Canonicum educauerat. Creuerant tamen inde clamdestinæ inter summæ indolis condiscipulos inuidiæ, & cum consliberales generè essent & ingenio, vt ea ætas solet, æquanimiter non ferebant alienum sibi, qui fratres essent, præferri, & qui natalibus quidem essent pares, doctrinarum profectibus ab illo præiri.

Defun-

Defunguntur Salomonis adhuc pueri parentes, tandem autem & frater, & ipse rerum heres effectus ad maximas res animum intenderat, scholisque ablatus Grimaldo Abbate nostro Archicapellano eius iuuante Capellanus fit Ludowici Regis, cuius singulari gratia in breui potitus Elevvangis adhuc Canonicus primo præficitur, post etiam Campidonensibus variis suimet & loci damnis illum detrectantibus præponitur. In processu auté Hattone Archiepiscopo Magontino sibi propter animi acutissimam solertiam amicissimo opitulante plurimis locis præficitur, tandem & nobis, postremo vero & Constantiæ Pastor & Episcopus efficitur. His partim per transgressum prælibatis ad ordinem incepti operis reuertamur.

Grimaldi temporibus Canonici Abbatis, Hartmuto eius quasi Proabbate, Marcus quidam Scotigena Episcopus Gallum tamquam compatriotam suum Roma rediens visitat. Comitatur eum sororis filius Moengal, postea à nostris Marcellus diminutiue à Marco avunculo suo sic nominatus. Hic erat in diuinis & humanis eruditissimus. Rogatur Episcopus loco nostro aliquamdiu stare. Allecto nepote diu secum deliberantes vix tandem consenserant: dieque condicto partitur Marcellus nummos avunculi sui per fenestram, rimens ne discerperetur ab eis, confremebant enim in illum quasi ipsius suasu Episcopus restaret. Equos autem & mulos, quibus ipse voluit, nominatim Episcopus tradidit: libros vero, aurum & pallia sibi & Sanct. Gallo retinuit. Stola tandem indutus abeuntes benedixit: multis autem lacrimis vtrinque discessum est.

Remanserat Episcopus cum nepote & paucis suæ linguæ apparitoribus, traduntur post tempus Marcello scholæ claustri cum Notkero postea cognomine Balbulo & cæteris monachici habitus pueris: exteriores autem, id est Canonicæ, Isoni cum Salomone, & eius comparibus. Iocundum est memorari quantum cella S. Galli hiis auspiciis crescere cœperit, tandemque floruerit, Hartmuto eam Grimaldi quidem Vicario tandemq; Abbate omnimodis augmentante. Petiit tandem Salomon iam adolescens bene educatus, vt frater conscriptus nobis fieri mereretur, quod Grimaldo iubente & Hartmuto iuuante à patribus est consecutus. Tradidit autem de prædiis, quibus habundauerat, S. Gallo locum, qui Golda dicitur, concambium sibi faciens vt annonam monachi & locum hospitis in refectorio haberet dum viueret, & collem quemdam qui vltra Iram amœnior sibi videbatur cum pratis sibi & agellis adiacentibus possideret, vt mansione ibi parata crebro velut frater adueniens Abbati non esset onerosus neque familiæ incommodus. Talibus homini velut iam cum Fortuna ludenti ad votum cedentibus aulam Regis Ludovvici, vt diximus, adiit, Capellanus factus eius fit intimus, & prælibatis Abbatiis procliue est prælatus. Locum autem nostrum sibi præ omnibus habitum subinde adiit, claustrumque ille quia potens erat absque duce &, quod magnæ confusionis tunc erat, cum lineis vestibus diatim introiit. Surgunt inde ab æmulis illius murmuria ipso ignaro comitantur, vt assolet, in absentem colloquia. Plurima fratribus velut diues opum commoda fecit: quorum cum vni, reuerendo quidem (vt erant tunc plurimi) pelliceum traderet, & sui eum apud Deum memorem fore rogaret: pelliceum, ait ille, tuum si volueris tibi optimè repretiabor, nam duas cucullas ab Abbate habeo, quarum vnam tibi, vt claustrum decentius nobiscum in ea introeas, induendam trado. Et ille: Eya, inquit, hæc vtique Tutilo & Ratpertus, vel alii inuidi mei more suo posuerant, nonne quæso, & Abbas vester lineus claustrum tot annis ingreditur? Claustra, ait ille, tuorum, qui te eius habitus Abbatem susceperant aut pro peccatis aut aliquo Dei nutu, & tu quidem, etsi non licenter, intras tamé potenter:

tenter; sed nos in fraternitatem interdum & laicos recepimus, quibus tamen in laico habitu nequaquam, inquit, in claustro abutimur. Recessit homo artificiosus, ratione simplicis quasi deuictus. Ibat autem secum reputans hominem tanti meriti non nisi in spiritu Dei sibi talia prolocutum. Abstinuit tandem absque aliquo Patrum, vt moris est, præduce claustrum introire. Sæpius tamen, vt diximus, loco S. Galli, quantum à Regibus & cœnobiis suis licuit, immoratus fratribus, quæ potuit, hilariter dedit, maxime Isoni magistro. Caute etiam Grimaldus iam senescens & Hartmutus cum illo egerant, ne animum & per se diuitis & in regno potentis in aliquo læderent. Incipit igitur tandem in colle concambii sui ecclesiam in honorem & modum S. Crucis ædificare, in quam ad vnguem perductam S. Magni brachium Adalberone Episcopo dante & prosequente de Faucibus sumptum magnis hinc inde velut triumphi trepidus intulit, & in honore eam S. Crucis & eiusdem priuati patroni nostri dedicauit, & prædiis suis, id est Tegerinouua, Bernhardicella, Sitirundorf, Goldahan etiam, quam, vt diximus, concambians iam loco tradiderat, & aliis quibusdam eam dotauerat, Hartmuti tūc quidem Abbatis concessione vt in die Sancti ipsius fratres conuiuarent constituerat, se etiam si Deo placeret ibi sepeliri velle aiebat.

Accidit autem post aliquantum temporis vt à palatio veniens quadragesimam loco nostro ei tempori aptissimo viso agere eligeret: ingrediturque clam penetralia claustri nostri bonus fur noctibus nudipes cappa quidem, vti fratrum vnus putaretur, indutus. Senserant illum Notkerus, Ratpertus, Tutilo, & aliquamdiu sanctam fraudem texerant.

Nimis tamen, vt iam diximus, insolens semper erat & est præter monachici nostri habitus quemquam introire intima nostra, maxime noctibus. Initur consilium, vt, quomodo moris est, duo ex nobis fratres claustri vigilias agerent, intranti illi ipsi vigiles cum lumine, quia solis loqui licuit, occurrerent, & quis esset silentio quærerent. Verebantur enim hominem Palatinum, qui iam quasdam abbatias canonicus habebat, ne aliquid irregulare, vt forte fit, videns sibi viam apud Regem occasione hac etiam ad nostram aperire temptaret, quibus nunc post Canonicos Abbates Monachus pater domesticus præerat Hartmutus homo amantissimus.

Ingreditur iterum vt heri & nudiustertius fur ille vitabundus. Ratpertus & Tutilo sunt vigiles: vnus illorum circuibat, alter ad introitū clandestini illius seruabat. Progreditur interea præuentor maturitatis ad sepulchra cimiterii oraturus pater eius temporis nostrorum apud Deum potentissimus Ruggerus, cuius grauitatem reueriti vigiles loco paulisper cedunt. Senserat ille pater post modicum pedetemptiuum nesciens quem signo vocis & strepitu pedum notat quasi furem. Vigiles cum lumine confestim adproperant, agnitus est, atque illico pater ille, *per Sancti Galli*, inquit, *meritum* (sic enim patres iurabant) hunc in claustro eius hiis horis non patimur habitum. Vigiles illi pro tempore siluerunt, qui tantum interpretem rupto habuerunt silentio. Tremefactus autem ille à bene ignari hominis verbis tali tempore sibi inusitatis, Patere me, ait, pater reuerende vel oratorium S. Petri, quod proximum est, ingredi: ibi postquam orauero, nunquam isto habitu nisi ductu alicuius primorum, vt lex loci habet, claustrum intrabo. Te autem iuuante & fratribus ad hoc idoneis cras Abbatem precari est animus, vt monachico habitu mihi liceat claustrum ingredi, vobiscum in eo versari vt monachum & egredi: deforis autem coram militibus meis & cæteris canonico, vt soleo, vestimento versari. Immo, ait ille, Sanct. Gallus tibi in cor mittat, vt si semel eo induaris, numquam quoad vixeris nisi solito Monachis

tempore exuaris. Panditur Abbati animus hominis & petitio, Ruggero astipulante & cæteris aliquibus, enimvero non omnibus. Erat Senatus Reipublic. nostræ tunc quidem sanctissimus: Consuluntur Hartmannus consilio magnus, ille quidem qui *Humili prece* melodiam fecerat; Notkerus, qui sequentias; Ratpertus, qui *Ardua spes mundi*; Tutilo, qui *Hodie cantandus est*, & pleraque alia dictauerant, qui denique, vt diximus, in condiscipulatu animum eius didicerant, & in rebus, quas vellet, artificia patrandis. Loqui iussi sunt regula nostra. Hartmannus ait, non similitudinem Monachi sed Monachum ipsum quærit. Notkerus, mihi prætexta hæc, qua superindui (inquit) desiderat, si togam prætenderet non vtique displiceret. Ratpertus,

Aut hæc in nostros fabricata est Machina muros,
Aut aliquis latet hic error ——————

ait. Tutilo, fraternitatem illi, inquit, integre ante concessimus, hanc ei quantum in me est; Abba mi, ego non denego: si autem lupum ouino vellere quærit induere, per alios quam mei consensum perficiat. Audiens Abbas quod suspicarentur in homine, videlicet ne hoc schemate indutus proximior esset dominatui Abbatiæ, cuius per ipsum tunc tertio quidem recepimus priuilegium: scio, inquit, fratres & filii, quid ab illo vereamini, sed hoc & mihi quoque quidem suboler, existimo tamen melius nobiscum actum fore, si sic apud nos initiatus Monachum se aliquando nostrum faciat, ne iterum Canonico subdamur, vt antea. Placet igitur vt agamus cum illo, quo reuera habitum sumat à S. Gallo, vt si arte sua acciderit quod veremur, noster tamen sit frater & Monachus.

Mittitur ad illum Ruggerus cum aliis quibusdam rem suasurus. In processu temporis Deo dante pollicetur facere, quod petitur, tantum interim propter claustri reuerentiam talis habitus sibimet rogat sit licitus. Variis fratrum hinc inde tractatibus vix tandem conceditur, designaturque ei locus, quem hodie quadris lapidibus notatum videmus, quibus intrans habitum indueret, exiens exueret: ingrediturque claustrum noster Monachus nocte & die de talis consortii permisso lætissimus. Parat autem pro hoc beneficio insignem crucem S. Gallo, quam argento partim deaurato vestitam analogio nocturnali supposuit. hanc nostris temporibus Norpertus noster columnæ deargentatæ infixam confessionis superposuit altario. Conuiuia fratribus duodecim diebus in anno, id est Kalendis, prætextatus noster quamdiu seculariter vixit, hilariter facete sueuit. Solebant id ipsum ante etiam quidam alii fratres conscripti nostratibus caritatis signum exhibere. Præ omnibus quidem Karolus Rex, ipse qui Sanct. Othmari hebdomada ipse propositor & pincerna per triduum de vico Stainhem seruiuit, volatiliaque nos edere fecit. sed & Adelbero, qui supra, Augustensis multo tempore Antistes, qui signa & virtutes Sanct. Galli à plurimis audiens locum in die S. Galli orandi gratia adiit, & præsens plura conspiciens; Maior est, inquit, gratia loci huius quam rumor quem audiui. Deuouit autem benedictione fratribus data anno altero vita comite se rediturum, &, vti tunc quidem, nequaquàm venire nudimanum, domum rediit, interrogatusque inter cætera aliquando à suis essetne nobiscum vt fama vulgauit, religio cum doctrina, seueritas cum disciplina? Quid cæteri, inquit, sentiant nescio, quid mihi animo est, pronuncio; vnum egomet sanctum & hunc defunctum quæsiui, viuos autem sanctissimos vt vere fatear fratres inueni. Doctrina autem illorum & disciplina in virtutum eorum operibus videre est delectat enim me talium

talium memorari, quos quidem vt iterum videam vix expecto. Oportet autem vt omnibus meis me iuuantibus me præparem, quatinus vti me & meos decet ad proximum S. Galli diem viros Dei visitem, frater illorum conscriptus fiam, & quantum mihi copiæ est caritatem illorum regratier. Venerat Dei electus die dicto, vt spoponderat, quãtus autem venerit, & qualis in donis S. Gallo, fratribus & familiæ fuerit, capitulum, quod in memoriam eius regulæ nostræ codici asscriptum est, plenius pandit. Post non multum quoque temporis accidit Petrum etiam Veronensem Episcopum à palatio redeũtem similis loci gratia inopinatum venire. Fratres autem suscipientes illum, quod melius quidem habebant, euangelium ei offerebant. Ille autem arbitratus se despici, quoniam famam loci magnam audiuerat, de vilitate libri secum fluctuabat. Ad missas argẽti calix etiam, qui melior habetur, proponitur, quibus peractis etiam de calice sinistrum quoddam secum trutinat. Prandium ei exhibetur sumptuosum, surgens à mensa fratrum postulat alloquium, quibus collectis (nam Abbas loco deerat;) Bene, ait, mecum Domini mei, Abbate vestro absente, egistis. Sed pro euangelio & calice vilioribus mihi propositis aliquid suboler. Quamuis enim ipse sim vilis & indignus, non tamen vilis loci nominor Episcopus, quibus constanter meliora non esse S. Gallo protestantibus, spiritus hominis paulisper quieuerat: sumensque tandem quosdam fratrũ in partem secreto eis locutus: Mittite, inquit, post me Veronam sex quos habetis fidissimos viatores, quique bini & bini per tres vias, quæ hinc illo ducunt, mihi adueniant, & peregrinos se habitu & verbis simulent, singillatim tamen se mihi ostendant, & pollice sic in manum recurvo elemosynam petãt. quos ego, vt alios soleo, in penetral meum quoddam solus solos coram meis inducam & vestiam, aurum autem, cuius æquipondium nunc vobis do, cruribus eorum fasciolis circumligabo & dimittam eos, vt ad vos eodem quo venerant, Fortuna comite, artificio redeant. Factum est, vt largitor acutus docuit: allatum est S. Gallo graue pondus auri Veronensis: concordat pondus æquipondio, fit de auro Petri cauea euangelii, fit calix, fit capsa, quæ omnia Salomon primo frater conscriptus noster, vt præmisimus, deinde & Monachus, tandẽ Abbas, gemmis & arte Gallo parauit. Hartmutus autem pro Grimaldo, vt & Ratpertus scribit, Rempublicam nostram strenue gubernans per semetipsum quoque non mediocriter amplificans iamque senescens Berinhardo Monacho nostro Abbatiam suam fratrum communi electione per Regem Karolum tradit. Ipse autem Herginisowam cum Waltchincha & Putra minore sibi & posteris Abbatibus à potestate forte cedentibus imperiali auctoritate ipsius Karoli retinuit. Obiens autem post multas, quas per se statuit & per Berinhardum obtinuit fratribus & familiæ, beniuolentiæ constitutiones, circa Landaloum Episcopum in titulo Apostolorum conditum, cognatum & amicum suum, extra parietem tamen sepeliri se petiit. De quo ipso Landaloo Sancto Treuerensi quidem Archiepiscopo pauca scribere necessarium puto.

Sueuus hic & nobilis erat, apud S. Gallum quidem educatus & doctus, cuius Windinissa cum multis aliis hereditas erat. Igitur Episcopus factus Romam pergere solebat. Per Iouis itaque montem transiens ibat: per Septimum autem rediens Gallum & Hartmutum suum salutabat. Deuouerat etiam S. Gallo Lolingam villam dare, sed cognatis renitentibus conquisitionis suæ loca quædam cuidam Vodalrico Comiti, vt Gallo Ahadorff cum eisdem locis disponeret, concambiens tradidit. Rediit autem tandem aliquando Roma, & ad Gallum suum tendens Italici aeris vitio febre correptus vix ad Rorschachin peruenire præualens, Hartmuto cum fratribus ad se aduocato, no-

biliter diem obiit. Disposuit igitur adhuc viuens ad titulum S. Petri, cui iam ibat, qui est in cimiterio S. Galli, capellã qua itinerans vtebatur cum reliquiis & libris & omnibus vtensilib. sacris, in quo & corpus illius cum omni honore humatũ est. Freneticus, vt aiunt, in Septimo eius super illius corruens tumbã sanus surrexit. Tradunt & alias infirmitates sæpe illic meritis eius curatas. Sed vt ad ea, vnde digressi sumus, redeamus; Salomon præmonachus noster idẽ semper loco nostro & fratribus apud Deũ & homines permanebat: Ruggerũ autem semper præ oculis habebat, quem sibi in his quæ ad Deum fuerant, Ducem & custodem elegerat, à quo dum quadam die ab aula veniens psalmo benedictionis susciperetur, surgens ad osculum patris gloriabatur inter cætera de muneribus Regis Arnoldi, quæ se S. Gallo daturum ait. Nam, vt id genus hominum est, laudis auidissimus per quædam erat, de quo in periculum, vti post liquebit, aliquando venit. Erat munus illud capsa solide aurea gemmis regaliter inclita, reliquiis summis referta, in formam capellę creata, cui simile quidem nihil vnquam vidimus. Superscriptio eius est,

Versus Salomonis.

En crucis atque pia cum sanctis capsa Mariæ,
Hanc Karolus summam delegit habere capellam.

Suadet Ruggerus homini non aurum sed seipsum, vt sæpe pollicitus est, Gallo suo offerre & Monachum se eius verum iam tandem perficere. Factum est vt magni consilii Angelus hortatus est. Rege tandem datori suo postquam votum suum aperuit, capsam ille ipsam quadam die suspendens collo tunica Monachi & cuculla indutus aram S. Galli Berinhardo annuente nudipes adiit, peccata defleuit seculoq; abrenuncians S. Galli fit Monachus. Abbas illũ tanquam de palatio Monachum delicatius tractauit, & omnibus qui sub se militabant præhabuit.

Post non multum vero temporis consiliis hominis carere non posse republica tota personante, Abbatis sui permisso Rex eum iterum in aulam assumpsit & priorum honorũ statibus restituit, tandem quoque & adauxit. Nam Augense ei tunc cœnobium tradidit. Aiũt autem hominem fortunatum tandem duodecim abbatias rexisse. Berinhardo itaque Abbate, vt alias relatum est, deposito per Hattonem Archiepiscopum nobis oblatus & nostrum locum suscepit regendum, quem præ omnibus postea quæ gubernauit locis apud Deum & homines amplificare curauit. Cum autem annum & dimidium nobis præesset, Constantiæ tandem prælatus Dei factus est Pastor & Episcopus. Sic quoque ipse, & Hatto ille Magontinus Archiepiscopus sibi semper amicissimus, quem cor Regis nominabant, cum & ipse (vt aiunt) duodecim abbatiis præfuerit, post Regem imperium tenuerant. Fuldensis enim & ipse erat Monachus & Abbas, qui Magontiam ipsam à loco suo antiquo motam propius Rheno statuerat, & in hoc & in aliis multis animi sui magnitudinem ostenderat. Nondum adhuc illo tempore Sueuia in ducatum erat redacta, sed fisco regio peculiariter parebat, sicut hodie & Francia. Procurabant ambas Cameræ, quos sic vocabant, nuncij: Franciam ad Alpes tum Werinhere, Sueuiam autem Pertolt & Erchinger fratres, quorum vtrorumque multa ditioni subtracta sunt per munificentias regias in vtrosque Episcopos. Surgunt inde inuidiæ, & odia vtrorumque in ambos, præter scelera quæ in Reges ipsos machinati sunt. Hattonem Franci illi sæpe perdere moliti sunt, sed astutia hominis in falsam Regis gratiam suasi qualiter ad Alpes fraude eius de vrbe * Pabinberk detractus capite sit plexus (aliter enim morbo obierat) quoniam vulgo concinnatur & canitur, scribere supersedeo: ad Salomonem redeo. Huic, sicut diximus, cum aliqua Potamum Camerę nunciorum

** al. Bapabinberck.*

rum

rum iuris oppidum pertinentia à Regibus darentur, sicut Werinhere & Ruodhart dominum Othmarum, sic ipsi insequi conati sunt & ipsum. Sed episcopio & abbatiis ipse multiplex variorumque militum manu fortior casu aliquando viris occursauerat, pacem salutãdo prior, si forte resalutare velint, incassum expectat, nunciis post eos missis qui tẽ agerent, pacificari nolebant. Ille autem cum præ omnibus S. Galli claustro semper maneret, quadã nocte præmonitus vim sibi ab illis nisi fugeret inferẽdam, secessit secretus in siluam Vallis Turbatæ ea tempestate quidem vastissimam. At illi S. Gallo invaso Episcopum capere volebant si adesset. Ille vero capellulã in eã solitudine in nomine S. Galli fabricatã, plurimis *suorum vbi esset ad tẽpus ignaris, ad aulam nunciis directis latuit. Iubentur à Rege tunc quidem Arnoldo Episcopus & ipsi sub banno pacis ad aulam Magontiæ venire, vbi causa publicè peracta rei maiestatis lege pronunciati ipsi illi in Ingilheim truduntur, vsque dum exilio aut morte punirentur. Egit tandem Salomon cum Hattone Episcopo, anxius ne cædis illorum ipse quidem causa foret, vt eos liberaret. *al. Summorum. *al. Suorum.

Adeunt supplices ambo secreto imperium, cor Regis molliunt, hostes illos in gratiam reducunt, coram omnibus Salomoni supplices facti pacificantur, potestati pristinæ ipso iuvante restituuntur. Redeunt tandem domum tanquam amicissimi, iuramento coram Rege dato ne vmquam Episcopum læderent, numquam Episcopum in rebus fiscalibus sibi dono traditis se esse læsuros. Invitantur posthoc viri ab Episcopo Constantiam ad conviviũ & munera, sederur ad mensam, & vt fit inter delicias potationum, cum mirarentur artificia vasorum auri argentique, maximè autem vitreorum, Episcopus laudis quidem quiddam, vt diximus, auidior quædam inter cæteras diuitias, quas à Regibus haberet, extollens hospitibus arte tacitis laudis verba etiã de S. Galli reb. magnis, quibus animos dudum vulneratos offenderat, intulit, quæ tamẽ cum essent leuia, mala conflabant grauia. Dixerat enim illis ipse, vtique indiscrete ludens, habere se apud S. Gallum clibanum, qui vno calore ambobus illis panes coqueret in annum, nam mille coqui posse aiũt. Simile etiam quiddam de lebete æneo grandi, & de tatta auenis centum maltrarum commoda cum proiectasset, pastores gregum se habere adiunxit, quib. etiam ipsi, si viros viderẽt, pilleis capitib. inclinarent detractis, patienter tulerũt homines fraudolenti Episcopi gloriam vsque ad capitum pastoribus inclinationes, id enim numquã fieri posse refellentes loquuntur. Afferuntur tamẽ viris animosis cara munera tandem recessuris, inter quę erãt vascula duo vitrea nimis insignia, quæ ipsi pridem in conuiuio præ cæteris mirabãtur, quæ illi in manus sumentes consilio latenti vterq; suum decidere sinens frustata ridebant: cæteris omnibus milia gratiarum Episcopo remittentes callide abstinebant. Missione tandem data cum eos Præsul osculo peteret; Vestra, inquit, erãt, ideo vos tanti pretii pocula confringere piguit: sed multa animabus vestris, si ea pro nummis dantes pauperibus dedissetis, remedia facere poteratis. *Vitrei*, inquiunt, *amici vitro sunt donandi*: sed nos, qui vitrei esse nolumus, vitrũ confregimus. Amore, vt moris est, osculato & epoto lætabundè discedunt. Non multo post tẽpore Conradus tunc Rex natale Domini Cõstantiæ egit. Ipsa die post mensam cùm Episcopus ei ꝓcessiones vespertinas tridui illius apud S. Gallum laudaret, Rex inquit: O vtinã ibi essem?, & quare illuc, amici mi, matutini non ibimus? Parantur continuo naues, qbus mane conscensis cũ Episcopis & cætero comitatu Rex littus nostrum meridianus attigit, & S. Gallo cũ tripudiis appropians nouis laudib. dictatis in loco gloriose susceptus est, tribusque noctibus in omni hilaritate loco imoratus quarto die Arbonan tandẽ nocturnus venit. Longum est dicere quibus iocunditatibus dies exegerit & noctes, ma-

 xime

me in processione infantum, quibus poma in medio ecclesiæ pauimento antesterni iubens, cùm nec vnum paruissimorum moueri nec ad ea attêdere vidisset, mitatus est disciplinam. Refectorium quoq; fratrum hora mensæ cum duobus Episcopis cum intrasset in Infantum die plura sibi assurgentibus læta locutus, nobiscum, ait, velitis nolitis partiri habebitis. Decanum autem, qui mensa Abbatis sui causa cedere parabat, amplexatum retinens assedit & ei apposita ad se sumens omnes circumspectans & arridens, His interim (inquit) participemur. Misit autem quantocius ad Salomonem ne sibi superueniret, sed vterque pro altero mensas teneret. Præposito deinde cum nihil sibi, nisi quod fratribus paratum esset, iuberet apponi, ô Rex, (inquit) nostra infortunia, quod superuenturum diem non expectabas, cras enim fabas nudas & panem forsitan habebimus, sed hodie non sic. Enimvero, ait ille, & cras vobis Deus misereri poterit. Infantulis deinde per ordinem lectitantibus & analogio descendentibus aureos in ora ad se eleuatis misit. quorum vnus pusillior cum clamitans aurum expueret: *Iste*, inquit, *si vixerit bonus quandoque Monachus erit*. Surgens tandê à mensa hilariter fratribus multa locutus optimæ spei esse monebat, quoniam si adviueret tales côuiuas lætificaret. Rediit igitur ad suos, Salomoni & omnibus numquam se lætius conuiuatum gloriatus. Inter hæc autem Berchtoldum & Erchingerum tristes inuenit & exasperatos, causam quæsiuit hilariter, quæ quidem hæc erat. Magistri pastorû duo, homines vtique siluestres, hirsuti & prolixis barbis, vt id genus multû videri solet, quasi venerâdi, cùm tales pridie pro ferina iuberêtur die nocteq; laborare, vrsum de lustro vnus, alter ceruum recens occisos attulerat. Quod Salomoni cum ministri super mensam silêtio intimarent, iubet homines feras fratribus illis, qui per se quidem tunc mensa vtebantur vt Primates, oblatione propria offerre. fingebantur autem vicini esse & liberi, quib. talibus aspectis assurgunt germani pilleis detractis, regratianrur venatores reuerenter inclinati. Quod videns Episcopus antedictorû memor secum gaudebat. At illi scioli quidê facti feras coram Episcopo poni fecerant à dicentib⁹, Sint tua tibi, nobis satis est haberi derisui, timore tamen Imp. animû prementes iram fregerant. Quod Rex sapiens prudenti leniit consilio; quoniâ ad gaudia quidê conuenimus mei iuris est, inquit, omnia nullius periculi ludicra defendere, & si in rixas venerint, imperiali decreto adnullare, quapropter sedato animo, iudices mei, ambos vos esse volo & in gratiam redire cû Episcopo. reconciliantur enim vmbratili pace tunc secundo. At Rex vesperû & noctê cum egisset hilariter, diluculo conuentum fratrû petens omniû votis fauentibus fit frater conscriptus. Tribuit cuiq; fratrû argenti librâ vt habeat ad vestitû. Puerulis edixit tres dies ad ludendû & tunc quidê & in posterû, ingressuq; S. Galli basilicâ palliis vestiuit altaria. Emunitatê etiâ loci à Grimaldo inceptâ, sed adhuc non firmâ, Episcopo admittente ipse manu sua & sigillo solidâ fecit & perpetuâ. Ingreditur tandê oratoriû B. Oth. auctoritate Romana in Sanctû leuati (nâ parentes eius erant, qui eam vexauerant) seq; teû, quasi ipse interfuerit factis, ad eius arâ teddidit, palliis quoq;, auro & argento Sanctum placauit. Sed & circa Stainhem villam S. Othmaro à Karolo datam quædam loca regii iuris adhuc erant. Ille vero quicquid inibi regii fisci erat totû in manû aduocati super arâ eius tradiderat & sigillo suo roborauerat: & conuersus ad Salomonê, eo (inquit) pacto vt fratres nostri conscripti pro conuiuio nostro hesterno habundantius à Karolo statutâ hebdomatam natalis Domini mei huius etiam in memoriâ mei debeant conuiuari, & subridens; Nam & ego hodie frater côscriptus volo prâdere cû fratribus & fabas nostras de meo piperare. Agûtur celeres Regi missę à fratribus sup id ipsum altare, prematuratur prandiû, impletur refectoriû, vix vnâ lector

lector recitauerat periodum, id est, versum vno spiritu prolatum: *Caritas, quæ non agit perperam*, licentet spreuit disciplinam. Nemo ait, hoc aut illud esse insolitum, quamuis ante nunquam sit visum, vel auditum vnquam ea domo soporatum Monachum. Odorem ferinæ hauriunt & *carnium. Saltant Satyrici, psallunt Symphoniaci. Numquam tale per se tripudium Galli habuit refectorium. Grauiores Rex fratrum spectat inter strepitum, videt quorundam vultus contractos propter terum talium insolentiam. Carpuntur iterum cordibus fratres illi sępe dicti pro damno regii fisci. Nam castellum quoddã super Stainhem iam dudum struxerant, quod conquisitionis suæ proprietate coram Rege sibi vendicabant. quibus Rex: Castellum (inquit) sine Opidanorum damno habere nequibitis: quibus si iniuriosi quidem fueritis, mei gratia carebitis. Discedit Rex vespertinus fratrum suorum laudibus lachrimosis prosecutus, quibus si viuere liceret, non semel benefactutum promiserat. Inuadit loca lege Alamannica cum aduocato Episcopus tribus diebus, vti * ius erat, homines fisci iuramentis S. Othmaro vendicantes. Quibus custodes castelli, nisi sibi parcant, male habituros minantur, minasq; factis exequuntur. Nam victimas & cætera, quæ libebat sponte nolentibus date fiscalibus, vi quidem auferebant. Quod cum aduocatus cum per se, tum verbis Salomonis fratribus illis non semel quereretur, aut ficta verba, aut iniuriosa passus recessit. Cumque hoc per annum pene pateretur, quadam die ipse viris obuius iniurias queritur Episcopus. Et cum indigne quidem ipsius verba tulissent, Episcopus subintulit: Enimuero, ait, cum mei causa meis aliquando angustiis coram Rege Atnolfo fueritis, vnde ægerrime ego ipse vos eripui, iam eius articuli semper liceat recordari. Illico Liutfridus, sororis amborum filius iuuenis pertinacissimus, gloriaturne (inquit) Monachorum sceleratissimus iniuriarum pro se vobis illatarum, o auunculi, & viuere eum patimini? extractoque gladio, nisi ab ambobus premeretur, Episcopum occidisset. Ipse autem, vt iugulum declinaret, cum citius equo diuerteret, à fratribus ambobus freno tentus comprehensus est. Quidam autem suorum cum gladium educentem iuuenem illum ipse econtra gladio stricto incurrere vellet, lanceis circumvallantium transfixus interiit. Ducitur Episcopus in diuetticulum quoddam propinquum, vbi descendere iussus sedit, vsq; dum illi in partem cedentes, quid de eo facturi sint, tractent. Ipse autem confisus in Domino suum dominum Gallum incessanter inclamitat. Suadet Liutfridus, vt ei aut oculos eruant, aut dexteram abscindant. Militum autem pars sanior, ne quid amplius in Christum Domini insanirent, omnimodis flagitat, sed & incolumem relinqui optimum fore aiebant. Stat tandem fratribus consilium, vt in Diepoldisburg, vbi *Bertha vxor Etchingeri tunc agebat, duceretur. Ipsam enim, cũ esset quidem alias strenua, ad dolos acutissimam aiebant, & quoniam ei amore mariti sæpe ante male optabat, incunctanter eum quoquo modo apud illam periturum. Sternitur viro Dei vilior interea equus. Portarii autem, cum viderent turbam, ad spectandum accurrunt. Quibus visis Perchtolt: inclinare coram istis, inquit, Dei maledicte, & vt tibi veniam precentur, pedes eorũ lambe. Ille vero, quoniam vim sciebat, quod iussus est, fecerat. Commissus tandem satellitibus, qui eum ducerent, Berthæ, qui factum panderet, celer præmittitur. At mulier facinore audito percutiens pectus ingemuit, & hæc, inquit, est dies, quæ honoribus nostris apud Deum & homines finem datura est. Parat illico basilicam & aram; parat tapetos & pallio dorsili caminatam. Euangelio Episcopum aliquos, qui aderant, Presbyteros recipere iubet. Progreditur ipsa aduentanti obuiam ad portam, in manum illum sumens, si se dignetur osculari, lacrimans rogat. At milites dolo hæc fieri sibimet silenter aiebant.

*al. carinũ.

*al. viserat, al. viseret.

*al. Berchta.

bant. Paratur citissime lauacrum, vt puluere & lassitudinis tergeretur sudore. Verebatur & ipse, quamuis fortunatus, infortunia. Clauditur caminata super Episcopum & duos, qui aderant, Presbyteros. Nam, vt ipsum dixisse aiunt, quietam noctem agere poterat; nisi quod tubarum clangores & vigilum ægre passus est clamores. Ingreditur ad hospitem tantum illa cum vna sola pedissequa: Salutem homini & maturum ad suos pollicetur reditum. Reficit cũ reficiente, per puellam sibi, per Presbyteros apponitur Episcopo. Postquam Episcopum viri illi à se, vt dictum est, dimiserant, Duellium montem victualia conuehentes nocte die nituntur munire. Ipsi interim cum suis quos haberent fidissimis clamdestini agere, in siluis pascuosis noctibus delitescere. Intimantur tertia tanti facinoris nocte Sigefrido Episcopi parrui filio, qui illico propinquis & Episcopi militibus quantis hora concluso licuit collectis in silua quadam matutinus eos aggreditur dormientes. Experrecti vero pauci contra turmas loricis & galeis tutas arma rapiunt inutilia, ipsos tres viros, quamuis animose repugnantes armis exuũt, viuos comprehendunt, vinctos abducunt. Currunt illico celeres, qui Berthæ & vrbanis suis dicerent, nisi Christum Dei citissime soluerent, dominos suos machinis pensilibus impositos tribus partibus vrbis in faciem sibi ad Solem torrendos. Quo audito, custodes falli se primo æstimantes certiores facti omnes vrbe viris vacuefacta dilapsi sunt. Relinquitur Episcopus liber cum Presbyteris, & Bertha flens & eiulans cum pedissequis, quam tamen ipse pro tempore consolatus manu renens vrbis portam obuiam suis egreditur. Nam nocte proxima, cũ eo de furtiua dimissione per quoddam latens ostiolum condixit, quoniam sibi per nũcium viri sui innotuit, nocte alia illum aut Duellium, aut, quod magis timebat, ad perdendum esse transportandum. Fuga vrbanorum comperta equis potentiores præuolant curraces, Episcopo pro portis conspecto, clamatiuo illum cantu salutant, *heilherro, heil liebo*, & cætera: vrbem tamen intrare præter nominatos propter mulierum res seruandas Episcopus noluit. Nam in itinere armatorum se suis adiungentium & prosequentium turba erat innumerabilis: Tum virum alloqui mulieri desideranti solus ad horam adducitur: quem complexa, cum præ fletu naribus cruor proflueret, vix ab ipso quoque plorante auellitur. Mouebat & inimicos tam repentina rerum mutatio. Episcopo autem, cum vinctus procidens sibi remitti supplicaret, quantum in me est (inquit) remitto, & à custodibus iratis amotum benedictione prosequitur. Egit tamen cum nepote & militibus, vt mulier ad suos cum honore & rebus suis duceretur tutatis: & cum ibi pernoctassent, ipse eius omnia bona fidelibus suis commendans ordinauit auehenda. Dimittens autem illam inuitauit ad se rebus in melius vergentibus Constantiam, vt si fidei memor sit in lætiori experiretur fortunio. Rediit cum comitatu famoso Petrus alter ereptus ab Herodibus Constantiam, tali omnium circumquaque conuenientium quidem tripudio, quali nec, si ipse quondam Romæ tertius de cœlo ceciderit, receptus sit Cato. Traduntur damnosi tres illi in Duellium ad cognitionem publicam reseruandi; plurimis suorum iam, si forte ad ereptionem illorum in via occasio daretur, in arma collectis. Quod milites abbatiarum & episcopii cum cognatis Christi Domini circumuallando prouidebant. Innotuit res Conrado in Francia tunc posito. Nam veredarii & Episcopo capto & recepto dies & noctes celeres ibant. Aiebant autem, illum mane euigilantem fama à prioribus audita lecto exiluisse, & patientiam regiam nullo modo tenere potuisse: à sequentibus autem corde sibi reddito parumper quieuisse. In se vero reuersus de valitudine capti & recepti cum quæsisset: Constat (inquiunt) o Rex, dure tractatum adhuc male valere, & si, quia mox venturus sit, nosset, per nos

hos vobis profecto mandasset. Quo audito, seorsum cedens fleuit: erumpebant enim lacrimæ, & non poterant se continere. Consilio dehinc habito primo colloquium publicum Magontiæ, postea generale edixit concilium, vbi tribus illis lege abiuratis & proscriptis, prædiusque eorum in fiscum redactis maiestatis reis capita damnata sunt: cæteris omnib. qui tanto facinori intererant, tamquam rei præ hostib. prosequi iussis. Sueuiæ Principum assensu statuitur Alemannis Dux primus Burkhardus gentis illius nobilissimus & virtutum dote probatissimus: cui & prædia damnatorum confiscata in beneficium sunt tradita, exceptis dotibus Berthæ sibimet edicto, quoniam viro non assenserat, stabilitis. Episcopo autem apud Ducem inducias damnatis rogante, vt si fieri posset exilium eis à Rege intercederet, aliquot eos dies Dux in custodia tenuit. Rex autem crebro ab eo fatigatus tandem eos iugulari præcepit. Quibus tamen Episcopus multum eorum nece tristatus indulgentia, quantum in se erat, etiam viuis data sepulturam concessit ad ecclesiam. Rex vero castellum illud odiosum S. Othmaro causa mali tanti tradidit diruendum, omnique anno ille, dum vixit, censum capitis sui in cera ad sepulchrum eius vti filius carnificum illorum pro reatu in eum quasi proprio misit. Quod & Ruodolfus postea Wolfhardi Comitis pater, cum ejusdem quidem prosapiæ fuerit, in censu calybum de metallo Faucium Iuliarum fecit. Sed idipsum Wolfhardus & Hainricus filii eius aliquot annis dum facerent, motus rubore Hainricus, quasi homo sit censarius, fratre inuito, censum supersedit. Accidit autem, vt in vigiliarum S. Othmari die, fratres ambo capreum venantes in cacumen quoddam rupis artissimæ ducti, lassi cum consedissent repente petra, super quam Hainricus sedit, collapsa adolescens ille magnæ indolis proh dolor in profundissimas valles ruerer & periret. Vix spiritum habere poterat mater orbata; (scripturi nunc sumus, quod vidimus) nec dum luctu finito cum filio & filia vnicis ad pedes sancti muneribus & calybe superseffo venit, quod in censu non soluto peccatum est, tres pro se & defuncto pœnituerunt.

Salomon autem videns Fortunam, vt solet, ludicra rotę reciprocare, immo Deum in se non occultis indiciis potentiam suam ostendere, apud Imperium seuerus accusator sui permisso dato Romam petiit, flens & eiulans, atque dicens, merito hæc passus sum, quia peccaui coram Deo in cœlum, veniam petere habeo ab ipso miserante me Petro. A Papa vero benigne susceptus, cum ibi supplicans aliquamdiu moraretur, indulgentiam sibi ab eo plorans periit, maxime autem, quod sui causa tres illi quidem decapitati sunt, pœnitentiæ, quem vellet modum, sibi rogauit, imponeret. Tandem autem ab Apostolico indulgentiam adeptus, domum redite lætanter aggreditur, reliquiisque sanctorum donatus quamplurimis, maxime animo in reditu suo contenderat, quomodo illas quam decentissime posset domum veniens honorificaret: præ cæteris autem corpus Pelagii martyris, in cuius die inimicis suis subactis ipse liberatus est à vinculis. Qui cum multorum miraculorum virtutibus insignis esset, cottidie rumor eius non solum proximas, sed & exteras Constantiam fecit orandi causa turmatim confluere regiones. Opinabile autem erat, in quantum se post reditum suum in virtutibus Christi Dei exercuit, quam assiduus nocte dieque in precibus, quam largus in dando, maxime autem pauperibus, quam promptus & assiduus in pacificationibus. Accidit autem, vt eo quidem domum reuerso Hatto Archiepiscopus sodalis vtique, vt sibimet dicebat, suus Italiam ius regium exacturus tendens Constantiam deueniret. Aiebant autem, illum Magontinis suis minus confisum totum, quod in thesauris haberet, sodali suo, dum rediret, commissurum,

ſurum, ſecum tuliſſe. Erat autem ſodalitatis illorum, quoniam ambo acutiſſimi erant, ius mirabile. Nam vterque illorum, in quo alterum in verbis & in rebus per aſtutiam decipere poſſet, agere ſolebat: vt in cantaro quodam, quo Salomon vtebatur, gemmato grauiſſimi ponderis aureo. Quo cum vterque, vt ſolebant, coram conuiuis * Rhenum aquæ quaſi vinum potarent: Salomon autem in conclaui vaſe quodam æneo mire figurato ad aquam inferendam vteretur. Hatto abiturus inter cætera viro ait: Vas illud aquæ (inquit) quo in conclaui tuo vteris mihi, ſodes, tribue. Quo hilariter annuente, Hatto pincernæ ait latenter, coppam auream domini tui, quoniam ſic ego & ſodalis meus (inquit) condiximus, pincernæ meo confeſtim offerto. Quod mox ille, vti iuſſus eſt, fecerat. ablata eſt coppa fraude amica interim tecta. At Salomõ menſa ſequenti, dum eam exegiſſet, deceptum ſe ſentiens: Enimuero ſi vixero, idem illi modius remetietur, theſaurosq; ſuos poſtea, vti præmiſimus, ſodali ſuo ſodalis eo pacto, vt ſi defunctum audiret pro animabus amborum, quibus vellet, eos dilapidaret, abiens conſignauerat. Vix menſis, vt aiunt, abiit, & mercatores ab Italia redeuntes defunctum Hattonem diffamare per nuncios præmonuit, doloteque ad horam ſimulato ſcriniis recluſis multos denarios diſtribuit pauperibus: fabrorum quoque copia contracta cantarum quondam ſuum primo diſpertiens ſarcofagum illud magnificum, quod hodie miramur, S. Pelagio ex auro viri & gemmis electis compegit, martyris oſſa ſollemniter intulit. Crucem etiam illam honorandam S. Mariæ Tutilone noſtro anaglyphas parante ex eodem auro & gemmis mirificauit. Altare vero S. Mariæ & analogium euangelicum eiuſdem fratris noſtri artificio in locis congruis deaurata Hattonis ſui de ſcriniis veſtiuit argento, & diptiuit, vt videre eſt, ex auro electo. S. Gallo etiam, in nullis fortuniis immemor eius, duas tabulas eburneas de eiſdem ſcriniis attulit, quibus alias magnitudine æquipares rariſſime videre eſt, quaſi ſic dentatus elephans aliorum fuerit gigas. Erant autem tabulæ quondam quidem ad ſcribendum ceratæ, quas latere lectuli ſopotantem ponere ſolitum in vita ſua * ſcriptor eius Karolum dixit: quarum vna cum ſculptura eſſet, & ſit inſigniſſima, altera planitie politiſſima, Tutiloni noſtro politam tradidit ſculpẽdam, quibus longioris & latioris moduli Sintrammum noſtrum ſcribere iuſſit euangelium, vt quod tabulis abundaret, auro & gemmis Hattonis ornaret. Hoc hodie eſt euangelium & ſcriptura, cui nulla, vt opinamur, par erit vltra: quia cum omnis orbis Ciſalpinos Sintrammi digitos miretur, in hoc vno, vt celebre eſt, triumphat. Mirari autem eſt, hominem vnum tanta ſcripſiſſe, quia in nominatiſſimis locis pleriſq; harum regni partium Sintrammi characterum libri S. Galli obſides habentur. Sed & hoc in homine mirabile erat & ſingulare, quia cum delicata eius ſcriptura iocunde ſit directa, raro in pagina vel vnius verbi mendacium inuenias raſum. Rediit diues ille ab Italia ditiſſimus, neque iam damnum iſtud ſentire habebat. Nam prius abiens eum Pelagii cum miracula terrerent aſpecta, magniſque eum laudibus proſecutus honorare eum diſponeret, cum rediret: diſpendium tamen gazæ eum Chumo propians audiret, ſodalem ſuum omnium hominum ſubmurmurat verſutiſſimum, multaque in illum, cum ſpiritu infremeret, triſtius agebat, Curiæque ſibi cum multis occurſantem cum alloqui nollet, ita conuentus eſt à ſuis: Hoc vos ludicrum, Pater, ſi ſemper decuit, ſi per hanc aleam ſemper alter alterum decepiſtis & tabulam, patere & te nunc deceptum, ſicut etiam ille multotiens, vt bene ſcimus, deceptus eſt. Salomone autem iuratores ei præponente non aliter ſe, quam vt cõdixerat, egiſſe, vix tandem alloquio eius frui valuit. Comperto autem, quod maior pars adhuc ſibi ſupereſſet, cum quietior iam aliquid eſſet, Salomon ait,

* al. ieiun.
al. ieiuni aquam fort.

* Einhardus.

fidei violatæ innoxium, vel in hoc fodalis certus esse poteris, quod cantatum meum, quem mihi iure assumere possem, pro anima tua carissima primo partitus sum. Sed & amplius pace tua, sodalis, loqui liceat: bene enim & optime tecum actum noueris velim. Elemosynæ enim, quæ obitum præcedunt, certiores & Deo sunt, quam quæ sequuntur cariores. Modo quidem si etiam ad tuos viuus perueneris, quod nescis, casuq; qui ignotus est, obieris, paucissima de scriniis tuis post te quidem daturi sunt tibi. Tandem in pristinam redeunt condicto mutuo sodalitatem, vt vltra neuter alterum nec serio deciperet nec ioco.

Veniens Hatto Constantiam festiueq; receptus sarcofago Pelagium precaturus appropiat Miratur opus tantum tam breui peractum: miratur & crucem lapidibus crystallinis circumclusam. Amplexatus sodalem, vt de tanto thesauro suo vel illam sitasportandi permissio, osculis rogat. Et ille, si ciuium, (inquit) seditionem non vererer, permittere poteram, dictoque citius ab audientibus vrbs vndique concluditur. Quærenti, quid id vtiq; esset: Sua precia, inquiunt ciues, in cruce esse quam maxima, nolleq; nec Episcopo suo iubente S. Mariæ oblata dimittere. Et ille, quod meum est, (inquit) mihi liceat abducere. Illis autem non ad votum sibi respondentibus, Salomon illi silentio sine illos, inquit: quia aptiori tempore, si ab incepto non desistis, cauea inclusam, quo tum mihi dixeris, naue terraue eam tibi mittam. Sedato tamen animo turbam ille dimisit: deinde Constantia relicta abiit in sua. Paruo autem post tempore confectus Italica febre, cruce non exacta, diem obiit, sicque in verba Salomonis tamquam Prophetica deuenit. Egit tamen ille pro anima eius precibus & opibus quantumcumque potuit, scrinia eius palatio addicta sibi non proderant. Sapientia autem æquiuoci sui antiqua Salomon noster amici sui animam, vt diximus, auro suo, nollet vellet, forte redemerat, & vt vellet, artifex acutus tandem effecerat. Patrauit quoque multa Salomon studiis suis in honorem S. Mariæ, nec non & Galli vnici sui, id est, libros, vasa, vestes varias, scribere iubens in aliquibus æuo longiore duraturis:

Tertius hæc hegie Salomon dat dona Mariæ, **Salomonis versus.**
Tertius hæc almo Salomon dat munera Gallo.

Nec hoc quidem prætereundum, quod aliquando pridie Palmarum, id est, Sabbato, quo Papa *vacat & elemosynam dat, cum primo Sole ipse per **al. vocat.* se omnibus vrbis siue regionis dispersisset pauperibus, fatigatus his, vt solebat, in ecclesia orationi prostratus iacebat. Inter orandum autem vigiliis longis soporatus, cum obdormiret, essetque iam circa horam tertiam expergefactus, conclaue festinus intrauerat, antiphonamque, *Pater iuste*, secum silentio cantitans: ô, inquit, quali studio & vocibus futuram diem fratres mei apud S. Gallum sunt acturi. Sternatur vtique (ait) ambulatrix mea quantocius, quia istam ipse vespere leuaturus sum antiphonam: ascendensque equitem illam velocissimam quæsitus, quos secum vellet: vtinam (inquit) omnes. Suis autem procuratoribus, vt necessaria victui quæque possent post se transmitterent, edixit, sicque vrbanorum populus plurimus pedibus, nauibus, equis post illum nocte dieque concurrerant. At ille spiritu DEI vectus circa nonam adetat cœnobio antiphonamque præoptatam ipse in euangelium leuauit, & clare percantauit. Cœnam fratribus caritatiuam hilariter exhibuit: quod reliquum diei erat, mandato & pauperibus impendebat. Crastinam autem processionem ad mansionariam suam S. Crucis disponens ecclesiam in proximo prato stationari iussit. Ibi de gradibus ligneis Esdras Domini populum legem nouam edocuit, & quod Esdræ veteri non licuit,

indul-

indulgentiam dedit. Gradibus descendens omnem gregem, qui aderat, missis persolutis, in pratum ipsum ad panis rogauerat confractionem. Quantum dies illa consumpserat, Dominus solus nouit, qui hospes verus in prandiolo collectus est & cibatus. Ibant refecti singuli in sua gaudentes & laudes dantes Deo & grates S. Galli cœnobio. At vir Domini videns, se ætate iam grauescere, post Pasca proximum adiit Palatium, & omnia loca, quæ Constantiam siue ad alia monasteria studio proprio vel Regum conquisiuit munificentia, cartis & sigillis tunc Regis Conradi fecit roborari. Erant autem, quæ S. Gallo conquisierat, abbatia Fabariensis, longum dictu qualibet per illum S. Gallo quæsita & stabilita sit artibus. Cuius quidem fere omnium locorum cartæ, quæ tunc ad illam pertinebant, in S. Galli adhuc hodie seruantur armario. Qualiter autem S. Gallo ablata sit, loco suo dicere habebimus. Sunt & alia multa, quæ S. Gallo conquisierat, loca quæ quia senes interrogati in armario quæri oportere tam plurima dicerent, intacta reliquimus, hoc verissime asserentes, quia præ omnibus, quæ rexit, monasteriis Gallo suo semper conquisiuit. Tradidit autem Arnoldus quidem Rex ei quandam villam in Araris pago, Chollinchouen dictam, sibi in possessionem. Quam rogatus, vt Constantiæ daret, Gallo suo daturum pollicitus obiēs peregit. Multa sunt etiam, quę per concambium ei acquisiuit, quę item in cartis armarii, qui scire voluerit, legere poterit.

Tantu pro donis pax sit animæ Salomonis.

Qui & de abbatiis aliquando Augensi & Sanctigallensi requisitus, si neutram haberet, vtram mallet: Augensis quidem est latior & ditior: S. Galli autem commodior & saturatior est. Commoditas talentum, inquit, valet. hanc quia exquisiui à iuuentute mea, & amator factus sum formę illius, semper pręhabui. Nunc ergo tantum virum dilectum sibi & hominibus, cum ad se recipere vellet Dominus, natiuitatem quidem suam nobiscum, vt sanus ageret & lætissimus, S. Gallo concessit. Cumq; quatuor singulis diebus verbo Domini, quo semper abundauerat, præ omnibus dieb. suis abundantius populum pasceret, mane post Innocentum diem Constantiam pergere cum disponeret, fratribus valedictis scholas præteriit, (erat autem hic dies scholarium) ostium quoque, vt, quomodo se haberent, perspiceret, & aperuit & intrauit. Erat vtique ius illorum, sicut adhuc hodie quidem est, quoniam exleges quidem sunt, vt hospites intrantes capiant, captos, vsq; dum se redimant, teneant. Ille vero vti Dominus loci securus in medium illorum progressus cum staret, Episcopum, inquiunt inter se, non Dominum Abbatem capiamus. Ille vero libentissime hoc perpessus quomodolibet se tractare vellent consensit. Capientes vero illum in Magistri posuerunt, vellet nollet, solium. Si in Magistri, inquit, solio sedeo, iure eius vti habeo, omnes exuimini. At illi incunctanter id agentes liceret sibi tandem, rogant ab ipso se, sicut à Magistro soliti sunt, redimere. Cum ille subiunxisset, quomodo? Paruuli Latine pro nosse, medii rythmice, cæteri vero metrice, quasi pro rostris rhetorice etiam affantur. Quorum duorum quoniam à patribus verba recepimus: vnus inquit:

Quid tibi fecimus tale vt nobis facias male?
Appellamus Regem, quia nostram fecimus legem.

At alter Versificator inquit:

Non nobis pia spes fuerat, cum sis nouus hospes,
Vt vetus in peius transuertere tute velis ius.

Et ille, cum studiis loco S. Galli semper molitis iocundaretur, suis temporibus adhuc solide stantibus omnes, ita vt erant in lineis, exurgens amplexatus & osculatus, induite, inquit. Enimuero si vixero, ait, me redimam, & talem

indo-

indolem remunerabo, collectisque quantocius ante ianuam scholarum fratrum primis, statuit paruis illis & eorum perpetuo posteris pro testamento singulis annis ludi sui tribus ab imperio statutis diebus in eisdem scholarum ædibus carnibus vesci, & de Abbatis curia singulos tribus donari escis cottidie & potibus. Quod cum ipse quidem annuatim præsens solui iuberet, postea ita solutum est vsque ad Vngrorum, de quibus loco suo dicturi sumus, inuasionem. Abiit tandem quo disposuit, benedictis nostratibus, & vltime, proh dolor, valefactis.

Peractis ergo missis Constantiæ in octaua natiuitatis Domini die, secretario residens capitis dolorem querebatur. Pauperibus ergo, vt solebat, ante prandium suum hilariter consolatis mensam fratribus & ciuibus tenens largissimam dolorem continenter tulit, sicque diem ipsam in gaudiis peregit. Sole autem sequente, cum languor ingrauesceret, missis circumquaque apparitoribus Presbyteros, Monachos, & Canonicos collegit, quo citius potuit, præcipue autem nostrates. In octaua igitur S. Iohannis missas sustentatus agens ab omnibus indulgentiam publice confessus petiit & dedit. Postea vero loca quædam nondum data S. Mariæ & Pelagio, Gallo vero suo & Othmaro villam Chollinchouin super tabulam lecti solito iure canonum pro animæ requie disponens dedit, multum rogans nostrates, quatinus ecclesiam ab eo in loco S. Galli in honore S. Crucis Sanctique Magni constructam, & sub regiæ auctoritatis priuilegiis dotatam tuerentur, ibique seruitium Canonicorum minui non paterentur. In vigilia dein Theophaniæ confidentissimus in DOMINO diem obiit, & in ecclesia sedis suæ ad parietem dexterum multis suorum lacrimis fletus sepultus est.

In cruce quæsitam pretioso sanguine vitam
Det cui Christe locis in Paradysiacis.

Karolus autem homo deinceps videndus est, in quem largitor omnium bonorum tantum suorum congerat donorum. Erat enim homo præter decore faciei dotem & staturæ proceræ doctus & disciplinatissimus: scribendi lingua manuque artifex: lineandi & capitulares literas rite creandi præ omnibus gnatus, vt in apicibus L. & C. longi euangelii primis videre est; quas Episcopus, vt aiunt, probans quid in talibus adhuc posset, lineans aurificabat. Metro primus, & coram Regibus plerumque pro ludicro cum aliis certator. Dicendi, præter quod naturalis ei commoditas inerat, artifex erat. In Palatinis & Synodicis æque valens conciliis. In eo loco, quo Apostolus Prophetas ponit, nemo nobilior illo, adeo vt raro in gradibus stans orator ille vehemens auditoribus promptis lacrimas non eliceret. Fauoribus quia aures interdum adhibere solebat, seipsum arguebat, hoc malum, inquiens, esse, quod & iusti & optimi vix vitare valeant. Quis enim tam sanctissimus, ait, qui non dicta & facta sua recipi malit, quam abiici? Illicoque adest pestis illa, quæ Græce dicitur* κενοδοξία, autium inflatio magna. Post elemosynarum cottidianas & pedum lauacri exhibitiones comessator pro tempore, loco, & personis hilaris erat & iocundus, prodigus numquam. Mariæ & Pelagii, & Galli sui, & Othmari, vt dicere solebat, singularis dilector, in quorum etiam, vt aiebant, nominibus deficiens expirauit. In calce tandem opusculi & reticenda hominis tangere indecorum non puto. Adolescens quidem & adhuc scholaris gratia amicos visendi hospitio cuiusdam nobilis viri receptus priuignam eius virginem latenter agnouit. De qua semel tantum, vt aiunt, cognita filiam habuit. Quem lapsum pœnitentia multa secuta est amborum. Velum factum vtiq; Turegi

*Sic, 3. mss. in vnius margine aliena manu Karo autem.

*2. mss. cenodoxa.

sibi imponi expetens vitam agebat laudabilem: ad vltimum Abbatissa ibi eius iuuamine facta multa fecit pro anima vtique ipsius & sua. Filiam vero tandem viro maturam cum oblatum sibi velum recusaret, dotatam cum prædiis viro tradidit cuidam Notkero de prosapia Waltrammi & Notkeri, de quorum dominio montes nostri nomina habent. Eius quidem fœminæ generis viros fortes & bonos, clericos præclaros, virtutumque conspeximus Monachos. Enimuero ipsa dum Turegi apud matrem educata aliquantisper etiam litterata in ætate puellari videretur quidem pulchra, ad amplexus Arnolfi Regis clam dum peteretur, respondisse fertur lenoniæ procis: Eius generis prosapiæ nec de matre nec de patre sum (inquit) virginitatem meam me cuidam vel ipsi Regi quidem deceat prostituere. Sicque amplexus illicitos Regis hac & illac fugitans & latitans, vsque dum prædicto viro nuberet, frustraverat. Claruerat autem Salomon sub quinque Regibus æque sibi amicis, Ludowico, Karolo, Arnolfo, iterum Ludowico, Conrado. Sub isto Salomone fuerunt simul in monasterio nostro Presbyteri XLII. Diaconi XXIIII. Subdiaconi XV. Pueri XX.

CAPVT II.

De Magistro Isone Monacho S. Galli & discipulis eius.

HINC de Isone Magistro & discipulis eius Norkero Balbulo, Tutilone, Ratperto, vitas, vt ita dicam, non negligendas aggrediar scribendas. Iso quidem non solum bene natorum, sed & sanctorum filius fuit parentum. qui, vt crebro solebant victualium aliarumque rerum abstinentia semet ex consensu pro DEO affligere, quadragesimam quandam secreto cubantes sabbato sancto lauacro tandem vtebantur, ornanturque ambo post cineres & cilicia ad processionem cum ciuibus, prout bene natis copia erat. Ibat mulier vigiliis conuicta dormitum in lectum. Temptatoris ductu vir eius in conclaue ipsum fortuitus intrauerat, nobilius quidem tunc pro tempore stratum post lauacrum, accedensque ad illam ipsa quidem non recusante eo sancto die concubuit. Fit post facinus patratum tantum amborum in ipso conclaui lamentum, vt familia superueniens, quid factum sit, non quæreret, cum DEVM inclamando quid fecerint ipsi palam fecerint. Inter lacrimas ambo iterum abeunt lauatum, induuntur item ciliciis per tot hebdomadas tritis: cineribusque aspersi, Presbyteri loci nudipedes coram omnibus ciuibus vestigiis procidunt. Ille vero pie discretus pœnitentia eorum accepta populo DOMINI pro eis inclamante indulgentiam eis dedit, alleuatos pro foribus basilicæ eo die & nocte punitionis gratia incommunicatos iusserat stare. Ibant tandem officio diei peracto ad proximæ villæ Presbyterum, fama quidem sanctum, & eodem habitu ipsi & ciuibus eius lapsum suum fletibus nudant, & vt crastino eis communicare liceat, permissum eius rogant. Quos ille seuere inuectus temeritatis arguebat, benedictione tamen illius accepta redeuntes in sua ieiuni vigilem flentes duxerant noctem. Dies Pascæ illuxerat, matutini pro foribus stabant, cruce ante missas exportata extremi sequuntur. Presbyter autem illos populi totius annisu inter *Kyrie eleison* induxerat, extremos locauerat: cōmunionē, quia Presbytero illi iam dicto non placeret, non petebant. Communione autem

rem finita quasi Presbyter ille festinus, tanquam populo suo adhuc officium facturus ingreditur, manibus apprehensos ad aram duxit, pixide communionis aperta fletu perfusos communicauit, & festinans quasi ad suos redituros reuestiri eos, & epulari pace & osculis datis edixit & rediit. Lætati quoque sunt omnes talis viri auctoritate illos communicatos. Diem tandem in lætitia & elemosynis agentibus, partesque Presbytero illi sancto & eulogia per equitem mittentibus inuentum est, eum nusquam eo die à suis discessisse, sed Angelum Dei quod factum est, etiam in synodo prolatum est, totum fecisse. Agebant ambo illi gratias deinde die & nocte Deo, & virtutum operibus, quibus assueuerant, tunc artius insistebant. Sed mulier illa concubitu illo cum esset grauida, & tempore labente propinqua iam partui ericium peperisse somniauerat, pueruloque plures, vt stimulos ei eruerent, accurrisse, & parietes eius caraxasse viderat. Euigilans nimis stupida somnium viro narrat. Qui in Deo confisus somnium illud nihil mali portendere, ad inclusum in monte Victoris Eusebium pergens coniectorem fore eius rogauit. Filium, inquit, vxor tua pariet, quem S. Gallo votabis: apud illum enim educatus Doctor erit magnificus, & multos pueros ipse, asper disciplinis, stilis armaturus. Factum est, vt vir ille spiritu Dei plenus Sanctique Galli compatrianus prædixerat: per cuius præter hæc præsagia Dominus multis reuelauerat multa: Sed & ipsi Karolo quidem, qui eius petitione, vt & Ratpertus scribit, ipsum illum Victoris montem S. Gallo contradidit. Puer natus, educatus, S. Galli fit Monachus doctissimus, docuitque, vt in gestis eius iam scripsimus, Salomonem cum cæteris quam plurimis. Sed Hartmuotus noster, Ruodolfo Burgundionū Regi notissimus, qui & cognatus, cum Magistrum aliquem nostratium Granduallensium cœnobio peteret, ipsum illum Regi ad annos tres à Grimaldo expetiit, condicto in manus pacto, vti ter in anno sumptibus sibi Regis monasterii sui daretur inuisere claustrum. Ibi vas illud spiritus sancti cum deuenisset, prouinciis diffamatum & regnis, S. Galli dulcissima suffecerat pocula.

Fulsit autem ibi S. Galli lucerna illa interdum quidem per miracula. Nam, vti plurima doctus, cum vngenta quidem facere nosset, leprosos & paralyticos, sed & cæcos curauerat aliquos. Quod quidem, dum id diu celasset, virtute sanctitatis suæ magis fecisse, vellet nollet, tandem patuit. Nam dū pauperculum quendam cęculum mendicare audisset ad ostium, misericordia tantilluli motus vngentum afferri iubens egreditur ad videndum. Cuius cum digitis benedicens tractaret oculos, vngentoque linire inciperet, exclamauit puer, video (inquit) Domine video. & per aliquot dies conualescens oculis tandem quidem clarissime vidit. Quod tamen ille, vt celatum esset, vngenti pretiosissimi quod manu ferret factum affirmans virtute non mentitus est. Talibus vir Dei cum Dominum suum S. Gallum, vbicumque esset, ornasset virtutibus, stimulos suos pluribus scholaribus acuebat, cum ipse tantis virtutibus pollens vellet tamen esse inuolutus, vt ericius. Anhelabant ad illius doctrinam totius Burgundiæ, nec non & Galliæ ingenia. Erant & aliqui, qui inter suos satis haberent, si discipuli Isonis vel ad horam dicerentur, etiamsi ad stilos eius non acuerentur. Erat enim de illo late fama, quoniam, etsi obtusa inueniret ingenia, ipse eis daret acumina. Libuit tandem & ipsum vel propter gratas consuetudines discipulorum, vel propter* mnam dandam ad mensam, vt post tres annos Regi concessos aliorum annorum moras sibimet ab Abbate suo per se ipsum expeteret. Mansit itaque in benigna peregrinatione sua per plures tandem annos, ratisque sibi tempo- *al. minam. al. misericordiam. fort.

E 2 ribus

ribus claustrum suum, Abbatem & fratres visitans, benedictione illorum roboratus discipulos iterum ægre expectatus reuisit. Disponente vero tandem eo, qui posuit terminos, qui præteriri non poterunt, morbo correptus plurimis hinc inde dolentibus bene validæ adhuc ætatis diem obiit, multum dolens, quod claustro suo proeul sit, & in cimiterio S. Galli sepeliri non licuit. Collectis autem vndequaque discipulis eius sepultus est in ecclesia S. Germani. Vbi cum tandem coruscaret miraculis, corpus eius furto, vt aiunt, in Burgundiam in quandam hominis potentis translatum est ecclesiam. Quod etsi dubie roboretur, præterire tamen noluimus. Constat tamen id in tumulo, quo conditum est, non haberi.

CAPVT III.

De Magistro Notkero, & consodalibus suis Ratperto & Tutilone.

DE Notkero, Ratperto, Tutilone, discipulis eius & Marcelli, quoniam quidem cor & anima vna erant, mixtim qualia tres vnus fecerint, quantum à patribus audiuimus, narrare incipimus. Hi quidem ab Isone, cum in diuinis non mediocriter essent prælibati, Marcello, vt iam diximus, sunt coniuncti. Qui in diuinis æque potens & humanis, septem liberales eos duxit ad artes, maxime autem ad Musicam. Quæ cum cæteris naturalior, & quamuis difficilius apprehensa, vsu quidem sit iocundior, tantum in ea tandem valuerant, quantum in operibus singulorum, quæ iam ante quiddam tetigimus, apparet. Enimuero hi tres quamuis votis essent vnicordes, natura tamen, vt sit, erant dissimiles. Notkerus corpore non animo gracilis, voce non spiritu Balbulus, in diuinis erectus, in aduersis patiens, ad omnia mitis, in nostratium acer erat exactor disciplinis, ad repentina timidulus & inopinata præter Dæmones infestantes erat, quibus quidem se audenter opponere solebat: in orando, legendo, dictando creberrimus, & vt omnes sanctitatis eius in breui complectar dotes, sancti Spiritus erat vasculum, quo suo tempore abundantius nullum.

* 3. mss. Fabius.

At Tutilo longe aliter. Bonus erat & vtilis homo, lacertis & omnibus membris, sicut*Fabius athletas eligere docet: erat eloquens, voce clarus, cœlaturæ elegans, & picturæ artifex: Musicus, sicut & socii eius, sed in omnium genere fidium & fistularum præ omnibus (nam & filios nobilium in loco ab Abbate destinato fidibus edocuit) nuncius procul & prope sollers: in structuris & cæteris artibus suis efficax: Concinnandi in vtraque lingua potens & promptus natura: serio & ioco festiuus, adeo vt Karolus ei aliquando maledixerit, qui talis naturæ hominem Monachum fecerit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis est, in choro strenuus, in latebris erat lacrimosus: versus & melodias facere præpotens: castus, vt Marcelli discipulus, qui feminis oculos clausit.

Ratpertus autem inter ambos, quos diximus, medius incedebat, scholarum ab adolescentia Magister, Doctor planus & beniuolus, disciplinis asperior, raro præter fratres pedem claustro promouens, duos calceos annum habens: excursus mortem nominans, sæpe Tutilonem itinerarium vt se caueret monens, in scholis sedulus. Plerumque cursus & missas negligebat, bonas, inquiens, missas audimus, cum eas agi docemus. Qui cum labem maximam claustri impunitatem nominasset, ad capitulum

tulum tamen non nisi vocatus venit, cum sibi officium capitulandi & puniendi grauissimum, vt ait, sit traditum.

Tales cum essent tres isti nostræ Reipub. Senatores, quod semper doctorum est & vtilium, ab ocio vacantibus, & in leuitate ambulantibus detractiones & dorsiloquia patiuntur assidua: sed maxime, quia minus refellere solebat Sanctus (vt vere asseram) Dominus Nockerus. Tutilo quidem & Ratpertus acriores talibus minusq; ad contumelias habiles rarius ab eis lædebantur, Norkerus autem hominum mitissimus, quid iniuriæ essent, in semetipso didicit. De quibus omnibus vnum aliquem, vt quantum Sathanas in talibus præsumat, ab vno discas omnes, introducere volumus.

Erat hic quidem refectorarius nomine Sindolfus: postremo autem fictis obsequiis, cum alias in nullo esset vtilis, accusans fratres criminibus confictis, à Salomone operariorum positus est Decanus. Enimuero cum esset refectorarius, pro commodis incommoda, quibus ausus erat, exhibebat, præ cæteris autem Notkero. Salomone autem in pluribus occupato, nec attendere ad singula sufficiente, alimonia interdum fratribus cum aut detraheretur aut deprauaretur, clamabāt plures pro iniusticia, inter quos etiam aliquādo tres, quos diximus, isti aliqua locuti parebāt. At Sindolfus discordię semper fomes, sciens antiquam condiscipulorum odii facem & causam, accommodat se auribus Salomonis, quasi pro suo honore rem sibi sit dicturus. Ille vero etsi nihil nociuius scisset Prælatis, à subditis, quam susurros audire, quid noui afferret, quæsiuit. Ille vero, tres illos semper super se verba iacere solitos, hesterno quę Deo importabilia sint mentitur locutos. Credidit ille sermonibus, & nihil mali opinantibus rancorem portans, tandem & ostendit. At illi, cum nihil ab eo reatus sui exculpere possent, Sindolfi se technis hariolantur fuisse circumuentos. Re tandem coram fratribus discussa, cum ipsi testantibus cunctis nihil omnino contra Episcopum dixisse cum cæteris eum vincerent, vindictam super falsidicum quisq; sibi rogant, quem ille cum dissimulasset, taciti quieuerant. Erat tribus illis inseparabilibus consuetudo, permisso quidem Prioris, in interuallo laudum nocturno conuenire in scriptorio, collationesque tali horę aptissimas de scripturis facere. At Sindolfus sciens horam & colloquia quadam nocte fenestræ vitreæ, cui Tutilo assederat, clamdestinus foris appropiat, aureq; intro affixa, si quid rapere posset, quod deprauatum Episcopo traderet, auscultabat. Senserat illum Tutilo homo peruicax, lacertisque confisus, Latialiterque quo illum, qui nihil intelligeret, lateret compares alloquitur: Adest ille, inquit, & aurem fenestræ affixit. Sed tu Notkere, quia timidulus es, cede in ecclesiam. Ratperte autem mi, rapto flagello fratrū, quod pendet in pyrali, deforis accurre. Ego enim illum, cum appropinquare te sensero, vitreo citissime redaperto captum capillis ad meq; pertractum violenter tenebo. Tu autem, amice mi, confortare & esto robustus, flagelloque illum totis viribus increpita, & Deum in illo vlciscere. Ille vero, sicut semper erat ad disciplinas acutissimus, modeste exiens rapto flagello cucurrit celerrimus, hominemq; intro capite tractum totis viribus à dorso ingrandinat. Et ecce ille manibus pedibusq; renisus flagellum incussum capiens tenuit. At ille virgam propius aspectam rapiens ictus ei validissimos infregit. Cum autē parci sibi male iam mulctatus incassum perisset: Voce (inquit) opus est, & exclamans vociferauit. At fratrum pars voce audita tali tempore insolita stupens accurrit luminibus, & quidnam esset, quæsiuit. Tutilo autem Diabolum se cepisse creber ingeminans lumen adhiberi rogat, vt in cuius illum imagine teneret, certius inspiceret. Capite autem iniuiti hac & illac ad inspicientes versato, si Sindolfus esset, quasi nescius interrogat. Omnibus autem vere i-

 psum

ipsum esse clamantibus, & vt illum dimitteret rogantibus, relicto eo, me miserum (ait) in auricularem & intimum Episcopi manus misisse. Ratpertus vero fratribus accurrentibus in partem cedens clam se subduxit. Neque enim ipse, qui passus est, à quo cæderetur, scire poterat. Quærentibus autem aliquibus, vbinam Dominus Notkerus Ratpertusque abissent? ambo, inquit, ad opus D E I Diabolum sentientes abierunt, meque cum illo in negotiis perambulante in tenebris dimiserunt. Vere autem omnes scitote, Angelum D O M I N I ictus ei manu sua incussisse. Discedentibus tandem fratribus à partium sectatoribus surgunt, vt fit, multiloquia: alii Dei iudicio, vt auscultatores clandestini publicarentur, factum dicebant: alii autem tali viro, nisi quod Angelum D E I prætendit, tale opus non decuisse. Occultabat autem se confractus ille corporis pariter & mentis dolore. Interrogatque tandem Episcopus post aliquos dies, vbinam tam diu moraretur suus famidicus? (sic enim hominē nominare erat solitus, nouũ semper aliqua sibi clam apportantem.) Re, vt erat veraciter comperta, quoniam tantæ auctoritati pro tam turpiter reo nihil imputare volebat, consolatur accitum. Quoniam, inquit, illi à pueritia mei semper inuidi male tibi fecerant, ego quidem, si vixero, melius tibi facere habebo. Data est post non multum temporis occasio, & plerisque omnibus, ne rem loci tam præclaram in tali homine deficeret, contradicentibus, vt supra prælibauimus, operariorum factus est ab ipso Decanus.

Erant illo in tempore S. Gallo & alii cœnobitæ quidem sancti, quorum iusticiæ apud D E V M non sunt in obliuione: quorum quidem opera multa audiuimus præclara. Inter quos Hartmannus & ipse doctissimus, Abbas cœnobii post Salomonem: Waltramnus vero, cuius etiam melodiæ quis fuerit non celant: Rueggerus, cuius supra meminimus, & alii quidem multi, cum sanctis sancti, cum electis electi. De quibus, quia longum est operi audita prosequi, tres solos quos assumpsimus in exemplum posteris sufficere credamus.

Nockerus vero in his, quæ in capitulo suo prælibauimus, dies noctesque semper idem & nouus; quod Ratpertus in scholis, hoc ipse in claustro præter verbera omni caritatis egit censura. Nam Prioris permisso, magis autem & hortatu, iuueniores adhuc idonei noctes diesque, quando ab orationibus quiescerent, velut in insidiis erant. Neque enim hora incompetens dicebatur, si codice in manibus quis cum Domino Notkero loquebatur. Ipse autem, cum propter regulæ tenorem sibilis eos interdum & strepitu absturbaret, ab Abbatibus ei per obedientiam, quod refutarat, iniunctum est. Quam autem mellifluus in responsis fuerit, lacrimæ eorum, qui hominem viderant, testantur. Enimuero etiam in spiritu Dei multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia. Sicut, vt gratia exempli superiora repetam, cuidam Karoli elati animi Capellano. Nam Rex idem, cum ob caritates agendas fratribus, vt solebat, cœnobio veniret, totumque triduum gratia reuerentiæ conuersantium ibidem moraretur, Sanctisque nostris, vt & Ratpertus scribit, munificus Abbate sani mutato abire parasset: ille quidem elati animi Capellanus virum D E I psalterio, vt solebat, assidentem prætetiens conspexit, agnitoque quod is esset, qui Karolo multa quærenti pridie quæsita resoluerit, comitantibus ait: Ecce (inquit) iste est, quo neminem aiunt in regno Karoli doctiorem. Sed ego, si vultis, illum tam præcellentissime doctum ad irrisionem vobis temptabo, & quod tantæ famæ vir o-

minime nesciat interrogabo. Illis vero vt hoc faceret curiose rogantibus, accedunt pariter, salutant eum. Humilis ille assurgens, quid petant, quærit. At ille infelix, quem diximus; scimus, inquit, homo doctissime omnia te nosse. Quid autem Deus in cœlo nunc faciat, à te cupimus si nosti audire. Scio, inquit ille, & optime scio: Nam enim facit quod semper fecit, vtique & tibi quam mox facturus est: exaltat enim humiles & humiliat superbos. Abibat temptator ille & irrisor à suis irrisus, paruipendens quid sibi futurum dixisset. Sonatur continuo ad concursum & laudes Cæsaris abituri. Arripit ille infelix futurus labarum eo die ordinis sui Dominum antecedendi; & equo superbus invectus ante portam ciuitatis offendens cecidit, & misere in facie collisus crus confregit. Committitur Abbati nouo Hartmuoto suffecto Berinhardo procurandus. Cui ipse tandem præsagium Notkeri omnemque huiusmodi rem cum aperuisset, desiderabat viri Dei si se invisere dignetur absolutionem & præsentis benedictionem. Quod cum ipse despectiue de Notkero audiens nihil sibi mali eius vaticinio assereret contigisse, coagulari fractura illa nullis fomentis, nullis adunari valuit ligamentis. Supplicatur tandem media quadam nocte à miserantibus clamores eius Notkero, qui dum adueniens crus contrectasset, confestim combullire illud sensit contractus, didicitque seuere de cætero humilia sentire.

Et vt ad ordinem redeamus, Sindolfumque sub Salomone licenter bacchantem prosequamur, quadam die quod erat refectorarii, Notkero & Ratperto simul ordinatis mensuram potus vt officii sui erat considentibus cum in vno vase non poneret, sed maledicta submurmurans absentibus adhuc quasi proiiceret, vas illud quasi de mensa lapsum in terram decidit, operculoque procul rotante in latus iacuit, vinumque tamquam si subreptum esset fundo continuit. Quod ille morose reuersus (nam per passus aliquot festinus abscesserat) cum leuasset, accurrentibus qui procul viderat, & si quicquam de vino effusum sit terram conspectando quærentibus; Nemiremini, inquit, si Diabolus, à quo nigros libros noctibus discunt, fascinatorum suorum calices ne effunderentur continuit. Quod Hartmannus à dicentibus cum audisset, protervoque illi occurrisset; Vide bone vir, inquit, ne in tales viros injurias tuas tam patienter ferentes nimium tandem desipias. Cui ille cum sibi solita vsque ad conuicia respondisset proteruia, Waltrammus Decanus in proximo fratrum capitulo regulari vindictæ subiecit.

Tutilo vero Abbatum, sub quibus militauerat, permissis plerumque & præceptis multas propter artificia simul & doctrinas peragrauerat, vt in suo capitulo tetigimus, terras. Picturas etiam & anaglyphas carminibus & epigrammatis decorabat singulariter preciosis, tantæque auctoritatis, vbicumque moraretur, apparuit, vt nemo illum qui vidisset Sancti Galli Monachum dubitasset. Erat autem in diuinis & humanis ad responsa paratissimus; & si quid incondecens, maxime in Monachis, vsquam vidisset pro loco, tempore, & persona zelator erectus, vt in vno de pluribus dicere habebimus.

Enimuero, quoniam homo erat itinerarius, lateque terrarum & vrbium gnarus, missus est aliquando pro cōmuni caussa Magontiam, vtiq; pro pannis laneis emēdis, quos sericales aut tunicas vocāt. In ingressu ergo ciuitatis circa S. Al. monasteriū hospitiū petens hominib. suis statim ꝓpter pabula & victualia mercatū missis ipse super sedile se lassus, vt paulisper qesceret, locauerat. Erant autē dies vindemię, quibus fratres ad obedientias dimissi sunt per vineas. Et ecce primo signo ad vesperas pulsato circator fratres collecturus alino

pro religione insidens ostio domus hospitii iam dicti, quasi aliquem & ibi quæsiturus, appropiat. Latenter autem sicut matrina sua domi sit sciscitando domum inequitat. Ad illa de camera egressa salutans compatrem hospitem illum dormire putans obtulit viro mustum. Quo ille impigre hausto vaseque reddito, mammam feminæ titillat assentientis. Hospes vero viso facinore exilit, illum scelestum inclamitans, comis apprehensum in terram deiecit, flagello quo ad equum vsus est, adhuc manu habito acriter hominem cecidit adiiciens; Hoc, inquit, tibi S. Gallus S. Albani frater dedit. Ille vero, quamuis pro reatu sit tristis & passus, timidus tamen sui venia petita vt se celatum habere vellet hominem rogat. Hospes illi, ne modo adiicias peccatum peccato, quantum in me est bene celaberis. Intimatur Abbati, fratrem de S. Gallo ante portam hospitari, vocatur in claustrum: non sciscitati agnoscunt hominem diu fama vulgatum, caritatiueque tractato ipsi exhibebant Martham; ille autem capacibus exhibebat Mariam, rogaturque ibi morari, vsque dum thronum

*al. brachia. *al. brachea. Dei in ** bractea altaris aurea cælaret, cui similem anaglypham raro vsque hodie videre est alteram, in circulo scribens hunc versum;

Versus Tutilonis. *Ecce polo potior solio, terraque scabello.*

Cum autem ibi aliquantum tardasset, non cælatum est ex parte. Quid deforis egerit rogatus dicere: Fratrem, inquit, ibi indisciplinatum vidi, quem verberitem flagellum leuans intentaui, quod illi & mihi indultum quidem rogo. Sic ille fidei memor veritati parcens non tamen mentitus est.

Dixerant autem de illo vnum aliquid, quod quamuis Monachi non fuerit, propter naturam tamen hominis dicere volo. Ibat aliquando per siluam latronibus aptam, duobus suis comitatus, vno scutato cum lancea, altero sine. Et ecce à duobus audacissimis inuasus, ambos illos vterque suum equo deiecerat. Interea ille vtroque in spolio occupato robur quoddam validum circumspectum arripuit, & terrore magno minax super illos venit. At illi videntes hominem forti assimilem spolia omittunt, scuta dorso reiecta contra illum vergunt, lanceasque ille latronum præ securitate procul abiectas suos citissime rapere iussit, & vt se defenderent acer verbis emonuit. Quas cum desecti celeres raperent, tanti ducis violentiam minime se perpeti posse videntes hostes, ab eo exarmati diuertunt. Sic isti lancea etiam sua leuata, vt si illi reuerterentur, Domino eam darent, siluam imperterriti transeunt.

Notkerus autem spiritualiter, vt diximus, fortis, quantum Tutilo in homines, tantum ipse valuit in Dæmones: alias autem corpore vt ieiunans & vigilans, tener vt diximus & macer. Accidit autem vt quadam nocte in ecclesia præueniens in matutinis, altariaque circuiens vt solebat clamaret. In cryptam vero veniens XII. Apostolorum sanctique Columbani, acriores deposi aram oculi eius cum deducerent lacrimas, quasi canem audierat mussitantem. Cumque interea suis vocem grunnientis mixtam sentiret, intellexit tentatorem; Es ne tu, inquit, iterum ibi? quam bene tibi miser contigit nunc mussitanti & grunnienti post gloriosas voces illas, quas in cælis habueras, accensoque lumine, quo angulo lateret, quæsiuit. Ille vero sinistro angulo appropians rem tanquam canis rabidus vestibus lacerat. Eya, inquit ille, seruitium tuum foris cryptam satagere habeo. Neque enim pœnæ illæ valent, quas, vt aiunt, iam pateris, acrius tibi aliquid paraturus sum. Præcipio tibi autem in nomine istorum Sanctorum & Domini mei, vt me in eodem quo nunc indutus es canino corpore expectes. Et ille, faciam, inquit, si volo. Et Notkerus velocius abiens; Confido, ait, in Domino, quia velis nolis me expectabis. Festi-

*al. cambotam. nato autem aram S. Galli adiens * cambocam suam & Magistri eius multarum virtutum operatricem cum spera illa S. Crucis notissima rapuit & in in-

troitu

troitu cryptæ dextero sperа posita eum baculo sinistrorsum caninum illum aggressus est Diabolum. Cum autem illum baculo sancto cædere cœpisset, voces suas anteriores altius gannitu edidit & grunnitu. Tandem vero cùm ad speram sanctissimam cedendo cædentem fugiens venisset, vltra iam progredi non valens constitit, & tot iam ictus & incussiones ferre non sustinens barbaricè clamans; *Ovve mir vve*, vociferauit. At interea æditiuus cum basilicam intrasset vocesque horridas audisset, lumen velox in manibus sumpsit & ad cryptam accelerauit. At ille cum ei ictum vltimum fecisset, baculum sanctum in locis confregit: & nisi æditiuus speram videns allcuasset canemque sic abire permisisset, adhuc eum cædere habuisset. Æditiuus vero baculo inspecto attonitus; Baculumne sanctum, Domine mi, in cane fœdasti? Illo conticente addidit; Quisnam ille erat, inquit, qui *ovve* vociferauit? putansque illũ pro pietate furem aliquem celare, iuit in pedes per totam ecclesiam furem comprehendere cupiens. sed cum neque furem inueniret, neque canem, graditur secum mirans, quia ecclesiam post se introiens clauserat, quidnam esse poterat quod contigerat. Virum denique regularem iam semel sibi tacitum amplius alloqui non ausus est præsumere. Et ille, secundum quod humilis erat & prudens, æditiuo foras ire significans in partem sumpsit benedictioneque prolata; Quomodo baculum, inquit, fili mi confregi? nisi tu viuetis, secreta mea habent efferri. Sed quoniam meum non est ambulare in magnis & in mirabilibus super me, silentio fidei ruæ quod factum est committo: sicque ei rem vt facta est enucleauit. At ille baculo per fabrum latenter reparato quod factum est ad tempus occultauit. In temporis autem processu res, vt erat, in medium venit. Et vt videas loci nostri religionem, etiam in psalmodiis tredecim sedilia cum psalteriis aut auro impictis aut alias nobilibus habebat præter alias & habet illa S. Galli basilica capellas: in quarum vno angulari foribus proximo Notkerus psallere erat solitus. Accidit autem vt quadam die ad nonæ synaxim non veniret neque eam per se caneret. In illo autem solio cum post completorium clara adhuc die precibus insisteret, videt super se in laquearii interrupti trabibus Diabolum consedisse & stilo in tabula scribere. Quem cum, quid scelus scriberet, interrogasset; nonam, inquit, quam tu scelus hodie supersederas, scribo. At ille dicto citius, *Deus in adiutorium meum intende*, prosecutus videt eum manu celerrima quod scripserat planasse. Cumque ad preces synaxis se in terra prosterneret, tabulam laquearii disrupti super eum deiecerat. At ipse videns, vt ictum declinaret, citus exiliit. Cachinnans tandem ille, mihi vt assurgeres, inquit, effeci. Enimvero ait & Notkerus, si tu, vt nuper, caninus fueris, iterum habeo tecum operari. Tandem cum euanuisset, fratres aliqui in extremis templi orantes sonum tabulæ vocesque audientes, mirati quid esset citi aderant, videntesque eum vt solebat prostratum nolebant illum, quod etiam incompetens hora esset, impedire. Tandem tamen Tutilo vnus ex illis signo dato amice illum foras euocans silenter in aurem; Magnas, inquit, inquietudines tu & Dæmones tui fratribus facere soletis. At ille; Audierantne, mi anime, fratres omnia? Non omnia, inquit, sed mihi velim quæ hęc turba fuerit per singula pandas. Ipse vero id cum abnueret ab eoque se concitus, tabulam ibi cecidisse dicens, subtraheret, erant alii qui viderant & factum vt erat non celabant.

Erat eodẽ in tempore in loco adolescẽs quidã Monachus admodũ litteratus, Comitis cuiusdã filius nomine Wolo, inquietus & vagus; cui ꝑpter auersionem cũ nec Decanus ipse nec dominus Notkerus seu cæteri imperare potuissent, crebroq; esset verbis verberibusq; correctꝰ nihilq; proficeret, omnes pro talis ingenii viro dolebant. Nã eum numquã S. G. nisi libertatis Monachũ habu-

habuisset, nobiliores tamen sæpius aberrabant. Aduenerant in monasterium parentes eius pro eo solliciti, per quorum monita cum parumper proficeret, iterum post abitum eorum idem erat. Diabolus autem quadam die Domno apparuit Notkero diluculo; Malam tibi, inquit, & fratribus tuis facturus sum noctem. Mala auis, ait ille, malam famam prodere solet. At ille fratribus quæ audiuit, vti die illo se cauerent, prænotuit. Wolo vero cum hoc & ipse à dicentibus audisset; senes, inquit, semper vana somniant. Erat autem dies ipse, quo sibi à Decano ne quaquam, vt solebat, claustro progrederetur interdictum esse omnes nouerant. Et cum sederet ad scribendum, vltima eius scriptura erat; *Incipiebat enim mori*: illicoque exiliens cæteris illum inclamantibus, quo nunc Wolo, quo nunc? in campanarium S. Galli per gradus ad hoc quidem nobis paratos ascendere incipit, vti oculis quia gressu non licuit montes camposq; circumspiciens vel sic animo suo vago satisfaceret. Ascendēs vero, cum super altare virginū venisset, impulsu vt creditur Sathanæ per laquear cecidit collumque confregit. Plurimis autem, qui viderant vel audierant, accurrentibus cum viaticum ei propetanter afferrent, confessione dicta communicauit. At illi cum eum efferre voluissent & ad domum infirmorum portare; Sinite me, inquit, sanctas virgines prius inclamare ipsæ enim sciunt, quia quamuis alias nefandissimus, mulierem tamen non noui. Interea cum alte eiulasset, Notkero accurrente manus illi porrexit; Tibi (inquit) Domine mi & sanctis virginibus, quas semper amabas, animam peccatricem commendo. At ille iactans se circa eum; Sanctæ, inquit, virgines in vobis confisus fratris istius crimina super me tollo & ambos nos vobis committo: & hæc dicens flebat & eiulabat. Cumque ille efferretur, præ foribus ecclesiæ quiete petita Notkerum manu artissime stringens omnibus preces effundentibus emisit spiritum. Inter exequias Notkerus eum lauit, in feretrum collocauit, obsequium faciens totam eius sepulturam ipse procurauit, semperque quoad vixit duo in se Monachi officia testatus est persoluenda. Completorium ipso obitus viri die dum finiretur, Patrum quidā simplicior precem, in qua inest; *Vt sicut læti duximus diem, ita noctem quoque læti transigamus*, dum recitasset, exiliens vir Dei; Quid petis, inquit, frater admirabilis, quid petis? sufficeret hodie diei malitia sua & superabundaret, tu autem & nocti eadem precaris. Septima vero obitus hominis die cum pernoctans in ecclesia permansisset, circa tempus laudis nocturnæ parumper super genua pausans videt quasi Ratpertum suum se excitantem & dicentem; *Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum*. At ille euigilans, vnde anime mi vnde hoc nosti? cum subiunxisset, quia modesto gradu ille exiit. At ipse putans eum ecclesiam, vt ibi licentius loqueretur, exire, dum eum extra velum prosequitur, neque ipsum neque gressus eius vllum sentire poterat sonum, cereoque accenso quæsiuit eum in lecto: quē inuenit surgētem, vt & ipse sicut solebat præuenire et in maturitare & clamaret. Cereo extincto ecclesiam rediit, *Te Deum laudamus* præ gaudio flens silenter cantauit. Die autem dato, quærente Ratperto vtrumne ad excitandum se nocte venisset, quod viderat amabili suo aperuit: tandem quoque & cæteros fratres res tanta non latuit.

Ratpertus vero & ipse sanctus circa claustrum S. Galli eum languidus iret, nec tamen docere desineret, XL. discipulis quondam suis, Canonicis tūc quidem Presbyteris, loco propter festum aduenientibus animam singulis in manibus commisit: quorum quisque ei triginta missas obituro promiserat. Sicq; ille lætissimus Deum, vti se diutius morbo coqueret, rogans panis nitidus factus inter discipulorum manus in Paradysum, vt credimus, transiit. Pro quo Notkerus & Tutilo præter cæteros fratres dolentes, qui post eum relicti sunt, multa fecerunt. Tuti-

Tutilo vero cum apud Merensium vrbem *cœlaturas satageret, peregrini duo S. Mariæ imaginem cœlanti astiterant, eleemosynamque petebant. Quibus cum nummos clam tribueret diuertentes ab eo clerico cuidam astanti aiebant: Benedictus Domino vir iste, qui nos hodie bene consolatus est: sed estne soror eius, inquiunt, domina illa præclara, quæ ei tam commode radios ad manum dat & docet quid faciat? Ille vero miratus quid dicerent, cum nuperrime ab eo digressus nil tale vidisset, reuertitur, & quod dixerant velut ad momentum & in ictu oculi contemplatur. Ait autem illi clericus & peregrini Benedictus tu Pater Domino, qui tali magistra vteris ad operâ. Qui cum ipsos quid dicerent nescire assereret, vehementer in illos inuectus ne cui tale quid dicerent interminatur. In crastinum autem cum gloriam talem de se plures audirent dictitare, subtrahens secessit de medio, neque iam vltra in vrbe illa operari volebat. In * bractea aureâ ipsa aurea cum reliquisset ctiam planiciem vacuam, nescio cuius arte postea cœlati sunt apices:

al. cœlaturas:

al. brattea.

Hoc panthema pia cœlauerat ipsa Maria.

Sed & imago ipsa sedens quasi viua cunctis inspectantibus adhuc hodie est veneranda. Dicebant autem nobis patres quod ipse vir Dei iter agendo in quandam villam, vbi ad missas sonatum est, properans Dæmonem ab homine in ecclesia bacchantem inuocatione S. Galli eiecerat. Sunt verò & alia quæ de illo audiuimus multa, sed & de aliis nostro in loco Dei viris, quibus quia, vt nunc seculum, diffidi putamus, tacere quam scribere maluimus. De obitu autem eius quia nihil constans comperimus, hoc solum, quod ad gaudia eum migrasse confidimus, indubitanter asserimus.

De Norkero quæ reliqua sunt, audenter narrabimus, quoniam illum Spiritus sancti vas electum nequaquam dubitamus. Remansit ille sanctissimus veterinis in spiritu viduus & orbus: tandemq; malû illi, quo dolore cordis intrinsecus tactus est, accidit. Epistolas Canonicas Græcas à Liutwardo Vercellensi Episcopo petitas multis sudoribus ille exemplauerat. Et ecce Sindolfus magnus iam & præpotens in loco, vt diximus, codicem illum delicate scriptum casu incurrens furatus est, & singulis quaternionum, sicut hodie videre est, cultro decisas discerpsit atque deprauauit, & iterum complicatas in locum vbi eas fuerat furatus reposuit. Quæ autem Tutilo dictauerat singularis & agnoscibilis melodiæ sunt: quia per psalterium seu per rotam, qua potentior ipse erat, pneumata inuenta dulciora sunt, vt apparet in *Hod e cantandus*, & *Omnium virtutum gemmis*. quos quidem tropos Karolo ad offerendam, quam ipse Rex fecerat, obtulit canendos. Qui Rex etiam *Viri Galilæi* offerendam cum dictasset, Tutiloni versus addere iniunxit, vt aiunt, *Quoniam Dominus Iesus cum esset, Omnipotens genitor, Fons & origo*, cum sequentibus *Gaudete & cantate*, & alios quidem, sed istos proposuimus, vt quam dispar eius melodia sit cæteris, si musicus es, notis. Waltrammus autem, quem supra diximus, Decanus, sed & Hartmannus qui Abbas noster factus est, quas fecerant laudes, sua nomina quia præferuntur in cantilenarum libellis, studiose transimus, præter quod Waltrammi sequentia, *Sollemnitatem huius deuoti filii Ecclesiæ*, sine eius nomine scribitur. Fecerat & Hermannus minor quædam, quæ vtrius sint æquiuocatio dubia facit. Erant vero & alii quidam nostratium, qui sequentias & tropos, necnon & alia quædam plura pro studio quisque suo fecerant opera, quos loco suo memoraturi singulorum singula narranda seruamus.

CAPUT IIII.

De Hartmanno Abbate S. Galli.

ARTMANNUM post Salomonem priuilegio electionis Patres acceperant Abbatem. De quo, quoniam proprium & sui temporis libellum habemus, plura scribere supersedemus. Erat tamen, vt à Patribus audiuimus, præter sapientiæ doctrinalem dotem religionis tenacissimus, claustro sæpius manens, quæ deforis in locis suis agerentur minus sollicitus, magisque suos habere passus quam se, quæ sibi suppares in manus dare vellent, regratiando contentus, solius disciplinæ Patrum more inuestitor & seuerus exactor. Doctrinas vero ita amabat, vt inter scholas & claustrum aut nihil aut parum interesit. In victu fratrum & vestitu Hartmori statuta secutus. Maxime autem authenticum antiphonarium docere & melodias Romano more tenere sollicitus. De quo antiphonario altiora repetere operæ pretium putamus. Karolus Imperator cognomine Magnus cum esset Romæ, Ecclesias Cisalpinas videns Romanæ Ecclesiæ multimodis in cantu, vt & Iohannes scribit, dissonare, rogat Papam tunc secundo quidem Adrianum, cum defuncti essent quos ante Gregorius miserat, vt item mittat Romanus cantuum gnaros in Franciam. Mittuntur secundum Regis petitionem Petrus & Romanus, & cantuum & septem liberalium artium paginis admodum imbuti, Metensem ecclesiam vt priores adituri. Qui cum in * Sectune lacuque Cumano aere Romanis contrario quaterentur, Romanus febre correptus vix ad nos vsque venire potuit. Antiphonarium vero secum, Petro renitente, vellet nollet cum duos haberet, vnum S. Gallo attulit. In tempore autem Domino se iuuante conualuit. Mittit Imperator celerem quendam, qui eum si conualesceret nobiscum stare nosque instruere iuberet. Quod ille quidem Patrum hospitalitati regratiando libentissime fecit; Quatuor, inquiens, mercedes vos Sancti Domini in me vno acquisistis: Hospes erat, & eum in me collegistis: infirmus, & visitastis; esuriuit in me, & dedistis mihi in eo manducare: sitiuit, & dedistis ei bibere. Dein vterque fama volante studium alter alterius cum audisset, æmulabantur pro laude & gloria naturali gentis suæ more, vter alterum transcenderet. memoriaque est dignum, quãtum hac æmulatione locus vterque profecerit, & non solum in cantu sed & in cæteris doctrinis excreuerit. Fecerat quidem Petrus ibi iubilos ad sequentias, quas Metenses vocant: Romanos vero Romane nobis econtra & amœne de suo iubilos modulauerat. quos quidem post Notkerus quibus videmus verbis ligabat: frigdoræ autem & occidentanæ, quas sic nominabant, * iubilos illis animatus etiam ipse de suo excogitauit. Romanus vero, quasi nostra præ Metẽsibus extollere fas fuerit, Romanæ sedis honorẽ S. Galli cœnobio ita quidem inferre curauit. Erat Romæ * instrumentum quoddam & theca ad antiphonarii authentici publicam omnibus aduenrantibus inspectionem * repositorii, quod à cantu nominabant Cantarium. Tale quidẽ ipse apud nos ad instar illius circa aram Apostolorum cum authentico locari fecit, quem ipse attulit, exemplato antiphonario: in quo vsq; hodie in cantu si quid dissentitur, quasi in speculo, error eiusmodi vniuersus corrigitur. In ipso quoq; primus ille literas alphabeti significatiuas notulis quibus visum est aut * sursum aut iusum, aut ante aut retro, assignari excogitauit: quas postea cuidam amico quærenti Norker Balbulus dilucidauit, cum & Martianus, quem de nuptiis miramur, virtutes earum scribere molitus sit. Hartmannus autem paucos annos cum præfuerit, in maximo nostratium luctu diem obiit, claustrumque nostrum disciplinæ

*al. Sectime. Leg. Septime

*al. iubilos animatos.

*al. ministerium.

*al. repositorium.

*al. sursum a. visum.

sciplinæ Patrum tenacissimus tectator doctrinæq; assiduus inculcator reliquit celeberrimum: præter quod terras colentium & secularis rei curas gerentiũ non sine damno loci minus exilis exactor erat. Enimvero eo claustri solius gubernacula curante, & Præpositis religionem, quam docuit, etiam deforis in sancta simplicitate artissime seruantibus, nunc villici maiores locorum, de quibus scriptum est, quia *serui si non timent tument*, scuta & arma polita gestare inceperant; tubas alio quam cæteri villani clanctu inflare didicerant; canes primo ad lepores, postremo etiam non ad lupos sed ad vrsos & ad Tuscos, vt quidam ait, minandos aluerant apros. Cellerarii, aiunt, curtes & agros excolant; nos beneficia nostra curemus, & venatui, vt viros decet, indulgeamus. His bonis florentem Rempub. nostram, hisque malis Hartmannus obiens reliquerat periclitantem.

Capvt V.

De Engilberto Abbate S. Galli.

Efvncto Hartmanno Engilbertus eligitur * Conradoque dirigitur, quem ille omni honore dignatum S. Galli fecit esse vicarium, breuique superuiuens tempore defunctus est & ipse. At Engilbertus loca foras monasterium minus culta colere incipiens maiores, quos diximus, talium desueti minus ei obtemperabant. Atque ille his atque aliis multis afflictus infortuniis, quæ & sibi per se, & defuncto Conrado totius regni imminebant ceruicibus, domi residens tristis finem rei ieiunans cum suis & orans expectabat. Cuius rei seriem breuiatim dicere ad tragœdiam nostram explicandam vtile duxi. *al. Cuonrado.

Conradus * Rex virili prole carens, * Eburhardum autem fratrem habens ad regni gubernacula, si sibi supervixeret, aspirantem: sensit eum nec regno virtute quidem habilem nec populo moribus acceptum, rogantemque, cum ipse iam senesceret, vt se populo commendaret, crebro frustrauit. Incipiens autem mori clam loquitur fratri; Video, ait, germane mi, & semper vidi te à populo nolle accipi, ideoque quod sæpe rogaras, ne te * cōtristarem, tacite distuli. Consilium autem meum si nunc feceris, vt in Deum speto, ingloriosus non eris. Est in Saxonia, cui neminem in regno æquiparem scio, Heinricus quippe Comes Mathilda coniuge clarus. Sumens ergo coronam & sceptrũ nocte dieque accelera ad ipsum, teque & regnum ei meis verbis in manus dato, & mei vitæ memores fore ambos rogato. Fecit igitur vt Rex iusserat, veniensque secrerum Comitis petiit alloquium. Eliminatis omnibus ipse ostium clausit, chlamideque exuta ad pedes viro corruens nimis stupenti coronam & sceptrum deregit, & quæ iussus est narrat. Cui ille inter cætera, si secum in fide qua dixerat sentire veller, omniaque quæ tanto nuncio decerent facturũ spospondetat. Et ne per longas ambages vadam, fit colloquium publicum. Heinricus Saxonum & Francorum consensu eleuatur & vngitur in regnum. Sed postea Lotharingorum Kisilbertus * Eburhardum castigarum, cur honorem suum alieno dedisset, Regi Saxonico rebellare secumq; sentire persuasit. Surgunt ambo in arma: Ducibus Sueuo & Norico litteras mittunt. Quibus secum sentire iam motis, quadam die cum collectas in armis apud Brisachum copias nauibus transposuissent, ipsiq; interea in littoris planicie luderent tabula, Chuono quidem regii generis, * Churzibolt à breuitate cognominatus fortuitu viginti militibus stipatus viros incurrit. Kisilbertum cum omnibus, *al. Chuonradus. *al. Eberhardum. *al. contristarem. *al. Eberhard. *al. Churizbolt.

F qui

qui in naui erant, quam insiluit, lancea infixa submersit: Eburhardum leuitatis increpatum gladio in littore occidit. Erat quidẽ angusto in pectore audax & fortis: qui leonem cauea effracta se & Regem solos inuentos in consilio insilientem, Rege grandi quidem viro gladium, quem Chuono tunc vt moris est gerebat, arripere volente ipse præsiliens incunctanter occidit. Diffamatur longe lateque, Heinrici Regis militem leonem se insilientem gladio occidisse. Mulieres ille & mala arborum naturali sibi quodam odio adeo execratus est, vt vbi in itinere vtrumuis inueniret, mansionem facere nollet. Multa sunt quæ de illo concinnantur & canuntur, quæ quia ad nos redeundum est prætérimus: nec quod prouocatorem Sclauum gigantex molis hominem è castro Regis prorumpens nouus Dauid lancea pro lapide strauerat.

Burkardus autem Dux Sueuorum Sueuiamque tyrannice tegens, præstationes Engilbertum Abbatem primo militibus suis petiuit, postea vtique quod cum Rege Saxonico sentiret insimularum, quæcumque loca S. Galli sui rapere vellent patienter tulit, & nisi pretiis gazophylacii eius redempta nulla reddi fecit. inter quæ calicem illum aureum Adalberonis Episcopi donum cum dari sibi consentiret & crucem, à S. Wiborada correptus vxori verbis simulatis, vt aiunt, vti redderet iussit, reque infecta ad Italiam, vt eius Regẽ secũ sentire faceret, properans, beata illa ei mortẽ pro auaricia prę-sagiente, equo ruens periit, quæque alibi plenius sunt scripta, hic libasse sufficiat. Engilbertus vero, vt vnde digressi sumus redeamus, ad Henricum venit, Abbatiam ab eo suscipiens fidem iurauit omnique honore ab eo dimissus domum ad maiora adhuc infortunia rediit. Nam Vngri auditis tempestatib. regni Noricos rabidi inuadunt & vastant, Augustaq; diu obsessa precibus Vodalrici Episcopi, sanctissimi quidem inter omnes tunc temporis viri, repulsi Alamanniam nemine vetante turmatim peruadunt. At Engilbertus, quam idoneus ad mala toleranda quidẽ fuerit, impiger ostendit. Nam malis his imminentibus, militum suorum vnoquoque pro semetipso sollicito, validiores fratrũ arma sumere iubet, familiã roborat, ipse velut Dei gigans lorica indutus cucullam superinduens & stolã ipsos eadẽ facere iubet. Contra Diabolũ, ait, fratres mei quã hactenus animis in Deo confisi pugnauerimus, vt nunc manibus ostẽdere valeamus ab ipso petamus. Fabricantur spicula, piltris loricæ fiunt, & wannis scuta simulantur, sparrones & fustes acutæ focis prædurantur. Sed primo fratrũ quidã & familiæ, famæ increduli fugere nolũt. Eligitur tamẽ locus velut à Deo in promptu oblatus ad arcẽ parandam circa fluuiũ* Sintrianum, quẽ S. Gallus quondã S. Trinitatis amore de tribus fluuiis in vnũ confluentibus sic æquiuocasse fertur. Præmunitur in artissimo colle vallo & silua excisis locus, firq; castellum vt S. Trinitati decuit fortissimũ, conuehũtur raptim quæq; essent necessaria. Hæc in vita Wiboradæ per scriptorem eius minus dicta, à fratribus qui hæc nouerãt docti perstrinximus. Capella citata fit oratorium, in quod inuehuntur cruces & dyptichiis capsæ nec non & pene omnis præter libros repositorios ecclesiæ* thesaurus. Illos Abbas Augiã, nõ satis tuto tamẽ, cõmiserat. Nã cum reportarentur, vt aiunt, numerus conueniebat nõ ipsi. Senes cũ pueris in Wasserburg tutioni dedit, quã cum familia quæ trans lacum erat sollicite firmauit: quibus etiã, vt nauibus quidẽ crebrius inesset, victualia secũ assumere iussit. Ibant exploratores ꝑ nota sibi loca nocte dieq; aduentũ hostiũ fratribus S. Gallũ vmquã à barbaris inuadi nimis incredulis, vt ad castellũ fugerẽt, prædicturi. Engilbertus. n. & ipse talibus assentiẽs pæne sero carissimas S. Galli res castello intulit. Vnde & ciboriũ Othmari relictũ est hostibus. Nã hostes non simul ibant, sed turmatim, q̃a nemo restiterat, vrbes villasq; inuaserant & spoliatas cremauerãt, ideoq; im ꝓuisi qua vellent imparatos insilie-

ms. Sintriaunum.

**al. thesaurum.*

insistebant. Siluis quoque centeni vel minus interdum latentes erupérant. Fumus tamen & cœlum ignibus rubens, vbi essent turmæ quæque, innotuit. Erat autem tunc inter nostrates frater quidam simplicissimus & fatuus, cuius dicta & facta sæpe ridebantur, nomine Heribaldus. Huic cum ad castellum fratres primo pergerent vt & ipse fugeret cum terrore quidam dicerent: enimvero, ait ille, fugiat qui velit: ego quidem, quia corium meum ad calceos Camerarius hoc anno non dedit, nusquam fugiam. Cum autem illum fratres vt secum pergeret in nouissimo articulo vi cogere vellent, multa reluctatus nisi annotinum corium sibi ad manus daretur nusquam se iurauit iturum. Sicque Vngros ingruentes imperterritus expectabat. Fugiunt tandem pæne sero fratres cum aliis incredulis horridis vocibus instanter istuc ire perculsis, sed ipse intrepidus in sententia permanens ociose deambulabat. Ingruunt tandem pharetrati illi pilis minantibus & spiculis asperi, locum omnem perscrutantur solliciti, nulli sexui vel ætati certum est misereri, inueniunt solum illum in medio stantem intrepidum, quid velit curque non fugerit mirati. Ferro interim parcere necatoribus iussis primipilares per interpretes interrogantes fatuitatis monstrum vbi sentiunt omnes illi nobiles parcunt. Arâ lapideam S. Galli, quod prius crebro talibus frustrati nihil intus nisi ossa vel cineres cum inuenissent, nec tangere curant. Requirunt tandem à fatuo suo vbi thesaurus loci sit conditus?

Quos cum ille alacer ad gazophylacii duceret occultum ostiolum, effracto illo nihil ibi nisi candelabra & coronas deauratas reperientes, quas in fugam festinantes reliquerant, deceptori suo alapas dare palmis intentant, duo ex illis ascendunt campanarium, cuius cacuminis Gallum aureum putantes, Deumque loci sic vocatum non esse nisi carioris metalli materia fusum, lancea dum vnus vt eum reuellat se validus protendit in atrium de alto cecidit & periit. Alter interea in dedecus fani Dei ipsius ad summum pinnaculi orientalis veniens dum ad aluum se purgasset purgandum, retrorsum cadens totus contractus est. quos ambos, vt Heribolt post retulit, inter postes valuarum dum cremassent, rogusque flammiuomus superliminare, & laquear vehementer inuaderet contisque incendia certatim plures miscerent, nequaquam templum Galli, sicut nec Magni, incendere quiuerant. Erant autem in cellario fratrum communi duo vasa vinaria vsque ad sigillos adhuc plena: quæ quia in articulo illo nemo boues iungere aut minare est ausus, ita sunt relicta.

Hæc vero nescio quo loci fortunio, nisi quod talibus in vehiculis prædarum abundauerant, hostium nullus aperuit. Nam cum quidam illorum ascia vibrata vnum retinaculorum succideret, Heribaldus inter eos iam domestice versatus; sine, inquit, vir bone: quid vis vero vt nos, postquam abieritis, bibamus? quod ille per interpretem audiens & cachinnans socios, ne fatui sui vascula tangerent, rogauit. Sicque vsque ad Abbatis conspectus Vngris locum deserentibus sunt seruata. Exploratores autem, qui siluas & quæque latentia sollicitissime scrutarentur, certatim illi mittunt, eos si quid noui referant operiuntur. Sparguntur iam, Wiborada iam passa, per atrium & prata ad prandia copiosa: ciborium quoque Sanct. Othmari argento vestitum nudant, quod repente inuasi fugientes asportare non poterant. Primipilares quidem claustri planiciem tenentes omni copia conuiuantur. Heribaldus etiam coram illis plus quam vnquam, vt ipse postea dicebat, saturatus est. Cumque more suo super viride fœnum singuli ad prandendum absque sedilibus recumberent, ipse sibi & Clerico cuidam præda capto sellulas posuit. Ipse vero cum armos & cæteras victimarum portiones semicrudas absque

cultellis dentibus laniando vorassent, ossa obesa inter se vnus quidem in alterum ludicro iecerant. Vinum quoque plenis cuppis in medio positum sine discretione quantum quemque libuerat hausit. Postquam vero mero incaluerant, horridissime Diis suis omnes vociferabant: Clericum vero & fatuum suum id ipsum facere coegerant. Clericus autem linguæ eorum bene sciolus (propter quod etiam eum vitæ seruauerant) cum eis valenter clamabat, cumque iam satis lingua illorum insanisset, Antiphonam de S. Cruce, cuius postera die inuentio erat, *Sanctifica nos*, lacrimans inceperit, quam Heribaldus cum eo quamuis voce raucosus & ipse decantabat. Conueniunt omnes qui aderant ad insolitum captiuorum cantum, & effusa lætitia saltant coram Principibus & luctantur.

Quidam etiam armis concurrentes quantum disciplinæ bellicæ nossent ostenderant. Interea Clericus ille pro relaxatione sua rogandi tempus opportunum in tali alacritate arbitratus S. Crucis implorãs adiutorium, prouoluitur miser Principum cum lacrimis pedibus. At illi nimis effero spiritu, sibilis & quasi grunnitu horrido fatellibus quid velint insinuant, illique rabidi aduolant, hominem dicto citius corripiunt, cultellos vt ludicrum, quod Teutones *Pichin* vocant, in coronam eius facerẽt antequam capite illum plecterent, exigunt. Interim dum talia parant, exploratores in silua quæ castellum vergit, subitanea tubarum & vocum significatione accelerant, castellum cum armatis legionibus obfirmatum in proximo sibimet esse asserunt, Clerico ibi & Heribaldo relictis solis in claustro, celeres pro se quisque viri foras festinant, & vt assueti erant priusquam quisquam credat parati in acie stabant. Audita autem castelli natura quod obsideri non possit, locum autem longo collo & artissimo impugnantibus maximo damno certoq; periculo adibilem, tutores eius suæ multitudini dum victualia habeant, modo viri sint, nunquam cessuros, monasterio eo, quod Gallus Deus eius ignipotens sit, tandem omisso villæ domos vt videri possint (nam nox proxima erat) aliquas incendunt & silentio tubis & vocibus indicto via quæ Constantiam ducit abeunt. Castellani autem cum monasterium ardere putassent, abitu eorum comperto, per compendia eos insecuti; exploratores delonge multitudinem prosecutos in faciem aggressi quosdam occidũt, vnum autem vulneratum captum avehunt, cæteri vix fuga lapsi multitudini tubis vt caueant significant. At illi campos & planiciem quam citissime poterant obtinentes, aciemque prout copia esset alacriter instruentes, vehiculis & cæteris impedimentis circumpositis noctem vigiliis partiuntur, fusique per herbas vino & somno taciti indulgent. Mane autem primo villas proximas incurrentes, si quid fugientes reliquerint, inuestigant & rapiunt, cunctaque quæ prætereunt ædificia exurunt. At Engilbertus hostium inuasionis primicerius, castellum repetere cæteris dimissis, cum paucis æque audacibus monasterium vitabundus inambulat; si aliqui ad insidias relicti sint explorat: Heribaldi fratris fatuitatem, bene quidem nati, miserans si vel corpus eius ad sepeliendum inueniant sollicite inuestigant. Illo quidem nusquam reperto (nam cacumen proximi montis vix à Clerico persuasus cum ipso occupans inter arbusta & frutecta latuit) miserebatur adhuc, si tantæ simplicitatis mancipium hostes quidem secum abegerint. Miratus etiam vini vasa ab hostiũ nimiũ bibulis vitata, gratias Deo egit. Matutinas deinde laudes, cursum de S. Cruce, prout silentissime poterant persoluentes ianuas & laquear præustũ mirantur, locoq; celerrime abeũtes si Wibotada viuat ad clausulã eius silentio sciscitãtur, cõpertoque q. passa sit tardare nõ ausi montẽ proximũ superant, castellumq; p auia nota celeres tãdẽ reuisunt timẽtes, vt fit, ne aut in insidiis relicti aut ad alia circũquaq;

spolia

ſpolia ſparſi ſocios in locum ſecuti ſuperueniant: parati tamen, quoniam res eis pro anima erat, aut fortiter emori aut manibus quidem viriliter defendi. Et Clericus Heribaldo aſſumpto (caſtellum enim de monte conſpexerant) matutini adueniunt: Sed cuſtodes de longe illos & adhuc in tenebris proſpicientes exploratores putantes ſociis clamabant. At illi agiliter erumpentes, Heribaldo agnito, de Clerico primo hæſitant, in munitionem tamen eum recipiunt, & omnem tragœdiam eius audientes hoſpitaliter tum pro Christo ſed & pro captiuo ſuo, cuius linguam nouerat, tractant curando: tandemque per illos duos omnes inſolentiæ hoſtium didicerant mores. Vngar baptizatus vxorem duxit, filios genuit. deinde quoniam reuerti eos interdum ſolere didicerant, arbores ſiluæ iterato contra caſtelli aditum latius ſuccidunt, foſſasque altius fodiunt, puteum vbi ſcirpus ante creſcere ſolebat altiſſime fodientes certe aquam puriſſimam inueniunt, vinumque quod Heribaldo Vngri indulſerant langenis & quibuscunque poſſent vaſculis clamdeſtini die noctu curraces reportant, ſicque degentes Dominum aſſidui inuocant.

De S. Wiborada autem, quia* liber per ſe eſt eius amplus, non loquemur, præter quod in ſanctam eam leuari iam bis noſtris temporibus per duos Papas decretum eſt, ſub Norperto tandem impletum. De S. Vodalrico autem, qualiter nobiſcum egerit, dicta patrum quædam audiuimus, quæ quidem in vita eius vel tertio iam ſcripta non inuenimus. De nobilibus enim ille, vt & ab aliis iam dictum eſt, natus apud noſtrates educatus eſt & doctus. Hic viã, qua in cælos volauit, ſubuolare didicit: hic virtutibus, quas nunc operatur, præludium fecit. SS. enim noſtrorum Galli & Othmari, quos puerulus patres elegit, ſe Monachis iungens cum ſanctis ſanctiſſimus & cum electis ingreditur electiſſimus. Hartmanni enim iunioris diſcipulus diuina præ omnibus Spiritu Sancto prælibatus hauſit: in refectorio coram patribus, vbi vel in puncto peccare capitale erat, lector inoffenſus creber erat quamuis canonicus, quod tamen illi pro genitorum ſuorum indultum eſt gratia: Wiboradam incluſam, coæuolis ſe licentia data ad ludos parantibus, feriatis diebus furtim viſitare aſſolitus diuinis ab illa interdum verbis & exemplis inſtructus eſt paginis. Nam quadam die cum illum ante feneſtellam clauſulæ ſtantem leuiſſimo videret cingulo præcinctum, de ſuo ei paratum offerens; Caſtitatis, inquit, fili mi tibi cingulum per hoc lineum meum à Deo accipe, continentiæque* ſtropheo (*ideſt cingulo virginali*) ab hac deinceps die per Wiboradam tuam te præcinctũ memẽto. Caue autẽ, me tibi à Domino meo edictũ ferẽte, ne vllis abhinc colloquiis vanis mulierculis miſcearis; & ſi, vt facillime fit, aliquo carnis igne incenſus fueris, loco in quo fueris mutato, *Deus in adiutorium meum intẽde, Domine ad adiuuãdum me feſtina*, mox cantaueris. Sin autẽ ſic pacem aliquo alio lapſu tuo vetante non habueris, titionẽ ſiue candelã ardentem quaſi aliud aliquid agas quærẽs digitũ vel leuiter adure, eodemq; verſu dicto ſecurus eris. Sic magiſtra prædurata diſcipulum Sanctiſ. futurum, vt ipſe patribus narrabat, contra ignẽ igne prędurauerat. Multa ſunt quæ de doctrina nutricis ſuæ (ſic enim etiã vetulus eã nominare ſolebat) patribus ille dixerat, quæ quia auſtera huius tẽporis Sanctis videri poſſunt & impoſſibilia, ne quid eis ſuboleat prętterimus. De cilicio etiã, quo ipſa vtebatur, cuius hodie aſperitatem pro reliquiis id habentes horreſcimus, puluillulũ filio ſuo, vt & ipſa eũ nominabat, in abſtinentiæ dieb. vtẽdũ conſueuerat: q; interdũ in ſinu geſtans noctibus ille maxillis lapide ſuppoſito aptare ſolebat. Tali ille lectiſternio pro deliciis vsq; corã ianuis eccleſiæ nocturnorũ ſonitũ aut in ſedili aut nuda quidẽ expectare terra ſolebat. His & aliis ſimilibus eum à pueritia aſſueſcentẽ cum & fœminarũ alloquia & ſolita ſociorũ fugitaſſet ludicra, ſanctulum illũ deriſorie iam abinde

*Ab Hartmanno ſcriptus, cuius meminit Conradus infra cap. 3.

*al. tropheo. Gloſſema ſapiũs incluſa.

cœperant vocitare. Audiuimus etiam de eo, quod quidē pro nihilo ab rigidis corde duci soleat, q. cū ei grafium coçuulorum quidā furatus sit, per nescio quā sub capula incuriā sibimetipsi manū transfixerit. Quā cum ille dolore clamās *exereret, diu quæsitus & sæpe peieratus Vodalrici ꝓditur stilus. Hoc tamen ille & alia de se similia cū tegere nosset, illi⁹ meritis fieri præter altioris aliquos ingenii quis credere nollet. Nā figuratis & interdū etiam risum mouentib. nō tamen falsis & inanibus, crebro vsus est verbis, vt cuidā scholariū elato & glorianter agenti, cū Cōstantiæ Diaconatu precio empto inter ꝓcessores nostros progredi parans, stola indutus sibi euangeliū eo die nobis lecturo nō sine gloria assisteret; Eya, inquit, mi sodes care, q̄ decenter tibi clypei fascia insidet. Idipsum tamen etiā sibi ꝓ reuerentia sui, vt nobis Canonicus euangeliū legeret, concessum. Nā frater conscriptus rū vocis pulcherrimæ gratiā habebat. Diutius autē quā cæteri coæui sui tū ꝓ Wiborada sua scholis inhæserat. Quas tamē tandē relinquens suiq; iuris in possessionnibus factus Augustæ, vbi Canonicus ab infantia erat, in virtutū exemplis clarissimus Gallū suū crebro visitabat, fratres suos conscriptos ter in anno ipse minister pauerat. De conuiuiis autē ipsis quāuis multa dicta dulcia patres, qui intererant, narrare soleār, ego miraculū etiā sibimetipsi grande visum in memoriā posteris memorabo. Est non longe à monasterio pons altus, sic quoq; vocatus, super præcipitiū arduum vt videre est situs alteq; profundū, ineuitabilis quidem Gallū illac petentibus. Ducitur vas vinariū Vodalrici tunc quidē Episcopi boū paribus copiosis longoq; tractu minatis per ipsum* pontem illū ad caritatis fratrū, ipso iā in loco manēte, conuiuiū. Er ecce horridum dictu, vehiculum illud onustissimū exorbitans cecidit, & paria illa super se conuoluit. Clamatur, viciniæ circumquaq; ad auxilium conueniunt, vndiq; integra omnia & sana inuenientes iumēta prostratā disiungunt, acuro ingenio & anxio labore, quia alias non poterant ad pontem ipsum irē omnia reportant, Kyrieeleison vere cantantes paucaq; iumētis quia perculsa erant, adiumenta nectentes Episcopo bozanariū suum expectanti deferūt & integra omnia & sana ostendunt. Laudes Deo cū fratribus tandem vir Dei publice persoluens exemplo Benedicti & Mauri ipse hoc signū fratrū meritis, ipsi autē impossibile illud virtutū eius possibilitati attribuunt. Egerat quidem aliquādo in loco sancti Magni etiā diē sibi semper amabilē, reliquiasq; eius, vt mos nobis est, cappa illa aquilifera indutus vespere diei sancti ipse domum reportabat: & cum infirmus tunc esset, vt sæpe quidem erat, paralyticus quidam adiutorio suorum in viā se vt ipse super eum graderetur prostrauerat. At ille homini appropiās quasi de obstaculo indignatus, surge, ait, quia & ego pedibus infirmus super te progredi nequeo. At ille tanquā ad increpantis verbum velocissime surgēs incolumis abiit, secutusq; fratres siue vllius adiutorio S. Magni ecclesiā cum cæteris sanus introiit. Et Episcopus capitio cappæ imposito cum anhelus stetisset, & de via lassus audiens sanitatem hominis acriter indicentes inuectus super cancellos tandem innititur, signumq; tam manifestum ab se excutiens S. Magni virtutem, quam manibus gerebat, hanc esse astantibus prædicans asseruit. Neq; tamen sic eis, vt hominem ab ipso sanatum esse discrederēt, persuadere quidē vllo modo potuit. Hæc de pluribus, q̄ apud S. Gallum commanens gessit, tribus vitæ eius scriptoribus non præiudicantes scripsimus. Neq, enim miramur eos cum quibus in seculo versatus est, ea q̄ cū spiritalibus gessit, quia minus sciuerant non scripsisse, sed plura eos quæ de eo concinnantur vulgo & canuntur tacuisse, cum infima quædā eius magna fecerint etiā miramur. Neque enim quia interdū ridenda, vt diximus, non inaniter loq. solebat & facere, ea dici ab eis quæramus: vt Abbati nostro Imoni verecūdo homini & talia semper detestanti cū incudē nouiter sub terra reper-

*al. exerceret.

*al. montem.

tam

tam sibi dari peteret, feminam de mercato, dorso validam, inferri iusserat. Sed & Hettinum Camerarium suum in effuso Lico flumine iam mergi visum, quomodo ad se festinum vocauerit, fluctusq; illum coram pedibus suis in litus eiecerit. Sed & ipsam vrbem suam Augustam quidem in Vngrorum inuasione sub Hainrico, vt iam diximus, Rege, quomodo meritis suis liberauerit ab ipsis, prius illam, quam ad nos venerint, arta obsidione cingentibus, nec vno verbo tetigisse miramur. Nam imminente irruptionis illorum iam facili introitu infantulos vrbis vniuersos ab vberibus matrum raptos circa se coram altaribus nuda terra iactari iusserat, vagitibusque illorum lacrimas cum eiulatibus miscens infestissimos illos alter Ezechias abegerat hostes. Nam nulla nisi talium precum existente causa efferi illi vrbe relicta ad alia dispersi sunt loca. Hugo etiam quidam regii generis homo primarius propter sororem viri Dei virginem sacram incestu agnitam ab ipso, quia sæpe inclinatus est, insolenter ei inimicus quadam die carri vehiculo, vt erat infirmitatis suæ, occurrit inuecto. Quem cum milites Episcopi præcessores, vti ei non occurreret, præmonerent: Carrucarium, inquit, illum ab itinere meo nũquam declinabo. Quod ille à dicentibus post audiens: Carrucę, inquit, vehiculo scitote filii mei, ipse plus, quam ego indigus erit. Nec post multum, nocte quadã sanus sopori se tradens, cum euigilasset, lumbos, in quibus peccauerat, acerrime dolens in inferioribus ab illa nocte ita decreuerat, vt præter cutem & ossa gracilia nihil haberet. Sicq; longæuitatis tempora numquam cogi valens, vt pacem à viro Dei peteret, perduxerat. Ipsa autem sanctimonialis illa sanctorum exemplorum post visa est fœmina, quippe quam frater nouis sententiis, dum vixit, annuatim punjuerat. Vngris autem à se recedentibus, cum Buchowam illos, vbi soror ipsa erat, partesq; nostras, vbi Wiboradam matrem sciebat, inuadere velle comperisset, orasse fertur: Domine mi, feram istam adhuc impunitam mihi dona, vt gladio non pereat: sed & illam gladio semper paratam, vt palmam martyrii mereatur, confortans robora. Cellam quoque Galli tui integram cum famulantibus pie & misericors conserua. Atq; ita precibus eius sanctis effectum Deus vndiq; dedit.

At Engilbertus noster circumquaq; omnibus igne cœlo nocte dieq; relucentibus, exploratores iam emittere non ausus, castellum suum cum suis immanens tuebatur. Raro autem in monasterium magis animo fidentibus, vt missas ibi agerent, missis spiritum inter eorum reditũ vix habere potuit. Multum autem socios roborabat inter timorem & spem Heribaldi & clerici assidua de hostibus relatio. Mirabantur tandem altioris ingenii fratres pium Deum, tam amicum simplicitati, vt eum etiam fatuos & hebetes tueri non pigeat inter medios hostium gladios & contos. Quærentes autem ab Heribaldo in ter ocia, quomodo sibimet tam numerosi hospites S. Galli placerent: Eya, inquit, quam optime. Nunquam ego, credite mihi, hilariores in claustro nostro homines vidisse me memini. Cibi enim potusq; datores sunt largissimi. Quod enim ego ante cellarium nostrum tenacissimum vix rogare poteram, vt vel semel sitientem me potaret, ipsi mihi affluenter roganti dabant. & clericus: Si bibere, inquit, nolles, alapis cogebant. Non nego, ait: id enim vnum valde displicebat, quod tam indisciplinati quidem erant. In veritate dico vobis, nunquam in claustro S. Galli tam indisciplinatos vidi: neq; plus in ecclesia & in claustro, quam si foris in prato essent ferales illi, inquit, egerant. Nam cum eis semel manu signum darem, vt Dei ipsius memores vel in ecclesia silentius agerent, grandes mihi in collo infregerant ictus, atq; illico, quod in me peccauerant, vino oblato, quod nemo quidem vestrum faceret, emendabant. Taliter impertenriti illi Deum semper inuocantes miseriis suis se pascebant,

 dum

dum otia haberent. Fama vero volante,vt fit,reuersos hostes iterum in cœnobio versari,emitti se fatuus,vt ad caros suos veniret,enixe rogabat. Sicque per aliquot dies ipsi & Wasserburgenses in nauibus tamen sæpius agentes, quas hostes nullas habebant,finem hosticæ tempestatis expectabant. Audiunt tandem Constantia foris muros cremata, intus armis defensa. Augia quoque nauibus subductis armatis multis in circuitu fulgida hostes sæuos cis citraq; Renum omnia igne cædibusque peruadentes transisse. Ausi tandem monasterium securi intrare otatoria purgant, officinas perscopant, Episcopo Notingo tunc accito aqua benedicta cuncta spargi rogantes vim Dæmonum omnem eliminant, atque sic Engilbertus armis relictis militiæ cœlesti seq; suosq; iterum assuefaciens in vtrisq; frugi hominem se exhibuit. Oues enim dispersas velut humeris reportans ad gregem regulæ eas redocuit tenorem, pabula,quæ eis cara tunc quidem omnibus erant, omni industria vndequaq; corradere sollicita curauit sollertia. Neque enim erat emere omnibus profligatis,neq; spes verni fructus,hostibus ara te vetantibus. Sic ille octo post hanc tempestatem annis loci sui prouisor decessoris sui scilicet Hartmanni disciplinam deintus tenuit, proteruam deforis seruorum naturam frangens emendauit,tandemq; infirmans fatigatus corporis malis Thietoni venerando Abbati electo à fratribus regimen suum Regi supplicans reliquit: ipse autem loca Abbatum, quæ diximus,non diu superuiuens tenuit. De Vngrorum quoq; infortuniis tragœdiæ nostræ non piget ascribere. Erat ea tempestate in pago, quem Friccowe dicunt, Hirminger quidam vir non adeo præpotens, sed manu & animo validus, filiorumque Machabæorum sex,sicut Mathathias quondam,pater fortissimus. Iste enim turmam illam,quę cis Renum nos quoq;,à sociis, qui vltra Renum erant disiuncta,inuaserat, ita circumvenerat. Enimvero cum Sechingensem S. Crucis locum illi inuasuri in arto Reni pontem parantes inspectiui sociis consedissent, seque inuicem super flumen allocuti securius iam agerent, iste istos cum filiis, copiis pro tempore vndecunq; corrasis,intempesta noctis somno vinoq; sepultos tribus partibus impetu facto improuisos inuaserat,& pene omnes, præter qui Renum fuga transnatauerant,aut occiderat aut merserat. Nam& villani quidam prædocti*ollis prunas in proximo monte paratas habentes tumultu audito faces accensas leuabant,& vt discretionem sociorum & hostium nossent,quasi perlustrium fecerant. Spectabant sociorum internecionem transfluminales hostes ociosi, itaque armati accurrunt ad profluentis littus rabidi missilia furori satisfacientes plurima iaciunt, caninoq; vlulatu voces horridas miscent. At Irminger cum suis spolia in facie hostium collecta basilicæ triumphans intulit,& per omnes circumquaq; munitiones dispertiuit,& quia naues præter eius vrbis defensaculo subductas nullas in Reni viciniis sciuerat, suadebat vrbanis, nauibus ipsis pontibus iunctis armatas legiones transponere, se duce,qui illorum mores in armis iam nosset quantocius confligere. Dum hæc satagunt ur,nauibus Vngri de Schvvartzvvalde multis paratis in Alsatiam ipsi priores suas legiones transponunt, & à Luitfrido quodam terræ illius potentissimo bello suscepti plurimo damno sui tandem cruentam victoriam sunt adepti. Senserant iam mitius sibi agendum inter Teutones,& in terra illorum minus fore tardandum. Alsatia tandem qua ierant vastata & cremata, Hochfeldi montem * Iurque siluam festinanter transeuntes Vesontium veniunt.

*al. ollis. *al. Iurbig. al. viriġ.

Erat tunc Burgundionum Rex Conradus adolescens floridus, S. Adelheidæ Imperatricis quidam frater. Venerant quondam Saraceni nauibus in Burgundiam, belloque omnia disturbantes tandem victi in valle Fraxnith angustiis

ftiis tutiſſima inuito, qui tunc erat, Rege conſederant, paceque petita vxores filias gentis ducunt, vallem maximæ vbertatis paruis Regi reditibus datis incolunt. Ad quorum Ducem Conradus nobili aſtutia vſus Legatos dirigit his verbis: Ecce Vngri, fillones illi fugitiui nunciis me fatigant, vt ſibi pace mea vos quidem à tantæ vbertatis terra armis expellere liceat: ſed vos, ſi viri eſtis, obuiam illis me iuuante quantocius pergite. Enimuero ſi vos eos in faciem inuaditis, ego eos à latere inuolabo, ſicque illos, vt confido, profligatos exterminabimus. Miſit autem & ad Vngros, qui dicerent: Quare viri fortiſſimi mecum armis agere vultis? Expedit enim vtriſque noſtrum magis, vt pacifici ſimus. Venite ergo mecum & hoſtes meos illos eradamus de terra vberrima, vosque ibi confidite: ſed & inſuper prouinciam proximam terræ illi, ſi mecum in fide ſenſeritis, libens vobis tribuam. Conſenſerant vtrimque legationi regiæ, erumpunt Saraceni è valle Fraxnith confertiſſimi die & loco condictis: occurrere parant Vngri. Rex ſuis vndecunque collectis aciem ordinat ſpecie velut his & his futurus ſubſidiis: quam acute, inquit, incidant lanceæ & gladii hodie oſtendite ſocii mei fortiſſimi, tam diuerſorum Dæmonum vtra pars vicerit nemini ſit curæ. Victores eſſe qui cœperint tribus vos partibus inſilite, parmis (*id eſt, clypeis*) reiectis ferro vtimini, nullo diſcrimine trucidetur Saracenus & Vngar, neminis illorum miſereri certum eſt, quia mei quidem ipſorum miſeret nemo. Confligunt tandem in conſpectu Regis in acie proſpectantis electiſſimi Satanæ milites & filii, neutris cedentibus trucidantur vtrimque vt victimæ. Tandemque Rex animoſe pugnantibus veritus ne vtra pars ad vltimum aufugeret, ſigno dato gradatim velut ſubſidians ſuperuenit, & vndique ad hos & ad illos proſternendos turmatim omnes circumdedit, fugæque locum non habentes quos nõ occidit captos Arelato vendidit: ipſe vero paucis amiſſis Deo & S. Mauricio, in cuius enſe & lancea ita pugnabat, laudibus triumphabat, & vt ad nos redeamus *Gloſſema ſapiunt inclusa.*

Capvt VI.

De Thietone Abbate S. Galli.

THIETO tandem fratribus ad proſpera & aduerſa & æquanimiter ferenda in prædictis tempeſtatibus acerrime præduratis, & ad ſpiritalia ab Engilberto reformatis, initio gubernaculi ſui facile præfuit: ſed infortuniis maxime dolendis in proceſſu temporum ſuorum proſecutus lacrimandæ tragœdiæ materiam poſteris reliquit. Nam monaſterium ſub illo crematum eſt ita. Letania maior Dominicam incidit: fratribus cruces alias ſequentibus officinæ loci, vt moris eſt, non ſunt benedictæ, & abinde morem patres ſtatuunt, vt quocunque loci cruces ſequamur Presbiter diei, ſi Dominica ſit, clauſtrum circuiens benedicat. Erant diſciplinę loci, vt ſemper, & tunc ſeueræ non modo in clauſtro, ſed & in ſcholis exterius. Vnde etiam præter Clericos, qui apud nos ſæpe nutriti ſunt, clariſſimos eccleſiis variis multotiens dedimus & Epiſcopos. Et vt tragœdiam, (*id eſt, luctuoſam relationem*) quam dicturus ſum, conſoler, vidi egometipſe Conrado Imperatore Ingilinheim Paſca agente S. Galli Monacho ſcholas Magontiæ curante officium, vt ſolitũ eſt, in medio chori crebro Coronati inſpectu agere. Cumq; manũ ille ad modulos ſequentiæ pingendos rite leuaſſet, tres Epiſcopi, hominis quondam diſcipuli, Imperatore in throno proximi: Ibimus, aiunt, Domine, & Magiſtrum in eo, quod ipſe nos docu- *Gloſſator è ſunt inclusa.*

docuit iuuabimus. Illo hoc gratum fore dicente descedentes sociantur S. Galli Monacho inclinantes inclinato, opus Dei quod docuit reuerenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio gratias referens S. Gallo. Post missas peractas vix ille coactus pedes Imperii, vt moris est, petere auri vncias in eis positas sustulit. Ad Imperatricem autem ridente Imperatore per vim tractus & ibi aurum eius sumpsit è pedibus. Mahthilda quoque soror eius anulum illi in digitum vellet nollet inseruit. Hæc* ego nequaquam aurium inflationi satagens dixerim, sed vt honorem doctrinæ & disciplinæ loci nostri præmemorans damna, quæ à scholaribus pro* disciplinis pertulimus, quamuis importabilia fuerint, portabilius audiantur. Erat, vt diximus, dies S. Marco sollemnis, & vt solent scholasticuli diebus festis, vt cras vapulent, sæpe mereri, veniam per precatores vel inducias, vt verius scribam, secunda feria habuerant. At tertia feria exactoribus, quos circatores vocamus, culpas eorum Magistro rememorantibus omnes exuere iubentur. Mittitur vnus vapulandorum in superiora domus pro virgis ibi repositis deferendis. At ille, vt se & socios liberaret, titionem de fornacula quadam citissime rapiens aridis lignis tecto proximis infixit, & quantum ocii erat conflauit. At exactoribus illum cur tardaret inclamantibus domum ardere vociferans reclamauit. Sicque tegulis aridis Aquilone quoq; flante incendia rapientibus domus tota flammis colluxit. Reuestiri dicto citius omnes Magistro spreto prosiliunt, tecta conscendunt, tegulas disiectas cum igne Aquilo rapuit, & in turris cuiusdam culmina ecclesiæ S. Galli proximæ volantes portauit. Erat turris ipsa ab Hartmoto quondam ad hoc ipsum ignis discrimen tribus muri obuolura teguminibus, vt thesaurus ecclesiæ, si casu locus ardescat, in hanc per cryptam peruium illac vsum habentem raptim portetur. Hæc vero tegulis ligneis super lapideas tecta ignem, vt diximus, rapuit apsidæque SS. Virginum imminens eam, vt adhuc videre est, mordacius igne cremauit. Mira, vt à senibus, qui tunc iuuenes aderant, audiuimus, mora erat incendii, priusquam superius tectum ignesceret. Campanas enim omnes depositas cum vniuerso ecclesiæ supellectili euehunt, cancellos confractos circum & super aram S. Galli conuoluunt, ne ossa eius quidem igne soluerentur S. Othmari tandem corpus exportant, cunctaque quæ exportant in domiciliis curtis Abbatis, quæ incendium vix euaserant, sub custodibus locant. In talibus miseriis & infortuniis Thieto spectator anxius circumcursabat. Incendio postea finito cineres parietibus ecclesiæ proximi caute collecti in profluente purgantur, Hartmotiq; aurea talenta guttatim micantia eruuntur: varietas hominum de viciniis, vt fit, concurrentium multa fraudibus auferunt. Enimuero, vt aiebant, nec ipsi custodes rerum fidem tenebant, libri multi rapiuntur, tum cætera. Post talia ambustorum infortunia fratribus nec tecta nec victualia per spatia aliqua temporum habentibus fit occasio temptationibus. Per montes enim & valles proximasque villas quaqua poterant fratres, dum loca manendi quærere non erat inhiberi, tum veræ tum falsæ, vt fit, oriuntur infamiæ. Thieto enim, vt necessitas erat, tum per se tum per nuncios de fratribus idoneos, si quos compati sperabat, miseriis loci consulere rogabat. Relicti sunt circa ambusta & cineres Galli senes cum iunioribus non adeo ad imperia parentibus: conueniunt, qui & quando volunt, ad tuguria in ambustis ad hoc ipsum contexta: fiunt disciplinæ per concordes, refelluntur per discordes. Quidam enim disciplinas detrectantium, in quibus in tali tempestate & spes vtique esset, excusso iugo recalcitrant, in quibus erat Victor quidam Retianus, doctus præ cæteris, sed iuuenis insolens & minus obediens.

*al. ergo.

*al. discipulis.

Capvt VII.

De Cralone Abbate.

Erat tunc Cralo, Abbatis quidem frater, Decanus, homo antiquæ disciplinæ & seueritatis, &(vt aiebant)interdum pernimię & rigidus invltionibus. Fit Victor reus, inuehitur Cralo in hominem seuerius. Victor autem rebellio factus inter conuicia illum insilire parans alapam minatur. At ille pertinacem deuitans equo ascenso fratri foras agenti turbam nunciat. At Anno frater, & ipse quidem homo mitissimus, Victori & propter generis & propter ingenii nobilitatem semper amicus in gratiam eum reducere frustra parat. Nam Abbatem animosum superuenire Victor audiens loco cessit. At Thieto ætate iam grauescens laborumq; pertæsus veritus etiam ne iuuentus soluta licentia insolesceret, ecclesia & claustro vicinorum iuuamine tectis, quosq; fratrum voluit, vt Cralonem Abbatem pro se eligerent, sollicitauit, idque Victore auulso prochuius effecit. Ottonem adiit, germanum ipse pro se Abbatem fecit iussum quidem, vt si Victor ad se supplex venerit suscipiatur. Nam propinquorũ eius quidam per Regem, quæ vellent, effecerant, quibus ille versus & epistolas, quib. se Imperio innorescerent, conquestiuas dabat. Rediit Cralo domum, quo festiue suscepto Thieto caminatam quandam *veterem, Seniorem angulum vocatam, introiit: loca, quæ Abbatibus supra diximus, dicata in finem vitæ retinuit. Tandem Victor cum propinquis suis viris potentibus venit, supplex, vt iussum est, recipitur: ipsi tamen propinqui hominis, vt ei Abbatiam Fabariensem traderet, precia & prædia Craloho porrigentes frustrati sunt, iratique recedunt minati, si vnquam copia fuerit, vltionem. Compulit tandem Cralo fratres errovagari post arsuram solitos claustro stabiles viuere, silere & loqui pro tempore, regulam cottidie audire & facere, licentias interdum, quæ etiam irregulares essent, tanquam nouiciis dare, arcum tendere & laxare. Tandem vero & acrius, quoniam sic homo erat, in aliquibus commissa punire. Vnde etiam, vt fit, odio patuit, cuius scintillas quaquà potuit Victor inflammauit, *præter quod & ipsi in scholis, quas ei commiserat, plura incommodasset, seuerius inconsulto eo cum pueris agendo. Sed & prima vtrisque discordia *manet alta mente reposta.* Surgit tandem in Abbatem pluralis querela tum à familia tum à fratribus iugum eius propter insolentiam detrectantibus. Nam & Enselinum quendam Victoris patruum Fabariensium præpositum ad se accitum, eum reum fecisset verberatum, deposuit: qui tamen, cum esset astute acutus, vltioni se, quam loco suo dicere habebimus, nepote acuente præparauit.

*al. veterum.

*al. propter.

Capvt VIII.

De Annone Abbate & eodem Cralone.

Erat his temporibus tempestas illa pluribus nota inter Ottonem quidem & Luitolfum, patrem & filium. Sed Luitolfus per Sueuos secum tum sentientes Italiã petens locum S. Galli minax Abbati propter insolentiæ querelas adiit. Cralo autem aduentu eius audito, clam assumpto Waningo fratre & paucis seruitoribus ad Ottonẽ in Franciam profugus venit. Paraturas vero sanctuarii ille, quas secum inconsi-

considerate carissimas sumpsit, furto amisit. Cum autem & ipse Rex de eo non bene sentiret, pro fide tamen, qua fugiens venit, S. Vodalrico condiscipulo quondam suo, qui tunc Aulæ aderat, pro eo loquente cum gratia receptus est. Et cum de priuato Regis interea pasci iuberetur, magnam cum suis penuriam pertulit, propinquis Enselini & Victoris mensæ regiæ & victualium iconomis (*procuratoribus*) qui ei & in hoc & in aliis quaquà poterant graui incommodo erant. Luitolfus igitur monasterio biduum immoratus electione fratrum Cralonem detestantium, Annonem quidem fratrem eius Abbatem eis posuit, pluraque gratiæ & dilectionis signa ostendens fausta (*id est felicia*) sibi clamantium vocibus prosecutus recessit. Anno vero homo dignissimus, si digne esset electus, frugi Abbatis egerat opera, & virtutes apud Deum & homines. Et anno regiminis sui vno & fere dimidio, quibus adauxerat inter plura, quæ passim accelerans effecerat, opera vallos vrbis, sicut per secula videre est, miro conatu effoderat, muros ipsos cum turribus tredecim fundans supra terram vltra genu altos obiens reliquit. At Cralo cum Rege duos fere annos exul ducens ab iconomis, quos diximus, frequenter turbatus infortunia multa perpessus est. Venit interea & Enselinus in aulam, quam diximus, cœpitque cum propinquis suis iconomis & aliis, quos plurimo, vt aiebat, auro obæratos amicis, vbi ociose versari, vitabundus tamen ne Cralo se videret sollicite agere, versibus etiam Regi se per amicos conqueri. Nam & ipse vtique, velut apud S. Gallum educatus, admodum erat litteratus. Et cum elegos (*id est, versus miserabiles*) eius Rex legisset, flosculis verborum delectatus querelis compassus est. Tandem vero aliquandiu bene celatus casu Craloné incurrit. Cui ille: Væ tibi Enseline, ait: quid tibi hic negocii? per coronam meam istam, inquit, malo tuo venisti. Econtra ille, quod risum multis mouerat, Retianus & minus Teutonus, ***Cott ilferro***, respondit, id est, ***Deus adiuuat Domine***: locoque quantocius cedens minas ipsas in lacrimabiles elegos transtulit, & Regi eos ipse ostendit. Quibus ille delectatus hominemque intuitus osculari se iubet, regratiandum pro versibus si ambo viuerent pollicitus: Cum Abbate tuo te, inquit, quem iam domum regredi pace reddita volo, vbi primum copia fuerit, pacificabo, & si quid rei tuæ cum ipso moliri potero, libens agam. Nam Luitolfus in Italia mortuus erat. Sed & Anno lacrimandus suis obierat.

Videtur à glossatore irrepsisse.

Ex glossemate sunt inclusa.

Glossema.

CAPVT IX.

De Cralone restituto Abbate.

MANE sequente Cralo in alloquium Regis vocatus assedit, sed & Hartperto Curiensi Episcopo assidente, Rex ait: Quoniam quidem, Abba mi, ad caulas redire paras, ouem tibi quandam, non tamen perditam in humeris pono reportandam. Enimuero non dubito, quin noueris quem dico. Cum autem ille aliquandiu sederet, ouemq; tandem recipere noller, motus est Rex. Sed Episcopus ita est quasi pro nobis locutus: Vide Rex animum subditis non ferendum, qui & tibi post gratiam clementer exhibitam resultare non metuit, & acute subiunxit: Neque enim si iusticiam, mi Rex, ipse mihi feceris, eius est ouis illa, quoniam meæ sedis semper erat illa Abbatia, quousque Salomonis Episcopi technis inde est subducta. At iconomi astantes, in fide, inquiunt, qua tibi Rex iurauimus, neminis est iustius Fabariensis Abbatia, quam fiscaliter tua. Quibus dicti Aulici omnes attestando assultant. Rex vero in ira consurgens consessum diremit. Cralo autem

autem in veniam frustra cecidit, vehementer frustratus gratia Domini. S. autem Vodalricum audiens superuenientem, nocte in occursum eius qui ei infortunia sua panderet misit; ita mandans: Adiutor in oportunitatibus accelera quantocius, quia famulus ego tuus sum in tribulatione. At Aulici aduentum Sancti vt præuenirent Regem mane primo vt conuentu edicto de abbatia decerneret rogant, timentes quia Ottoni intimus erat sancti hominis præsentiam. Capita autem conuentus vt abbatiam fisco regio attestando addicerent præstruunt, aurum Enzelini, quod plurimum vt dixi attulerat, obtrando eis dilapidantes. Rege autem assidente, pari consessus testimonio, fisco eius addicitur abbatia, quam ipse illico Enzelino ferula tradidit. Venit tandem Episcopus sanctus nihil contradicere valens S. Galli damnis optimumque ducens si vel in gratiam reducere posset. Quod tandem tamen consiliorum artificio sollicite perfecit, Rege quidem ante datam gratiam iurante, nisi quod sibimet in tempestate bellica fidei specie aduenit, tam immitis animi Abbas iam non foret: commissusque ipsi DEI viro redeunti, vt eum in sedem suam auctorabiliter reponeret, fratres quoque quibus inuisus erat reconciliaret, Cralo cum illo domum reuertitur. Sed in monasterio in aduentu illorum acerba fuit confusio. Ad recipiendum enim Episcopum cum euangelio, etiamsi frater conscriptus non fuerit, æquum esse vt pariter occurrant omnes concordant. Sed non sic quidem inuisam Craloni quidem insolentiam. Suscipitur Episcopus, Victor euangelium obtulit ipsi, quod vbi ille osculatur, Victor reuertitur. At Episcopus currax post illum veniens à capillo hominem capiens regyrauit. At ipse euangelium in Episcopum reiiciens, furibundus abscessit. Sed ipse codice suscepto Abbati porrigit, quem Abbas osculatum suscipiens per se ipsum vsque ad altare gestauit. Victor autem (sonoræ enim vocis erat) responsorium *Deus qui sedes* leuat: quod fratres cæteri, quoniam ipse inter eos magni momenti erat, lugubriter percantantes claustrum spretis illis introeunt, & totum illud super se quidam claudentes partim de nocte partim palam recessuri oportunitatem expectant. Erat autem, vt à patribus qui intererant audiuimus, inter primam & tertiam confusio ista. Venit Episcopus cum suis & Abbatis militibus ad ostium ecclesiæ, quod claustri est introitus, pulsans vero nominatim condiscipulorum quondam postulat alloquium, hominum qui quaquà opus foret singulares loci sui columnæ quidem essent. Inter quos erant, de quibus loco suo, DEO dante, dicturi sumus magnalia, Eggehardus post doctrinas Decanus: Notkerus, quem pro seueritate disciplinarum Piperisgranum cognominabant, doctor, pictor, medicus: Geraldus ab adolescentia vsque senilem vitæ finem semper scholarum Magister: Burkhardus post Abbas, præter singulares scientiæ & virtutum dotes, nobilitate, qua & cæteri pollebant, regalis. Hi quatuor prælecti à fratribus ianuæ ecclesiæ clausæ appropiant, & Episcopum, si ad se intrare dignetur, Amalungum vt secum solum sumeret rogant. Erat autem hic Ekkehardi frater laicus admodum litteratus, orator in conciliis facundissimus, consilio magnus, religione Monachus: qui & dulcis ad omnia erat & iocundus, in quodcumque rem, vt aiebant, vertere vellet potentissimus. Huic soli, vt audiuimus, laico ab vllius memoria Capituli domum intrare permissum est. Operæ pretium erit dicere, si memor sim quæ à diuersis diuersa audiui, quantos vtique DEI spiritus die illa tenuerit, quæ ratio, & confessionis fratrum humilitas. Reos se quidem esse, quod Dominum insolentem minus perpeti possint, & quod is, quem liberi patrem elegerint, pro liberis se seruos fecerit, æquanimius non tole-

G rarint:

tarint: Euangelicæ patientiæ esse vsque ad mortem obedire, sed hoc si in persecutione tyrannus infestet, carnifex laniet: se quidem in pace ecclesiæ patrem qui filios diligere non odire, pastorem qui oues tondere non glutire libeat, priuilegii iure elegisse: illum vero, lupo veniente, nocte nemini ouium verbum dantem fugisse, se lupis reliquisse, insuper thesauros ecclesiæ clam à se raptos perdidisse: tandemque postquam abbatiam S. Gallo honoram incautela sui amisit, quasi re bene gesta super nos tanquam pastor & pater (aiunt) venit; quibus vtique nec amicus est, post & quando nos desertor aufugit; neque per litteras neque per nuncium vmquam vno verbo consolatus est. Et Walto Decanus; Sed ô sancte DEI frater tanto tempore quoniam per te nobis desertorem ipsum imperii iussu iterum imponendum audiuimus, tibi Episcopo & fratri honorem debitum impendere non dubitauimus, sed illi non ita. Tuquoque insolentia, qua volebas, vsus es in fratrem nostrum & tuum. Scias autem nobis animo firmissime sedisse redaperto claustro, quod quidam inconsultius clauserant; quoniam quidem nostrum est * nemini resistere, introitum non vetare: domicilium autem, quod per S. Gallum nidus noster est, vsque ad querelas Regi dirigendas, quoquomodo illum patiamur, etiamsi alapas incusserit, velle fouere. Quorundam autem animos, qui eum fugere, &, vt ipsi aiebant, tyranno cedere cogitabant, ægre sedauimus, & quicquid DEVS de nobis fieri pro peccatis permiserit, nobiscum pati persuasimus. Postquam sic per Waltonem Decanum hominem præter dotes generis & virtutum, verbo potentem omnium assensu peroratum est; Episcopus lacrimatur. Et Amalung: Nobis duobus (inquit) qui ad tantæ molis causam introducti sumus nunc non est flendum, sed solatiis si quæ possumus & consiliis, in articulo hoc commodis, sancte pater, agendum. Optimum videri in aurem dixit, vt ipsum primum fratris, in quem manum misit, animum nec non & omnium fratrum quantum posset leniret, ne tristiciam hanc super tristiciam habentes minus parerent consiliis. Surgens vero Episcopus, veniam quidem ab omnibus sibi assurgentibus petens, Victori per se prosternitur: à quo sublenatus pacem, Decano monente, viro sanctus obtulit & recepit. Purpuram vero magni pretii, quam ipse protinus S. Gallo dedit, fratri læso postea tradidit. Consilio tum breuiter habito, concordiæ cedere omnib. persuasis, Victor tantum solus condiciones quasdã cum Abbate agendas instrepitat: cui animo saniores resultãt, introductoq; in claustrũ Abbate Episcopus cũ Amalungo in partem illum sumentes tragœdiã fratrũ pandunt, qualemq; se inter eos veniens exhibeat præmonent. Enimuero nisi rigori solito verbis & gestu, prout tẽpus tunc erat, aliquantulum cederet, nouissima peiora priorib. futura præsagiunt. At ille, quæcunq; duo illi suadeant, tamen ne Abbatis nomen in se vilesceret videant, facere spondet. Et Episcopus: sunt, inquit, inter ipsos viri, vt nosti, quibus hoc regnum maioris consilii non habet, Regi ipsi noti & grati, quibus te placet primitus pacificari, & eorum consultorem aggredi. Bene, ait, sanctissime monuisti, id ambo vt agendo agatis postulo. Ingreditur tũc solus persuasor fratrũ Episcopus. quib. lenitis cum Decanum assumere regrediens vellet, sine capite se inueniri nolle cæteri inquiunt: quatuor autem illos, quos diximus, cum illo progredi sanxerunt. Quibus ille in aurem consulto quædam locutus cum ipsis egreditur, Abbatem dux talibus aggressurus commilitonib. & subridens dixit: Prima coniunctio acerrima est. Amalung. autẽ, vbi germanum vidit cum illis, surgens occurrit viris, & silentio: Benedictionẽ ab illo, ait, non adhuc petatis, sed patientes estote, & cõfirmate corda, & taciti vsq; dũ quid sentiat ab ipso audiatis consistite. Sicut silua, inquit, personat, sic

*al. nem. manu resist.

ocho

echo resultet. Appropiantibus vero Abbas assurgens *Benedicite* prætulit. Quibus tacitis Amalung: Quātum mihi, inquit, de regula innotuit, minores à maiore benedictionē habent pro tempore petere. Et Episcopus: Magna, inquit, donaria tibi frater offerimus. Et ille: Vtinam mihi, inquit, vt ego ipsis offerar, Dominus donet. Factum est vtrimque silentium, parantur alloquia: quæ Amalung ne forte commotionem parerent pertimescens: Eya, inquit, consilium meum facessere (*id est capere*) vtrimque dignamini. De simultatibus rogo nullum iam verbum hinc inde loquamini, sed in pace Domini omni fastu deposito vtrimque veniam petentes osculemini. Placuit Episcopo & vtrisque consilium, in venias & in oscula ruendo. Post pauca paucis verba vtrimque semet anticipantes* considunt vnanimes: conferuntur consilia, qualiter totum corpus capiti & caput corpori restituatur. Stat consilium pattem filiis oblatum in S. Benedicti, cuius imago appicta sedebat, ponere solium. Inducitur manu Episcopi, locatusque parumper residet: tandemque assurgens lacrimando in veniam corruit, sed & Episcopo secum ruente, fratres omnes econtra ruebant. Erat facietenus videre, Spiritum sanctum opus suum ibimet agere. Osculatis singulis vnanimitas in domo solidatur. Amalungus vero homo iocunditatis, gratæ vox dulcedinis sequentiam *Laus sit ô fidelis Deus* gratulanter incipiens, Episcopo & Abbate cunctisq; iuuantibus consummauit. Agitur dies in lætitia, longos rancores caritas fregit.

Glossema.

*al. considunt.

Non tulit hanc speciem furiato pectore Victor,

Ex Virgil. 2. Æneid. de Chorœbo.

Abbatem quippe in sede sua cum vidisset, turbidus exiliit, & quasi loco cessurus capituli domo exiuit. Quem tamen Episcopus prout potuit reuocatum deliniuit, & in Abbatis gratiam reductum ad tempus compescuit: quod tamen post abscessum eius minus quidem profuit. Egreditur post aliquot dies loco Episcopus ad suos iturus, Victoremque, vt putabat, in gratia stabilitum reliquerat. Accidit autem tempore labente, vt ad amicos foras eundi à Decano licentiam Victor peteret, reuera Enzelinum modernum Fabariæ Abbatem, vt Craloni damnis insultaret, vel etiam cum illo penitus persisteret, petiturus. Insinuatur Abbati deforis tunc agenti, Victorem quidem abscessum non paruis impensis se celato parare. Mittit ille secretius ad militem suum quendam viæ eius contiguum, vt eum custodiret, clausttoque suo inuitum reduceret. Nemo enim de familia Galli tanti generis viro vim inferre auderet. Custoditus inuaditur, vt redeat primo rogatur, tandem cum nollet hastarum impulsibus compellitur. At ille robur quoddam è proximo rapiens militem ipsum capite incutiens equo cadere fecit feminecem. Eo autem cadente omnes pariter sui Victorem inuadentes equo deiiciunt oculosq; illi proh dolor furibundi eruūt. Miles autē ille, cum refocillatus illo iam cœcato ad se rediret, multū doluit, quoniam sibimet deinceps domo propria exulandum non dubitauit. Nam aliquanto post hæc elapso tempore amicis viri obuius occiditur: armiger quoque eius, qui facinori intererat, in arbore suspenditur. Deportatus per siluam ad proxima atmentariorum cœnobii magalia, cœcus intimatur in cœnobio fratribus. Fitque in monasterio non ferenda confusio, pene omnibus in Abbatis insolentiam facinus vergentibus. At discipuli hominis pluresque de fratribus celeres ad illum venientes, luctus tali orbo inspecto miscent & in cœlum eiulatus. Re tandem Abbas audita monasterium in tali confusione ingredi distulit, sine armis autem non esse fidelium consilio curauit, quoniam propinquorum cœci minas sæuas audiuerant. Misit tandem nuncium Decano Waltoni, vti fratrem illum sollicite curaret, At ille seuerus etiam & ipse: Alius, inquit, dum ego Decanus sum, cu-

ret. Dic ergo illi, quod ante me Decani semper infirmos curabant non iussi, sed talem numquam, raroque quisquam Abbatum Monachum, quem cæcari fecerit, Decano curandum commisit. Talibus ille responsis tanti viri auditis, vt Waningum in omnibus tempestatibus suis Capellanum eius dicere audiuimus, tantum conrabuit, vt vix loqui residens valeret. Victor deinde, per Notkerum Medicum orbibus in breui sanatis, in bonis postea operibus semet exercuit. Et vt ea, quæ de eo audiueram, breui perstringam, Argentinensis quidam, Erchinbaldus nomine, sanguinis sui Episcopus sub Burkhardo Abbate propter doctrinas & miseriæ consolationem permisso ipsius ad se hominem traxit, & vrbem suam doctrinis eius floridam fecit. Tandem autem Episcopo defuncto cellam quandam heremiticam intra Hochfeldinos montes, Longum mare vocatam, solitario defuncto ingressus per multos annos tenuit, multasque virtutes, vt ibi celebre est, in extremis suis faciens, sanctissimus circumquaque habitus diem senex obiit. Veni autem & ego ipse in locum ad quendam tunc temporis magni nominis solitarium, vidensque inter colloquia sepulchrum quoddam plus cæteris honoratum, cuiusnam id esset quæsiueram. Sancti Victoris esse ait. Et cum breuiter mihi vitam eius & casus vtique plus notos panderet, nihil venenatum super illum tumulum viuens progredi posse asseruit. Serpentes autem enormes ibi videre est plures, & reptilia informia. Vsque huc de Victore. At Cralo quasi corpore tristicia effœto & doloribus incedere cœpit in dies amplius languidulo. Nam & fama erat venturos quantocius ab Imperio, qui eum ob vindictam facinoris depositur erant à regiminis solio. Nam Regem procul contra Danos Slesuuick agentem factum non latuit. Ingresso tandem monasterium variæ ei res erant cum variis. Quadam autem die quorundam quasi fidelium consilio fratribus, sed & Victore, præsentibus rogat licere sibi conscientiam in ara S. Galli iuramento purgare de eo, quod in Victore patratum est, facinore, ita vti sic sibi Deus lumen æternum daturus sit, sicut ipse in priuatione luminum eius hominis reus fuerit. Ad quæ Gerhaldus ad responsa, vt aiebant, semper paratissimus: Prætermisso, inquit, quod manus in illum mittere Domine mi iusseras, ne sic quidem tanti facinoris, vt aiunt, causa fueris. Tandem vero nemini iam fratrum animo sedit, illum iureiurando reatum ipsum à ceruice sua excutere posse. Differtur tamen causa propter honorem eius in posterum, præter quod etiam ipsa die Virginem Kerhildam Notkeri Balbuli neptim apud S. Magnum circa Wiboradæ clausulam includere ipse condixerat. Nam & antea quidem Rachilda post Wiboradæ passionem iugissima primo ad DEVM assumpta: Perchtera quædam vidua sancta cum & ipsa includi apud nos optasset, & clausula eius sibi oblata pene annum in probatione laudabilis appareret, vulgi visitationes crebras & inanes deuitans in cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii includi rogauerat, magnarum virtutum operatrix plures inibi annos exegerat. Obiit quoque cum omnium dolore Walto Decanus, & in locum eius subrogatur Burkhardus, & anno elapso velut comitus post eum fit Ekkehardus Decanus. In quo tandem Cralo plus quam in semet confisus loco, quoniam imbecillior in dies erat, interdum cedens Herginisowam pro pausatione creber adierat, fratribusq; absentiam eius non ægre ferentibus ibi manebat. Nam in Ekkehardo natura & studio caritatis dulcedine pleno spiritus cunctorum quieuerat: qui de Ionswilare, quod vt diximus ipse tequisiuit & tenuit, hebdomadam septem cottidie victualium statuit cum pane abundo & quinq; mensuris de ceruisia: quarum quintam nonalem quidem vino comparari voluit. Hic aliquando Romam pro voto pergens Papæ intimus

mus factus aliquandiuque apud illum propter doctrinam detētus, aeris terræ vicio morbo corripitur, perque sex hebdomadas lecto tenetur. Papa vero sæpe eum visitans impensorum copiam dabat. At ille quadam die satis iam tarde quidem eum rogat, vt, quando proxime se visitet, Iohannis Baptistæ reliquias secum ferat. Erat enim semper assertor eius & amator validus. At ille mane proximo ad eum cum reliquiis cum accederet, æger in amplexus ipsarum & Papę assurgens ex illa hora melius habere cœpit, & cum in breui conualesceret, reliquiis Baptistæ & multorum ab Apostolico donatus Sanctorum, sospes domum rediit, & permisso Burkhardi tunc Abbatis & dote ecclesiam illis decoram parauit. Multa de eo post dicenda sunt, sed cuius à quo spiritu ductus sit ex verbis illius nosci liceat. Scripsit enim doctus ille sequentias, *Prompta mente canamus*, *Summum præconem Christi*, *Qui benedicti cupitis*, *A solis occasu*. De S. Afra antiphonas vt reliquias eius mereretur Luitoldo Episcopo & sequentiam dictauit, & hymnum *O martyr æterni patris*, antiphonam *Ambulans Iesus*, *Adoremus gloriosissimum*. Scripsit & in scholis metrico magistro vacillanter quidem, quia in affectione non in habitu erat puer, vitam Walthari i Manufortis. Quam Magontiæ positi Aribone Archiepiscopo iubente pro posse & nosse nostro correximus. Barbaries enim & idiomata eius Teutonē adhuc affectantem repente Latinum fieri non patiuntur. Vnde male docere solent discipulos semimagistri dicentes: *Videte quomodo disertissime coram Teutone aliquo prologui debeatis, & eadem serie in Latinum verba vertite.* Quæ deceptio Ekkehardum in operecillo adhuc puerum fefellit, sed postea non sic, vt in Lydio Charro mannico mole vt vincendi ipse quoque oppressit. Obtulit autem ille S. Gallo ad monachatum quatuor ex fratribus vel sororibus nepotes suos: duos sibi æquiuocos, Burkhardum quoq; post Abbatem, Notkerum Magistrum nostrum: quorum quisq; ecclesiæ dicendus sit speculum, de quibus loco suo memoralia sua dicemus. Vnusquisq; enim ipsorum libro suo sufficeret. Tales palmites dum vitis illa iam mitteret, bene matura in die Felicis in Pincis vindemiata est ipsa. Talis autem luctus de obitu hominis erat, vt Decanus post illum Immo postq; Abbas ipse ad S. Michahelem, vbi liberius eiulare posset corpore eius in feretro posito secederet ita vociferans: Vide Domine

——— *& considera quem vindemiaueris ita.*

Et his quidem per digressionem dictis ad Cralonem redeamus. Enimuero Ekkehardum hic defunctum ad facta sua insignia mox resuscitabimus. Cralo autem cum in dies viribus deficeret, & iam sæpe Victori amicis milites sui securitatem frustra pro eo porrigerent armis infra forisque comminans custoditur. Tandem vero communi consilio responsa totius Abbatiæ committit Ekkehardo. Ipse autem in Herginsowam exercitii gratia equitans ibi in lectum decidit. Videns autem finem vitæ adesse, Ekkehardum cum fratribus sanioris consilii evocans disposuit domui & ipse pro se Abbatem eligere. Facile omnibus persuasis viam omnium ingressus est, reportatusque cœnobium honorifice sepelitur. At Ekkehardus Ottone apud Anglos cum Adalstage Rege ipsorum socero suo aliquandiu agente, vt iunctis viribus Chnutonem Danorum debellarent Regem, habenas Abbatiæ, sicut sub Abbate viuo solebat, vsque ad cognitionem Imperii strenue regebat. Accidit autem vt quadam die foras iturus ante portam equo in glacie lapso tibiam pedemque confringeret, hisque non recte coagulatis postmodum claudicaret. Qua causa electionem suam omnium fratrum concordia in Burkhardum vnanimem suum transtulit, de quo supra diximus: de quo etiam adhuc altius quædam repetere habemus.

quiunt, hactenus fuit in disciplinis, vt earum neglector quidem vllo modo sit fore putandus? Quibus auditis dum quiesceret, conuersus ad illum, amento virum, manum tenuit & delicatis verbis; Tunc eris Abbatulus meus? si Domini voluntas sit, fiat & mea. Deinde illum secum duxit in ecclesiam ad Otigebam Reginam; Nepotem hunc meum, inquit, mox Abbatem te iuuante futurum ad tuam offero gratiam. Collectaque continuo facta, ferulam exigens tribuit ei verbis quibus solitum est Abbatiam. Ipse autem *Te Deum laudamus* inchoans omnes, qui aderant, laudibus instare monebat.

Quibus ita finitis cum Abbatem nouum Regina in partem sumptum amice haberet, calicem S. Galli magni pretii aureum dare, si ei Fabariensis Abbatia reddi possit, pollicetur. Regii iuris, ait illa, ambo sunt & calix & Abbatia. Sed petitionem tuam opportunius forte alia quam nūc vice ego quidem Domino meo intimabo. Quapropter quia nunc vnam accepisti, domum redito, & cum proximo aduenentis, pro altera puto commodius interpellare tunc habebis. Missione deinde hilariter sibi ab Imperatore data, domum rediit. Qualem autem se consiliis Ekkehardi quantumque exhibuerit, pauperes nec non fratrum & familiæ pars multa, quam videmus adhuc hodie, quidem interdum cum lacrimis testari solet. Delicatus autem cum esset, vt diximus, Episcopi tunc quidem Cuonradi iussu carnes edebat. Quod tamē pace nouitatis Monachorum, qui irritare nunc Deum solent in adinuentionibus suis, vt multiplicetur in eis ruina, nequaquam dixerim. Quibus tamen licentius erat carnes crudas laniare, quam infanda plura, quæ quasi religiosi superstitione quadam schismatica assolēt, facere. Nimia est tamen, si ausim dicere, varietas vestis ecclesiæ, qua scribitur induere si vtrosque quos dicimus suo quidem colore in eam dignatur intexere aut deforis, vt interdum solet,* polymitare. Relinquamus necesse est Deo soli iudicium suum: cum tamen id audēter & veraci argumento possimus asserere, si aliqui apud nos in his schismatum tempestatibus cœlum, vt vere quidem faciunt, adipisci nituntur, acrius quam in Patrum serenitatibus, vt aciem Sathanæ perrumpant, assurgere habēt in clypeum, validius torquere spicula, acutius iacere tela. At Burkhardus elemosynas, vt ab infantia solebat, quia nunc copia maior foret, agere nimium lætatus non egenis solum & peregrinis, sed passim tam fratrum quam familiæ palam & clam dispersit dedit pauperibus. Cumque hoc sedulus dies & noctes agens, subnudus interdum domum redisset vel nudipes, Camerarius suus Richere fratris quidē filius incusabat illum crebro secretius, quasi camera sua dispersiones eius ferre non posset, cum vnis distractis semper alia reposceret. Cumque ille aliquando nepotem, ne sibi molestus esset, secretius argueret; Enimvero, ait, si tu non dederis quæ postulo, alium scio (Decanum dicens) qui in quantiscumque poterit, me quidem adiuuabit. Nam ille sæpius quæ egenis dem quam tu, roccos videlicet & camisias, caligas & calceos, & cætera vsque ad cingula mihi clam suggerit, sed & sub opertorio lectuli vt ibi inueniam abscondit.

*al. polimetare.

Cum autem etiam Ekkehardus ipse per se esset elemosynarius, iocundum quiddam de eo dicemus. Hominem quemdam domesticum cum ad hoc quidem destinauerit, vt si quos ei pauperes vel peregrinos diceret, clam in domo ad hoc decreta lauaret, raderet, vestitos reficeret, & noctibus iussos vt nemini dicerent à se emitteret. Accidit quadam die vt ei contractum, Gallum genere, carruca aduectum, vt solebat, committeret. Quem ille grossum quidem & crassum cum toto virtutum annisu, clauso super se solos vt iussus est ostio, vix in vas lauacri prouolueret, maledicens (erat enim irascibilis) vere, ait, simpliciorem quam Dominum meum hodie nescio hominē, qui cui benefaciat discer-

discernere nescit, mihi quoque tam pinguem helluonem dorso sustollere iniunxit. At contractus cum aqua sibi lauacri nimis videretur calida, Gallice rustice, *kalt kalt est*, ait. At ille quoniam id Teutonum lingua *frigidum est* sonat, & ego, inquit, calefaciam: haustamque de lebete feruenti lauacro infundit aquam.

At ille cum clamore horrido; *Eya mi kalt est kalt est*, ait. Enimvero, ait ille, si adhuc frigidum est, ego hodie si vixero tibi illud calefícabo, & hauriens adhuc ardentiorem infudit. At ille bullientis aquæ feruorem ferre non sustinens, oblitus contractutæ citus assurrexit, lauacro exiliuit, ad ostium recludendum vt fugeret velociter currens cum pessulo aliquandiu luctatur. Sed & hominem vbi deceptorem vidit, titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens grandes sine numero nudo infregit. At Ekkehardus turbam & voces in superiori domo audiens, acriter in vtrumque cum citius descenderet Teutonice & Romanice inuectus est, hunc cur falleret, illum cur sibi ad puniendum hominem non reseruasset, increpitans. Eya, ille ait, mi DOMINE seuere, tute ei corniculum abmorderes, & plures quam ego nunc illius ori infringeres? enimvero longe aliud ageres, scelestum hunc vestitum & saturum noctu à te deosculatum dimitteres, quod vt te noui & hodie facturus es. Et ille, *ô seruum* (ait) *furciferum! annon licet mihi facere quod volo?* &c. His peractis castigatum quidem verbis hominem & ne facinus tale vmquam repeteret iurare coactum abire permisit. Et quoniam hic locum aptum puto, de Ekkehardo sororis eius filio, quem & ipse & Geraldus docuerant seuere, rem arduam aggredior: quoniam cum tales viri aut nulli aut nunc rarissimi sint, discredi mihi vereor. Erat hic facie adeo decorus vt inspicientes, sicut Iosephus de Moyse scribit, gratia sui detineret, vt Otto Saxonicus Rufus de illo; *Nemini vmquam*, ait, *Benedicti cuculla decentius insederat:* statura procerus, forti assimilis, æqualiter grossus, oculis fulgorosus, vt quidam ad Augustum ait;

Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum: sapientia & eloquentia, maxime autem consiliis nemini id temporis postponendus. In ætate florida gloriæ, vt talis facturæ vir, quam humilitati proximior: sed postea non ita, quia disciplina, cum qua nihil vmquam participii superbia habuit, in ipso erat spectaculo digna. Doctor prosper & asper, nam cum apud suum Gallum ambas scholas suas teneret, nemo præter exiles pusiones quicquam alteri nisi Latine ausus est proloqui. Et quos ad litterarum studia tardiores vidisset, ad scribendum occupauerat & lineãdum: quorum amborum ipse erat potentissimus, maxime in capitularibus litteris & auro, vt apparet in versibus fornicis Galli, quos fecit.

Templum quod Gallo Gotzpertus struxerat almo,
Hoc Abbas Immo picturis compsit & auro.

Versus Ekkehardi Minoris Palatini.

Has ille litteras cultello concisas illic liniuerat. In litteris autem studiose mediocres & nobiles æque erudiuerat: quorum tamen numerosos Gallo & aliis ad summum euexerat. Eorum enim plures ipse vidit Episcopos, vt quondam Magontiæ in generali concilio cum consessum adveniens intrasset, sex ei quondam discipuli tunc Episcopi assurrexerant & magistrum salutabant. Et Wilegisus Archiepiscopus digito accitum osculatus; Digne fili mi, ait, & tu quandoque cum talibus inthronizaberis. Cuius pedes cum peteret, manu eum delicate erexerat. Et quoniam præpostere fortunam hominis prælibauimus, ad altiora eius acta veniemus.

Hadawiga Heinrici Ducis filia, Sueuorum post Burkhardum virum Dux vidua, cum Duellio habitaret, femina admodum quidem pulchra nimiæ

docuit iuuabimus. Illo hoc gratum fore dicente descēdentes sociantur S. Galli Monacho inclinantes Inclinato, opus Dei quod docuit reuerenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio gratias referens S. Gallo. Post missas peractas vix ille coactus pedes Imperii, vt moris est, petere auri vncias in eis positas sustulit. Ad Imperatricem autem ridente Imperatore per vim tractus & ibi aurum eius sumpsit è pedibus. Mahthilda quoque soror eius anulum illi in digitum vellet nollet inseruit. Hæc* ego nequaquam aurium inflationi satagens dixerim, sed vt honorem doctrinæ & disciplinæ loci nostri præmemorans damna, quæ à scholaribus pro* disciplinis pertulimus, quamuis importabilia fuerint, portabilius audiantur. Erat, vt diximus, dies S. Marco sollemnis, & vt solent scholasticuli diebus festis, vt cras vapulent, sæpe mereri, veniam per precatores vel inducias, vt verius scribam, secunda feria habuerant. At tertia feria exactoribus, quos circatores vocamus, culpas eorum Magistro rememorantibus omnes exuere iubentur. Mittitur vnus vapulandorum in superiora domus pro virgis ibi repositis deferendis. At ille, vt se & socios liberaret, tirionem de fornacula quadam citissime rapiens aridis lignis tecto proximis infixit, & quantum ocii erat conflauit. At exactoribus illum cur tardaret inclamantibus domum ardere vociferans reclamauit. Sicque tegulis aridis Aquilone quoq; flante incendia rapientibus domus tota flammis colluxit. Reuestiri dicto citius omnes Magistro spreto prosiliunt, tecta conscendunt, tegulas disiectas cum igne Aquilo rapuit, & in turris cuiusdam culmina ecclesiæ S. Galli proximæ volantes portauit. Erat turris ipsa ab Hartmoto quondam ad hoc ipsum ignis discrimen tribus muri obuoluta tegminibus, vt thesaurus ecclesiæ, si casu locus ardescat, in hanc per cryptam peruium illac vsum habentem raptim portetur. Hæc vero tegulis ligneis super lapideas tecta ignem, vt diximus, rapuit apsidæque SS. Virginum imminens eam, vt adhuc videre est, mordacius igne cremauit. Mira, vt à senibus, qui tunc iuuenes aderant, audiuimus, mora erat incendii, priusquam superius tectum ignesceret. Campanas enim omnes depositas cum vniuerso ecclesiæ suppellectili euehunt, cancellos confractos circum & super aram S. Galli conuoluunt, ne ossa eius quidem igne soluerentur. S. Othmari tandem corpus exportant, cunctaque quæ exportant in domiciliis curtis Abbatis, quæ incendium vix euaserant, sub custodibus locant. In talibus miseriis & infortuniis Thieto spectator anxius circumcursabat. Incendio postea finito cineres parietibus ecclesiæ proximi caute collecti in profluente purgantur, Hartmotiq; aurea talenta guttatim micantia eruuntur: varietas hominum de viciniis, vt fit, concurrentium multa fraudibus auferunt. Enimuero, vt aiebant, nec ipsi custodes rerum fidem tenebant, libri multi rapiuntur, tum cætera. Post talia ambustorum infortunia fratribus nec tecta nec victualia per spatia aliqua temporum habentibus fit occasio temptationibus. Per montes enim & valles proximasque villas quaqua poterant fratres, dum loca manendi quærere non erat inhiberi, tum veræ tum falsæ, vt fit, oriuntur infamiæ. Thieto enim, vt necessitas erat, tum per se rum per nuncios de fratribus idoneos, si quos compati sperabat, miseriis loci consulere rogabat. Relicti sunt circa ambusta & cineres Galli senes cum iunioribus non adeo ad imperia parentibus: conueniunt, qui & quando volunt, ad tuguria in ambustis ad hoc ipsum contexta: fiunt disciplinæ per concordes, refellunrur per discordes. Quidam enim disciplinas detrectantium, in quibus in tali tempestate & spes vtique esset, excusso iugo recalcitrant, in quibus erat Victor quidam Retianus, doctus præ cæteris, sed iuuenis insolens & minus obediens.

*al. ergo.

*al. discipulis.

CAPVT VII.

De Cralone Abbate.

ERAT tunc Cralo, Abbatis quidem frater, Decanus, homo antiquæ disciplinæ & seueritatis, &(vt aiebant) interdum per nimię & rigidus in vltionibus. Fit Victor reus, inuehitur Cralo in hominem seuerius. Victor autem rebellio factus inter conuicia illum insilire parans alapam minatur. At ille pertinacem deuitans equo ascenso fratri foras agenti turbam nunciat. At Anno frater, & ipse quidem homo mitissimus, Victori & propter generis & propter ingenii nobilitatem semper amicus in gratiam eum reducere frustra parat. Nam Abbatem animosum superuenire Victor audiens loco cessit. At Thieto ætate iam grauescens laborumq; pertæsus veritus etiam ne iuuentus soluta licentia insolesceret, ecclesia & claustro vicinorum iuuamine tectis, quosq; fratrum voluit, vt Cralonem Abbatem pro se eligerent, sollicitauit, idque Victore auulso procliuius effecit. Ottonem adiit, germanum ipse pro se Abbatem fecit iussum quidem, vt si Victor ad se supplex venerit suscipiatur. Nam propinquorũ eius quidam per Regem, quæ vellent, effecerant, quibus ille versus & epistolas, quib. se Imperio innotescerent, conquestiuas dabat. Rediit Cralo domum, quo festiue suscepto Thieto caminatam quandam *vererem, Seniorem angulum vocatam, introiit: loca, quæ Abbatibus supra diximus, dicata in finem vitæ retinuit. Tādem Victor cum propinquis suis viris potentibus venit, supplex, vt iussum est, recipitur: ipsi tamen propinqui hominis, vt ei Abbatiam Fabariensem traderet, precia & prædia Craloho porrigentes frustrati sunt, iratique recedunt minati, si vnquam copia fuerit, vltionem. Compulit tandem Cralo fratres errovagari post arsuram solitos claustro stabiles viuere, silere & loqui pro tempore, regulam cottidie audire & facere, licentias interdum, quæ etiam irregulares essent, tanquam nouiciis dare, arcum tendere & laxare. Tandem vero & acrius, quoniam sic homo erat, in aliquibus commissa punire. Vnde etiam, vt fit, odio patuit, cuius scintillas quaquà potuit Victor inflammauit, *præter quod & ipsi in scholis, quas ei commiserat, plura incommodasset, seuerius inconsulto eo cum pueris agendo. Sed & prima vtrisque discordia *manet alta mente reposta.* Surgit tandem in Abbatem pluralis querela tum à familia tum à fratribus iugum eius propter insolentiam detrectantibus. Nam & Enselinum quendam Victoris patruum Fabariensium præpositum ad se accitum, eum reum fecisset verberatum, deposuit: qui tamen, cum esset astute acutus, vltioni se, quam loco suo dicere habebimus, nepote acuente præparauit.

*al. veterum.

*al. propter.

CAPVT VIII.

De Annone Abbate & eodem Cralone.

ERAT his temporibus tempestas illa pluribus nota inter Ottonem quidem & Luitolfum, patrem & filium. Sed Luitolfus per Sueuos secum tum sentienres Italiā petens locum S. Galli minax Abbati propter insolentiæ querelas adiit. Cralo autem aduentu eius audito, clam assumpto Waningo fratre & paucis seruitoribus ad Ottonē in Franciam profugus venit. Paraturas vero sanctuarii ille, quas secum inconsi-

considerate catissimas sumpsit, furto amisit. Cum autem & ipse Rex de eo non bene sentiret, pro fide tamen, qua fugiens venit, S. Vodaltico condiscipulo quondam suo, qui tunc Aulæ aderat, pro eo loquente cum gratia receptus est. Et cum de priuato Regis interea pasci iuberetur, magnam cum suis penuriam pertulit, propinquis Enselini & Victoris mensæ regiæ & victualium iconomis (*procuratoribus*) qui ei & in hoc & in aliis quaquà poterant graui incommodo erant. Luitolfus igitur monasterio biduum immoratus electione fratrum Cralonem detestantium, Annonem quidem fratrem eius Abbatem eis posuit, pluraque gratiæ & dilectionis signa ostendens fausta (*id est felicia*) sibi clamantium vocibus prosecutus recessit. Anno vero homo dignissimus, si digne esset electus, frugi Abbatis egerat opera, & virtutes apud Deum & homines. Et anno regiminis sui vno & fere dimidio, quibus adauxerat inter plura, quæ passim accelerans effecerat, opera vallos vrbis, sicut per secula videre est, miro conatu effoderat, muros ipsos cum turribus tredecim fundans supra terram vltra genu altos obiens reliquit. At Cralo cum Rege duos fere annos exul ducens ab iconomis, quos diximus, frequenter turbatus infortunia multa perpessus est. Venit interea & Enselinus in aulam, quam diximus, cœpitque cum propinquis suis iconomis & aliis, quos plurimo, vt aiebat, auro obærauerat, amicis, vbi ociose versati, vitabundus tamen ne Cralo se videret sollicite agere, versibus etiam Regi se per amicos conqueri. Nam & ipse vtique, velut apud S. Gallum educatus, admodum erat litteratus. Et cum elegos (*id est, versus miserabiles*) eius Rex legisset, flosculis verborum delectatus querelis compassus est. Tandem vero aliquandiu bene celatus casu Cralonē incurrit. Cui ille: Væ tibi Enseline, ait: quid tibi hic negocii? pet coronam meam istam, inquit, malo tuo venisti. Econtra ille, quod risum multis mouerat, Retianus & minus Teutonus, *Cott ilferro*, respondit, id est, *Deus adiuuat Domine*: locoque quantocius cedens minas ipsas in lacrimabiles elegos transtulit, & Regi eos ipse ostendit. Quibus ille delectatus hominemque intuitus osculari se iubet, regratiandum pro versibus si ambo viuerent pollicitus: Cum Abbate tuo te, inquit, quem iam domum regredi pace reddita volo, vbi primum copia fuerit, pacificabo, & si quid tei tuæ cum ipso moliri potero, libens agam. Nam Luitolfus in Italia mortuus erat. Sed & Anno lacrimandus suis obierat.

Videtur à glossatore irrepsisse.

Ex glossemate sunt inclusa.

Glossema.

CAPVT IX.

De Cralone restituto Abbate.

MANE sequente Cralo in alloquium Regis vocatus assedit, sed & Hartperto Curiensi Episcopo assidente, Rex ait: Quoniam quidem, Abba mi, ad caulas redire paras, ouem tibi quandam, non tamen perditam in humeris pono reportandam. Enimuero non dubito, quin noueris quem dico. Cum autem ille aliquandiu sederet, ouemq; tandem recipere nollet, motus est Rex. Sed Episcopus ita est quasi pro nobis locutus: Vide Rex animum subditis non ferendum, qui & tibi post gratiam clementer exhibitam resultare non metuit, & acute subiunxit: Neque enim si iusticiam, mi Rex, ipse mihi feceris, eius est ouis illa, quoniam meæ sedis semper erat illa Abbatia, quousque Salomonis Episcopi technis inde est subducta. At iconomi astantes, in fide, inquiunt, qua tibi Rex iurauimus, neminis est iustius Fabariensis Abbatia, quam fiscaliter tua. Quibus dicti Aulici omnes attestando assultant. Rex vero in ira consurgens consessum diremit. Cralo

autem

autem in veniam frustra cecidit, vehementer frustratus gratia Domini. S. autem Vodalricum audiens superuenientem, nocte in occursum eius qui ei infortunia sua panderet misit; ita mandans: Adiutor in oportunitatibus accelera quantocius, quia famulus ego tuus sum in tribulatione. At Aulici aduentum Sancti vt præuenirent Regem mane primo vt conuentu edicto de abbatia decerneret rogant; timentes quia Ottoni intimus erat sancti hominis præsentiam. Capita autem conuentus vt abbatiam fisco regio attestando addicerent præstruunt; aurum Enzelini, quod plurimum vt dixi attulerat, obæratando eis dilapidantes. Rege autem assidente, pari confessus testimonio, fisco eius addicitur abbatia, quam ipse illico Enzelino ferula tradidit. Venit tandem Episcopus sanctus nihil contradicere valens S. Galli damnis optimumque ducens si vel in gratiam reducere posset. Quod tandem tamen consiliorum artificio sollicite perfecit, Rege quidem ante datam gratiam iurante, nisi quod sibimet in tempestate bellica fidei specie aduenit, tam immitis animi Abbas iam non foret: commissusque ipsi Dei viro redeunti, vt eum in sedem suam auctorabiliter reponeret, fratres quoque quibus inuisus erat reconciliaret, Cralo cum illo domum reuertitur. Sed in monasterio in aduentu illorum acerba fuit confusio. Ad recipiendum enim Episcopum cum euangelio, etiamsi frater conscriptus non fuerit, æquum esse vt pariter occurrant omnes concordant. Sed non sic quidem inuisam Craloni quidem insolentiam. Suscipitur Episcopus, Victor euangelium obtulit ipsi, quod vbi ille osculatur, Victor renertitur. At Episcopus currax post illum veniens à capillo hominem capiens regyrauit. At ipse euangelium in Episcopum reiiciens, furibundus abscessit. Sed ipse codice suscepto Abbati porrigit, quem Abbas osculatum suscipiens per se ipsum vsque ad altare gestauit. Victor autem (sonoræ enim vocis erat) responsorium *Deus qui sedes* leuat: quod fratres cæteri, quoniam ipse inter eos magni momenti erat, lugubriter percantantes claustrum spretis illis introeunt, & totum illud super se quidam claudentes partim de nocte partim palam recessuri oportunitatem expectant. Erat autem, vt à patribus qui intererant audiuimus, inter primam & tertiam confusio ista. Venit Episcopus cum suis & Abbatis militibus ad ostium ecclesiæ, quod claustri est introitus, pulsans vero nominatim condiscipulorum quondam postulat alloquium, hominum qui quaquà opus foret singulares loci sui columnæ quidem essent. Inter quos erant, de quibus loco suo, Deo dante, dicturi sumus magnalia, Eggehardus post doctrinas Decanus: Notkerus, quem pro seueritate disciplinarum Piperisgranum cognominabant, doctor, pictor, medicus: Geraldus ab adolescentia vsque senilem vitæ finem semper scholarum Magister: Burkhardus post Abbas, præter singulares scientiæ & virtutum dotes, nobilitate, qua & cæteri pollebant, regalis. Hi quatuor prælecti à fratribus ianuæ ecclesiæ clausæ appropiant, & Episcopum, si ad se intrare dignetur, Amalungum vt secum solum sumeret rogant. Erat autem hic Ekkehardi frater laicus admodum litteratus, orator in conciliis facundissimus, consilio magnus, religione Monachus: qui & dulcis ad omnia erat & iocundus, in quodcumque rem, vt aiebant, vertere velle potentissimus. Huic soli, vt audiuimus, laico ab vllius memoria Capituli domum intrare permissum est. Operæ pretium erit dicere, si memor sim quæ à diuersis diuersa audiui, quantos vtique Dei spiritus die illa tenuerit, quæ ratio, & confessionis fratrum humilitas. Reos se quidem esse, quod Dominum insolentem minus perpeti possint, & quod is, quem liberi patrem elegerint, pro liberis se seruos fecerit, æquanimius non tolerarint:

rarint: Euangelicæ patientiæ esse vsque ad mortem obedire, sed hoc si in persecutione tyrannus infestet, carnifex laniet: sequidem in pace ecclesiæ patrem qui filios diligere non odire, pastorem qui oues tondere non glutire libeat, priuilegii iure elegisse: illum vero, lupo veniente, noctu nemini ouium verbum dantem fugisse, se lupis reliquisse, insuper thesauros ecclesiæ clam à se raptos perdidisse: tandemque postquam abbatiam S. Gallo honoram incautela sui amisit, quasi re bene gesta super nos tanquam pastor & pater (aiunt) venit, quibus vtique nec amicus est, post & quando nos desertor aufugit, neque per litteras neque per nuncium vmquam vno verbo consolatus est. Et Walto Decanus; Sed ô sancte DEI frater tanto tempore quoniam per te nobis desertorem ipsum imperii iussu iterum imponendum audiuimus, tibi Episcopo & fratri honorem debitum impendere non dubitauimus, sed illi non ita. Tu quoque insolentia, qua volebas, vsus es in fratrem nostrum & tuum. Scias autem nobis animo firmissime sedisse red aperto claustro, quod quidam inconsul-
*al. nem. manu resist. tius clauserant; quoniam quidem nostrum est * nemini resistere, introitum non vetare: domicilium autem, quod per S. Gallum nidus noster est, vsque ad querelas Regi dirigendas, quoquomodo illum patiamur, etiamsi alapas incusserit, velle fouere. Quorundam autem animos, qui eum fugere, &, vt ipsi aiebant, tyranno cedere cogitabant, ægre sedauimus, & quicquid DEVS de nobis fieri pro peccatis permiserit, nobiscum pati persuasimus. Postquam sic per Waltonem Decanum hominem præter dotes generis & virtutum, verbo potentem omnium assensu peroratum est; Episcopus lacrimatur. Et Amalung: Nobis duobus (inquit) qui ad tantæ molis causam introducti sumus nunc non est flendum, sed solatiis si quæ possumus & consiliis, in articulo hoc commodis, sancte pater, agendum. Optimum videri in aurem dixit, vt ipsum primum fratris, in quem manum misit, animum nec non & omnium fratrum quantum posset leniret, ne tristiciam hanc super tristiciam habentes minus parerent consiliis. Surgens vero Episcopus, veniam quidem ab omnibus sibi assurgentibus petens, Victori per se prosternitur: à quo subleuatus pacem, Decano monente, viro sanctus obtulit & recepit. Purpuram vero magni pretii, quam ipse protinus S. Gallo dedit, fratri læso postea tradidit. Consilio tum breuiter habito, concordiæ cedere omnib. persuasis, Victor tantum solus condiciones quasdã cum Abbate agendas instrepitat: cui animo saniores resultãt, introductoq; in claustrũ Abbate Episcopus cũ Amalungo in partem illum sumentes tragœdiã fratrũ pandunt, qualemq; se inter eos veniens exhibeat præmonent. Enimuero nisi rigori solito verbis & gestu, prout tẽpus tunc erat, aliquantulum cederet, nouissima peiora priorib. futura præsagiunt. At ille, quæcunq; duo illi suadeant, tamen ne Abbatis nomen in se vilesceret videant, facere spondet. Et Episcopus: sunt, inquit, inter ipsos viri, vt nosti, quibus hoc regnum maioris consilii non habet, Regi ipsi noti & grati, quibus te placet primitus pacificari, & eorum consultorem aggredi. Bene, ait, sanctissime monuisti, id ambo vt agendo agatis postulo. Ingreditur tũc solus persuasor fratrũ Episcopus. quib. lenitis cum Decanum assumere regrediens vellet, sine capite se inueniri nolle cæteri inquiunt: quatuor autem illos, quos diximus, cum illo progredi sanxerunt. Quibus ille in aurem consulto quædam locutus cum ipsis egreditur, Abbatem dux talibus aggressurus commilitonib. & subridens dixit: Prima coniunctio acerrima est. Amalung. autẽ, vbi germanum vidit cum illis, surgens occurrit viris, & silentio: Benedictionẽ ab illo, ait, non adhuc petatis, sed patientes estote, & cõfirmate corda, & taciti vsq; dũ quid sentiat ab ipso audiatis consistite. Sicut silua, inquit, personat, sic

echo

echo resultet. Appropiantibus vero Abbas assurgens *Benedicite* prætulit. Quibus tacitis Amalung: Quantum mihi, inquit, de regula innotuit, minores à maiore benedictionẽ habent pro tempore petere. Et Episcopus: Magna, inquit, donaria tibi frater offerimus. Et ille: Vtinam mihi, inquit, vt ego ipsis offerar, Dominus donet. Factum est vtrimque silentium, parantur alloquia: quæ Amalung ne forte commotionem pariterent pertimescens: Eya, inquit, consilium meum facessere (*id est capere*) vtrimque dignamini. De simultatibus rogo nullum iam verbum hinc inde loquamini, sed in pace Domini omni fastu deposito vtrimque veniam petentes osculemini. Placuit Episcopo & vtrisque consilium, in venias & in oscula ruendo. Post pauca paucis verba vtrimque semet anticipantes* considunt vnanimes: conferuntur consilia, qualiter totum corpus capiti & caput corpori restituatur. Stat consilium partem filiis oblatum in S. Benedicti, cuius imago appicta sedebat, ponere folium. Inducitur manu Episcopi, locatusque parumper residet: tandemque assurgens lacrimando in veniam corruit, sed & Episcopo secum ruente, fratres omnes econtra ruebant. Erat facietenus videre, Spiritum sanctum opus suum ibimet agere. Osculatis singulis vnanimitas in domo solidatur. Amalungus vero homo iocunditatis, grata vox dulcedinis sequentiam *Laus sit ô fidelis Deus* gratulanter incipiens, Episcopo & Abbate cunctisq; iuuantibus consummauit. Agitur dies in lætitia, longos rancores caritas fregit.

Glossema.

*al. confedunt.

Non tulit hanc speciem furiato pectore Victor,

Ex Virgil. 2. Æneid. de Choræbo.

Abbatem quippe in sede sua cum vidisset, turbidus exiliit, & quasi loco cessurus capituli domo exiuit. Quem tamen Episcopus prout potuit reuocatum deliniuit, & in Abbatis gratiam reductum ad tempus compescuit: quod tamen post abscessum eius minus quidem profuit. Egreditur post aliquot dies loco Episcopus ad suos iturus, Victoremque, vt putabat, in gratia stabilitum reliquerat. Accidit autem tempore labente, vt ad amicos foras eundi à Decano licentiam Victor peteret, reuera Enzelinum modernum Fabatiæ Abbatem, vt Craloni damnis insultaret, vel etiam cum illo penitus persisteret, petiturus. Insinuatur Abbati deforis tunc agenti, Victorem quidem abscessum non paruis impensis se celato parare. Mittit ille secretius ad militem suum quendam viæ eius contiguum, vt eum custodiret, claustroque suo inuitum reduceret. Nemo enim de familia Galli tanti generis viro vim inferre audeeret. Custoditus inuaditur, vt redeat primo rogatur, tandem cum nollet hastarum impulsibus compellitur. At ille robur quoddam è proximo rapiens militem ipsum capite incutiens equo cadere fecit semineceṃ. Eo autem cadente omnes pariter sui Victorem inuadentes equo deiiciunt oculosq; illi proh dolor furibundi eruũt. Miles autẽ ille, cum refocillatus illo iam cœcato ad se rediret, multũ doluit, quoniam sibimet deinceps domo propria exulandum non dubitauit. Nam aliquanto post hæc elapso tempore amicis viri obuius occiditur: armiger quoque eius, qui facinori interterat, in arbore suspenditur. Deportatus per siluam ad proxima armentariorum cœnobii magalia, cœcus intimatur in cœnobio fratribus. Fitque in monasterio non ferenda confusio, pene omnibus in Abbatis insolentiam facinus vergentibus. At discipuli hominis pluresque de fratribus celeres ad illum venientes, luctus tali orbo inspecto miscent & in cœlum eiulatus. Retandem Abbas audita monasterium in tali confusione ingredi distulit, sine armis autem non esse fidelium consilio curauit, quoniam propinquorum cœci minas sæuas audiuerant. Misit tandem nuncium Decano Waltoni, vti fratrem illum sollicite curaret, At ille seuerus etiam & ipse: Alius, inquit, dum ego Decanus sum, cu-

G 2 ret,

ret. Dic ergo illi, quod ante me Decani semper infirmos curabant non iussi, sed talem numquam, raroque quisquam Abbatum Monachum, quem cæcari fecerit, Decano curandum commisit. Talibus ille responsis tanti viri auditis, vt Waningum in omnibus tempestatibus suis Capellanum eius dicere audiuimus, tantum contabuit, vt vix loqui residens valeret. Victor deinde, per Notkerum Medicum orbibus in breui sanatis, in bonis postea operibus semet exercuit. Et vt ea, quæ de eo audiueram, breui perstringam, Argentinensis quidam, Erchinbaldus nomine, sanguinis sui Episcopus sub Burkhardo Abbate propter doctrinas & miseriæ consolationem permisso ipsius ad se hominem traxit, & vrbem suam doctrinis eius floridam fecit. Tandem autem Episcopo defuncto cellam quandam heremiticam intra Hochfeldinos montes, Longum mare vocatam, solitario defuncto ingressus per multos annos tenuit, multasque virtutes, vt ibi celebre est, in extremis suis faciens, sanctissimus circumquaque habitus diem senex obiit. Veni autem & ego ipse in locum ad quendam tunc temporis magni nominis solitarium, vidensque inter colloquia sepulchrum quoddam plus cæteris honoratum, cuiusnam id esset quæsiueram. Sancti Victoris esse ait. Et cum breuiter mihi vitam eius & casus vtique plus notos panderet, nihil venenatum super illum tumulum viuens progredi posse asseruit. Serpentes autem enormes ibi videre est plures, & reptilia informia. Vsque huc de Victore. At Cralo quasi corpore tristicia effœto & doloribus incedere cœpit in dies amplius languidulo. Nam & fama erat ventutos quantocius ab Imperio, qui eum ob vindictam facinoris depositiuri erant à regiminis solio. Nam Regem procul contra Danos Slesuuick agentem factum non latuit. Ingresso tandem monasterium variæ ei res erant cum variis. Quadam autem die quorundam quasi fidelium consilio fratribus, sed & Victore, præsentibus rogat licere sibi conscientiam in ara S. Galli iuramento purgare de eo, quod in Victore patratum est, facinore, ita vti sic sibi Deus lumen æternum daturus sit, sicut ipse in priuatione luminum eius hominis reus fuerit. Ad quæ Gerhaldus ad responsa, vt aiebant, semper paratissimus: Prætermisso, inquit, quod manus in illum mittere Domine mi iusseras, ne sic quidem tanti facinoris, vt aiunt, causa fueris. Tandem vero nemini iam fratrum animo sedit, illum iureiurando reatum ipsum à ceruice sua excutere posse. Differtur tamen causa propter honorem eius in posterum, præter quod etiam ipsa die Virginem Kerhildam Notkeri Balbuli neptim apud S. Magnum circa Wiboradæ clausulam includere ipse condixerat. Nam & antea quidem Rachilda post Wiboradæ passionem iugissima primo ad DEVM assumpta: Perchtera quædam vidua sancta cum & ipsa includi apud nos optasset, & clausula eius sibi oblata pene annum in probatione laudabilis appareret, vulgi visitationes crebras & inanes deuitans in cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii includi rogauerat, magnarum virtutum operatrix plures inibi annos exegerat. Obiit quoque cum omnium dolore Walto Decanus, & in locum eius subrogatur Burkhardus, & anno elapso velut comitus post eum fit Ekkehardus Decanus. In quo tandem Cralo plus quam in semet confisus loco, quoniam imbecillior in dies erat, interdum cedens Herginisowam pro pausatione creber adierat, fratribusq; absentiam eius non ægre ferentibus ibi manebat. Nam in Ekkehardo natura & studio caritatis dulcedine pleno spiritus cunctorum quieuerat: qui de Ionswilare, quod vt diximus ipse requisiuit & tenuit, hebdomadam septem cottidie victualium statuit cum pane abundo & quinq; mensuris de ceruisia: quatum quintam nonalem quidem vino comparari voluit. Hic aliquando Romam pro voto pergens Papæ intimus

mus factus aliquandiuque apud illum propter doctrinam detentus, aeris terræ vicio morbo corripitur, perque sex hebdomadas lecto tenetur. Papa vero sæpe eum visitans impensorum copiam dabat. At ille quadam die satis iam tarde quidem eum rogat, vt, quando proxime se visitet, Iohannis Baptistæ reliquias secum ferat. Erat enim semper assertor eius & amator validus. At ille mane proximo ad eum cum reliquiis cum accederet, æger in amplexus ipsarum & Papæ assurgens ex illa hora melius habere cœpit, & cum in breui conualesceret, reliquiis Baptistæ & multorum ab Apostolico donatus Sanctorum, sospes domum rediit, & permisso Burkhardi tunc Abbatis & dote ecclesiam illis decoram parauit. Multa de eo post dicenda sunt, sed prius à quo spiritu ductus sit ex verbis illius nosci liceat. Scripsit enim doctus ille sequentias, *Prompta mente canamus*, *Summum præconem Christi*, *Qui benedicti cupitis*, *A solis occasu*. De S. Afra antiphonas vt reliquias eius mereretur Luitoldo Episcopo & sequentiam dictauit, & hymnum *O martyr æterni patris*, antiphonam *Ambulans Iesus*, *Adoremus gloriosissimum*. Scripsit & in scholis metrico magistro vacillanter quidem, quia in affectione non in habitu erat puer, vitam Walthatii Manufortis. Quam Magontiæ positi Aribone Archiepiscopo iubente pro posse & nosse nostro correximus. Barbaries enim & idiomata eius Teutone adhuc affectantem repente Latinum fieri non patiuntur. Vnde male docere solent discipulos semimagistri dicentes: *Videte quomodo disertissime coram Teutone aliquo prologui deceat, & eadem serie in Latinum verba vertite.* Quæ deceptio Ekkehardum in opercillo adhuc puerum fefellit, sed postea non sic, vt in Lydio Charromannico mole vt vincendi ipse quoque oppressit. Obtulit autem ille S. Gallo ad monachatum quatuor ex fratribus vel sororibus nepotes suos: duos sibi æquiuocos, Burkhardum quoq; post Abbatem, Notkerum Magistrum nostrum: quorum quisq; ecclesiæ dicendus sit speculum, de quibus loco suo memoralia sua dicemus. Vnusquisq; enim ipsorum libro suo sufficeret. Tales palmites dum vitis illa iam mitteret, bene matura in die Felicis in Pincis vindemiata est ipsa. Talis autem luctus de obitu hominis erat, vt Decanus post illum Immo postq; Abbas ipse ad S. Michahelem, vbi liberius eiulare posset corpore eius in feretro posito secederet ita vociferans: Vide Domine *& considera quem vindemiaueris ita.*

Et his quidem per digressionem dictis ad Cralonem redeamus. Enimuero Ekkehardum hic defunctum ad facta sua insignia mox resuscitabimus. Cralo autem cum in dies viribus deficeret, & iam sæpe Victoris amicis milites sui securitatem frustra pro eo porrigerent armis infra forisque comminans custoditur. Tandem vero communi consilio responsa totius Abbatiæ committit Ekkehardo. Ipse autem in Herginsowam exercitii gratia equitans ibi in lectum decidit. Videns autem finem vitæ adesse, Ekkehardum cum fratribus sanioris consilii evocans disposuit domui & ipse pro se Abbatem eligere. Facile omnibus persuasis viam omnium ingressus est, reportatusque cœnobium honorifice sepelitur. At Ekkehardus Ottone apud Anglos cum Adaltage Rege ipsorum socero suo aliquandiu agente, vt iunctis viribus Chuutonem Danorum debellarent Regem, habenas Abbatiæ, sicut sub Abbate viuo solebat, vsque ad cognitionem Imperii strenue regebat. Accidit autem vt quadam die foras iturus ante portam equo in glacie lapso tibiam pedemque confringeret, hisque non recte coagulatis postmodum claudicaret. Qua causa electionem suam omnium fratrum concordia in Burkhardum vitamem suum transtulit, de quo supra diximus: de quo etiam adhuc altius quædam repetere habemus.

CAPVT X.

De Burkhardo Ingenito & parentibus eius.

VODALRICVS quidam Comes de Karoli prosapia Wendilgartam Henrici Regis de filia neptim vxorem accipiens Adalhardum, qui Gallo Altstetten post tradidit, de ea & filiam procreauit. Hic nuncio Buochorn, vbi habitauit, accepto Vngros Noricum, vbi prædia ei erant, irruere, hostes cum cæteris bello aggressus victus capitur, & in Vngariam captiuus asportatur. Qui autem Vngros Aggerenos putant, longa via erant. Wendilgarth vero quasi viro, vt fama erat, occiso vidua ad nuptias petita nutu DEI nubere noluit, sed Salomone rogato ad S. Gallum concessit, vbi sibi iuxta Wiboradam caminata constructa de suo vixit, fratribus & pauperibus pro anima viri quasi defuncti multa largitur. Dulciaminum autem cum esset auida & nouitatum semper appetens, vti delicate nutrita & hiis assueta, increpata est à Wiborada, quoniam non esset signum pudicitiæ in fœmina appetere varia cibamina. Quadam autem die ante clausulam virginis cum sedisset ad colloquia, poma sibi dari ad vescendum, si dulcia ibi haberet, petiuerat. Quibus pauperes vtuntur, illa, ait, habeo pulcherrima, proferensque mala de silua acidissima inhianti & de manibus ei rapienti reliquerat. At illa vix vnum dimidium ore & oculis contractis vorans, cætera proiiciens: Austera es, ait, austera sunt & mala tua. Et cum esset litterata: *Si omnia*, inquit, *mala factor talia creasset, numquam Eua malum gustasset.* Bene, ait illa, Euam memorasti: enimuero quomodo & tu, sic deliciarum auida erat, ideo in esca vnius mali peccauerat. Abscessit fœmina nobilitatis rubore perfusa per virginem humilitatis, vimque post hæc sibimet inferens dulciamina occursantia liguttire (*id est summatim gustare*) abstinuit, tantaque monitrice in breui adeo excreuit, vt sacrum velamen, quod antea detrectauit, à iam dicto Episcopo imponi sibi synodo fauente rogauerit. Quo facto, laicali in tantum exuta est animo, vt virtutibus cum inclusis assuefacta post Rachildam, quæ passim in corpore & mamillis vlcerosa cottidie emori visa est, includi optauerit. Et quia *fere & ipsam quidem martyrem (*scilicet Rachildam*) incidimus, leuius ei erat cum magistra (*scilicet VViborada*) semel cerebrum dispergendum obtulisse, quam XXI. post illam annis testa saniem cum S. Iob inclusam rasisse. Cum tamen interea ieiunare & orare (vigilare enim dolores dabant) & elemosynas dare non tæderet, vt de illa *Ekkehart, qui supra, consobrinus eius cecinit:

Ex glossemate.

*2. mss. vere. *Inclusa glossatoru sunt.*

**Senior Decanus.*

Hanc Sathan hanc læsit, cum Iob saniem sibi rasit;
Ieiunans fleuit, tormenta dolens vigilauit.

Neque enim vitam vel passionem votiuæ martyris lucidius succingere potuit. Ad cuius sepulchrum in repentinis angustiarum motibus, experto credite, multum valet orasse. Venerat quarto anno nunciante anniuersarius, vt credebat, viri sui amarus, & Wendilgarth Buochorn adiens dispersit vt solebat, dedit pauperibus. Et ecce Vodalricus captiuitate fortuito elapsus eam inter ceteros pannosos, clamdestina arte se celans, vt sibi vestem daret inclamat. Quem illa quod improbe audaciusq; mendicaret increpitans, vestem tamen ei velut indignans dedit. At ille manum dantis cum veste stringens ad se tractam amplexatus, vellet nollet osculatus est, capillisq; prolixis in collum manu reiectis cum etiam aliqui alapas minitassent: Parcite quæso, ait.

ait, tamdem alapis, quas multas pertuli, & Vodalricum vestrum recognoscite. Audita tandem voce Domini milites stupidi, vultuque quondam noto inter crines recognito, clamose salutant; familia gratulans vociferatur. Wendilgarth autem dum quasi dedecus ab aliquo passa stupida resedisset; Nunc demum (ait) Vodalricum mortuum sentio, cum talem ab aliquo pertuli violentiam. Ille autem cum ei manum de vulnere aliquo quondam notissimo ad alleuandum porrigeret signabilem, quasi de somno euigilans; Dominus meus, ait, omnium hominum carissimus. Salue (ait) Domine, salue semper dulcissime. Et inter oscula & amplexus; Induite, inquit, Dominum vestrum, donec ei lauacrum ad horam acceleretis.

Indutus vero; Eamus, inquit, ad ecclesiam. & inter eundum; Quæso, ait, quis capiti tuo velum illud imposuit? Audito quod in synodo Episcopus, tacitus sibimet; Nec ego te iam, nisi eius permisso, amplecti (ait) habeo. Laudes à clericis tandem, qui plures ad diem conuenerant, inchoantur, à plebe persoluuntur: missas pro viuo non pro defuncto in gaudiis celebrant. Itur lauatum, fama volans vt fit multos adduxit. Conuiuio diei opipare (*id est laute*) peracto dies multi lætificantur. In proximo fit synodus, repetit vxorem, quam Deo ille subarrauerat, ab Episcopo Vodalricus. Velum manu Episcopi ablatum in scriniis ecclesiæ synodi decreto seruandum locatur, vt si vir eius prior obierit, vidua illud reinduat. Nuptiæ tandem aguntur à principio, concepit mulier, Gallumque suum & inclusas sanctas viro comite votiue adiens, si masculum pepererit, S. Gallo Monachum deuouit. Abeunt igitur domum. *Glossema.*

At tempore labente appropinquans partui prægnans periclitatur, & ante quatuordecim temporiui partus dies emoritur. Infans excisus & aruinæ porci recens erutæ vbi incutesceret inuolutus, bonæ indolis cum in breui apparuisset baptizatur & Burkhardus nominatur. Pater illum tandem nutricis sinu adductum Gallo, vt cum matre vouerat; super aram ipsius ponens cum terris in Hœsten & decimis multum matrem plorans initiauerat. Educatur puer in monasterio delicate pulcherrimus. Solebant autem fratres eum cognominare Ingenitum. Et quoniam immature est editus; nec musca illum sine sanguinis eruptione postea mordebat, ideoque & virgis in eo magister parcebat. Vir quoque factus virtutes sibi ingenitas, quamuis carne imbecillis fuerit, semper amabat, & animo bene maturo immaturæ præerat carni. Tali ac tanto patri virtutes longa consuetudine in naturam iam vertenti Ekkehardus honores sibi oblatos omnium assensibus obtulerat. Dirigitur tandem cum fratribus allectis magno Ottoni Magontiam, Chnutone Rege victo Schleswich reuertenti; qui illum ante notissimum vt eminus aspexit, Accelera, ait, nepotule & osculare: (Pusillus quidem erat & pulcher facie) stringensque illum sub chlamyde delicate tractauit. Videns autem ferulam; Estne mortuus, ait, Monachorum suorum ille * cæcator? Defunctus, inquiunt, Abbas noster est ô Rex: in Deo nunc solo est quid fuerit. Deinde singulos osculatus; quid velitis, ait, video: sed quem velitis nescio. Eum ipsum, aiunt, ô Rex quem amplexaris dominum nostrum Burkhardum. quo dicto procidebant pariter. Surgere iussi; Sed & Pater noster Ekkehardus precator noster orationem vobis, aiunt, mandat & salutem, & promissorum frequentium in hoc vno vos memorem postulat. Vereor, ait ille, ne disciplinarum seueritates, quas patres vestri præ omnibus amauerant, exosi ad hunc tantillum, mirem quidem vobis & cōsensibilem, cōcesseritis, & quare illum ipsum, quem dicitis, virum magnanimum non elegeratis? Deinde omni serie electionis per ordinem propalata, ad hoc etiam; Non adeo mitis ô Rex, in- *mss. creator.*

quiunt, hactenus fuit in disciplinis, vt earum neglector quidem vllo modo sit fore putandus? Quibus auditis dum quiesceret, conuersus ad illum, amento virum, manum tenuit & delicatis verbis; Tune eris Abbatulus meus? si Domini voluntas sit, fiat & mea. Deinde illum secum duxit in ecclesiam ad Otigebam Reginam; Nepotem hunc meum, inquit, mox Abbatem te iuuante futurum ad tuam offero gratiam. Collectaque continuo facta, ferulam exigens tribuit ei verbis quibus solitum est Abbatiam. Ipse autem *Te Deum laudamus* inchoans omnes, qui aderant, laudibus instare monebat.

Quibus ita finitis cum Abbatem nouum Regina in partem sumptum amice haberet, calicem S. Galli magni pretii aureum dare, si ei Fabariensis Abbatia reddi possit, pollicetur. Regii iuris, ait illa, ambo sunt & calix & Abbatia. Sed petitionem tuam opportunius forte alia quam nũc vice ego quidem Domino meo intimabo. Quapropter quia nunc vnam accepisti, domum redito, & cum proximo adueneris, pro altera puto commodius interpellare tunc habebis. Missione deinde hilariter sibi ab Imperatore data, domum rediit. Qualem autem se consiliis Ekkehardi quantumque exhibuerit, pauperes nec non fratrum & familiæ pars multa, quam videmus adhuc hodie, quidem interdum cum lacrimis testari solet. Delicatus autem cum esset, vt diximus, Episcopi tunc quidem Cuonradi iussu carnes edebat. Quod tamẽ pace nouitatis Monachorum, qui irritare nunc Deum solent in adinuentionibus suis, vt multiplicetur in eis ruina, nequaquam dixerim. Quibus tamen licentius erat carnes crudas laniare, quam infanda plura, quæ quasi religiosi superstitione quadam schismatica assolẽt, facere. Nimia est tamen, si ausim dicere, varietas vestis ecclesiæ, qua scribitur induere si vtrosque quos dicimus suo quidem colore in eam dignatur intexere aut deforis, vt interdum solet,* polymitare. Relinquamus necesse est Deo soli iudicium suum: cum tamen id audẽter & veraci argumento possimus asserere, si aliqui apud nos in his schismatum tempestatibus cœlum, vt vere quidem faciunt, adipisci nituntur, acrius quam in Patrum serenitatibus, vt aciem Sathanæ perrumpant, assurgere habẽt in clypeum, validius torquere spicula, acutius iacere tela. At Burkhardus elemosynas, vt ab infantia solebat, quia nunc copia maior foret, agere nimium lætatus non egenis solum & peregrinis, sed passim tam fratrum quam familiæ palam & clam dispersit dedit pauperibus. Cumque hoc sedulus dies & noctes agens subnudus interdum domum redisset vel nudipes, Camerarius suus Richere fratris quidẽ filius incusabat illum crebro secretius, quasi camera sua dispersiones eius ferre non posset, cum vnis distractis semper alia reposceret. Cumque ille aliquando nepotem, ne sibi molestus esset, secretius argueret; Enimvero, ait, si tu non dederis quæ postulo, alium scio (Decanum dicens) qui in quantiscunque poterit, me quidem adiuuabit. Nam ille sæpius quæ egenis dem quam tu, roccos videlicet & camisias, caligas & calceos, & cætera vsque ad cingula mihi clam suggerit, sed & sub opertorio lectuli vt ibi inueniam abscondit.

*al. polimetare.

Cum autem etiam Ekkehardus ipse per se esset elemosynarius, iocundum quiddam de eo dicemus. Hominem quemdam domesticum cum ad hoc quidam destinauerit, vt si quos ei pauperes vel peregrinos diceret, clam in domo ad hoc decreta lauaret, raderet, vestitos reficeret, & noctibus iussos vt nemini dicerent à se emitteret. Accidit quadam die vt ei contractum, Gallum genere, carruca aduectum, vt solebat, committeret. Quem ille grossum quidem & crassum cum toto virtutum annisu, clauso super se solos vt iussus est ostio, vix in vas lauacri prouolueret, maledicens (erat enim irascibilis) vere, ait, simpliciorem quam Dominum meum hodie nescio hominẽ, qui cui benefaciat discer-

discernere nescit, mihi quoque tam pinguem helluonem dorso sustollere iniunxit. At contractus cum aqua sibi lauacri nimis videretur calida, Gallice rustice, *kalt kalt ist*, ait. At ille quoniam id Teutonum lingua *frigidum est* sonat, & ego, inquit, calefaciam: haustamque de lebete feruenti lauacro infundit aquam.

At ille cum clamore horrido; *Eya mi kalt ist kalt ist*, ait. Enimvero, ait ille, si adhuc frigidum est, ego hodie si vixero tibi illud calefaciabo, & hauriens adhuc ardentiorem infudit. At ille bullientis aquæ feruorem ferre non sustinens, oblitus contracturæ citus assurrexit, lauacro exiliuit, ad ostium recludendum vt fugeret velociter currens cum pessulo aliquandiu luctatur. Sed & hominem vbi deceptorem vidit, titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens grandes sine numero nudo infregit. At Ekkehardus turbam & voces in superiori domo audiens, acriter in vtrumque cum citius descenderet Teutonice & Romanice inuectus est, hunc cur falleret, illum cur sibi ad puniendum hominem non reseruasset, increpitans. Eya, ille ait, mi Domine seuere, tute ei corniculum abmorderes, & plures quam ego nunc illius ori infringeres? enimvero longe aliud ageres, sceleftum hunc vestitum & saturum noctu à te deosculatum dimitteres, quod vt te noui & hodie facturus es. Et ille, *ô seruum* (ait) *furciferum! annon licet mihi facere quod volo?* &c. His peractis castigatum quidem verbis hominem & ne facinus tale vmquam repeteret iurare coactum abire permisit. Et quoniam hic locum aptum puto, de Ekkehardo sororis eius filio, quem & ipse & Geraldus docuerant seuere, rem arduam aggredior: quoniam cum tales viri aut nulli aut nunc rarissimi sint, discredi mihi vereor. Erat hic facie adeo decorus vt inspicientes, sicut Iosephus de Moyse scribit, gratia sui detineret, vt Otto Saxonicus Rufus de illo; *Nemini vmquam*, ait, *Benedicti cuculla decentius insederat*: statura procerus, forti assimilis, æqualiter grossus, oculis fulgorosus, vt quidam ad Augustum ait;

Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum: sapientia & eloquentia, maxime autem consiliis nemini id temporis postponendus. In ætate florida gloriæ, vt talis facturæ vir, quam humilitati proximior: sed postea non ita, quia disciplina, cum qua nihil vmquam participii superbia habuit, in ipso erat spectaculo digna. Doctor prosper & asper, nam cum apud suum Gallum ambas scholas suas teneret, nemo præter exiles pusiones quicquam alteri nisi Latine ausus est proloqui. Et quos ad litterarum studia tardiores vidisset, ad scribendum occupauerat & lineādum: quorum amborum ipse erat potentissimus, maxime in capitularibus litteris & auro, vt apparet in versibus fornicis Galli, quos fecit.

Templum quod Gallo Gotzpertus struxerat almo,
Hoc Abbas Immo picturis compsit & auro.

Has ille litteras cultello concisas illic liniuerat. In litteris autem studiose mediocres & nobiles æque erudiuerat: quorum tamen numerosos Gallo & aliis ad summum euexerat. Eorum enim plures ipse vidit Episcopos, vt quondam Magontiæ in generali concilio cum consessum adveniens intrasset, sex ei quondam discipuli tunc Episcopi assurrexerant & magistrum salutabant. Et Wilegisus Archiepiscopus digito accitum osculatus; Digne fili mi, ait, & tu quandoque cum talibus inthronizaberis. Cuius pedes cum peteret, manu eum delicare erexerat. Et quoniam præpostere fortunam hominis prælibauimus, ad altiora eius acta veniemus.

Versus Ekkehardi Minoris Palatini.

Hadawiga Heinrici Ducis filia, Sueuorum post Burkhardum virum Dux vidua, cum Duellio habitaret, femina admodum quidem pulchra nimiæ

nimiæ feueritatis cum effet fuis, longe lateq; terris erat terribilis. Hæc quondam paruula Conftantino Græco Regi cum effet defponfata, per eunuchos eius ad hoc miffos litteris Græcis apprime eft erudita. Sed cum imaginem virginis pictor eunuchus Domino mittendum vti fimillime depingeret follicite eam infpiceret, ipfa nuptias exofa os diuaricabat & oculos. Sicque Græco peruicaciter repudiato, litteris poft Latinis ftudentem Burkhart illam Dux multipliciter dotatam duxit, & cum iam effet decrepitus, thalamo (vt aiebāt) fecum nequaquam cubantem in proximo moriens quamuis non intactam, incognitam vt celebre eft cum dotibus & Ducatu reliquit puellam. Hæc S. Gallum vidua otandi aliquando petiuerat caufa. quam Burkhardus Abbas feftiue fufceptam, vtique neptim, donis cum profequi pararet, ipfa fe alia dona nolle ait quam Ekkehardum fibi doctorem fi Duellium ad tempus concederet. Nam cum Portanarius effet, de voluntate ipfius ipfa cum eo pridie fecreta condixerat. Quod cum Abbas ingrate quidem concederet, & auunculus diffuaderet, ipfe tamen nihilo minus quæ petitus eft facere pertenderat. Duellium die condicto cum ægre expectatus veniret, vltra quam ipfe vellet fufceptum in conclaue fuo proximum, fuum (vt ipfe ait) manu duxit magiftrum. Ibi nocte & die cum familiari aliqua intrare folebat ad legendum pedifequa, foribus tamen femper apertis, vt fi quis etiam aufus quid effet, nihil quod diceret finiftrum haberet. Illic quoque crebro ambos miniftri & milites, Principes etiam terræ lectioni aut confiliis inuenerant agentes. Moribus tamen illa fuis feueris & efferis fæpe virum exafperans domi interdum quam fecum manfiffe multo malle fecerat. Vt in dorfi pallio & cortina lecti fui quæ humilia fentiens ipfe iuffit deponi, deponentem illa iuffit verberari, & Magiftro multa togāte vix conceffit nē decapillari. Domū ille aut feftis, aut quando libet, vifere iret, opinabile erat quantas homini impenfas nauibus Steinham præmiferit, nouum illi femper aliquid in paraturis aut fibimet vtendum aut Gallo offerendum acutiffima ipfa Minerua præftrui faciens. Inter quæ præter cafulas fericas, cappas & ftolas, alba eft illa Philologiæ nuptiis auro infignis: præter quæ dalmaticum & fubtile pæne aurea, quæ poftmodum, Immone Abbate fibi antiphonarium quendam petitum denegante, acutia fua verfipelli refumpferat. Patuerant his temporibus ora inuidorum, vt femper, in Monachos quafi pro libitu viuentes. Pofitus eft, vt cæteros relinquamus, & noftra fortunia tangamus, Augenfibus Abbas de fratribus ipforum nomine Ruodmannus. Qui cum fuis tyrannice præeffet, pellem vellicare nefciens perfcinderet, linguam quoque malignam in S. Galli Monachos quafi minus regulares quaqua poterat dilatabat. Erant adhuc S. Gallo præter Ekkehardum, quem dicimus, iunioresque quos patres nutriuerant multos, Ekkehardus Decanus bene validus, Gerhaldus, Notkerus, Chunibertus Altaha *(id eft nomen loci)* poft Abbas, Walto fecundus, qui iuffu Abbatis fui Ruodmānum per Ekkehardum internuncium conuenientes linguæ parceret fraternæ rogabant. Quod ille cum minimi penderet, nuncium tamen & perfonæ honore & Ducis feueræ, ad quam etiam ille tunc ibat, timore tractabat condigne. Ipfe vero Ekkehardus cum hominem ad omnia aduerfatiuum prudēti facundia crebro inter agendum fruftra conuinceret, minis eius validiffimis motus ad monafterium clam rediit, & qui obftaculum aduentus fui Duci rediceret in montem propinquum remifit, & miffionem Ruodmanni dedignās abiuit. At Ruodmannus ad Ducem eum abiiffe arbitratus equite afcenfo S. Gallum noctu inuadens clauftrum clandeftinus introiit, vt fi quid reatui proximum inuenire poffet, furtiue perfpiceret. Et cum clauftrū fibi notiffimum circuiens vndique fpeculatus fuiffet, nihil voti fui inueniens è parte ecclefiæ dormi-

Ex gloffemate. Eft Abbatia Bauaria, de qua infra cap. 15.

dormitorium aſcendit, ſeceſſumque fratrum pedetemptiuus aſcendit & occulte reſedit. E veſtigio illum Ekkehardus homo ad omnia circumſpectus ſtrato ſurgens inſequitur neſcius eius, ſolumque hominem nactus miratur quisnam fratrum noctibus vobis inſolitam ita iter viam illam vitabundus. (Lumine enim ille officinæ obſcuro ſedebat occultus) Aliquâdiu autem cum quis ſit hæſitaſſet, runcore narium, quo commotus ſolebat, Ruodmannum eſſe perſenſerat, illicoque accenſam, quam fratrum quendam clam afferre monuit, Abbatis lucernam coram illo ſtatuit, & ſtramina apponens pro capellano procul conſtitit. Accedentesque ſolito fratres ſilentium nutibus monuit, miratos cui laterna ſteterit. Nam Abbas, cui ſoli laterna geri ſolita eſt, loco abfuit. Tandem diu expectatus cum neſcius ille quidnam facere poſſet ſurgeret, & laterna leuata abeuntem eadem qua eum veniſſe ſenſerat præiuit via. Et cum ad introitum eccleſiæ, vbi locus auditorii eſt, veniſſent, ſedere eum quoad eum Decano auunculo & fratribus intimaret, vt hoſpitem tantum non ignoratét, ſilenter monuit. Et ecce fratrum pars, maxime iuuenum, nouitate rei ſtupidi cum appropiaſſent, quidam ipſorum re agnita flagello de pyrali rapto ſceleſtum illum incurrens clamitat, & niſi animis ſaniores citerecto ad ictum brachio occurriſſent, grandes incuſſiſſet. At ille ſe in anguſtia eſſe tandem ſentiens, ſi fugæ (inquit) copiam haberem, iuuenum optimi, profecto fugerem: nunc autem in veſtris quia velim nolim ſum manibus, mitius mecum quidem vos condecet agere, ſed & Decanum veſtrum & cæteros fratres expectare. Decanus tandem conſilio in breui petito ſuperuenit cum patribus.

At Notkerus Medicus Piperisgranum animoſior in illum; Malo tuo verſutiſſime hominum, leo quærens quos devores, fratrum quos alter Sathanas accuſas manus (inquit) incideras. Ille vero tanti viri verbis tremefactus Decanum animi piiſſimi non ignarus; Vide, ait ille, pater prudentiſſime, ne meæ quiuoci tui artibus circumuentum dehoneſtari ſinas, & te poſtea intemporiue pœniteat. tandemque procidens, ecce (ait) veniam ab omnibus peto, vt in gratiam vobiſcum rediens deinceps talibus quidem abſtineam. Mouerat animis ſaniores repentina rerum in tam potenti mutatio. At alii, vt fit, aliud fremebant. Tandem conſulto Ekkehardi lenitis patribus, & per ipſos omnibus reconciliatus, ipſo comite ad ſuos vbi iuſſi expectabant eſt egreſſus, lætaque coram ſuis locutus abibat, obnixe Ekkehardum, vt quando proxime Duellium pergeret, ſe non prætiriret inter cætera rogans.

Fratribus vero duo vaſa vini per ipſum pollicitus nave Steinaham in proximo miſit. Sed Burkhardus fotis turbam audiens nimis cum adueniret doluit, quod tam ſecurus & liber abiuit, querelaſque inauditæ rei Epiſcopo mādat. Et ecce Ekkehardo æquiuoco Diacono poſt Decano, & Burkhardo puero poſt Abbate conſobrinis comitatus Duelliū pergens iterum Augiæ Ruodmannum, vt condixerant, alloquitur. Inter colloquia verſutus ille a tribus ſuis abuſus imparem non inuenit, nā feſtinantē ne ſerus feminæ ſeueræ adueniret, equo decoro donat: quē ille cum parte comitatus eum præmitteret, paulisper inter verba lætitiæ & familiares aſtutiæ ictus ſciolus tardat, tandemque cū inter amplexus & oſcula dimitteretur, ſupplantator ille hoſpiti ſuo in aurē: Fortunate, ait, qui tam pulchram diſcipulā docere habes grammaticā. Ad quod ille quaſi cato aſſenſu ſubridēs talia in aurē aduerſario reddit amico: ſicut & tu, Sancte Domini, Kotelindam monialem pulchram, diſcipulam catā, docuiſti quidē dialecticam: dictoq; citius cū ille neſcio quid reſibilare vellet, ab eo diuertens equo aſcenſo indignanter abiuit. At Otkerus frater & Miles Abba-

Abbatis cum motum sensisset, illum equum Domine mi vt mihi videtur penitus perdidisti.

Fratres autem quos diximus duo illi, sicut ab ipsis audiuimus, cum missionem peterent inclinati, auersus ab illis ait fratri; Vtinam, inquit, post illum celeres qui equum illum nobilem mihi reducant mittere velles. Et ille, enimuero (ait) illam petit ille cum suis nunc feminam, vt cuiquam meorum quicquam illius tangere iubere non præsumã. Sic illi duo equis ascensis post Magistrum modeste perrexerant. Ascendentes autem montem apparuerunt Duci ad vesperas eunti. Quibus salutatis, (nam turbam Ruodmãni iam priorem audiuerat) enimuero, ait, vt audio Magister mi non percommodus laternifer fuisti lupo illi aliunde caulas intranti. Cumque ille quidem subrisisset; *Per Haduuiga* illa ait *vitam* (sic enim iurare solebat) *si imperitorum aliquis claustri illius innasori grandes infregisset, non ego curassem.* Altera deinde die cum diluculo, vt ibi solebant, silentium regulæ, cuius & ipsa exactrix erat sollicita, de more persoluisset, (nam iam monasterium in monte statuere cæperat) Magistrum lecturę adiit. & cum consedisset, ad quid puer ille venerit ipso astãte inter cætera quęsiuit. Propter Gręcismum, ille ait, Domina mi, vt ab ore vestro aliquid raperet alias sciolum vobis attuli. Puer autem ipse pulcher aspectu, metro cum esset paratissimus, sic intulit;

Burckhardi Iunioris versus.

Esse velim Græcus, cum sim vix Domna Latinus.

In quo illa, sicut nouarum rerum cupida adeo est delectata vt ad se tractum osculata scabello pedum proximius locaret. à quo vt repentinos sibi adhuc versus faceret, curiosa exegerat. Puer vero Magistros ambos intuitus, quasi talis osculi insuetus, hæc intulit.

Eiusdem versus.

Non possum prorsus dignos componere versus,
Nam nimis expaui Duce me libante suaui.

Illa vero extra solitam seueritatem incachinnans versa tandem puerum coram se statuit, & cum antiphonam *Maria & flumina*, quam ipsa in Græcum transtulit, canere docuit, ita; Θάλασσαι καὶ ποταμοὶ εὐλογεῖτε τὸν κύριον, ὑμνεῖτε πηγαὶ τὸν κύριον, ἀλληλούϊα. crebroque illum postea, cum vacasset, ad se vocatum repentinis ab eo versibus exactis Græcissare docuit, & vnice dilexit: tandem quoque abeuntem Horatio & quibusdam aliis, quos hodie armarium nostrum habet, donauit libris. At Exkehardus Minor ille interea cum puero ad alios, vt solebat, quosdam Ducis Capellanos, quos illa nullo modo in curte sua ocia tenere est passa, erudiendos secesserat. Nam & ipse erat idoneè litteratus. Remanserant solito soli ad legendum illi. Virgilius erat in manibus, sed & locus ille;

—— Timeo Danaos & dona ferentes.

Locum hunc, Exkehardus ait, commode heri ego Domna mi memorare habui. Et cum ei quo modo se Abbas Augiam invitatum equo honorabili donauerit, versutis tamen sermonibus inter dona non abstinuerit, insinuasset, vltima tamen vtrimque in aures susurria celauisset; Vellem, ait illa, omnem illam quę nuperrime inter vos accidit à principio audire tragœdiam, quoniam si eam vere quidem audierim ignoro: miror etiam me Imperii vicaria tã prope assidente duo mei Ducatus monasteria, me equidem spreta, tanta miscuisse infortunia. Enimvero nisi cõsiliarii dissuaserint, vbi reatum inuenero, iuste vindicare habeo. Et ille; Insidum est, ait, serena mi, vt ego quidem, qui reconciliationis post auunculum pars maxima fui, accusatiue tibi quicquam quia aliter non potero post pacis oscula dicam. Quamuis enim me illi heri in multis, vt ipsa hominem nosti, cum & dona steterint, clam stimulauerit, meum tamen nequaquam est tantam virorum pactam pacem scindere, cum & ego pro-

propter hoc non omittam quin paci prout ipse quidem vult cum illo assentiam. Placuit mulieri ratio & rectilinium Magistri. Colloquium tamen publicum posteà pro his & pro aliis regiminis causis Walewis villa edixit. illuc quoque Episcopum & Abbates venire iusserat. Ruodman autem Ekkehardum verba illa in aures dicta Duci propalasse suspicatus animo contabuit, litterasque in montem ei per peregrinum sagacem quendam direxit. Hæc, post se reparando inter se genere litteras verba; *Miror enim amicum meum ad omnia acutissimum, si nouissima illa in aures susurria Domina Ductrici effuderat. Quod si forte feceras, renuncies rogo.* Eius autem è contra per eundem gerulum hæc, post aliqua, verba; *Neque enim tanta apud formosissimam meam vnquam fui fiducia, vt seueritatis eius auribus hæc ausim ingerere.* Hæc de mediis amborum breuitatis ego gratia excerpseram breuibus. Absolutus tandem timore maximo eius quam maxime timuisset, ad Kaminoldum tunc Episcopum se primo per nuncios vertit. Qui cum & ipse ei pro fraude claustri inuasi infestus fuerit, ratis donariis eum pacificauit. Deinde ipsum in montem duosque cum eo ad Ducem misit caussidicos. Episcopus quidem, quod in se peccasset, dimissum coram ea pronunciat. Caussidici vero, si ab Episcopo liber est, gratia vestri (aiūt) immerito Dux optima caret. Quibus illa; S. Galli, inquit, locus Imperialis libertatis cum sit meique regiminis, immunitatis priuilegio pollet, quam ei præ illo sub Abbatis nomine vere tyranno obtinebo, si potero. Legatur multa immunitati inscripta: & quoniam Episcope mi pro eo venisti, sicut ius postulat, S. Gallo eam & Abbati resoluat. Et quoniam mei iuris est, si laicus laicum, vt id ipsum iuridicialiter proloquar, inuolauerit, corā Comite meo lege mulctetur: multo magis, si regiæ libertatis Abbatem tyrannicus Abbas nocturnus inuaserit, regali coram me sententiæ subiacebit. Attamen maiestatis reo nisi quod tanti viri vos quidem, qui pro illo loquimini, estis, si vel respondere iam absque præsentia Imperii me deceat nescio. Tandem post plura cum consiliarios, inter quos & Ekkehardum, adhibuisset, vix actum est vt Abbate nostro per multam immunitatis prius in præsentia suorum, quos ad hoc direxerat, pro inuasione illa numquam inter Monachos audita, reconciliato, die dato centum libras ante portas Duellii vt se deceret Ruodmannus ostenderet, tandemque tunc gratiam suam haberet. Dieque dato quinquaginta Abbati Episcopi gratia remissis cætera recipi iussit. Misit post dies istos Dux ipsa Burckhardo nostro, cognato videlicet & amabili suo, ambulatorem valde decibilem & alacrem, vt animum suum læsum & ipsa leniret. Audiuit enim eum delicatis equis delectari nimium. Sed & ne pro se pigeret quidem orare, Kichimbach inuento equus præsentatur lætantet se continens. Quem ille continuo amore tantę Ductricis sellari sibi iubens, abiturus ascendit. At equus exaltanter eum gestans in postem valuarum curtis hominem teneritudinis, ingenitl tamen ardoris & alacritatis, impegit, & fœmur ei disiungens vertibulo coxæ euulsit. Qua plaga cum per Notkerum pro posse sanaretur, posteà tamen absque geminis sustentaculis ingredi non potuit. Et cum talia diu sit passus, Richero iam dicto curtis suæ camerario, homini pro virtutibus vix comparando, Ekkehardi Decani iam senescentis vt ageret consiliis & abbatiam pro se regeret, communi fratrum iniunxit consensu, ratoq; cœnobium aliud iocundius quam Galli tunc floruit.

CAPVT XL.

De visitatione sub Burckhardo Ingenito Abbate S. Galli auctoritate Imperatoris Ottonis facta.

ASSVMPTVS est interea in aulam Ottonum patris & filii, Hadewiga agente, Ekkehardus vt capellæ semper immanens doctrinæ adolescentis Regis nec non & * summis dexter esset consiliis: ibique in breui tãtus apparuit, vt in ore omnium esset summum eum aliquem expectare pontificatum. Nam & Adelheida Regina illum nunc sancta, per se diligebat. Cumque ei ita aliquandiu agenti Abbatia Elevvangensis quasi ad expectandum, vt aiebant, offerretur à Regibus, & ipse eam suscipere ingratus non esset, Regina cum Duce, quoniam adhuc aulæ præ omnibus esset necessarius, fortunam distulerant, vsque illum Episcopio magno donarent.

*al. summo.

At Ruodman cum & ipse quidem multa dando Aulicis esset intimus, & EKKEHARDVS aliquando fratres suos vt inuiseret, Palatio ad tempus cessisset, susurrabat contra eum sed & aduersus cæteros, vt solebat, S. Galli Monachos, quasi ipse & quidam alii ex ipsis multa possidentes delicatius viuerent: cæteri autem famelici inediam paterentur, Abbas vero in infirmitate detentus minus eis consulere posset. Se vero Coloniæ Monachum regularissimum nosse Sandracum nomine, cui si copia daretur, tam potentes viros humillando Benedicti viam ingredi cogeret. Perueniunt ad aures Imperii verba, & ecce EKKEHARDVS reuersus superuenit. Secreto Ottones illi infamiam narrant, ab ipsoque quidnam videatur quærunt. At ille ambotum prouolutus pedibus, priuilegii nostri modo memores sint rogat: de cætero vero quoscumque velint ad perspiciendum quæ religio in loco sit dirigant, & si quid ibi deuium reperiatur, consilio perspicientium tunc quidem emendent. Otto vero pater; Neque enim, ait, vt nepotem meum priuilegii vestri Abbatem deponam, facile etsi etiam clinicus (*id est paralyticus*) fiat animo erit. Infamiam tamen, quam audis, aboleri vobis ipsis petendum erat. Rogat ille tandem, vti quoscumque, præter Ruodmannum solum, vellent in locum dirigerent, quoniam hæc ipsa (inquiens) infamia tecbnis ipsius est in Aula vestra. Audita quoque & ipsius odii causa, nihilo minus consilio inito inter Episcopos & Abbates ad hoc electos sedecim in locum Galli dirigunt. Et Otto filius in consessum eorum à patre missus; Ire, inquit, vos nominati Episcopi cum Abbatibus, cœnobii Sanct. Galli Monachos qui infamantur correcturi: & quia repentina rerum mutatio semper nouissimum errorem priori facit peiorem, ideo tot magni consilii angelos (pater meus dicit) dirigimus, vt prudentia omnium vestrum collata, si qua nimis ibi contra Deum senserit esse, manere non sinat; si qua autem portabilia videtit, ipsis quidem cum ratione vos monentibus stare patiamur. Scimus enim quocumque more viuant virtutum tamen S. Gallo non defore viros. Si autem scientia, quæ inflat, elatos ibi senseritis, & nuncii vestri vt fit in aliquo contradictores, nobis tales in Aulam adducite, vt ex eis si idonei sint scholis aliquibus, quæ in regno vacillant, præponantur: sin autem, in regularia claustra includamus.

Clisma.

Huic edicto Ekkehardus consulto cum non interesset, sed nec Ruodmannus quidem, Arnolfus Tullo Episcopus, Rem arduam Domine mi Rex, inquit,

inquit, aggredi habebimus, & vt ego suspicor infamia talis ex inuidiæ fonte orta est. Ego enim nuperrime votiuus quidem illum locum adiueram, & similem caritatem in regno patris tui nescio si inuenerim: sed & cætera in opere Dei, quæ videram, in comparanda dicebam. Quapropter quantum in me est, sine magnæ causæ occasione tanti meriti & nominis viros non aio impetendos. Neque enim vnius tramitis & regulæ via cœlum & regnum Dei scanditur, quod quia intra nos est, aliis sic, aliis vero sic ascendere conceditur. Nouit enim Deus in omni ordine hominum qui sunt eius: & quot mansiones in regno patris quidem sunt, tot viæ in eam, mi Rex, ni fallor, ducunt. At Hiltebaldus Curiensis Episcopus; Omnia, quæ ibi noscuntur, pie Rex, laude digna sunt, ait, præter quod ibi habent quędam sua, & carnium aliqui illorum vtuntur eduliis: & hæc ipsa quidem Abbatum suorum ne deficerent semper egerunt permissis. Quod autem proprietates habent, tale est, ait; Idonei qui inter eos semper fuerunt semetipsos, sed & reliquos minus lingua vel manu validos, sub disciplinæ seueritate à patribus stringunt mollita.

In refectorio autem minus, vt loci penuria est, curatos in locis ab Abbate infra claustri septa destinatis quibuscumque possunt indigos cibariis pascunt. Si autem id habentibus habere inhibebitur, & interdum labore manuum, qui inibi semper preciosissimus erat & est, recipere vetabitur, vel etiam à cognatis & amicis emendicata contrahere, locus ille semper nutritor virtutis virorum in nihilum redigetur. Et si de memetipso pace imperii quicquam, inquit, adiicere audebo, hoc veraciter inferre potero: quoniam, si iustus ipse sibimet est lex, magis regulares in vestro regno Monachos non habetis.

Ego enim inter illos nutriundus & propter virtutes adhuc eos interdum visitans scio quod assero. Enimvero si de suo vt asseritis, Rex ait, viuunt, id ipsum secundum regulam Benedicti vt faciant, quantum potissime poteritis vt agatis, vobis omnibus iniungimus. & quoniam & nos quidem aliquos de ipsis venerabiles agnoscimus, non hostiliter eos aggredi libet, sed tot consultores amicissimos quidem dirigimus, vt infirmo fratri meo Abbati, quoniam pater meus filium eum vocat, adminiculo sitis, vt bona multa quæ faciunt ad Benedicti regulam deinceps, inquit, vergant. Præmittitur tandem Ekkehardus nimis pro patria anxius, qui Abbati nostro aduentus tot hospitum diem & causam denunciet, multum à patre & filio vt quæ regulæ sint sentiant adiuratus. Cui cum Ruodmannum, vt petiuerat, legationis exortem relictum dicerent, gaudentior ibat, permitti tamen sibimet ab ambobus postulãs, vt si quid pro loci qualitate cõsulere nosset liceret. Abbas autem & sanioris consilii patres, audito nuncio, primo stupent, postmodũ vero orationum instantia roborati erant confidentissimi, pro impensis tandem receptionis illorum cum fluctuasset, litteras Abbas Regibus dirigit in hæc verba; *Dominis meis terrarum potentissimis Burkhardus suus cælorum sine fine potentiam. Scio Domini mei sæpe me sanguinis vestri abiectum & degenerem delicatius quam optare habuerim ab vtroque vestrum tractatum: nunc autem cum in manu Domini summi plagatus quidem affligar, insuper à vobis tam repentinis motibus concuti numquam sperauerim.*

Et post pauca de Ruodmanni prius inimici inuasione, & de hac ipsa technis eius in se tot hospitum immissione; *Acuat*, ait, *os spiritus sanctus ferulam meam sibi in gladium, & memet Ruodmanni iacula retundere non valente ipse retundat. Videat tandem super omnia maiestas vestra, si in immissione illa mihi par-*

cere noluerit, quibus tantus populus apud nos viuat obsoniis. Enimvero si victualia ipsa, quæ in regularibus meis vix in annum reposueram, fuerint absumpta, non aliam quam penuriam habebunt postea regulam, tandemque necesse erit vt coacti male viuant. Inito tandem consilio iniungitur Ruodmanno, velut annuorum fructuum repositori quidem quæstuoso, legatos regios in locis nominatis euntes procurare & redeuntes: in cœnobio autem nostro octo sibi nominatos Burkhardus susciperet, octo Ruodmannus.

Cum autem Cuonradus Episcopum nostrum in præsentia ipsius sui in talibus participem fore ipse Regibus suaderet, raueosa voce, vt erat, ille reclamabat; Nequaquam, inquiens; tu solus intriuisti, tibi soli edendum est. Omnibus autem in risum motis, neque enim (ait) cum accusatore fratrum in cœlis nec in terris participari libet. Indicta tandem die, quæ erat feria tertia Dominicæ tertiæ post Pasca, Desiderio tunc propter quod Gallus eius reliquias loco ipse intulerit apud nos celeberrima, adueniunt omnes, festiue receptis *Ciues Apostolorum* responsorium canitur. Abbas in auditorio debilis residens introductis quidem eis assurgit. Legitur consedentibus lectio de caritate, & de pedissequa eius discretione: qua finita assurgunt omnes in Abbatis & fratrum oscula. Deinde Abbas; *Benedicti vos DOMINO.* & fratres; *Qui fecit cælum & terram.* At Henricus Treuerensis, cui summa rerum commissa erat, circumspecto claustro; Enimvero, ait, talis nidus bonas aues decet. Et Kebo Lauressensis *(id est Lorishan)* Abbas vir nominis reuerendi præ multis, & eo die pro nobis plus cæteris sentiens, sed & crebro nos postea donis & consiliis iuuans; Si placet, ait, ipsarum auium hunc nidum qualis per omnia sit primitus ab Abbate audiamus, vt de cæteris quid agamus integrius scire valeamus. Et Kerho Wirrzinburgensis Abbas magni nominis & ipse, qui nos post hanc tempestatem ad aquæductum, quem ipse primus excogitauit, fistulas terebrare docuit & semper amauit, Episcopum nostrum interea & Abbatem cum fratribus, quorum reuerentia illum, vt post asseruit, vehementer movebat, in capituli domum comitatus quæ congrua nosset præmonuit. At illi pervagatis EKKEHARDO duce officinis adhuc post arsuram vix quidem quibusdam vel rectis, penu fratrum pæne vino vacuum mirantur. Aperiri autem sibi etiam priuatorum repositoria cum Ekkehardus ductor eius iureiurando nihil celaturum iubere moneret, cuncta perspiciendo sollicite peragrant.

Ex glossemate.

Quærentibus autem etiam de Abbatis proprio penu; hæc ait, quæ monstraui fratrum priuata eius semper sunt ad nutum parata. Neque enim ipse, quia *sic homo est, alio cellario assolet. nam omne debitum in fratrum quotannis congerit cellarium. Et Poppo Herbipolensis *(id est VVirtzinburgensis)* Episcopus conuersus ad cæteros; Enimvero, ait, si ita se res inter Monachos & Abbatem habet, non nos hodie meliorem regulam neque vitam plus communem, etiamsi in loco pleno sit copia cornu, statuere poterimus. Abbas vt audiuimus congerit fratribus, fratres ad hoc idonei congerunt Abbati, & nihil sine eius permisso sibi: omnis autem ab vtrisque congestio neutris sufficere posse videre est. Et Palzo Spirensis Episcopus in loco nutritus, quo nemo fama ferente tunc eruditior; Si scitetis, inquit, mores & vim disciplinæ illorum districtam, experto credite, vltra omnes, qui in regno sunt regulares sub copia eos laudaretis sub inopia. Dein Henricus Treuerensis Archiepiscopus, cui summa rei huius commissa est, vt diximus assumptis consortibus, prœlium se initurum dicens, confessum collegii nostri signifer aggressus est. Dietricus vero Metensis Episcopus, adolescens, Kethaldi nuper in loco discipulus,

*al. sem.

Ex glossemate.

regulæ

regulæ librum manu gerens apertum, cum Magistrum suo loco stantem transiens prætetiret, his ille velut discipulum silentio hominem inuehitur; *Tu ne librum, ait; contra me inferi: quem ego clausum quam tu apertum melius noui: claude illum.* At iuuenis voce Magistri colotatus inclinans librum ocius clausit, & residens iuxta se reposuit. Et hæc quidem, vt vim disciplinæ nostræ panderem, dixi. Cunctis tandem residentibus Primas, quem dixi, ita inchoauit; Benedictus Domino iste S. Galli cœtus, ait, pater eum filiis. Et Abbati; Nostis, ait, tu fratresque tui carissimi nostri, quare rerum Domini pro vobis solliciti tot dilectos suos ad vos direxcrint: nisi enim vos diligerent, tot electos ad consulendum vobis numquam dirigerent. Et ille; Scimus enim quod ad consulendum nobis peccatoribus directi estis, ideoque S. Spiritui summo hodie consultori vtrimque nostro acceptissimi sitis: sed tamen vnum me maxime mouet inter alia miraculum, quod vnus ex vobis non est missus vel Episcopus vel Abbas, cui non minus quam vobis omnibus ad omnia quæ ratio possibilia posceret, obediremus. Et Erpho Wormatiensis; Tot S. Spiritus, vt hic, Abba sancte, videmus, athleris conceertare vni nimium fuetit: sed iam aliquam viam id efficiendi pro quo missi sumus mihi placet aggrediamur. Monuit tandem Henricus Treuerensis, cæteris id suadentibus, Abbatem vt aliquem fratrum viam vitæ nostræ, quam tunc degeremus, iuberet edicere.

Iubet ille Ekkehardum Decanum, nec non Notkerum Medicum, plerisque illis notissimos, surgere, & à prima vsque ad primam viam vitæ nostræ edicere. Quam eum Decanus fratre iuuante verissime absoluerer, Kebo Abbas de Lorishan & Abbates Episcopis; Enimuero, aiunt, hæc omnia quæ audiuimus Benedicti sunt regulæ, præter hoc solum quod secundum illam laborant, secundum illam autem non vegetantut. Sed & hoc ipsum eis causa est, vt vndecunque quærant quo vitam sustentent. Quæ quia Abbatis permisso quæsita, vbi iusserit reponunt, & ad eius nutum & arbitrium his quæcumque sunt vtuntur, contra regulam non esse veraciter affirmare valebimus.

Et Milo Elevvangensis Abbas; Si de carnium esu, inquit, hæsitatis, ego quod sentio audentissime dico: quoniam quamuis equus in cibo non sit licitus, ambulatorem meum prius vellem Monachus meus ederet obediendo, quam cætera quædam quæ regulæ sunt declinaret: ideoque Benedicti ego vice iudicio decerno, quæ Abbatis arbitrium iubeat, Monachus manducet & bibat; Abbas videat quo arbitrio suo quid iubeat. Cum autem ad verba eius quidam riderent, Henricus Treuerensis intulit; Mirum, ait, tam latum lacum hic parere, & hic piscium copiam non esse. Neque totus noster est, Ekkehardus ait, neque piscium adeo largus, vt interdum Domino nostro Abbati quod parec dar vel soli sufficiat. Si autem emere aliquando inuenimus, precio, quod pro edulio vni nostrum apponendo distrahitur, probum aliquem totam hebdomadam cibare poteramus. Enimvero Dietricus Metensis ait; Dum ego aliquando hic studui, plures dies aliquando abierunt, quod piscem de pelago illo non vidisse me memini: sed & maior pars fratrum tunc carnibus non vtebarur, quorum quidem parsimonia nimia videbatur.

Erant autem alii qui solis volatilibus, quod vnius cum piscibus creaturę sint, licite vterentur: pauci autem in locis intra domesticos parietes ab Abbate permissis quadrupedum quoque vsi sunt carnibus. Meliorem autem ego, vt opinor, numquam Monachum videbo quam eorum aliquis erat

qui interdum carnes edebat. Inclinantur tandem Abbates ad Episcopos, vt secretis pro legatione sua vterentur consiliis.

Quibus morose collatis, Henricus Treuerensis surgens Abbati nostro ait & fratribus; Tantæ prudētiæ Domini nostri vos nouimus, vt legationis nostræ iam effectum in manu arbitrii vestri ponere velimus. Nos enim, vt condiximus, ad horam vobis locum dabimus. Consulite in medium petimus, vt qualicumque arte adhuc quidem poteritis, bona quæ facitis regulæ Sanct. Benedicti conformetis. Et quia eius rei legati venimus ve regularis vitæ vobis monitores simus, quidnam hic boni statuerimus Dominis referre habeamus.

Et quamuis omnes qui venimus, bonum vobis testimonium coram eis dare vere habeamus, etiamsi meliora quidem quæ à patribus accepistis vobis propter consuetudinem sunt visa, si ad regulæ viliora (vt ita dicam) mutaueritis, infamiam tamen euadetis. Tandem illis pari condicto domo egressis conferunt consilia Abbas fratresque: Placuit omnibus, quicquid quisque priuati haberet, in communes officinas in fide deferret, carnibus omnes præter quibus regula indulget abstinendo, mensas etiam si paupertatis sint simul habeant. Reliqua vero ordinis, quem audieranr mutare, in quibus Lauressensis Abbas & cæteri Abbates suadeant paratissimi, vsque dum reposita hæc si defecerint litteris Abbas Regibus intimauerit.

Vocantur in consistorium Abbates, auditisque vnanimitatibus Deo gratias agunt: in consuetudine vero, qua degebamus, pauca mutantes tempus se, quoniam dies mali essent, redimere aiebant. Properant illi foras alacri animo ad expectantes. Enimvero Kebo ait à longe viris; Spiritus sanctus tardare nescit: viros virtutum in sancto hoc cœnobio esse prius audiuimus, nunc ei psa experiri habemus. venire iam ipsi, & qui sint pariter videte. Iterum confidentibus Abbas ait; Quod de meis ego fratribus Domini mei promittere veraciter audeo, vnum hoc vobis dico, quia quod regulæ summam scio, dicto parariores nescio: ideoque per me peccari non ignoro, si ea quæ perficere nequeunt eis iniungo. Quapropter à Dominis Regibus nisi vestro interuentu nobis subueniatur, sumptus ad turrim euangelicam ædificandam suppetere non poterunt. Agite ergo quicquid meo iussu & vestro monitu facturi sint in breui audite. Et Minori Ekkehardo illi Palatino; Surge fili, ait, & sicut Dominis nostris Regibus in præsentia legatorum tantorum & tu quoque dicturus sis, consensum nostrum hic in facie eorū eloquere. Dictoq; vt erat semper paratissim⁹ surrexit Ekkehardus, & ita exorsus est; In medium patres & electi Dei vt monuistis cōsulimus. Et ecce qua die vel hora Dominus noster & pater dixerit, memores nos S. Patris Benedicti, priuata nostra, quæ in eius abbatiuo permisso habuimus, in medium & ad pedes eius ponemus; & cætera quæ sancti Abbates à nobis consulti in via & modo conuersationis nostræ mutanda censebant, quia in nostro arbitrio rem posuistis, eos in participium consilii assumentes mutauimus. Sed quoniam in bono assuetis benefactum aliquod in æque bonum aut in parum melius mutare onerosum est, semper nos quidem humiliari assoliti vt iumenta fieri apud Deū nō recusamus & onere bis grauari. His & aliis vtrimque profligatis gratulantur legati, surgentesque Deum laudando conuentum dirimunt. postea vero in auditorio conuenientes, fratribus se admissos pro die festo parantibus, Henricus Treuerensis ait consortibus; Fideles

nos

nos nuncios iam nunc socii exhibemus, si quisque nostrum pro copia tantis viris in hac mala terra inopibus; ne in promissis deficiant, consulimus. Alacres omnes, prout ipse dictauerit, symbolum fatentur facturi. Et ille: Non meum est, inquit, de vestris cuiusque sumptibus dictitare: pro copia, quam singuli habemus, in charta hic sub nomine quisque suo conferre scribamus. Factum est, & vsque ad quadraginta quinque libras symbolus veneat. Interea sequentia *Summis conatibus*, quam Ekkehardus Palatinus dictauerat, ipso coram illis stante inchoatur & iocunde cantatur. Et Poppo Herbipolensis Episcopus iocose: Enimuero, ait, tot hostes viri isti pro nihilo æstimant, neque eo minus alacres iocundantur, quod assumus. Et Ekkehardus: Cantent, inquit, quam altissime velint, coquina adhuc cuique victum non habet. Quod Henricus audiens, alte quidem ingemuit. Et Kebo: Vnum est Domini mei, quod ego mecum cogitans multum vereor, sed & omnibus vobis vereri est, ne postquam priuata, quæ quisque sua collaturus est, fuerint consumpta, nec de proprio nec de communi habentes regulam tunc nec vnam assequantur nec alteram. Et Henricus: Dominis nostris id ipsum, ait, dicere habebimus: nos vero, quod legatio nostra talem effectum habet, solummodo gaudemus. Enimuero egomet, antequam veneram, aliter euenire putaueram, neque in sapientia tanti rumoris & in virtute operum viros facile vnquã à tam laudabili, quam degebant, vita auelli posse crediderim. Abscesserat ab illis iã Ekkehardus, & ecce quidam fratrum ecclesia egressus sequentiarium manu ferebat: quem illi assumentes in sequentia *Dici* Notkerum Balbulum laudant. At ille: Non Domini, ait, hæc est Notkeri, sed eius, qui iuxta vos sedet, magistri nostri Palatini Ekkehardi. Et Conradus Constantiensis Episcopus: Insaniat, inquit, Ruodmannus cum hypocrisi sua in locum hunc, quantum velit, Monachos tamen hodie S. Gallus habet, quorum similes ipse inter suos numquam *similabit. Et Poppo: Enimuero, ait, huic ipsi, cuius hæc verba sunt, parem nusquam videmus. Et Palzo Spitensis Episcopus: Dicere, inquit, habueras, si Magistri mei auunculi eius verba inspexeras, sed & aliquorum plurimorum ex eis verba & opera noueras. Dico enim id S. Gallo prærogatiue datum, vt in ornatu verborum præcipuum sui hoc tempore teneant locum. Egressi interea fratres vt erant palliis parati stare vsque Abbas veniat, monentur. Et Poppo interea: S. Gallus ait, tam sonora guttura sua ne rauceant dulci hodie vino rigare velit & saturet. Vsque huc legationem illam scriptam in verba alia transferens chartis per impluuium perfusis, quę secuta sunt, coniicere non poteram: quæ autem posthæc dicturus sum, patrum, qui intererant, relatibus didici. Interea accitus Abbas affuit & consedit. Et Henricus parua solatia se collaturos, & die condicta daturos fratribus pollicetur: deln Regibus se pro inopia eorum suasuros omnes concordant. & cum se orationi eorum committerent, Abbas intulit. Immo vt fratres conscripti, ait, sitis volo, quia alia vobis dona dare non habemus. Lætis ob hoc omnibus itur in ecclesiam: recepti manibus Abbatis singuli in libro vitæ scribuntur. Abbates rogati cum fratribus eo die mensæ aderant, de communi & priuatis collectæ fiunt, & habundam caritatem faciunt. Cum autem disciplinam loci & morum tenorem singuli sollicite perviderent, nihilque se quidam illorum, nisi quod regulæ sit, ibi videre silentio sibi dicerent, Milo Elewangensis cochlearium sibi afferri signo petiit. Quod cum ministrantium vnus manutergio afferret, arte ille sua quasi recipiens decidere siuit. Minister autem continuo non sine rubore in veniam corruit. Surgere autem signo iussus, vt mos loci erat, domo inclinatus hinc & hinc nisi à Priore signo vel nutu reuocaretur, per exitum qui

* al. simulabit.

Claustrum ducit, exiuit, per fores quæ à coquina sunt mox reuersurus. At Kebo hilaritatem machinari artifex: Vide Milo, ait, miser quid feceris: frater ille, quem fuco tuo deceperas, exi uit, nisi ipse eum reuocaueris non est reuersurus. Ille autem pectus incutiens, vni & alteri signo dato vt reuocaretur, & nemine quia Kebo astantibus innuerat attendente, surgere ipse dum parat, veste eum Kebo retrahit, & à coquina regressum digito fratrem monstrauit. Tali hilaritate cum ipsi inter se velut hospites licentius agerent, nemo quidem loci fratrum motus est in risum. Surgitur à mensa, itur solitis benedictionum hymnis in ecclesiam. Et ecce Kebo cum cæteris in veniam corruit coram fratribus ecclesia egressis: Nos, inquit, fratres & Domini docere vos venimus, & ecce disciplina vestra tracti stupefeimus, cum nobis effuse solutis in risum ne vnum vestrum dare viderimus assensum. Talem disciplinam huius loci semper audiuimus prædicari, & quam crebro audiuimus nunc oculis inspeximus. Indulgeri tandem rogamus, quod tantos viros nos impares aggressi sumus, & doctissimos indocti temptauimus, veræ laudis vobis testimonio futuri quocunque venerimus. Surgentes à venia, pariter omnes fratres occurrunt in amplexus & oscula, & quoniam incompetens hora esset, Abbati Decanum dirigunt, vt eis cum hospitibus incompetentia competere permitteret. Venit itaq; lætus ipse, vt semper erat, dulcissima caritatis anima Abbas, & meridiem vsque nonam in sanctę hilaritatis gaudio perduxerat. Sonatur ad nonam. Qua peracta mittit Abbas Kebonem, qui Episcopos, vt fratres conscripti claustrum intrare iam vtique suum non dedignarentur, rogaret. Veniunt omnes & societati fraternæ participandum fore gaudio gaudent. Itur in armarium, sed & in angustum S. Galli thesautarium. Præ omnibus autem scriptorum digiti efferuntur, gemmarum autem & auri, quorum satis habebant, non adeo. versum Ambrosii folio ascriptum:

Nectaris Ambrosii redolentia carpito mella

memoriter repetebant. Veniunt in pyrale, & in eo lauatorium, nec non & proximum pyrali scriptorium, & has tres regularissimas præ omnibus, quas vmquam viderint, asserebant esse officinas. & absque dubio qui tales dudum incolerent regulares esse Monachos nulli negandum esset. Inuitat tandem Abbas omnes pariter ad nonales fratrum, quibus conscripti essent, biberes. Ibi tanta hilaritate vsque ad vesperum iam pæne sonatum commanent, vt senum qui adhuc hodie talia memorant recordationem voluptas sit audire. Ibant pariter ad laudes vespertinas quisque suas, Abbate cum fratribus omni dulcedine valefactis: condicto quidem vt cras matutini conueniant, & missionis suæ responsa Regibus reddenda communi disponerent consilio, & relatu roborarent concordi & caritatiuo. Veniunt diluculo in fratrum consessum, &, Henrico dictante, legationis suæ breuem & vniformem ordinant redditionem, vt quoniam non simul ad Aulam sunt redituri, Henricus cui caput causæ à Regibus datum est, Kebone comite, vnum os omnium & lingua foret. Neque ego, Henricus ait, si quid de meo adiicere potero, confratribus nostris detogare habebo. Assurgunt omnes acclini in gratias, pergunt tandem in ecclesiam ad dandas abeuntibus prosperæ viæ preces Abbas cum fratribus & recipiendas à tot Episcopis benedictiones, data prius confessione, & à stolatis remissione. Redeuntibus autem in claustrum ad oscula confratrum, Cuonradus noster inter cæteros: Quoniam ego mei filii, inquit, proximior vobis loco sum quam cæteri isti fratres conscripti, pro memoria ipsorum & mea tribus diebus in annis quibus vixero caritates me vobis in refectorio facturum promitto. Et, vt qui interetant testantur, quoties ei vacabat, ipse

ipse quidem aderat, Abbati regio modo proponebat, mensas obambulabat, serio & ioco Abbatis assensu colloquia miscebat: sed & rauca sua naturali voce iocundus lectorem aliquando increpitans numquam etiam conticescis? ait. Tu autem: sicq; cum vitro puræ potionis in medium veniẽs Abbatem primo, tum cæteros in sancta caritate bibere rogans ipsum, primosque mensarum osculatus omnibus per eos oscula misit. Talis erat S. Cuonradi in nos caritas. Henricus vero Treuerensis & Dietricus Metensis quosdam cum Ekkehardo Decano pattum sumentes in partem, prior quot annis viueret decem vasa vinaria, alter totidem salis Spira condixit die dato confratribus mittere. Quod & incunctanter singulis, quibus vixerunt, fecerunt annis. Sicq; per oscula mutua, valedictione data, vtrimque sibi fausta precati ad prandia discedunt noctem proximam Constantiæ simul acturi. Ibat autem & Ekkehardus ipse quidem ad Reges vnicordes suos, & de his & de aliis mandata Abbatis ad illos laturus, sed & quantum in se sit, causam cum Aulicis prosperaturus. Præterit autem Ruodmannum die altera Constantiæ pro hospitibus agentem, & cum ei ille *benedicite* arte sua diceret, quasi ad nauem festinans transeuntem non attendebat. At ille constitit, & quendam post eum ad nauim misit, qui diceret, verum prouerbium est: *Mendacia curta semper habent crura.* Et Ekkehardus: Verum illud, ait, esse numquam lucidius quam heri & hodie in nobis apparuit. Sed ne mirum, si me tantillum conuiciis prosequitur Dominus tuus, cum ille in regno Monachi sint emeriti, qui DEO & hominibus conquerantur pro conuiciis eius. Quapropter & hæc ego cum aliis mille perperior acquiesco. Sed & quidam ministrorum hominis bene idoneus, cui causa Domini Reges interdum erant affabiles: Enimuero, ait, & si Dominus meus tacuerit, ego nequaquam omittam, quin talia conquerar Regibus. Rediit nuncius Ruodmanno cuncta quæ audierat renuncians. Ille modo non modice stupidus, nequaquam in eum verba hæc vertisse care iurans asseruit, sed magis in eos, qui ipsum & fratres nostros infamassent falsidicos. Hoc dixit sub obtentu quasi ipse quidem talium nullus esset. Et Otkerus, quem supra diximus, frater eius & miles: Miror te, ait, numquam hominis pigere, qui astu suo semper tuas exuperauit astutias. Latere autem te arbitror rumorem, quo apud omnes insignitis, secundam quidem iam te inuasionem loco illi sancto, vnam clam fecisse per te solum, alteram struxisse per tot Episcoporum & Abbatum collegia. Hoc in Aula tunc mussitatum est, sed & proximis diebus à militibus ipsius Abbatis mihi conquestum est. ideoque ipso isto homine, cui nunc nuncium tuum misisti, agente, tu solus à legatione illa exceptus es. Vereor autem, ne, quia intimus quidẽ consiliis est apud Principes, animo quo nunc est infortunii tui aliquid cõflet. Et ille, Non nego, ait, frater, sed & veraciter assero etiã caput meũ abscidendũ incunctanter me eo pacto tradere, vt omnes in regno Ottonum Monachi viuãt secundũ regulã S. Benedicti: sed & super ipsos fratres, qui pæne sine Abbate sunt, à Dominis inuitat⁹ consiliis, q̃ sensi, fide dixi qua debui. Vt autẽ tot hospitib. inuaderentur, crede mihi, neq; consilio interfui, nec vmquã placuit mihi, vbi cõperi. Sed & hodie lętat⁹ sum, & heri, vbi ꝓspera de eis audiui. Nollẽ, ait ille, frater & Domine mi, re ꝓ aliis quam tibi creditis adeo sollicitari, vt querelas tibi vllas à pari potestate pręditis cõpares. Sed quantum illi pro tuis tantum te quoq; curare pro suis. & salua sic caritate & pace hinc inde fueris. Nunc autem te cum tantis viris, qui ad honorem omnia & precib. perducũt & artib. tam seuere discordare admodũ doleo: & maxime cum illo, quẽ dixi, nõ parui momẽti viro. Cũ autem Ekkehard. Duellii ipsa die ascenderet, & Wat-

& Watzemanno ibi Abbati, nobis & sibi amicissimo, omnem seriem rei nostræ vt Duætrici in proximo à Norico, vbi Pascа egit, redeunti insinuaret & per singula diceret, in Rotvvila legatis Ruodmanno & Otkero comitatis sūgitur. vbi parum cum eis moratus in Dietingen villam nostram, ne quicquam Ruodmanni rerum tangeret, vespertinus diuertit, quamuis tamen ipse ei per fratrem necessaria habunde promitteret. Ruodmanno autem legatorum quosdam rogante, vt de verbis ad nauem male intellectis eum in crastinum corrigerent occurrentem, comitatu ille vsque Spiram abstinuit, ibiq; eis se Ruodmanno cis Renum regresso coniunxit. Kebo autem id rogatus Ruodmannum apud hominem purgare de verbis ipsis aggreditur. Cui ille nihil aliud nisi publicos impulsus & euersiones eius in se & fratres suos respondit reseruandos. Et ille, enimuero (ait) hesterni diei orisque omnium nostri semper habet dum homo est reminisci. Audiunt tandem Reges rogationes & Ascensionem Magontiæ acturos. Illuc conueniunt præscripti illi, sed & cæterorum aliqui, vimque omnem legationis suæ Ekkehardo astante quam optime poterant in breui per ordinem absoluerant, penuriaque loci cōquesta maxime in vino & cæteris regulæ sumptibus, nisi solatio (inquiunt) iuuentur, neque sub regula neq; sine regula, cum paupertatulas quas habent in medium collatas consumpserint, subsistere non poterunt. Neque hæc ipsa, Kebo ait, diu durabunt quę contulerant, quia omne habere omnium illorum sollicite scrutati apud neminem vllius boni copiam præter caritatis & humilitatis inuenimus: obeditionem autem illorum, vt vere asseram, Dei virorum laudare mihi non est magnopere, cum & patres nostri Episcopi dicto parariores numquā maiorem vidisse testati sint. Et Otto filius ad patrem: Enimuero, Pater, iocundum est quod audiuimus, req; decet taliū compari penuriis, maxime vero vt famæ eorum inuidi & proditores videantur confusi. Et Pater: Si tamen tandem aliquem vnum habere consenserint in auxilio, qui regulæ peritus aliquantulum cum eis conuersetur temporis. Cum autem Kebo ad hæc quiddā vt diceret surgere cœpisset, Henricus illum nutu compescuit, & ad se accito in aurem: Noli, inquit, quicquam contra loqui, quia quantum eos nunc experti sumus, nemo Monachus hodie est in regno, qui in ratione bene viuendi inter eos veniens eos præcedere possit: & forsitan quisquis ille erit, aut tantæ auctoritatis Dei seruis manus est daturus, aut tandem quoquo modo loco cessurus. At Ekkehardus: Liceat & nobis, inquit, ô Rex, vice Abbatis nostri à quo & ad hoc ipsum missi sumus quiddam loqui. Bene & optime intulit quidem filius tuus penuriis nostris te decere compati, ne postquam reculæ nostræ quas in medium contulimus fuerint consumptæ, absque omni regula tandem famelicis tuis sit viuere. Quod autem maiestas tua gloriose mihi subiunxerat, peritiorem regulæ nobis aliquem auxilio dari, à legatis vestris Abbatibus regulæ peritissimis nunc vt ita dicam initiati petimus, pater & fili, ab ipsorum aliquo iussu vestro reuisi, & si in aliquo ab edictis eorum exorbitauimus explorari: quoniam graue quidem est, si ausim dicere, in tam breui articulo tertia vice pauperes vestros ingredi, & ab eo, quod à tam multis claris viris iniunctum est, per virorum* neophicorum aliquem abduci. Et Henricus: Clauum quidem tu, inquit, legationi nostræ fixisti. cui sic perorantí plures assenserant. Et pater rem in crastinum distulit, hoc inter cætera quasi de intimo cordis protestatus prius se coronam suam confracturum, quam Monachos S. Galli absq; solatiis, quibus regulam exequi possint, dimissurum. In crastinum Ottone Magno per noctem solito aliquo dolore tacto cum in publicum procedere non posset, Henricus & Kebo domos ire dimittuntur, Wormatię in octaua Pentecostes iussi adesse. Ekkehardus interea vt solebat Aulæ

*mss. nephicorum.

immo-

immoratus, & rem S. Galli quaquà poterat agens non modicè consolatus est, Hadawiga quidem Regibus patruo & patrueli litteras pro regiminis rebus aqlis dirigente, sed & pro nobis, quod res tantæ se nescia agerentur velut irascente, &, ne tandem quid de nobis seuerius decerneretur, rogante. Iubetur ipse litterarum portitor Huotzo Presbyter magni quidem apud Dominam vir momenti diem expectare, & pro ipsa decretis interesse. Conueniunt die dato Wormatiam non solum Henrich & Gebo, sed & cæteri legatorum aliqui, magis autem pro nobis sollicitus erat ipsius Episcopus loci. Cum autem colloquio inito variè hinc inde res traherentur, maliuolis nobis aliquem Abbatem regularem præponi suadentibus, regulariores Abbatem & Monachos hodie in regno nō esse, si reliqua facultas sit, Huotzo respōdit. Cui cum legati cęteri consentirent, Henricus surgens: Nostris, inquit, Domini Reges, qui legatione vestra quā maxime potuimus functi sumus, credere habetis responsis: quoniam quidē alii, qui hic sua prout libet interserunt, quid nos apud S. Gallum inuenerimus, quidque reliquerimus nesciunt: quæ autem nos vobis nuper quam verissime noueramus narrauimus, iterum si vultis, vt & ipsi audiant, repetimus. Viros nos virtutum magnarum patrum viam sanctissimam gradientes ibi inuenimus, à qua eos in regulæ viam, quoniam quidem eadem pæne erat, cōuertimus. In ea quidem nullius doctrinę nunc egentes degunt, sed sumptus, quibus eam perficiant, infœcundæ illius terræ penuria desunt. Quapropter neminis alio præter sumptuum, qui desunt, egent solatio. Abbatem autē eis imponi, cum optimū habeant, vanissimum duco. Enimuero Abbat. & Monachos nemo nostrū aliter credit, quā Dei esse seruos. Atq; ideo vos Domini & nos rei quidē erimus, si non eos aut illam viam tenere sinamus, aut hanc donec exequi sinamus. Illorum igitur ex parte, cū nullus nodus relictus sit, si aliquis iam fuerit, nostræ partis erit. Tandem post multa consiliorum colloquia Adelheida etiam per Ekkehardum adesse rogata, dantur Keboni Abbati & sibi de scriniis Regum sexaginta argenti librarum rata pōdera, Abbati nostro & fratribus solatio in S. Iohannis die ferenda. Iusso etiam Kebone in loco ipso vsq; Dormitionem Mariæ hospitari, atque Benedicti viam discretione, qua nosset coram Galli pullis ingredi moreq; suo eos docere viuere. Venit ille tandem carus ad carissimos, & quicquid instituit, omnes vnanimes ad exequendum inuenit, Abbate ei cum Ekkehardo seniore Decano quidem ad omnia & de oblatis & de loci impensis copias suggerentibus, Ekkehardo etiā iuniore, quem multum ille præ oculis habuit, fauēre & cum eo donec recessit nocte dieq; versante. Operę autem pretium erat, si vacaret, multa quę eum iocunde fecisse & eleganter audiuimus locutumq; esse sermoni inserere. Vt in die S. Mariæ, post quem iam dolore omnium discessurus erat, cruces foras sequendo cum antiphonæ nocturnales cum capitibus psalmor. in via canerentur: Nonne regulæ nostræ sed & canonum est, ait, semel hodie matutinas agere? Enimuero si istos Kebo futuros scisset, non strato surrexisset? Quam autem omnes mentiti sunt, qui in hoc loco regulam non esse dixerunt, cum in tanto vacationis die non simplex, sed duplex solita sit persolui. Cum autem Abbas claudus quidem esset, sed & Decanus pede nutasset, melius (ait) claudicare Reges quam regna. &, ò vti nam tales egomet claudos in Lorishan haberem: enimuero præ Regibus (inquit) diligerem. Et cum statuta Hartmuoti in victualibus ei optima visa sint, caritates in ieiuniis præ cæteris extulit, & amore nostro easdem suis prouisurum promisit. Rediit tandem lacrimis prosecutus ad Reges, & inter optima, quæ eis de edoctis à se regularib. hilariter dixit, nisi illis locū aliquē vinariū & alias frugiferū de suo dederint, deficientib. datis illis solatiis, q̄ inceperāt, perficere nō posse asseruit. Dein Regi-

bus

bus cum Principibus crebro quidem collatis cum operas triuissent consiliis, post aliquot dies Henrico Episcopo monente Sahspach Hadewigæ beneficii villam, si ab ea rogatu Regem auelli possit, S. Gallo tradere conspirant. Quod illa cum multotiens tum per Reges tum per ipsos nuncios peteretur, sicut varium & mutabile semper est fœmina, nunc concedere se spem dedit, nunc facturam sancte abiurauit. Postremo quidem Abbate nostro in ipso monasterio & fratribus illi supplicantibus facturam tandem pollicetur, si ei missa cottidiana in loco pro viua & defuncta in perpetuum promittatur agenda: sed & Ekkehardo eius loci, vsq; dum viuat, committatur cura. De quo cum aliquos ex fratribus nostris inuidos homini hęsitare audisset, irata exiuit, reque infecta conuentum diremit, seque post hanc horam numquam cuiquam pro hac re aurem iurauit adhibere: sicque quorundam inuida incautela Gallus villam illam, cum iam in manibus habere posset, amisit. Ekkehardo tandem carissime iurante numquam se causa sui in hac re illi verbum fecisse. Fratres autem quamuis hac spe frustrati, instituta tamen Kebonis sollicite tenebant, sicque communiter viuebant donariis Regum: symbolis quoq;, quæ diximus legatorum, quamuis anni penuriæ fuerint, vt neminis inuidorum in se ora patefacerent. Cuonradus autem Episcopus crebro eos visitans, vt diximus, annis aliquot iam elapsis, cum diuturna eos penuria vidisset afflictos, senibus & inualidis pietate sibi solita consuluit, & caminatas claustri Abbatem aperire rogauit, Constantiaq; & Arbona, in quantum copia erat, solatia priuata talibus transmisit. Validiores vero hæc considerantes amicis suis foris locum, qui sibi ab eis solatia petant, permisso Abbatis mittunt: allata autem mensæ communi imponunt. Factum est autem, vt quidam pauperum parum quid, quod ab amicis datum est, solus comederet, intrantesq; cum eam ob hoc increparent, ille quidē auide comedens: *Si calceus*, inquit, *diuiditur, nemo calceatur.* Quod cum risum astantibus moueret, Decanus tamen, vt audiuit, ingemuit, nihilq; fame improbius & sacrius esse respondit. Cum palam factum sit multis eulogium hoc Monachi esurientis, Ruodmannus id in pharetra sua rēposuit, & vt occasione data eo in fratres vteretur iaculo, vt postea fecit, reseruauit.

CAPVT XII.

De primitiua constructione capellæ S. Galli, & eius dedicatione.

BVRKHARDVS igitur Abbas senio iam grauescens corylum illam antiquam, sub qua Gallus quondam vepribus corruens *Hæc requies mea* cecinit, consulto Episcopo succidit, capellaq; ædificata aram in loco arboris statuit: fenestellam quoque ad meridiem ei humilem imposuit, ad quam septo deforis aptato semet includere, & finem vitæ abbatia relicta deuouit expectare. Parata capella & in honore S. Crucis, sed & S. Galli per Cuonradum nostrum dedicata vir ille sanctus septo iam illi tabulata per artifices præparans Notkerum pro se Ekkehardo fauente, Notkeri medici ex sorore nepotem eligi rogauit, & Regibus eum pro se inthronizandum direxit. Ipse autem, Episcopo Cuonrado ne tantæ teneritudinis senex includeretur obstante, Regum iussu loca Abbatibus à Karolo decreta multa reluctatus Ekkehardus se procurante retinuit, & caminatam antecessorum Abbatum quietis gratia tandem inuitus introiit. Nisi enim quod penuriam timuerat, nil pro se habere volebat. Superuixit autem suffecto tandem suo, & Immonem quoque fore edixit Abbatem. Episcopus autem sem-

per

pet intimus eius defungi eum parantem oleo sancto adueniens vnxit: defunctum vero mulrorum lacrimis prosecutum, maxime pauperum, ante ostium capellæ, quam ipse *Hæc requies mea* vocabat, sollemniter sepeliuit, Ekkehardo Decano, qui, vt diximus, cot suum erat, ante annum quidem modo, quo iam dixisse meminimus, assumpto.

Capvt XIII.

De Notkero Medico, scriptore & pictore peritißimo.

DE Notkero vero Doctore, pictore & medico cum materiam grandis voluminis habeamus, succincte quidem ad alia festinando dicemus. Picturas quidem post arsuram plures Gallo fecerat, vt videre est in ianuis & laqueari ecclesiæ & libris quibusdam. Sed hæc quid sunt ad mille alia, quæ dictans & medens insigniuerat? Fecit enim Othmaro decoras illas antiphonas, & hymnum *Rector æterni metuende sæcli*, & quædam susceptacula Regum, & hymnum *De vna virgine non martyre*, id est, hymnum B. Virgini, in quo cum de quodam vno verbo, quod metro congrueret, diutius hæsitaret, Ekkehardo Decano, vt id de suo adderet inclinatus, ille autem continuo *Quid*, inquiens, *ad capram lanam petitū venit?* Sed vt *labilem* poneret emonet. Hæc pro exemplo humilitatis & caritatis partum præterire nō potui. Medendo autem mira & stupenda frequenter fecerat opera, quoniā & in Aphorismis medicinalibus, speciebus quoq; & Antidotis, & Prognosticis Hyppocratis singulariter erat instructus, vt in vrina Henrici Ducis versute se decipere temptantis apparuit. Qui cum ei vrinam mulierculæ cuiusdam cameralis pro sua inspiciendā mitteret: Miraculum (ait) nunc & portentū Deus facturus est, quod numquā est auditum, vt vir vtero pareret. nam Dux iste circa trigesimum ab hodie diē filium ex vtero suo editū ad vbera suspendet. Erubuit tandem deprehensus ille, viroque Dei, ne se medicare renueret (nam ad hoc adductus erat) munera misit, fœminamq; illam virginem putatam medicus Sanctigallensis supplicem sibi teduxit in gratiam. Nam vt Prognosticus ille prædixerat, ipsa partum dederat. Sed & Episcopo nostro Kaminaldo cum fluorem narium diuturnum adductus citissime sedaret, odorato cruore variolam morbum die ei tertia prædixit futurum. Sed pustulas ille die dicta sibi erumpentes cum eū restringere peteret: Enimuero, ait, facere potero, sed nolo, quia necis tuę reus *karrinas tot ferre non potero: quia si restrinxero, morti te rrado: pustulasq; tandem eruptas ira in breui sanauerat, vt nec saltim de vna fuerit signabilis. Hæc pauca de plurimis, quæ scriptor, pictor, medicus egit, quoniam iterum nobis narrandus occurret, hic libasse sufficiat. *al. carinas.

Capvt XIIII.

De Keroldo Monacho S. Galli.

DE Keroldo autem non minoris materiæ viro, quoniam plura non vacat, item quædam, vt in quantis columnis locus Galli crebro steterit pateat, interseram. Erat à subdiaconatus sui principio scholarum semper ille magister. Presbyter vero factus prædicator altissime apertus, etiam Episcopis aliquando præsentibus & iubendo cedentib, populo declamator & (vt Apostolus rales vocat) Propheta erat mellitissimus. Vnde, vt antiquitus loci nostri mos statutus erat, publicus populo

nostro etiam Presbyter positus est, vt in Ecclesia S. Othmari omnibus qui inter Goldahan & *Sintrianum fluuios degunt synodica quæque præter disiunctiones coniugum pro Episcopo faceret. Cuius rei priuilegia cum à Iohanne Papa cum Salomone Episcopo nec non Karolo astipulante habeamus, inuidi Monachis nunc temporis Episcopi vix nobis & nostris halitum relinquentes, vt Salustii verbis vtar, *nil nobis* reliqui facere* moliuntur, ministrosq; odii & inuidiæ iniustæq; potentiæ Holophernicos asciscunt sibi Presbyteros, qui animas hominum carissime appreciatas vendant, fœminas nudatas aquis immergi impudicis oculis curiosi perspiciant, aut grandi se pretio redimere cogant. Hos tales quomodo faucibus strangulati vix euaserimus, Burkhardum secundum dicturi plenius scribere habebimus. At Kerholdus, vt ad capacissimum S. spiritus dolium reuertamur, in his & aliis mille virtutibus animo & corpore diu attritus longoque senio fessus sed non defessus, cum iam plebis sibi commissæ fides in eum esset certissima, si quem corpore dolentem benedicens tangeret, alleuigaret, confessione eis quadam die data & remissione petita mox se in lectum colligere velle, & in Christo emori flens pronunciabat, & missionem ab ipsis sollicite postulans in die Domini semel vtrimque videndos spem se certam habere spondebat. Exutus vero alba & reuestitus clamoreque familiæ vsque cancellos Galli prosecutus, domum infirmorum per se nemine suffultus, multisque quid facere vellet mirantibus, introiit. Ibi ergo parumper residens substerni sibi fœnum terra nuda rogabat superq; cilicium, in quo se quasi nihil mali passus reponens fratres omnes vocari rogabat. Quos cum adesse videret, salutatis omnibus surrexit, & stans & erumpens in lacrimas: Video, ait, Domini & fratres mei vocationem meam, quam semper reus ego timebam adesse: ideoque quia pium Deum nostrum confidens spero confessione coram vobis data securus abibo. tandemq; assensu omnium confessus indulgentiam recepit, osculatisque per singula omnibus, à patribus vbi doleret requisitus, respondit in pectore & præcordiis: & vtinam, inquit, Notkerus meus adesset, (erat enim ille tunc pro remediis in Aula regia) & residens requiescere se velle ait. At fratrum singuli quietem illi æternam precantes, præter custodes illi datos & quos ille rogabat psalmicanos, domo cesserant. Ipse autem quasi nihil adhuc quidem passus; *S. Iohannes Euangelista dilecte Domini recipe me*, & capitium capiti imponens brachialeque rocci subter caput reuoluens super illud * nobile stratum se recollegit, & paulisper, vt sperabant, dormiens subito *Mi Domine bene venias*, ait. At illi disloqui eum vt ægroti solent putantes, vnus tandem ex illis, videamus quid agat, ait, enimuero quisquis fuerit aliquem salutauit. Accedentes vero quantocius ad illum, oculis transuersis labiisque albidulis vident præmortuum, signumq; cursim pulsantes fratres aduocant. Quibus quam concite circa se astantibus per semet ipsum manus pedesque extendens omnes apertis oculis arrisit, tandemque quasi excusso risu cachinnulans expirauit. Tali exitu homine virtutum finito, erant qui dicerent, Iohannes eum, cuius dum viueret assertor erat assiduus in virginitate & in omni integritate, atq; ideo absq; dolore sicut ille assumptus est, quia ipsi obiens commisit, & se visitantem in obitu salutauit, sepultusq; est non longe à Notkero Balbulo magistro quondam suo sibiq; amicissimo.

*mss. Sint tria vnum.

in Catilinario

*mss. relinqui.

*al. mobile.

Capvt XV.

De Waltone Decano, & Kuniberto Præposito Brisaugensi, & morte Kuniberti.

DE Waltone Decano nec non & Chuniberto Altaham Abbate grandia, siquidem quamuis non his similia, si vacaret, dicere poteramus. Quorum prior, quod eius officii quidem erat, memorabilem se posteris in secessus nostri structura difficilima fecerat. Non solum autem in hoc, sed & in aliis multis magnitudinem suam ostendit operibus. Nam Saracenos, quorum natura est in montibus multum valere, cum è parte Australi nos & nostros adeo infestarent suis temporibus, vt Alpes nostras & montes obtinentes etiam fratribus c tucem circa vrbem sequentibus tela è proximo iacerent, militumq; Abbatis manu vbi laterent inuestigari non possent, ipse quadam nocte cum familiæ audacioribus sibi vbi laterent proditos inuasit, dormientesq; nactus lanceis & falcibus, securibus quoq;, quibusdā trucidatis, quibusdam quoq; captis cæteros fuga lapsos insequi inane duxit, cum captis fugaciores montes percurrerint. Quos autem ceperat, vinctos in monasterium ante se egerat, qui tamen ipsi manducare nec bibere volentes omnes perierant. Hæc de tragœdia eius temporis & de Waltonis magnitudine tetigisse sufficiat. Nam si miseriam omnem, quam nostrates à Saracenis sunt passi, percurrerem, volumen efficerem. At Chunibertus si extrema illum infortunia sinerent, inter omnes esset spectaculo dignus. Ipse enim vir ille erat, cui generis nobilitatem plurima quæ in illum Devs congesserat dona quam maxime nobilitabant, scriptor directissimus, Doctor summe planus, pictor ita decorus, vt in laquearis exterioris S. Galli ecclesiæ circulo videre est. Hic ab Henrico Duce Saltzpurgis doctrinis studere ab Karolo postulatus post annos aliquot Abbatiam Altaham promeruit. Vbi cum quot annos præesset tædio, quod S. Galli claustro tamdiu careret, corde tactus abbatiam reliquit, claustrumq; suum ægre expectatus reuisit. Fit itaque in annum Decanus noster: & quia quot annis more Romano officia apud nos mutari solent, propter tutelam cognatorum suorum, qui ibi abundabant, coactus in Priscowe constituitur Præpositus. Vbi cum multa erronea ad vnguem corrigeret, monasterium aliquando cum reuerti parasset, circa villam Wilaham cum Kerhardo post Abbate vt psalterii, quod reliquum erat, iam pransus absolueret, præiuit. Ministri autem morum eius non ignari sibimet à longe in equis curracibus luserant, tandemque post illum accelerabant. Ambulator autem, cui ipse insederat, alacritatem equorum post se sentiens caput concutiens exultare cœpit. atq; ille cum eum vrgeret, ne curreret exiliens, grauem senio & corpore virum deiecerat. Erat autem in ore eius versus ille, vt aiebant: *Venientes autem venient cum exultatione*, quod *exultatione* clamose timore casus perculsus vltimum dixit. Corruens autem & quam cito resurgens Gerhardus illum cum iterum deciderat, equo descendens retinuit, & caput eius residens in sinum suum reclinauit: sicq; viris pro aqua currentibus spiritum ex alto resumens obiit. Hic finis Cuniberti, statura proceri, & canicie venerandi, & vt plurimis visum est hominis sanctissimi. Corpus vero eius allatum monasterio plurimis lacrimis sepultum est in cimiterio. Necesse est autem, vt ordine præpostera sint, quæ dicimus, quia quæ simul tacta sunt, simul dici non possunt. Propterea vnde digressi sumus redeamus.

CAPVT. XVI.

De Notkero Abbate S. Galli.

NOTKERVS electus dirigitur cum litteris Burkhardi Ottonib. Spiram, comitibus nouem de patrib. plerisq; canicie venerandis ipse decimus, sed Regibus non adeo, vt præcessor quondam eius erat, acceptus. Affuit illis aduenientibus cito Ekkehart, nihil rerum priusquam aderant præscius, multumque anxius, quoniam Sandrat quem prius diximus tunc aderat, & obloquia quædam iterum in nos susurrati Regibus sciuerat, animo fluctuabat. Consilio tamen in breui habito litteras sumpsit ad se Regibus hora apta præsentandas. At Otto iunior casu cum Ottone Duce amplexu mutuo non procul steterat, & Otto Dux Regi Rupertum Subdecanum grauitatis Monachum videns: Numquam, ait, leporem ille curriculo capiet. At ipse id audiens inclinatus gratias egit. Et Otto Rex: Væ tibi misero, ait, ipse enim audiuit. Et Ekkehardo approximanti Otto Rex; Qui sunt, inquit, Magister partes illi? Sanctigallenses, ille ait, Domini mi sunt, & hodie auxilio tuo iuuandi. cumque pedes amborum ipsi peterent, Ekkehardus causam eorum in breui perorat. Et Rex: Deus, ait, in cuius manu corda sunt Regum, faciat vobis Leonem meum mitem & placabilem. Sic enim patrem vocabat, Et dimissis illis Magistro in aurem, quis illorum electus sit, dicit. Quem præ se ferebant, ipse est. Et ille: illum delicatum iuuenem ? ait. Enimuero vt pater meus ad hoc consentiat, vt ipse eum nosti, non puto, talibus viris canicie venerandis S. Gallo abundantibus iuuenem puellæ similem nobis quidem mittere. Conuenite adhuc, ait, & te qui homines nosti consilianre grauiorem eligire: aliter enim vos, vt peritis, Leoni meo sistere non audeo. Priuilegium, Ekkehardus ait, patribus à Karolo datum & per vos solidatum nos paucos quemquam eligere non patitur. Præterea de litteris Abbatis nostri fratris tui quid fiet ? Nam Notkeri Medici tibi & patri tuo semper bene meriti & dilecti ex sorore nepos, & ab EKKEHARDO auunculo meo, mecum nutritus & doctus, virtutibus patriis semper assueuerat, & nisi virtutum virum nossent, numquam eum frater tuus & auunculus meus cum cæteris, vt ipse homines nosti, Dominum elegerent. Audito Rex rationis tantæ responso, maxime autem de Notkero, mitescere tandem cœpit: litteras tamen, neque ipsos postea patri sisti priusquam ipse illum præstrueret, & animo eius explorato ad alloquia eos Leonis sui præpararet, placere sibi aiebat. Vocatis tandem ipsis bonæ spei esse monuit, & nocte precibus inuigilare, vt quoniam inuidos haberent, Deus eos iuuaret. Monet deinde Ekkehardum mensa cœnæ leuata cum litteris sibi commode non deesse. qua leuata patris & matris secretum postulat alloquium. Matre autem de mensa sua veniente ad ostium occurrens vt S. Gallo faueret Ekkehardus in aurem rogat. Audiuerat enim à dicentibus Sandratum aduentum Monachorum S. Galli Magno Ottoni, nec non & omnem causam eorum clam & sinistrorsum dixisse, & sui memorem fore pedibus petitis rogasse, quod Ottoni etiam suo silenter parte assidente paucis nudat. Silentio tandem omnibus aliis è cœnaculo eliminatis facto Otto filius ait: Sunt hic, Domine mi, nuncii filii tui quondam Abbatis Burkhardi DEI iussu diu infirmi. quid autem postulent, experiri habebis. Scio, ait pater, eos matutinos quidem affuisse, sed quare se à meo conspectu celauerint nescio. Sunt meorum quidam, qui eos non simpliciter venisse asserant: quoniam *qui*

ambu-

ambulas simpliciter, ambulas confidenter. Et ille: malo suo pater, ait, valeant odibiles illi, qui te acutiis suis à bono auertere moliuntur. Et Regina: Vide, ait, Domine semper amande, ne talibus, quales filius tuus notat, inconsulte & nimium assenseris. Nam & prius Dei seruos illos imperialiter quidem impetitos, sicut ab ipsis quibusdam, quos misimus, audiui, sine causa molestauimus. Et Otto: Ecce pater, vt ipse illos nosti, assunt ex eis viri venerandi à filio tuo pæne præmortuo missi, quos, cum me quidem, vt eos tibi sisterem, præpeterent, paucis cum eis locutus in crastinum ipse viros distuli: & ideo mentiti sunt, qui tibi dixerant, duplici illos animo quicquam machinari. Nam & litteras, quas tibi missas manu habebant, ego recepi, & ecce ipsas, quas cum audieris, si clamdestini assunt, videbis. Et à patre sigillum recludere iussus ipsi illud (nam S. Galli semi facies erat) in manum dabat. Quod ille sollicite intuitus, filii mei pauperis Domini imaginem ait esse putaui: sed tu quidem quid litteræ velint insinua. Hæc verba: *Summa post Deum maiestatis Dominis meis regnum æternum Burkhardus Abbas seminiuus. Annis meis & senile finem mihi vitæ in ianuis habentibus, ne pastor oues, pater filium improuisus relinquam, Domini mei, priuilegium gratia vestra me sollicitauit. Misi itaque vobis fiduciam vestri habens dilectum meum mihi adhuc viuo sufficiendum à viris virtutum optimis moribus assuefactum S. Gallo, vt confido, vobisque placiturum. Misi autem vobis & testes meos ter tres idoneos, qui eum coram vobis ferula mea reddita, & indulgentia mihi petita singuli eligant. Valeat regnum vestrum & imperium in Domino Dominorum, Amen.* Perlecta Epistola Otto eam patri & matri fidus interpres Saxonice reponens insinuauit, & vt petita facerent amore eius, quem posthac visuri non sint, sollicite rogauit. Et Ekkehardus: Meminere vos Domini Notkeri medici eius qui eligendus est auunculi, sed & Ekkehardi vestri, qui eum, nisi idoneus esset, vobis dirigi numquam consentiret. Tandem post verba multa Otto pater: Cras, ait, diluculo appareant in conspectu meo, vt illo cum cæteris viso decernam quid faciam. Et Otto filius: Homo, inquit, videt in facie, DEVS in corde. neque enim ille ita, ait, vt magister meus aspectabilis, neque vt Sandratus vester se exhibet despectibilis. Et ille: Vtinam fili mi, ait, omnes Monachi nostri Sandrati animum gererent. At ille monitu EKKEHARDI, ne patrem commoueret, conticuit, sicque pater colloquium diremit. Ekkehardus autem notularum peritissimus pæne omnia hæc eisdem notauit in tabula verbis. Quibus Otto suus postea, vt ipse nobis retulit, multum delectatus est sibi relictis, cum ipse præter notulas nihil viderit in tabula. At EKKEHARDVS suos, vbi hospitabant, continuo petiit, optimæque spei fore Ottonis sui eos verbis monuit. Cumque ab eo, si sui apud Reges mentio aliqua fuerit, quærerent: Magna, ait, si mihi dicere liceat. sacramentum enim Regis celare honorificum est. Sed hoc tamen vobis pandere audeo, quia sollicitum apud patrem filium habuistis interpretem. Venturi enim estis in conspectum patris diluculo ipsius edicto: sed eius horæ & articuli fortunam committere habemus DEO. Veniunt illi precibus nocte muniti in Aulam matutini, patre cum filio iam laudes, quarum EKKEHARDVS semper curam gerebat, audientibus. At Palzone loci Episcopo preces recitante EKKEHARDVS ostium pandit, vt videat si assint, cumque eos conspiceret restans paulisper Ottoni significauit. Pater autem eum egredi volentem chlamyde retinuit parumque subrisit. Et ille: Numquam oculi perspicaciores Leo mi erant quam tui. Enimuero ita & de Leone legitur. EKKEHARDVS ait, quia oculis apertis dormit. Et Palzo, vnde sponsus ait ecclesiæ: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Sed Domine pie foris te expectant, qui talia dormientes melius quam nos vigilan-

tes ſciant. Vnde tu illos, ait, noſti? Quare illos, ait, non ſciam, inter quos nutritus, & quæ optima ſcio, ſum edoctus? Et ille: ſcio, ait, quia pauper & mendicus quondam circuiens terram peram paupertatis tuæ mendicando farciebas. Non ego, ait, ſed quod illi dabant in ſummis ponebam. Tandem ille terribilis egreſſus, cum Ottonem Ducem cum eis offendiſſet aſſiſtentem arridens ei *bon man* habere Romaniſce dixit: dein & eos ſaluere ait. Ille etiam acclinis cum ipſis gratias egit. Wanuic vero primus ordine ſi loqui liceret quæſiit? Fidenter, Otto filius ait. Abbas noſter, Domini, inualidus multum in vobis ſed & in Domina noſtra confiſus nos ad pietatem veſtram transmiſit & gratiam, regnum vobis optans ſempiternum & imperium. Cauſam autem aduentus noſtri quoniam litteris ab eo mandatam attulimus, nos forſitan oportet, vt interim dum legantur ſileamus. Litterarum, Otto pater ait, molimina audiui, ſed eum dum viuit deponere neſcio, ſi poſſit decere. Et Cunibertus propius Regibus accedens: At nos Domini modum forſitan optimũ ſcimus, quo vos deceat efficere, quod pater noſter & nos eius iuſſu poſtulamus. Sit ille Dominus noſter omni tempore quo viuit: quem ſubrogari ſibi vult, nihil capitale abſque eius nutu faciat, tantummodo, quod valde ille beniuolentiſſimus formidat, ne nos moriens orphanos relinquat. Eſt enim ille magnæ ſpei vir quem deſtinat. Illo quoque conticente, Otto pater: Quem tamen mihi nepos meus, inquit, miſerit monſtrate. At pariter illi Notkerum in vltimis, vt ordo eius erat, ſtantem produxerant. Et pater in aurem filio: Modo, ait, quoniam viros diſertos inter illos video, quid dicere velint probare volo. Et Ekkehardus audiens: Aliud, ait, Domine mi, curato: abſque reſponſo enim illos non inuenies. Et ille: Iſte ne eſt, quem ætate vobis quaſi filium eligere mihi proponitis? O maturitatem veſtram & pæne omnibus vobis ſparſam caniciem; Abbatem veſtrum inter tot canutos qui ſibi poſſit ſubrogari inuenire non potuiſſe! Et Rupertus quem dixi ſubdecanus: Erraſti Domine mi Rex, ait, & oppido erras. Inter tot vtique Marias optimam partem dudum eligentes Martham nec vnam quidem, quæ ſollicita ſit & circa frequens miniſterium ſatagere velit, nepos tuus inuenire poterit. ideoque talibus relictis ad minorem ætatem deſcendit, & optimam, mihi crede, ſi eam digneris, inuenit. Adhæc pater: Vt video, tu ipſe dignior illo. Interea pater ad calceandum in caminatam iuit. Illis autem vt ſe expectent iuſſis ambo Ottones Regem comitantes Regina accita, ne tales viros diu detineret rogant. At ille in dubio ſe eſſe ait quid faceret, neque illum adeo placere quem attulerant. Regulam autem quoniam in loco illo numquam ſtabilire potuerit, regularem eis aliquem ponere velle ſi ſuadeant, ait. Et continuo filius Sandratum eum velle & Ekkehardus ſenſerant. Ekkehardus autem ad pedes procidens tacitus ſurrexit. Et pater, quid petis? ait. enimuero etiam ſi tibimet abbatiam illam dari vis, abſque regulari aliquo comite ab Ottone non ibis. Enimuero, ille ait, ea cauſa ſumme Domini pedes veſtros hodie non petii neque petam. Longe aliud eſt, quod veſtra quidem omnium trium vice Domini & Domina lacrimaſcere etiam potero, quod cogitaui & cogito. Vbi eſt veritatis ſemper inconuulſa firmitas, etiam apud Ethnicos, Regum? Dico enim priuilegia à Karolo S. Gallo vsque vos data? Veſtrum autem famulis veſtris præ omnibus ſemper potiſſimum: in quo nepos veſter Abbas, Ekkehardus veſter & Notkerus cum cæteris ſpiritus ſancti viris adeo confiſi ſunt & confidunt, vt neminem aſſum præter quem vobis * cetiſſimi veſtri miſerant, expectent Abbatem? Ottones tandem Rex & Dux ſurgentes, Regina quoq; ſupplice, priuilegii memorẽ ſore rogant. At ille ſilens ſecumque deliberans tandemque quaſi inuitus acciri

* forte diſti ſimi

homi-

homines iubet. Quibus coram stantibus, propter ablatum, ait ille, vestrum tunica qualem Benedictus quidem numquam induit decorum non statim vos viri Dei osculatus sum: osculamini igitur. Cumque eum præire inuenirent, ille vitato eo cæteros osculatus est: hora osculi eius adhuc, inquit, forte erit. Cumque plura de statu monasterii cum eis disceptasset & de moribus eorum & vita, quæsiuit si adesset qui dixisse fertur; *Si calceus dividitur, nemo calceatur.* risuque suis moto, ecce iterum Ruodmannum, Ekkehardus ait, sentimus. Quo audito, tu dixisti, Rex ait. Tandemque ferula recepta Abbate coram se vt moris est posito, condicto quidem tali eam Notkero dedit, vt viuo Abbate suo sicut ipse vellet illā curaret, nihilque capitale absque eius nutu & EKKEHARDI Notkerique consilio ageret. Et continuo, meus tandem eris (ait) manibusque receptum osculatus est. moxque ille euangelio allato fidem iurauit, dimissoque eo in ecclesiam ad *Te Deum laudamus*, milites Galli qui aderant reuerso coram se accitos iurare iussit, tandemque surgens in partem illum cum patribus sumpsit, salutemque nepoti mandans & gratiam regulæque eos tenorem habere qui perspiciat eis in proximo missurum quem quo gratantissime possent edixit vt receptum tractarent, & reuera scirent, si sibi boni quid talis ille redicturus foret, in nullo se ærario suo parcere velle, quin eis in quibuscumque possit accommodauerit. tandemque eis missione data, si quid ab iconomis suis victualium exigere velint abunde dari iussit.

Veniens domum Notkerus gratanter ab omnibus susceptus, Burkhardique manu in sedem potentiæ locatus colloquiū in capituli domo facere Basilicam egreditur, ibique in S. Benedicti vicem ab omnibus electus qualem se mox & semper quo ad vixit exhibuerit, partim vix narrare, partim vix credere est. Hilaritas enim eius, quæ ei quodam ingenita modo quasi naturalis inerat, & vt nunc temporis est deliciis ascribatur, partim dicenda non est, propter quod inuidi detrahere, desueti autem cum gemitu clamare nunc poterunt, O tempora, ô mores! Enimvero cum vbertas, quæ vltimos Burkardi annos nobilitabat, officinas omnes monasterii Richero Ekkehardi monitis colligente suppleuerit, largifluo in omni hilaritate viro etiam suos Deus adeo frugibus onerauerat annos, vt regiminis sui meritis id quiuis iure ascribere possit, vt cum Tullio meliori quidem ipse concinnare potuerit metro.

O fortunatam Galli me consule cellam.

Paucis vtique ille post aduentum suum diebus elapsis decessore suo cum allectis sanioris consilii monente, Kebonis doctrinam paulisper quidem sopitam sollicite excitauit, disciplinamque semper loco Galli insolitam recuperauit. In necessariis autem vbertate annua abundante fratres suos omnimodis procurauit. Vineas enim, postquam ab Hadewiga frustrati sunt, Richerus homo S. Gallo conquisitiuus Decani sui monitis tum precio tum concambio tantas collegit, vt vbertate redundante communi fratrum tum Abbatis penu repletis vasa vinaria non pauca in curte Abbatis deforis quoque sub diuo locarentur sub custodibus, pluresque, qui alicuius momenti in loco erant, rubeum vinum quamuis alias bonum præ deliciis repudiarent. Sed Abbas Cralohi de fratre quidem, Notkeri autem de sorore cum nepos esset, ingenita sibi ab vtrisque seueritate, partim quia sub Burkhardo vacillante liberius vixerant, partim vt fama hæc Regum aures attingeret, fratres artius in claustro qui eiusmodi erant stringere curabat, taliumque ille culpas palam seculo factas foris claustrum interdū puniuerat. Sed & plerumq; in curtes longius sitas pane sordidiore aquaque alendos exiliauerat. Neque sic quidem linguas

detrahentium restrinxerat, cum & suimet patrui filium multa scientia insignitum Furintovvam, alterum autem Nechinburg diu relegauerit. Pro quibus cum & aliis quidem similibus per nuncios & litteras cum Reges regratiassent, non tamen apud eos secure tutus esse longo tempore poterat: quod in loco suo post apparebit. Talis ille cum in claustro fuisset, laicis quidem & militibus & famulis longe alius erat. Milites quidem, quando sibi absque fratribus esse vacabat, intus, & foris mensæ suæ propositores & pincernas hebdomadarios habere solebat, disciplinanterque sibi ab eis ministrari volebat. Filios autem aliquorum, qui patrum beneficia habituri erant, ad se sumptos seuero educauerat, qui coram eo interdum rudis tabulis luserant; sed & pro auibus captiis & cæteris quibus libertatis indoles exerceri decet, si deliquissent, à magistris exacti vapulabant: quibus tamen missionis pro ætate temporibus armaturas ille & munera dabat. His similibusque, quæ se frugi hominem vulgassent, operibus adeo se ille commendabat, vt vbique de eo fama volaret, sed & coram ipsis quoque Regibus non aliter nisi boni Abbatis prænomine memoraretur. Hartmuoti vero constitutiones cum omnimodis seruare sollicitus esset, loco plerumque cedebat, vt effusius fratres eo absente lætificarentur, dicens Decano & symmistis suis, si eorum causa, quorũ his temporibus in Monachos ora sunt patula, inflexibilem rigorem semper tenuerimus, aut arcum regulæ frangemus, aut chordam eius mihi, ait, credite rumpemus. Ideoq; quia id palam pati non audeo, clausis super se ostiis vt aliquando remissius fratres mei agant, consulto carissimis loco cedere ait volo. Videte tamen, ait, obsecro vos Domini in quibus reclinor ne effuse effluant, & ne laici hilaritati illorum omnino intersint, maxime autem serui, quorum nec iusiurandis credere sæpius ait didicimus.

Claustrum autem S. Galli, quoniam locum hunc incidimus, ab antiqua patrum memoria tantæ venerationi semper est habitum, vt nemini vel potentissimorum seculi canonicorum seu laicorũ introitus vel etiam introspectus eius licuerit. Vnde & dicere habeo, quod ab religiosis huius temporis mihi quidem discredi scio. Vidi egomet ante tempora, quæ à Gallis patimur, Monachorum schismatis, Comites aliosque potentes, loci quoq; Milites, pro delectione festis diebus crucem nobiscum per claustrum* sequendo, iuuenes & senes quosdam ad cingulum barbatos Monachicis indutos roccis nobiscum quaqua iuimus ingredi. In refectorio quoque octo de illis, qui tamen emeriti videbantur, circa Abbatem & Decanos ad mensam Monachico consedisse habitu in die Pascæ vidi. Sed &, vt risum de comessatorum illorum vno moueam, Bernhardus quidam domi supra mensam silere non solitus: hic cum circa Subdecanum Ruopertum mensuram puræ potionis suæ coram se habentem consedisset, vt domi solitus erat, statim bibere volens eam manu sumpsit & impiger hausit. At ille sciens eum iocundum, silenter in aurem homini, regulariter nostrum est, ait. Et ille immemor quo præstructus erat silentii, si nostrum est bibamus illud, palam omnibus dixit, cõtinuoque sibi poculo oblato: Ecce & istud nostrum est, bibamus illud & ipsum. Raucosus enim & ludibundæ vocis erat & morum, manu fortis quidem.

*sequendo.

At Notkerus annorum suorum vbertate quidem oppido habundus, plurima quæ nemo antecessorum eius vmquam ausus sit aggressus est & fecit. Muros enim ille super vallos ab Annone patruo cœptos cum interpositis turribus & portis perfecit. Ad has impensas ille plura profundens vniuersæ familię præbendariis, id est centum septuaginta viris, cum nũquam ante se nisi avena pascerentur, pura de spelta dederat grana. & quod amplius erat, spicarium ille nouum, quia sic homo erat, solis feris & beluis auibusq; domesticis & domesticatis

ſticatis iuxta fratrum condi fecit: quod & ipſum iam fieri iuſſit magnificum. Talibus bonis innatanti non tamen deerant interdũ aduerſa inter proſpera. Nam abſque beneficiis multis, pro quibus artabatur à Regibus, vt ea quaſi diues opum & homo largiſſimus vocatus præſtaret quibus nollet, Ruodman eum tunc more ſolito apud Aulicos accuſat, & Ekkehardo neſcio ſpiritum eius foetere fecerat nihil minus ſperantis. Et ecce Ottonis celato Ottoni filio & Ekkehardo conſilio Sandratus litteras ferẽs in ipſa S. Galli vigilia veſpertina incepta templũ deforis inter laicos eſt ingreſſus. Latere ſe poſſe dum omnia perſpiceret, quaſi nemini notus, credidit. Volebat enim, vt poſtea faſſus eſt, diebus illis ſanctis hoſpitio ſibimet qua poſſet petito de mercato ſe curare, vt exploratis quæ poſſet omnibus aſtus ſuos tandem acturus erumperet in medium liberius. Decanus autem de Muorbach iuxta Abbatem aſtans; Ecce Sandrat, ait, inter illos ſi vnquam eum vidi. Domine mi vitabundus graditur. Deſpectibilis ille enim, quem proſpicis, ipſe eſt. Et Abbas, video illum, ſed ſi ipſe eſt, mihi quidem deſpectiblis non eſt, accitoque quodam fratrum, digito monſtratum in chorum duci & locari iubet. Quem ille non ſine rubore vellet nollet ſecutus deprehenſum ſe celare non potuit. Oculi enim omnium intenti erant in illum. Abbas autem poſt laudes egreſſus in auditorio eum ſalutat, mirarique inter cętera ait, quod tam palam promiſſus ita ſuperveneritoccultus. Reſponſi ille dubius Epiſtolam porrigit. & hæc pro me loquitur, ait, quam tibi Magnus Otto quidem direxit. Acceptis ille litteris & oſculo veneratis, in turba hac feſti noſtri, ait, legere Domini litteras tutum non puto, ad quas ocium habere volo, ſed pro hoſpitii tui commodis ſatagere portanarium volo, teque, quia forte laſſus es, dies aliquot, vt poſt expeditior ſis, in domo quietis pauſare & quomodolibet per te curam tui gerere: hoſpitibus vero & aliis in clauſtro & deforis me oportet providere; Quapropter & à refectorio, ait, ne oculos tuos ibi q̃d lædat, hos dies volo vt abſtineas. Lecta epiſtola Domini mei, quicquid libuerit mihi, ait, velim loquamini, tantum vt in principio introitus noſtri nihil regulæ abſonum inueniamur perpeti. His dictis diſceſſum eſt, illeq; in alta illa, quã Sindolfus S. Notkero quondã clauſit, locatur caminata. Epiſtola aduentu Regum & Reginæ Italiã vere proximo petentiũ intimato, Sandratum ad inſtituendam regulam miſſum gratanter iubet recipi, & quoad ipſi in locum veniant paterne tractari. At Abbas accitis domino Burkhardo Decanoque cũ patribus primo S. Galli diei diluculo in colloquium, Sandratum bene manſionatum hoſpitaliter tractari decernunt vſque poſt feſtum, eoque tranſacto integrius vtrimque quid facto opus ſit tractari quidem poſſe. Quod vbi per Decanum Richerumque Præpoſitum homini demandatum eſt, tanta aſperitate accepit, vt niſi quantocius ſibi verſari detur cum eis, quos docere veniſſet, mora omni poſtpoſita ſe minaretur abſcedere. At Richerus Decano ne quicquã contra loqueretur in aurem monente, protervuiam tamen verborum eius ferre non valens; Si fidelis nuncius es, ait, reſponſum pro quo miſſus es expectabis: ſin autem in commiſſo fidelis eſſe nolueris, *infidelis* inquit *ſi diſcedit* vt ait Apoſtolus *diſcedat*. Et Decanus; Nequaquam; ait; enimvero litteris nobis regiis miſſum abire non patimur, ſed & ſub cuſtodia quoniã fugam minatur volo ſeruet. moxq; Præpoſitus miniſtris accitis ait; Omni honore & impenſorũ (inquit) opulentia ſeniorem iſtũ Domini Regis nunciũ curate, ipſum autẽ ne Abbate noſtro inſcio abeat ſollicite ſeruate. Veniet dies tertius, & hominib⁹ ſuis miſſionẽ quidẽ dabimus. Talibus ille vtriuſq; verbis adeo eſt cõſternatus, vt ſtupidus eis abeuntib. ſedens diceret ſuis, neminem cucullatum in regno ſe putaſſe fuiſſe, qui ſibi contra votum

ſuum

ſuum tanta præſumeret reſpondere. Tandem vt multa quæ audiui prætereã, tertia die in conſeſſum adducto Abbas conſulto eſt locutus; Nobis, Frater, quibus ad opus optimum vt opto (ait) directus es, prudentiorem te Epiſcopis & Abbatibus opus eſt fore, qui nos mira caritatis diſcretione nuperrime in regulam S. Benedicti ſtabilitos vt volebant reliquerant: à qua in aliquo nos cogere deuiare, pleroſq; fratrum habeo qui immiſſionem per angelum malum peccatis noſtris id exigentib. planiſſime aſſerant: in quo vni tibi quãuis ſanctiſſimo homini repentino motu obſequi, non excuſſæ rationis, ſed regalis eſſe ſcimus imperii. Mihi, ait ille, miror ſi de immiſſione mea ſi angelus malus ſim quisquam attribuat, cum ſponte mea credite mihi non venerim, neqe ad vos neque ad vllos, quorum tamen Deo laus multos in regno correxeram; apud quos quoniam ab Imperio miſſus ſum imperioſe quidem egeram, neque deprecatiue quicquam ſicut & apud vos vbi primo adueneram facere ſi permiſſus ſim volueram, & ſi adhuc hodie permittor volo. Et Decanus Abbati: Age igitur, Domine mi, cedamus angelo Imperii, & ordinem ei congruum dato nobiſcum, vt quomodo viuamus videat, vbique verſetur: hebdomadæ tamen inducias ante magiſtratum eius (inquit) petere volumus, vt regulæ viam qua gradimur perſpiciens ſi nos exorbitare regula lecta docuerit, reducentem ſecundum Imperii iuſſum ſequamur. & quia regularis Monachus absque Abbate eſſe non poterit, qui ſibimet Abbas Decanusque ſit, hic inueniſſe inter doctrinas ſuas regulares viros patienter ferat. Coloniæ, ille ait, Abbatem meum cariſſimum reliqui. Eius nobis, Decanus ait, etiamſi litteras commendadirias dederis, ea tamen teipſum facere & pati renuere quæ docueris, etiam Regi ipſi Magno nos tibi perpeti nolle reſcriberemus. Talibus ille auditis ſecum fremens adeo vt præ ira etiam lacrimaſceret commotus eſt. Sed Abbas conuentu dirempto conſurgens bono animo eſſe illum per ſe monuit, neque ſemetipſum quidem rationabilitati tanti viri auſum ait reniti, cum talium in loco ſint plurimi qui ab Epiſcopis & Abbatibus nuperrime in regula Kebone commanente ſtabiliti non poſſint in impetu ab ea reuelli: ſe autem Regis quas attulit litteris contraire nolle, ſi ſub longis moris & examine regulæ rationabilia ſuis ingerat, & à tantorum virorum doctrinis tãdiu inolitis eos auertat. Iubet tandem ei ordinem dari poſt Decanos, & hebdomadam illam omnia noſtra perſpiciendo quietius agere, tandemque cum ratione quęcumque non placuerint, regula teſte, mutare. Finitur hebdomada & in capitulo conſidens plura ſibi diſplicere ait, maxime autem in eccleſia exaltationes vocum glorioſas & nequaquam Monachicas, & alia quæ poſt dicere vellet plura, præter quod Dominicam in ea cottidie agere videret, feriam autem ſextam in refectorio. Porcini autem liquaminis odorem nares ſuas omnino ferre nõ poſſe, carneſque ſe omnibus & liquamen infirmis & ſanis edicto Regis interminari. vinum autem, quoniam bibulus quidem erat, nimis nobis parce dari aiebat, calicemque noſtrum ad refocillandum potius quam ad potandum ſufficere. Cætera plura quæ docuit & fecit præter quædam inſignia, quoniam omnia exitum malum habẽt, exquibus quidem volumẽ facere poſſem, omitto. Monet Abbas decem tandem nec non & omnes, quoniam parum firmitatis in eo quidem viderat, vt ei ſicut ſe diligerent ad congrua & incongrua cuncta parerent, prædicens eis magiſtratus eius rigorem non diu duraturum. Iubet autem in ſummo dexteræ refectorii menſæ omnia ei quæ ipſe diceret ſine menſura proponi, & ſi ipſe deſineret bibere moneri. iam enim illum potando quis eſſet explorauerat. Decanus autem cum Præpoſito ſingulis fratrũ vt idoneis illum moribus frangerent frequenter inculcabant. Erat autem ille fratribus ſemper poſt menſam in diſciplinis propter potum quidem aſperior.

Acci-

Accidit vero quadam die vt quidam iuuenum, cui iam plures dies ille infestior erat, cum in illum seuerius vt in omnes solebat verbis inueheretur, *ecce iterum semimagister noster postquam mero incaluit*, diceret. Ille verbum clam vt putabat à iuuene dictum ab ore eius illico rapiens; *Semimagister tuus*, inquit, *ego si insanio tibi ostendere quantocius habebo*, insiliensque in hominem bene quidem natum sed & admodum litteratum grandem ei manu in maxillam alapam dedit. Ille vero multum eo robustior brachio dicto citius extento, pugno illum in timpus validissime percussit semineceтque in terram cadere fecit: & nisi quod eum cæteri retinebant, maiora ei ad huc facere volebat. Superueniunt cum Decano continuò fratres; Abbate accito signum pulsatur ad capitulum, ibi iussu Abbatis iuuenis ille adhuc furens ad columnam pyralis ligatus acerrime virgis cæditur: & inter dolores quoniam litteratus erat, Mirum esse, ait, quod Christus ad columnam technis quondam passus est Diaboli, se alterius Sathanę technis ad columnam quidem pati: Neque enim minus mirum quandoque euenire, si Sandrato per manus suas, quod æquiuoco accidit, accidat. Talia eo inter verbera sibi præsagiente, ipse adhuc de illo ictu stupidus residens valde expauit humique coram Abbate stratus vt eum absolueret petiit, quidque sibimet posthæc faciendum sit pro Regis amore se doceat. Et Decanus; Nimis vrges, ait, Dominum nostrum vt te qui tot Monachos, vt ais, docuisti nosque post tot Episcopos & Abbates docere venisti, doctor tuus esse præsumat. Et Abbas; Quia Regi Domino fidem, ô vir Dei, ait, iuravi, quicquid nobiscum feceris ego habeo pati vsque ad id quod nescio cuius regulæ esse tu dicis, si fratres meos quasi stolide audax manu cædendos insilueris. Etenim in fide assero, vterque nostrum contra regulam etiam nunc operati sumus, tu filium meum absque iudicio cædendo manibus, ego vt tibi satisfacerem verberibus. Cumq; omnes eum vt litteris gesta eius Ottoni filio mittēdas tradi iuberet, surgens ille quasi cæteris exemplum dando roccum exuit, & coram se expandit, superq; illum se extendit, vtq; puniretur pro tali excessu gemens otauit. Cumq; pleriq; omnes vt vapulatet optarent, Abbas illum induere, quoniam quidem nuncius Regius honorandus sit, iussit: dein illum cum fratre læso per potestatem pacificans quomodolibet tamen agere vellet arte sua non prohibuit. At ille cum eo minus vino non parceret, transactisq; ab hoc articulo aliquot diebus in magistratu suo iterum insolesceret, quadam nocte vino sepultus stertendo & sternutando fratres inquietauerat: seruum vero suū Hattonem, qui olim post aduentum suum loco discesserat, clamans; *serue nequam*(ait) *vbi es?* sicque insaniens tandem ad vrinam surrexit sine rocco & nudipes, Ruomonisque patris propter inquietudinem eius tunc absentis scamnum lecti perminxerat. Crastina vero à Decano ebrietatis & turpitudinis capitulo incusatus, iterum vt & prius sponte sua roccum exuit, & super expansum se extendens puniri postulauit. At Ruomo surgens Decano quidem non iubente flagello fratrum quod cominus pendebat modeste sumpto maximos illi ictus infregit, Decanoq; illum quidem quidnam faceret inclamāte; Quod iussistis, ait, & q; ipse petiit facio (simulabat enim se nutū eius putasse) interimque maiores ei fortissime infregerat. illoq; vę sibi quod vmquā in locū venerit vociferante, Decano surgente vix ereptus est. Ruomo autē tantæ auctoritatis meritis suis erat, vt à nemine sit notatus, ab aliquibus idonęe fecisse sit dictus. Iubet tandem Abbas consulto omnium lectum illi sterni in caminata, qua primo hospitatus est, vigilemque ei industrium de familia dari.

Ibi ille aliquando de completorio veniens, videns vigilem sibi carnes paratas super mensam habentem, (nam illum nimis diligens fidem esse confidebat)

fidebat) anime mi, ait de carnibus & mihi dato & celatum habeto. Quod cũ libens fecisset, de carnibus saturato etiam vinum porrexit. At ille de sacculo à nemine vmquam in loco viso denarios proferens vnanimi suo osculato vt & aliis noctibus par faceret dedit. Cum que hoc ille iam crebro elausis super se intus ostiis fecisset, quadam die Richero sciscitanti quomodo se magister fratrũm noctu haberet: Enimvero optime, ait, si ei carnes iam dare habere m: nam quas habere potui, consumpsimus. Bene, ille ait, mi sodes, narras: neque enim tibi per me deerunt. sed quod tibi dico, vt de vita cures facito. Ianuas nocte proxima serate re simulato, reseratasque sinito: & à ministris nostris quæ abũdent carnibus sumptis opipare eas vobis pararo. Venit ille nocte proxima de completorio, & vt solebat mensam ei minister fidissimus apponens carnibus onerabat, lætamque noctem habituros promittebat. Et ecce Præpositus assumpris quibusdam de fratribus auide illis superuenit comedentibus, & stãs super illos; In bonis, inquit, operibus te magister sancte inuenimus. Enimvero ait ægrotis nostris, si tu velles, scutella hæc magis liceret quam tibi, & alleuans illam in faciem eam minatus percutere, non tamen fecit: Vigilem autem, quasi & ipsi iratus, seruum nequissimum vocans, nnmquam in conspectum suum venire iussum domo expulit, soloque illo deceptore quidem Regum & regni relicto abierunt, ianuis ne vltra intus intraret claustri post se sollicite clausis. At ille malum sibi aliquod maximum cras futurum timens de nocte fugam iniit, latibulumque die illo inter fruteta montis proximi habuit. Sed & Abbas cum neminem illum persequi veller, securus tandem fuit et factus, deambularoribus peregrinis, qui Romam ibant, iungitur. Sed quid postea fortunæ habuerit, quia dubie affirmatum est, odio nominis eius libens ignoro. Et hæc est tragœdia Sandrati hypocritæ iussu Ottonis Magni in nos moliminum. Misit tandem Abbas litteras Ottonibus & Reginæ in Saxoniam cnm muneribus, sciscitans tempus aduentus eorum, nec non & Ekkehardo quaternionẽ omnem seriem Sandrati tenentem, quam ille Ottoni filio cum in secretis legere daret, in tantos ironiæ cachinnos solutus est, vt mater eius superueniens quid esset quæreret. At ille scripturam illam ipsi dans legere eam rogauit (nã litteratissima erat) quæ fortuna missum à patre sanctum Sandratum comitata sit & secuta. Quam cum & ipsa quidem studiose perlegeret, risumque non contineret, filio ait; Enimvero fili tam indecens mihi videtur fuisse patrem tuum talibus viris, quales & nos nuper de illis vidimus, tale scelus immisisse, mõstrumque hominis tantæ reuerentiæ viros post se trahere iussum fuisse: Eya, ait auricularis patris tui fuit ille hominum vilissimus & Deo odibilis: sed & ego fallebar in illo macilentum videns & pallidum, habituque neglectum, magnumque aliquid nos in eo expectare sperabamus. Scio autem tibi & Ekkehardo quicquam de hac re patri tuo loqui minus, ait, conuenire: sed ego quidẽ quando primum copia fuerit, scripturam istam fide interpres auribus eius aperiam. Miles quidam Abbatis nuncius datus Regi tandem Regina astante litteras dans munera offert, continuoque grate acceptis quomodo Sandrat se habeat interroganti Regina infert; mihi, ait, hoc Domine mi iniunctum est epistola lecta tibi interpretari. Quam cum ipsa legisset, finis eius erat: *Moneatque maiestatis tuæ pietatem indiscreta varietas molestiarum, quas per sedecim hebdomadarum spatia cum fratribus meis perpessus sum.* Et illa; has, Domine, in his cartis *breuiatas à me clementer (ait) audi. Cumq; ei scripturam illam totam quam citissime poterat fidelis interpres absolueret, tædet me (ait) mi dilecta & piget audisse vana hominis torque indiscreta molimina. Sed & miseret me, ait, mei timore talium & tantæ humilitatis patientiæ que Dei virorum. O, inquit, in conspectum daretur deceptor ille leuissimus, quam cunctis hypocratis in exemplum

*al. breuitas amas clem.

emplum esset futurus. Accitoque Reginæ consilio Ekkehardo; scribe, ait, Notkero tuo cum suis non meam tantum illis sed & illorum mihi quia commoti sunt gratiam. Et si eos contristaui inscius, propter inuictam mei causa illorum patientiam, eos si vixero sciens lætificabo, aduentumque nostrum in Maio, Deo donante, ad eos futurum, & vulnera quibus à peruersis seductus eos læsi sanaturum. Ingreditur interea Otto filius. Pater illi scripturam illam quasi rerum inscio dat legendam. Ille autem inter legendum dũ rideret, miror te (pater ait) ridere quod me libet flere. quod verax factus sis, ait, hoc pater gaudeo. crebro vobis cum eum insinuarem, & vos tamen me inconsulto illuc hominem misistis, quisquis esset celare non potuit. Sed vel nunc quæratur, Pater, vbi sit, vt cum nos in locum (ait) venerimus, in conspectu discipulorum suorum, quos indigne tractauerat, ipse digne tractetur. Et Regina; Si patri tuo Fili, ait, prius ille ad manus venerit, non meo consilio eum illuc reseruabit. Dimissus hilariter Miles Abbatis boni nuncii gerulus omnes S. Galli viros lætificans Regum eis verbis edixerat, vt quoniam ipsi iam experti sunt quod bene quidem vellent, posthac viuerent quocumque modo vellent. nec enim iam vltra vllum eis hypocritam spondent immissuros. Parantur in aduentum illorum multimoda laudum recens dictatarum, cæterarum vt solet rerum copiosa impendia. Veniunt in locum in vigilia Ascensionis, quæ fuit in die S. Potentianæ Virginis: suscipiuntur honore quo docuit. Otto Magnus à fratre Prunone Coloniæ Archiepiscopo sinistra ductus, dextera baculo fultus: filio autem matrem ducente, longe ipse præ aliis quasi leo præ bestiis, fratre manu osculata discedente, solus in medio fratribus hinc inde ad laudes in lateribus ecclesiæ directim statutis quasi statua constitit, oculisque grandibus in fratres hinc inde versatis quam antea nouerat, si adhuc sit, disciplinam probans baculũ sibi decidere siuit. Cuonone autem Duce genero eius accurrente baculumque sibi timorate restituente, stare illum iubens ait; Ecce ego disciplinam horum, quam & tu forsitan audisti, temptans baculum mihi decidere siui, neminisque illorum caput aut oculos ad hoc motos vidi. Dic vero Adilheidæ meæ & filio versutiam quam feci. Filius autem sæpe facete loqui solitus Cuononi referenti; Miramur, ait, cum tam firmiter imperium teneat, quod baculus deciderit. enimvero quasi leo regna, quæ adhuc cepit, firmissime tenuit: neque mihi quamuis filio partem vel vnam dedit. Tandem post laudes finitas Rex Magnus neminem nisi quem Abbas velit secum ad claustrum ingredi edixit. Decano & aliis primoribus ad oscula vocatis Notkerus suus vbi esset interrogat. Nam ille tunc senio cæcus in sedili quodam sedens ei monstratus est. Iubet ergo filio vt ipse sibi adduceret illum. qui mox osculatum ad patrem manu duxerat illũ. quem & ipse osculatus virum sub chlamyde astrictum multum consolatus est illum, & manum ei dans duxit secum ad claustrũ: O me, ille ait, felicissimum cęcum, qui tantos quantos nullus vmquam meruit, hodie habeo ductores. In claustro autem residens iuxta se locauerat illum. Ibi illum Episcopi & Abbates laicique, quibus sæpe profuit, salutabant. Abbate interea assumpto Otto filius armariũ sibi aperiri rogat. Quod ille renuere non ausus, condicto tamen risibili, ne tantus prædo locum & fratres spoliaret aperiri iubet. Illo autem libris optimis illecto plures abstulit, quorum tamen aliquos Ekkehardo rogante postea reddidit.

FINIT EKKEHARDVS: INCIPIT BVRKHARDVS.

BVRKHARDI MONACHI. S. GALLI LIBER

DE CASIBVS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

PRÆLOQVIVM.

CONQVEROR in primis, quod maxime suboles antecessores nostros viros iustos & sapientes multorum patrum, Abbatum, & fratrum laudabilia gesta non scripsisse, cum constet eos multa digna relatu fecisse & dixisse. Laudabile enim & satis huic loco vsitatum esset, si veteres scriptores nostri de simili materia imitati fuissent Hartmannum, qui priorem librum de Casibus fecerat; & Rapertum hominē doctissimum, qui eundem vsq; ad sua tempora librum auxerat; Ekkehardum quoque Iuniorem qui à Salomone incipiens vsque ad*Notpertum se singula dicere velle pollicitus est, sed in Notkero finiuit, siue autem morte præuentus hoc, quod in exordio libri sui se dicturum promisit, non perfecit, aut si perfectum postea perditum sit, nos nescimus. Proinde seniores nostros arguo, qui omnia benefacta & etiam negligentias Immonis, Vodalrici, Kerhardi, Burkhardi, Thiepaldi, Vodalrici, Norperti viderunt aut veraci relatione didicerunt, nec tamen scripserunt. Manifestum est enim eos plura digna relatu & fecisse & dixisse, & cum constet eos sanctissimos fuisse & in sanctorum numero aliquos ipsorum ascitos, graue nobis & tædiosum est, nihil de ipsorum virtutibus quid in hoc loco fecerint aut quid passi sint scite. Credimus autem etiā ipsos sicut antecessores nostros & nos quoque in hoc loco, quod quodammodo naturale loco & morale est, multa aduersa cum aliquantulis commodis sustinuisse. Ab exordio enim huius nascentis loci vsque ad senissimam antiquitatē nostrā Monachis nostris numquā persecutiones, tribulationes, detractiones, inuidiæ defuerūt, & nisi sanctitas patris Galli aut fratrū, qui in singulis tēporibus singulis tribulationib. interfuerunt, subuenisset, Sidonius Constantiensis Episcopus aut Ruodmannus Abbas Augensis locum nostrum aut penitus destruxissent aut ad nihilum redegissent. Sed de Sidonio, quomodo ne perficeret quod proposuit digna patris Galli vltione viscera sibi ante altare cecidissent, qui plenius scire desiderat metricam Galli vitam legat. Ruodmāni etiam intentio quomodo ad nihilum redacta sit, in præsenti libro plene dictum est. De cæteris autem Abbatibus tam nostris quam extraneis, quid & ipsi fecerint singuli, in suis temporibus quoniam scriptum est, nos aliquid dicere inde supersedemus. Sed hoc constanter affirmamus, quod quantum per bonos Abbates locus profecerat, tantum per malos defecerat: & quantum à bonis spiritali delectatione sumus nutriti, tantum per malos decreuimus multum tribulati. Sed dum nostras miserias deflemus, aliquantum ab incepto digressi ad historiam reuertamur.

*al. Norpertum.

Capvt I.

De Immone Abbate & morte eius.

NOtkervs Abbas defunctus religioſe ab omni conuentu poſt maximas lacrimas ſepultus eſt. Sub ipſo enim locus omni abundantia rerum & ſpiritalibus deliciis abundauerat. Ammonitiones enim Burkhardi anteceſſoris ſui libenter audiens ad exemplum illius ſingula ordinate fecerat. In tantum autem locus ſub ipſo creuerat, vt veriſſimus verſus de ipſo ſcriptus ſit. Cum enim ad nutum ei omnia ceſſiſſent,* Ekkehardus, qui de ipſo plurima dixerat, verſum ex perſona Tullii dictum in ipſum direxerat;

O fortunatam Galli me conſule cellam.

Eodem anno etiam Burkhardus anteceſſor ſuus, eo quo ante nos dictum eſt, ordine obiit & ſepultus. Notkerus etiam Medicus, de cuius induſtria multa in præſenti libro dicta ſunt, in Domino & in bona opinione moriens plus, quam credi poſſit, defletus ſepultus eſt. Cum enim ſtella Cometis in Autumno viſa fuiſſet, horum mortem & maximam regni turbationem ſignauerat.

*Non Decanus, vt Stumpfius opinatur, ſed Iunior, qui præcedentem hiſtoriam ſcripſit.

Nam inter Ottonem Imperatorem & nepotem eius Henricum Ducem Baioariæ grauis de regno contentio orta eſt. In hac tempeſtate Immo canonice electus & ab Ottone Imperatore legitime inueſtitus ad monaſterium reuerſus, ſicut pius & fidiſſimus S. Galli ouium paſtor benigne ſuſceptus eſt. In hac autem commotione regni licet parti Imperatoris omni diligentia aſpiraſſet, ſua tamen benignitate & induſtria ne hoſtes regni res loci noſtri vaſtarent effecit, & vt veriſſima fratrum narratione didici, fratrum amator cottidianam ipſorum annonam omni diligentia augens, aucta fideliter congregans, congregata caritatiue & largiſſime diuidens, regularis vitæ ſtrenuus informator, theſauros etiam eccleſiæ abundantiſſime auxerat. Auream enim tabulam, quæ vſque hodie ante altare Galli precioſior in arte quam in materia oſtenditur ipſe diligentiſſimo ſtudio incepit, & pæne vſque ad vnguem perduxit. Caſulas etiam optimas illas ille fieri inſtituit: vnam in qua aſcenſio Domini auro intexta eſt, & alteram quæ diuerſas figuras deſuper in medio & in margine ſimili modo præfert intextas; quam tamen, vt adhuc videre eſt, immatura morte præuentus non perfecit. Abbas quoque quaſdam deauratas in margine & in pectorali, quæ vſque hodie ſingulari ſtudio ornatæ videntur, ipſe elaborauit. Stolas ſimiliter deauratas, capſas dalmaticas, ſubtilia, cætera quoque eccleſiaſtica ornamenta tot & tanta perfecit, quod opinabile, res nulli vmquam Principum in his temporibus mundo in deterius vergente tam breui ſpatio tot magnifica opera conceſſum ſit perficere. Plurima etiam opera ſua tanta ammiratione magnificata ſunt, vt ſi Regina Auſtri hoc in tempore fuiſſet Salomone tranſito ad Immonem declinaſſet. Vnde autem tot pondera auri, tam precioſiſſimam purpuram, tot margaritas, tam ſubtiles artifices habuiſſe potuiſſet, quid ſignabile in tanto ſtudio feciſſet aut dixiſſet, ſi ab his qui hæc omnia nouerant ſcripta fuiſſent maxima tragœdia eſſet. Nos autem horum omnium ignari, quippe qui ſingula eius geſta non nouimus, ſed hæc pauca quæ diximus quorundam narratione didicimus, ſumma quædam tangentes ad alia tranſimus, ſicut autem in arcu eccleſiæ de ipſo ſcriptum eſt;

Hoc Abbas Immo picturis compſit & auro,

monasterium probato studio depinxerat. Othmari etiam ecclesiam, vt in fornice de ipso dictum est;

Hanc Othmare domum tuam Immo ornauit & auxit,

crypta & fornicibus gypsi atque auri speciebus conuenienter auctam auro & coloribus ornauerat. Cum autem omnipotens Deus ipsius merita remunerare decreuisset, loci quem Gallus sibi suæque genitrici dicauerat oblitus Immonem multa (sicut caritas numquam ociosa est) quæ adhuc facturus esset meditantem assumpsit. O quanta in eius transitu fratres dolore tabescebant, clerus & familia lugubri luctu tali Domino & patre orbati deflebant, talia sibi sine intermissione optantes;

Rectori summo nos te committimus Immo,
In vice cuius tu cella fueras pater huius
Quem bene rexisti pro quo cælum meruisti.

O quanta pericula post eius transitum loco futura, quod etiam exitus probabat, cuncti prædicebant, Immonis supparem loco numquam futurum constanter affirmabant. Cumque hæc & alia in tantis malis dicenda sibi sæpius reiterassent, maximo Abbatum & fratrum vocato conuentu omni honore in loco, quem sibi ipse adoprauerat, eum sepeliuerunt. Fratres autem omnia gesta ipsius diligenter considerantes, sed sigillarim per capitula non exponentes, breuissimum eulogium super ipsum mettice dixerunt.

Hic bene maturo transit pater ille sub æuo,
At patria requiem hic obit Immo diem:
Hunc merito nostri vigilanter habent memorari,
Plura loco Galli stant monimenta cui.

CAPVT II.

De Vodalrico Abbate huius nominis primo.

POST Immonem Vodalricus loci nostri suscepit regimina. Qualiter autem accessisset vel qualiter vixisset, ætas, quæ omnia aufert, vsque ad nos peruenire non permisit. Vnum tamen memoriale & cunctis bonæ vitæ, si diutius vixisset, posuit exemplum. Fecit enim capellam illam, in qua sepulchrum Domini maximo studio auro & coloribus ornatum positum est.

Quam cum ad integrum perduxisset, aras quatuor in eadem capella constructas, vnam S. Trinitati, alteram in honore Sanct. Crucis consecrari fecit. Ad dexteram vero partem eiusdem capellæ assumptionem Sanct. Mariæ cum depinxisset, aram etiam ei ibidem consecrauit: in sinistra vero parte dormitionem S. Iohannis cum decolorasset, sibi etiam inibi altare ædificauit. Quintã etiam Vodalrico Episcopo subtus in crypta ordinauit. Reliquum etiam tabulam deauraram, quæ est ante altare S. Galli, quicquid ab Immone in ea imperfectum remansit, iste mox compleuit. Cætera eius facta quoniam non sunt scripta, nos ignoramus. Opinabile autem est, quia si fratres inquietasset, si res ecclesiæ dissipasset, sicut de Cralone Abbate factum est, aliquis fratrum scripto signasset. More etenim hominum sæpe euenit, vt bonorum obliti mala quæ patiuntur sæpius memoriæ festinent cõmittere. Sed sicut non laudãda viciosum est laudare, ita etiam honestũ Monacho nõ est cõtra vetitatem

tem in laudem alicuius prorumpere. Sed quia breuissimum tempus, quinque videlicet annos, Abbas fuit, qualis esset aut qualis si vixisset futurus fuisset, eius qui rapuit eum, ne malitia mutaret intellectum, iudicio relinquamus. Rogo autem ne maliuolentiæ aut negligentiæ arguar. Si enim vel scripto aut fama aliqua de ipso audiuissem, licet ad alia festinem intacta non transissem. Ipso autem defuncto rem nostram KERHARDVS suscepit tegendam.

CAPVT III.

De Kerhardo Abbate & accusatione fratrum contra ipsum facta.

NVNC currentem necessario figimus pedem. Præ nimio quippe dolore gesta Kerhardi nos potius prouocant ad flendum quam ad dicendum. Huius enim diei non solum nos sed & omnis post nos posteritas poterit reminisci. Hæc enim dies nobis & omnibus huius loci incolis maximo dolore est recolenda, in qua nobilem & florentem hunc locum, ira vt etiam alter paradisus dici potuisset, KERHADVS suscepit regendum. Sed qualiter accepisset, quoniam scriptum non est, ex sequentibus antecedentia probantes eum male intrasse affirmamus. Vetissima quippe sententia DOMINI hæc est: *Quicunque in ouile aliunde quam per ostium ingreditur, non pastor sed fur vocatur.* Et eum certis indiciis officium mali pastoris designasset, consequenter adiunxit; *Fur non venit nisi vt furetur & mactet & perdat.* Si ergo KERHARDVS honeste congregata beneficiauit, dissipauit, perdidit, quia per ostium non intrasset, suis actibus probauit. Cur autem cum impio Nerone iustus Cato rempublicam suscepisset regendam, & quare pessimi iustis præponantur, cum Boetius hanc causam multis argumentis circumscripsisset ex probatione in maximam venit ammirationem.

Cum ipso ergo ammirantes & nos hanc causam indiscussam relinquamus. Quoniam autem altissimorum profundior est casus, locus noster qui præ omnibus spiritali & regulari disciplina pollebat, à KERHARDO deprauatus per contrarias partes in quasdam malas consuetudines defluebat. Porro plurimi fratrum, quibus mens sanior erat, qui in regulari disciplina nutriti & assuefacti propositum suum sicut viderunt & didicerunt firmissime tenuerunt: isti tales motibus KERHARDI impatres, sibi omnimodis graues & tædiosi, ipsorum firmitatem & societatem detestatus est. Si quos autem, vt fieri solet, vbi rigor regularis iuuenibus relaxatur, malo suo exemplo post se traxerat, hos omni diligentia fouebat & ad omnem inconuenientiam concitabat.

Vt enim talem doctorem, immo seductorem decebat, eos seniores suos despicere & iugum ipsorum de ceruicibus suis excutere cottidie monebat, sicut facile poterat, iuniores ad seniorum despectus & oppressiones informauerat, præpositurás, decanias, & alias monasterii obedientias sapientibus irregulariter ablatas, vt omnia ad nutum suum fierent, iuuenibus commendabat. Exinde multiplicatæ sunt inuidiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, & domus Domini iam ruitura diuisa est. Duæ itaque partes dum in monasterio fuissent, vna Abbatem defendentium & altera mala

eius opera impugnantium, irregularia multa, quæ etiam pudet narrare, in loco fiebant. Regulares enim viri grauati & oppressi dum vindicem DEVM expectant & consolationes Altissimi sperant, sibi consulentes vtilius indicant mala quæ viderant ad tempus conticescere, quam contumelias & iniurias Abbatis suorumque super se prouocare. Quantis autem doloribus in corde vrerentur, ipsi soli scire poterunt qui semper iusticiæ zelatores fuerunt. Sed vbi Abbas viderat nullis renitentibus frena sibi relaxari, illico in omne nefas prorupit. Laicos enim, quos auxiliatores sui sceleris inuenit, multis beneficiis & donis ditauit. Multa autem fanda & nefanda quæ fecerat pro toga, quã semper indutus erat, vtilius iudicaui silere quam dicere. Cum autem nebulosa fortuna Kerhardo per omnia præluderet, & ipse volubilem rotam nesciens eius aculeos non caueret, subita super ipsum venit tristicia. Nam fratres recolentes omnia mala, quæ sibi & loco sancto fecisset, nec spem habentes eum cessare dum vixisset, eligunt monasterio relicto exulare quam eius insipientiam & incontinentiam vltra sustinere. Initoque consilio Ottoni tertio Romanorum Imperatori litteras in hunc modum direxerunt; *Summo regnorum Imperatori quidam fratrum Sanct. Galli per regna terrestria consequi cælestia. Locus noster vestris & antecessorum vestrorum Donariis & priuilegiis ditatus & nobilitatus in quantas deuenisset miserias si sciretur, iam pridem ei subuenissetis. Nos etiam si diutius nostram tacemus oppressionem, digni sumus qui nullam à vobis nostris doloribus consequamur consolationem. sed incipimus ea, quæ Abbas noster contra canonum & gratiæ vestræ decretum & contra regularis vitæ propositum gessit, non per ordinem sed pauca de multis vobis narrare. De quibus omnibus ea quã statueritis die certi sumus ipsum in præsentia vestri & Principum certis & probatis capitulis superare. Vestra ergo regalis æquitas videat & iudicet & loci nostri destructionem, & in ipso regularis vitæ transgressionem vt dignum est vindicet; cuius vicem geritis in terris ipse vos æterni regni participem faciat in cælis.* Cum hæ litteræ legerentur, Rex quid facto opus sit Episcopos, Abbates, & cæteros regni Principes consulit.

Quibus vt in crastinum hoc consilium differatur rogantibus per totam noctem multi ipsorum, qui similia de suis subditis timebant, meditantes in crastrina coram Rege hanc accusationem non esse iusticiæ sed inuidiæ dicebant. Consulunt etiam, vt ipse Abbas pro suis excessibus per regias litteras arguatur, & ei vt Monachos suos ad strictiorem regulæ obseruationem cogat præcipiatur. Cæteri autem quibus mens sanior erat, non ita fieri debere constanter dixerunt: sed vtrosque, Abbatem & Monachos, ad præsentiam vocandos & eos esse audiendos. Quorum consiliis Rex acquiescens litteras Abbati & fratribus in hunc modum direxerat: *Otto tertius Romanorum Imperator Augustus Abbati Sanct. Galli suisque confratribus gratiam suam & omne bonum. Auditis litteris, quibus te fratres tui pro loci destructione & vitæ tuæ transgressione accusant, placuit nobis & regni Principibus vtrosque vos ad præsentiam nostram vocare & causam vestram, prout iusticia dictauerit, certa fine terminare. Sub obtentu ergo gratiæ nostræ mandando tibi præcipimus, vt fratres tuos in nullo in personis aut in rebus lædas, sed eos cum omni honore vsque ad præsentiam nostram perducas, ibique legitime accusatus certis rationibus vincaris vel vincas.*

Hæ litteræ cum per nuncium Regis ad nos delatæ fuissent, Abbas nihil horum suspicatus, sed tamen quia fratres semper suspectos habebat diligentius quid sibi hæc legatio velit meditatus, mens sua multorum sibi conscia per diuersa, vt fieri solet, æstuabat. Cum vero statuta hora Ab-

bas

bas & fratres conuenissent, nuncius ex more Abbate & fratribus salutatis litteras Abbati obtulit. Quas ille honorifice susceptas legens sui vultus varietate se reum & idcirco timidum ostenderat. Quid tandem? Die statuta vtriq; Abbas & fratres in Aula conueniunt. Cum autem Imperator ad discutiendam hanc causam pro tribunali consedisset, Abbate & fratribus in causa positis, fratres priores sibi aduocatum & defensorem postulant: econtra Abbas & sui non alium Monacho nisi Abbatem suum aduocatum dandum proclamat. Cum autem non ita esse fratres canonum auctoritate probarent, iudicio Principum Abbati & fratribus aduocati, quos elegerant, dati sunt. Sed cum Abbas suam causam quasi prioris & in dignitate positi prius audiendum esse diceret, & fratres an ita esset sub iudicio Principum posuissent, ipsi priorem qui accusatores fuerunt loquendi locum obtinuerũt. Summa autem, quibus Abbatem suum impetebant, hæc erat: Eum, quem nobis, Domine Rex, Abbatem præposuistis, solo nomine id quod dicitur est. Locum enim nostrum sanctum, quem ad regendum suscepit, ipse non rector sed destructor omnimodis deprauauit. Quod enim maximum est, Dei & sui propositi oblitus irregulariter viuens regulares disciplinas destruxit, Monachi habitum gerens Monachi opera nulla facit. Et ne amplius vos multa narrando moremur, non solum nobis & loco nostro inutilis est, sed etiam malo suo exemplo plures Abbates & Monachos distollit. Quibus autem negocijs dies & noctes occupatus sit, ipse in se recognoscat. Dum enim vtilia non meditatur ad inutilia cottidie præcipitatur. Sed talia transeuntes tria designata capitula in eum scripsimus: Symoniace ecclesias vendidit, res ecclesiæ inbeneficiauit, thesauros dissipauit. De his eum vbi, quando, cum quibus personis hæc fecerit certi conuincere, cætera tacemus. Si autem hæc minus ad deponendum eum sufficiunt, maiora istis quæ adhuc latent in medium deducuntur. Et si annales nostrorum laborum & dolorum vos audire vacaret, dies prius finiretur quam sermo perficeretur. Econtra Abbas, dum se falsis occasionibus defendit, videns, si res ratione tegatur, certam sui honoris ruinam, animum in alia deflectit. Fuit in his temporibus quidam Comes Mutzo nomine primus in Aula, in quo quasi vno omnia negocia & consilia regni pendebant. Et dum hæc causa vsque in crastinum interminata differtur, clam eum nocte ad se Abbas vocans animum ipsius multis donorum & beneficiorum promissionibus corrupit. Ille autem, sicut semper per eum regni iudicia claudicabant, pro eo coram Rege intercedens suis consiliis & promissionibus Regem in Abbatis beneuolentiam inclinans à iustis iudiciis deflectit. Et Rex conuocatis Principibus astute eos præueniens his verbis ad ipsos vsus est: Scitis, dilectissimi, quantis regni negociis nunc obligati tenemur: & si accusationibus horum Monachorum conquiescimus, non citius ad alia vacabimus. Et si vobis placet causam ipsorum iudicio dimisso, consilio tractemus. Cum autem maior pars eius consiliis conquiesceret, alii quibus hæc displicebant & ipsi ne Regis offensam incurrerent altius iudicia corrupta gementes conquiescunt. Mox Abbate & fratribus ad se vocatis his sermonibus corda eorum leniuit: Si vobis mala opera Abbatis vestri in publico proclamare concederetur, plus mali quam boni exinde oriretur. Nam si aliqua inhonesta de ipso diceretis, honor & opinio omnium Monachorum vilesceret, & vtilitas monasteriorum decresceret. Cõsiliũ ergo nostrũ est vos omni pace cõfœderare, & quicquid in Abbate vestro vobis displicuit, nos corrigere volumus. & si forte vos amplius in aliquo offenderit aut inordinate vixerit, vbi primo ad nos delatũ fuerit, vobis tacẽtib. &

quiescentibus absq; dilatione extirpabitur. Fratres autem licet nil vtilitatis in his sermonibus cognouissent, sicut sapientes Regis consilio non cōtradicunt, his verbis causam finientes: Nos infecto negocio nostro redimus, sed quæcūque dehinc fortuna sequatur, quod iniquitatem eius non celauimus nos, Domine Rex, maxime solatur. Nunc quid nobis & loco nostro faciat, qualiter viuat, in vobis remaneat. Quos Rex blande solatus & Abbati plurimum nisi sibi caueat interminatus confœderatos in pace remisit. Sed in via pessimos feliciſſimos conquerentes, dum iustos sæpius tribulatos recolunt, se multis Patrum exemplis mutuo solantur. Et quidam ex illis metricator his versibus suę causæ allusit:

Otto Rex tua lex quia semper venditur auro,
Hic gentes frustra quærunt iudicia iusta:
Otto dum regnas non sunt iudicia regni:
Otto dum regnas regnat pecunia tecum,
Plus valet argentum tecum quam lex sapientum.
Impie Rex Otto cur fulmina te patiuntur?
Te regnare dolens cur non tibi terra dehiscit?
Tu cum Kerhardo nostro nimis ad bona tardo,
Et cum damnatis vterq; precor pereatis.

Cæteri autem iocundo vultu tristiciam mentis celantes eundem multa loquendo detinuere diem diuersa conquerentes, & magis futura quam præterita gementes. Cum aliquādiu satis concordes & quasi prēteritorū obliti vnanimes in monasterio fuissent, sicut facilior pluuia humectat lutum quā scopulum, discordia, quę regna etiam aliquādo destruit, hac occasione rursus inter ipsos venit. Nam Mutzo, vt ea quæ sibi promissa sunt, exigat simulq; quasi ab Imperatore directus quo statu locus regatur videat, ad monasteriam venit, in cuius aduentu Abbas turbatus paulisper hæsitat quid faciat. Si enim hunc fallat, timet ne Regem offendat: si autem quod spopondit faciat, scit quia fratrum odium incurrat. Sed quod peius erat citius elegit. Fuit in villa Ahdorf Præpositura canonice duodecim fratrib. ordinata à Regibus & Principib. in prædiis auro & argento & purpura satis ditata: cuius fratres viri iusti & religiosi dum facta Kerhardi abhominantur, sibi semper odiosi & suspecti fuerūt, in quos dum quasi leo ruit, ipsis eiectis, quæcunq; illius ecclesię fuerunt Mutzoni & plurima quæ nostri iuris erant ei beneficia donauit, & Dei hominisq; oblitus thesauros illius ecclesiæ confregit & Murzoni dedit. Quędam etiā ad monasterium detulit, quæ quāta & magnifica fuissent adhuc videre est in deauratis palliis illis quibus altaria sanctorū nostrorum Galli & Othmari in summis festiuitatibus velantur & ornantur. Cappas etiam & casulas, albas & stolas, quæq; preciosissima exinde habemus. Hęc miserrima & omni seculo flebilis destructio cum monasterio audita fuisset, præ nimio dolore fratres exanimati sunt. Sed cum ad se redierunt, totum æthera luctu & fletibus repleuerunt, non iam Kerhardo sed patri Gallo, qui tantam gloriam suam destrui patiatur, indignantes: illi ętiam qui Kerhardo prius consentiebant præ cæteris maiori luctu æstuabant, ita pariter dicentes: Vt quid nati sumus videre cōtritionem & desolationem nostrā & loci nostri & Sanctorum nostrorum? cur nos Pater Galle tibi oblatos & satis iā hic tribulatos, in his malis dereliquisti? quod remedium huic malo inuenire poterimus? In Rege non sunt iudicia, Principibus regni talis, in Episcopis & Abbatibus iam non displicet insolentia. Tibi ergo, pater Galle, horum malorum relinquimus vlcionē, & si tibi hactenus no-

stra

stra placuerunt seruitia, nostri & eiectorum illorum misertus locum suum ipsis restituas, & nos iam laborib. defatigatos saltim aliquando respirare concedas. Et ille metricator aliis flentibus his versibus se est consolatus:

Cum tua te genetrix concepit, pessime patrum
Hoc scio quod totum cælum fuit imbribus atrum:
Sed cum te genuit, nox illa fuit tenebrosa;
Et quos ipse premis dum more fremis lacrimosa
In medio nisu sed si tua mater obisset
In multis felix nimium locus iste fuisset:
Nunc gemit atq; tremit pereat ne funditus à te,
Et miseri misere nos istic viuimus hac spe.

Sed Mutzo quibusdam nobilibus acceptum inbeneficians, ipsis quia fideliter ei adheserant eum absq; hæredib. moreretur, vt de manu Abbatis eadem beneficia suscipiant, contulit. Cum his & aliis multis beneficiis Kerhàrd'* noster locū deprauasset & fratres nimiū inquietasset, mox & ipse defunctus est. *Leg. nostrum.* Cuius multa gesta non didici, sed ea quę dixi quorundam veridicorū relatione cognoui, cui vt Dominus omnia peccata remittat oremus pariter, Amen.

CAPVT IIII.

De Burkhardo Abbate huius nominis secundo.

SED cum Dominus afflictionē populi sui respexisset, post Kerhatdum Burkhardū virum iustum & sanctum, huic pręfecit ecclesiæ, qui quasi secundus Moyses nos diu Ægyptia seruitute oppressos absoluit, & in optatā quietem reduxit. Ipse etiam pii mandritæ studio ęstuans officinas dilapsas reędificans cœnobiū cum cœnobitis amplissime adauxit, quęcunq; vilia & inutilia reperta sunt in melius cōmutauit, legē Domini die & nocte meditatus ipse spiritalis spirirales in hoc loco Monachos reformauit, inutilia omni studio resecauit, q̄ vero vtilia loco & fratribus fuissent hæc cottidie excogitauit & statuit, omnia antiquitus inbeneficiata exol* plurima de his sua diligentia ad se retraxit, & ad fratrum vtilitatem destinauit, thesauros ecclesiæ ampliauit: cappas, casulas, albas, pallia & libros Immonē imitatus quæq; optima & preciosissima elaborauit, nihil de omnibus minuit, sed in omnibus locum istum ditauit. O quam felices fratres sub ipso fuerūt; Iugum enim eius cunctis suaue, inuidię, cōtentiones, æmulationes, & his similia fugerunt: in quorum locum caritas, pax & mansuetudo successerunt: Et si adesses non hominum sed Angelorum in ipsis vitam videres: Et qui prius longa tristicia tabescebant, nunc spiritali læticia sine intermissione exultabant. Diuersorum metrorum studia reuixerant, quibus cum instantia laudabant, transacta ioeundissime damnabant: hymnorum & sequentiarū & diuersarum expositionum libri (quippe sine tristicia expeditum cor ad singula habuerunt) excogitati sunt, & si nulla rristicia tanto gaudio interuenisset, se iam Angelicam vitam possedisse æstimassent. Sed quod omnium rerū vicissitudo sit in ipsis probatum est. Nam Otto Imperator dum Italiam lustrat, in castro paterno immatura morte decessit. Heinricus vero Baioariæ Dux assumptis in signibus regni post ipsum regnauit, & per Veronam Italiam petēs omnes illarum partium ciuitates sibi subiecit: Papiam ipsam, qua conatus est die, irrumpens gladio & igne perdomuit, & acceptis obsidib. Saxoniā reuersus

suus

ſus adiit. Illic cum quædam negocia regni ordinaſſet, ſpiritu Dei repletus iuxta caſtrum Babenberg nobilem & diuitem Epiſcopatum conſtruxit, & Benedicto Papa vocato eccleſiam inibi in honore S. Stephani conſecrari fecit. Et regno iam firmato conſilio Principum cunctis regni primatibus expeditionem in Campaniam condixit. Burkhardo quoq; noſtro ſimiliter condixerat. Quod vbi auditum eſt fratres, clerus & populus vno luctu omnes æſtuabant, & quæcunque pericula ſuo Abbati in hoc itinere futura forent, ſinguli pro ipſo ſuſtinere deſiderant. Cum autem vltimum vale illis dixiſſet, tunc demum eo proficiſcente totum cœlum fletibus & luctu repleuerunt. Heinricus cum exercitu Campaniam occupans Beneuentum irrauit, Troiam oppugnauit, cepit Neapolim, Capuam, Salernam, aliasq; eorum locorum ciuitates in deditionem omnes accepit, & Nortmannis quibusdam qui tempore eius illo confluxerant quoddam illis in partibus territorium donauit, ſicq; per Romam tranſiens victor rediit in Germaniam. Peſtilentia in exercitu orta multos extinxit, inter quos Ruodhardus Conſtantienſis Epiſcopus & Burkhardus noſter obierunt. Notkerus quoq; Magiſter & alii præſtantes fratres apud S. Gallum deceſſerunt. Sed Burkhardus honorifice ad caſtrum Frankenminſter Theutonice dictum deportatus ibique in media eccleſia, vt adhuc videtur, ſepultus, ſicut in eodem loco ego ab ipſius eccleſiæ Canonicis audiui, multis miraculis qualis apud Deum ſit, cotidie declaratur. Nobis autem hoc quod cineres ipſius apud nos non ſunt, maxime eſt conquerendum: ſed ſicut viuus locum hunc dilexerat, ita etiam nunc apud Deum pro ipſo ſicut ſperamus exorat.

CAPVT V.

De Diepaldo Abbate S. Galli.

POST Burkhardum Thiepaldus loci noſtri ſuſcepit regimina. cuius mores & actus dum à ſenibus, qui ſe ipſum vidiſſe dixerant, requiſiſſem, hoc eorum relatione didici, quod Thiepaldus homo pius & manſuetus fuiſſet fratrum amator, & totius eccleſiæ ſtrenuus gubernator, pauperum diligentiſſimus procurator, & quia locus ſub ipſo annos X I. omni pace & abundantia requieuit, quem ipſe in omnibus ditauit & in nullo deprauauit. Mortuus eſt autem anno Domini MXXXIIII.

CAPVT VI.

De Notperto Abbate.

POST ipſum ſuſcepit loci noſtri regimina piiſſimus & eccleſiæ noſtræ gubernator fidiſſimus Notpertus de Stafile. Hic imitator Thiepaldi fidelis exiſtens eccleſiam noſtram ampliauit, fratres amauit, præbendam adauxit. Quomodo vero illam adauxerit, quia certa relatione à poſteritate ipſius non didici, ſcribere prætermiſi: quod autem auxerit præbendam ex hoc coniicio, quia in Hebdomada Paſcali etiam in meridie vinum & oblatas fratribus dari conſtituit. Feruore etiam caritatis ad vtilitatem fratrum puteum conſtruxit. Contra rebelles etiam velut ſtrenuus gubernator dimicans ſe etiam Epiſcopo Conſtantienſi Ruomaldo nomine ita ſagaciter oppoſuit, vt orta inter ipſos ſeditio prius ſedari non potuiſſet, quam vtriusq; loci poſſeſſiones igne, præda, & quod peius eſt, hominum occiſione conſumptæ fuiſſent. Obtinuit etiam amminiculante Heinrico Im-

eo Imperatore & coniuge eius Agnete hoc apud Dominum Apostolicū Clementem secundum, recitata vita B. Wiboradæ eiusque miraculis & de tamdiu neglecta te ab ipso Papa redargutus, quatinus ipsam præsente Theoderico Constantiensi Episcopo canonizaret & pro sancta haberi præciperet, & anniuersarium ipsius diei solemnizandum institueret. Quantę autem virtutis fuerit, qualiter se cuilibet ætati conformare didicerit, quoq; etiam modo cuncta pro Dei amore spreuerit, breuiter quidam de ipso scribens tribus versibus comprehendit, dicens:

Constat Norpertum omni virtute refertum.

Et alibi:

Lac fuit infantum, iuuenum dux, norma priorum:
*Iste timere Dei despexit * cætera regni.*

*al. sceptra regendi. al. sceptera regni.

Resignatis igitur omnibus in intuitu æternæ retributionis, Vodalricum præpositum suum auctoritate imperiali successorem sibi constituit: ipse vero aliquibus annis superuixit, tandem in vigilia patroni sui Remacli, cuius festiuitatem sollemnizandam hic instituit, ipso adiuuante ô vtinam, ad cœlestia migrauit. Quantus autem fletus omnium & præcipue fratrum fuerit, dies ante finiretur quam in scedula scriberetur.

CAPVT VII.

De Vodalrico huius nominis tertio & postea Patriarcha Aquilegiensi.

VODALRICVS successor ipsius ecclesiam nostram quinq; annis rexit. Tandem & ipse viam vniuersæ carnis ingreditur, & pro eo Luitoldus Monachus huius loci à Ruodolfo Rege (si fas est ipsum Regem nominari) Abbas cōstituitur, qui à Monachis honorem Henrici Imperatoris defendentibus turpiter pastorali baculo infra chorum fracto suscipitur, & vix apud illos sub nomine Abbatis per aliquantulum tempus habitus paulo post penitus expellitur, quē Abbas Augensis Ekkehardus de Nellenburg cum pseudorege Ruodolfo firmiter stans in sua recepit & sibi honorem Abbatiæ multis modis, etsi incassum, defendere laborauit. Rex vero Henricus mox vt Ducem Ruodolf. de Rinfelden suum regnū sibi vsurpasse audiuit, Pasca Veronæ moratus per Carintiā Domino Marquardo & filio suo Luitoldo Duce sibi ducatū præbentib. ad Theutonicas partes rediit, Ruodolfum Regem in castro Sigmaringen obsessum turpiter fugauit. Eodem anno quendam iuuenem sui cognatum, Domini Marquardi Carnotensis filiū in Abbatē hic promouit. Iste Vodalricus nomine, tandē post aliqua annorū curricula etiam Aquilegiensis Patriarcha efficitur. Contra quem Abbas Augensis zelo sui Domini Reguli Ruodolfi fugati, & eius inde expulsi Abbatis Luitoldi, inimicitias & ipsa arma cōtra regulā mouit. Ille etiā nō minus feruēti animo econtra aliquantulū regulæ modum excedēs se vndiq; collectis virib. firmare festinat. Vterq; fuit iuuenis, vterq; satis nobilis, vterq; litteratus & morib. agilis: sed iste S. Galli plus magnanimus: ille tunc temporis ditior militibus, sed iste fidelioribus: ille isti parcere nesciuit, istum ei cedere puduit: ille prior istum prouocans sibi expulsum Abbat. in monasteriū superducere voluit, iste etiam audax non plurimis copiis collectis æquo marte rei euentum expectare volens omnia temptare non timuit. Postquam ille vsq; vno miliari interposito peruenit, Deo instigante & quibusd. sanioris cōsilii sibi sua-

suadentibus, infecto negocio ad sua rediit. Abbas vero noster super se mala ingrauari videns iuxta Sintriam quandam munitionem nomino * Cratzaniam ædificare cœpit: quod inceptum Luitoldus huius loci Aduocatus, licet sibi fidelitatem antea promiserit, ex improuiso hostiliter inuadens impedire voluit. Sed ibi pugna diu congressi Abbate cum paucis locum tenente Aduocatus indecenter recessit. Quem locum Abbas sua sponte postea dimisit, & aliam munitionem in valle nomine Herburg ædificauit. Rebus sic se habentibus, Abbas Augensis Romanum iter aggressus in oppido Sancti * Domnini martyris captus Parmensi Episcopo est traditus: sed post satis longam captionem Papæ & Mathildis Comitissę adiutorio est liberatus. Interim cum in hac captione laborasset, diuulgata in Theutonicis partibus eius morte Abbas S. Galli eius Abbatiam à Rege Henrico suscepit. Quæ res maximam cladem vtriq; monasterio & maximas inimicitias hominũ suscitauit. Abbas igitur Vodalricus noster Abbatiam suam Augensem ingressus Marchionem Bertoldum sibi insidias parantem per longam viam est insecutus. Idem Marchio postmodum in odium Henrici Regis omnem Brisaugiam rapina & incendio vastauit, & præcipue res monasterii S. Galli his finibus maxima parte sitas in tantum suæ attraxit vtilitati, quod infra multos annos neque de vino neque frumento neque de aliquibus vsuariis fructibus ipsis fratribus nostris ad seruitium ad precium vnius obuli deuenire permisit. Sic etiam Dux Welf adiutor illius res eiusdem monasterii sibi è vicino sitas nobis subtraxit. Sic etiam omnes comprouinciales Principes a 1 se traxerunt, & ipsum monasterium fratribus fame & siti cruciatis pene in nihilum redegerunt. Fratres autem rerum harum circumuenti penuria in sui seruitii sumptum multa & innumera ecclesiæ consumpserunt ornamenta. Hæc ex parte hic enumerantur, præter laminas argento solidas de ipso altari S. Galli & de ciborio, & de pulpito publico subtus & circum eiusque basibus, & de * columnis magnæ trabis innumeri ponderis abruptas, & præter XIIII. cyfos lampadum, & vrnam, & magnum calicem ex electri miro opere, & stolas intexto auro perfectas. XVII. coronæ & X. tabulæ altarium magni & probati ponderis argento fabrefactæ in hanc rerum sortem cadunt. Vnde commotus loci nostri Abbas zelo iusticiæ inflammatus quantum & plus quam sibi licuit quibusdam captis, aliis deprædatis, eorum etiam castellis succensis, talionem hostibus reddidit. Nam quoddam satis munitum castellum nomine Marchtorf cum Comite Ottone non sine magno labore suorum expugnauit & succendit: Brigantium oppidum Marquardo nobilissimo Sueuorum capto conbussit: Chyburg cuiusdam ditissimi Comitis Hartmanni, Regis Henrici infestissimi hostis, cum multis spoliis suoque filio capto castellum satis munitum in flammas destruxit. Aliis etiam Chochirsburg & Hittingen ferro & igne solotenus prostratis, res quantum ad bellicum apparatum sibi satis prospere processit, nisi quia in duabus munitionibus, vna penes Glattã, altera prope Duram fluuium aliquãtulum inconsulte constructis sua præsidia locata magno periculo dedit. Postquam ea castella nil proficere & milites, propter quædam beneficia denegata & magis ac magis imminentem intolerantiam bellorum, à se deficere cognouit, inter montana in quadam rupe nomine Rachenstein natura & situ loci nimis munita & satis tuta suam suorumque spem posuit. Ad quod castellum hostis sæpe incassum impegit. Post tanta autem pericula & tantos labores in eodem castro quadam die cum subnixo vultu tristem se ostenderet, subito peregrinum vidit sibi assistentem atque dicentẽ: Si multis curis tuis finẽ cupis imponere, in Agennum causa orationis pergito, sanctæq; Fidis reportatis reliquiis capellam hic in eius honore constructo & pro remedio eius patroci-

*al. Crasaniam.

*al. Domnini.

*al. columnis.

trocinia certissime tibi adesse senties. His dictis peregrinus disparuit. Abbas discretus ammonitioni peregrini obediens Agennum perrexit, reliquias reportauit, ecclesiam sibi ædificauit, & vt post liquebit ecclesia sanctæ Fidis ędificata semper victor extitit. Abbas enim Augensis à captiuitate reuersus in vltionem suæ iniuriæ monasterium S. Galli collectis copiis comprouincialium suorum per quatuor vices hostiliter ingreditur. Primo ædificia Abbatis solotenus perstrernit: secundo magnam prædam aliquibus fisci hominibus captis abduxit: tertio in sancta nocte natiuitatis Domini *interpositicium Abbatem secum superducens Monachis S. Galli in eadem nocte tali periculo cōstitutis & per montana dispersis & in solitudinibus & speluncis testimonio fidei probatis perplura ibi irrationabiliter egit: attamen nullo honore sibi exhibito recessit. Quarta vice iterum collectis copiis monasterium nostrum hostiliter intrauit, & in supercilio penes positi montis castellum construxit, quod Bernegg hodie nominatur, illic præsidia sua locans Vodalricum penitus Abbatem propulsari non dubitauit. Sed paucis diebus interpositis Abbas 1085. S. Galli non multis collectis copiis eandem munitionem expugnauit, flammis & ferro solotenus prostrauit, & quodam satis nobili milite Folknando castellanorum potentissimo occiso, aliis in diteptionem & captiuitatem abductis, secundum promissionem peregrini victoria optata potitus est. Rege igitur Ruodolfo in Saxonia occiso & Merispurg sepulto, Hermannus de Luzilunburg ab Alamannis Rex constituitur. Henrico Rege propter quædam negocia Romæ posito, iste Luitoldo Pseudo Abbate S. Galli deposito quendam Augensem Monachum Werinharium nomine huic loco pręfecit. Sed Vodalricus Abbas se isti sicut & illi fortiter opposuit. Abbas itaque Ekkehardus Augensem Monachum suum in Abbatia confirmare cupiens munitiunculam prope Duram fluuium sitam antea ab Abbate Vodalrico ædificatam & ab hostium vi sibi interceptam tantis turribus & copiis Marchione Bertoldo in id rerum fauente muniuit & innouauit, quatinus licet bis & ter obsidione grauique atque mortifera pugna aggressa nisi duorum militum tunc temporis eidem castello præsidentium à militibus Vodalrici Abbatis captorum pacatæ vitæ conditione capi nec destrui potuit: sicque capta destructa est. Idem Abbas Vodalricus loci S. Galli eodem tempore famosum castrum nomine Tokenburg natura & opere satis munitum in flammas destruxit, quia ille vicissendo mortem fratris sui Folknandi ab eis antea occisi in suos multa mala exercuit. Destructo itaque castro idem Diethelmus cum Abbate Augense & cum aliorum comprouincialium innumerosa multitudine illi prædicto Vodalrico Abbati S. Galli *penes insidias parante eum insequendo vsque Sintriam fluuium peruenerat: sed militibus Abbatis Vodalrici vix in articulo rerum iamiam vim hostium instare prænoscentibus, malunt pulchre armis mori quam inhoneste armis cedere vel in fugā spem ponere. Vnde in Crazauia æquo marte instructa acie audacter parauerant hosti conferre manus. Hostibus autem idipsum præ omnibus desiderare diu ac diu simulantibus, attamen propter difficultatem locorum bellum committere fluctuantibus bis & ter aliqui eorum inconsulte rem armis mouere cœperunt: econtra autem sagittarii & fundibularii Abbatis editiora loca sibi defendentes hostes demum infecto negocio turpiter recedere compulerunt: sicq; Abbas cum suis omni honore ad sua est reuersus. inter hæc etiam mala quidam Comes, Burkhardus nomine, monasterio S. Galli inuaso multa igne & præda vastauit.

Anno ab incarnatione Domini MLXXXV. Abbas Vodalricus ad locum S. Galli reliquias sanctæ Fidis attulit. In eodem anno Marchio Bertoldus &

*al. interpositicium

*f. oppidum.

Abbas Augensis ordinatis duabus turmis, cum vna tam res Constantiensis ecclesiæ quam res S. Galli à Brigantia vsque Constantiam præda & igne miserabiliter deuastauerunt, cum altera autem quodam milite Adilgozone præduce per territoria Waltkilcha,* Piutten, Gossowa, Hetisovva, vsque ad fluuium nomine Vrnascha & ad ipsas Alpes ipsis pecorib. igni traditis omnia flammis & præda in nihilum redegerunt. Post aliquantulum temporis econtra Abbas S. Galli Vodalricus se in hostas vleiscendo circuiens totum pagum Durgovve vsq; ad Potamicum lacum versa vice, talione illi reddita, nulli pepercit. Inter hæc mala quidam miles Diethelmus de Tokenburg collectis copiis S. Galli locum hostiliter inuadit, quem redeuntem Abbas Vodalricus armatis præsidiis circa arta loca Crazaniæ locatis præuenit, & adeo congressu pugnæ coartauit, quatinus nullatenus nisi sub iugo cõditionis & non sine damno rerum abire potuisset. Inter hæc etiam mala Gebehardus, frater Marchionis Bertoldi, S. Aurelii Monachus Duce Welfone suadente à quodã Hostiensi Episcopo, vt putabant, & quasi Romanę sedis legato Ottone Episcopo adhuc viuente Constantiensis Episcopus effectus est. Vnde quadam seditione inter milites subintroducti Episcopi Gebehardi & Abbatis Vodalrici orta, quia prędictus Abbas in odiũ Marchionis Bertoldi fratris sui sibi resistebat, cuiũ S. Galli domibus, non inulte tamen, combustis vix substiterunt monasteria. Inter hęc ex insperato Abbas noster Vodalricus laborum suorum alleuationem cœpit accipere. Nam Patriarcha Aquilegiensis, genere Sclauus, à suis aliisq; profanis occisus est: cui Vodalricus Abbas huius loci successit. Factum est autem hoc anno MLXXXVI. transacto decimo Abbatię suę anno. Cum igitur Werinharius Augensis Monachus Abbatem S. Galli tanto honore videret sublimatum, illi diutius resistere timuit, quasi pœnitentia ductus resipuit, tantęque vsurpationi renunciauit. Marchio vero Bertoldus à priori infestatione non cessans monasterium S. Galli hostiliter inuadens prçda & igne vastauit. Et quidam de suis aliquos de fratribus & alios in ipsam ecclesiam S. GALLI insequentes quendam infra sancta sanctorum gladio vulnerauerunt, & quodam puero S. Crucem quasi pro scuto sibimet in tanto periculo prætendente arma, cum quibus CHRISTVS nos redemit, quidam profanus eum suis armis incidendo corrumpere non timuit. Vnde digna vltione secuta quidam eorum infra triduum apud oppidum Roschach in amentiam versus se in lacum mergendo est suffocatus. Hanc autem inuasionem idem Marchio Bertoldus propter hoc maxime perpetrauit, quia Abbas & Patriarcha suam munitionem TWIELA vrbanis ipsis sibi furtim tradentibus ad tempus possedit. Ob hoc etiam in eundem Abbatem Marchio maxima inuidia exarsit, quia suus frater LVITOLDVS aliqua sui iuris, vt sibi visum est, scilicet Ducatum Carintiæ concessione regia obtinuit, & alter eius frater Marchiam Histriam sub eadem concessione possedit. Super hæc etiam mala quidam regulares viri sub quibusdam nouis adinuentionibus & insolitis consuetudinibus de quibusdam cellis sancti Saluatoris, id est Schafhusen, & sancti AVRELII (h. e. Hirsovve) sanctique BLASII se emergentes eundem locum S. GALLI aliquando instar cuiusdam paradysi sub omni ornatu sanctæ & regularis disciplinæ efflorentem sub occasione cuiusdam anathematis tunc temporis late præualentis eidem MARCHIONI & aliis secularibus locum S. GALLI contemptibilem & exosum fecerunt, in tantum quod ipsum rebus & disciplina quasi in nihilum redegissent. Cum autem Dominus ex insperato desolationem loci S. GALLI vellet respicere, & labori Patriarchæ Vodalrici dignaretur finem imponere, clementi bonitate

abstu-

abstulit inimicos eius Rex Israel. Nam Hermannus Superpostitius Rex sibi semper odiosus in natiuam terram suam Lutoringam Heinricum Regem fugiens per insidias est interemptus. Abbas etiam Augensis Ekkehardus sibi semper infestus & nimis loco S. Galli odiosus maliciæ suæ moriendo finem dedit. Luitoldus etiam adiutor illius, Aduocatus loci istius, inopinato hoste occiditur: cui filius eius Cuono adhuc puer commoritur. Sicque locus iste & Abbas Vodalricus à suis persecutoribus liberantur. Ne autem Abbas S. Galli pro nimia prosperitate sibi à Deo in hostium victoria & morte collata in superbiam laberetur, reseruat illi Dominus antiquum Iebusæum, qui omnibus expugnatis à filiis Israel ad reseruandum exercitium humilitatis eiici non potuit, id est Bertoldum Marchionem loco S. Galli semper infestissimum. Qui quadam noua causa iterum Abbatem S. Galli infestando persequitur, vt per ipsum Abbati ac fratribus exercitium humilitatis reseruetur. Nam Imperator Heinricus cum Mantuæ Pasca perageret, quendam ex fratribus S. Galli in Constantiensem Episcopū, licet eandem sedem Gebehardus ex donatione Hermanni superpostitii Regis prius vsurpasset, promouit. Quē vt designatum Episcopum, nomine Arnoldum, Patriarcha Vodalricus Aquilegiensis & Abbas etiam huius loci, auctoritate regia eidem sedi introducere voluisset, ciuibus Constantiensibus ingressum sibi occludentibus & sagittariis ac fundibulariis quosdam de suis vulnerantibus, infecto negocio quorundam ciuium ædificiis combustis recessit. Propter quod Constantienses loca S. Galli præda & igne late deuastantes nullum modum vel in ecclesiis suæ insaniæ ponebant: econtra Gallenses nostri armati penes Duram fluuium cum ipsis confligebant. Illi vero vti fortes, vti præstantes numero, primo congressu acrius instabant: Gallenses autem non minori audacia imo iusticia armati, quibusdam occisis, quibusdam captis, eos terga dare compellebant. Marchio autem Bertoldus ob injuriam fratri suo Gebehardo illatam quam plurima è vicino posita loca præda & igne vastauit. Arnoldus autem Presbyterali ordinatione percepta, Episcopalibus vero rebus quibusdam sibi præpedientibus, à Papa Clemente rogatu sui Metropolitani Rauennæ post aliqua interstitia temporum Episcopus ordinatur. His ita peractis Abbas Vodalricus Abbatiam S. Galli quiete tenuit, etiam cum in longinquis partibus per multos annos stetit. Hi ergo ex nostris merito erant socii consolationis in tempore exultationis, qui prius cum ipso gemētes erant socii tribulationis. Nam vt nobilitatem suam decuit, omnes fautores suos pace adepta vel hic in Abbatia remunerāuit vel in primarchatum secum ducens ibi honoribus & rebus ampliando exaltauit. Cum autem hanc ecclesiam & illam per XLVI. annos & tres menses rexisset, plenus dierum viam vniuersæ carnis & ipse ingreditur. vnde in ipsius successoris electione maxima discordia bicoritur.

Capvt VIII.

De Manegoldo Abbate & eius Aduersario.

Nam quidam ex fratribus S. Galli eligebant quendam concœnobitam suum, nomine Heinricum de Twiele, huncq; Regi Heinrico pro electo præsentantes regali sceptro sublimari petierunt, & per illius clementiam petitionis suæ efficaciam obtinuerunt. Alii vero fratres videntes hunc contra suæ voluntatis vota esse sublimatum, post aliquantulum temporis ex consilio Ducis Cuonradi de Zaringen filii Marchionis Bertoldi diem secreto statuunt, quando eligant Abbatem, ipsum

Ducem aduenire poscentes & in eius arbitrio omnes suæ electionis ius ponentes. Ille autem statuto die cum ducentis militibus loco S. Galli appropinquans ac secum quendam nobilem & iuuenem Monachum nomine Manegoldum de Bottein oriundum cœnobitam S. Galli adducens præmisit in monasterium nuncium, qui fratribus intimaret quatinus cum debito honore aduenientem electum susciperent, & ei in occursum sub omni celeritate properarent. Fratres autem, qui huius rei erant ignari, cum Abbate suo fugerunt, & lacum transeuntes venerunt ad locum qui dicitur Cile, ibique secum suis Abbas vsque ad terminum litis continuit. Dux vero locum S. Galli intrauit secum electum suum ducens, & ab his quos hoc consilium non latuit honorifice susceptus est, & in Abbatem promotus est. Cumque hanc ciuitatem & vicina loca suo subdidisset dominio lacum transiuit, ibique etiam possessiones S. Galli sibi subiugauit. Ne autem post recessum ipsius aduersarius eius his in partibus ex amicis fortissimus vim vi posset repellere, castrum illic construxit, quod Brachsberg nominauit, per quod cum omni securitate possessiones illas tenuit. Subiugatis igitur sibi omnibus Regem adiit; & electores suæ partis coram Rege ostendens probauit se canonice electum esse; maxime cum ille esset viuenti quibusdam falsis literis continentibus resignationem Abbatiæ à Patriarcha directis superpositus; ipse vero iam defuncto canonice esset substitutus. Audiens Rex huiusmodi allegationes & dissensiones inter se discordantium partium, ex sententia curiæ obtinuit neutram istarum partium iuri suo resistere, quin libere hanc potestatem posset in quemcunque vellet ex iure transferre. Rex vero in omnibus Duci deferens Monachum, quem sibi pro electo exhibuit, Abbatiæ S. Galli honorifice sublimauit. Ille ad claustrum suum reuersus abbatiam quiete tenuit, quia ille suus aduersarius damna loci S. Galli augere noluit, sed se ad claustrum quod Zvvifalten dicitur vsque ad mortem illius contulit. Mortuo autem Abbate Manegoldo post vndecimũ annum ad claustrũ suũ à successore suo Werinhero Abbate reuocatus Præpositus illius factus est. Nec omittendum est notare, quanta mala Ecclesia S. Galli in hac discordia tunc passa sit, præsertim cum quicquid per infeodationem ab vtrisque alienatum est, pacatis etiam omnibus postmodum ratum habitum est. In hac pestilentia fideles huius Ecclesiæ inter se possessiones nostras diuidebant, ministeriales optimos mansus curiarum nostrarum eligebant, cellerarii ecclesiæ iura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant, & contra consuetudinem quidam ex ipsis more nobilium gladium cingebant. Ipse vero Manegoldus lite terminata, quia ex nobilibus parentibus oriundus fuit, & ideo in potestate sua fortissimus, omnia quæ male dispersa ab vtraque parte fuerant pro posse congregauit, & recuperasset si ipsum dies mortis maturius non subtraxisset. Fuit etiam ornamentorum ecclesię S. Galli talis amator, quod præter illa ornamenta, quæ ei reparauit, etiam lacunar illud quod est extra chorum de materia Genealogiæ Christi depingeret, & diem Iudicii in muro bonis coloribus ordinaret. Mortuus est autem annos XI. & paulo plus in regimine tenens, & ante ianuam ecclesiæ S. GALLI est humatus.

CAPVT

CAPVT VIIII.

De Werinhero Abbate.

POST quem suscepit Ecclesiæ S. Galli gubernacula quidam cœnobita S. Galli Werinherus nomine custos eiusdem ecclesiæ cũ concordi omnium fratrum electione. Iste in initio suæ promotionis religionem prætendens & per ipsam omnia facta sua palliare volens adhuc vsque cogitationi suæ consensit, vt ipsos fratres apud Dietwinum Cardinalem de nimia libertate vitæ suæ accusaret, & quos defendere debuit clam accusare temptauit. Vnde commoti fratres vnanimi consilio quædam capitula in ipsum dictabant, & se illi generaliter opposuissent, si Domini Werinheri Præpositi sui consilio & quorundam aliorum fratrum ab hac conspiratione cessare ammoniti non fuissent. Ad pacem ergo cum fratribus reuocatus deinceps foris dilectionem illis exhibuit, intus vero odium erga illos semper portauit. Quoniam namque inquietum animum semper habuit, permisit Dominus ipsum rixas & contentiones semper inuenire, & multo seruitio Regum premi in tantum, vt ecclesia tantis debitis premeretur, quod etiam circa tempora mortis suæ in debito permansisset, si quorundam fidelium huius ecclesiæ morte absoluta non fuisset. Mortuus enim est quidam Aduocatus huius ecclesiæ Vodalricus nomine de Gameringen ac filius eius adhuc puer eodem iure mortis rapitur, & ab Abbate iam dicto Comes Ruodolfus de * Pfulmendorf datis trecentis marcis argenti illi substituitur. Abbas vero circa tempora senectutis suæ mores suos meliorauit, fratres dilexit, in bonis operibus studiosus in tantum extitit, vt B. Leonhardi ecclesiam construeret & ipsam bene dotaret. Ecclesiam Itingen etiam B. Gallo per industriam suam à quibusdam liberis hominibus acquisiuit, & illic cœnobium clericorum & sanctimonialium construxit. Sed quia insolentiæ ministerialium resistere semper studuit, plura ex ipsorum impedimento, quæ ad claustri sui vtilitatem spectare possent, prætermisit. Mortuus est autem anno XXXVIII. regiminis sui, & sepultus est ante ianuam S. Galli ad caput prædecessoris sui Manegoldi.

* al. Pfullenterf.

CAPVT X.

De Vodalrico Abbate huius nominis quarto natione de Tegerfeld.

POST hunc ecclesiæ S. Galli regimina suscepit Vodalricus suus Præpositus ab omnibus fratribus, Deo gratias, in Abbatem promotus. Hic quia fuit per humilitatis virtutem ad tale culmen deductus, illam semper tenuit & nunquam per superbiam maculauit. Huius itaq; mores & actus circa sibi iniunctum ministerium cum describere cupiam, nil aliud quam modestiam, pietatem & misericordiam, mansuetudinem & humilitatem circa ipsum vigere notaui. Elemosynarum vero largitorem eximium & ecclesiæ suæ prouidum dispensatorem fuisse oculis propriis conspexi & experimento cognoui. Hic siquidem, quia quietus & vtilis semper esse voluit, seuerus tamen & irremissus, permisit eum Dominus tranquillam & quietem vitam ducere, tutauitq; eum ab inimicis suis, & in omni prosperitate & honore vsq; ad terminum vitæ suæ ipsum perduxit. Cum

esset igitur in huius cœnobii regimine tribus annis & paulo plus, honestate sua & meritis suis & honesta fama exigentibus in Episcopatum Curiensem promotus est. Quem cum octo annis per electionem rãtum tenuisset, in concilio Alexandri Papæ optione accepta quam harum dignitatum vellet acciperet, quia ambab. secundum canones præesse non potuit, Abbatiam ex deuotione elegit, Episcopatũ vero quatinus elationis vicium declinaret in præsentia totius concilii refutauit. Ad claustrum ergo reuersus res alienatas ab antecessorib. suis studuit recolligere, villicatus vel emendo vel vacando reseruare præbendã fratrum augere ipsosq; diligere. Ad extraneos etiam opera misericordiæ extẽdens orphanis, pupillis & viduis elemosynarum largitione subueniebat, pauperculas cellulas in ædificiis sustẽtabat, fratres & sanctimoniales inibi degẽtes vestiebat, & vix claustrum sibi vicinum habuit ad quod calicem argẽteum non exhibuit. Erat autem in temporalibus sic prouidus, vt ex quadam industria ruinam ecclesię sicut viuens ita etiam moriens siue Abbatiam relinquens sustentaret. Cum enim semper locuplex esset & voluntatem resignandi Abbatiam animo gessisset, timuit ne id quod ipse ecclesiæ vtilitatis contulerat alius sibi substitutus diriperet, magnam partem rerum suarum apud quosdam fratres posuit, quatinus si hoc quod timebat accideret ipsi per hoc ecclesiæ subuenirent: quod & factum est. Nam cum Abbatiam triginta tribus annis rexisset, & paulo post plenus dierum & propter hoc ecclesiæ inutilis prælationem suam resignauit.

CAPVT XI.

De Vodalrico Abbate huius nominis quinto natione de Veringen.

*al. Vœringen.

SIBI QVE Præpositus suus Vodalricus de * Veringen substituitur. Qui cum in ira furoris Domini ecclesiæ huic in Abbatem constitutus fuisset quadraginta nouem hebdomadibus tantum superuixit, in quibus curias tres, Eligowe, Huntvvilare & Ruomashorn, & calicem aureum, ac alias possessiones pro cẽtum nonaginta marcis & centum libris denariorum inuadiauit vel etiam infeodauit. Speciale etiã debitum & sine pignore L X X. libras ecclesiæ reliquit. Hic itaq; cum in ira Dei positus esset, ipso placato & miserante, ab illo à quo in ira positus est ab ipso etiam in ira paralysi percussus de medio sublatus est.

CAPVT XII.

De Heinrico Abbate natione de Klingen.

HVIc igitur suus Præpositus Heinricus de Klingen communi cõsensu omnium fratrum ac ministerialium & totius populi assensu substitutus est: qui statim in ipso promotionis suæ tempore desiderium antecessoris sui Vodalrici de Tegerfeld cognati sui adimplere cupiens, ipso adhuc viuente, depositi non immemor omnes cœnobii possessiones redemit, debita persoluit, immo etiam redditus ecclesiæ per hoc auxit, & omni nisu ad monasterii vtilitatem apud se reposita conuertere studuit cum etiam, sicut in nouitatibus prælationum contingere solet, vt ad curias Regum cum magnis expensis perueniant, ipse Vlmam ad solemnem curiam per expensam centum & X X. marcas sine grauamine ecclesiæ peruenit, ibiq; à Philippo Rege imperiali sceptro honorifice huius Abbatiæ regimine

mine inuestitus est. Secūdo vero suæ prælationis anno apud Babenberg idem Rex sollemnem refectionem Principibus faciens etiam ipse inuitatus centum quinquaginta marcas sine grauamine ecclesiæ expendit. Tertio anno ad curiam Eslingam X L. marcas expendit, eodemque anno ad curiam Vlmæ habitam XXX. marcas expendit. Expeditionem ad Episcopum Erbipolensem promisit, & hanc, sicut prædictam expensam, sine læsione ecclesiæ centum quinquaginta marcis adimpleuit. Quarto anno ad curiam Rauensburg vocatus expeditionem in Lantgrauium Turingiæ promisit, & hanc sicut & prædictam cum XX. militibus vadens CCCL. marcas argenti sine læsione ecclesiæ expendit. In eadem etiam expeditione à Rege Bohemorum & Vngarorum exercitu, & inferiore Rege Ottone, Palatino etiam de Reno fratre ipsius sibi auxilium ferente, in ciuitate Erdfurdensi obsessus per XXX. dies est. Curiam Eligowe & Huntwilare & Ruomashorn ducentis marcis inuadiatas redemit.

EXPLICIT BVRCKHARDVS: INCIPIT CVNRADVS.

CVNRADI DE FABARIA PRESBYTERI S. OTHMARI LIBER

DE CASIBVS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

PROHEMIVM.

ANTIQVORVM gesta patrum, sicut in libro, qui *De casibus monasterii* succincte & compendiose scriptus, non humili stilo legentibus parere potuit, imitantes in quantum possumus ea, quæ nostris acta sunt temporibus, stilo scilicet de paruo scientiæ riuulo explicare curabimus. Igitur à temporibus Philippi Regis, quæ circa rectores huius loci ipsumque locum facta memorantur, breuiter assignare studebimus.

CAPVT I.

De Heinrico Abbate natione de Klingen.

HEINRICVS Abbas non paruæ auctoritatis vir, genere, persona, moribus, prouidencia elegans, de Klingen originem trahens, fortuna pollebat. Qui omni modo ad statum imperii, quod tūc temporis vacillabat, se ipsum cum omnibus ecclesię suę rebus obtulit, adeo vt immensam pecuniam à suo sibi prædecessore relictam expenderet, asserens magnum hoc esse ecclesiæ emolumentum beniuolentiā Principum circa loca Deo consecrata, nec aliter perdurare nisi Principum magnificentia tueantur. Ipse enim nouit.

Virgil. 6. Aeneid.

Parcere subiectis & debellare superbos,

laudis cupidus qui de facili commoueretur ad iram & in momento ad misericordiam, omnibus omnia seipsum faciens paruis paruum magnis maiorem se ipsum exhibuit. Iste in vltimo vitæ constitutus articulo à quibusdam suis monitus familiaribus pecuniam cum supellectili quam habebat distribuere, tale fertur dedisse responsum, *nec mihi nec aliis licet prælatis res dispergere ecclesiæ, cum dispersa nequaquam possimus recolligere*, exemplum suis dans successoribus ne forte distrahant congregata, cum non congregant dispersa. Et iste vias vniuersæ carnis arripuit.

CAPVT II.

De Vodalrico Abbate huius nominis sexto, natione de Sax.

SVCCESSIT huic non minoris auctoritatis vir Vodalricus de Saxo in omni studio vitam maiorum imitari satagens, de quo in sequentibus, in quantum Deo adiuuante poterimus, explicamus. Operæ precium est nunc quorundam fratrum contemperaneorum

rum nostrorum facta ædificationi profutura iuniorum interponere, vt quasi in speculo ipsorum contemplatione dignam inuestigantes viam dignos se studeant illorum & meritis æquiperare & moribus. Cum sit enim moris (vt ita dicam) naturalis senibus iuuenilia sua facta antiquata repetere, dictisque iam elapsa iunioribus ac si recentia anteponere, laudare, renouare, iam habita nihili pensare, cum non tempori sed antiquitati dierum corporumque debilitati possit ascribi quicquid in eis vile iudicatur ac debile. Sicut enim in casibus inuenitur monasterii, locus iste tam membris quam capite semper extitit gloriosus, & quod in membris huius ecclesiæ infirmum iudicabatur ac debile, aliis ecclesiis robustum ac forte. In Abbatibus excellentia fulgebat, principatui formam qua regibus & seculi huius placere potuissent assignans, adeo tamen temperata vt in monasterio constituti & ordini monastico proficerent, nec suæ minus dignitati prospicerent: in membris vero spiritalis sic effloruit disciplina, vt non solum Benedicti Regulam verum etiam philosophiam totamque ad vnguem vsque inuestigarint theoricam. Platonis, Socratis, Aristotelis, Hipocratis, Boetii omnes inuestigauerunt riuulos, adeo vt in suis metris* Philosophi non solum sed & Poetridæ fuerint, quod arduum esse negocium, & præcipue modernis qui aliquam poetriæ nouerunt viam, perpendere satis est facile. Istorum nomina, licet in Casibus monasterii legentibus non sint incognita, in argumentum veritatis ea assignabimus ex nomine.

*al. Philosophi n. s. sed & Poetrarum fuer.

Capvt III.

Nomina quorundam fratrum in monasterio, qui columnæ fuerunt ecclesiæ verbo & exemplo.

Isonem qui omni genere florens Philosophiæ diuersos ex se palmites protulit foecundos, Marcellum, Notkerum Balbulum, qui in carmine metrorum qualis quantusue fuerit quod & *sequentias* appellauit, Notkerum Magistrum artis theoricæ nō pigrum, Ratpertum, Tutilonem quorum in diuinis officiis sollemnia satis recitant carmina, Hartmannum qui vitam Wiboradæ luculento satis sermone conscripsit. Hi locum ditauerunt moribus, ornauerunt scientia & disciplina.

Capvt IIII.

Heinricus Decanus turrim cum tribus construxit capellis.

Verum item nostri temporis ætate moderni patres, qui locum suis præclaris ornauerunt meritis, non minus memorandi, inter quos Heinricus de Saxo trahens originem sua in adolescentia veterum imitatus caniciem quod non habuit armis, factis exequebatur. Qui domus patris oblitus & omnium quæ seculi vanescentis ingerere potuit cupiditas, ad B. Galli res conseruandas toto se animi affectu transformauit & nisu. Vnde non immerito factum est vt custos ecclesiæ, quæ tunc temporis non modico ditata censu inter alias florebat ecclesias, institutus cum digne, sanctus vt videri potuit, in minoribus amministrasset Decaniæ ac Prioratus suscepit officium, in quibus qualem se quantumue exhibuerit in sequentibus si quis indagare voluerit luce clarius animaduertere poterit. Hic in Decaniæ vel Cellerarii officio decimas aliosque redditus suorum negligentia seu incuria antecessorum

rum ab aliis feodi iure possessos manipulari militum manu recollegit. Iste villicatus tres in Tiufenbach, in Roschach, in Hoechst monasterio voluntate & auxilio Abbatum cum requisisset, tria ex inde fratribus instituit seruitia, in Dedicatione scilicet, in festo Thomæ & in suo anniuersario. In restauratione antiquorum ædificiorum inter modernos nulli secundus, in tantum vt nullam officinam reliquerit, in qua non aliquid reparauerit vel in meliorem statum reformauerit. Turrim maiorem à fundamento vsque ad culmen erexit & perfecit, cuius ad fundamentum lapides cum requirerentur prægrandes & adducerentur, B. Gallus quia suis non defuisset extructoribus manifestauit. Nã cum mirabile dictu lapis ille prægrandissimus angularis in sinistro turris latere positus per XL. boum iuga hominumq; fere quingentorum traheretur brachia, vnus casu cum traheret inter lapsus surgere cum non potuisset, lapis ille prægrandis ipsum vehementer à tot iugis boum tantorumque hominum tractus diligentia super lapsi tractus corpus nulla in eo læsionis impressit vestigia, non sine admiratione multorum tam accurrentium quam lapidem prægrandem trahentium, qui in laudem Domini voces extollebant. Capellam S. Mariæ de loco vbi turrim extruxit abstractam vbi nunc cernitur extruxit. Columnas quatuor fornicibus ad aram S. Columbani in crypta supposuit. Ecclesiam S. Iohannis ab Ekkehardo extructam non longe à foribus monasterii sũ sitam in visione admonitus in loco, quo in præsentiarum veneratur & colitur, locauit. Visum namq; sibi fuit vt funibus cinctam eo loco attrahere deberet. Ecclesiam item S. Oswaldi & B. Thomæ meritis constructã dedicari & festiue celebrari constituit, duobus exinde seruitiis institutis. domum lapideam prægrandem successoribus suis Decanis vel Cellariis erexit in ædificio, ibiq; primo grãdia excrescere cœperunt ædificia, & mea & tua appellari quæ prius fuere communia. sed quoniam vix cuiquam transitoria omnia succedũt prospera, quin poculis mellitis immisceantur, amara post multa ecclesiæ collata beneficia ex incuria obliuionis maximum ecclesia per ipsum excepit incommodum in paratutis miro sumptu deauratis X V I I I. crematis, quæ trecentis marcis & amplius computabantur in precio.

CAPVT V.

De electione Vodalrici benignissimi Abbatis.

ISTE germinis eiusdem ramusculum de Saxo ortiundum dulcis plantationis florem perspicuum, quo in ramum terebintũ excrescente prægrãdem, dulciloquis grammaticæ & dialecticæ floribus imbutũ informare fecit, informatumq; Parisias ac Bononiã transmitit, iurisq; peritum cum summa diligẽtia repatriatum omnibus bonis conformatum ad summa prouexit. In quo cum mira verborum esset affluentia sapientiæ nectare condita, necnon spectabilis vultus animiq; iocunditas gloriosa, cũ esset Portarius dignus à cunctis Abbatiæ præesse iudicatus est: sicq; in Abbatẽ tã clientum quã fratrũ in monasterio voluntario eligitur arbitrio totiusq; vulgi clamore electus. Apud Basileã igitur Philippo Augusto præsentatus honorifice ab ipso cum suis excipitur & in Principem promouetur, & quia lumen accensum sub modio latere non potuit, Dic, inquit Rex, noue Princeps quid in perplexa sentẽtia cæteris non bene cognita Principibus sentias, eructa verbũ, nodos extrica difficiles de armario olim S. Galli nostrorum instillatos auribus antecessorum Augustorum. Saluã, inquit, reuerentia Principum conflictum inter se habentium iuris procedant instituta non mea sagacia sed legum iusticia. Principum, inquit, conflictus inter se varia repugnantia sic est elucidanda, vt amputatis opinionibus superfluis ad vltimũ fiat concordia

cordia, quæ quomodo stare possit & non legum sic explicat distinctio. O mira in iuuene Principe Mercurii Philologia, quæ sparso rubore iuuenili promulgauit eloquia cordis dudum instincta cassidili, Laudatur ab omnibus, dignusque summo iudicatus honore reuersus est ad monasteriū. Quo postliminium domum reuerso pii sui prędecessoris & habitum memorans & verba; habitum videlicet pecuniæ Heinrico de Eicheim Præposito cum aliis sodalibus creditum, & verba quibus licere sibi non esse conueniens vt dispargat congregata quæ non congregauit, pecuniam ecclesiæ sibiq; creditam repostulauit. Ipse hospitalitati nimie dans operam, requisitam ab Abbate sibiq; creditam non reddidit, quoniam in hospitibus omnia quæ habere potuit expendit. Et quid fecisse credis Abbatem indignum, nisi vt pecuniam sui iuris à fratre sibi subdito expostularet? Nolo, inquit, fratrem mihi creditum pro qualicunq; exactione perdere pecuniæ. O virum inter mille septies probatum, quem nec caminus incendit penuriæ aduersus fratrem, cum ipsum in sua habuisset potestate, neque *auri sacra fames* à caritate fecit apostatare. Erat namque iocundus in facto, blandus verbo, vultu delectabilis, cui nulla vnquam se intulit acedia, fortis in aduersis, humilis in prosperis, simulator cuiuslibet rei ac dissimulator pro tempore, & quia fidelis amator fratrum in nullo ipsos voluisset offendere. Qui in triuio Grammaticæ, Logicæ, Rethoricæ & Philosophiæ non mediocriter eruditus, in iure forensi & ecclesiastico quicquid excogitare poterat, faceto Mineruæ poculo cunctis audientibus propinabat, & quoniam scientia inflat, sublimioribus se regni Principibus & actu æquiperabat & moribus, & quum infra ordines constitutus in sacerdotē debuit promoueri, promotus talem se exhibuit in peragendo officio, vt humilitate morumq; temperantia & perfectissimis se viris æquipararet & moribus. Suæ tamen dispensationis prępeditus negocio* quum oportuit suum executus est officium. sed & si quando celebrabat, sic deuotum se studuit exhibere, vt non hominem sed Angelum, si liceret, crederes celebrare. Dies quadragesimæ cum summa studuit reuerentia obseruare. *al. quam.

CAPVT VI.

ACCIDIT interea vt omnis boni inimicus zizania inter Comitem Hugonem de Monte forti & Heinricum de Sax. sæpe memorati fratrem Abbatis, summo conatu ingereret & pacē sæpius firmatā infirmare satageret. Vnde factū est, vt castrum à memorato Heinrico de Saxo inchoatū clanculo volēs surripere, tempus nactus opportunum tum propter iam dicti Heinrici absentiam, qui tūc forte ierat in Hispaniam suis omnibus Abbati fratri commissis, tum propter dies Passionis in quibus etiam reconciliantur homicidæ aliique malefactores, in die Parasceuæ cœpisset destruere, volat fama auribus venerandi ac fidissimi Abbatis quid Comes cōtra fas moliatur. Anxius ille dubitat quidnā facere debeat duplo circūseptus mucrone: si Comitē, inquit, à malefacto q, inchoauit non reuoco, castrū cum non sit munitū destruet, hæc mihi à latere vno exurget contumelia, cum tutelam promiserim fratri exulanti: si pacis summæ tempore, quod cilicium expostulat non arma, lacrimas nō militares alas, vereor ne mihi cedat in incommodum, & hoc à latere alio. Et quoniā miseratio Dei multa est, fides exigit vt credita debeam defensare, & patriam toto nisu violenta si possum manu eripere. Exurgat igitur fidus mihi miles, si quo modo cōtumaciam morsu colubrino compescat exortam. Die igitur Parasceuæ ad locum veniens Comitem longe profugatum depulit, sibique commissis pacem, vt promiserat, redditam conseruauit: nec tamen impune. Audiant spiritales bellicosi, vindictam ab illo expectent qui se eam promisit retribuere. Nam dies

*al. conici. illa vt * conicio bellorum frequentium fuit initialis, nec tamen vmquam victoriæ fatalis. Ipse namque carnali fratris amori dum pacis postposuit auctorem inter amicas postmodum cateruas victus succubuit. Sed his ad præsens dimissis ad alia stilum vertamus.

CAPVT VII.

LIBET hoc loco interponere de mutatione imperii occasione negocii præsentis, quoniam multa exinde monasterio venere incommoda. Heinrico excellentissimo Imp. Augusto defuncto Principibus regni loco suo regnare volentibus, diuersi diuersa sapientes toto sibi conatu Reges quilibet pro libitu eligentes, pace vbique perturbata, Philippum alii memorati Imperatoris fratrem, alii Bertoldum Ducem de Zaringen, alii Ottonem Ducem Saxoniæ elegerunt, iuramenti quod Friderico nato Heinrici Imp. fecerant obliti. Vnde accidit vt maiori pro parte Principes Sueuiæ Philippum sibi Regem, ac si tutorem fratruelis adhuc infra annos degentis eligerent in Sicilia sub tutoribus constituti, cumque Principum quorundam mens in facto tali opponere se vellet conamini, cum nec filium Imperatoris Heinrici vidisse se dixerint, monitu Diethelmi de Crenkingen Constantiensis Episcopi & Augiæ Abbatis Philippus animatus regnum sibi vsurpare aggressus, quos prius habuit dubios Sueuiæ Barones, Principes & Comites, fidissimos inuenit & stabiles. Inter quos piæ memoriæ venerabilis Pater noster Heinricus dum decertasset vsque ad finem Vodalricum tam regiminis loci huius quam factionis erga Ottonis alterius partis electū reliquit. Qui post syrtes scopulosq; procellosos bellorū velis secundis, dato temige fortibus *attemnis, iunctis sibi Principibus Regi fidissimis vltra fines Albæ fluuii Ottonem propulerunt. His & huiusmodi negociis regnum cum suis hac atque illac iactabatur Principibus, & ecclesia nostra multis subiecta fuit incommodis. Verum enim vero conquisito summi assensu Pontificis Innocētii nominis huius tertii cum ad portum venisse se crederent tam Rex quam Principes in ciuitate Babenberg præstolante Rege quo advsque vniuersis colligeretur exercitus flebotomizatus ibi requieuit: sed requies, quam sperauit, facta sibi fuit exitialis. Nam proh dolor à suo domestico Comite Palatino de Widelisbach pro eo, quod promissam sibi fraudauerat filiam Beatricem, quam Regi Hispaniæ dedit filiam, ficta pace * iugulatur.

*L. antemnis.

*al. ingulauit.

CAPVT VIII.

ANNO Domini MCC VIII. incredibile dictu quanta perturbatio, quā ingens luctus cunctis regni Principibus euenerit: omnia confusa, omnis ordo perturbatus Principum, Comitum & Baronum, cum de se quisq; diffideret. Ipse tamen malefactor prout malefecerat recepit, à Marschalcho Heinrico de Chalendine non longo post tempore occisus. Nobis etiam, quæ sperabamus cessisse in commodum, quā plura venere incommoda. Venerando itaque patre nostro domi sua iura tuente & ecclesiæ vtilitati toto inuigilante conatu cum Aduocatia aliaque quam plurima feoda nostræ cessissent iurisdictioni, Bertoldus Dux de Zaringia quatuor milia marcas argenti monasterio, & clientibus auriculariis CCCC. itē pondo argenti marcas obtulisset, hoc pacto vt Aduocatiam sibi suoq; heredi filio & non aliū, si forte filium quem tunc nō habuit acquisisset, numquā se alienaturū iuramento voluit confirmasse. Abbas seniorum fratrum postposito consilio, sed ministerialibus magis assentiens qui potentiam dicti Ducis formidabant, huic petitioni tam salubri acquiescere dissimulauit, fratri suo nisu toto aduocatiam magna pro parte volēs adiungere. Sed frustra. Beatus itaq; noster hoc

interrupit patronus,multa licet alia interuenerint infortunia. Castrũ Ringegg nutu & consilio ministerialium, cũ suæ debuisset esse ecclesiæ pro parte, cũ sibi vendicasset Wernherus dictus Constantiensis Episcopus suotũ & ministerialium & nepotum de Arbona, qui forte tunc idẽ occupauerant castrũ non manu Episcopi sed Regis,econtra asserebat. Nam in suæ fundo ecclesiæ illud esse constructũ relatione quorundã cum affirmaret,partibus inter se vtrisque aliud&aliud inter se pro suæ libitu conscientiæ asserentibus,curritur ad arma, odia nostratium& Arbonensium nec non Constantiensiũ referantur antiqua. Pernix volat vindicta, cum quisq; suã antiquam maioris respectu causæ vult recolere: Constantienses suæ occasione ecclesiæ, Gallenses æqua lance: illi Episcopum,isti Abbatem, nominatissimũ scutũ suæ anteponerent causæ & vindictę. O dole mira reperte barbarie, qui vt teipsum exetas, tuę venena malitię & inter inimicos æque & amicos dissеminas. Surrexit tunc gens contra gentẽ. Cerneres circumquaq; domos inflãmari, rura infirmari vsque Constantiam, omnia ac si anathemati exposita destructum iri. Neq; enim nostræ partis homines huiusmodi effugere potuere incommodũ, eum fumus nostris insurrexerit naribus,flamma oculis se illexerit præ dolore lippientibus. Nunquid tũc temporis aliquis pro tantarum concordia opposuit ecclesiarũ? Nõ fuit aduocatus qui suam tueretur ac defenderet aduocatiã, non spiritalia requirebantur vt oportuit iura,dum quisq; fortiter quærit facere. Hi in armis & in equis, paupetes S. Mariæ & S. Galli in lacrimis aduenerunt. Interim portitores pacis inter vtrasq; partes Eberhardus de Rordorff, Heinricus de Kalphen, Abbas venerabilis de Salem & Augiensis, qui ad litem decidendã pacemque informandam operã dederunt. Bellona tamen spumantiũ ad bella equorũ hinnitu aures arrigens iuuenis Abbatis, nacta tempus animũ ad gestus tales naturaliter informatum non iuris facetia sed armorum copia, in qua confidebat & confidere habebat, si suorum se militum sibi qualiter debuit exhibuisset circumspecta sollercia. Quod quia secus, nostratibus& triũphus cessit& victoria. Bello inito cũ iam se victoria in milite exercere contumaci in campo Breitenfeld cœpisset, Vdalricus Comes de Kiburg multorũ recordatione postposita beneficiorum,quæ loci huius sibi præstiterant Abbates, ex obliquo, cum iam potirentur nostrates victoria, spemq; nostrã lugubri satis fine eneruatam in captiuitatem redegit. Dies ille infaustus huic fuisse fertur ecclesiæ, non paruo rememorandus tempote, cum non armis sed oratione locũ debeamus manutenere. Exemplum habemus Victorem magnũ Ducem Curiensis Retiæ, qui cum fraudẽ loco molitus est ignis B. Gallo visione clarifica se tuentibus, Dux idem equo lapsus à suis cum dolore est reportatus. Fuit item aliud vindictæ indicium euidens memoria dignum, quod in ecclesia beatæ Fidis violatoribus ipsius euenisse nemo qui interfuit ignorat. Manentibus in ciuitate militibus & cuicunquaq; stipendiis deficientibus Cunradus de Schœnnenstein homo militaris,quo nullus in toto militum globo audacior, beatæ Fidis inexpertus virtutis ecclesiam ipsius audacter irrupit, & quæque annonæ cõpetentia repperit ab ecclesia cũ quibusdã supellectilibus in ciuitatẽ transportauit. Secuta statim fuit vindicta. Miles quidam Bertoldus nomine de Mepplicas in horum consortio signifer crastino in obsidione, quod Episcopi cella nominatur, castri telo transverberatur. Alius item simili morte plectitur, & vt breuiter dicam, nullus eorum qui ecclesiam iam dictæ virginis impune euasit, quin aut cæcaretur, aut suspenderetur, aut gladio puniretur. Adolescẽs quidam nobilis in horum consortio cum ecclesiam spoliasset, cingulum volens sumere militare, in ipsa nocte sancti Spiritus quando celebratur festiuitas, in crastino cũ vellet cingere mortuus in lecto repperitur. Cunradus de Schoennenstein in

M vigilia

vigilia ipsius virginis saxo præcipitatur. Mirum dictu, ego qui hęc scripsi Cunradus Presbyter S. Othmari dictus de Fabaria, in ipsa vigilia stans ante fores monasterii audiui & vidi, quod scuta quædam ibi pendentia sic se excusserunt, quod in pauorem me duxerunt, & hoc quoddam fuit præsagium futurorum. Huius tamen occasione prælii quamplura suis largitus dona tyronibus, plura beneficia, inter quæ Comiti de Dilingen ducentas marcas pro resignatione mãsuum xx. in manus Abbatis, quas ab ipso iure recepit feodi. Fama interim, omni pernicior malo, auribus instillata Ottonis Pictauiæ Comitis insinuauit, Philippum sibi aduersarium à Palatino occisum Comite. Rex animosus iudice Deo electus quicquid in electione prius habuit infirmum, coadunatis in electione Principibus omnique tergiuersatione postposita vniuersaliter ab omnibus eleuatur in Regem. Confirmatus in regno quęque, sui iuris non solum sed ea quæ Philippo attinebant, iure sibi proprietatis vsurpabat. Aduocatiam etiam huius ecclesiæ quasi hereditario ad se iure transmissam coniugis, quam acceperat, filiæ videlicet Philippi, ad se iure transmisã. Et quoniam Heinricus frater Abbatis partem huius receperat Aduocatiæ, ipse Rex Otto vt cederet Aduocatiæ S. Galli, Abbatiæ Fabariensis Aduocatiam tricentarum

al. pignoris. marcarum pondo pignori obligauit. Qui Rex cum captiuos Abbatis in Atbonensium potestate constitutos redimere dissimulasset sic nostrum ostendit Abbatem, vt si liceisset, se & res ecclesiæ periculo exponere non pertimuisset, quod & postea tempore comprobauit. In Italiam Rex profectus data spõsione iurisiurandi, ne Fridericum Heinrici Augusti filium in omnibus sibi iure hereditario attinentibus, Romanamque ecclesiam in nullo perturbaret, promouetur in Augustum ab Innocentio tertio, non diu porrectum conseruans iuramentum, quin summo promissa Pontifici breui infringere attemptasset. Nam Fridericum puerum Imperatoris Heinrici filium regno Siciliæ proturbatum sicut Romano sic etiã Siciliæ nisu toto regno conatus est pellere. At summus Pontifex ammonitorias iuramenti, nec non minatorias cum frequenter sibi super hac re misisset, nec ab incepto reuocaret, cumq; terram B. Petri cremare non pertimuisset, communi omnium conprouincialium iudicio citatum, canonice tandem excommunicatum finibus abegit Appuliæ. Huius fama excommunicationis mandato summi Pontificis peruolat Sueuię Principibus non ingrata, quos iam dictus in suis perturbauerat tam feodis, quam consuetudinalibus iustitiis. Quid multis moretur? grauis Italicis, Alamannis grauior, suis ingratus, fines attigit Alamanniæ. A nullo sibi Principe occurritur, nulli gratus excipitur. Summus interim Pontifex Heinrici Imperatoris filium ab Italicis primo fere omnibus, post Alamanniæ gratum Principibus transmisit. Veniens igitur primo à Curiensi Episcopo, postmodum à nostro suscipitur Abbate Vdalrico dudum nominato, ipsiusque ducatu & auxilio vltra montem, qui Rukkenbein nominatur, ad monasterium vsque perductus honorifice ab ipso suscipitur, & ad Constantiam vsque suo ducatu perducitur, Ottone interim ad Vberlingas cum suo manente exercitu. Episcopus Cunradus de Tegerfeld interim non bene animatus, licet excommunicatũ Imperatorem audierit, suorum quorundam consilio ipsum in ciuitatẽ nõ sine periculo sui aliorumq; multorum admisisset. Animosior autem factus viso Abbate cũ tanta militum frequentia ponte munito locum dedit vt excõmunicatus non solũ sed & omnibus denunciaretur esse vitandus. Et hæc per Episcopũ Barensem legatum Apostolicæ sedis, qui cũ Rege eo loci aderat, ita facta sunt. Rex interim Basileã vsq; consultu Abbatis & quorundã Magnatũ auxilio ꝓgressus, Abbas cũ magno militũ frequẽtia nõ paruo fuit tẽpore, quousq; Imp. ad Brisachũ veniens turpiter inde fugiẽs in Saxoniã, vnde venerat, redi-

ſedite compulſus eſt. Noſtra tunc temporis in honore permaximo floruit eccleſia. Quicquid in cauſis ſubtile & in regni negociis noſtro indagandum reſeruabatur Abbati, qui philoſophica quadam perluſtrabat cuncta ſagacia, & circumſeptus vndique miro philologiæ indagabat cuncta ſermone. Ipſe Romam veniens ab Innocentio ſummo Pontifice honorifice ſatis ſuſceptus in cunctis, propter quę venerat, regni negociis talem exhibuit, vt miro omnium veneraretur affectu, & infulam pro vitta ſua gerẽdam gratis ab Innocentio ſuſciperet. Inquiſitus ab Apoſtolico de B. Notkero, an magnæ penes Alamannos eſſet auctoritatis, dignum eum iudicauit canonizatione Catholica, reſponſo Abbatis audito. Finito negocio, pro quo venerat, multis Apoſtolico xeniis transmiſſis auctus benedictione ipſius ad propria remeauit, Regi ac Principibus bonum, pro quo ierat, nuncium reportans. Innocentio viam vniuerſæ carnis ingreſſo Honorium ſuum ſucceſſorem pro regni adiens negociis Imperatorem Conſtantinopolitanum, qui interim eo in ciuitate manente promouendus in Imperatorem eo loci cum magno venerat apparatu, ne apud S. Petrum conſecraretur allegationibus impediuit quam plurimis, dicens eo pro Romani ſtatu imperii ibi manente non licere Imperatorem conſecrari niſi de voluntate Principum Principis. Veniente Imperatore * Conſtantinopolim cum aſſurgeretur ſibi à Cardinalibus & à cunctis Romanæ dignitatis optimatibus Abbas glorioſiſſimus loco ſedens Romani Principis non mouebatur, indignantis animi ſignans effigiem, ac ſi non legatorie ſed poſſeſſionaliter locum ſoli teneret Imperialis. Conſecratus eſt autem Imperator non in eccleſia B. Petri, ſed in eccleſia B. Laurentii extra muros, qui cũ coronatus in ciuitatem dum vellet peragrare toto conatu ne fieret elaborauit & obtinuit. Lite inter Conſtantienſem noſtramque eccleſiam non determinata Otto tam de manu Epiſcopi quã Abbatis caſtrum Rinegg ſuſcepit cum aliis ſibi adiacentibus beneficiis. Lite indeciſa pro ſilua ad Trogen contẽdentibus his de Arbona, noſtrates ſiluam incidentes vnus pede eſt mutilatus: pro quo Abbas animoſus ſex ſuorum non viles perſonas fecit mutilari, ſicque illorum omni tempore vitæ ipſius ſopita eſt contumacia. Ipſe præbendam nocturnam de bonis Sanctę Fidis forte minus iuſte adauxit in pane, qui dimidius in refectorio fratribus dabatur. Circatoribus iuxta mandatum Apoſtolici monaſteria ſingula perluſtrantibus ſuo tempore in tantum eius & religio placuit & monaſtica noſtra conſuetudo, vt ſcribenda cenſerent aliiſque monaſteriis oſtendenda pro ſpeculo.

*Leg. Constantinopolitano.

Anno Domini MCCXV. mœnia huius villæ exuſta ſunt igne domeſtico VI. Nonas Maii intempeſta nocte, Abbate noſtro præſente & tecta monaſterii & clauſtri ædificia multa ſollicitudine defendente.

Capvt VIIII.

Patratis omnibus, quæ ſibi à Rege acceperat, mãdatis in Italiam iterum cum Rege iturus apud Babenberg ipſum conuenire geſtiens, tum pro fratre ſuo Heinrico tum pro aliis negociis ſuperuacaneis ibi manens, poſt multam Mineruæ faceciam cum omni dignus poteſtate clamaretur à cunctis, neſcimus quo Dei iudicio vi febrium validiſſima corripitur, magnoque labore domum aduectus non ſine grandi omnium dolore recipitur. Fuit tamen murmur inter confratres, quod res eccleſiæ ad reperationem belli inter fratrem ſuum Comitemq; de Monte forti habiti damnabiliter & irrecuperabiliter diſpoſuerat infeodare: Sed *non eſt conſilium, non eſt potentia contra Dominum.* Audiant Abbates qui licenter res B. Galli ſibi creditas non dono collatas alienare non pertimeſcunt.

Ecce Abbas, de quo nunc est sermo, gloriosus inter Principes, carus inter fratres, dum respectu fratris à tramite iusticiæ deuiat, manus Domini & vindicta B. Galli à tali proposito ipsum refrenat. Ingrauescente languore vnctus oleo tam dulci eloquio fratres de contemptu mundi alloquitur, & in tantam eos compunctionem induxit, vt à lacrimis abstinere se nequaquam potuerint. In magna igitur agonizans tribulatione spiritum reddidit, cunctisque loci huius amatoribus dolorem non paruum inflixit. Testantur versus in lapide ipsius superscripti, qualis fuerit, & quam gratus omnibus:

Inuida petra nimis quæ tantum claudis honorem,
Aequiparem minimis, nec summis inferiorem.

Retulerunt quidā de ipso agonizante, quod audierunt voces plangentium, & bullitionem Caldariorum. Habuit etiam in consuetudine pauperculis post partum mulierculis in pastum ad dies XL. subuenire, cuius dies annuus in festo Teclæ celebratur.

CAPVT X.

De electione Ruodolfi de Giutingen.

IGITVR transacto planctu tam lugubri nos, qui sub vmbra cedri altæ quasi in Libani montis vertice consedimus, odore suaui refecti electioni operam dantes Ruodolfum elegimus Præpositum, Decanum atque Cellerarium, virum industrium, magnæ virtutis hominem, qui de Giuringa originem trahens omnia monasterii beneficia cum pertransisset ad vltimum Abbatiæ gradum conscendit, in quo satis profecisse potuit, sed non profecit nimio erga parentes ductus amore. Abbatiam ab Imperatore Friderico recipiens ecclesiam in magno repperit debito, quod antecessor suus pro honore huius ecclesiæ & pro imperii expenderat negociis. Inuenit tamen quadringentas argenti libras & LXX. marcas, quas ab antecessore suo relictas in vsus suos habuit expendere. Væ priori rumori, quem de suo habuimus antecessore benignissimo, cuius nobis & vmbra fuit *refrigium, & memoria nunc in labore solarium. Duo nobis venerunt væ postmodum, quia crescente debito honoris tabescebat incrementum. Nam in Italiam Rege profecto cum mandatum ab ipso eundi cum exercitu accepisset, iuuenis licet, piger tamen adulationi quorundam aures accommodans dicentium, turbidus est aër in Italia, &, vt dicitur in prouerbiis, *Leo in via, leæna in semita*, tricentis quinquaginta marcis Regi datis se ipsum ab hac exemit via, cum ducentis marcis & Regi seruire & suæ profecisse potuisset ecclesiæ.

* L. refrigerium.

Omnes enim Principes, qui ierant, donis dotati ingentibus rediere ad sua cum gaudio. O Abbatem iuuenem pigrum, acedia confectum! Nonne sublimitatis ordo expostulabat frequentiam militum, & intermiscere re consiliis optimatum? Videris ne forte re retraxerit quod parentem primum Paradiso exheredauit. Sed, inquis, clara est iuuentus, quæ non de facili possit cohiberi. Ista est insania, quæ à Principe maxime dicitur comprimenda. Væ secundum abiit, tertium expectandum. Ad minuendum debitum ecclesiæ vocatis ministerialibus, fratribusque conuocatis, iuramento interposito ratih abitio processit in medio, vt fratres de communi viuentes eo pacto suos quisque redditus ad persoluendum vno daret anno, computatione facta CLX. pondo marcharum & ipse ducentas de suis redditibus marcas pro debito daret, ipse de reliquis viueret: Sicque computatione cum agape familiarium ecclesiæ vsque ad ducentas marcas omne debitum esset persolutum:

sed

sed frustra. Nam Ananias cum sua Saphira fraudauit de precio & ecclesiam in priori reliquit debito. Vereor ne væ tercium rostro suæ maliciæ locum inficiat, & qui cedri sub vmbra sedimus gloriosi, vtinam sub vlmo requiescamus non sub paliuro. Dicat tamen aliquis, nonne fratrem suum prouehere debuit ad summi gradum sacerdotii? si potuit debuit plane, sed sine sibi creditæ detrimento ecclesiæ. Eligitur in Episcopum Curiensem frater eius Albertus Præpositus S. Stephani Constantiensis non magnum habens accruum pecuniæ. Item alterius partis eligitur alter æque fortis litteratura & parentela. Romæ causa ventilatur, pecunia expenditur, electi partis vtriusque moriuntur. Pœnitet Abbatem rerum suarum simul cum amissione fratris expensio. Ad recuperationem itaque fratris & expensæ tandem laborauit & episcopatum consecutus est, elaborans vt super duos haberet dominium Principatus. Oportuit tamen eum obtinere Abbatiam dispensatorie, pro quo item tricentas marcas persoluit curiæ Romanæ. Contentione item in Episcopatu Curiensi cum ministerialibus habita, cum in Apuliæ partibus Imperatorem adiisset, licet non ab ipso prius visus honorificentissime tamen ab ipso susceptus est & habitus, vsque dum curia in Cremona data cum militum copia gloriosus apparuisset. A Cardinali itaque Romanæ ecclesiæ, quem humanissime in monasterio nostro tractauerat, quia fratrem suum ducentis marcis argenti in vasallum conquisiuit, in suo ipsum habens comitatu Romam perduxit promittens omnia quæ vellet à summo se Pontifice conquisiturum. Cuius spe promissionis ecclesiam nostram siue domi siue Romæ siue alias manendo debitricem fecit mille quadringentarum marcharum. Vnum admonendo potius quam exprobrando capitulum cunctis tam præsentibus quam futuris, qui hæc legerint, ad commodum antepono, ne sigillum conuentus vel Abbati vel cuiuis fratri concedant quouis pacto sine indeterminata causa, quoniam omnia ista monasteria propterea inuenerunt incommoda. Ecce tertium væ expectauimus: expectauimus & experti sumus, & sicut non sub vlmo sed sub paliuro spinis tribulationum pungimur. Et ipse viam vniuersæ carnis cum omnibus fere qui in suo fuerant comitatu ingressus sepulturam habuit gloriosam in ecclesia S. Iohannis maiori Lateranensi: aliis hac atque illac prout oportuit sepultis. Referentibus qui interfuerunt aliquibus audiuimus, quod Portuensis Episcopus Cardinalis apud S. Rufinam multa cum fouebat diligentia tam defunctum quam viuum. Episcopus iste & Abbas noster ecclesiam S. Leonhardi dedicauit V. Nonas Maii. item duas cryptas nostras, XII. videlicet Apostolorum & omnium sanctorum, XI. & X. KAL. Octobris, Anno Domini MCCXXV. Descriptis in superiori pagina casibus antecessorum nostrorum Abbatum venerabilium, attendentes quoniam omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad legendum, ad audiendum, quia audientes ad benefaciendum quandoque maiorum exemplis prouocat, quandoque de malis vitandis cautificat, ad eam, quam vidimus, electionem in Abbate Cuonrado stilum auxiliante Deo conuertimus.

CAPVT XI.

De electione Cuonradi Abbatis de Bussnang.

ANNO incarnationis Domini nostri Iesu Christi MCCXXVI. defuncto supra memorato Ruodolfo Curiensi Episcopo nostroque Abbate in Romana curia, fratres de morte cari patris contristati iuxta summi Pontificis statuta Innocentii magna instantia elabo-

rabant, quomodo & dignitati electionis à Regibus condonatæ, & monasterii pro posse prospicerent vtilitati, & quomodo reuerentissimus ille Abbas & Episcopus non in loco decessit, cum in primo noctis conticinio intempestæ nuncium tam infaustæ mortis accepissent, quique suum ad vtilitatem ecclesiæ procurandam composuerunt animum, & ne laicorum manus valida electionem suam violentia iuris infringerent modis quibus poterant elaborauerunt. Erant tunc temporis in loco personæ discretæ satis & iuxta seculi prosapiam nobiles: inter quas præcipue Conradus de Bussnang originem trahens, ætate quidem iuuenis, maturus astutia, ingenio callens, forma conspicuus, statura, quæ nec longa dici possit, nec breuis, hilari vultu, intermixta tamen * ruboris forma rigoris ad se quandam habens prægnosticam, oculi roscidi firmitatem & constantiam signantes viri, dira vox, in blandiendo risibilis, in exasperatione terribilis, sic tamen variabilis, vt dulcedinem dilectis, amaritudinem suspectis intermisceat.

* mss. roboris.

Perspicuam tenet hanc prognostica forma figuram.

Nam teste Horatio Poeta; *In Arte Poetic.*

Vultum verba decent iratum plena minarum:
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: iuuat aut impellit ad iram.

Iste in præpositurae officio strenuus fuit & circumspectus, cuncta sibi credita circumspecto agens animo, ad obtinenda ecclesię iura sedulo inuigilans, amans hospitalitatem, sibi frugalis, largus aliis, honestis amabilis, peruicax auaris. Mirum dictu, homo non in foro educatus forenses naturali quadam philologiæ vrbana sagacitate sic superabat, vt Tullii facundiam, vt Mercurii astutiam in ipso comprehendas, adeo vt sibi obstantibus tremor concutiat & animum & habitum. Igitur communi omnium electus & voce & animo, antequam in auribus vulgi hæc promulgaretur Oratio, seu electio ministerialium percelleret auditum, ne facta canonica ab omnibus electio violentia laicali deturbaretur, electio fratrum, antequam loco cederent, ab omnibus fratribus est obedientia promissa confirmata ad significationem sinceritatis & dilectionis, quam sic deuote sibi exhibuerant. His ita gestis antequam loco decederent, non coactus nec rogatus verso vultu & manu ad aram S. Saluatoris iurauit in omnibus bene se facturum & fratribus & loco. Ex quo vero mortis insperatæ fama infausta ministerialium percrebuit in auribus, attoniti & non sine armis conuenerunt pro suo quilibet voto Abbatem, sicut ante consueuerant contra Innocentii instituta, volentes eligere. maxime vero intenderunt electionem iam celebratam à fratribus in præposito memorato infringere, si quauis ratione potuissent. Sed frustra: quia in vanum iacitur rete ante oculos pennatorum. Ipsi namque fratres oculo prouidentiæ pennati furibundas ipsorum supplantauerant machinationes. Caulæ Christi desolatæ arma intentarent & ipsi, si saperent desolati tam caro tamque pio patre ac domino.

Quid geris insana rabies modulamina vana?
Tetra manus laica tua non tibi suppedit hasta.
Arma ferunt, qui castra petunt, qui bella sequuntur.
Arma luunt, dum plaustra ruunt, fortes perimuntur.

Nos vero gladium spiritus habentes, animositate quoque electi Abbatis roborati, susurra ipsorum vana floccipendimus & minas. Iusticia namque dum staret pro nobis, ipsam non minus manu valida suorum, si fuerat necesse, defendere habuimus & amicorum & parentum.

Ipsi

Ipsi vero videntes vnanimem totius assensum Conuentus, & ipsi dissimulata palliatione obnubentes tali dignum acclamabant administrationis sublimatione.

Capvt XII.

Præsentatvs itaq; apud Vberlingen Hainrico Regi semper Augusto, Duce Noricorum in curia manente, cuius cōsilio res imperii per id tēporis disponebātur, aliisq; Principib. abbatię vt decuit principaliter suscepit inuestituram. Qua suscepta rogatus à Rege & Duce præfato, vt partem Aduocatiæ possessionum quarundā S. Galli in pago Turgaugiæ Hartmanno Comiti de Kiburg pignori feodaliter obligaret argenti marcis sexingentis, strenue contradixit, instantibusq; in precib. importune minis, inq; tali casu suę tam incommodo ecclesiæ quasi iubas exerens leonis viriliter contradicere non pertimuit, ita vt & nostris pauorem, astantibus gigneret ammirationem. Nam

Ditat honor mentem meritis minuitq; timorem.
Hoc nactus culmen ructans de pectore fulmen.
Sauit ad exedras, Primatum soluit & edras.

Potuit itaq; dici à circumstantibus: Quisnam, putas, Princeps iste roboratus in sui erit principatus dominio? & quis tam subito Regis tantiq; Ducis se opponere pręsumat precibus, cum ipsorum petitiones mandatorum videantur esse affines? Nesciebant tamen illud prouerbium antiquotum: Ex illo Horatii

Quod noua testa capit, inueterata sapit. Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu.

Ipse namq; in tenera adhuc ętate nullius vnquā sine talione suscepit iniuriā. Quod si hoc in viridi, in arido multo dignius, quia maturius, cū pro sibi credita se opponeret ecclesia. Neq; enim fuit licitū res Aduocatiæ sibi creditæ frustratim scindere, sed totā simul Aduocatiā cōseruare illibitā. Obtinuit tamen ipse Aduocatiā à Rege pro memorati pondere argēti iure pignoris habēdam.

Capvt XIII.

His ita gestis honore pręcinctus eximio cum lares reuiseret proprios, a fratribus honorificentissime maximoq; receptus cum tripudio, dicentibus:

Lux fratrum, patriæ decus, optime, inclite salue,
Ad caulas proprias venienti pangimus odas.

Quibus laudibus eximiis lætus satis effectus & alacer, relatis Deo ac patronis ecclesiæ fratribusq; gratiarum actionib. voto se tali publice constrinxit, vt prout melius posset toto semper nisu res ecclesiæ cōseruaret, dispersas cōgregaret, & vt iura ecclesiæ inuiolata semper haberet, fecisserq; pro modulo, nisi perplexissima ipsum retentassent negotia. Inuenit namq; ecclesiā MCCCC. marcharum argenti debito teneri obligatā. Quid ergo faceret anxius hac illacq; versus ignorabat. Prædia vendere noluit, obligatas curtes nimis doluit: sciuit tamen penes se, quia redimi oportebat prędia, q̄ obligata pignori erant. Pertractabat Romanę debitū curiæ, de quo se nō facile arbitrabatur expedire. Sed qui Danieli absconditū reuelauit consilium, ipse suum ad vtiliora ecclesię faciēda reuelauit animum. Hac igitur vrgente causa, accitis fratrib. clericis ac laicis vtriusq; conditionis ministerialib. ac plebeiis, apologiam eis grauitate quadam animi proposuit significans, nisi celeriter obuiauerint, quale ipsis suisq; liberis immineret periculum. Sermo fratrum laicorum:

Dic, pater, angaris mentis, cur dicere tardas?
Vis occultari plagam: non quis medicari.

Responsio Abbatis:

Pro vobis angor, pro me nimis vndiq; frangor.

Igitur tali eos ſermonum conuenit Minerua: ô fratres mei dulciſſimi, viſcera mea in Domino, eadem qua me procreaſtis in patrem caritate vos aggredior. penſate quid vobis immineat periculi. Vos reliquiſtis omnia, parentes & ſpacioſa prædia, & vouiſtis Deo vos hic ſeruituros vſq; in finem vitæ: Conſulite vobis & nobis, in quanto ſimus poſiti debito, non pro noſtra neceſſitate ſed anteceſſorum meorum improuidentia. Prouidete vobis, ne forte depereat honorifica fama, qua præcelluit eccleſia noſtra cunctas totius Alamanniæ eccleſias in ſymphonia ac diuerſi generis officio. Quæ ſi attenuabitur tam graui debito, in tam ſolemni vix ſtabit obſequio. Hæc ad fratres. Miniſteriales vero huiuſmodi verborum aggredi artem probat ſchematib. O præclariſſ. milites B. Galli, vos proſapia generis & nobilitas ac magnificẽtia eccleſiæ magnificauit, immo & ipſa in vobis magnificatur & in filiis veſtris. En cernitis in quãtis eccleſia iã fluctuet periculis ex anteceſſorũ noſtrorum negligentia? Prouidẽdũ eſt veſtræ, vt credo, & nobilitati & propagini, ne in manus incidamus illorũ, de quibus non facile poterimus eripi. Hi autẽ Romani ſunt, qui rodũt ad vnguem, nec eſt qui cõtradicat, cũ ipſi ſint ſtimulus, qui fecit homines calcitrare, dum à nullo ipſi recalcitrentur. Cũ enim mille aut minus ad ſeptingentas argenti extorqueant marcas, ſiue pro pœna ipſius pecuniæ ſiue pro lucro, ipſi non extorquebunt, nec dimittent vſq; ad nouiſſimum quadrantem. Tunc delebitur, cum neq; vos neq; filii veſtri emolumentum aliquod, prout conſueuiſtis, habere poteritis. Permoti omnes huiuſmodi verbis, ſubueniendum eſſe quilibet pro modulo ſuo acclamabant. Fratres ſummam omnium redituum & præbendas vnius anni dabant: Laici ac clerici plebani pro ſuo quiſque modulo: Collectaque eſt pecunia copioſa. Perſolutum eſt igitur debitum quingentarum marcarum in curia Romana non ſine grandi alia expenſa.

CAPVT XIIII.

VIDETVR neceſſarium ſatis & rationi conſentaneum narrare hoc loco crimen enorme nefandumq; nimis in pago Turgovve patratum in caſtro Reineſchvvile, omni poſt tempore memorabile plangendumque nimis. Erant duo fratres ingenui ac diuites, originem à caſtro Toggenburg ducentes, filii Diethelmi Comitis egregii. Fuit iſte Diethelmus pater ipſorum, hoſpitalitatis amator eximius, ſeculari honore præditus vltra modum. Habuit vero iſte duos filios, Diethelmum & Fridericum iuniorem. Diethelmus omni tempore fratri minori machinabatur inſidias, quoniam cõdoluit ipſum ſibi fore coheredem, cũ plures haberet filios, duxerat namq; filiã Comitis de Caſtro nouo contra voluntatẽ patris, peſſimam machinatricẽ ſeminarii odii inter fratres. Vnde pater minori fratri ꝓpinquior fuit voluntate. Maior patrẽ matremq; infeſtans ſedulo conuiciis, matrẽ attrectans ſagitta petiit vulnerandã, patrem iniectũ vinculis carceri mancipauit. Iunior frater Neoptolomꝰ in Curia fratet Imperatoris magni Cremonæ factus auxilio venerabilis Curienſis Epiſcopi & Abbatis noſtri, cingulum militare morum decorauit honeſtate. Iunior conſilio patris autem accommodans filiam Comitis Hugonis deſponſauerat. Quæ cauſa maioris odii ſeminarium ſparſerat inter fratrem ſuamq; coniugem, quoniam ſororem ipſius, quam ſe accepturum promiſerat, accipere recuſauit. Ipſa igitur cõiunx Diethelmi ſenioris Lia fœcunditate non lippitudine oculorum, mente licet lippa, liuoris & inuidiæ dilexit augmenta, à pietate aliena, ingrata Deo, vnde non bene circumſpecta, genero ſuo frequenter vbi vel in quibus poterat mortem machinata, inſomnẽ vitam nec ſuauẽ habere potuit. Sed quid inde?

Roditur inuidia caro, deſiccatur vt oſſa.
Coniunx compatitur dum ſic ab vtroq; doletur.

Sed tu quid agis Iesabel? vide virum assentiri, credo quod possit nunc emoliri, ait hęc intra se ipsum. Ipsum quoq; venenosis intrinsecus, dulcibus extrinsecus adulatoriis talibus aggreditur verbis:

O Dux, ô mea lux, speculum mihi, vita salusq;
Dulcis in amplexu, nihil vltra fortis in actu:
Omnia postposui, tibi noui viuere soli.

Cerne claram sobolem, quam tibi genui, florea ætate: tu quoque non minues iuuentutem: opera nostræ iuuentutis immaturam præueniunt caniciem senectutis. At ille: Quid, inquit, vis vt faciam? Caro mea sanguis meus est, quem tu persequeris. At illa, vide præstantissimam præcordialissimam tuæ vitæ dulcedinem in me. Ego reliqui parentes, affines, immo postposui omnia propter te. Nunc vero alia est vita, quæ sollicitat, numerositas filiorum. Falletis Achab apologia: tua te fallit Iesabel, ipsaque non minus fallitur. Nonne melior tibi tuæque soboli fuerat bonus, discretus, animosus cognatus & affinis, quam mille iugera omnisque rerum substantia? Tu vero dicis, quia melius mihi fuerat habundare rebus quam tantis ingratis participare coheredibus, cum iuxta Sapientum dicta, *Omne commune immundum.* Age ergo, perfice quod machinaris: sollicita maritum iam eneruem effeminatum. Si caram me habueris, vt fingis, hostem illum quasi festucam meum impingentem oculum de medio tolles, quem nisi tuleris, insidiatorem maliuolum, soboles nostra clarissima rusticabitur, tota nostra propago depauperabitur. Proh dolor antiqua mulieris malicia miscet in poculis aureis clareto permixta toxica. Qui si aures habuisset aspidis obturatas, valentior incantationum sibilis obsistere habuerat. Succubuit igitur maritus talibus impactus pugionibus.

Angit opus dolor & gemitus mea viscera lustrant:
Sollicitor nimium, nam scelus eximium.

Hæc secum sedulus dum pertractat, vocatis tandem suis, quos sibi fideles credidit, amicis & sociis sibi fidelib⁹ filiis Belial, mentis inquietudinem, insomnietatem queritur, & mulieris exasperatricis opprobria. Tandem exponit fratris odium, qui & vxorem (inquit) medium animi mei offendit in sorore sibi desponsata turpiterq; repudiata, ducere volens Hugonis Comitis filiam tam mihi quam sibi in opprobrium. Igiturô fidelissimi mei consulite vestro & socio & Domino.

Non erit impunis sceleris præsumptio talis,
Quod me contempto præsumpsit & in manifesto.

Illis primo dubitantibus quidnam facerent, addit dubietati animositatem, spondet dona larga, promittit allodia, inimicos fratri reddit promissis inimiciores. Ait ergo:

Vt læsit multum, non me minus vt sit inultum
Non natura dedit, quidnam desiditis inquit.

Conuenite, satis occasionem inuenire poteritis. Denuo recordamini, qualiter fratrem & cognatum vestrum occiderit, occisum quasi cadauer vile proiecerit, nec in hoc solum sed in pluribus tam me quam vos offendere attemptauerit. Prærogatiuam natiuitatis amisi per ipsum castrum Dockenburg, vnde traxi originem, qui totus & integer in mea nisi per ipsum floterem possessione ac dignitate. Huiusmodi querelis cum interfuissent, quos prænominatus frater non parum læserat, opportunitate quæsita, cum non aliam viam suæ pessimæ inuenissent voluntati, simulata pace ad castrum Reingesvvile vocatum multis fartum conuiuiis detinuerunt per triduum.

O misſe-

O miserum te, miseram illam tuam Iesabelem!
Quid furis, insanis, fraudem meditaris? inanis
Stabis, vesana tua sunt meditamina vana.
Macta sed innacta, nam spuria talia facta:
Nexaq; perplexa pice carbasa tincta reflexa.

Circumpetunt, imparatum inuadunt. Armis igitur militum ipsis dormientibus furtim subtractis dormientem occupant vigilantis fratris invocantē auxilium, sed frustra. quia dilapsus fuerat sperans se occupaturum & castrum Tokkenburg & Wilo oppidum: sed fama præcurrente non obtinuit. Displicuit ergo misero, quod non qualiter voluit ita factum est. Luctuosis igitur ac miserabilibus super terram corpus miserabiliter mactatum, dum septem teneretur diebus, venerandus S. Galli Abbas illuc adueniens recepit omnia, quæ ipsius fuere dum vixit, à patre ipsius & matre tam in prædiis quam in militibus honestis & familia copiosa, in præsentia multorum testamenti cartam faciens conscribi. Mater quoq; ipsius quatuor præbendas fratrum vsque in finem suæ habuit vitæ. Frater itaq; occisi lacrimabiliter furens, sicut gladio linguæ fratrem occiderat, ita hac illacque discurrens in irritum reuocare gestiens si poterat, Cain ipse secundus, cum omnibus ingratus etiam suis vagabundus erraret. Sepulto igitur apud nos occiso fratre suo, videns omnium se destitum parentum solario, non minus attemptabat fratri succedere in hereditate, si non ei Abbas imperterritus obstitisset. Terrebant tamen miserum conscientia, totius populi contra ipsum clamor: frequētabatur in theatris opprobriis, conuitiis, cantibus, vnde effringi posset animus: vbiq; luctus, planctus, & miseria. Planxit pater cum matre vtroq; se orbatum filio: planxit iuniorem tam miserabiliter iugulatum, planxitq; & fratrem, quod enormiter peccauerit Deumque ac homines implacabiles suæ reddiderit infamiæ. Insuper torquebatur ac cruciabatur doloris angustia, quod latas possessiones ac prædia transire præsensit ad extraneos, quibus longo vitæ suæ tempore vsus fuerat sua pro voluntate. Venerandus ergo Abbas linceis prouidentiæ vsus oculis importunitatem malefactoris præueniens animique non modicam importunitatem, prædiorum à patre suæ condonatorum ecclesiæ partem laicis feodi iure concessit, quo leuius castrum potuisset obtinere cum burgo Wille. Citatus, denuntiatus, ab Episcopo Constantiensi excommunicatus, item in aula regali proscriptus, damnatus, instante necessitate omnia, quæ pater cum matre S. Galli contulerat ecclesiæ, accepta ab Abbate pecunia marcarum pōdo quingentarum data manu roborauit cum filiis instrumento facto regaliq; testamento cōfirmato. Abbas igitur in multis ipsum fouens cum bene ipsum habuisset, castrumq; apud Luttenspurg ipsius firmasset auxilio, machinatrix totius mali venenum, quod nondum expuerat, malitiæ tandem evomuit, seminariumque zizaniorum in possessores eorum quæ donata fuerant effudit. Et quoniam sępe nominatus Abbas frequenter morabatur in curia regali, cū fratribus ipsius de Bussenang Werram ex improuiso attemptabat aggredi. Fungebatur tunc temporis idem Abbas legatione Regali apud patrem diuæ memoriæ Imperatorem: à quo tam gloriose tamq; solemniter receptus est, vt si stilo velim mandare, vix credi possit ab his, qui sinistre omnia norunt interpretari. Dicam tamen prout audiuisse me memini ab his qui interfuerunt. Audito ipsius aduentu Imperator augustæ memoriæ, vltra quam credi possit hilaris effectus est, sciens Abbatem S. Galli non nisi bonum de filio apportare nuncium. Missis ergo nunciis honestissimis magnifice prout decuit, tam fidelem imperio venerari Principem fecit, quousq; in propria persona ipsum conuenire fecisset. Conuocantur itaque Archipræsules, Præsules, Marchio-

fies quam plurimi, Præfecti ciuitatum ad sollemnissimã S. Galli Abbatis receptionem. Ostenditque sibi quæcunque habuit cara, filium suum adhuc puerum Conradum Regem Ierosolimorum, cœlum astronomicum aureum gemmis stellarum habens intra se cursum planetarum: elephantes etiam & bardos, ceteraq; quam plura, in quibus Imperialis perpenditur gloria. Perfectis itaque pro quibus venerat negotiis, donatum regiis vt decuit donis remisit ad filium. Tulit inter cætera litteras imperialis anathematizationis Diethelmi Comitis, tenentes mandatum proscriptionis ad Regem filium suum, quæ secundum formam ab ipso præscriptam Principibus denunciaretur. Idem tamen Comes prænominatus nacta, vt sperabat, propter Abbatis absentiam præda, domorum crematione Werram aggredi cum attemptasset, repulsam à fratribus passus est Abbatis, & à ministerialibus Ecclesiæ, qui etiam suas vbique non minus inuasas cremauerunt. In aduentu quoque Abbatis excommunicatione pridem facta, nunc vero confirmata, castrum Reingesvvile manu forti & valida aggressus ibi confregit potentias, arcum, scutum, & gladium & *bellum, machinis, arietibus, tormentis vndiq; circumdans. Vnde *fort. telum.

Ex incude mala martis quassatur vt aula;* *al. marcis.
Mox timor irrepsit, vix Aulicus abdita clepsit.
Vulcani telis Cycopleis anxia Thetis
Ipsum derisit, Neptuna iuuamina misit:
Exitiale malum perspectans exuuiarum
Plutonicum scortum Semiramis auxerat hortum:
Vippera trisulcis pus toxica mixta cicutis
Euomuit virus, theatrum fit Herenica myrtus.

Igitur insistentibus manu valida quatuor ad minus hebdomadibus, cum ignem iniecissent, non habentes vltra locum diffugii castrum dederunt cum omnibus, quæ in ipso fuerunt. Aliud quoq; castrum apud Wengin, nec non & Luterberch castellum satis munitum. Videns itaq; Comes in omnibus se succubuisse, & quia non erat locus diffugii, cum & villã Vzena in sua habuisset potestate, nullusq; suorum parentum seu affinium, qui non sibi detrectaret conferre auxilium, ad Abbatis tandem se contulit gratiam impetrandam fretus adminiculo Comitis de Chyburg Aduocati de Rapenschvvile. Tunc reuerendus Abbas, licet homini misero condoluisset, precibusq; tantorum virorum diuertere non esset conueniens, volens imitari antiquorum mores Romanorum, qui in vsu belli statuerunt, Virgil 6. Æneid.

Parcere subiectis & debellare superbos.

in gratiam suam ipsum recepit recepto castro pro pignore apud Vzinbeck, datisque fideiussoribus, quod non toto pago Turgovviæ muniret castrum, nec in his, quæ in manu Abbatis erant, vmquam ipsum seu quemquam suorum grauare præsumeret successorum. & hoc sigillo summi Pontificis, Imperatoris quoq; ac Regis roboratum omnium vmquam duraret inconuulsum. Sicq; recepit eum in gratiam. Inauditum fuit olim, de Tokkenburg Comitem ita posse destitui & humiliari. Vnde verum est prouerbium:

Voluitur orbe suo Fortuna reuertitur ad se:
Sic stat in ambiguo quod firmius esse putatur,
Cassibus imbutus nudus cadit & resolutus, *Ex Ouidio.
Est, fuit, & non est, venit, fuit, & nihil est est
**Dum redit in nihilum quod fuit ante nihil.*

Verum exigentibus peccatis, quæ perpetrauit in patre suo & matre, talia infortunia perpessus fuisse creditur, cum DEVS puniat in filiis, quæ ab ipsis

ipsis in parentibus delinquuntur. Vox namque fratris ipsius mox clamauit ad Dominum de sanguinis effusione innoxii,& multo fortius quam de occiso Cain, quia lacrimabilius & miserabilius ille succubuit. Inuidia hunc, & hunc inuidia prostrauit & auaritia. Debuit igitur merito subiacere terræ maledictę, qui frattem inuitans ad conuiuium in cratera iniquitatis mortis propinauit exitium. Et quoniam fraternum execratus est gaudium, pro maledicto detestantium persequentium se persensit gladinm. Paruit ergo liuor contumax, quod concepit liuosior fallax. De Cain vltio data septies, de Lamech septuagies septies, de hoc duplicata in septies septuagies septies, cum nobilem de se procreatam prolem sanguine videt exhereditatam delata sibi à patre dimissa hereditate. Vrgebant miserum vbiq; angustiæ, labores, detestationes hominum, quia scurræ, pelliparii, panifices, coriarii, textores, vsu pelliones, immotores quasitatis aduersus hunc clamabāt in theatris, in stratis, in viis. Illa vero misera Iesabel sceleratissima huiusmodi non ferens opprobria extra prouinciam à tali se volens expurgare opere, testibus sibi competentibus expurgauit in loco, vbi nemini fuit licitum contraria suæ mussitare nequitiæ. Inter duo itaq; vertiginis fluctuans pericula, Scyllam proscriptionis Regiæ nec non Imperatoriæ, & Charybdim excommunicationis Ecclesiasticæ testiculis perplexus Leuiathan inextricabilius, vbi prius passus naufragium ibi tandem portus placidius quæsiuit refugium. Dominus itaq; reuerendissimus Abbas linceis omnia perlustrans oculis, ac si sagacissimus venator tempus nactus opportunum, Comitem infelicissimum, ac si canibus lacerando circumstātibus eneruatum sagitta Mineruæ contactum, tandem aggressus prædia prius donata testamentoq; Regali suoq; sigillo roborata non solum confirmauit obsidibus, verum etiam obligatione omnium quæ habere potuit tunc temporis prædiorum. Sed quid hoc? Nam illa sua Dalida semper inquieta nō cessans ad infringenda quæ fecerat effeminatum lacessere non desiit. Sufficiant nunc ista ad præsens, quia alias de his plenius explicabimus, Deo auxiliante.

CAPVT XV.

ABBAS benignissimus misero subuenit, in quibus competebat. Vnde castrum Reingeswile, aliudq; auxilio suo ad Luterbetch tam in expensa quam in rusticorum copia. Fœneratores interim à Romana curia venientes argenti marcis postulatis CC. receptis abierunt. Mirari quis possit, vnde argenti tanta copia tunc temporis venerit, etiamsi venam argenti montemque argenteum effodiendo spoliauerit, aut si Colchos insula siue Pactolus fluuius riuum suum ad ecclesiam direxerit. Nam Dominus Abbas, de quo nunc sermo est, siue in curia Romana, siue in Werra cum Comite præfato, siue in curia Regis infinitā expendit pecuniam, plus minusue ad duo vel tria millia marcas argenti: cum antecessores sui breui licet tempore loco huic præfuerint, qui non minus expenderūt. Vocatus igitur à Domino Rege ad curiam, vt in Aula secum maneret rogatus iuramento fidelitatem spopondit, & frequentiam in consiliis regni habuit. Conscriptus itaque inter primos Palatii talem se in subtilitate perplexissimorum consiliorum, quæ in curia Regis emiserant, exhibuit, vt fidelitatem Regi, constantiam, & æquanimitatem in aduersis nō duplici sed sincero corde inflecteret, adeo vt animum Regis in aliquibus in sinistra parte acclinem ad viam reduceret veritatis. Habuit namq; præfatus Rex voluntatem faciendi diuortii in contractu filiæ Ducis Austrasiorum hortatu quorundam Principum, postquam sobolem de ipsa perceperat. Fuit autem causa diuortii, quia

quia filiam Regis Boemiæ desponsauerat, de futuro tamen & non contractu præsenti. Fuit tamen alia diuortii causa, quia mortuo Duce Austrasiorum prænominato dotalia sibi spōsalitia nondum fuere exhibita. Ipse vero Abbas reuerendus, difficulter licet, à tali hunc non bene sapidum reuocauit infelici diuortio, & à Regis Boemiæ filiæ contractu. Maximas inde consecutus gratias à Regina & ab aliis iusticiæ regniq; statui bono applaudentibus.

Capvt XVI.

Rodatvs venerandus Abbas à Rege, vt veniret cum militibus ad Noricum, cum magnam secum adduxisset militum copiam, Regi gratus & acceptus curtem in Cresfarun ab ipso recepit in proprietatem Ecclesiæ S. Galli seruituram cum familia copiosa, cum pascuis, agris, montibus, & planis, ac omnibus suis appendiciis. Dicant enim nunc, quorum animus, mens & spiritus detractioni est deditus, cuius longo tempore Abbatis tot atque lata prædia nostra possedit Ecclesia? Videant castrum ad Tokkenburg, Wilo cum militibus honestis & familia multa, curtem, de qua nunc in proximo sermo fuit. Viderunt debiti quantitatem persolutam in curia Romana, emptionem castri cum burgo Wille, sine venditione prædiorum ecclesiæ. Videant dona largissima, quæ donauit in curia, ne forte fratres sui opprobrio subiacerent Visiratorū, qui multa perturbauerunt nobilia monasteria, ne longe petamus exemplum, sicut fecerunt in Augia, quos rotonderunt, & iurare ad suum coegerunt mandatum, Domino Imperatore Friderico semper Augusto interim in Vltramarinis pro recuperatione sepulchri Dominici labore maximo dante operam. Gregorius VIII I. Romanæ vrbis Pontifex modis, quibus poterat, elaborabat ipsum ab imperio perturbare, filiumq; suum Hainricum Regem, concitatis ad hoc Principibus Alemanniæ quibusdam præcipuis, ac maioribus, Episcopis, Archiepiscopis, ac Baronibus in hoc assentiētib. Horum præcipue Dux Bauariæ præbuit assensum & consilium palliatione fallaciæ, quam erga Regem tunc temporis habuisse visus est. Videns ergo Dux circumspectum Abbatis animum circa Regis negotia inconuulsum, verbis eum vulminare attemptabat opprobriosis. Ipse vero debile amaritudinis ipsum polliciens iocose, licet melleis verbis ac sophismatibus mellitis, à se repellebat. Nam cum de habitu monachali obiicere sibi attemptasset, taliter sibi fertur respōdisse: Dum in aula sumus Princeps, & principaliter enitimur, & principali habitu comparere debemus, ne deformitas habitus Regis ac Principum oculos offendat. Nam & ex verbis Domini sonuit in auribus Iudæorū, quod *qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt*. Sic & B. Ambrosius, *cum fuit Romæ, ieiunauit vt Romanus Sabbatho: Mediolani cum fuit, carnes Sabbatho manducauit*. Huius itaq; consilio Ducis & aliorum (vt creditur) Principum Romanus Pontifex Cardinalem misit ad machinationem discordiæ ac perturbationis in Regem & Principes, & qui excommunicationem à Papa factam manifestaret intendens, qui sic leuius ad electionem Regis noui consentiret perturbato patre ac filio.

Capvt XVII.

Fvit interim, dum hæc aguntur, ciuitas Argentina extra Principis gratiam, consentiente suo Pontifice. Vnde Rex permotus omnia ipsis obcluserat itinera Rheno, mari terraque, damnumque maximum in mercibus vendendis & emendis accipiebant. Volentes

lentes igitur Regis impetrare gratiam, non concesso eis loco, Cardinalem intra ciuitatem receperunt, sibique in omnibus obedire temptauere. Rex itaque Cardinalem illum cum haberet suspectum, omnia sibi de ciuitate exire volenti obcluserat non minus itinera. Sculteтus enim de Hagenowe, Argentinæ ciuitati non parum infestus, frequenter in aula Regis pessima percantabat gallicinia. Fama igitur omni laude sonora dulcior dum in aula insonuit de inuictissimi Augusti de Vltramarinis partibus postliminio reditu felicissimo, Rex nimio elarus gaudio cum suis, sui vero æmuli perterriti stabant & timidi. Post discessum igitur Cardinalis à ciuitate Argentina, pacato aliquantum Regis animo Argentinam veniens paci reformandæ cum dedisset operam, dato argento non modico, ipso venerabili mediante Abbate, ipsius recuperauerunt gratiam. Rogatus itaque Abbas à Burgensibus post maximas gratiarum actiones pro reconciliatione Regis C C. marcas argenti recepit ab ipsis.

CAPVT XVIII.

Reconciliato Imperatori igitur Romano Pontifice, cum didicisset pro certo conspirationis factæ contra ipsum Ducem Bauariæ caput caudamque refrenantem, misso sicario violentissimo, qui suam vitam pro morte Ducis nó timeret opponere, ipsum prout male gesserat pugione fecit occidi. Sicque iniquitas, quam perpetrauerat, in caput ipsius est reuersa.

CAPVT XVIIII.

Pacato Rege cunctisque regni Principibus, ab Imperatore apud Rauennam Aquilegiæ, ipsis cum occurrisset, salutatis prout decuit Principibus, speciali quadam dignitatis familiaritate Dominum Abbatem nostrum salutauit, & viciniorem cæteris Palatio regali mansionem dari sibi præcepit, ipsumque imperialibus redeuntem honorificauit donis. Mortuo Duce Austrasiorum, serenissimo Regis gloriosi socero, rogatus Abbas venerandus à Rege, vt pro pecunia sponsalitia sibi ab Duce iam defuncto promissa fines Austriæ attemptaret, viam aggressus est non sine grandi sollicitudine. Propter occisionem namque Ducis Bauariæ tam infantem graue fuit satis alicui Alemannorum fines terræ illius intrare: quia nemo de se præsumebat se ducere tanto viro tam improuiso iugulato. Aggressus viam prospere in omnibus se agebat diuina fauente misericordia, æmulis suis, quos in aula habebat, aliter sperantibus. Mádauerant hi clanculo quibusdam terræ ipsius Magnatibus aduentum ipsius in Austriæ fines non pacem portantis sed pacem fingentis, & affirmátes quia sicarios Principum terræ illius interfectores in suo haberet comitatu. O liuor edax, qui in tuos peius grassaris, & in vicinos malitiæ tuæ venena diffundis! Tu vero mus in pera, quia conradis te habentem, nec sine damno tui litescis possessoris. O liuor, tu ignis in gremio, dum non excuteris, habentem te perimis, excussus viciniora lambendo consumis. Sed

Cui Deus est scutum, vehit hunc per deuia tutum.

Huius auxilio protectus non solum, sed & optime, prout decuit Principem Regis (vt ita dicam) crissarium, susceptus est ac aliquanto tempore honorifice habitus. Nesciuit tamen dolum liuentium æmulorum suorum. Quo audito non sine timore repedauit, assumpto ducatu potentissimorum, qui confinia

finia terræ illius sub suo habebant dominio. Reuersus ad Palatium benignissime hilariq; vultu receptus est.

CAPVT XX.

REx vero frequentissima non paruipendens obsequia Cuonradi Abbatis, suorumq; antecessorum loci huius Abbatum, donauit ecclesiæ curtem ad Cresatum cum omnibus suis appēdiciis, cum familia multa, cum palmis, alpibus, & pascuis, pro suę remedio animę, faciens testamentū donationis sigillo roboratum imperiali, quod donatio ista maneat inconuulsa in perpetuum. Dicant in monasterio residentes desides, si meminerunt suo vmquam tempore tanta ecclesiæ conquisita prædia. Ecce Tockenburg & Wilo: ecce prænominata villa sub Abbate Cuonrado conquisita. Sed tu forte qui satius creperum dicis, quia in monasterio sedulus magis esse debuerat. Verum quidem dicis, sed ecclesiæ magis istud expedit. Martha certe conquesta est Domino de sorore Maria, quod nō eam adiuuerit in ministerio, Dominus partem Marthæ bonam, Mariæ affirmabat optimam. Martha si non ministrasset, non ibi Christus recubuisset. Maria nisi pedes Domini lauisset, nisi pedibus eius assedisset, Dominus pro ipsa nequaquam respondisset. Cesset ergo murmuratio, ne sit in Aula Christi perturbatio. Nam

Non bene conueniunt nec in vna sede morantur

maiestas imperii & amor contemplationis. Maiestas imperii semper sit negociis occupata, amor contemplationis in vita tenendus theorica. Othmarum contemplatiua ditauit prædiis, actiua coronauit, dum de his delicuit contra inuasores habendis. Cyclopum est naturale vno subiectam rerum materiam oculo lusco perspectare, astantibus inquietudinem pulsando infligere, obmissaq; lance rectitudinis trutinam semper sequantur detractiones. Sed tu Cyclops cum oculo iniquitatis dicas, quando ecclesia B. Galli tam fuerit celebris, tam famosa, sicut temporibus Cuonradi Abbatis, cui tu forte detrahere conaris. Non Alemanniæ hanc sinus comprehendit solus, sed totius Europæ seruitus hoc habet expertum, quod sit colendus quam reuerendus ecclesiæ B. Galli Abba & Dominus. Nouit hæc Italia, Saxonia experta est & Fresia. Dicat qui audierit regni negotia, coram stantibus Archiepiscopis, Ducibus, aliisq; Principibus, in conclauiab Abbate S. Galli trutinari, quod foris in aula debebat annunciari. Multis namq; donariis tam à Rege quam à Principibus honoratus, sicut gratis accepit, sic gratis expostulantibus honeste condonauit. Sed qui dicunt nihil hoc suæ præstare ecclesiæ, falluntur. Nam iuxta verba Poetæ:

Si nihil attuleris, ibis Homere foras. *Versus Ouid.*

cum & muneribus Numina placentur. Qui quamuis largus sit & profusus, numquam promptuaria suorum antecessorum vino, frumento, aliisque sumptui profuturis adeo plena fuerunt.

CAPVT XXI.

CARDINALIS, cuius prius fuit habita mentio, concilium in Maguntia ciuitate habiturus Comprouinciales citauerat Episcopos & Abbates & diuersi ordinis Clericos, si non Abbas consilio suo cum Rege habito id irritasset. Præcepit enim Rex, ne quis in regno suo præter Episcopos, quorum id erat officii, concilia celebraret: aliud faciens gratia sua careret. Disposuerat namque præfatus Alemanniam datis quibusdam edictis spoliare. Videns vero quia non, sicut disposuerat, haberet processum, ad securitatem sui accepto ducatu pacis Abbate S. Galli Duce &

Comite Ratiſponam venit cum pace, vbi Abbas pontificalibus ab ipſo acceptis, anulo ſcilicet & infula, repedauit ad Regem. Dederat itaque Abbati et XL. argẽti marcas. Viſitatores etiam per diuerſas miſſos eccleſias, cum multos perturbaſſent tam Abbates quam Monachos, immo etiam plebanos & clericos minoris ordinis, cohibuit, ne ad monaſterium venientes ſuos perturbarẽt fratres, non hoc ſine ſummi Pontificis obtinuit permiſſione. Audiuit enim, qualiter in nobili eccleſia Augienſi proceſſerant, & quemadmodum fratres ipſius perturbauerant monaſterii. Cum adhuc ſit in dubio, vtrumne nobis ſicut aliis infligant eccleſiis. Conſulo itaq; vt ſimus cautiores in diſciplina & moribus & honeſta conuerſatione, quia vt ait quidam Sapiens:

Virgil. & Horat. *Res tua tunc agitur, paries cum proximus ardet.*

Fuit inſuper ſæpe dictus Abbas in ſuorum ſpecialium amicorum negotiis ſatis accommodus, quod in werra cuiuſdam ſui affinis comprobauit in pago Curienſi, cui quindecim diebus ibidem cum graui manu militum contulit auxilium. Sic etiam pleriſque tam parentibus quam affinibus ſubuenire ſibi non fuit pigrum.

CAPVT XXII.

ROGATVS à Rege venerabilis Abbas, vt ad patrem ſuum Principem Principum, ſicut ſupra retulimus, veniſſet, tertianas propter aeris inæqualitatem die paſſus quodam Palatio intereſſe nõ potuiſſet. Rex erga ipſum beniuolentiſſimus iocoſa quædam, non ſine compaſſione tamen erga fidiſſimum ſibi amicum, verba eructauit in hunc modum: Domine Abbas, neceſſariam adinueni veſtræ infirmitati medicinam. Accipiatis pro antidoto quadringẽtas argenti marcas. Credo enim, quia receptatione talis potiti à tertianis febribus poteritis continuo liberari.

Cætera deſunt in omnibus, quæ in manus noſtras venere, exemplaribus: vno excepto, quod aſſeruatur in monaſterio S. Galli.

CVN-

CVNRADI DE FABARIA PRESBYTERI S. OTHMARI CATALOGVS

ABBATVM QVI PRÆFVERVNT MONASTERIO S. GALLI.

DOMNVS Othmarus annis XL.
Iohannes annis XXI.
Raudpertus anno vno. (*al. Ruopertus, Rautpertus, Raupertus, Ranbertus.*)
Waldo vno anno & dimidio.
Werdo annis XXXV.
Wolfleoz annis IIII. (*al. VVolfleor, VVolfleos.*)
Gozpertus annis XXVII. (*al. Gorpertus.*)
Bernuuicus annis IIII. (*al. Berwicus.*)
Grimaldus annis XXXI. (*al. Crimaldus.*)
Harmotus annis XII. & dimidio.
Bernhardus annis VII.
Salomon Episcopus annis XXX. & dimidio.
Hartmannus annis III. & mensibus IIII. (*al. mens. III.*)
Engilbertus annis VIII. mens. II. hebdomadibus III. & dieb. IIII. (*al. annis IX.*)
Thieto annis VIIII. mens. VII. & diebus IIII. (*al. Dietho, Thieto.*)
Cralo annis XVI. & mensib. VIIII. (*al. Gralo, Craloh.*)
Anno vno anno, mensib. II. & diebus VIII.
Burchardus annis XIII. hebdomadibus II. (*al. Purchardus, Burkardus, Burckardus.*)
Notkerus annis IIII. mens. VI. hebdomadibus IIII.
Ymmo annis VIII. mensibus VIIII. hebdomadibus II.
Vodalricus annis V. hebdomadibus VIII. (*al. Vlricus.*)
Gerhardus annis XI. (*al. Kerhardus.*)
Burchardus annis XXI. (*al. Purch. Burkar. Burckhar.*)
Thietpaldus annis XI. & mensib. IIII. (*al. Dietp. Thiep. Tiep.*)
Nortpertus annis XXXVIII. (*al. Northpert, Notpert.*)
Vodalricus annis V. (*al. Dadalricus, Volricus.*)
Vodalricus Patriarcha annis XLVI. & mensib. III. (*al. annis XLI.*)
Manegoldus annis XI. mensibus IIII. hebdomadib. II. & dieb. IIII.
Werinherus annis XXXVIII. mens. II. & hebdomadibus II. (*al. VVernherus ann. XXXVIII. mens. II. dieb. V.*)
Vodalricus annis XXXII. hebdomadib. XX. & dieb. IIII.
Voldaricus XLV IIII. hebdomadibus & vno die.
Heinricus annis IIII. hebdomadibus XLVIII. diebus IIII.
Vodalricus annis XV. hebdomadibus XL. (*al. annis XII.*)
Ruodolfus Episcopus & Abbas annis VII.
Conradus annis XIII. hebdomadibus X. diebus II. (*al. Cuonradus.*)
Waltherus annis IIII. hebdomadibus XLVIII. (*al. septimanis XLVIII. al. hebdomad. XXXVIIII.*)
Bertholdus annis XXVII. mens. VI. hebdomadibus II. & diebus II. (*al. an. XXVII. & dimidio & XV. diebus.*)

N 3 Hactenus

Hactenus Cunradus: in vno exemplari sequuntur.

Vodalricus annis III. mens. VII.
Ruomo annis V. minus X. hebdomadibus.
Wilhelmus annis XX. minus VII. hebdomadis.
Hainricus annis XVII. mens. VIII.
Hilteboldus annis XI. hebdomadis XVIII. diebus IIII.
Ruodolfus Episcopus Constantiensis fuit gubernator monasterii nostri IIII. annis.
Hermannus annis XXVIII. mens. V
Georgius annis XIX.
Cuno annis XXXII. mens. VI. dieb. XIX.
Hainricus annis VII. cum dimidio.
Cunradus gubernator X. mens.
Hainricus annis VII. & fere VI. mens.
Eglolfus annis XVI.

OFFICIALES DOMINI MONASTERII S. GALLI

Ex veteri membrana.

HI quatuor Domini ministrant Abbati, cum Princeps creatur in aula Imperatoris.
Dux Sueuiæ est Dapifer monasterii, cuius vices gerunt milites de Bichelsee.
Comes de Hochenberg est Pincerna, cuius vices gerunt milites dicti Schencken de Landegg.
Dominus de Zorn est Matescalcus, cuius vices gerunt milites dicti Marschalken de Mamertzhofen.
Dominus de Regensperg est Camerarius, cuius vices gerunt milites dicti Gielen de Glatburg.

BERTHOLDI MONACHI ANNOTATIO

DE ABBATIB. MONASTERII S. GALLI

Ex eadem membrana.

ANNO ab incarnatione Domini MCXCIX. II. Non. Feb. Vodalricus Abbas S. Galli huius nominis quartus abbatiam resignauit. Eadem die electus est Vodalricus Præpositus natione de Veringen, qui eandem rexit XLIX. hebdomadas & vnum diem, & obiit XVIII. KAL. FEB.

Cui successit Heinricus Præpositus sexta decima Kalendas Februarii, qui eidem præfuit IIII. annis, & XLVIII. hebdomadis & tribus dieb. mortuus est.

Cui successit in abbatiam Volricus Portenarius, XV. KAL. Ianuarii, & rexit eam laudabiliter annis XV. & hebdomadibus XL. & mortuus est VIIII. KAL. Octob.

Succedente sibi in abbatiam Ruodolfo Præposito & Decano, qui præfuit eidem annis VII. & obiit XIIII. KAL. Octobr.

Cui substitutus est Cuonradus Præpositus, regens & gubernans ipsam abbatiam potentissime per annos XIII. hebdomadas X. & duos dies, & mortuus est XIII. KAL. Ianuarii.

Post hunc electus est in discordia tam fratrum quam ministerialium ecclesiæ Waltherus Decanus operis, & tenuit ipsam abbatiam tum in discordia tum post sedatam discordiam annis IIII. & hebdomatibus XLVIII. & transiuit ad ordinem Prædicatorum in Constantia, anno domini MCCXLIIII. indict. III. VIII. KAL. Decembr.

Huic successit Bertholdus Portenarius in festo S. Katherinæ à fratribus concorditer electus, qui præfuit laudabiliter gubernans annis XXVII. mensibus VI. hebdomadibus II. & diebus II.

Post hunc electi sunt duo, Volricus de Giutingen & Hainricus de Wartinberg cum magna discordia Dominorum scilicet Conuentualium, ministerialium & ciuium: attamen ipse Volricus tandem ipsum principatum gubernans annis quatuor, mensibus VIII.

CETERA DESVNT.

IOACHIMI VADIANI CHRONOLOGIA

ABBATVM MONASTERII S. GALLI

CVM NOTATIONIBVS EX VETT. MEMBRANIS

ANNO DOMINI.

DCXIIII. Beatus Gallus hanc heremum inhabitare cœpit.

DCCXX. Othmarus primus Abbas præfuit annos XXXVIII. mens. VIIII.

DCCLVIII. Iohannes, Abbas Augiæ & Episcopus Constantiensis, annos XXI. mens. VI. dies XXI.

DCCLXXVIII. Rautpertus annum I. mens. V. dies XXX. ↄ. III. Kalend. Maii.

DCCLXXIX. Waldo annum vnum & dimidium, dies V. ↄ. III. Kalend. April.

DCCLXXXI. Werdo ab Eginone Episcopo electus, annos XXX. mens. X. dies XV. ↄ. in fine Martii.

DCCCXI. Wolfleotz, Eginonis successor in episcopatu Constantiensi, annos IIII. mens. XI. dies XIII. *Iste VVolfleos resignata abbatia factus Episcopus Constantiensis dedicauit hanc ecclesiam in honore Dei Genitricis Mariæ & B. Galli, & transtulit corpus ipsius in aram, vbi in hodiernum diem requiescit, & curatus à podagra per ipsius merita.* Hæc in vet. membrana.

DCCCXV. Gozpertus annos XXI. mens. X. dies II. ↄ. IIII. Non. April. *Ad huius petitionem VValafridus vitam S. Galli & Othmari scripsit.* Ex vet. cod.

DCCCXXXVI. Bernwigus annos V. mens. IX. dies XIX. tempore Ludouici Imperatoris & Ludouici Regis. ↄ. VI. Eidus Decembris.

DCCCXLI. Grimaldus annos XXXI. mens. XI. dies XI. ↄ. Eidibus Iunii.

DCCCLXXII. Hartmuotus annos XII. & dimidium, dies XXIX. ↄ. X. Kalend. Februar.

DCCCLXXXIIII. Bernhardus, Hartmuoto resignante, annos VII. mens. IX. diem vnum, tempore Arnolphi Imperatoris. ↄ. V. Eidus Iunias.

DCCCXCI. Salomon de Ramschwag annos XXX. mens. VIII. dies XX. ↄ. Nonis Ianuarii in vigilia S. Stephani, in Diuos relatus.

DCCCCXXI. Hartmannus, antea Decanus, annos III. mens. X. dies XIX. ↄ. II. Kalend. Octobris.

DCCCCXXIIII. Engilbertus annos IX. mens. XI. dies XIV. tempore Lotharii Imperatoris. ↄ. Eidib. Augusti.

DCCCCXXXIII. Thieto annos IX. mens. VII. dies IIII. ↄ. VIII. Eidus Aprilis.

DCCCCXLII. Cralo annos XV. mens. IX. dies XV. ↄ. IIII. Kal. Martias. Aliqua Chronica Thiethonem Craloni postponunt.

DCCCCLVIII. Anno annum I. mens. II. dies XVI. ↄ. Kalend. Decemb.

DCCCCLIX. Purkhardus primus de Buochorn annos XIII. mens. VIII. hebdo-

hebdomadas IIII. ⁂. XVI. Kalend. Augusti. Legitur hic Abbas fuisse DCCCCLVIII.anno in Chron. Hepidanni. propterea expende numerum.

DCCCCLXXIII.Notkerus annos IIII.mens.VIII.dies X.⁂.XVIII.Kal. Ianuarii.

DCCCCLXXXII.Ymmo annos VIII. mens. IX. dies XIV.⁂.IIII.Kal. Nouembris.

DCCCCXC.Vlricus primus annos V.hebdomad.VIII.dies V.

DCCCCXCVI.Kerhardus siue Gerhardus annos XI.& dimidium.⁂. XI. Kalend.Iunii.

MVII.Purkhardus II.annos XX. mens. VII.dies XIX. ⁂. XVI. Kalend. Augusti.sunt qui scribant, V.Eidus Augusti.

MXXVIII. Thietpaldus annos XI. mens. VIII.dies XI.⁂. VII. Eidus Ianuarii.

MXL. Notpertus de Stafile annos XXXV. mens.IX. Alii ponunt regiminis eius annos XXXVII.& duos menses,alii annos XXXVIII. *Iste resignauit abbatiam,& primus inter Abbates anniuersarium suum instituit.* ex vet. cod.⁂.IIII.Non.Septembr.

MLXXI. Vlricus II. annos V. mens. IIII. dies XXVIII.⁂. VI.Kal.Februar.

MLXXVI. Vlricus III. Patriarcha Aquilegiensis, annos XLVI. mens. III. *Iste apportauit reliquias S. Fidis , & ecclesiam eius construxit, & optime dotauit.* ex vet. cod. . IIII. Non. Aprilis. Alii scribunt, Eidibus Decembris.

MCXVII.Manegoldus de Botenstein,prius Decanus,annos XI.mens.XI. dies XII.*Habuit fratrem in Augia Abbatem nomine Ruodolfum.*ex vet. cod.⁂.Kalendis Maiis.

MCXXVIII.Wernherus seu Werinharius annos XXXVIII.mens.IX.dies XIV. *Iste fundauit ecclesiam S. Leonhardi & optime dotauit.* ex vet.cod.⁂. pridie Nonas Iulias.

MCLXVII. Vlricus IIII. de Tegerfeldt Episcopus Curiensis annos XXXIII. hebdomad. XX. dies IIII. *Iste resignauit abbatiam, & episcopium.* ex vet. lib. ⁂. pridie Eidus Aprilis.

MCXCIX. Vlricus V. de Veringen XLIX.hebdomadas, & vnum diem.⁂. XVIII.Kalend.Febr.

MCC.Hainricus primus de Klingen annos IV.hebdomad.XLIX.dies XIIII. ⁂. XVII. Kalend. Ianuarii.

MCCIIII. Vlricus VI. de Saxo annos XV.hebdomadas XL. ⁂. IX. Kalend. Octobris.

MCCXIX. Rudolfus primus de Giutingen Episcopus Curiensis annos VIII. præter VI.dies ⁂. XIII. Kalend.Octobris.

MCCXXVI.Cũradus de Bussenanc annos XIII.mens.X.& dies XII.⁂.XIII. Kalend.Ianuarii.

MCCXXXIX.Waltherus de Druchpurg annos IV.mens.X.dies XLVIII. *Hic iuit ad prædicatores Constantiæ.*vet.cod.

MCCXLIV.Bertholdus de Valkenstein años XXVII.mens.X.dies XXVII. *Sub hoc Iütliberga arx destruitur.* ⁂. anno Domini 1272. IIII. Eidus Iunii.

MCCLXXI. Vlricus VII. de Giutingen annos IIII.mens.X. hebdomad. IIII. dies IIII. ⁂. XIII. Kalend. Martii. Alii ponunt XV. Kalend. Mart. In aliquibus Chronicis variatur numerus anni. Ego in antiquis litte-

litteris inueni Berchtoldum Abbatem fuisse anno 1268. in aliis eum adhuc vixisse anno 1271. Quomodo igitur Vlricus iste potuit eo anno esse electus? Vide quæ diximus in descriptione Turgouiæ.

MCCLXXV. Ruomo de Ramstain annos V. minus X. hebdomadibus. *Sub Berchtoldo fuit Camerarius ordinis, dein Custos, tandem Præpositus & Decanus. Fratres habuit Conradum & Rudolfum, sororem Offemiam de VVildenstain.* ♁. XIII. Kal. Septemb.

MCCLXXIX. Wilhelmus de Monteforti anos XX. minus VII. hebdomadibus, *Sub eo floruit Fridericus LXII. Comes de Toggenburg.* ♁. III. Eidus Octobr.

MCCXCIX. Haintricus II. de Ramstain annos XVII. mens. IX. ♁. XI. Kal. Augusti, anno 1318. Obserua ergo numeros, qui sunt emendandi.

al. VVerdenstain. MCCCXVII. Hiltipoldus de* Werstain annos XI. hebdomad. XVIII. dies XIV. ♁. pridie Eidus Decemb.

MCCCXXVIII. Rudolfus II. de Monteforti Episcopus Constantiensis annos I V. mens. V. dies III. Aliqua Chronica habent 1333. *sub Abbate Ruodolfo.*

MCCCXXXII. Hermannus de Bonstetten annos XXVIII. mens. V. ♁. X. Kalend. Septemb.

MCCCLX. Georgius de Wildenstain annos XIX. mens. VII. dies XXVIII. sub Karolo IIII. Imp. ♁. pridie Kalend. Aprilis.

MCCCLXXIX. Cuno de Stoufen annos XXXII. mens. VI. dies XIX. sub Sigismundo Imp. ♁. XIV. Kal. Nouemb.

MCCCCXI. Hainricus III. de Gundelfingen annos VII. & dimidium, dies II.

al. Mangisdorf. MCCCCXVIII. Haintricus de* Mansdorf cognomento de Mysnia annos VII. mens. VI. dies XIX. ♁. Eidibus Septemb.

MCCCCXXV. Eglolfus Blarer annos XVII. mens. III. alii numerant regiminis eius annos XXXVII. Legitur enim adhuc vixisse anno 1438. sub Rege Alberto. ♁. XIII. Kalend. Iunii.

MCCCCXLII. Casparus de Breytenlandenberg annos XXI. hebdomad. III. minus V. diebus.

MCCCCLXIII. Vlricus VIII. dictus Rösch de Wangen ex Algouia annos XXVIII. minus sex hebdomadibus.

MCCCCXCI. Gothardus Giel de Glatburg annos XIII. hebdomadas IV. dies II.

MDIV. Franciscus Geisberger de Constantia annos XXV. minus XIII. diebus.

MDXXIX. Kilianus Germanus cognominatus Kõuf annum I. mens. IV.

MDXXX. Diethelmus Blarer, viuit etiamnum.

FINIS.

EPHE-

EPHEMERIDES MONASTERII S. GALLI.

JANUARIUS.

KL. OTPRENTUS *Dapifer & Adilheidis de Hagenwille coniunx eius obierunt: quorum anniuersarius celebratur de Vrmanhusin & Nidirwiller. item obiit Liutkarda de Adilnswiller.

IIII. NO. Obiit Elsbetun de Valkenstein.

NONAS. Obiit Dierhelmus miles de Tunrtun in Svvendi. item Waltherus de Kilcheim, cuius anima sit in pace.

VIII. ID. Obiit Burkhardus miles de * Wazirburch, & Cuonradus Widarius.

VII. Hirburc de Scaftolfisheim obiit.

VI. Heinricus de Cheftinholz obiit, & Trutman de Rodesheim professus est.

V. Migrauit Hludouuicus Abbas.

IIII. Obitus Liutheri Decani, & Burkhardi Præpositi, & Ruodolfi de Hagenvviler, cuius anniuersarius fit de decima in Muola.

III. Obiit Cuonrat de Wilre, & Cuonrat Dinchilspuole professus est.

IDVS. Obitus Landerici Decani, cuius anniuersarius fit de Kapfe, quod habet Christanus* Aldere bole.

XVIIII. KAL. ℞. Adilhartus de Altstetin.

XVI. ℞. Hainricus *Molendinator Presbyter, de domo quæ est proxima portę versus torrentem. Est & obitus Hainrici Riter militis, * de Scarbenshoue.

XV. Priscæ Virginis, Romæ Cathedra Petri. * Deocoli fratris S Galli.

XIIII. ℞. Volricus Dapifer, & Cuonradus de *Tuselinger subdiaconus.

X. ℞. Iunta, cuius ann. fit de decima vfdem Bole in superiori Berge, & de ortis iuxta capellam Sororum apud S. Magnum.

VIIII. ℞. Hartnidus *Monachus & Præpositus, cuius ann. fit de Varna. Item Sigine, de Wiere.

VIII. ℞. Hainricus Wespinus, de Velde & de Ramsovve. item Albertus Schnvvorlinus, cuius ann. facit Ger. Blarrarius de domibus & pomario in dim Bruole.

VI. ℞. Adilheidis de Hagenvville, de decima in Muola. Defectio Lunæ facta est statim post Solis occasum.

IIII. ℞. Hainricus Marscalcus de Valchinstain, de Musline.

II. KAL. ℞. Cuonrat Bdæ, soror Rikiza, mater Suselini, vxor Cuonradi ab din Orte, Honora Hueulin, & filius eius Critran, & vxor Marquardi Sculeim.

FEBRVARIVS.

KAL. ℞. Gerungus * Monatarius, cuius anniuersarius fit de curia Gruonavv. Et *Bertun de fonte S. Galli, de prædio apud Apvvil er. Et Manegoldus Decanus & Ortile bus.

IIII. N. ℞. Liutoldus de Chreigin Monachus & Decanus.

III. ℞. Waltherus miles de Altstetin. item Mehtildus de Rosenberc, de Ruokisvviler.

II. Ansker Archiepiscopus obiit.

NO-

MS iste liber est S. Galli, & Dominus de Toggenburg fieri fecit iustum iterum, Anno Domini MCCLXXII.
*De Sugenberg....
*al. Kilcheim
al *Wasserburg.
ex Comitibus de Montfort.
*al. an dem Bol.
Müller.
*al. Scarbenshone.
*al i eolo.
*a Tusingen.
*al H de Varna abbas.
Münger.
*al Bertun

NONAS. Gerhardus, & Chuonradus Gielo miles de Glattebure, de Vfhwiller. Item Volricus Spisarius, cuius anniuersarium fratres sui Iohannes, Ruodolfus & Petegrinus expedire promiserunt.

VIII. ID. Hæinricus de Sax Decanus. Iste Decanus turrim nouam, & capellam S. Mariæ, Iohannis, Osvvaldi, funditus construxit, & præterea quartuor seruitia instituit, in anniuersatio videlicet suo, in dedicatione S. Galli, in festo Osvvaldi, & Thomæ Martyris, & tres villicatus tedemit, quos Cellario deputauit. Item. Mahtildis * Schuline in domo iuxta Vadam ante Kaminatas.

*al. Scilim, nunc Zilin.

VII. Dietricus de Altstetin Clericus, de molendino in Capille. Est & obitus Wernheri de* Wiltberc subdiaconi.

*al. Vvibperth.

VI. Henricus de Glar Subdiaconus, de domo iuxta Vadam ante Kemnatos. Et est obitus Alberti Goldasti militis, de Gotichouen.

V. Waltherus Voli, de inferiori Curia Strubincelle, quam habet Hugo Voli. Item Egilolfus * Fullarius, de monte suo: & H. laicus, de Schœnenbuel.

*al. Fuller.

IIII. Wodalricus Huobir miles de Berge, de manso qui dicitur Widinhuobe in inferiori Berge. Burchardus de Wilere miles altera parte lacus. Wolricus * Occellus, qui fuit occisus, de quodam prædio super monte qui dicitur Elpirsberc.

Vögelin.

III. Volricus Cnullin, de inferiori cnria in Kollicon.

II. Albertus de Valkinstein miles, de bono an dir Egge.

IDVS. Hermannus Presbyter de Buochorn, de Welnriuti. Ruodolfus Marscalcus, de Gezurvville.

XVI. KAL. Elisabeth Widame.

XV. Vodalricus Abbas obiit: & Cuonradus miles de Glatteburch, in cuius anniuersario datur vinum, pisces, caseus, & minor leibunculus de Oenkishouen, quod reddit VI. modios tritici, & XII. solidos. Insuper de bono in Durstoudilon, quod pertinet ad S. Fidem, de eodem anniuersario dantur VI. denarii, ad vnamquamque istarum sex capellarum, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Iohannis, S. Iacobi, & S. Osvvaldi. De eodem etiam bono in Durstoudilon dantur VI. denarii ad hospitale fratrum, ad hospitale infirmorum VI. den. inclusis omnibus VI. den. leprosis etiam VI. den. Eodem die obiit Volricus de Giuting Monachus.

XIIII. Volricus Dapifer de Singinberch, de Frimanshusin & * Einsvvilet.

*al. Nidirvviller.

XIII. Hugo Mersvvinus, de Steige prope * Rotundum montem, quod habet Iohanes * Dispensator. Item Diemon de Korbin miles, de molendino in Cappille.

*Romont. Schafner.

XII. Svvikerus Vedirvvush miles de Glatiburch, de Linnachin, quod curiæ Iösvviler attinet. Et Egilolfus Shrodils, de Riuti supra Waldiu, quod habet Burcardus.

XI. Bertholdus * Mercator, de prædio in Cappille.

Kofman.

X. Commemoratio Waltheti de Landesberc militis, & Dominæ Margaretæ vxoris suæ. horum commemoratio fit de Buochun sub castro * Lantsberg.

*al. Lantsberc.

IX. Magister Iohannes * Scholasticus obiit. & Ruodolfus de Wiltberc, cuius anniuersarius celebratur de Alregge in XIIII. Ecclesiis & capellis, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Galli, Othmari, Osvvaldi, Iohannis, Laurentii, S. Spiritus, Leonardi, Magni, Iacobi, Fidis, & S. Georgii.

Schuoler.

VIII.θ. Ruodolfus de manfo in Rorfcach.
VII. θ. Adilheidis Wetache, & eft commemoratio Volrici Wienahter mariti fui, de domo Marfcalci.
VI.θ. Waltherus de Kolinchon; & R. laicus de Rofinberc, & Ruodolfus Blafer, de Edlosvville.
V.θ. Adilheidis de Schotibuocho, de quadam domo & pomario retro muros, quam habet Wer. de S. Georgio.
IIII.θ. Bertha de Ramfvvag, & victor de Stein.
III. Obitus Birthilonis Comitis, cuius anniuerfarius agitur per fex dies de Hiutinsville.
II. Waltherus de Rorbach miles in Algouia, de manfo in Glafebach.

M A R T I V S.

KAL. Obitus Wernheri de Tiufnovve, cuius anniuerf. fit de Heroltisperch, quod habet R. de Edanesvviller & foluit vnam libram. Commemoratio B. Coci.
VI.θ. Volricus de Geizobe, qui contulit vineam Ecclefiæ.
V.θ. Heinricus Pincerna de Glatteburc, de fcopoza in Rintal, quæ attinet curiæ Ionsvviller, quę foluit X. quartalia tritici, * II. modios avenæ menfuræ *al. V.
de Wile, & VIII. fol. Aduocatus accipit pullos & oua pro iure fuo.
III.θ. Vodelgardis de Ramftein laica.
NONAS. Obitus Gebezonis Monachi, qui Abbatem Wernherum nutriuit. Et eft obitus Volrici Presbyteri Præbendarii S. Fidis.
VIII. ID.θ. Wolricus Occellus filius Volrici occifi, de quadam domo in ciuitate fupra Lobium, quam habet Leftinus. Eft & obitus Itæ, de inferiori curia in * Kollichon. *al. Rollichouen.
VII. Obitus Gerdrudis, de decimis in Waltchilchen, quas habuit Stabeneze.
VI. θ. Cuonradus de Ramftein, & eft commemoratio Offemiæ de Wildinftein de quibus dat Camerarius de decima in Gumansvviler. Et eft obitus Heinrici de Crumbenovve militis, de Horvven in Turtal.
V.θ. Obitus Ebirhardi Schoudiers, de domo Schilini.
IIII.θ. Heinricus de Bernanc Presbyter, de domatibus Rufi & domo ad Garterhus.
III.θ. Ludevvicus Fabarienfis Abbas, & Egilolfus de Valchinftein miles, de Othfridingin.
II. Obitus Iuntæ * Divitis, de ortis retro domum, quos habet Ger. * Pavvarus. *Richlin. *Peyer.
IDVS.θ. Hugonis & Adilheidis, de Brifaugia.
XVII. KAL.θ. Bertha de * Birmoume, de Rentvvigislene. Et Agnetis obitus, de Tiurrimmuli. Et eft obitus Wilhelmi Subdiaconi, de domo fua apud domum Wilhelmi Witdingi. *al. Birbonmilin.
XVI.θ. Dierhelmus de Chregin miles, de decima in Brifaugia. Et Egilolfus de Capella Presbyter, de Rotundo monte. Et Hedivviga de Stoufin, de * Nidirvvile & de Vrimanshufin. *al. Einrviler.
XV.θ. Heinricus de Apvvile, & Williberga eius vxor, de quadam decima in Apvvile.
XIIII. Sebaftianus Monetarius obiit.
XIII. Obitus Adilheidis Shatibuochin, de domo fua iuxta domum Voelini in platea verfus S. Leonhardum.
XI. Commemoratio Heinrici & Gerdrudis de Bochisbergere, de quadam

domo infra portam Gartherhus, quam habet Sufilinus.
[a] X. ♁. Berthun* Shnuorline, de domo & de pomario an dim Broele, quæ habet Ger. Blarrarius,
VIIII. ♁. Burchardus de Meplins, de Woltribuhil apud Wangin ciuitatem. Obytus Hugonis.
VII. Obitus Liutuigæ, vxoris Birthilonis Comitis, quæ crucem magnam parauit.
VI. Obitus Magistri Waltheri Physici, & Osmanni Presbyteri.
V. ♁. Ruodolfus de Rorscach miles, de bono vf dem Buel. Obitus Cleinarii.
III. Obitus Bertholdi Gvvinnis, de decima sua in manso qui dicitur an dim Wege. Est & obitus C. de Grimminstein militis. Iste dedit curiam Zingerton, quam habet hospitale infirmorum locatam pro tribus fertonibus argenti annuatim. Walto Abbas diem obiit, & Werdo Abbas, & Wal. de S. Fide.
II. ♁. Gerbirge mater Ocelli, de quadam schupoza in Ionsvvile, quam habet Peregrinus Dispensator. Est & obitus Ruodolfi de Berge, de curia sua in Berge.

APRILIS.

[b] KAL. ♁. Heinricus de Valkenstein miles. Et est commemoratio B. *Coci, de curia an dir Egge.
IIII. N. ♁. Hæinricus Presbyter, de decima in Mose apud Sumbri, quam habuit Diues, nunc habet Bumannus.
III. Obitus Erchinberti. Iste instituit in sancto die Paschæ stoupum cum ciso & maiori leibunculo de Eilgovv, vt creditur. Et est obitus Elisabet & Annæ mercatricum laicarum, de VVelnriuti.
II. Hodie dantur II. leibunculi minores de Sacro vicu Abbatis. Et est ob. Heinrici de Eppinberc militis, de Bruggon prope Schœnenvvegin.
NONAS. ♁. Hæinricus Occellus, de monte Elpirsberc, quem habet nunc Hugo Voeli.
VIII. Obitus Notkeri, qui sequentias composuit. In cuius anniuerlario datur minor stoupus de balnea stupa retro muros, & de aliis duabus domibus sibi adiacentibus, & ortis superpositis, quæ pertinent ad ecclesiam S. Petri. Est & obitus Heinrici de Horning Monachi atque Presbyteri, de Otvvisriuti & in dim Tobile.
VII. ♁. Iunta de Berge, de Widinhuobe in Berge. Item Guote Mercatrix, de Welnriuti.
VI. ♁. Cuonradus Presbyter, de Tornburron. Et Clementun de Arbona, de Buoch apud Wile.
V. ♁. Egilolfus de Golda, de Woluirsteige. Est & obitus Magistri Michahelis.
IIII. ♁. Gertrudis de Husin, de quibusdam agris in Vrimanshusin.
II. Obitus Wolrici de Tegirvelt venerandi Abbatis, de Willere iuxta Hakon. Eodem die anniuersarius Lutholdi de Biurron, de Bruggeline & de Buccle prope Ampruncelle.
IDVS. ♁. Guotmannus laicus, in huius anniuers. datur alba & minor leibo de molendino in valle Rupium. Et Domina Sophia, de curia an dir Egge.
XVIII. KAL. ♁. Bertholdus Occellus, pater Bertholdi & Cuonradi Occellorum, de decimis in Birboumlin & Ionsriuti.
XVI. ♁. Volricus Scholasticus, de bono suo an dem Liusibuel. Et est ob. Agne-

[a] *al. Sinnuorline.
[b] *Alias Bocsc.

Agnetis de Tiutrunmuli.

XV.ϑ. Adilhæidis de Berge, vxor Domini Ruodolfi, de curia Domini Ruodolfi in superiori Berge, quod & ipse instituit & ministrat Peregrinus Dispensator.

XIIII. Obitus Hermanni Presbyteri de Abbatiscella. In huius anniuers. datur stoupus de balnea stupa retro muros, & de aliis duabus domibus sibi adiacentibus & ortis superpositis, quę pertinent ad S. Petrum ex donatione ipsius Hermanni. Est & ob. Adilheidis de Nidervviler laicæ, de domo ante Curiam Domini Abbatis. item Cuonradi de Huomlinkon militis.

XIII. Liuto obiit, & Bertholdus cocus. Iste instituit in principio cuiuslibet mensis vnum stoupum de feodo Stegin in Wittobach, vt pro commemoratione ipsius, & Adilheidis vxoris suæ, omniumque parentum suorum in singulis eorundem mensium principiis, missa pro defunctis à conuentu ad altare publicum celebretur.

VIIII.ϑ. Heinricus dictus Wirbs laicus; & Adilhedis vxor Wilderici, de Gumansvville; & Heinricus *Carpentarius, de Schoninloh. Wagner.

VIII. Iudith Augusta apud Turonos diem obiit in monasterio S. Martini, vbi & corpus eius humatum est.

VII.ϑ. Wolricus Bolarius de Wiger.

VI.ϑ. Egilolfus de Rorschach. de Wolbrehtisberge: & Conradus Spisarius, de orto suo iuxta Steina: & Wolbreht Wigant.

V Beatus Tuotilo obiit.

IIII. ϑ. Bertholdus mercator, de quadam decima in Hohinvirst & quodam censu in Turbline. Et est commemoratio Ruomonis de Ramstein, & Heilwigæ, de villicatu in Mœrinshusen.

III. Rautpertus Abbas obiit. & est ob. Volrici & Adilheidis dictæ Schurlezer. de orto versus S. Leonardum. item Cuonradi militis, de curia an dir Egge.

II.ϑ. Gerdrudis de Rosinberc, de Geizhaltun. & Ruodolfi de Kemptun Clerici, de Hohenvirst.

Maivs.

Kal. Manegoldus Abbas obiit, & Hermannus Sacerdos ac Presbyter S. Laurentii, & Hugo de Tiurinhain monachus.

VI.ϑ. Adilbertus de Stutzinekke, & Guntrammus de Kisilekke vltra lacum.

V. Wernherus Abbas instituit dari vinum de manso, qui vocatur Huobe in Reitlisovve, & de curia in Berge puerorum quondam Egilolfi militis, quæ permutata fuit pro quodam prædio nostro in Berge. Et est obitus Itæ de Lennenberc laicæ, de Hohenvirst.

IIII.ϑ. Ruodolfus & Egilolfus laici de Riedirn.

III. Reginfinda obiit. & est ob. Winnigebun Vescer.

VIII. ID.ϑ. Hæinricus de Wurinilingen, de orto qui subiacet domui Shilini. & benedicta de Singinberc vxor Dapiferi, de Ekke infra Blidekke & Singinberc.

VII.ϑ. Ruodolfus Gielo miles; & Berthholdus de Kisilegge de Immintierh vltra lacum.

VII.ϑ. Volricus Vrbanus laicus.

IIII.ϑ. Burchardus Pistor; Rvvodolfus de Nidirvvile, de Blavviller; Adilheidis de Bussinanch, de Ionsvvile.

III.ϑ. Eigilvvardus de Valkenstein in nigra sylua, de villicatu in Berge.

II.ø.Egilolfus de Rosenberg,de Ruti.

IDVS.ø.Swikerus de Bernanc,qui concessit vineam Bernanc,& Wolricus de *Leumberc miles,de Svvarzinbach.

*al. Glateburch.

XVII.KAL.ø.Adilhæidis,de domo quæ interiacet domui Huobariæ: & Willehelmus. & est commemoratio Berthæ & Getdrudis de Glateburch, de Hohinvirst.

XVI.Vuoradus obiit.

XV.ø. Ruodeger & Alberich de Endingen.

XIII.Abbas Volricus,Hanricus Decanus,Lutoldus Decanus,Sivridus,Hualricus,Hermannus,Rudolfus de Guringin, Ludovvicus, Manegoldus, MagisterC.Tatzo,Ruodolfus deGurt.Cunradus de B.Burcardus deCheiburg,Burcardus de Spiegilberc,Gotfridus,Cuonradus,Rudegerus,Hanricus de H.Ernestus,Bertholdus,Volricus,Walrherus,Hanricus deVullis, & Ruodolfus,Wernherus Leprosus, Comitissa IIII. fraternitatem orauerunt.

X.Eodem festo dantur pisces,scilicet duo velchones Domino, & modius tritici,& XV.hami ceruisiæ de Albirnberch, & XV. de Rorschach.Et est ob. Elisabeth Occellæ,de decima in Mulinon.

VIII.ø.Adelgolz & vxor eius Engelsint de Fafenhaim.

VI.ø.Heinricus de Griessinberc iunior.

IIII.ø.Adalbreht & Hug de Scaftolfeshaim.

IVNIVS.

KAL.ø.Peregrinus Decanus operis,de monte Martini.

IIII.ø.N.Leitholfus obiit.

III.Salomon obiit Episcopus & Abbas.

II.Karolus Archiepiscopus obiit,& Burkardus Abbas.

NONAS,S.Bonefacii Archiepiscopi in Fresonis, & est obitus Burkardi laici, de Riccinbach apud Wile.

VI.ID.ø. Wolrici Buggonis Presbyteri, de Hitinhuobe. & Ruodolfi de Rinegge Aduocati, de bono Zir Tannum apud Enzisvviler.

V.ø. Hæinrici Diuitisi,& est commemoratio Iuntun vxoris suæ,de decima in Tiufinbach.

IIII.ø.Adilhęidis de Creigin,de decima in Tufinbach: Et est obitus Bertholdi de Valkinstein Abbatis, de villicatu in Marpach, quem ipse sua pecunia comparauit.obiit hoc anno Domini M CC LXXII.

III.ø.Truotuuinus Bleh de Rotuuile,& vxor eius Mathilda.

IDVS.Grimoldus Abbas obiit, cui Hartmuotus Decanus & post Abbas hoc fecit epitaphion;

Hic manet interius diuinæ legis amator,
Grimoldus humilis,templum hoc qui condere iussit.

XVII.KAL.ø.Orhprehti laici,de Nidirnvville & de Vrimanshusen.

*al.apud.

XIII.Eberhardus obiit.

XII.ø.Mehthildis de Eppinberc, de Bruggon*in Schonenvvegin.

*al.Heuuilinus.

XI.ø. Hermannus de Vinario laicus, de Horriuti: Gerohoh obiit.

X,ø.Wolricus*Hauillinus,de Svvendi.

VIII.ø. Egilolfi Schrodils, de decima sua Altstetin, quæ modo permutata est pro decima in Gumansvviler.

VII.ø. Cvvonradi militis de Curia,de curia Wannon in Witobach.

V.Commemoratio Heinrici Blarrarii, de Wiler prope Hakon, & de decima in Arnanc.

III.Eo-

III. Eodem die dantur IIII. fercula, scilicet carnes, caseus, ova, erucigira, cum vino & maiori leib. de Altstetin. ℓ. Bertholdus Monachus de Tengin, de Hitinhuobe.

IVLIVS.

IIII. NON. Obit. Wolrici Episcopi Augustani, Hic Cellerarius incipit dare ouinas carnes.
II. No. Obitus Wernheri Abbatis.
VII. ℓ. Chuonradus de Rogwillere, & Ita Goldastine vxor eius, de quorum anniuersario datur de decima in Rogwille.
IIII. ℓ. Wolricus de Goucheim.
III. ℓ. Cuonradus Vbirlingarius; & Ruodolfus de Ramstein Monachus atque subdyaconus, de decima in Wiere.
XVII. KAL. Irmingarda Hludovvici Regis filia & sanctæmonialis obiit.
XVI. ℓ. Guuotun de Curia, de Wannon in Witonbach.
XIII. ℓ. Marquardus de Ramstein Plebanus de Vlma.
XII. ℓ. Wolricus de Glatiburch miles, de Waltinvvile.
XI. ℓ. Theotpoldus Presbyter obiit.
VIIII. ℓ. Adilheidis de Burron, de Honberc.
VI. ℓ. Liutoldus de Glatiburch miles, de Hohinberc, quod adiacet cellæ S. Petri.
V. Præpositus de Argoia dat stoupum & vinum pro piscibus de Mittilnmucheim. ℓ. Itun Dispensatricis, de decima in Gubilin, quam habet Volricus Spiser, & de domibus Zagilini apud S. Magnum. & Berthun Giflariæ, de domibus suis ante domum Buchiline, quam nunc habet C. de Ramsvvag.
IIII. ℓ. Ruodolfus Comes de Raprehtsvviler.
III. Perchtoldus obiit filius Chadalohi Comitis.
II. ℓ. Hildiburga & Hugo Volinus.

AVGVSTVS.

KAL. ℓ. Fridericus de Huonvville.
IIII. No. ℓ. Heinricus Pincerna de Landegge, de Bruggelin.
III. ℓ. Ruodolfus de Vrstein miles, de Albirnberge.
II. ℓ. Heinricus de Ramsvvag, de bono an dir VVise in Turtal.
VIII. ID. ℓ. Iuntæ de Glattebure, de Vshovin prope Gebratsvviler.
VII. ℓ. Ruodolfus Spiser, de Niderndorf. Et est obitus Elisabeth Dispensatricis.
VI. ℓ. Heinricus de Einvviller.
II. ℓ. Isaac Presbyteri S. Osvvaldi.
IDVS. Obitus VVilline, de Kollichon in Argoia.
XVI. KAL. ℓ. Ekihardi Decani, de * Enkinfurt, quod habet Ger. Blatrarius & soluit Cristan Voeli. Et est ob. Heinrici dicti Krumben & Adelheidis sororis suæ, de domo sua iuxta domum Klaynarii ante S. Crucem. *al. Ezlinfurt.
XV. ℓ. Ruuodolfi de Capella, de prædio in Capille. Ob. Adilheidis Scoubine, de domo quondam sua. Vualahfridus Abbas obiit, vir in diuinis & humanis litteris versatissimus.
XIIII. ℓ. Bertolfi Abbatis, & Annæ vxoris Mercatoris, de Seckin, quod habet Blarrer.
XIII. ℓ. Bernardi Abbatis, & Ruodolfi Dispensatoris, de Vergillinsberc, quod habet Io. Spiser.

XII. ᴓ. Alberti de Lene, de Rothins.

VI. ᴓ. Ruodolfi de Arbona militis, & est commemoratio Wernheri patris sui, de Buoch iuxta Wile.

V. ᴓ. Irmingardis de Valkenstein, de Otfridingin.

II. ᴓ. Columbani laici, de domo sua & ortis.

SEPTEMBER.

KAL. ᴓ. Oswaldi Scowing, de prædio in valle Turbata.

IIII. No. Obitus Norpertri Abbatis. Iste primus inter Abbates anniuersarium suum instituit, ordinauitque dari vinum, pisces, caseum, oua, & pisa, & maiorem panem de Husin, & die sequenti eadem de Vtiwillere.

II. ᴓ. Heinricus Cocus, de decima in Retinberc, quam habet Blarrer.

VIII. ID. Ex institutione Salomonis Episcopi & Abbatis datur præbenda de Golda fratribus in honorem S. Magni Confessoris. Et est ob. Volrici Spisarii, de decima in Huobe sub Rotundo monte.

*al. Antrimiler. VII. ᴓ. Heinricus de *Einwillet, de Huobe quod adiacet Rosinberch.

VI. ᴓ. Wolrici Gielonis militis, de Vthovin.

V. ᴓ. Elisabet laica, de decima in Mulinon an dim Wege.

IIII ᴓ. Volricus Dispensator, de domo & vinea Ruodolsi Dispensatoris sita in Bernanc an der Halden.

III. ᴓ. Adilhaidis Dapiferæ & Cvvonradi Gielonis militis, de Vthovin.

XVIII. KAL. ᴓ. Burchardus de Chisilekke miles. Rihboldus obiit.

XVII. ᴓ. Gerdrudis laicæ, de Ekkolslene.

XV. ᴓ. Iem, de quodam prædio in Rorschach, item Gervvigi Blarrarii.

*al. Sneolishein. XIIII. ᴓ. Ruodolfi de Gutingin Abbatis & Episcopi, de Sneolfishouin quod attinet curiæ Ionsvviller.

XIII. ᴓ. Ruodolfi de Rorschah, de Geizhaltun, sicut & in anniuersario Egilolfi de Rosinberc fratris sui, quod est in Crastino post festum Thomæ Apostoli.

XII. ᴓ. Heinricus de Griessinberc senior, de Eichrein quod attinet curiæ Afioltrang. Gozbaldus Episcopus obiit.

XIII. Bertha de Vrstein, de Geizhaltun. Et ministratur de Gamirtinge quod attinet curiæ Husin, ex institutione Wernheri Abbatis. Cuonradus obiit.

X. ᴓ. Wolrici Abbatis de Sax de Huobe quod adiacet castro Rosinberge.

VIII. ᴓ. Heinricus Pincera de Glateburc.

*Beck. VII. ᴓ. Ebirhardus *Pistor, & Methildis vxor sua, de curia Esiliana. Item ob. Egilolfus Occellus, de quatuor maltris decimatum Brandis quod habet Iohannes Occellus & Schizingouis.

VI. ᴓ. Cuonrat & Wichart de Tiundelingen.

IIII. ᴓ. Egilolfus Occellus, de Buoche quod habet Bolarius. Item Eigilvvardus de Valkenstein miles, de curia an dir Egge. Et Guote dicta *Kuchimaisterin.

*Coca. II. ᴓ. Heinricus *Richilinus, de Volchinsvville quod est Commune Occellorum, & de Buoch, & de domate apud domum Bolarii. Item ob. Cvvonradi Presbyteri de Capella, de domo quam habet Magister Iohannes Blarrarius.

*Dives.

OCTO-

OCTOBER.

KAL. Stephanus Sollichouer, de domo sua extra muros.
VI. No. Willibirgis conuersæ, de domo sua retro muros.
V. Hora secunda noctis sequentis eclypsis facta est anno XXII. regni Hludouuici Regis in Orientali Francia. Adilhaidis de Glatiburch, de Waltin Willere.
IIII. Franciscus de Watte.
II. Nidger laicus obiit, & fit administratio de Svvartinberch.
NONAS. Commemoratio Wolrici Patriarchæ & Wolrici Abbatis huius nominis Quarti, & Hileiboldi Plebani S. Fidis. Hic primum dari debet nouum vinum à Cellario.
VIII. ID. Cuonradus Camerarius. Iste instituit lumen ante aram S. Othmari omni nocte arsurum, & IIII. sol. in suo anniuersario sacrificandos ad Chorum, ad S. Othmarum, & ad S. Laurentium, de decem sol. in Schorten apud S. Leonhardum, & de reditibus in Sindolteswiller. Item ob. Mehthildis Buchline, de bono des Walchis apud S. Georgium quod habent Pistrii.
VII. Hic Cellerarius incipit dare boninas carnes, & pisces & *priscilla de Edulolswiller quod habent Ramsvvagii. *al. pisella.
VI. Ruodolfus Gielo miles, de Vfhouin maiori.
IIII. Obitus Wilhelmi Abbatis.
XVII. KAL. Sigiram Goldast miles, & Wolfhart frater eius, de bonis in Hegiu vltra lacum.
XVI. Dedicatio ecclesiæ S. Galli, quæ fit ex institutione H. Decani de villicatu in Rorschach, & processio ex institutione L. de Glatteburc de bono an dit Steige.
XV. Itun de Arbona, de Buoch iuxta Wile. Et Commemoratio Clementæ.
XIIII. Cuonradus Monachus atq; Presbyter, de Buttrichsmose.
XI. Frida laica de Tettichouen, de decimis in Halmines.
VIII. Conradus de Ramsvvag, ab e dir Wise in Turtal.
VII. Cvvonradus Rufus, de Richinzunvviller, quod habet Wornstein.
IIII. C. Widarii, de Mulinon & decima an dem Wege.

NOVEMBER.

KAL. Bertholdus de Oetlineshusen, de Vrimaneshusen.
IIII. No. Commemoratio omnium fidelium defunctorum celebratur de fraternitate quæ est ad lapidem.
III. Methildis Clubine, de domibus eius infra portam versus torrentem.
II. Guotrun laica de Rinegge, de decima in Granstein & Letthuobe adiacenti.
NONAS. Volricus Lestinus laicus.
VIII. ID. Liutoldi Simprehtis laicus de decima in Granstein & * Letthuobe adiacenti. Item Cvvonradi * Spizzin, de Strubihcelle anteriori curia quam habet Hugo Voli. *al. Leithuobe. *al. Spize.
VI. Miun de Berge, de Manso qui dicitur Widinhuobe in inferiori Berge. Et est ob. Siginun, de decima in Oberndorf quam habet Pavverus.
III. Volricus Bueler laicus & Gerdrud vxor sua, de quadam decima in Honegge sita in monte qui dicitur Ruggebein.

IOACHIMI VADIANI CHRONOLOGIA

ABBATVM MONASTERII S. GALLI

CVM NOTATIONIBVS EX VETT. MEMBRANIS

ANNO DOMINI.

DCXIIII. Beatus Gallus hanc heremum inhabitare cœpit.

DCCXX. Othmarus primus Abbas præfuit annos XXXVIII. menſ. VIIII.

DCCLVIII. Iohannes, Abbas Augiæ & Epiſcopus Conſtantienſis, annos XXI. menſ. VI. dies XXI.

DCCLXXVIII. Rautpertus annum I. menſ. V. dies XXX. θ. III. Kalend. Mait.

DCCLXXIX. Waldo annum vnum & dimidium, dies V. θ. III. Kalend. April.

DCCLXXXI. Werdo ab Eginone Epiſcopo electus, annos XXX. menſ. X. dies XV. θ. in fine Martii.

DCCCXI. Wolfleotz, Eginonis ſucceſſor in epiſcopatu Conſtantienſi, annos IIII. menſ. XI. dies XIII. *Iſte VVolfleos reſignata abbatia factus Epiſcopus Conſtantienſis dedicauit hanc eccleſiam in honore Dei Genitricis Mariæ & B. Galli, & tranſtulit corpus ipſius in aram, vbi in hodiernum diem requieſcit, & curatus à podagra per ipſius merita.* Hæc in vet. membrana.

DCCCXV. Gozpertus annos XXI. menſ. X. dies II. θ. IIII. Non. April. *Ad huius petitionem VValafridus vitam S. Galli & Othmari ſcripſit.* Ex vet. cod.

DCCCXXXVI. Bernwigus annos V. menſ. IX. dies XIX. tempore Ludouici Imperatoris & Ludouici Regis. θ. VI. Eidus Decembris.

DCCCXLI. Grimaldus annos XXXI. menſ. XI. dies XI. θ. Eidibus Iuniis.

DCCCLXXII. Hartmuotus annos XII. & dimidium, dies XXIX. θ. X. Kalend. Februar.

DCCCLXXXIIII. Bernhardus, Hartmuoto reſignante, annos VII. menſ. IX. diem vnum, tempore Arnolphi Imperatoris. θ. V. Eidus Iunias.

DCCCXCI. Salomon de Ramſchwag annos XXX. menſ. VIII. dies XX. θ. Nonis Ianuarii in vigilia S. Stephanii, in Diuos relatus.

DCCCCXXI. Hartmannus, antea Decanus, annos III. menſ. X. dies XIX. θ. II. Kalend. Octobris.

DCCCCXXIIII. Engilbertus annos IX. menſ. XI. dies XIV. tempore Lotharii Imperatoris. θ. Eidib. Auguſti.

DCCCCXXXIII. Thieto annos IX. menſ. VII. dies IIII. θ. VIII. Eidus Aprilis.

DCCCCXLII. Gralo annos XV. menſ. IX. dies XV. θ. IIII. Kal. Martias. Aliqua Chronica Thiethonem Craloni poſtponunt.

DCCCCLVIII. Anno annum I. menſ. II. dies XVI. θ. Kalend. Decemb.

DCCCCLIX. Purkhardus primus de Buochorn annos XIII. menſ. VIII. hebdo-

hebdomadas IIII. ꝧ. XVI. Kalend. Augusti. Legitur hic Abbas fuisse DCCCCLVIII. anno in Chron. Hepidanni. propterea expende numerum.

DCCCCLXXIII. Notkerus annos IIII. mens. VIII. dies X. ꝧ. XVIII. Kal. Ianuarii.

DCCCCLXXXII. Ymmo annos VIII. mens. IX. dies XIV. ꝧ. IIII. Kal. Nouembris.

DCCCCXC. Vlricus primus annos V. hebdomad. VIII. dies V.

DCCCCXCVI. Kerhardus siue Gerhardus annos XI. & dimidium. ꝧ. XI. Kalend. Iunii.

MVII. Purkhardus II. annos XX. mens. VII. dies XIX. ꝧ. XVI. Kalend. Augusti. sunt qui scribant, V. Eidus Augusti.

MXXVIII. Thietpaldus annos XI. mens. VIII. dies XI. ꝧ. VII. Eidus Ianuarii.

MXL. Notpertus de Stafile annos XXXV. mens. IX. Alii ponunt regiminis eius annos XXXVII. & duos menses, alii annos XXXVIII. *Iste resignauit abbatiam, & primus inter Abbates anniuersarium suum instituit.* ex vet. cod. ꝧ. IIII. Non. Septembr.

MLXXI. Vlricus II. annos V. mens. IIII. dies XXVIII. ꝧ. VI. Kal. Februar.

MLXXVI. Vlricus III. Patriarcha Aquilegiensis, annos XLVI. mens. III. *Iste apportauit reliquias S. Fidis, & ecclesiam eius construxit, & optime dotauit.* ex vet. cod. ꝧ. IIII. Non. Aprilis. Alii scribunt, Eidibus Decembris.

MCXVII. Manegoldus de Botenstein, prius Decanus, annos XI. mens. XI. dies XII. *Habuit fratrem in Augia Abbatem nomine Ruodolfum.* ex vet. cod. ꝧ. Kalendis Maiis.

MCXXVIII. Wernherus seu Werinharius annos XXXVIII. mens. IX. dies XIV. *Iste fundauit ecclesiam S. Leonhardi & optime dotauit.* ex vet. cod. ꝧ. pridie Nonas Iulias.

MCLXVII. Vlricus IIII. de Tegerfeldt Episcopus Curiensis annos XXXIII. hebdomad. XX. dies IIII. *Iste resignauit abbatiam, & episcopium.* ex vet. lib. ꝧ. pridie Eidus Aprilis.

MCXCIX. Vlricus V. de Veringen XLIX. hebdomadas, & vnum diem. ꝧ. XVIII. Kalend. Febr.

MCC. Hainricus primus de Klingen annos IV. hebdomad. XLIX. dies XIIII. ꝧ. XVII. Kalend. Ianuarii.

MCCIIII. Vlricus VI. de Saxo annos XV. hebdomadas XL. ꝧ. IX. Kalend. Octobris.

MCCXIX. Rudolfus primus de Giutingen Episcopus Curiensis annos VIII. præter VI. dies ꝧ. XIII. Kalend. Octobris.

MCCXXVI. Cůradus de Bussenanc annos XIII. mens. X. & dies XII. ꝧ. XIII. Kalend Ianuarii.

MCCXXXIX. Waltherus de Druchpurg annos IV. mens. X. dies XLVIII. *Hic iuit ad prædicatores Constantiæ.* vet. cod.

MCCXLIV. Bertholdus de Valkenstein años XXVII. mens. X. dies XXVII. *Sub hoc Iütliberga arx destruitur.* ꝧ. anno Domini 1271. IIII. Eidus Iunii.

MCCLXXI. Vlricus VII. de Giutingen annos IIII. mens. X. hebdomad. IIII. dies IIII. ꝧ. XIII. Kalend. Martii. Alii ponunt XV. Kalend. Mart. In aliquibus Chronicis variatur numerus anni. Ego in antiquis litte-

litteris inueni Berchtoldum Abbatem fuisse anno 1268. in aliis eum adhuc vixisse anno 1271. Quomodo igitur Vlricus iste potuit eo anno esse electus? Vide quæ diximus in descriptione Turgouiæ.

MCCLXXV. Ruomo de Ramstain annos V. minus X. hebdomadibus. *Sub Berchtoldo fuit Camerarius ordinis, dein Custos, tandem Præpositus & Decanus. Fratres habuit Conradum & Rudolfum, sororem Offemiam de VVildenstain.* ‡. XIII. Kal. Septemb.

MCCLXXIX. Wilhelmus de Monteforti annos XX. minus VII. hebdomadibus. *Sub eo floruit Fridericus LXII. Comes de Toggenburg.* ‡. III. Eidus Octobr.

MCCXCIX. Hainricus II. de Ramstain annos XVII. mens. IX. ‡. XI. Kal. Augusti, anno 1318. Obsetua ergo numeros, qui sunt emendandi.

MCCCXVII. Hiltipoldus de *Werstain annos XI. hebdomad. XVIII. dies XIV. ‡. pridie Eidus Decemb.

*al. VVerdistein.

MCCCXXVIII. Rudolfus II. de Monteforti Episcopus Constantiensis annos IV. mens. V. dies III. Aliqua Chronica habent 1333. *sub Abbate Ruodolfo.*

MCCCXXXII. Hermannus de Bonstetten annos XXVIII. mens. V. ‡. X. Kalend. Septemb.

MCCCLX. Georgius de Wildenstain annos XIX. mens. VII. dies XXVIII. sub Karolo IIII. Imp. ‡. pridie Kalend. Aprilis.

MCCCLXXIX. Cuno de Stoufen annos XXXII. mens. VI. dies XIX. sub Sigismundo Imp. ‡. XIV. Kal. Nouemb.

MCCCCXI. Hainricus III. de Gundelfingen annos VII. & dimidium, dies II.

MCCCCXVIII. Hainricus de *Mansdorf cognomento de Mysnia annos VII. mens. VI. dies XIX. ‡. Eidibus Septemb.

*al. Mangisdorf.

MCCCCXXV. Eglolfus Blarer annos XVII. mens. III. alii numerant regiminis eius annos XXXVII. Legitur enim adhuc vixisse anno 1438. sub Rege Alberto. ‡. XIII. Kalend. Iunii.

MCCCCXLII. Caspatus de Breytenlandenberg annos XXI. hebdomad. III. minus V. diebus.

MCCCCLXIII. Vlricus VIII. dictus Rösch de Wangen ex Algouia annos XXVIII. minus sex hebdomadibus.

MCCCCXCI. Gothardus Giel de Glatburg annos XIII. hebdomadas IV. dies II.

MDIV. Franciscus Geisberger de Constantia annos XXV. minus XIII. diebus.

MDXXIX. Kilianus Germanus cognominatus Köufi annum I. mens. IV.

MDXXX. Diethelmus Blarer, viuit etiamnum.

FINIS.

EPHE-

EPHEMERIDES MONASTERII S. GALLI.

IANVARIVS.

K L. OTPRENTVS *Dapifer & Adilheidis de Hagenwilleconiunx eius obierunt: quorum anniuersarius celebratur de Vrmanhusin & Niditwiller. Item obiit Liutkarda de Adilnswiller.

III. NO. Obiit Elsbetun de Valkenstein.

NONAS. Obiit Diethelmus miles de Tunrtun in Svvendi. item Waltherus de Kilcheim, cuius anima sit in pace.

VIII. ID. Obiit Burkhardus miles de * Wazirburch, & Cuonradus Widarius.

VII. Hirburc de Scafrolfisheim obiit.

VI. Heinricus de Chestinholz obiit, & Trutman de Rodesheim professus est.

V. Migrauit Hludouuicus Abbas.

IIII. Obitus Liutheri Decani, & Burkhardi Præpositi, & Ruodolfi de Hagenvviler, cuius anniuersarius fit de decima in Muola.

III. Obiit Cuonrat de Wilte, & Cuonrat Dinchilspuole professus est.

IDVS. Obitus Landerici Decani, cuius anniuersarius fit de Kapfe, quod habet Christanus* Aldere bole.

XVIIII. KAL. F. Adilhartus de Altstetin.

XVI. F. Hainricus *Molendinator Presbyter, de domo quæ est proxima porte versus torrentem. Est & obitus Hainrici Riter militis, * de Scarbenshoue.

XV. Priscæ Virginis, Romæ Cathedra Petri. * Decolii fratris S Galli.

XIIII. F. Volricus Dapifer, & Cuonradus de *Tufelinger subdiaconus.

X. F. Iunta, cuius ann. fit de decima vsdem Bole in superiori Berge, & de ortis iuxta capellam Sororum apud S. Magnum.

VIIII. F. Hartnidus *Monachus & Præpositus, cuius ann. fit de Varna. Item Sigine, de Wiere.

VIII. F. Hainricus Wespinus, de Velde & de Ramsovve. item Albertus Schnvvorlinus, cuius ann. facit Ger. Blarrarius de domibus & pomario in dim Bruole.

VI. F. Adilheidis de Hagenvville, de decima in Muola. Defectio Lunæ facta est statim post Solis occasum.

IIII. F. Hainricus Marscalcus de Valchinstein, de Musline.

II. KAL. F. Cuonrat Bdæ, soror Rikiza, mater Suschni, vxor Cuonradi ab din Orte, Honora Hueulin, & filius eius Crittan, & vxor Marquardi Stulem.

FEBRVARIVS.

KAL. F. Gerungus * Monatarius, cuius anniuersarius fit de curia Gruonavv. Et *Bertun de fonte S. Galli, de prædio apud Apvviler. Et Manegoldus Decanus & Ortile bus.

IIII. N. F. Liutoldus de Chreigin Monachus & Decanus.

III. F. Waltherus miles de Altstetin. item Mehtildis de Rosenberc, de Ruokisvviller.

II. Ansker Archiepiscopus obiit.

NO-

MS iste liber est S. Galli, & Dominus de Tinzenburg scripsit ...
MCCLXXII.
*De Sungenberg ...
*al. Kilcheim
al. *Wassirburc.
ex Comitibus de Montfort.
*al. an dem Bole.
Müller.
*al. Scarbenshone.
*al Decoli.
*al. Tufilingin.
*al H de Varnaabbas ...
*Münger.
*al Bertun

NONAS. ɵ. Gerhardus, & Chuonradus Gielo miles de Glatteburc, de Vthwiller. Item Volricus Spifarius, cuius anniuerfarium fratres fui Iohannes, Ruodolfus & Peregrinus expedire promiferunt.

VIII. ID. ɵ. Hæinricus de Sax Decanus. Iſte Decanus turrim nouam, & capellam S. Mariæ, Iohannis, Ofvvaldi, funditus conſtruxit, & præterea quartuor ferultia inſtituit, in anniuerfario videlicet fuo, in dedicatione S. Galli, in feſto Ofvvaldi, & Thomæ Martyris, & tres villicatus redemit, quos Cellario deputauit. Item ɵ. Mahtildis * Schiline in domo iuxta Vadam ante Kaminatas.

*al. Sciline, nunc Zilin.

VII. ɵ. Dietricus de Alſtetin Clericus, de molendino in Capille. Eſt & obitus Wernheri de* Wiltberc ſubdiaconi.

*al. Vvilperth.

VI. ɵ. Henricus de Glar Subdiaconus, de domo iuxta Vadam ante Kemnatos. Et eſt obitus Alberti Goldaſti militis, de Gotichouen.

V. ɵ. Waltherus Voli, de inferiori Curia Strubincelle, quam habet Hugo Voli. Item Egilolfus * Fullarius, de monte ſuo: & H. laicus, de Schœnenbuel.

*al. Fullo.

IIII. ɵ. Wodalricus Huobit miles de Berge, de manſo qui dicitur Widinhuobe in inferiori Berge. Burchardus de Wilere miles altera parte lacus. Wolricus * Occellus, qui fuit occiſus, de quodam prædio ſuper monte qui dicitur Elpirsberc.

Bügllin.

III. ɵ. Volricus Cnullin, de inferiori curia in Kollicon.

II. ɵ. Albertus de Valkinſtein miles, de bono an dir Egge.

IDVS. ɵ. Hermannus Presbyter de Buochorn, de Welnriuti. Ruodolfus Marſcalcus, de Gezutvville.

XVI. KAL. ɵ. Eliſabeth Widame.

XV. Vodalricus Abbas obiit: & Cuonradus miles de Glatteburch, in cuius anniuerfario datur vinum, piſces, caſeus, & minor leibunculus de Oenkishouen, quod reddit VI. modios tritici, & XII. ſolidos. Inſuper de bono in Durſtoudilon, quod pertinet ad S. Fidem, de eodem anniuerſario dantur VI. denarii, ad vnamquamque iſtarum ſex capellarum, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Iohannis, S. Iacobi, & S. Ofvvaldi. De eodem etiam bono in Durſtoudilon dantur VI. denarii ad hoſpitale fratrum, ad hoſpitale infirmorum VI. den. incluſis omnibus VI. den. leproſis etiam VI. den. Eodem die obiit Volricus de Giuting Monachus.

XIIII. ɵ. Volricus Dapifer de Singinberch, de Frimanshuſin & * Einsvviler.

*al. Nidervviler.

XIII. ɵ. Hugo Merſvvinus, de Steige prope * Rotundum montem, quod habet Iohanes * Diſpenſator. Item Diemon de Korbin miles, de molendino in Cappille.

*Romont. Schaffner.

XII. ɵ. Svvikerus Vedirvvush miles de Glatiburch, de Linnachin, quod curiæ Iöſvviler attinet. Et Egilolfus Shrodils, de Riuti ſupra Waldiu, quod habet Burcardus.

XI. ɵ. Berrholdus * Mercator, de prædio in Cappille.

Kofman.

X. Commemoratio Waltheri de Landesberc militis, & Dominæ Margaretæ vxoris ſuæ. horum commemoratio fit de Buochun ſub caſtro * Lantsberg.

*al. Lantsberc.

IX. Magiſter Iohannes * Scholaſticus obiit: & Ruodolfus de Wiltberc, cuius anniuerſarius celebratur de Alregge in XIIII. Eccleſiis & capellis, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Galli, Othmari, Oſvvaldi, Iohannis, Laurentii, S. Spiritus, Leonardi, Magni, Iacobi, Fidis, & S. Georgii.

Schulær.

VIII. ɵ. Ruo-

VIII. θ. Ruodolfus de manso in Rorscach.
VII. θ. Adilheidis Werache, & est commemoratio Volrici Wienahter mariti sui, de domo Marscalci.
VI. θ. Waltherus de Kolinchon, & R. laicus de Rosinberc, & Ruodolfus Blaser, de Edlosvville.
V. θ. Adilheidis de Schotibuocho, de quadam domo & pomario retro muros, quam habet Wer. de S. Georgio.
IIII. θ. Bertha de Ramsvvag, & victor de Stein.
III. Obitus Birthilonis Comitis, cuius anniuersarius agitur per sex dies de Hiutinsville.
II. Waltherus de Rorbach miles in Algouia, de manso in Glasebach.

M A R T I V S.

KAL. Obitus Wernheri de Tiufnovve, cuius anniuers. fit de Herolrisperch, quod habet R. de Edanesvviller & soluit vnam libram. Commemoratio B. Coci.
VI. θ. Volricus de Geizobe, qui contulit vineam Ecclesiæ.
V. θ. Heinricus Pincerna de Glatteburc, de scopoza in Rintal, quæ attinet curiæ Ionsvviller, quę soluit X. quartalia tritici, * II. modios avenæ mensuræ de Wile. & VIII. sol. Aduocatus accipit pullos & oua pro iure suo. *al. V.
III. θ. Vodelgardis de Ramstein laica.
NONAS. Obitus Gebezonis Monachi, qui Abbatem Wernherum nutriuit. Et est obitus Volrici Presbyteri Præbendarii S. Fidis.
VIII. ID. θ. Wolricus Occellus filius Volrici occisi, de quadam domo in ciuitate supra Lobium, quam habet Lestinus. Est & obitus Itæ, de inferiori curia in * Kollichon. *al. Rollichouen.
VII. Obitus Gerdrudis, de decimis in Waltchilchen, quas habuit Stabeneze.
VI. θ. Cuonradus de Ramstein, & est commemoratio Offemiæ de Wildinstein, de quibus dat Camerarius de decima in Gumansvviler. Et est obitus Heinrici de Crumbenovve militis, de Horvven in Turtal.
V. θ. Obitus Ebirhardi Schoudiers, de domo Schilini.
IIII. θ. Heinricus de Bernanc Presbyter, de domatibus Rufi & domo ad Garterhus.
III. θ. Ludevvicus Fabariensis Abbas, & Egilolfus de Valchinstein miles, de Ochfridingin.
II. Obitus Iuntæ * Diuitis, de ortis retro domum, quos habet Ger. * Pavvarus. *Richlin. *Peyer.
IDVS. θ. Hugonis & Adilheidis, de Brisaugia.
XVII. KAL. θ. Bertha de * Birmoume, de Rentvvigislene. Et Agnetis obitus, de Tiurrinmuli. Et est obitus Wilhelmi Subdiaconi, de domo sua apud domum Wilhelmi Wittingi. *al. Birbonmilin.
XVI. θ. Diethelmus de Chregin miles, de decima in Brisaugia. Et Egilolfus de Capella Presbyter, de Rotundo monte. Et Hedivviga de Stoufin, de * Nidicvvile & de Vrimanshusin. *al. Einsvviler.
XV. θ. Heinricus de Apvvile, & Williberga eius vxor, de quadam decima in Apvvile.
XIIII. Sebastianus Moneratius obiit.
XIII. Obitus Adilheidis Shatibuochin, de domo sua iuxta domum Voelini in platea versus S. Leonhardum.
XI. Commemoratio Heinrici & Gerdrudis de Bochisbergere, de quadam

domo infra portam Gartherhus, quam habet Susilinus.

al. Sinuorlin. X. Berthun Shnuorline, de domo & de pomario an dim Broele, quæ habet Ger. Blattarius,

VIIII. Burchardus de Meplins, de Woltribuhil apud Wangin ciuitatem. Obitus Hugonis.

VII. Obitus Liutuigæ, vxoris Birthilonis Comitis, quæ crucem magnam parauit.

VI. Obitus Magistri Waltheri Physici, & Osmanni Presbyteri.

V. Ruodolfus de Rorscach miles, de bono vf dem Buel. Obitus Cleinarii.

III. Obitus Bertholdi Gyvvinnis, de decima sua in manso qui dicitur an dim Wege. Est & obitus C. de Grimminstein militis. Iste dedit curiam Zingerron, quam habet hospitale infirmorum locatam pro tribus fertonibus argenti annuatim. Walto Abbas diem obiit, & Werdo Abbas, & Wal. de S. Fide.

II. Gerbirge mater Ocelli, de quadam schupoza in Ionsvvile, quam habet Peregrinus Dispensator, Est & obitus Ruodolfi de Berge, de curia sua in Berge.

APRILIS.

*Al. Coci. KAL. Heinricus de Valkenstein miles. Et est commemoratio B. *Coci, de curia an dir Egge.

IIII. N. Hæinricus Presbyter, de decima in Mose apud Sumbri, quam habuit Diues, nunc habet Bumannus.

III. Obitus Erchinberti. Iste instituit in sancto die Paschæ stoupum cum ciso & maiori leibunculo de Eilgovv, vt creditur. Et est obitus Elisabet & Annæ mercatricum laicarum, de VVelnriuti.

II. Hodie dantur II. leibunculi minores de Sacro vicu Abbatis. Et est ob. Heinrici de Eppinberc militis, de Bruggon prope Schœnenvvegin.

NONAS. Hæinricus Occellus, de monte Elpirsberc, quem habet nunc Hugo Voeli.

VIII. Obitus Notkeri, qui sequentias composuit. In cuius anniuersario datur minor stoupus de balnea stupa retro muros, & de aliis duabus domibus sibi adiacentibus, & ortis superpositis, quæ pertinent ad ecclesiam S. Petri. Est & obitus Heinrici de Horning Monachi atque Presbyteri, de Otvvisriuti & in dim Tobile.

VII. Iuncta de Berge, de Widinhuobe in Berge. Item Guote Mercatrix, de Welnriuti.

VI. Cuonradus Presbyter, de Tornburron. Et Clementun de Arbona, de Buoch apud Wile.

V. Egilolfus de Golda, de Woluirsteige. Est & obitus Magistri Michahelis.

IIII. Gertrudis de Husin, de quibusdam agris in Vrimanshusin.

II. Obitus Wolrici de Tegirvelt venerandi Abbatis, de Willere iuxta Hakon. Eodem die anniuersarius Lutholdi de Biurron, de Bruggeline & de Butele prope Amptuncelle.

IDVS. Guotmannus laicus, in huius anniuers. datur alba & minor leibo de molendino in valle Rupium. Et Domina Sophia, de curia an dir Egge.

XVIII. KAL. Bertholdus Occellus, pater Bertholdi & Cuonradi Occellorum, de decimis in Birboumlin & Ionsriuti.

XVI. Volricus Scholasticus, de bono suo an dem Liusibuel. Et est ob. Agne-

Agnetis de Tiurrunmuli.

XV.K. Adilhaidis de Berge, vxor Domini Ruodolfi, de curia Domini Ruodolfi in superiori Berge, quod & ipse instituit & ministrat Peregrinus Dispensator.

XIIII. Obitus Hermanni Presbyteri de Abbatiscella. In huius anniuers. datur stoupus de balnea stupa retro muros, & de aliis duabus domibus sibi adiacentibus & ortis superpositis, quę pertinent ad S. Petrum ex donatione ipsius Hermanni. Est & ob. Adilheidis de Nidervviler laicæ, de domo ante Curiam Domini Abbatis. item Cuonradi de Huomlinkon militis.

XIII. Liuto obiit, & Bertholdus cocus. Iste instituit in principio cuiuslibet mensis vnum stoupum de feodo Sregin in Wittobach, vt pro commemoratione ipsius, & Adilheidis vxoris suæ, omniumque parentum suorum in singulis eorundem mensium principiis, missa pro defunctis à conuentu ad altare publicum celebretur.

VIIII.K. Heinricus dictus Wirbs laicus; & Adilhedis vxor Wilderici, de Gumansvville; & Heinricus *Carpentarius, de Schoninloh. Wagner.

VIII. Iudith Augusta apud Turonos diem obiit in monasterio S. Martini, vbi & corpus eius humatum est.

VII.K. Wolricus Bolarius de Wiger.

VI.K. Egilolfus de Rorschach, de Wolbrehtisberge: & Conradus Spisarius, de orto suo iuxta Steina: & Wolbreht Wigant.

V Beatus Tuorilo obiit.

IIII. K. Bertholdus mercator, de quadam decima in Hohinvirst & quodam censu in Turbline. Et est commemoratio Ruomonis de Ramstein, & Heilwigæ, de villicatu in Mœrinshusen.

III. Rautpertus Abbas obiit. & est ob. Volrici & Adilheidis dictæ Schurlezer, de orto versus S. Leonardum. item Cuonradi militis, de curia an dir Egge.

II.K. Gerdrudis de Rosinberc, de Geizhaltun. & Ruodolfi de Kemptun Clerici, de Hohenvirst.

Maius.

Kal. Manegoldus Abbas obiit, & Hermannus Sacerdos ac Presbyter S. Laurentii, & Hugo de Tiurinhain monachus.

VI.K. Adilbertus de Srutzinekke, & Guntrammus de Kisilekke vltra lacum.

V. Wernherus Abbas instituit dari vinum de manso, qui vocatur Huobe in Reitlisovve, & de curia in Berge puerorum quondam Egilolfi militis, quæ permutata fuit pro quodam prædio nostro in Berge. Et est obitus Itæ de Lennenberc laicæ, de Hohenvirst.

IIII.K. Ruodolfus & Egilolfus laici de Riedirn.

III. Reginfinda obiit. & est ob. Winnigebun Vescer.

VIII. ID.K. Hæinricus de Wurmilingen, de orto qui subiacet domui Shilini. & benedicta de Singinberc vxor Dapiferi, de Ekke infra Blidekke & Singinberc.

VII.K. Ruodolfus Gielo miles; & Berrholdus de Kisilegge de Immintiech vltra lacum.

VII.K. Volricus Vrbanus laicus.

IIII.K. Burchardus Pistor; Rvvodolfus de Nidirvvile, de Blavviller; Adilheidis de Bussinanch, de Ionsvvile.

III.K. Eigilvvardus de Valkenstein in nigra sylua, de villicatu in Berge.

II.θ.Egilolfus de Rosenberg, de Ruti.

IDVS.θ.Swikerus de Bernanc, qui concessit vineam Bernanc, & Wolricus de *Leumberc miles, de Svvarzinbach.

*al. Glatiburch.

XVII.KAL.θ. Adilhæidis, de domo quæ interiacet domui Huobariæ: & Wilhelmus. & est commemoratio Berthæ & Gerdrudis de Glateburch, de Hohinvirst.

XVI. Vuoradus obiit.

XV.θ. Ruodeger & Alberich de Endingen.

XIII. Abbas Volricus, Hanricus Decanus, Lutoldus Decanus, Sivtidus, Hualricus, Hetmannus, Rudolfus de Gutingin, Ludovvicus, Manegoldus, MagisterC.Tatzo, Ruodolfus de Gurt. Cunradus de B. Burcardus de Cheiburg, Burcardus de Spiegilberc, Gotfridus, Cuonradus, Rudegerus, Hanricus de H. Ernestus, Bertholdus, Volricus, Waltherus, Hanticus de Vullis, & Ruodolfus, Wernherus Leptosus, Comitissa IIII. fraternitatem orauerunt.

X. Eodem festo dantur pisces, scilicet duo velchones Domino, & modius tritici, & XV. hami ceruisiæ de Albirnberch, & XV. de Rotschach. Et est ob. Elisabeth Occellæ, de decima in Mulinon.

VIII.θ. Adelgolz & vxor eius Engelsint de Fasenhaim.

VI.θ. Heinricus de Griessinberc iunior.

IIII.θ. Adalbreht & Hug de Scafrolfeshaim.

IVNIVS.

KAL.θ. Peregrinus Decanus operis, de monte Martini.

IIII.θ.N. Leitholfus obiit.

III. Salomon obiit Episcopus & Abbas.

II. Karolus Archiepiscopus obiit, & Burkardus Abbas.

NONAS.S. Bonefacii Archiepiscopi in Fresonis, & est obitus Burkardi laici, de Riccinbach apud Wile.

VIII.ID.θ. Wolrici Buggonis Presbyteri, de Hitinhuobe. & Ruodolfi de Rinegge Aduocati, de bono Zir Tannum apud Enzisvviler.

V.θ. Hæinrici Diuitisi, & est commemoratio Iuntun vxoris suæ, de decima in Tiufinbach.

IIII.θ. Adilheidis de Cteigin, de decima in Tufinbach. Et est obitus Bertholdi de Valkinstein Abbatis, de villicatu in Marpach, quem ipse sua pecunia comparauit. obiit hoc anno Domini M CC LXX II.

III.θ. Truotuuinus Bleh de Rotuuile, & vxor eius Mathilda.

IDVS. Grimoldus Abbas obiit, cui Hartmuotus Decanus & post Abbas hoc fecit epiraphion;

Hic manet interius diuinæ legis amator,
Grimoldus humilis, templum hoc qui condere iussit.

XVII.KAL.θ. Othprehti laici, de Nidirnvvile & de Vrimanshusen.

*al. apud.

XIII. Eberhardus obiit.

XII.θ. Mehthildis de Eppinberc, de Bruggon *in Schonenvvegin.

*al. Hemilinus.

XI.θ. Hermannus de Viuario laicus, de Horriuti: Gerohoh obiit.

X.θ. Wolricus *Hauillinus, de Svvendi.

VIII.θ. Egilolfi Schrodils, de decima sua Altstetin, quæ modo permutata est pro decima in Gumansvviler.

VII.θ. Cvvonradi militis de Curia, de curia Wannon in Witobach.

V. Commemoratio Heinrici Blartarii, de Wiler prope Hakon, & de decima in Atnanc.

III. Eo-

III. Eodem die dantur IIII. fercula, scilicet carnes, caseus, ova, crucigira, cum vino & maiori leib. de Altstetin. ℟. Bertholdus Monachus de Tengin, de Hitinhuobe.

IVLIVS.

IIII. NON. Obit. Wolrici Episcopi Augustani. Hic Cellerarius incipit dare ouinas carnes.
II. No. Obitus Wernheri Abbatis.
VII. ℟. Chuonradus de Rogwillere, & Ita Goldastine vxor eius, de quorum anniuersario datur de decima in Rogwille.
IIII. ℟. Wolricus de Goucheim.
III. ℟. Cuonradus Vbirlingarius; & Ruodolfus de Ramstein Monachus atque subdyaconus, de decima in Wiere.
XVII. KAL. Irmingarda Hludovvici Regis filia & sanctæmonialis obiit.
XVI. ℟. Guuotun de Curia, de Wannon in Witonbach.
XIII. ℟. Marquardus de Ramstein Plebanus de Vlma.
XII. ℟. Wolricus de Glatiburch miles, de Waltinvvile.
XI. ℟. Theorpoldus Presbyter obiit.
VIIII. ℟. Adilheidis de Burron, de Honberc.
VI. ℟. Liutoldus de Glatiburch miles, de Hohinberc, quod adiacet cellæ S. Petri.
V. Præpositus de Argoia dat stoupum & vinum pro piscibus de Mittilnunucheim. ℟. Itun Dispensatricis, de decima in Gubilin, quam habet Volricus Spiser, & de domibus Zagillini apud S. Magnum. & Berthun Gistariæ, de domibus suis ante domum Buchiline, quam nunc habet C. de Ramsvvag.
IIII. ℟. Ruodolfus Comes de Raprehtsvviler.
III. Perchtoldus obiit filius Chadalohi Comitis.
II. ℟. Hildiburga & Hugo Volinus.

AVGVSTVS.

KAL. ℟. Fridericus de Huonvville.
IIII. No. ℟. Heinricus Pincerna de Landegge, de Bruggelin.
III. ℟. Ruodolfus de Vrstein miles, de Albirnberge.
II. ℟. Heinricus de Ramsvvag, de bono an dir VVise in Turtal.
VIII. ID. ℟. Iuntæ de Glatteburc, de Vshovin prope Gebratsvviler.
VII. ℟. Ruodolfus Spiser, de Niderndorf. Et est obitus Elisabeth Dispensatricis.
VI. ℟. Heinricus de Einvviller.
II. ℟. Isaac Presbyteri S. Osvvaldi.
IDVS. Obitus VVilline, de Kollichon in Argoia.
XVI. KAL. ℟. Ekihardi Decani, de * Enkinfurt, quod habet Ger. Blattarius & soluit Cristan Voeli. Et est ob. Heinrici dicti Krumben & Adelheidis sororis suæ, de domo sua iuxta domum Klaynarii ante S. Crucem. *al. Enkinvurt.
XV. ℟. Ruodolfi de Capella, de prædio in Capille. Ob. Adilheidis Scoubine, de domo quondam sua. Vualahfridus Abbas obiit, vir in diuinis & humanis litteris versatissimus.
XIIII. ℟. Bertolfi Abbatis, & Annæ vxoris Mercatoris, de Seckin, quod habet Blarter.
XIII. ℟. Bernardi Abbatis, & Ruodolfi Dispensatoris, de Vægillinsberc, quod habet Io. Spiser.

OCTOBER.

KAL. ϑ, Stephanus Sollichouer, de domo sua extra muros.
VI. No. ϑ, Williburgis conuersæ, de domo sua retro muros.
V. Hora secunda noctis sequentis eclypsis facta est anno XXII. regni Hludouuici Regis in Orientali Francia. ϑ, Adilhaidis de Glatiburch, de Waltin Willere.
IIII. ϑ. Franciscus de Watte.
II. Nidger laicus obiit, & fit administratio de Svvartinberch.
NONAS. Commemoratio Wolrici Patriarchæ & Wolrici Abbatis huius nominis Quarti, & Hiltiboldi Plebani S. Fidis. Hic primum dari debet nouum vinum à Cellario.
VIII. ID. ϑ, Cuonradus Camerarius. Iste instituit lumen ante aram S. Othmari omni nocte arsurum, & IIII. sol. in suo anniuersario sacrificandos ad Chorum: ad S. Othmarum, & ad S. Laurentium, de decem sol. in Schorton apud S. Leonhardum, & de rediribus in Sindoltswiller. Item ob. Mehthildis Buchline, de bono des Walchis apud S. Georgium quod habent Pisarii.
VII. Hic Cellerarius incipit dare bouinas carnes, & pisces & *priscilla de Edilolswiller quod habent Ramsvvagii. * al. pissella.
VI. ϑ. Ruodolfus Gielo miles, de Vfhouin maiori.
IIII. Obitus Wilhelmi Abbatis.
XVII. KAL. ϑ, Sigiram Goldast miles, & Wolfhart frater eius, de bonis in Hegin vltra lacum.
XVI. Dedicatio ecclesiæ S. Galli, quæ fit ex institutione H. Decani de villicatu in Rorschach, & processio ex institutione L. de Glatteburc de bono an dir Steige.
XV. ϑ. Itun de Arbona, de Buoch iuxta Wile. Et Commemoratio Clementæ.
XIIII. ϑ. Cuonradus Monachus atq; Presbyter, de Buttichsmose.
XI. ϑ. Frida laica de Tettichouen, de decimis in Halmines.
VIII. ϑ. Conradus de Ramsvvag, abe dir Wise in Turtal.
VII. ϑ. Cvvonradus Rufus, de Richinzunvviller, quod habet Wernstein.
IIII. ϑ. C. Widarii, de Mulinon & decima an dem Wege.

NOVEMBER.

KAL. ϑ. Bertholdus de Oetlineshusen, de Vrimaneshusen.
IIII. No. Commemoratio omnium fidelium defunctorum celebratur de fraternitate quæ est ad lapillem.
III. ϑ. Methildis Clubinc, de domibus eius infra portam versus torrentem.
II. ϑ. Guotun laica de Rinegge, de decima in Granstein & Letthuobe adiacenti.
NONAS ϑ. Volricus Lestinus laicus.
VIII. ID. ϑ. Liutoldi Simprehtis laicus de decima in Granstein & *Letthuobe adiacenti. Item ϑ. Cvvonradi *Spizzin, de Strubincelle anteriori curia quam habet Hugo Voli. * al. Lestbuobe. * al. Spize.
VI. ϑ. Miun de Berge, de Manso qui dicitur Widinhuobe in inferiori Berge. Et est ob. Siginun, de decima in Oberndorf quam habet Pavverus.
III. ϑ. Volricus Bueler laicus & Gerdrud vxor sua, de quadam decima in Honegge sita in monte qui dicitur Ruggebein.

II. Commemoratio Wernheri Crezze & Berthu vxoris suæ, de decima in Tiufinbach.

*Orella. Idus.ð. Mehthildis *Ougiline, de curia Gruonow prope Altstetten. Eodem die obiit BW. de Rineg, de quibusdam agris an dem Baldirich & an dem Gern.

XVII. KAL.ð. Wolrici militis de Ramsvvach, de Bleichū. Et eft ð. Rvvodolfi de Goſſovve,& R. filii sui occiſorum, de prædiolo in Albrehtsvviller.

XVI. Othmari Confeſſoris. Eodem die dantur carnes, piſces, caſei,& oua, cū ſtoupo & maximo leibone, & minore leibunculo de Stamheim, ad vnum ferculum dantur cuilibet Domino duo velkones.

XIIII. Octaua Martini. Eodem die datur ciatus de Eſchans pro commemoratione fratrum, quæ fit ad aram S. Benedicti ex inſtitutione Burkardi Præpoſiti.

XIII.ð. Waltherus de Kiſilekke, de Ceiſſinhouin.

XI.ð. Dominus Lutoldus de Glatteburg Canonicus Conſtantienſis, à dir Steige. Notingus Epiſcopus obiit.

X.ð. Hæinricus Occellus & Wolricus filius ſuus, de Bechiu. Item ob. Berthæ conuerſæ.

VIIII.ð. Liutoldus, de ſuperiori vinea in Vthvvillere.& Wolricus Dapifer, de Frimanhuſin. & VVernherus de Arbona miles, de Buoch iuxta Wile. Iſte Volricus Dapifer inſtituit lumen ad S. Michahelem omni nocte arſurum, de prædio in Frimanshuſin & Nidervviller. Abo obiit.

VI.ð. Berthun, de Steige prope Rotundum montem, quod habet Ioh. Spiſer. Item ð. Alberti Abbatis Augiæ iunioris, de villicatu in Mœrishuſen.

*Füller/id eſt Fullers. V.ð. Hæiliwigæ, de Stalilhouin & Huob. quod habent *Impletores Volricus & Volricus. Et eſt ob. Domini Wal. de S. Fide.

III.ð. Egilolfus de Roſenberc, de Brugge iuxta Heriſovve.

II. Andreæ Apoſtoli. Eodem feſto dat Hoſpitarius X. fercula, ſcilicet bis carnes, bis piſces, bis caſeos, bis oua, duos ciatos, & vnum ſtoupum, maximum leibonem, & minorem leibunculum, & in veſpera ſtoupum, lunulas & oblatas de Linkinvviller. Proxima Dominica poſt feſtum Andreæ ſeruiunt Hoſpitarius & Portarius per VII. dies, & Præpoſitus de Argoia per alios

*al. de Reſinach. VII. dies ſequentes. Eodem die eſt obitus Adilheidis *Cleinariæ, de monte Cleinnariæ. Hic Cellerarius incipit dare porcinas carnes.

DECEMBER.

KAL.ð. VVernherus de Langinſtein in Burgúndia miles, de Steinmuli.

III. No.ð. Hermannus de Huſen.

VIII. ID.ð. Hermannus Richilinus, de quodam bono in Oberndorf, quod habet Diſpenſator, & nunc R. Spiſer.

VII.ð. Iohannes de Hundunsheim ex Eleſaz.

V. Truogo Epiſcopus obiit. Et eſt obitus Hermanni Monachi atq; Presbyteri de Ottinburron, de Zuozvvillere. Iſte inſtituit ſtoupum in anniuerſario Nokeri Magiſtri Sequentiarum.

IIII.ð. Heinricus Villicus de Berge, de manſo in inferiori Berge, qui dicitur VVidinhuobe.

IDVS.ð. VVolrici Patriarchæ, de Goucheim. Eſt & ob. Svvikeri Presbyteri de Gandersvviler, de Hohenvirſt.

XVIIII. KAL.ð. Liutoldi Aduocati, de Bleichun.

XVIII.☉. Notkeri Monachi & Presbyteri,& Walcheri de Svvarzinbach, de quadam decima in Mose apud Sumbri,quam habuit diues.
XVII.☉.Hainrici de Clingin Abbatis,de Ionsriuti aliisq; reditibus.
XVI. Sedecimis Iani migrauit Liuto kalendis.
XV.☉.Iunta de Valkenstein in nigra Silua,de villicatu in Berge.
XIIII.☉. Wernherus de Arbona Presbyter,de Hitinhuobe.
XIII.☉.Cvvonradi Abbatis de Busmanch,in cuius anniuersario datur vinum, pisces,caseus,minor panis,de XX.ouibus monetæ. Est & ob. Heinrici Simprethi,de decima in Granstein & Leituope adiacenti.
XII. Thomæ Apostoli. Dominus Abbas faciat duas caritates per duos dies sequentes: vnam cum piscibus alboccin II. & caf. & vino,& minori leibunculo:aliam sine vino de processione ad capellas. Obiit* Magister coquinæ. *Kuchlmeister.
XI.☉. Egilolfus de Rosinberc, de molendino in Hasela & prædio an dim Sunder.
VII. Eodem die datur stoupus de curia Nephslini in Rorschach, & de decima in Hegu quam habet Gebz de Lindaugia. Est & obitus Rudolfi Dapiferi militis,de Eggon inter Blidegge & Singinberc.
V.☉.Irmingardæ, de decima in Muola, quam habet Hartman. & Bertholdi Ioculatoris, de decima vf dim Bole in superiori Berge, & de ortis iuxta capellam sororum apud S.Magnum.
III.☉. Svvikkerus de Glatteburg miles,de Zvvozvvile, & Gothefridus, de Chezvvilele.

FINIS.

IOHAN-

IOHANNIS GEORGII TIBIANI PANEGYRICON

SVPER LAVDIBVS ACRONII LACVS IN ALEMANNIA, ET EIVSDEM CIVITATVM.

MONTEIS & fluuios, terram, pulchra oppida dicam
 Acronii, fieri qua breuitate poteſt:
Virginis à partu quem mox dixere beatum
 Multi gente, loco, nomine, ſorte, lacum.
Delius inſpiret mihi ſi nunc Tullia verba,
 Laudibus haut poſſim condecorare ſatis.
Acronius λάκκος ſummo nam dignus honore,
 Carminibus, Phœbo, Meoniiq; lyra.
Hic toto mundo & cœlo notiſſimus alto,
 Cuius præclarum nomen ad aſtra volat.
Eius terra, eius quoq; pars non infima mundi eſt,
 Non ſolum ob piſces, ſed quoq; amœna loca.
Circumſtant montes, vrbes & luſtra ferarum,
 Perpetuum nomen viuit in orbe ſuum.
Hic vitreas ſemper ſollers piſcator ad vndas
 Felix plena vago thetia piſce trahit:
Hic libet vndivagos demiſſis fallere piſces
 Rhetibus, hosq; ſimul ducere cum calamo.
Veliferi hic quoque conſpiciuntur pondera mali
 Vrbes quæ magnas condecorare ſolent.
Interdum hoc tumido gytatur nauita Ponto,
 Quando bibit miſſum fracta catina fretum:
Tempore ſed ſudo iuuenes ducuntur ad vndas
 Nauibus & ſecum Bacchica dona ferunt,
Atque diem lepidis conſumunt carmine & odis,
 Et Venere & Baccho, nec Ceres ipſa latet.
Parte tamen rapidus qua nunc Sol reſpicit ortum
 Ob varios monteis oppida pauca vides.
Hic & montanis veniunt è fontibus amnes,
 Tempore qui æſtiuo florida prata rigant.
A dextra *Liblach* tenui perlucidus vnda,
 Bregentz & fluuium cernis adire lacum.
Flumine prociduo Acronium nam fertur in altum,
 Huic ſemper multas ipſe miniſtrat aquas.
Nubiferi montes, & ſaxa minantia cœlo
 Cernuntur gelida ſemper operta niue.
Rhetia cernuntur iuga denſis alba pruinis,
 Cum Sol Icarei feruet ab ore Canis.
Dantur ab anguſtis vndoſi vallibus amnes,
 Qui interdum lepidos dant quoq; piſciculos.

Hic-

Hicque vides *Bregentz*, quamuis sint mœnia parua,
Belligeræ tamen hæc gloria gentis erunt.
Hic populus magni vel gens est sueta laboris,
Summo quæ prompto pectore paret hero.
Dura manus bello, celeberrima gloria gentis,
Est populus veritus semper amore Deum.
Nemo illo maior bello est, nemo acrior armis,
Huic semper populo robora prisca manent.
Gloria Germanæ Germano in littore terræ
Acronii magni perpetuumq; decus.
Deinde amnem *Fusach* cernis quoque parte sinistra,
Qui cursu proprio mollia prata rigat.
Cernitur hinc liquidi facies nitidissima Rheni
Corniger & flexo gurgite lene fluens.
Fertur in Acronium pulchrum velocibus vndis,
Cuius perpetuas auget amœnus aquas.
Fluctisonas citius Rhenus tunc deserit vndas,
Atque per æquoreas hic cito fertur aquas.
Post tamen has qua parte lacus hic respicit Austrum,
Heluetii fortes oppida multa tenent.
Gramineam viridi cernis de capite terram,
Floriferi hic colles, pictaque prata virent.
Sunt circum gelidi fontes & mollia prata,
Sunt hic fœcundi rura beata soli.
Pomiferi florent amplis prouentibus horti,
Qui Calabrum superant fertilitate penum.
Itur in æterno vestitos gramine campos,
Florida vbi fulgent prata colore suo.
Læta susurrantes saliunt per gramina ripi,
Ærum & constans aer vbiq; bonus.
Heluetios cernis gentem in fera prœlia ferri
A primis annis viribus, arte valet.
Farris terra ferax, pecudum vis, pascua læta,
Sunt circum siluæ non sine fruge bonæ.
Contenti ergo queunt istis traducere vitam
Fructibus, expromit quos humus ipsa libens.
Hinc *Arbor felix* Romanis nota vetustis
Conspicitur, tangens Acronium arce suum.
Hac parte ante alias Princeps *Constantia* magna
Existens culti gloria magna soli,
Fertilis ipsa suas nouit Constantia vires,
Accumulatque suas plurima classis opes.
Nobilium sedes pinnatis plurima muris
Arcis ad effigiem condita multa nitent.
Præsulis hic magni venerabilis aula superbit
Diui Conradi munera sancta gerens.
Hinc augusta nitent sacratis munera templis,
Cultaq; diuino carmine templa sonant.
Hic multi parochi Doctorum turba sophorum,
Multi sunt Medici Theologiq; simul.

Ordo sacerdotum, iuris proceres lepidi, qui
Iuris nodosi vincula torta secant.
Hos extra muros regit venerabilis Abbas,
Claustrum quod felix à *Cruce* nomen habet.
Petridomus, olim quam condiderat Gebehardus,
Ad Rhenum iacet, & Præsule non minimo.
Hocq; loco est felix generosæ fertilis vuæ
Vinea, vbi vites Massica musta ferunt.
Est quoque Theutonico propius breuis insula ponto,
Augia cui maior nomen ab ore datum.
Insula mortiferis minime est infesta venenis,
Qua diuus Marcus nunc requiescit humo:
Plenaq; pestiferis serpens peregrina venenis
Introducta perit munere Pyrminii.
Fructibus immensis auidi satiantur amanter
Agricolæ, hic possunt spargere semen humo.
Hic tibi pampineas autumnus porrigit vuas,
Floret odoratis terra benigna rosis.
Insuper Acronius tunc inferior bene notus
Oppida ab occasu plurima læta tenet.
Vrbs antiqua viget *Ratolfi cella* vocata,
Florigeri hic colles, pictaque prata virent.
Hic numerosa iuga & scopulosi vertice colles
Cernuntur longe, maxima saxa quoq;.
Frugifero munita solo castella videres,
Vdaque perpetuo vt gramine terra viret.
Parte tamen geminas κλίσεις qua respicit vrsas,
Sunt vrbes pulchre, Bacchica vitis adest.
Sacra vrbs Imperii non magna at nota Sueuis
Vberlinga iacet, Podmica stagna secans,
Auspicio quæ felici tam diuite creuit
Floruit & nostris inclyta temporibus,
Digna Dea sedes, nitidis nec sordet ab astris,
Condita monte bono qui sua saxa cauat:
Multis castellis floret tot & arcibus altis,
Atque situ pulchro mœnia lata nitent.
Egregium splendescit opus noua & ardua turris,
Egregia & Diuûm splendida phana nitent,
Martis luce vides quam frumentaria magna,
Pictaque Principibus curia digna viris.
Frondosi collis latebras & saxa capescit
Hæc vrbs, & populum hæc nunc habet ipsa pium.
Ocia nulla tenent iuuenes, nec & ocia adulti,
Sunt homines proni & ad pia facta pii.
Hic Domini patriæ, patres, sanctusque senatus
Antiquæ solido stant adamante viæ:
Non hi iusticiam sacrataque dogmata linquunt,
Hi veterum voluunt scripta librosque Patrum,
Qui corda idolis numquam corrupta dedere,
Quique alienigenos non habuere Deos.
Pendula textilibus nectunt vmbracula vites,
Vestit pampineas viris opaca comas.

Hinc

Hinc *Mersburgum* est vrbs Andino digna cothurno
    Forti in monte sita & sydere fructifero.
Longe conspicies hic magni Præsulis aulam
    Cuiq; racemipotens stat Deus ante fores.
Vrbs hæc pampinei lætissima munera Bacchi
    Lesbous Bacchus talia vixque dabit.
Vitiferi colles pomis de vitibus horti
    Hic premit & madidos nobilis vua lacus.
Non procul est *Marchdorf* magnis dicenda Camœnis,
    Oppidum & egregium, cespite terra virens.
Terra ferax vini, Cereris quoque læta fauore
    Et gelidi fontes, mollia prata quoque.
Hic grauidos onerat vindemia læta racemos
    Florigeros aperit terra benigna sinus.
Huicque situs lepidus *Buchhorn* qui vergit ad Austrum
    Romani Imperii vrbs, attamen ipsa breuis.
Magnaque pampineo spumant hic pocula succo,
    Serpit & hic gelidæ riuus amœnus aquæ.
Festa Corymbiferi celebrantur plurima Bacchi,
    Et populus lætus cantica læta canit.
Schussius ad latus est decurrens paruulus amnis
    Piscoso lætus margine prata rigans.
Cernitur hinc sacri Imperii vrbs *Lindoa* per vndas
    Insula quæ bellis credere sæpe solet.
Ipsa immota manet semper velut aspera cautes,
    Fortis quæ numquam toxica bella timet.
Stat turris mœnita lacu muroq; tenaci
    Expectans hostem qui sibi bella parat.
Hæc etiam pingit sinuosam in margine vitem,
    Turgentes vuas viribus ista trahit.
Sic vrbes, montes aliquos, populosque suaues,
    Podamicum cecini sub breuitate lacum,
Audiui mihi si felix facundia vatis
    Essent Pelignæ carmina docta lyræ:
Vestram non canerem satis ô vos Podmica stagna
    Laudem, quod mihi non faustus Apollo manet:
Cum terra hicque lacus maiore est dignus honore,
    Carmine quam tenui commemorare queam.
Quamuis strideat hæc gelidis mea Musula metris
    Non volui laudem præteriisse tuam.
Felicem hunc populum magni Regnator Olympi
    Perpetuo seruet tempus in omne suum,
Hic populus truculentum hostem ne sentiat vmquam
    Sæuos, barbaricos effugiatque Getas.

AMEN.

P   LECTO-

LECTORI BENIVOLO S.

Nedendis antiquis scriptoribus, qui apud me latent bene multi, duarum rerum me monuerunt amici, sinceri illi, suaues, & qui apertam veritatem amant: fidei scilicet & verborum intellectu difficilium. Illius, quod desiderari viderint in plerisque editoribus, qui ponunt, immutant, corrigunt, eradunt, quæq; vel stupore ingenii seu indiligẽtia dicam non assequuntur, vel religione capere nolunt, manu audacissima: borum, quod remoram obiiciant lectoribus, & tenebras sæpe offundant sententiis præclaris, atq; ad vitam humanam bene prudenterq; instituendam excogitatis. Vt enim Platonis in Cratylo dictum huc trahamus, quisquis nomina nescit, vt res itidem nesciat necesse est. In fide præstanda ad superstitionẽ vsq; religiose illorum satis voluntati feci: in verborum explanatione multum diuq; tergiuersabatur animus meus, auersatus tam fœtida verborum sterquilinia, per quæ foret colligenti ambulandum. Tandem tamen non semel, sed iterum ac tertio à me contendentibus, vt aliquibus, quæ non parum patriæ afferrent lucis & ornamenti, scriptores istos saltim glossis ornarem, seu magis libet, locupletarem, non potui non lubentissime obsequi, ea me sibi incredibili quadam & prope singulari benignitate deuinxerunt. Feci autem id in musæo patrio, opera triduana aduersariis perscrutandis impensa; sed feci manu breui, dictaq; quam pote fuit tam contuli ad compendium, quoniam mihi neq; tempus neq; animus est rebus otiosis lectores fallendi. Iccirco vitatis proletariis, ea tantum exsecutus sum, quæ obscura nec in vulgus videbantur esse nota, & quam apud mediæ ætatis Scriptores locutionum barbararum copiam offendi, digna videlicet patellis opercula, his annotamentis inspersi, quo & sententiam nostram idoneis testimoniis confirmarem, nec res ipsa fieret non illustrior. Alius plura sciat & rimetur, nos indicamus iter dumtaxat, non auctores totos explanamus. Tu ne deutere, Lector, & insubidæ nostræ scriptioni ignosce, quippe extemporali & subitatis istis glossis accommodatæ, quas in ipsa peregrinatione & loco ἀμέσω, quia existimationem meam in ea re agi putabam, si amicorum postulata agere nollem, describendas suscepi. Vale, & quicquid est, boni consulens Francicarum rerum tomum suis iam numeris absolutum hilariter exspecta.

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI

GLOSSÆ

RERVM ET VERBORVM DIFFICILIORVM

IN HEPIDANNI ANNALES.

ꟽ LXXXVIIII. *Agareni)* Distinguit inter *Saracenos* & *Agarenos*: per illos, Mahometanos, quos Turcas vulgo dicimus: per hos, Vngaros, qui Alamaniã deuastarunt, intelligit. Sed cum tacito auctoris nomine repræhendere videtur Ekkehardus iunior Casuũ cap. 10. vbi scribit: *Qui Vngros Aggerenos putant, longa via errãt.* Balbus Catholico: *Agareni dicũtur Ismaelitæ, & corrupto nomine Saraceni.* Nicolaus Lyranus in Esai. 21. *Arabes sunt Saraceni ab Ismaele & Cedar filio eius, qui melius à matre sua Agareni. Sed maluerunt vocari Saraceni, quasi Saræ libera, non Agar ancillæ sint filii.* Videndus Isidorus Etymolog. lib. 9. c. 2. & Ekkehardus c. 15. Hodie vulgus Scriptorum eos populos, qui nostra ætate cum vxorib. & liberis Europam peruagantur, *Zigarenos* corrupte (opinor) pro Agarenos dicunt, & visuali sermone Zigeuner. Qui anno primum MCCCCXVIII. in Alamanniam peruenere amplius 14000. connumeratis vxoribus ac liberis, vt scribit Stumpf. Chronic. lib. 13. c. 10.

ꟽ XIII. *Iuxta Ine fluuium)* Lego, *Inum*, pro Oenum, qua facie, *cimiterium, icinamus*, & id genus alia in his scriptoribus. Apud Contractum tamen Vrstisianum eodem pacto, vt in nostro Ms. legitur, quum in veteri editione sit *Inum.*

ꟽ XX. *Rachilt in natiuo S. Mariæ)* pro natali, quo verbo vtitur anno ꟽ LII. *Et in natali S. Mariæ inclusa.*

ꟽ XXXVI. *Ista Iuuentus mortua est)* Lego, *Ita iuuentus*, & accipio de filia Henrici Imperatoris. *Iuuentus*, quo modo apud Hispanos *Infanta*. In Vita S. Eugenii Carthaginensis: *Insontem infantiam in suum gurgitem demerserunt.*

ꟽ XXXVIIII. *Kisalbertus Dux Choldariorum)* Ekkehardo *Kisilbertus*, Reginoni *Gisalbertus*, Cõtracto *Giselbertus*, Lamberto *Gisilbertus*, Sigeberto *Gislebertus*. apud quem vero in anno 927. corrupte legitur *Sigebertum*. Qui autem sint *Choldarii*, pariter cum ignarissimis scio. Sigeberto vocatur *Dux Lotharingiæ* Anno. 927. & expressius 938. Ekkehardo *Lotharingorum*. An ergo legend. *Chlotharioꝛum*, id est Lotharingiorum: qui & *Lotharienses* Reginoni? Sane videtur.

Eodem anno; *Eberhardus Dux Franchorum & Kisalbertus &c.)* A Chuonone milite Henrici primi oppressi. Nam alii hoc sub Henrico factum esse asserunt, patre huius Othonis eo nomine itidem primi. quos inter Ekkehardus cap. 5. quem vide.

ꟽ LII. *Duo tonitrua)* fulmina.

ꟽ LXXVIII. *Mense Theseo)* Iunio. Nam sic interpretatur ipse auctor in Computo: *Apud Latinos IVNIVS, Hebræos SIVAN, Aegyptios PAVNI, Græcos THESEOS.* Prauæ, pro *Desius*, Δαίσιος, Macedonum mensis proprie, de quo

 viden-

videndi Hadr. Amerotius, Hadr. Iunius, Ioan. Lalamantius, & Iof. Scaliger. Ergo *quindenas Kalendas mense Theseo*, est, diem decimam quintam Kalendarum Iulii. Non absimili dicendi genere in titulo Nicæni Concilii legitur: ἐν μηνὶ Δαισίῳ ἐννεακαιδεκάτῃ πρὸ δεκατριῶν Καλανδῶν Ἰουλίων, id est, *mense Desio, decima nona die ante XIII. Kalend. Iul.* Errant ergo Vadianus & Stumphius, qui Purchardum Abbatē, cui Notker. iste successit, mortuū tradunt XVI. KAL. August.

M LXXVII. *Necnon octauam*) *Octaua* est dies requiei. *Septem* sunt dies laboris in hoc mundo. Legendum itaq;, *quum dare septem*, id est quos voluisti in hoc mundo dies suos transire angendo & laborando, eosdem fac participes æternæ tuæ requiei. Videndus Belethus de Diuin. offic. cap. 71.

M XXI. *Ochibe dextram*) Arqui apud Contractum legitur: *Ernust Dux in venatu ab Adalberone Comite sagitta occiditur*. Concilient, quibus otium & libri.

IN RATPERTI CASVS

CAPVT I.

D*E casibus Monasterij*) Ita historias suas inscripsere, quibus, quid quouis tempore acciderit, prodebant. Ekkehardus iunior cap. 9. *Cum breuiter mihi vitam eius & casus vtrique plus notos panderet*. Cunradus Fabariensis cap. 10. *Descriptu in superiori pagina casibus antecessorum nostrorum Abbatum venerabilium*, &c. Ex veteri Poeta:

Per varios casus, per tot discrimina vitæ.

Sigebertum illius prouinciæ Regem) In Regum successione errat Ratpertus. Nos ex Theodoro, Walafrido, VVettino, Herimanno Contracto, & Francorum Chronologis eam ob oculos ponemus, & breui manu (vt Vlpiani verbo vtar) velut in tabula delineabimus.

Clodoueus I. qui & Ludouicus Magnus, Hilderici I. F. primus Francorum Rex Christianus, regnauit annos XXX. obiit A.C. 514. cuius filii IV.

- Theodoricus I. qui Mettis regnauit annis XXIII.
  - Theodebertus, qui cœpit An. 538.
    - Theobaldus, qui cœpit An. 550. obiit improlis An. 558. cui successit Hlotharius Suessionum Rex illius patruus magnus.
- Ghlodomiris, qui Aureliis regnauit a'nn..., cui successerunt Hildebertus & Hlotharius fratres.
- Childebertus qui Parisiis regnauit annis XLV.
- Hlotharius, qui Suessionis regnauit vsq; ad A.C. 565. cuius filii itidem IV.
  - Cuntrannus Aureliæ Ann. 567. cui mortuo successit Childebertus nepos ex fratre Sigeberto.
  - Gherbertus Parisiis IX. annis.
  - Chilpericus II. Suessione: cuius vxor Fredegundis, Ann. 564.
  - Sigbertus I. qui & Haribertus Ann. 565. Metis XV. annis regnauit. eius coniux Brunechildis illa Atanagildis Visigotthorū in Hispania Regis filia. Hunc Sigebertū Colūban⁹ & Gallus Galliam ingressi adierūt.

Hlotharius II. An. 588. regnat annos XLIV. Suessione. Ad hunc peruenit S. Columbanus Luxouio pulsus.

Childebertus, qui Ratperto, Walafrido, & Wettino *Hildibertus*, ad quem scriptæ sunt D. Gregorii M. epistolæ. Regnauit Aureliæ.

Dagobertus I. cognomento Magnus Ann. 631. cuius duo filii

Theodebertus Austrasior. Rex, ad quem Columbanus, relicto Hlothario Rege, peruenit. Hic à fratre Theodorico postea interficitur, filiis tribus à Brunechilde proauia internectis.

Theodoricus II. Hic orationis causa adire Columbanum Luxouii degentem solitus erat, postea fratricida factus, & tandem ab auia Brunechilde veneno sublatus, An. 618. cuius filii nothi ac spurii IV.

Clodouæus II. qui & Hludouicus Franciæ Rex annis XVII. Obiit, Ann. 662. cuius filii tres.

Sigebertus Austrasiæ Rex, annis X. cui desponsa fuit Cunonis Alamanniæ Ducis, qui Vberlingam tenebat, filia, ex qua Dæmonium eiecit Gallus.

Sigebertus III. Hic ad Regnum non peruenit.

Chorbus. Hic vna cum fratre Sigeberto in prœlio captus iussu Chlotharii interficitur.

Childebertus, qui Chlotharium fugiens quo deuenerit nescitur.

Meroueus, ad nullum regnum peruenit.

Hlotharius III. Franciæ Rex A. C. 663. annis IIII.

Chilpericus III. siue Childericus I. Suessionis A. C. 679. annis XVI. in interregno Theodorici.

Theodoricus III. Austrasiæ Rex A. C. 666. añis XXXI. cuius filii

Dagobertus, qui tamen non inter Reges numeratur, in adolescentia à Grimoaldo Maioredomus è medio sublatus.

Clodouæus III. An. 694. annis IV.

Hildebertus An. 698. annis XVII. huius filius

Dagobertus II. An. 716. annis IV. Filii eius

Theodoricus IIII. An. 727. quo fere anno Othmarus Abbas factus est. Regnauit annis XV. sub tutela Caroli Martelli, morienti non successit, sed

Childericus II. cognomento Stupidus, quē alii Chilpericum vocant, Dagoberti II. frater vt quidam, vt alii malunt, filius vltimus Merovingorum. Quo deposito & in monasterium detruso, Rex crearur Pipinus Minor Maiordomus. Et hic est Pipinus, qui Othmarum in Abbatia confirmauit, oblata ei Regula D. Benedicti.

Hoc est verissimum Franciæ Regum Merouingorum stemma, quod historias no-

 stras

ftras attinet. In quo prætermiſſum vides Chilpericum IV. quia nulla eius iſtic mentio: ſimiliter & Hlotharium IV. Dagoberti II. ſiue fratrem ſiue patruum, quem Carolus Martellus Francis impoſuit Regem. Nunc eſt vt Carolingorum ſtirpem, quibus verbis eam vetere in membrana reperiuimus Einhardo præſcriptam, ad illuſtrationem noſtri Ratperti pariter adtexamus. Ea ſic habet:

Poſt depoſitionem iſtius Hildirici Re-
qui ex Præfecto Palatij Rex effectus
fectos regebatur, Maiordomus di-
Pipinus.

HILDERICVS REX FRANCORVM

gis Francorum ſucceſſit ei Pipinus,
eſt. & quia regnum ſuum per Præ-
cebatur tam ipſe Hildericus, quam

Ab iſto B. Othmarus Abbatiam &
ſibi hoc impetrauit : licet prius S.
gundionum propter curatam ſpon-
ter plura dona accepiſſet. Quod ergo
poſtea morbo ſubcutaneo obiit, &

REX PIPINVS ET MAIORDOMVS DVOS FILIOS HABVIT

heremum ſuſcepit. Waltrammus
Gallus hanc à Sigiberto Rege Bur-
ſatam ſuam, ſcilicet Ducis filiam, in-
ille fecit, iſte confirmare curauit. Iſte
Pariſiis eſt tumulatus.

Iſte Carolomannus cum Rex Francorum cum fratre ſuo Carolo conſtitutus fuiſſet, apud montem Soractem quadam de cauſa Monachum ſe fecit. Tandem in caſtro Caſſino vitam finiuit: frater autem totum regnum obtinuit.

KAROLOMANNVS REX FRANCORVM.

KAROLVS IMPERATOR AVGVSTVS.

Iſte requieſcit Aquisgrani. Carolus habuit etiam tres filios de vxore ſua Hildigarda, ſcilicet Carolum, Pipinum, & Ludouuicum. Hunc duobus fratribus mortuis Imperatorem conſtituit. Habuit etiam alium de concubina filium nomine Pipinum. Hunc propter quandam coniurationem contra ſe factam in Monaſterium perpetualiter detruſit.

Vxor eius.

HILTIGARDIS *Hæc erat de Sueuis genita.*

Iſte Priuilegia immunitatis & electionis erupit, Grimaldum S. Galli Eccleſiæ Abbatem, cum Clericus & non Monachus, conſtituens. Poſtmodum Grimaldo rogante immunitatis & electionis iura priuilegius plus quam ante roborauit.

HVLDOVVICVS PIVS IMPERATOR

Filius eius, id eſt Caroli & Hilsigardis. Iſte ſepultus eſt Campidona cum matre ſua.

Iſte fuit Groſſus, ſuperioris Ludouuici Pii nepos, ſed fuit filius Regis Ludouuici in Orientali Francia.

KAROLVS REX FILIVS HLVDOVVICI

Iſte Carolus dedit B. Othmaro Stameheim, & S. Gallo Maſſis & alia plurima, qui vsque ad tempora Bernhardi ſuperuixit, Poſtmodum Augæ ſepultus eſt.

PIPINVS REX FILIVS KAROLI *Iſte dedit Eccleſiæ S. Galli multa munera.*

Ibi

Ibi cellulas construentes) *Cella* à celando & in templis & in domibus appellabatur pars aliqua remotior, vnde factum, vt pauperum & seruorum mansiunculę, *cellę* appellarentur, vt multis exemplis docet Lęv. Torrentius Antuerpianus Episcopus commentar. in Suetonii Tiber. cap. 43. & Caligul. cap. 41. In templis pars illa sacratior, in quam vulgo intrare non licebat. Cuiusmodi erat in Capitolio *Cella Iouis*, auctoribus Gellio ac Liuio, testeq; Calfurnio in dictione *Cella*. Ita & Monachi nostri, qui & pauperes sese ac seruos faciebant, *Cellas* vocarunt habitacula in recessu ac solitudine posita, à frequentiaq; hominum remota, in quas velut religionis gratia se conferrent.

Sigiberti Iunioris, filij Hiltiberti, nepos videl. Sigiberti] Immò hic Sigibertus filius fuit non Hiltiberti, sed vero Dagoberti, nepos autem Chlotharii, vt ex tabula superiori liquet.

Brunehildis auia ipsius Sigiberti, vxor autem prioris Sigiberti] Turpis ἀνακρονία, & in tam bono scriptore vix ferenda. Quam tamen sex vert. codd. constantissime præsentant, vt nulla ratio sit qui exusem. errorem in dicta Tabula deteximus.

Ad Theodebertum Regem Austrasiorum) Ita apud Walafridum quoque legitur cap. 3. lib. 1. Wettinum initio lib. 1. de Vita S. Galli, Ionam Abbatem in Vita S. Columbani, denique Theodorum in Vita S. Magni. Nec audiendus Vadianus, qui pro *Theodebertum*, reponendum censet *Tagobertum*. Rationem in Tabula exposuimus.

Tuconiam) Nunc *Tugium*, ad lacum Tygutinum, quem Limacus fluuius perfluit, quo modo Rhenus Podamicum, Rhodanus Lemannum, &c. Vide Glossas in Walafridum.

Sponsam Regis Sigiberti] Qui filius fuit Tagoberti I. vt in Tabula ostēsum.

Aliunde vero ad possessionem nobilium virorum] Ex veteribus Donationum Chartis deprehenditur, non adeo heremum fuisse, quin etiā ante Othmari tempora circa eam multa loca fuerint valde culta. Nam & sub Grimaldo prædia in *Steiniguneкke*, quod iam *Steinegg* dicitur, & culta & habitata fuere. Præcipue autem familiæ, à quibus primum locus S. Galli auctus, & qui circa monasterium prędia possiderunt, erant, *Comites Toggenburgenses*, & *Vrsleinii*, dein Nobiles *Rosenbergii, Anvvilii, Oberbergii, Svvanbergii, Helffenbergii, Eppenbergii*, & *Glatburgii*.

Talto) Ex qua familia fuerit, non queo diuinare. Coniecturam quis sumere possit ex Ekkehardo in fine Salomonis, vbi de filia eius norha scribit; *Dotatam cum prædiis viro tradidit cuidam Notkero de prosapia VValtrammi & Notkeri, de quorum dominio montes nostri nomina habent.* Nam *VValtrammus* fuit Taltonis abnepos, vt cap. seq. à Ratperto memoriæ traditum est.

IN CAPVT II.

WARINO & Ruadhardo) Stumpfius Warinum Hegouiæ, Ruadhardum Turgouiæ Comites facit. Vadianus, Duces Alamanniæ. Sed erant Cameræ nuntii, quos vocat Ekkehardus, qui Walafrido teste cap. 4. de Vita Othmari Alamaniam ab Imperatore missi administrabant ea potestate, qua Bertholdus & Erchinger, de quibus ad Ekkehardum dicetur, qui & ipsi Duces Alamanniæ nominantur. Videntur autē Warinus & Ruadhardus eius stirpis fuisse, vnde postea *Guuelfi* nati sunt, *Comites Grauensburgenses*, quorum qui Quartus, monasterium Altorfense, quod hodie Weingarten, fundauit, teste Conrado Vrspergensi, quem non

 videtur

videtur legisse nugacissimus & impudentissimus scriptor Thomas Lyter ad nescio quem Romulum regii generis Romanum, fundationem eius referens.

IN CAPVT III.

SCRIPTA *emunitatis*) Frequenter occurrit in libb. calamo exaratis, quod in vulgatis fere mutatum est in *immunitas*. In Ratperto incorruptum mansit, in cæteris non item, ne in MSS. quidem. Balbus Catholico; *Emunis & immunis dicitur, qui liber est à muneribus, id est muneribus.*

IN CAPVT IIII.

CONCOENOBIOTAM) Ita malui cum duab. vetustissimis membranis, quam cum quatuor chartis *concænobitam*, quod ineptum est & ratione caret, quãuis posteriores omnes erroris funem trahentes constanter ita scripserint. Ratpertus expressit Græcam inflexionem Græcæ linguæ non ignarus. Nam βιωτεύω illi dicunt ἀπὸ τοῦ βίου. Vnde κοινομῶν, κοινοβιωτὴς, qui cap. 5. *cænobiota*, & συγκοινοβιωτὴς, *concænobiota*. In vno chartaceo codice cap. seq. scriptum erat *Zenobita*, quod nimis quam depravatum & in Barbariam ablegandum.

IN CAP. V.

PRESBYTERVM *forensem*) non de monasterio. *Forensis*, qui foris & extra locum, ciuitatem, aut congregationem aliquam est. Sic *pugnæ forasticæ* dicuntur à S. Bonifacio Archiepiscopo exteriores, quibus opponuntur *intimæ*, epist 3.

Spem securitatis) Sæpe occurrunt *firmitatis & securitatis* voces, apud Iurisconsultos præsertim, quibus significatur certum atque indubitatæ fidei scriptũ, quo de rei alicuius firmitate ac securitate cauetur, ἔγγραφον βεβαίωσιν, quæ Græcis eadem ratione ἀσφάλεια. Lexic. Græco-Lat. Ἀσφάλεια, *cautio, munitio, tutio, præsidium, tutela*. Videndus Gul. Fornerius Notis in Cassiodorum.

Nouam S. Gallo cæpit ædificare basilicam) Exstant Chartæ nomine Gotfridi Alamanniæ Ducis anno Ducatus eius XX. scriptæ, annis plus minus XIII. ante Abbatem Othmarum. In quibus apparet, B. Gallum in ædicula seorsim exstructa cõditum, & prope ipsam, ecclesiam fuisse cum iure parochię, quæ forte illa est, quæ hodie S. Petro addicitur. Nam Pastorem tunc temporis præfuisse ipsa Charta testatur. item Monachum aliquem velut pro Abbate habitum, sicuti eo tempore Scaftarium, cuius Charta meminit.

IN CAPVT VI.

LIBRORVM *tantam copiam ille patrauit*) composuit & parauit, vt loquitur ipse cap. 9. eodem in negotio. Familiarissimũ verbum his scriptoribus. Cap. 10. *Librorum quoque, quos ille ad communem monasterii vtilitatem suo tempore patrauit*, id est comparauit. alibi sæpe.

IN CAPVT VIII.

NEC *non singulare eidem Abbati domicilium cum omnibus necessariis ad illud pertinentibus vtilissime pulcherrimeque construxit*) *Palatium*, quod hodieque Pfallentz: de quo sunt ipsius Hartmoti versus;

Aula Palatinis perfecta est ista magistris.
Insula pictores transmiserat Augia clara.

Regem

Regem publice placitum habere) *Placitum*, comitia, conuentus Procerum publicus, Reichstag/ de quo multi multa dixere. Ab eo differt *Mallus* siue *Mallum*, quod proprie significat iudiciũ generale, Landtgericht/ Camergericht. Cuius iudices vulgo Rachenbürger vocabantur. Vnde erat vt existimarem oppidum Rauẽspurg initio dictum fuisse Rafenburg/ pro Rachenburg/ quia ibidem & olim & hodie mallus generalis semper celebratus, cui præsidet Lãtgrauius, qui nominatur in histor. S. Fridolini, der Landtvogt. In Chartis legitur mallum publicum fuisse in Gozzesovv, An. DCCCCLVII. sub Cralone Abbate, anno Regis Ottonis XXI. quo tempore Purchardus Dux fuit Alamañiæ, Eberhardus Comes Turgouiæ, Adalo Tribunus. Etalium in Nuferen Turgouiæ anno Regis Ottonis XXVII. sub Abbate Burchardo, cui ipse Abbas interfuit cum Comite Eberhardo. Durant adhuc nomina mallorum in Alamanniæ locis illis, vbi olim vsus fuit celebrandi Landtgericht im Turgow/ by Rafenspurg/ by Ranckwyl der Grafen von Montfort/ cuius in historia S. Fridolini præclara mentio, Zu Werdenburg/ & alibi. Interdum *mallus* significat conuentum Procerum alicuius regionis certæ, Kreißtag/ Landtag. Nonnumquam etiam, sed minus frequenter, comitia Imperii.

Cum manu sua potestatiue) Sic paulo post; *Cum ipsa manu similiter potestatiue.* Abo Presbyter in Charta LXXVI. *Sub potestatiua manu Hludouuici Regis & pueri. Manus* sub hac notione fere in Chartis & Legibus antiquis. *Cum manu Aduocati, sine manu tutoris*, quod ICti veteres *sine potestate*.

In Capvt IX.

Analogio) pluteo, in quo missale, vel lectionarius, aut euangelium ponebatur. Philoxenus Gloss. *Mannale, ἀναλόγιον*. Suidas Lexic. Ἀναλογεῖον, ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. Codinus Curopalates de offic. Constãtinop. Ἐμπροσθεν δὲ τούτου ἀναλόγιον, ἐφ' ᾧ ἔκειται ἅγιον εὐαγγέλιον. Papias Glois. *Analogium dicitur quod sermo inde prædicetur.* Vgutio Glois. *Analogium, à λόγος quod est sermo, quia ibi supra sermocinamur.* Balbus Catholico: *Anologium, ab ἀνὰ sursum & legium, pulpitum: vnde anolegium, quia ibi supra legitur.* Ibidem; *Pulpetum à publico dicitur, analogium, legium, lectrum, legitorium, quia ibi publice legunt, vt possint conspici à populo.* Ekkehardus in Salomone; *Parat pro hoc beneficio insignem crucẽ S. Gallo, quam argẽto partim deaurato vestitam analogio nocturnali supposuit.* Ibidem; *Infantulis per ordinem lectitantibus & analogio descendentibus.* & alibi sæpius. Videndus Ioh. Meursius Miscellan. lib. 1. c. 1.

Confessione) Ekkehardus in Salomone; *Hanc crucem nostris temporibus Nortpertus noster columnæ deargentatæ infixam confessionis superposuit altari.* Confessio est locus in templo, vbi sacerdos, priusquam cantat missam, confessionem pronuntiat. Belethus de Diuin. offic. cap. 33

Absidam) ἁψίδα Lexic. Græco Lat. Ἁψὶς, *forfex, arcus, fornix.* Plinio dicitur *constructio arcuatim facta*, Ouidio *arcatum curuamen*. Isidorus Etymolog. li. 5. c. 8. *Absida Græco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine recepto per arcum resplendeat.* Ekkehardus Casuum cap. 6. *Apsidaque sanctarum Virginum imminens eam mordacius igne cremauit*, id est fornici ligneo, in quo super altari Virginum erant simulachra. *Absida* ex accusandi casu, pro, *apsis*, ad quam faciem *cassida* pro cassis, *paropsida* pro, paropsis; *statera* pro, stater; & similia.

Capvt

CAPVT X.

ELEPHANTO *& auro paratum*) pro *elephanto* q. libb. habent *ebore*, ex glossemate, vt opinor. Nam omnium vetustissimi membranei duo illam, quam recepimus, lectionem præsentant. Signat tam animal ipsum, quam ebur. Lexic. Græcolat. Ἐλέφας, τὸ ἐστὶν, *hoc ebur*. Vopiscus in Tacito; *Diu hæc senatusconsulta, quæ ad Principes pertinebant, in libris elephantinis scribebãtur*, id est eburneis Lucianus: ἵνα τὸν ἐξ Ἰνδῶν ἐλέφαντα ἐπὶ σώματι ὁρᾷς, id est, Indicum ebur. Philemo vetus Poeta;

Ἡ δ' ἐλέφαντος, ὁ σμικρὸς δὲ ζώδιον.

Bacchilides apud Athenæum lib. 2. Dipnosophist: Χρυσῷ δ' ἐλέφαντί τε μαρμαίρουσιν οἶκοι. Alcæus apud Eustachium;

Εἴπαν ἄρα καλὰ γενοίμαν ἐλεφαντίνα.

Idem apud Hephæstionem;

Ἦλθες ἐκ περάτων γᾶς ἐλεφαντίναν
Λαβὰν τῶ ξίφεος χρυσοδέταν ἔχων.

Vnam mappam mundi) Balbus Catholico; *Mapa, togilla, quasi manepia, id est manu pians. Mapa etiam dicitur pictura, vel forma ludorum. vnde dicitur mapa mundi.*

Post obitum Hludouuici piissimi Regis in partem Karoli filii eius). Hludouuici Iunioris Regis Germaniæ, cuius filius Carolus Crassus siue Grossus.

IN EKKEHARDI IVNIORIS CASVS

CAPVT I.

SALOMONIS *Tertii parentes cum essent clari & illustres*) nimirũ *Comites à Ramsvvag*, quod castrum fuit ad sinistram Sintriæ fluminis. Quæ familia post ad Baronum, tandẽ Nobilium dignitatem & titulum redacta est, hodieq; celebris. Neq; illa solũ familia nouercãtis Fortunæ iniurias experta est, habuit socias calamitatis ac miseriæ suæ complures, *VVengiam*, quę nobis quoq; cognatione iuncta, vltimusq; eius stirpis Cõradus à Wẽgen, auiæ meæ maternæ frater vterinus, Abbas fuit in monasterio Wettingano ad Limacum fluuium; *Schellenbergiam*, *Bonstettiam*, *VVattenvvyliam*, *Klingiam*, alias, quarum quædam ad Nobiles, pars etiam plebeios concessere post illam summæ rerum in Alamannia nostra Heluetica turbationem ac mixturam. Vnica etiamnum floret illustrium vltima, *Hohensaxensium Baronum* familia, quæ tamen & ipsa ruinam incipit minari, & ludibriũ Fortunæ persentiscere. Et verendum est, quo in statu res eius sunt, ne propediem illarum, quas dixi, cumulum adaugeat. Quod omen, quando familiam amo, vt Deus auertruncet, id eum veneror.

Elevvangis adhuc Canonicus primo præficitur) Sic statim; *Grimaldi tẽporibus Canonici Abbatis*. quem non fuisse Monachum, sed Clericum sæcularem, vt loquuntur, ex Ratperto didicimus, & veteri illa Carolingorum Tabula, quam supra apposuimus. *Canonici* ergo dicti Clerici sæculares, quibus opponuntur *Claustrales*. Ekkehardus hoc loco; *Traduntur post tempus Marcello schola claustri cum Notkero postea cognomine Balbulo & cæteris Monachici habitus pueris: exteriores autem, id est Canonica, Isoni cum Salomone & eius comparibus*. Exsettim docet, *scholã claustralẽ* fuisse, in qua pueri religioni dicati instituebantur; *Canonicam* vero, in qua pueri seculares: illa in remotiore ipsius monasterii parte tenebatur; hæc extra monasteriũ in adiacenti ædificio, cui tamen & ipsi Cœnobiotæ præfuere, quorum Magister tum Iso.

Vltra Iram) *Ira* riuus, S. Galli oppidum ab Occidẽte perfluens, in quibusdam Chartis *Turbon* dictus, quasi, *Iræ rohnus*, h. e. ῥεῖν, q. in Chartis *decursus aquarum*. Etenim ῥεῖν Alamannis est rinnen / fluere. vnde & *Rhenus* dictus, Rhyn/notissimus

tissimus Germaniæ; *Rusa* item rapidissimus Helvetiæ fluuius, quibus rünsen est ῥεῖν sive ῥύειν. Rhon/ à præterito geronnen/ fluxio, de fluminib. haut secus atq; (q. Ach Latinorũ est *aqua*) vsurpatũ. Inde nomina sumpserũt in Turgonia Byrhon/ duo vici ad fluẽta aquaru positi. Inde *Pura Maior & Minor*, Ober vñ Nider Bürен/ quasi Byrhon/ ad Turam fluuium. In Aragouia oppidum Byrhon ad Atolã: In Ducatu Wirtẽbergensi Blawbeuren/ velut Blaw Byrhon/ ad Blanũ amoenissimum fluuiolum. Quod idẽ & de Ottenbeuren monasterio Sueuiæ clarissimo existimandũ, vt dictum sit quasi Otteubyrhon/ propter riuum, qui pedem collis, in quo sitũ est, alluit. Et multo magis de Kaufbyrhon/ quod nunc Kaufbeuren/ oppidum Imperiale in Algouia Alamanniæ.

Cum lineis vestibus diatim introiit) Balbus Catholico; *Dietim, de die in diẽ, vel per singulos dies, quod & diatim inuenitur, & deriuatur à dies.* Ad quam faciem in Modiani Synonymis leguntur, *plateatim, bestiatim, ciuitatim, prouinciatim*, & *viatim* apud Diomedem lib. 1.

In Colle Concambii sui Ecclesiam in honorem & modũ S. Crucis ædificare &c.) *Ecclesia S. Crucis*, cuius etiam infra meminit, fuit, quam nunc S. Magni vocant, olim extra oppidum in dicto colle, nunc intra muros, sed extimo loco, pariter cum coemiterio positum.

De Faucibus) *Fauces*, Fuessen, ad pedes Alpium Iuliarũ; vnde & nomẽ inuenit, vt ab antiquis *Fuazin*, id est Pedes diceretur. Ita enim veteres pronunciabãt, & exstat vox apud Otfrydũ Wissenburgens. lib. 4. ca. 2. vbi de Maria, quæ pedes Christi vnguento lauit;

Thia goz si in sine fuazi &c.
Thie selbon fuazi frono
Mit loton iro stono.

Kero Monachus Lexico; *Pede*, fuazze. *Pedum*. fuazzio. *Pedibus*, fuazzum. Monachi nostri imperite *Fauces* reddidere. Eadem ignorantia & *Fuassach* Austriacorum in supremo lacu Brigantino castrum *Fauciacum* dixere, quam veteres Alamanni sic appellarint quasi *Aquas ad Pedes*, sc. Alpiũ, quibus adiacet, & vnde fluuius ille castrũ alluens exoritur. Melius & signatius dixissent *Aquipediũ*, ad eam formã qua *Aquigranũ*, quod postea maluerũt littera inserta *Aquisgranũ* scribere, & *Aquidurum*, quod nunc Zurzach. Porro Faucibus prima fundamẽta iecit B. Magnus, sicut Magister eius S. Gallus monasterio & oppido S. Galli, & Theodorus eius sodalis monasterio & oppido Campidonensi. Videndus Theodorus in Vita Magni l. 2. c. 7. Sunt qui *Phuscam* appellent, ex Italorum, opinor, *Phiesco*: item qui *Abusiacum*.

Præuentor maturitatis) matutinitatis, id est auroræ. Cap. 3. de Nockero; *Quadam nocte in ecclesia præueniens in maturitate.* Ibidem de Ratperto; *Quem inuenit surgentem, vt & ipse præueniret in maturitate.* Quod quid sit, exponit Iso de Othmaro lib. 1. cap. 7. *Cum nocturnæ celebrationis vigilias consurgendo præueniret.*

Nudimanum) Ea forma dictum, qua nudipes, quo est paulo ante vsus, id est γυμνὰς χεῖρας, qui *nudas*, h. e. non plenas siue inanes & vacuas habet manus, quod Alamanni optime exprimimus his verbis, mit lärer hand. Hinc illæ apud Suidam parœmiæ, γυμνότερος Τελέω, γυμνότερος Ἰαλλύω, γυμνότερος παττάλου &c. de inopibus admodum tenuissimæq; Fortunæ hominibus. Iuuenalis Satyr. 10.

Cantabit nudus coram latrone viator.

Quod ille apud Plautum;

Hic homo inanis est.

Hergi-

Herginisovvam cum Waltehincha & Putra minore) Leg. *Waltchincha & Piura Minore*, ex Burchardo cap. 7. Vici sunt non longe distantes. *Pura Minor* Niderbüren / siue, vt supra dictum, Byrhon / ad Turam fluuium. *Pura Maior* paulo supra minorem, Oberbüren / castrum est Pincernarum Castellanorum (der Schencken von Kastel) domicilium, sub ditione tamen Abbatis; Nam qui eius nominis fuere Nobiles, iam pridem olim stirpitus nulli sunt.

In titulo Apostolorum conditum) sepultum. Statim; *Ad titulum S. Petri, qui est in cimiterio S. Galli.* & cap. 9. *In cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii. Titulus* alicuius Sancti est basilica vel ecclesia aut capella eius honori dicata & cōsecrata. Infra cap. 9. *In cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii.* Walafridus de S. Othmaro cap. 1. *Cuidam ecclesiæ Titulo S. Florini confessoris prælatus est.* Hinc Cardinalium Ecclesiæ Romanę *tituli*.

Per Iouis montem transiens ibat: per Septimum autem rediens &c.) De *Iouis monte* omnium accuratissime Ios. Simlerus Commentar. de Alpibus. *Septimus mons*, qui hodie Settmer / attingit Alpes Iulias, quarū etiam nomine olim cōpræhendebatur, in cuius cacumine *Stalla* visitur villa, q̄ olim *Biuiū*, & adhuc à Rhętis Italis *Beuio* nominatur. Itaque cap. 4. omnino legēdum, *Qui cum in Septimo lacu; Cumano &c.* Loquitur de eodē, quo hic, itinere. Vbi alii *Sectime*, alii *Settime*. quas lectiones falsitatis arguit Ekkehard' Minim' in Vita Notkeri c. 9. Videndus Tschud' in descript. Rhętiæ Alp. c. 14. & 28. Stūpf. l. 10. c. 5. Chronic.

In Septimo eius) Videtur hic legend. *in septima eius*, sc. die: sic ēm infra c. 5. *Septima vero obitus hominis die. Septima*, der Siebend, abstracte, quo pacto *octaua* dicitur, vt, *in octaua Innocentum, octaua Epiphaniæ*, &c. in veteribus Kalendariis & Martyrologiis.

Capellam) vasa, instrumenta & ornamenta omnis generis Ecclesiastica, quæcunq; in capella siue sacello ad sacra peragenda necessaria sunt. Mox; *Capsa solide aurea, gemmis regaliter inclita, reliquiis summis referta, in formā capellæ creata.* Diximus ad Einhardum.

Procurabant ambas Cameræ, quos sic vocabant, nuncii) Procuratores fisci, qui erant Præsides Imperii subiectis impositi, vt Imperatoris fiscum ministrarent, cuiusmodi duodecim omnibus Israelitis imposuisse Salomo narratur 3. Reg. 4. v. 7. quē locum vbi contuleris, intelliges quinam isti nuncii fuerint. Qui & *Aduocati Cameræ* vel *Imperii* dicti. Vnde *terra Aduocatorum*, q̄ ab *Aduocatis* id est Præfectis Imperii administraretur, Vogtlādt & corruptius Voydtlandt. quod nomen remansit cuidam Præfecturæ in Francia Orientali, Marchionum Brandenburgensium, qui Burggrauiatum Norimbergensem possident, ditionis. Alioqui *Aduocati Cameræ* nominabantur, qui publicæ pecuniæ functionem & procurationem Imperatoris vicem gerebant, qui & *Aduocati fisci*, & tandem deniq; *Fiscales* dicti. Erant hi sub Cameræ nunciis, quorum cum Ducibus æquata habebatur potestas, vt supra dictum.

Potamum Cameræ nunciorum iuris oppidum) Pertholdi & Erchingeri Cameræ nunciorū in Alamānia siue Sueuia, qui ab aliis Duces Sueuiæ. Qua de re supra admonuimus; *Potamus* siue *Potamum*, vt hinc patet, tēpore Carolorū & Ludouicorū oppidū fuit, & quidē sedis Imperatoriæ. Id attestātur Diplomata Monasterii Augiensis, in quibus ita legitur; *Datum in Palatio nostro Imperiali Potama.* In hoc oppidū siue potius Castrū, q; natura atteq; erat quā munitissimū, ab Episcopo Sidonio & Synodo Prouinciali condemnatus S. Othmarus, ab Warino, q; illud incolebat vt Comes Hegoviensis, abductus fuit; Vnde relegatus in insulā Rheni Werdam, illic vitā cū morte cōmutauit. Porro ab hoc antiquis-

antiquissimo & imperiali oppido Potamo *lacui* nomen inditum est *Potamico*, cum prius *Acronius* diceretur, quod nomen in Rhagusia, quā hodie Vallem Rheni indigetāt, adhuc retinet, vt nominetur der Chromsee/& Chromishorn/q; est castrum cum villa ad ripam lacus, sine dubio inde nomē inuenit, quasi lacus Acromii cornu, quāuis in vetustis Chartis legatur *Romanishorn*, & Rhenanus, Vadianus, atq; Stumphius appellent *Romanum cornu* à Romanorum, vt volunt, statione. Ita contrario exemplo *Chromishorn* à lacu nominata; quum *Potamicus* postea a Potamo dici cœptus sit, non aliter atq; à Constantiā *Constantiensis*, à Lindaugia *Lindaugianus*, Brigantio *Brigantinus*: & inferior lacus à Venetibus accolis *Venetus*, à Cella oppido *Cellanus*. Qui sequius sentiūt, ægrorum somnia recensent scilicet. Sed ad castrum *Potamum*: quod cum oppido quondam Comes Hegouiensis inhabitabat, ab Imperatore in fidem receptum: alioqui Comitatus non hereditates erant sed dignitates, quæ personas non transgrediebātur. Ex istis autem fratribus Pertholdus Potami habitabat, Erchanger Diepoldispurgi. Destructum Potamum huius ipsius Salomonis tēpore, cū supplicium capitis sumeretur de dictis fratribus, quod contigit A. C. 917. ita quidē funditus, vt hodie ne rudera quidem vlla cuiusquam oppidi appareant. Reædificata postibi arx, & nunc incolitur à nobilibus Bodmenis (von Bodmen) qui quin ex Comitum familia descenderint, mihi nullum sit dubium.

Vallis Turbate) Turbenthal/& corruptius Turthal/vallis est ad torrentē Tosa.

A Rege tunc quidem Arnoldo) Ita Arnulphū Imperatorem & alii vocant, Lambertus Schafnaburgens. Marianus Scotus, Sigebertus & coetanei.

Tarra auenis cētum maltrarum commoda) Auena tosta, vt hodie, ita olim Alamannis, Turgoviis quum maxime, in cibo & pulmento. Ea sic conficitur: Torretur primum auena cruda, tū molitori pinsenda seu molēda traditur non in farinam minutam, sed crassam, ad instar hordei, quod vbivis locorum ad eam formam teritur. Locum seu fornacem, in quo torretur, *tharram* Alamañi etiamnū dicunt, tharr/à verbo thären/q; est Græcorum ξηραίνειν, & latinorū *torrere*. Posses cum Hippocrate huiusmodi farinam tostæ auenæ frictæue appellare ἄλφιτον *Polte*, q̄ inde cōficitur, Plinius vocat *auenaceā*, eamq; *Germanorū cibum*.

Centum maltrarum) *Maltra* mensuræ genus est, cōtinens quatuor modios Malter hält vier müt. *Modius*, müt (nam & ipsam Alamanni retinuere) comprehendit quatuor quartales, quorum omnium exempla reperies in Chartarum Centuria, & Ephemeridibus Monasterii. *Quartalis* est, quem Alamanni viertel/Norici nimis generali nomine *metzam* seu *messam*, h.e. mensuram, Rhenani inferiores *simmeram* appellant. Eius meminit etiam Iohann. de Gallandia Decade 5. Synonym. hoc versu;

Dolia, quartalium, fundum, clepsedra, lagena.

vbi videndus Galfridus Anglus in commentario. In liquidis *quartalis*, quart, continet apud Alamannos duas mensuras, apud alios quatuor. Qua de re in libro nostro De mensuris & ponderibus veterum Germanorum.

Inter quæ erant ascula duo vitrea nimis insignia, quæ ipsi pridem in conuiuio præ cæteris mirabantur) Ex Crystallo nimirum puto & pellucido. Consimilem historiam memini me apud alium nescio quem legere. Illud commemoratione dignum existimo cuius rei ipse arbiter atque spectator fui. Quum abhinc sesquiennium in Aulam Illustris ac Generosi Domini, Maximiliani Tulingorum Lantgrauii comitatus interviserem, memini ab eo ostēdi vitrum crystallinum paulo prius ab se quingentis thaleris probis cōparatum. Id quū, vt fieri solet, in conuiuio lautiori daretur circum, imprudentia cuiusdam Doctoris leuissimo impulsu disco illisus frangitur, vt maiori constare nullum vnquam

Q quam

quam haustum viderim. Et hunc luxum lautitiasque hominum miramur? Tiberius Princeps eum, qui vitri flexilis temperamentum reperit, iussit decollari, vt scribit Plin. lib. 36. cap. 26. Dio Cassius in Tiberio, Isidor. Etymolog. li. 16. c. 15. & ex Petronio Iohan. Salisberiens. de Nug. Curial. l. 4. c. 5. qui si nunc imperaret, quid, putas, illis faceret, qui tanti pretii momentanea vitra reperiunt?

Fabas nudas) id est, vt Petronius loquitur, *folliculis spoliatas*, ἐρεγμίνας κυάμους veteribus Latinis *fresas*. Philoxenus Gloss. *Faba fresa*, ἐρεγμός. Balbus Catholico: *Fresus, id est contritus, concussus. vnde & fabam fresam dicimus; quia habet thecam molitam, id est fractam, concussam, & contritam.* Isidorus Etymolog. lib. 17. ca. 4. & lib. 20, cap. 10. Pulmentum ex huiusmodi fabis ἔτνος Aristophani, quamuis Scholiastes generaliter pro quouis pulmento ex leguminibus accipiat, quomodo in interpretatione de Regula; *Leguminium, omne genus fabarum.*

Et panem) Similagineum intellegit. nam crassiores & relictis furfuribus minus candicantes vocabant *leibunculos*. Exempla in Ephemeridibus.

Timore tamen Imperii) deß Reichs/ id est Keysers/ Imperatoris, qua figura dicimus, Er ist vom adel/ pro, ex nobilibus. *Imperii* vox sexcenties in his libris eo significatu, sicut *ministerium* pro ministro apud Ratpert. ca. 6. & alibi *dominium* pro domino, *seruitium* pro seruo, *officium* pro officioso, *obsequium* pro obsequente, & id genus alia, quæ in his libris frequentantur, quorum te semel monitum hoc loco memineris.

Sedato animo, iudices mei, ambos vos esse volo) Verba Imperatoris ad Pertholdum & Erchingerũ Rectores Ducatus Sueuiæ siue Alamanniæ, quos modo *Primates*, paulo ante *Cameræ nuntios* appellauit Ekkehardus. Vnde id discas licet, *iudices* dictos illo æuo omnes *missos*, h. e. *nuntios* & Præfectos Regios, quales Duces, Comites, Barones. Etiã hodie Poloni Præfectos Regios vocãt *Iudices* & Frãco-Galli *iuges*. Qua de re in libro De magistratib. veterũ Germanorũ.

Parentes eius erant) scil. Warinus & Ruadhardus, de quibus Walafridus, Ratpertus, & Wettinus, quos supra diximus ex Comitum Grauenspurgensium familia fuisse. An ergo ex eadem familia Conradus I. Imperator, vt *parentum* nomine intellegantur maiores materni? Ita certe colligimus ex iis, quæ infra tradit EKKEHARDVS, scribens de supplicio Pertholdi & Erchingeri, eodem genere Warini & Ruadhardi prognatorum & in Ducatus procuratione successorum: *Omniq. anno ille, dum vixit, censum capitis sui in cera ad sepulchrum eius* (S. Othmari) *vti filius carnificum illorum, pro reatu in eum quasi proprio misit.* Itaque Wolfhardus quoque Comes, qui sequitur, & duo filii eius Wolfhardus & Hainricus, ex Guelforum prosapia exstitere. Verum hæc tantum ex coniectura.

Periodum, id est versum vno spiritu prolatum) μονόκωλον περίοδον. Quam vero nullam reperiri auctor est Aquila Romanus libro De figuris, vbi hæc leguntur verba; *Constat ambitus ex duobus, ex tribus membris, ex quatuor interdum: etsi nonnulli ex vno membro ambitum putant posse compleri, quam μονόκωλον περίοδον appellant. Ego autem non video quemadmodum periodos cognominetur, & non potius colon siue membrum, si vnum sit.*

Saporatum) Sapore & nidore culinæ atq; obsoniorum saturatum. Balbus Catholico, *Saporare, saporatum facere.*

Odorem ferinæ hauriunt & carnium) Ita emendauimus, cum in omnib. libb. veterib. constantissime legeretur *carinum*. An Ekkehardus declinabat, *caro, carinis*, pro *carnis*? vt cardo, cardinis, ordo, ordinis, & similia?

Saltant Satyrici) Ludiones, histriones & mimi. *Sunt enim Satyci leues, ludificantes, derisores, saltores*: Balbus Catholico.

Castellum quoddam super Stainheim) Quod nunc Stammen / sed vicus tantum. Nam ipsum castellum destructum eodem, quo Potamum, anno, post Pertholdi & Erchingeri decollationem, vt obseruauit Stumpf. Chronic. lib. 5. cap. 16. Erat illud in monte situm, cuius radicibus vicus ille adiacet, & ab incolis hodie vocatur Burghalden / sollemni Alamannorum verbo, qui rudera destructorum castrorum, omisso proprio vocabulo, solent Burg / Burgstall / & si modica castella, Bürgle appellare. Quæ res effecit, vt propria nonnullorum castrorum nomina adeo obliuioni tradita sint, vt ne inuestigari quidem vlla ratione amplius possint, id quod grauiter lib. 6. conqueritur Stumpfius.

Lege Alamannica tribus diebus) Hæc Lex non exstat in eo, quod tomo II. exhibemus perveteri & primigenio exemplari. Vnde est conijcere, Legi Alamannicæ paulatim alia atque alia capitula ab Regibus addita fuisse. Dicemus in Commentariis ad illam Legem. Porro huius rei exemplum habes in Charta LXXVII. eiusdem tomi.

Fiscalibus) Militibus præsidiariis Præfectorum Imperatoris. Bona ac prædia Stainheimensia, & quę circum, nō erāt in alodio illorū fratrum, sed feudo ab Imperatore concesso, quod illi ratione officii extorserant. Erant enim *Cameræ*, h. e. fisci Imperatorii, *nuntii* ac Præfecti. Quorum ministri & satellites dicebantur *fiscales*, velut eorum hominum, qui fiscum publicum procurarent & administrarent.

Vt in Diepoldisburg) Id factum referunt Annales ad A. D. 914. *Diepolsburgum*, quam mox vrbem appellat, sunt qui in Algouia collocent, sunt qui in Hegouia, eo loco vbi nunc Worblinga vicus, Ratoldicellam inter & Stainam oppida. Nos compertum habemus nihil. Hoc constat, dicto Anno 914. quo & Potamus & Stainheimum, funditus deletum fuisse.

Celer præmittitur) *Celer*, veredarius, Italis *posta*, non *à Celere Romuli seruo*, vt Benedictus Magister nugatur, nec *à cillendo*, vt Papias voluit, sed à Græco verbo κέλλειν, quod est ταχέως τρέχειν. Vnde κέλης, qui Latinis *Celox*, ὁ δρομικὸς ἵππος, vt exponit auctor Etymologici. & κελητίζω, eques, Ritter / Hoffuncker. In Vita S. Eugenii Carthaginens. Episcopi; *Tum & quadam vxor cuiusdam celerita Regis nomine Dagili, matrona nobilis ac delicata*, &c. *Celeris* voce vtitur Ekkehardus infra quoque hoc cap. *Currunt illico celeres, qui Bertha & vrbanis* (i. e. ciuibus) *suis dicerent*, &c. Et cap. 10. *Vtinam post illum celeres, qui equum illum nobilem mihi reducant, mittere velles.*

Parat illico basilicam & aram) *Basilicam* vocat sacellum in ædibus priuatis adornatum, in quo sacra peragi debeant. Supra monuimus, *capellam* vocari ab huius ætatis Scriptoribus sacra vasa & ornamenta, quibus, necessitate exigente, quouis in loco, ara ex mensa aut quauis obuia materie composita, sacra celebrari queant. Quo pertingit, quod in veteri Glossar. legitur; *Capella, sub quo defertur Eucharistiæ sacramentum in processionibus fieri solitis: & dicitur sic quod olim fiebat de pellibus caprarum.* Himmelß Alamannis. Inde pro templo est translatum.

Et pallio dorsili caminatam) Infra cap. 10. *Vt in dorsi pallio & cortina lecti sui, quæ humilia sentiens ipse iussit deponi.* Notkerus Balbulus de Gestis Caroli M. lib. 1. cap. 4. Et dixit Rex; *Sta post cortinam, quæ pendet ad dorsum meum, & ausculta quantos adiutores honoris istius habeas.* Videntur tapetia (*tapetos* vocat Ekkehardus) fuisse retro Principum ac diuitum hominum sellas arcuata & parietibus appensa. Cuiusmodi in caminata Salomoni præparasse Bertham istam verisimile est. Vt forte an sit legend. *parant tapetos & cum pallio dorsili caminatam. Ca-*

[illegible] *minata*

minata, camera, conclaue arcuatum, Alamannis corrupta voce Kemnaten. Infra hoc eodem cap. *Clauditur caminata super Episcopum & duos, qui aderant, Presbyteros*. Cap. 11. *Caminatas claustri Abbatem aperire rogauit*. Cap. 12. *Et caminatam antecessorum Abbatum quietis gratia tandem inuitus introijt*. Cap. 16. de Ottone Imperatore Ottonis Iunioris patre: *Interea pater ad calceandum in caminatam iuit*, ex coenaculo nimirum, auß dem Saal. Ibidē: *In alta illa, quam Sindolfus S. Notkero quondā clausit, locatur caminata*. Vtitur & Dithmarus Mersepurgens. Episcop.

Duellium) Dwiel/ nunc Hochendwiel/ Ducis Wirtembergensis munitissimum omnium, quantum habet propugnaculorum. Nomen dubio procul à bello accepit, pro quo *duellum* veteres dixere. Et in veteri Glossario olim *Augustæ* impresso legitur: *Duellum, bellum, quasi dubellum. Duellium, locus in quo bellatur, & vbi milites perseueranter durant in bello, à duo & bellum componitur, quasi dubellium quia intus & foris geritur bellum*. Ab eadem origine esse videntur castella illa *Bellicon* in Aergouia & Brisgouia. *Belliza* munitissimum Rhetiæ fortalitium, vt horum scriptorum verbo vtar, *Bellfort*, *Bellmont*, & similia Alamanniæ superioris loca à Romanis quondam, non vt Tschudo placet, Thuscis imposita.

Heil herro, heil liebo) Salue Domine, salue acceptissime.

Iugulari præcepit) Capitibus plecti, vt alii Chronographi, Adingæ vico Alamanniæ Alpingouianæ.

Coram conuiuis Rhenum aquæ quasi vinum potarent) Alii cod. *ieiuni aquā q. v. pot.* Verissime. Curabant cantharos suos aqua repleri, vt dum conuiuæ ab eis inuitati meliuscule, quam sat fuerit, biberint, ipsi soli sobrii atque inuinii essent. *ieiunus* pro non ebrio, id est sobrio.

In canthare quodam) aquario sc. qui etiamnum Alamannis Kanthen.

Coppam auream) Lexic. Greco-Lat. κύπα, *vrna, hydria*. Recte. nā & ipse Ekkehard. cantharum exponit. Alamannis adhuc Kopff/ opinor quia rotunditate sua capitis imaginem præsentet. Significat etiam poculum rotundum potorium, vt & apud Italos *Coppa*. Apud Tigurinos proprium certę mensuræ nomen est, vt apud cæteros Alamannos *stoupus*.

Sartofagum) σαρκοφάγον. In MSS. codicib. perpetuo scriptum erat *sacrofagus*, ab imperitis librariis.

Anaglyphas) Sic & infra c. 3. Rectius tamen in neutro *anaglypha*, τὰ ἀνάγλυφα Eucherius Lugdunens. in lib. 3. Regum, cap. 17. *Anaglypha Græce, dicuntur Latine calatura. Calata sunt autem vasa aurea vel argentea, signis eminentioribus extra intusque expressa. Hac & alio nomine sculpta vocantur: anglypha vasa dicta, quod superius sunt sculpta*.

Diptuit ex auro electo) An, *gypsuit*, id est induxit & illeuit? Nam ita Burckhardus cap. 1. *Othmari ecclesiam crypta & fornicibus gypsi atque auri speciebus conuenienter auctam auro & coloribus ornauerat*.

Fortuniis) *Fortunia*, sicut *infortunia*. Balbus Catholico: *Fortunium, prosper euentus, & dicitur à fortuna*. Infra cap. 3. *Multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia*. Cap. 5. *Nescio quo loci fortunio*. Et Cap. 15. *Vt ceteros relinquamus, & nostra fortunia tangamus*.

Scriptor eius Karolum dixit) Einhardus sc. cuius hæc sunt verba: *Tentabat & scribere, tabulasq. & codicillos ad hoc in lectulo sub ceruicalibus circumferre solebat, vt quum vacuum tempus esset, manum effigiandis litteris assuefaceret*.

Scrinia eius Palatio addicta) Imperatorio, non Archiepiscopali.

Sapientia æquiuoci sui antiqua Salomon) Cuius hæc sunt verba: *Redemptio animæ viri propria diuitiæ eius*. Vidēda Charta LXXXIIII. tomi deincipis *Ascen-*

Ascendensque equitem illam velocissimam) Modo dixerat, *sternatur ambulatrix mea.* Perniciores esse equas, & veteribus potius quam equos in vsu, notũ. *Equitem* pro equo siue equa etiam alii dixerunt. Infra cap. 10. *Equite ascenso S. Gallum noctu inuadens* &c.

In proximo prato stationari iussit) *Stationari*, congregati & subsistere.

In Araris pago) ein Aergöw: quo modo *Tura Pagus*, Thurgöw. *Pagus*, regio, in quibusdam Chartis *gobia*, gow. *Arar* fluuius ille est, quem hodie Ar / Latini *Arolam* dicunt. Hepidannus in Vita Wiboradæ lib. 2. cap. 9. *In pago qui Erigovve nuncupatur, quem Araris fluuius ex vno latere praterfluit, & altero Rhenus.* Videndus Stumpfius Chronic lib. 7. cap. 21.

Chollinchouen) Nunc Zollikon. eius frequens mentio in Ephemeridibus & Chartis. Fuere qui *Zollichouerorum* S. Galli ciuium familiam inde deductam scriberent. Verene an falso, à nobis in iis libris, quos de Nobilitate Heluetiorum instituimus, disquiritur.

sole sequenti) *Sol* pro die, veterum imitatione, quos notauit Seruius Honoratus in Virgil. & Lutatius Statii interpres in 3. Thebaid. Balbus Catholico; *Quia Sol est causa diei, ideo ponitur aliquando pro die, sed frequentius in plurali.* Hepidannus d. lib. 2. cap. 4. *Cum apud materteram paucos exegisset soles.* Videntur Latini Græcos imitati. Euphorion. apud Stobæum.

Ἠελίων ὅτε οἱ τετρακοσίων ἰφήμετα.

Nicander in Alexipharm.

τὸν ἠελίων ἀμάζων, εἴδας ὥσπερ ἐπὶ—Scholiastes; πῶς ἡμέρας.

Karolus autem homo deinceps videndus est) Ita 3. vett. codd. MSS. in vnius margine adscriptum erat, sed aliena manu, *Raro autem homo.* Fort. *Tam rarus ac homo.* An *Karolus* accipitur, vt hodie ab Alamannis Kärle / de homine probo, bono, vtili, ac strenuo, vt si Alamannice dicas: Von diesem tapfferen Kärlet Sane *Kerle* olim significasse hominem, sicut adhuc in Suecia & in Saxonia, obseruauit Flaccius Illyricus pręfat. in Otfrydum Wissenburgens.

Capitulares literas rite creandi) Leg. *caraxandi.* Infra cap. 2. *parietes eius caraxasse.* Ekkehardus minimus in Vita Notkeri cap. 1. *Humili caraxatione prosequemur:* Vgutio Gloss. *Charaxare, à Character, id est scribere.* Aldhelmus de Laudib. Virginit. cap. 10. *Flexis literarum apicibus in quadrata parietis pagina caraxatis.* Gregorius Turonens. De Miracul. lib. 1. cap. 51. *Parietes domorum atq. ecclesiarum signarentur atque caraxarentur.* Adamnanus Scotus de locis sanctis lib. 1. in præfat. *Hae vniuersa, qua infra caraxanda sunt.* Vtitur non semel Aldhelmus Bonifacii Archiepiscopi discipul. epist. 69. Ædilvvaldus epist. 69. Isidor. Episcopus epist. 72. & Cinehardus Episcopus Wentanus epist. 74. in libro Epistolar. Bonifacii. Balb. Catholico; *Charaxis, notatio, charagma, impressio, imago, vel littera.* Auian. *Sicut nummus habet caragma Cæsaris, sic homo habet caragma Dei.* Papias Gloss. *Caraxare, exinanire, scribere. Exinanire,* id est delere. Bertichrannus Cenomanes Episcopus in Testamēto apud Brissoniũ in Formul. *Si q̄ litura, si qua caraxatura, si qua litera adiecta sunt, vel detracta, ego feci.* Adde q̄ notauit noster Freherus tom. 1. Germanic. Scriptor. & Doctor noster Rittershusius in Sentēt. Pauli, Sauaro in Sidonium, Serarius in Bonifacium. De *litteris capitularibus* vide Notas nostras in Petronii Arbitri Satyricon.

IN CAPVT II.

EVLOGIA) Sie Christiani veteres vocabant munera Deo vota, quę pauperib. distribuerentur, aut Ecclesię ministris mitterentur, vel iis largirentur, à quibus beneficio aliquo affecti essent, aut affici desiderarent

desiderarent, rebus tamen in diuinis. Mutuata vox à Paulo Apostolo ad Corinth 6. & 9. cap. Balbus Catholico; *Eulogiæ, benedictiones, salutationes, & bona donationes.* Gregorius Turonens. Hist. Francor. lib. 5. cap. 14. *Post missas petiit vt ei eulogias dare deberemus.* Ita illic legend. est, non *euloges*, vt vulgo. Walafridus in Vita Galli lib. 1. ca. 20. de donis ab Iohanne Diacono S. Gallo allatis: *Et oblatis eulogiis salutauit patrem.* Adeundus Pamelius tom. 1. Lithurgiæ pag. 503.

IN CAPVT III.

OPERARIORVM *Decanus*) Qui alibi *Decanus operis*, Werchtegen/ Bawmeister. Est Præpositus operariorum, quem nostri Monachi lingua vernacula vocant Statthalter.

Conuenire in scriptorio) Musæo publico, Monachorum studiis & scriptionibus hiberno tempore dicato, Italis *scrittoio*. Infra cap. 11. *Veniunt in pyrale, & in eo lauatorium, nec non & proximum pyrali scriptorium.*

Totis viribus à dorso ingrandinat) flagellat, verberat. *Grandes* ab his scriptoribus vocantur vibices flagrorum, interim etiam ipsæ flagellationes, quod catervatim grandinum instar irruant. Infra cap. 10. *Titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens grandes sine numero nudo infregit.* Ibidem; *Flagello de Pyrali rapto, nisi ei erecto ad ictum brachio occurrissent, grandes incussisset.* Eodem loco, *Si imperitorum aliquis claustri illius inuasori grandes infregisset, non ego curassem.* An, & ca. 5. legend. *grandes mihi in collo infregerāt*, deleto τῷ *ictus velut* glossemate: *Grandinare*, flagellare, castigare. In libro, cui index Autora; *Carnis luxoriā grādinatira Dei.*

Auricularem & intimum Episcopi) Vett. Gloss. *Auricularis amicus, secretus. Auricularius, secretus consiliator.* Vetus Intetp. 2. Reg. 23. *Auricularium à secreto.* Auctor Mamotracti: *Auricularius, secretarius, & consiliarius.* Infra ca. 6. *Auricularis patris tui fuit ille homo vilissimus* &c. Verba sunt Adelheidis Imperatricis ad filiū de Sandrato Monacho Imperatoris intimo. Conradus Fabariensis casum ca. 8. Clientibus auricularis.

Labarum) Balbus Catholico; *Labarum est signum bellicum, quod ex auro & lapidibus preciosis in vexillum S. Crucis transformatum inter alia signa bellica preciosius erat, quod Imperator & Consules adorabant. Hoc signum & adorationem eius Constantinus fieri iussit.* λαϐώρον vocat Curopalates. Videndus præter cæteros Baronius, Anal. tom. 3. 4. & seq.

Pro pannis laneis emendis, quos sericales aut tunicas appellant) Fort. *tunicos. Panni sericales*, Francis *serge* vel *sarge*. Alamannis etiam Sarcwat/ vt in veteribus Poetis aduertere est. *Panni tunici*, aut substantiue *tunica*, Alamannis veteribus tunch/ nostris *u*. ablato tuch/ a verbo tüchen, quod est *tingere*, quasi pāni tincti.

Circator) Circitor vel circuitor, tralatio à re militari. Sunt n. *circitores* Vegetio, qui περιπολοι ἐφοδεύοντες Polybio. Vt hi vigiles recognoscunt, an in officio sint, ita ille Monachos, an in operis. Conradus Fabatiens. ca. 8. *Circatoribus iuxta mandatum Apostolici monasteria singula perlustrantibus.* Infra cap. 6. vocat *exactores*, id est auscultatores.

Matrina) In Iure Canonico dicitur, quę aliquem de sacrosancto fonte, vt loquuntur, leuat. Hic pro ea, cuius aliquis liberos in sancto baptismate sustulit, quam & insolentiori vocabulo *commatrem* appellant, *commaire.*

Cambotam) Baculum camurum siue incuruum, quem *Pastoralem* nostri vocāt, krumberstab. Marner vetus Poeta Nobilis; Sagt mir der Babst von Rom/ was sol ū der krumbestab den Gott dem guten Sanct Peter vns zubinden gab? Et eodem carmine ad Episcopos & Abbates:

Ewer Krumberstab der ist gewachsen zeinen langen Sper.

Ekkehardus nunc *baculum* sæpius *ferulam* interpretatur. Walafridus in Vita Galli

Galli lib. 1. c. 26. *Qui & baculum ipsius* (Columbani Abbatis) *quem vulgo cambocã vocant, per manum Diaconi transmiserunt.* Crebra eius mentio apud Theodorum in vita Magni, vt lib. 1. c. 7. lib. 2. c. 3. 4. 6. & 8. alibi. Videtur autem rectior quorundam codd. scriptura, *cambotam* præsentantium, si originem spectes. Nam à Græcis καμπτόνια vel καμψόνια mihi dicta videtur ἀπὸ τοῦ κάμπτειν, quam ab Orientalibus Monachis accepere Latini.

Et Magistri eius) Columbani Abbatis.

Spera illa S. Crucis notissima) σφαῖρα, globo cui Crux infixa, aut particula aliqua sanctæ Crucis inerat, vnde & *speram sanctissimam* appellat. Auctor Mamotracti in Isaiam c. 29. *Speram, formam rotundam.* Itali retinent.

Barbarice clamans) Alamannice. *Barbari*, Alamanni siue Germani κατ' ἐξοχήν. Walafridus in Vita Galli lib. 1. prolog. *priori nomine nos appellant circumscriptæ gentes, quæ Latinum habent sermonem: sequenti vsus nos nuncupat Barbarorum.* Et c. 6. de B. Gallo: *Non solum Latinæ, sed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet*, id est Alamannicæ linguæ. Et c. 25. *Ad vtilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet*, hoc est, Alamannorum. Paderbornensis Monachus Annalium de Vita & gestis Caroli M. lib. 1.

—— *Quod Barbara lingua Nominat Eresburg.* Et eodem lib.
Nomen Heristalli dederat cui Barbara lingua.

Sidonius Apollinaris lib. 4 epist. 16. ad Aruogastum: *Sic Barbarorum familiaris, quod tamen nescius barbarismorum.* Videndus Sauaro in Notis, & Commentarius noster ad Einhardum.

Comitis cuiusdam filius nomine VVolo) Comitis scilicet Kiburgensis, vt in Vita Notkeri c. 27. scribit Ekkehardus Decanus.

Panis nitidus factus) Alludit ad verba D. Polycarpi, qui in circo leones cũ videret, à quibus erat deuorandus, conuersus ad populum dixit: *Frumentum Dei sum, & bestiarum dentibus molor, vt purus panis Dei repertar.*

Panthema) Hoc nomen quod ἔτυμον habeat, non queo diuinare. Videtur significare sepulchrum seu imaginem sculptam.

Per psalterium seu per rotam pneumata inuenta dulciora sunt) Lego *neumata*, vt apud Ekkehard. Decanum in Vita Notkeri c. 22 Balbus Catholico: *Neuma, vocum emissio vel modulatio. & neumaticus, modulator dulcis, suauis, & consonans. Et est vitium scriptorum, quum inuenitur pneuma vt scribatur per p. & est ibi barbarismus, quia viciose additur litera ibi.* Belethus de Diuin. offic. c. 59. *cuiusmodi sunt tropi, sequentiæ, kyrieleison, & neuma. Hic est notandum, quod semel diximus, neumam fœminei generis absq; p. accipi pro iubilo,* &c. In Margin. Vitæ Notkeri cap. 17. *Iubilus, id est neuma, quem quidam in organis iubilant, plausum victorum lætantium commendat.* Hugo Reutlingensis Sacerdos in Floribus Musicæ c. 4.

Versibus hexametris hanc neumam consociabis, &c.
Indita pendametris neuma sit ista tuis.

Et alibi sæpe cum apud hunc ipsum, tum Guidonem Monachum & Iohannem Magistrum in libris de Musica. Quæ non eo animo adducta velim, quasi probem horum Scriptorum ineptias, verum quando semel occœpi hos auctores interpretari, existimaui officio meo fungẽdum esse. Est aliud agere interpretem, aliud disputatorem. Porro quód Ekkehardus ait *per rotam*, id perspicue explicat Ekkehardus Decanus in Vita Notkeri c. 17.

Carolo) Crasso nimirum, cui Arnolfus successit.

Ad offerendam) Balbus Catholico: *Offerenda, antiphona, quæ canitur, quum oblatio debet celebrari.* Belethus de Diuin. offic. c. 41. *Dicto symbolo cantatur offertorium siue offerenda, vt aliqui dicunt*, &c.

videtur legisse nugacissimus & impudentissimus scriptor Thomas Lyter ad nescio quem Romulum regii generis Romanum, fundationem eius referens.

IN CAPVT III.

SCRIPTA emunitatis) Frequenter occurrit in libb. calamo exaratis, quod in vulgatis fere mutarum est in *immunitas*. In Rarperto incorruptum mansit, in cæteris non item, ne in MSS. quidem. Balbus Catholico; *Emunis & immunis dicitur, qui liber est à muneribus, id est muneribus.*

IN CAPVT IIII.

CONCOENOBIOTAM) Ita malui cum duab. vetustissimis membranis, quam cum quatuor chartis *concænobitam*, quod ineptum est & ratione caret, quãuis posteriores omnes erroris funem trahentes constanter ita scripserint. Ratpertus expressit Græcam inflexionem Græcæ linguæ non ignarus. Nam βιωτὴν illi dicunt ἀπὸ τοῦ βίου. Vnde κοινομῶν, κοινοβιωτὴς, qui cap. 5. *cœnobiota*, & συγκοινοβιωτὴς, *concænobiota*. In vno chartaceo codice cap. seq. scriptum erat *Zenobita*, quod nimis quam deprauatum & in Barbariam ablegandum.

IN CAP. V.

PRESBYTERVM forensem) non de monasterio. *Forensis*, qui foris & extra locum, ciuitatem, aut congregationem aliquam est. Sic *pugna forastica* dicuntur à S. Bonifacio Archiepiscopo exteriores, quibus opponuntur *intimæ*, epist 3.

Spem securitatis) Sæpe occurrunt *firmitatis & securitatis* voces, apud Iurisconsultos præsertim, quibus significatur certum atque indubitatæ fidei scriptũ, quo de rei alicuius firmitate ac securitate cauetur, ἔγγραφον βεβαίωσιν, quæ Græcis eadem ratione ἀσφάλεια. Lexic. Græco-Lat. Ἀσφάλεια, *cautio, munitio, tutio, præsidium, tutela*. Videndus Gul. Fornerius Notis in Cassiodorum.

Nouam S. Gallo cœpit ædificare basilicam) Exstant Chartæ nomine Gotefridi Alamanniæ Ducis anno Ducatus eius XX. scriptæ, annis plus minus XIII. ante Abbatem Orhmarum. In quibus apparet, B. Gallum in ædicula seorsim exstructa cõditum, & prope ipsam, ecclesiam fuisse cum iure parochiæ, quæ forte illa est, quæ hodie S. Petro addicitur. Nam Pastorem tunc temporis præfuisse ipsa Charta restatur. item Monachum aliquem velut pro Abbate habitum, sicuti eo tempore Scaftarium, cuius Charta meminit.

IN CAPVT VI.

LIBRORVM tantam copiam ille patrauit) composuit & parauit, vt loquitur ipse cap. 9. eodem in negotio. Familiarissimũ verbum his scriptoribus. Cap. 10. *Librorum quoque, quos ille ad communem monasterii vtilitatem suo tempore patrauit*, id est comparauit. alibi sæpe.

IN CAPVT VIII.

NEC non singulare eidem Abbati domicilium cum omnibus necessariis ad illud pertinentibus vtilissime pulcherrimeque construxit) *Palatium*, quod hodieque Pfallentz: de quo sunt ipsius Hartmoti versus;

Aula Palatinis perfecta est ista magistris.
Insula pictores transmiserat Augia clara.

Regem

Regem publice placitum habere) *Placitum*, comiria, conuentus Procerum publicus, Reichstag/ de quo multi multa dixere. Ab eo differt *Mallus* siue *Mallum*, quod proprie significat iudiciũ generale, Landtgericht/ Camergericht. Cuius iudices vulgo Rachenbürger vocabantur. Vnde erat vt existimarem oppidum Rauẽspurg initio dictum fuisse Rasenburg/ pro Rachenburg/ quia ibidem & olim & hodie mallus generalis semper celebratus, cui præsidet Lãtgrauius, qui nominatur in histor. S. Fridolini, der Landtvogt. In Chartis legitur mallum publicum fuisse in Gozzesovv, An: DCCCCLVII. sub Cralone Abbate, anno Regis Ottonis XXI. quo tempore Purchardus Dux fuit Alamañiæ, Eberhardus Comes Turgouiæ, Adalo Tribunus, Ecalium in Nuseren Turgouiæ anno Regis Ottonis XXVII. sub Abbate Burchardo, cui ipse Abbas interfuit cum Comite Eberhardo. Durant adhuc nomina mallorum in Alamanniæ locis illis, vbi olim vsus fuit celebrandi Landtgericht im Turgow/ by Rafenspurg/ by Ranckwyl der Grafen von Montfort/ cuius in historia S. Fridolini præclara mentio, Zu Werdenburg/ & alibi. Interdum *mallus* significat conuentum Procerum alicuius regionis certæ, Kreißtag/ Landtag. Nonnumquam etiam, sed minus frequenter, comitia Imperii.

Cum manu sua potestatiue) Sic paulo post; *Cum ipsa manu similiter potestatiue.* Abo Presbyter in Charta LXXVI. *Sub potestatiua manu Hludouuici Regis & pueri. Manus* sub hac notione fere in Chartis & Legibus antiquis. *Cum manu Aduocati, sine manu tutoris*, quod ICti veteres *sine potestate*.

IN CAPVT IX.

ANALOGIO) pluteo, in quo missale, vel lectionarius, aut euangelium ponebatur. Philoxenus Gloss. *Manuale*, ἀναλόγιον. Suidas Lexic. Ἀναλογεῖον, ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. Codinus Curopalates de offic. Constãtinop. Ἔμπροσθεν δὲ τούτου ἀναλόγιον, ἐφ' ᾧ ἀνάκειται ἅγιον εὐαγγέλιον. Papias Gloss. *Analogium dicitur quod sermo inde prædicetur.* Vgutio Gloss. *Analogium, à λόγος quod est sermo, quia ibi supra sermocinamur.* Balbus Catholico: *Anologium, ab ἄνω sursum & legium, pulpitum: vnde anolegium, quia ibi supra legitur.* Ibidem; *Pulpetum à publico dicitur, analogium, legium, lectrum, legitorium, quia ibi publice legunt, vt possint conspici à populo.* Ekkehardus in Salomone; *Parat pro hoc beneficio insignem crucẽ S. Gallo, quam argẽto partim deaurato vestitam analogio nocturnali supposuit.* Ibidem; *Infantulis per ordinem lectitantibus & analogio descendentibus.* & alibi sæpius. Videndus Ioh. Meursius Miscellan. lib. 1. c. 1.

Confeßione) Ekkehardus in Salomone; *Hanc crucem nostris temporibus Norpertus noster columna deargentata infixam confessionis superposuit altari. Confessio* est locus in templo, vbi sacerdos, priusquam cantat missam, confessionem pronuntiat. Belethus de Diuin. offic. cap. 33

Absidam) Ἁψίς. Lexico Græco Lat. Ἁψὶς, *forfex, arcus, fornix.* Plinio dicitur *constructio arcuatim facta*, Ouidio *arcatum curuamen.* Isidorus Etymolog. li. 5. c. 8. *Absida Græco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine recepto per arcum resplendeat.* Ekkehardus Casuum cap. 6. *Apsidaque sanctarum Virginum imminens eam mordacius igne cremauit*, id est, fornici ligneo, in quo super altari Virginum erant simulachra. *Absida* ex accusandi casu, pro, *apsis*, ad quam faciem *cassida* pro cassis, *paropsida* pro, paropsis; *statera* pro, stater; & similia.

CAPVT

CAPVT X.

ELEPHANTO & auro paratum) pro *elephanto* q. libb. habent *ebore*, ex glossemate, vt opinor. Nam omnium vetustissimi membranei duo illam, quam recepimus, lectionem præsentant. Signat tam animal ipsum, quam ebur. Lexic. Græcolat. Ἐλέφας, τὸ ἐστὶν, *hoc ebur*. Vopiscus in Tacito; *Diu hæc senatusconsulta, quæ ad Principes pertinebant, in libris elephantinis scribebãtur*, id est eburneis Lucianus: ἵνα τὸν ἐξ Ἰνδῶν ἐλέφαντα ἐπὶ σίοντα ὁρᾷς, id est, Indicum ebur. Philemo vetus Poeta;

Ἡ δ' ἐλέφαντος, ὁ σμηκτός γ' ὁ ξύλου.

Bacchilides apud Athenæum lib. 2. Dipnosophist: Χρυσῷ δ' ἐλέφαντί τε μαρμαίρουσιν οἶκοι. Alcæus apud Eustathium;

Ἔστι λύρας καλῶ γενόμενος ἐλέφαντι τῷ.

Idem apud Hephæstionem;

Ἦλθες ἐκ περάτων γᾶς ἐλεφαντίναν
Λαβὰν τῷ ξίφεος χρυσοδέταν ἔχων.

Vnam mappam mundi) Balbus Catholico; *Mapa, togilla, quasi manepia, id est manu pians. Mapa etiam dicitur pictura, vel forma ludorum. vnde dicitur mapa mundi.*

Post obitum Hludouuici pijssimi Regis in partem Karoli filii eius) Hludouuici Iunioris Regis Germaniæ, cuius filius Carolus Crassus siue Grossus.

IN EKKEHARDI IVNIORIS CASVS

CAPVT I.

SALOMONIS Tertii parentes cum essent clari & illustres) nimirũ *Comites à Ramsvvag*, quod castrum fuit ad sinistram Sintriæ fluminis. Quæ familia post ad Baronum, tandẽ Nobilium dignitatem & titulum redacta est, hodieq; celebris. Neq; illa solũ familia nouercãtis Fortunæ iniurias experta est, habuit socias calamitatis ac miseriæ suæ complures, *VVengiam*, quę nobis quoq; cognatione iuncta, vltimusq; eius stirpis Cõradus à Wẽgen, aviæ meæ maternæ frater vterinus, Abbas fuit in monasterio Wettingano ad Limacum fluuium; *Schellenbergiam, Bonstettiam, VVattenvvvilliam, Klingiam*, alias, quarum quædam ad Nobiles, pars etiam plebeios concessere post illam summæ rerum in Alamannia nostra Heluetica turbationem ac mixturam. Vnica etiamnum floret illustrium vltima, *Hohensaxensium Baronum* familia, quæ tamen & ipsa ruinam incipit minari, & ludibriũ Fortunæ persentiscere. Et verendum est, quo in statu res eius sunt, ne propediem illarum, quas dixi, cumulum adaugeat. Quod omen, quando familiam amo, vt Deus auerruncet, id eum veneror.

Elevvangis adhuc Canonicus primo præficitur) Sic statim; *Grimaldi tẽporibus Canonici Abbatis*. quem non fuisse Monachum, sed Clericum sæcularem, vt loquuntur, ex Ratperto didicimus, & veteri illa Carolingorum Tabula, quam supra apposuimus. *Canonici* ergo dicti Clerici sæculares, quibus opponuntur *Claustrales*. Ekkehardus hoc loco; *Traduntur post tempus Marcello schola claustri cum Notkero postea cognomine Balbulo & cæteris Monachici habitus pueris: exteriores autem, id est Canonica, Isoni cum Salomone & eius comparibus*. Exsertim docet, *scholã claustralẽ* fuisse, in qua pueri religioni dicati instituebantur; *Canonicam* vero, in qua pueri seculares: illa in remotiore ipsius monasterii parte tenebatur; hæc extra monasteriũ in adiacenti ædificio, cui tamen & ipsi Cœnobiotæ præfuere, quorum Magister tum Iso.

Vltra Iram) *Ira* riuus, S. Galli oppidum ab Occidẽte perfluens, in quibusdam Chartis *Yarhon* dictus, quasi, *Ira rohnus*, h. e. ῥόος, q. in Chartis *decursus aquarum*. Etenim ῥέειν Alamannis est rinnen / fluere. vnde & *Rhenus* dictus, Rhyn/no-

tissimus

tissimus Germaniæ; *Rusa* item rapidissimus Helvetiæ fluuius, quibus rünsen est *ῥεῦμα* siue *ῥεῖν*. Rhon/ à præterito geronnen/ fluxio, de fluminib. haut secus atq; (q. Ach Latinorũ est *aqua*) vsurpatũ. Inde nomina sumpserũt in Turgouia Byrhon/ duo vici ad fluẽta aquatu positi. Inde *Pura Maior & Minor*, Ober vñ Nider Bühren/ quasi Byrhon/ ad Turam fluuium: In Aragouia oppidum Byrhon ad Arolã: In Ducatu Wirtẽbergensi Blawbeuren/ velut Blaw Byrhon/ ad Blauũ amoenissimum fluuiolum. Quod idẽ & de Ottenbeuren monasterio Sueuiæ clarissimo existimandũ, vt dictum sit quasi Ottenbyrhon/ propter riuum, qui pedem collis, in quo sitũ est, alluit. Et multo magis de Kaufbyrhon/ quod nunc Kaufbeuren/ oppidum Imperiale in Algouia Alamanniæ.

Cum lineis vestibus diatim introiit) Balbus Catholico; *Dietim, de die in diẽ, vel per singulos dies, quod & diatim inuenitur, & deriuatur à dies.* Ad quam faciem in Modiani Synonymis leguntur, *plateatim, bestiatim, ciuitatim, prouinciatim*, & *viatim* apud Diomedem lib. 1.

In Colle Concambu sui Ecclesiam in honorem & modũ S. Crucis ædificare &c.) *Ecclesia S. Crucis*, cuius etiam infra meminit, fuit, quam nunc S. Magni vocant, olim extra oppidum in dicto colle, nunc intra muros, sed extimo loco, pariter cum coemiterio positum.

De Faucibus) *Fauces*, Fuessen, ad pedes Alpium Iuliarũ, vnde & nomẽ inuenit, vt ab antiquis *Fuazin*, id est Pedes diceretur. Ita enim veteres pronunciabãt, & exstat vox apud Otfrydũ Wissenburgens. lib. 4. ca. 2. vbi de Maria, quæ pedes Christi vnguento lauit;

> Thia qoz si in sine fuazi &c.
> Thie selbon fuazi frono
> Mit loton iro sono.

Kero Monachus Lexico; *Pede*, fuazze. *Pedum*. fuazzio. *Pedibus*, fuazzum. Monachi nostri imperite *Fauces* reddidere. Eadem ignorantia & *Fuassach* Austriacorum in supremo lacu Brigantino castrum *Fauciacum* dixere, quam veteres Alamanni sic appellarint quasi *Aquas ad Pedes*, sc. Alpiũ, quibus adiacet, & vnde fluuius ille castrũ alluens exoritur. Melius & signatius dixissent *Aquipediũ*, ad eam formã qua *Aquigranũ*, quod postea maluerũt littera inserta *Aquisgranũ* scribere, & *Aquidurum*, quod nunc Zurzach. Porro Faucibus prima fundamẽta iecit B. Magnus, sicut Magister eius S. Gallus monasterio & oppido S. Galli, & Theodorus eius sodalis monasterio & oppido Campidonensi. Videndus Theodorus in Vita Magni l. 2. c. 7. Sunt qui *Phuscam* appellent, ex Italorum, opinor, *Phiesco*: item qui *Abusiacum*.

Præuentor maturitatis) matutinitatis, id est auroræ. Cap. 3. de Notkero; *Quadam nocte in ecclesia præueniens in maturitate.* Ibidem de Ratperto; *Quem inuenit surgentem, vt & ipse præueniret in maturitate.* Quod quid sit, exponit Iso de Othmaro lib. 1. cap. 7. *Cum nocturna celebrationis vigilias consurgendo præueniret.*

Nudimanum) Ea forma dictum, qua nudipes, quo est paulo ante vsus, id est γυμνὰς χεῖρας, qui *nudas*, h. e. non plenas siue inanes & vacuas habet manus, quod Alamanni optime exprimimus his verbis, mit lærer hand. Hinc illæ apud Suidam parœmiæ, γυμνότερος ὑπέρου, γυμνότερος λεβηρίδος, γυμνότερος παττάλου &c. de inopibus admodum tenuissimæq; Fortunæ hominibus. Iuuenalis Satyr. 10.

> *Cantabit nudus coram latrone viator.*

Quod ille apud Plautum;

> *His homo inanis est.*

Hergi-

Herginisovvam cum Waltchincha & Putra minore) Leg. *VValtchincha & Piura Minore*, ex Burchardo cap. 7. Vici sunt non longe distantes. *Pura Minor* Niderbüren/ sive, vt supra dictum, Byrhon/ad Turam fluuium. *Pura Maior* paulo supra minorem, Oberbüren/castrum est Pincernarum Castellanorum (der Schencken von Kastell) domicilium, sub ditione tamen Abbatis; Nam qui eius nominis fuere Nobiles, iam pridem olim stirpitus nulli sunt.

In titulo Apostolorum conditum) sepultum. Statim; *Ad titulum S. Petri, qui est in cimiterio S. Galli.* & cap. 9. *In cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii. Titulus* alicuius Sancti est basilica vel ecclesia aut capella eius honori dicata & cõsecrata. Infra cap. 9. *In cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii.* Walafridus de S. Othmaro cap. 1. *Cuidam ecclesiæ Titulo S. Florini confessoris prælatus est.* Hinc Cardinalium Ecclesiæ Romanę *tituli.*

Per Iouis montem transiens ibat: per Septimum autem rediens &c.) De Iouis monte omnium accuratissime Ios. Simlerus Commentar. de Alpibus. *Septimus mons*, qui hodie Settmer/attingit Alpes Iulias, quarũ etiam nomine olim cõpræhendebatur, in cuius cacumine *Stalla* visitur villa, q̃ olim *Biuiũ*, & adhuc à Rhętis Itals *Beuio* nominatur. Itaque cap. 4. omnino legẽdum, *Qui cum in Septimo lacuq; Cumano &c.* Loquitur de eodẽ, quo hic, itinere. Vbi alii *Sectime*, alii *Setime*. quas lectiones falsitatis arguit Ekkehard⁹ Minim⁹ in Vita Notkeri c. 9. Videndus Tschud⁹ in descript. Rhętiæ Alp. c. 14. & 28. Stũpf. l. 10. c. 5. Chronic.

In Septimo eius) Videtur hic legend: *in septima eius*, sc. die: sic em̃ infra c. 5. *Septima vero obitus hominis die. Septima*, der Sibend, abstracte, quo pacto *octaua* dicitur, vt, *in octaua Innocentum, octaua Epiphaniæ*, &c. in veteribus Kalendariis & Martyrologiis.

Capellam) vasa, instrumenta & ornamenta omnis generis Ecclesiastica, quæcunq; in capella siue sacello ad sacra peragenda necessaria sunt. Mox; *Capsa solide aurea, gemmis regaliter inclita, reliquiis summis referta, in formã capellæ creata.* Diximus ad Einhardum.

Procurabant ambas Cameræ, quos sic vocabant, nuncii) Procuratores fisci, qui erant Præsides Imperii subiectis impositi, vt Imperatoris fiscum ministrarent; cuiusmodi duodecim omnibus Israelitis imposuisse Salomo narratur 3. Reg. 4. v. 7. quẽ locum vbi contuleris, intelliges quinam isti nuncii fuerint. Qui & *Aduocati Cameræ* vel *Imperii* dicti. Vnde *terrã Aduocatorum*, q̃ ab *Aduocatis* id est Præfectis Imperii administraretur, Vogtlādt & corruptius Voydlandt. quod nomen remansit cuidam Præfecturæ in Francia Orientali, Marchionum Brandenburgensium, qui Burggrauiatum Norimbergensem possident, ditionis. Alioqui *Aduocati Cameræ* nominabantur, qui publicæ pecuniæ functionem & procuratotionem Imperatoris vicem gerebant, qui & *Aduocati fisci*, & tandem deniq; *Fiscales* dicti. Erant hi sub Cameræ nunciis, quorum cum Ducibus æquata habebatur potestas, vt supra dictum.

Potamum Cameræ nunciorum iuris oppidum) Pertholdi & Erchingeri Cameræ nunciorũ in Alamãnia siue Sueuia, qui ab aliis Duces Sueuiæ. Qua de re supra admonuimus; *Potamus* siue *Potamum*, vt hinc patet, tẽpore Carolorũ & Ludouicorũ oppidũ fuit; & quidẽ sedis Imperatoriæ. Id attestātur Diplomata Monasterii Augiensis, in quibus ita legitur; *Datum in Palatio nostro Imperiali Potama.* In hoc oppidũ siue potius Castrũ, q̃ natura arteq; erat quã munitissimũ, ab Episcopo Sidonio & Synodo Prouinciali condemnatus S. Othmarus, ab Warino, q̃ illud incolebat vt Comes Hegoviensis, abductus fuit: Vnde relegatus in insulã Rheni Werdam, illic vitã cũ morte cõmutauit. Porro ab hoc

antiquis-

antiquissimo & imperiali oppido Potamo *lacui* nomen inditum est *Potamico*, cum prius *Acromius* diceretur, quod nomen in Rhagnscia, quā hodie Vallem Rheni indigetāt, adhuc retinet, vt nominetur der Chromsee/ & Chromishorn/ q est castrum cum villa ad ripam lacus, sine dubio inde nomē inuenit, quasi lacus Acromii cornu, quāuis in vetustis Chartis legatur *Romanishorn*, & Rhenanus, Vadianus, atq; Stumphius appellent *Romanum cornu* à Romanorum, vt volunt, statione. Ita contrario exemplo *Chromishorn* à lacu nominata; quum *Potamicus* postea à Potamo dici cœptus sit, non aliter atq; à Constantia *Constantiensis*, à Lindaugia *Lindaugianus*, Brigantio *Brigantinus*: & inferior lacus à Venetibus accolis *Venetus*, à Cella oppido *Cellanus*. Qui sequius sentiũt, ægrotorum somnia recensent scilicet. Sed ad castrum *Potamum*: quod cum oppido quondam Comes Hegouiensis inhabitabat, ab Imperatore in fidem receptum: alioqui Comitatus non hereditates erant sed dignitates, quæ personas non transgrediebātur. Ex istis autem fratribus Pertholdus Potami habitabat, Erchanger Diepoldispurgi. Destructum Potamum huius ipsius Salomonis tēpore, cũ supplicium capitis sumeretur de dictis fratribus, quod contigit A. C. 917. ita quidē funditus, vt hodie ne rudera quidem vlla cuiusquam oppidi appareant. Reædificata post ibi arx, & nunc incolitur à nobilibus Bodmenis (von Bodmen) qui quin ex Comitum familia descenderint, mihi nullum sit dubium.

Vallis Turbate) Turbenthal/ & corruptius Turthal/ vallis est ad torrentē Tosa.

A Rege tunc quidem Arnoldo) Ita Arnulphũ Imperatorem & alii vocant, Lambertus Schafnaburgens. Marianus Scotus, Sigebertus & coætanei.

Tarra auenis cētum maltrarum commoda) Auena tosta, vt hodie, ita olim Alamannis, Turgoviis quum maxime, in cibo & pulmento. Ea sic conficitur. Torretur primum auena cruda, tũ molitori pinsenda seu molēda traditur non in farinam minutam, sed crassam, ad instar hordei, quod vbivis locorum ad eam formam teritur. Locum seu fornacem, in quo torretur, *tharram* Alamañi etiamnũ dicunt, tharr/ à verbo thären/ q est Græcorum ξηρὸν, & latinorũ *torrere*. Posses cum Hippocrate huiusmodi farinam tostæ auenæ frictæue appellare ἄλφιτον *Pultē*, q inde cōficitur, Plinius vocat *auenaceā*, eamq; *Germanorũ cibum*.

Centum maltrarum) *Maltra* mensuræ genus est, cōtinens quatuor modios Malter hält vier mütt. *Modius*, mütt (nam & ipsam Alamanni retinuere) comprehendit quatuor quartales, quorum omnium exempla reperies in Chartarum Centuria, & Ephemeridibus Monasterii. *Quartalis* est, quem Alamanni viertheil/ Norici nimis generali nomine *metzam* seu *messam*, h. e. mensuram, Rhenani inferiores *simmeram* appellant. Eius meminit etiam Iohann. de Gallandia Decade 5. Synonym. hoc versu;

Dolia, quartalium, fundum, clepsedra, lagena.

vbi videndus Galfridus Anglus in commentario. In liquidis *quartale*, quart, continet apud Alamannos duas mensuras, apud alios quatuor. Qua de re in libro nostro De mensuris & ponderibus veterum Germanorum.

Inter quæ erant ascula duo vitrea nimis insignia, quæ ipsi pridem in conuiuio præ cæteris mirabantur) Ex Crystallo nimirum puto & pellucido. Consimilem historiam memini me apud alium nescio quem legere. Illud commemoratione dignum existimo cuius rei ipse arbiter atque spectator fui. Quum abhinc sesquiennium in Aulam Illustris ac Generosi Domini, Maximiliani Tulingorum Lantgrauii conuitatus interviserem, memini ab eo ostēdi vitrum crystallinum paulo prius ab se quingentis thaleris probis cōparatum. Id quũ, vt fieri solet, in conuiuio lautiori daretur circum, imprudentia cuiusdam Doctoris leuissimo impulsu disco illisus frangitur, vt maiori constare nullum vnquam

quam haustum viderim. Et hunc luxum lautitiasque hominum miramur? Tiberius Princeps eum, qui vitri flexilis temperamentum reperit, iussit decollari, vt scribit Plin. lib. 36. cap. 26. Dio Cassius in Tiberio, Isidor. Etymolog. l. 16. c. 15. & ex Petronio Iohan. Salisberiens. de Nug. Curial. l. 4. c. 5. qui si nunc imperaret, quid, putas, illis faceret, qui tanti pretii momentanea vitra reperiunt?

Fabas nudas) id est, vt Petronius loquitur, *folliculis spoliatas*, ἐρεγμίνους κυάμους veteribus Latinis *fresas*. Philoxenus Gloss. *Faba frensa*, ἐρέγμα. Balbus Catholico; *Fresus, id est contritus, concussus. vnde & fabam fresam dicimus; quia habet thecam molitam, id est fractam, concussam, & contritam.* Isidorus Etymolog. lib. 17. ca. 4. & lib. 20. cap. 10. Pulmentum ex huiusmodi fabis ἔτνος Aristophani, quamuis Scholiastes generaliter pro quouis pulmento ex leguminibus accipiat, quomodo in interpretatione de Regula; *Legumiosum, omne genus fabarum.*

Et panem) Similagineum intellegit. nam crassiores & relictis furfuribus minus candicantes vocabant *leibunculos*. Exempla in Ephemeridibus.

Timore tamen Imperii) deß Reichs / id est Keysers / Imperatoris, qua figura dicimus, Er ist vom adel / pro, ex nobilibus. *Imperii* vox sexcenties in his libris eo significatu, sicut *ministerium* pro ministro apud Ratpert. ca. 6. & alibi *dominium* pro domino, *seruitium* pro seruo, *officium* pro officioso, *obsequium* pro obsequente, & id genus alia, quæ in his libris frequentantur, quorum te semel monitum hoc loco memineris.

Sedato animo, iudices mei, ambos vos esse volo) Verba Imperatoris ad Pertholdum & Erchingerũ Rectores Ducatus Sueuiæ siue Alamanniæ, quos modo *Primates*, paulo ante *Cameræ nuntios* appellauit Ekkehardus. Vnde id discas licet, *Iudices* dictos illo æuo omnes *missos*, h. e. *nuntios* & Præfectos Regios, quales Duces, Comites, Barones. Etiã hodie Poloni Præfectos Regios vocãt *Iudices* & Frãco-Galli *Iuges*. Qua de re in libro De magistratib. veterũ Germanorũ.

Parentes eius erant) scil. Warinus & Ruadhardus, de quibus Walafridus, Ratpertus, & Wettinus, quos supra diximus ex Comitum Grauenspurgensium familia fuisse. An ergo ex eadem familia Conradus I. Imperator, vt *parentum* nomine intellegantur maiores materni? Ita certe colligimus ex iis, quæ infra tradit EKKEHARDVS, scribens de supplicio Pertholdi & Erchingeri, eodem genere Warini & Ruadhardi prognatorum & in Ducatus procuratione successorum: *Omniq; anno ille, dum vixit, censum capitis sui in cera ad sepulchrum eius* (S. Othmari) *vti filius carnificum illorum, pro reatu in eum quasi proprio misit.* Itaque Wolfhardus quoque Comes, qui sequitur, & duo filii eius Wolfhardus & Hainricus, ex Guelforum prosapia exstitere. Verum hæc tantum ex coniectura.

Periodum, id est versum vno spiritu prolatum) μονόκωλον περίοδον. Quam vero nullam repetiri auctor est Aquila Romanus libro De figuris, vbi hæc leguntur verba; *Constat ambitus ex duobus, ex tribus membris, ex quatuor interdum: etsi nonnulli ex vno membro ambitum putant posse compleri, quam* μονόκωλον περίοδον *appellant. Ego autem non video quemadmodum periodos cognominetur, & non potius colon siue membrum, si vnum sit.*

Saporatum) Sapore & nidore culinæ atq; obsoniorum saturatum. Balbus Catholico, *Saporare, saporatum facere.*

Odorem ferinæ hauriunt & carnium) Ita emendauimus, cum in omnib. libb. veterib. constantissime legeretur *carinum*. An Ekkehardus declinabat, *caro, carinis*, pro *carnis*? vt cardo, cardinis, ordo, ordinis, & similia?

Saltant Satyrici) Ludiones, histriones & mimi. *Sunt enim Satyri leues, ludificantes, derisores, saltatores*: Balbus Catholico.

Castel-

Castellum quoddam super Stainheim) Quod nunc Stammen / sed vicus tantum. Nam ipsum castellum destructum eodem, quo Potamum, anno, post Pertholdi & Erchingeri decollationem, vt obseruauit Stumpf. Chronic. lib. 5. cap. 16. Erat illud in monte situm, cuius radicibus vicus ille adiacet, & ab incolis hodie vocatur Burghalden / sollemni Alamannorum verbo, qui rudera destructorum castrorum, omisso proprio vocabulo, solent Burg / Burgstall / & si modica castella, Bürgle appellare. Quæ res effecit, vt propria nonnullorum castrorum nomina adeo obliuioni tradita sint, vt ne inuestigari quidem vlla ratione amplius possint, id quod grauiter lib. 6. conqueritur Stumpfius.

Lege Alamannica tribus diebus) Hæc Lex non exstat in eo, quod tomo II. exhibemus perveteri & primigenio exemplari. Vnde est coniicere, Legi Alamannicæ paularim alia atque alia capitula ab Regibus addita fuisse. Dicemus in Commentariis ad illam Legem. Porro huius rei exemplum habes in Charta LXXVII. eiusdem tomi.

Fiscalibus) Militibus præsidiariis Præfectorum Imperatoris, Bona ac prædia Stainheimensia, & quę circum, nō erāt in alodio illorū fratrum, sed feudo ab Imperatore concesso, quod illi ratione officii extorserant. Erant enim *Cameræ*, h. e. fisci Imperatorii, *nuntii* ac Præfecti. Quorum ministri & satellites dicebantur *fiscales*, velut eorum hominum, qui fiscum publicum procurarent & administrarent.

Vt in Diepoldisburg) Id factum referunt Annales ad A. D. 914. *Diepolsburgum*, quam mox vrbem appellat, sunt qui in Algouia collocent; sunt qui in Hegouia, eo loco vbi nunc Worblinga vicus, Ratoldicellam inter & Stainam oppida. Nos compertum habemus nihil. Hoc constat, dicto Anno 914. quo & Potamus & Stainheimum, funditus deletum fuisse.

Celer præmittitur) *Celer*, veredarius, Italis *posta*, non à *Celere Romuli seruo*, vt Benedictus Magister nugatur, nec *à cillendo*, vt Papias voluit, sed à Græco verbo κέλλειν, quod est ταχέως τρέχειν. Vnde κέλης, qui Latinis *Celox*, ὁ δρομικὸς ἵππος, vt exponit auctor Etymologici. & κελητίζω, eques, Ritter / Hoffjuncker. In Vita S. Eugenii Carthaginens. Episcopi; *Tum & quadam vxor cuiusdam celetita Regis nomine Dagili, matrona nobilis ac delicata*, &c. *Celeris* voce vtitur Ekkehardus infra quoque hoc cap. *Currunt illico celeres, qui Bertha & vrbanis* (i. e. ciuibus) *suis dicerent*, &c. Et cap. 10. *Vtinam post illum celeres, qui equum illum nobilem mihi reducant, mittere velles.*

Parat illico basilicam & aram) *Basilicam* vocat sacellum in ædibus priuatis adornatum, in quo sacra peragi debeant. Supra monuimus, *capellam* vocari ab huius ætatis Scriptoribus sacra vasa & ornamenta, quibus, necessitate exigente, quouis in loco, ara ex mensa aut quauis obuia materie composita, sacra celebrari queant. Quo pertingit, quod in veteri Glossar. legitur; *Capella, sub quo defertur Eucharistiæ sacramentum in processionibus fieri solitis: & dicitur sic quod olim fiebat de pellibus caprarum.* Himmels Alamannis. Inde pro templo est translatum.

Et pallio dorsili caminatam) Infra cap. 10. *Vt in dorsi pallio & cortina lecti sui, quæ humilia sentiens ipse iussit deponi.* Notkerus Balbulus de Gestis Caroli M. lib. 1. cap. 4. Et dixit Rex: *Sta post cortinam, quæ pendet ad dorsum meum, & ausculta quantos adiutores honoris istius habeas.* Videntur tapetia (*tapetos* vocat Ekkehardus) fuisse tetro Principum ac diuitum hominum sellas arcuata & parietibus appensa. Cuiusmodi in caminata Salomoni præparasse Bertham istam verisimile est. Vt fortean sit legend. *parant tapetos & cum pallio dorsili caminatam. Ca-*

[illegible] *minata*

minata, camera, conclaue arcuatum, Alamannis corrupta voce Kemlaten. Infra hoc eodem cap. *Clauditur caminata super Episcopum & duos, qui aderant, Presbyteros*. Cap. 11. *Caminatas claustri Abbatem aperire rogauit*. Cap. 12. *Et caminatam antecessorum Abbatum quietis gratia tandem inuitus introyt*. Cap. 16. de Ottone Imperatore Ottonis Iunioris patre; *Interea pater ad calceandum in caminatam iuit*. ex coenaculo nimirum, auß dem Saal. Ibidē; *In alta illa, quam Sindolfus S. Noskero quondā clausit, locatur caminata*. Vtitur & Dithmarus Mersepurgens. Episcop.

Duellium) Dwiel / nunc Hochendwiel / Ducis Wirtembergensis munitissimum omnium, quantum habet propugnaculorum. Nomen dubio procul à bello accepit, pro quo *duellum* veteres dixere. Et in veteri Glossario olim *ἀνωνύμως* impresso legitur; *Duellum, bellum, quasi dubellum. Duellium, locus in quo bellatur, & vbi milites perseueranter durant in bello, à duo & bellum componitur, quasi dubellum quia intus & foris geritur bellum*. Ab eadem origine esse videntur castella illa *Bellicon* in Aergouia & Brisgouia. *Belliza* munitissimum Rhetiæ fortalitium, vt horum scriptorum verbo vtat, *Bellfort*, *Bellmont*, & similia Alamanniæ superioris loca à Romanis quondam, non vt Tschudo placet, Thuscis imposita.

Heil herro, heil liebo) Salue Domine, salue acceptissime.

Iugulari præcepit) Capitibus plecti, vt alii Chronographi, Adingæ vico Alamanniæ Alpingouianæ.

Coram conuiuis Rhenum aquæ quasi vinum potarent) Alii cod. *ieiuni aquā q. v. pot.* Verissime. Curabant cantharos suos aqua repleri, vt dum conuiuæ ab eis inuitati meliuscule, quam sat fuerit, biberint, ipsi soli sobrii atque inuinii essent. *ieiunus* pro non ebrio, id est sobrio.

In cantharo quodam) aquario sc. qui etiamnum Alamannis Kanthen.

Coppam auream) Lexic. Græco-Lat. *Κύπελ*, *vrna*, *hydria*. Recte. nā & ipse Ekkehard. cantharum exponit. Alamannis adhuc Kopff / opinor quia rotunditate sua capitis imaginem præsentet. Significat etiam poculum rotundum potorium, vt & apud Italos *Coppa*. Apud Tigurinos proprium certę mensuræ nomen est, vt apud cæteros Alamannos *stoupus*.

Sarcofagum) *σαρκοφάγον*. In MSS. codicib. perpetuo scriptum erat *sacrofagus*, ab imperitis librariis.

Anaglyphas) Sic & infra c. 3. Rectius tamen in neutro *anaglypha*, *τὰ ἀνάγλυφα*. Eucherius Lugdunens. in lib. 3. Regum, cap. 17. *Anaglypha Græce, dicuntur Latine cælatura. Cælata sunt autem vasa aurea vel argentea, signis eminentioribus extra intusque expressa. Hæc & alio nomine sculpta vocantur: anglypha vasa dicta, quod superius sunt sculpta.*

Diptiuit ex auro electo) An *gypsiuit*, id est induxit & illeuit? Nam ita Burckhardus cap. 1. *Othmari ecclesiam crypta & fornicibus gypsi atque auri speciebus conuenienter auctam auro & coloribus ornauerat.*

Fortuniis) *Fortunia*, sicut *infortunia*. Balbus Catholico; *Fortunium, prosper euentus, & dicitur à fortuna*. Infra cap. 3. *Multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia*. Cap. 5. *Nescio quo loci fortunio*. Et Cap. 15. *Vt ceteros relinquamus, & nostra fortunia tangamus.*

Scriptor eius Karolum dixit) Einhardus sc. cuius hæc sunt verba; *Tentabat & scribere, tabulasq; & codicillos ad hoc in lectulo sub ceruicalibus circumferre solebat, vt quum vacuum tempus esset, manum effigiandis litteris assuefaceret.*

Scrinia eius Palatio addicta) Imperatorio, non Archiepiscopali.

Sapientia æquiuoci sui antiqua Salomon). Cuius hæc sunt verba: *Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ eius*. Vidē da Charta LXXXIIII. tomi deincipis *Ascen-*

Ascendensque equitem illam velocissimam) Modo dixerat, *sternatur ambulatrix mea*. Perniciores esse equas, & veteribus potius quam equos in vsu, notũ. *Equitem* pro equo siue equa etiam alii dixerunt. Infra cap. 10. *Equite ascenso S. Gallum noctu inuadens* &c.

In proximo prato stationari iussit) *Stationari*, congregati & subsistere.

In Araris pago) ein Aergöw: quo modo *Tura Pagus*, Thurgöw. *Pagus*, regio, in quibusdam Chartis *gobia*, gow. *Arar* fluuius ille est, quem hodie Ar / Latini *Arolam* dicunt. Hepidannus in Vita Wiboradæ lib. 2. cap. 9. *In pago qui Erigovve nuncupatur, quem Araris fluuius ex vno latere præterfluit, & altero Rhenus*. Videndus Stumpfius Chronic lib. 7. cap. 21.

Chollinchouen) Nunc Zollikon. eius frequens mentio in Ephemeridibus & Chartis. Fuere qui *Zollichouerorum* S. Galli ciuium familiam inde deductam scriberent. Verene an falso, à nobis in iis libris, quos de Nobilitate Heluetiorum instituimus, disquiritur.

sole sequenti) *Sol* pro die, veterum imitatione, quos notauit Seruius Honoratus in Virgil. & Lutatius Statii interpres in 3. Thebaid. Balbus Catholico; *Quia Sol est causa diei, ideo ponitur aliquando pro die, sed frequentius in plurali*. Hepidannus d. lib. 2. cap. 4. *Cum apud materteram paucos exegisset soles*. Videntur Latini Græcos imitati. Euphorion. apud Stobæum.

Ἠελίους ὅτε οἱ τριηκοσίους ἐφέρμα.

Nicander in Alexipharm.

τὴν ἠελίοισι δαμάζων, Εἴδας ἀπαρτινοῖσι ---- Scholiastes; ταῖς ἡμέραις.

Karolus autem homo deinceps videndus est) Ita 3. vett. codd. MSS. in vnius margine adscriptum erat, sed aliena manu, *Raro autem homo*. Fort. *Tam rarus a. homo*. An *Karolus* accipitur, vt hodie ab Alamannis Kärle / de homine probo, bono, vtili, ac strenuo, vt si Alamannice dicas: Von diesem tapferen Kärle? Sane *Kerle* olim significasse hominem, sicut adhuc in Suecia & in Saxonia, obseruauit Flaccius Illyricus præfar. in Otfrydum Wissenburgens.

Capitulares literas rite creandi) Leg. *caraxandi*. Infra cap. 2. *parietes eius caraxasse*. Ekkehardus minimus in Vita Notkeri cap. 1. *Humili caraxatione prosequemur*: Vgutio Gloss. *Charaxare, à Character, id est scribere*. Aldhelmus de Laudib. Virginit. cap. 10. *Flexis literarum apicibus in quadrata parietis pagina caraxatis*. Gregorius Turonens. De Miracul. lib. 1. cap. 51. *Parietes domorum atq. ecclesiarum signarentur atque caraxarentur*. Adamnanus Scotus de locis sanctis lib. 1. in præfat. *Hæc vniuersa, quæ infra caraxanda sunt*. Vtitur non semel Aldhelmus Bonifacii Archiepiscopi discipul. epist. 69. Ædilvvaldus epist. 69. Isidorus Episcopus epist. 72. & Cinehardus Episcopus Wentanus epist. 74. in libro Epistolar. Bonifacii. Balbus Catholico; *Charaxis, notatio, charagma, impressio, imago, vel litera*. Auianus, *Sicut numus habet caragma Cæsaris, sic homo habet caragma Dei*. Papias Gloss. *Caraxare, exinanire, scribere. Exinanire*, id est delere. Bertichrannus Cenomanens. Episcopus in Testamẽto apud Brissoniũ in Formul. *Si q̃ litura, si qua coraxatura, si qua litera adiecta sunt, vel detracta, ego feci*. Adde q̃ notauit noster Freherus tom. 1. Germanic. Scriptor. & Doctor noster Rittershusius in Sentẽt. Pauli, Sauaro in Sidonium, Serarius in Bonifacium. De *litteris capitularibus* vide Notas nostras in Petronii Arbitri Satyricon.

IN CAPVT II.

EVLOGIA) Sic Christiani veteres vocabant munera Deo vota, quę pauperib. distribuerentur, aut Ecclesię ministris mitterentur, vel iis largirentur, à quibus beneficio aliquo affecti essent, aut affici

 deside-

Galli lib.1.c.26. *Qui & baculum ipsius*(Columbani Abbatis) *quem vulgo cambocā vocant, per manum Diaconi transmiserunt*. Crebra eius mentio apud Theodorum in vita Magni, vt lib.1.c. 7. lib. 2.c.3.4.6.& 8. alibi. Videtur autem rectior quorundam codd. scriptura, *cambotam* præsentantium, si originem spectes. Nam à Græcis καμπτόντις vel καμψόντις mihi dicta videtur ἀπὸ τοῦ κάμπτειν, quam ab Orientalibus Monachis accepere Latini.

Et Magistri eius) Columbani Abbatis.

Spera illa S. Crucis notissima) σφαῖρα, globo cui Crux infixa, aut particula aliqua sanctæ Crucis inerat, vnde & *speram sanctissimam* appellat. Auctor Mamotracti in Isaiam c.29. *Speram, formam rotundam*. Itali retinent.

Barbarice clamans) Alamannice. *Barbari*, Alamanni siue Germani κατ' ἐξοχήν. Walafridus in Vita Galli lib.1. prolog. *priori nomine nos appellant circumscripta gentes, quæ Latinum habent sermonem: sequenti vsus nos nuncupat Barbarorum*. Et c.6. de B. Gallo: *Non solum Latinæ, sed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet*, id est Alamannicæ linguæ. Et c.25. *Ad vtilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet*, hoc est, Alamannorum. Paderbornensis Monachus Annalium de Vita & gestis Caroli M. lib.1.

—Quod Barbara lingua Nominat Eresburg. Et eodem lib.

Nomen Heristalli dederat cui Barbara lingua.

Sidonius Apollinaris lib.4. epist.16. ad Aruogastum: *Sic Barbarorum familiaris, quod tamen nescius barbarismorum*. Videndus Sauaro in Notis, & Commentarius noster ad Einhardum.

Comitis cuiusdam filius nomine VVolo) Comitis scilicet Kiburgensis, vt in Vita Notkeri c.27. scribit Ekkehardus Decanus.

Panis nitidus factus) Alludit ad verba D. Polycarpi, qui in circo leones cū videret, à quibus erat deuorandus, conuersus ad populum dixit: *Frumentum Dei sum, & bestiarum dentibus molor, vt purus panis Dei reperiar.*

Panthema) Hoc nomen quod ἔτυμον habeat, non queo diuinare. Videtur significare sepulchrum seu imaginem sculptam.

Per psalterium seu per rotam pneumata inuenta dulciora sunt) Lego *neumata*, vt apud Ekkehard. Decanum in Vita Notkeri c. 22 Balbus Catholico: *Neuma, vocum emissio vel modulatio. & neumaticus, modulator dulcis, suauis, & consonans. Et est vitium scriptorum, quum inuenitur pneuma vt scribatur per p. & est ibi barbarismus, quia vitiose additur litera ibi.* Belethus de Diuin. offic.c.59. *cuiusmodi sunt trapi, sequentia, kyrieleison, & neuma. Hic est notandum, quod semel diximus, neumam fœminei generis absq; p. accipi pro iubilo*, &c. In Margin. Vitæ Notkeri cap. 17. *Iubilus, id est neuma, quem quidam in organis iubilant, plausum victorum lætantium commendat*. Hugo Reutlingensis Sacerdos in Floribus Musicæ c.4.

Versibus hexametris hanc neumam consociabis, &c.

Indita pendametris neuma sit ista cuis.

Et alibi sæpe cum apud hunc ipsum, tum Guidonem Monachum & Iohannem Magistrum in libris de Musica. Quæ non eo animo adducta velim, quasi probem horum Scriptorum ineptias, verum quando semel occœpi hos auctores interpretari, existimaui officio meo fungēdum esse. Est aliud agere interpretem, aliud disputatorem. Porro quod Ekkehardus ait *per rotam*, id perspicue explicat Ekkehardus Decanus in Vita Notkeri c.17.

Carolo) Crasso nimirum, cui Arnolfus successit.

Ad offerendam) Balbus Catholico: *Offerenda, antiphona, quæ canitur, quum oblatio debet celebrari*. Belethus de Diuin. offic. c.41. *Dicto symbolo cantatur offertorium siue offerenda, vt aliqui dicunt*. &c.

IN CAPVT IIII.

T *Iohannes scribit*) Is est Diaconus Romanus in Vita S. Gregorii Magni P.R.

Frigdora autem & Occidentanæ, quas sic nominabant) Iisdem verbis apud Ekkehardum Minimum Decanum in Vita Notkeri capit. *91.* scriptum legitur. Sunt hymnorum & sequentiarum genera, sic dicta à tropis & modis Musicis, quos *tonos* maluerunt appellare Monachi Martianum Capellam imitati. *Frigdorarum* originem à Græcis, *Occidentanarum* ab Latinis esse, vel ipsa nomina fidem faciunt. Nam *Frigdora* constant ex modis, quos Græci vocant *Phrygium* & *Dorium*, queis de præter antiquos, qui de Musica integros libros reliquere, Mart. Capellam, Aur. Augustinum, Boethium, & Isidorum Hispalensem, videndus Henric. Loritus Glareanus in Dodecachordo, M. Ant. Maioragius orat. 23. & post Vincentium Galilæum de noua & antiqua Musica Erycius Puteanus in Musathena. *Occidentanæ* videntur mutatis Græcę Ecclesiæ modis à B. Ambrosio Mediolanensi Episcopo inuentæ, à Gregorio M. Pontifice Rom. in Occidentali Ecclesia institutæ, & in Alamanniam atque Franciam inuectæ, vt verbis non obscutis tradere videtur Iohannes Diaconus in eius Vita, quem EKKEHARDVS noster est secutus. Et confirmare videntur, quæ notanter scripsit innominatus Hugonis Reutlingensis Interpres, ei (vt putatur) coæuus, in Prohœmio: *Post incarnationem*, inquit, *CHRISTI plures Doctores S. Ecclesiæ, & specialiter S. GREGORIVS & AMBROSIVS, cantum Musicalem, quo tam Latini quam Alemani, cum ceteris linguarum diuersarum nationibus, vtuntur in diuino officio, in duo volumina librorum, videlicet in Antiphonarium & Graduale, collegit, dictauit, & neumauit seu notauit. Processu tamen temporis quidam Alemani, & præcipue canonici ordinis S. Benedicti, qui cantum Musicalem non solum ex arte, verum etiam ex vsu & consuetudine perfecte & cordetenus didicerant, ipsum, omissis clauibus & lineis, quæ in neuma seu nota Musicali requiruntur, simpliciter in libris eorum notare cœperunt, & sic decantauerunt deinde iuniores, & suos discipulos sine arte ex frequenti vsu & ex magna consuetudine cantum informare, qui cantus sic per consuetudinem doctus ad diuersa peruenerit loca. Vnde iam non Musica, sed vsus est denominatus. In quo tamen cantu discipuli deinde à Doctoribus, & Doctores à discipulis multiformiter discrepare cœperunt. Ex qua discrepantia & artis ignorantia vsus dictus est confusus. Quo vsu confuso spreto, nunc fere omnes Alemani hactenus miserabiliter per cantum seducti ad veram artem Musicæ reuertuntur.* Et quæ sequuntur de Gregoriani cantus deprauatione in Occidentali Ecclesia, quum maxime Alamannica, eiusque restauratione per peritos artis Musicæ. Verum de hoc Gregoriano cantu, quem & Occidentalem, Latinum & Romanum videntur appellasse, exstarent ipsius Gregorii, Item Romani Monachi, & Notkeri Balbuli de Musica libri, quam rem nunc quis addubitet nos facerent certiores. Dicemus tamen aliquid amplius ad cantum Musicum, quatenus & locus iste desiderat, & tu nobiscum postulas non ignorare. *Modi Musici* initio tantum quatuor veteribus noti, *Dorius, Phrygius, Lydius, Aeolius.* Quibus postea accesserunt *Asius* & *Ionicus.* Qui duo mediæ ætatis Musicis ignoti, illorum virtus quidem nota, appellatio ignara. Quippe *autheutos* nuncupabant siue rectius *authentas* ordine cardinalis numeri, *primum, secundum, tertium, quartum.* Quibus subiunxerunt alios quatuor ab haut scio quo inuentos, *plagales* seu *subiugales* à se dictos, quos primus (nisi vehementer memoria fallit) Glareanus Græca prapo-

præpoſitione à cæteris diſtinxit, nominibus inditis *Hypodorii, Hypophrygii, Hypolydii, Hypoæolii.* Et hi octo toni ſoli à media ætate cogniti. Id nos præter Guidonem & Iohannem Magiſtrum docuit interpres ille capit. 4. vnde hæc verba duximus adſcribenda: *Nota quod tantum quatuor toni à Græcis primo & principaliter erant adinuenti, hii videlicet, prothos, deutros ſeu deutrius, tritus, & thetrardus. Has enim nomina Græca ipſi Græci ipſis imponebant. Hos autem tonos autentes, id eſt digniores appellauerunt. Cantus enim, qui tunc temporis habebatur, eisdem quatuor tonis proprie poterat attribui. Nondum enim B. Gregorius cantum Gradualis & Antiphonarii, nec S. Ambroſius ſuum dictauerunt cantum, quibus cantibus nunc ſancta mater Eccleſia vtitur. Moderni itaque Muſici videntes prædictos quatuor tonos minus poſſe ſufficere ad omne genus cantus diſcernendum, quatuor alios prædictis quatuor addiderunt, quos plagales ſeu ſubiugales ſiue ſeruos ſeu diſcipulos præfatorum quatuor vocauerunt, quemlibet prædictorum tonorum in duos diſtinguendo ſeu ſcindendo, vt prothum in primum & ſecundum deutrum in tertium & quartum, tritum in quintum & ſextum, thetrardum in ſeptimum & octauum. Dicitur autem prothus à prothos, quod eſt primum: deutrus ſeu deutrius à deutro, quod eſt ſecundum: tritus à tris, quod eſt tres: thetrardus à tetras, quod eſt quatuor. Primo enim iſti toni ſecundum ordinem debitum erant diſpoſiti, licet tunc plagales toni ſint eisdem immixti:* & quæ ſequuntur. Tandem & Muſices totius renouatio, & nouorum modorum adiectio, notarumque transformatio facta circiter A. D. 1360. Notauit id Fr. Petrus Herp. Monachus Dominicanus in Chronico Francofortenſi ad illum annum ſcribens: *Muſica ampliata eſt. Nam noui cantores ſurrexere, & componiſtæ & figuriſtæ inceperunt alios modos aſſuere.* Etenim prius ex vſu tantum addiſcebant canere neglecta artis diſciplina, quę primulum anno illo aut non multum ante reducta videtur in Eccleſia Occidentali, vt præter Herpium locuples & ſatis idoneus teſtis eſſe poteſt ſupra memoratus Interpres, qui illo ipſo tempore vixit, & verbis, quæ appoſuimus, hæc ſubiicit. *Temporibus enim noſtris ſuper omnes homines, variis artibus intendentes, Cantores vſum addiſcentes magis fatui indicantur: quia in omni arte plura ſunt, quæ noſtro ſenſu cognoſcimus, quam ea quæ à magiſtris diſcimus, &c. Stulti autem cantores vſuales & ipſorum diſcipuli, etiamſi per centum annos quottidie cantarent, vnam tamen hiſtoriam ſeu officium per ſe cantare nequeunt, tempus multum, in quo poſſent in pluribus artibus proficere, inutiliter expendentes. Vnde etiam per cantum ſuum ex varia diſcrepantia frequenter Deum & Sanctos ſuos non laudare, ſed ſe inuicem in choris & in eccleſiis confundere ſolent, & per hoc Deum ad iracundiam prouocare. Vanitate ergo vſus poſtpoſita cuncti cantores, qui hactenus vſum didicerant & cantauerant per conſilium auctoris huius operis ad veram artem cantandi reuertuntur, quæ ars eſt Muſica,* &c. Videtur & tunc primum Muſica partiri cœpta in *Choralem*, & *Figuralem*, ſuis que ſingulæ notis propriis ſcribi. Nam eius partitionis nulla apud ſuperiores mentio, ne illum quidem Rentlingenſem Hugonem, qui ſe teſte paulo ante illud tempus floruit, hoc eſt, A. D. 1342. Verſus eius, quibus id teſtatur, ſunt:

M ſolum, tria C. ſimul X. tria præteriere
Poſt Chriſtum natum, binum ſi iunxeris annum,
Cum flores iſtos contexuit Hugo ſacerdos
Rentlingenſ. noris, ſi nomen ſcire loci vis,
Contio Sueuorum quo colligitur variorum.
Poſt annos denos hinc plurima conſociauit,
In variis ſpaciis huius libriq; locauit, &c.

Videtur Hugo iſte pleraque mutuatus à Guidone Monacho, qui poſt Boethium primus cenſetur à Monachis, ſi qua fides Hugonis Interpreti. Cum: *Vnde ipſe Dominus Guido* (ait) *qui vnus poſt Boetium huius artis tanquam neglectæ*

glecta & oblinioni tradita reparator fuit, &c. Qui autem noui illi modi, quos Herpius anno illo scribit astutos, nondum mihi constat. An, quos hodie vocant, *Mixolydius, Hypomixolydius, Hypoionicus*? Si sunt, ecquibus tum nominibus appellauere? *Hyperaolius & Hyperphrygius* nuperi sunt, atque à nostris reiecti ceu spurii.

Aut susum aut iusum) Quidam libb. vett. *aut susum aut visum* Illa scriptura confirmatur ab Ekkehardo Decano in Vita Notkeri capit. 9. & Anonymo quodam S. Galli Monacho in libello, qui inscribitur, *Instituta Patrum de modo psallendi siue cantandi*, vbi ita scriptum est: *Nullus ante alios aut post incipere in versu vel cantu verba cantata reiterare, vel nimis discorditer festinare præsumptiori vel altiori, remissiori an grauiori, id est susum vel iusum, tardiori an velociori voce*, &c. An Ekkehardus noster, cujus auctoritatem isti sunt secuti, deceptus fuit prauata alicuius libri scriptura, cum dicere voluerit, *susum aut versum*? *Susum* etiam huius æui auctores scripsisse testes sunt locupletes in Glossis suis Papias ac Vgutio, qui & Huguitio.

Villici maiores locorum) Infra capit. quinto. *Minus culta incolere incipiens, maiores, quos diximus, talium desueti minus ei obtemperarent.* Isidorus Gloss. *Viticus*, *actor*. Leg. *Villicus*, qui Ciceroni *possessionum & villarum dispositor*. *Villici maiores*, qui & ἁπλῶς *Maiores* Alamannis etiamnum Meyer / erant rusticarum possessionum & villarum administratores. Docuit nos Bertoldus Abbas Zuifaltensis libro de origine sui Monasterii, his verbis: *Ex his alpibus, ex decimis, ex diuersis areis, ex mancipiorum seruitiis, procurator villa daturus erat omnia vascula vino necessaria quotannis: cum trecentis caseis alpinis suum precium habentibus. Et hec omnia cum sibi subiectis ad villam Foz abbe, ad Brigantinum siue Podamicum lacum idem in plaustris necessaria deportaturus. Procurator villa*, idem qui *villicus maior*. Erant autem *villici* isti *maiores* ab initio ex plebe & vulgo: postea progressione facta, cum à Dominis suis, non Principibus tantum, sed vero Baronibus & Nobilibus, prædia in beneficium siue feudum, vt ICti loquuntur, accepissent, eo titulo etiam nobilitatem sibi vindicare cœperunt. Quo ex fonte infinita Nobilium profluxit multitudo. Quidam etiam ab officio nomen retentarunt, quorum ingens apud Alamanno-Heluetios numerus. Eorum nonnullos, qui nunc in memoriam sunt, & partim adhuc superant, partim sunt exstincti, non pigrabo adscribere. Sunt vero *Maiores* (Meyer) *de Herdliberg, de Glarus, de Hochfelden, de VVindeck, de Reynovv, de Rietheim, de Sickingen, de Altstetten, de Sitten, de Mur, de Knonovv, de Bürglen, de Eppenberg*, Meyer von S. Gallen / & alii numerosi. Tandem rebus nimium procedentibus abusus natus est, vt ii *Maiores*, id est, villici, vocarentur, qui serui non essent, sed prædia colenda certa mercede conduxissent, suo nomine *Coloni* dicti, cuius rei exempla in Chartis obseruauimus. Hodie apud Germanos vlteriores omnes coloni, si liberi siue serui sint, eo nomine gaudent, non item Alamannos. De *Maioribus villarum* in regno Franciæ, quos illi vocant *Maires des villes*, non est nostri instituti neque huius loci commemorare. De quibus tamen qui rescire studet, is videat, quæ tradiderunt Longouallius in L. *imperium*, fol. 53. Alciatus Paradox. libr. 2. capit. 13. & Dispunct. libr. 3. capit. 1. Drosæus Methodo Iuris in L. *magistratibus*, Παρατ. de Iurisdict. & in lib. 10. Cod.

Scuta & arma polita gestare) Quod vetitum rusticis & ignobilibus etiam Lege quondam Alamannica, vt ex hoc loco condiscimus. Quæ repetita ab Friderico I. De pace tenend. libr. 2. Feud. tit. 27. §. 5. Burckardus Casuum capit. 8. *Cellerarii Ecclesiæ iura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant.*

bant, & contra consuetudinem quidam ex ipsis more Nobilium gladium cingebant. Vide Animaduersiones nostras in VVinsbeckium. Durat huius legis imago in quibusdam Germaniæ vrbibus, vbi quam Patriciis & Nobilibus non licitum cuiquam ciui gladium gestare.

Tubas alio quam ceteri villani) Tubas pastoricias, ex arborum corticibus contextas, quas vulgo vocamus Alphörner. *Villani*, qui in villis, qua fronte *Oppidani*, *Vrbani*, *Castellani*, qui in oppidis, vrbibus, castellis. Adhuc Italis *villano est contadino*, *huomo di villa.* & *villanamente*, *da villano*, rustice. Infra cap. 5. *Villani quidam pradocti*, &c. id est rustici, Brito Synonym.

Rusticus, Agricola, rudus, & villanus agrestis,
Runco, ruricula, rurestris, villicus assint.

Hinc Franci hominem sordidum, rusticanum atque parum scitis moribus viuentem vocant *villain*. Auctor eius libri, cui titulus Destructorium vitiorum, cap. 105. *vulgariter dicitur, Villanus est ille, qui facit villaniam, non qui in villa nascitur.*

Ad Tuscos, vt quidam ait, minandos aluerant apros) Solent lanii canes alere ad minanda animalia, non venatores. Sententia ergo iubet vt legamus, *venandos al. apros.* Et quod statim sequitur: *Venatui, vt vires decet, indulgeamus. Tuscos apros* pro magnis dixit, vt Horatius *Lucanos apros, & boues Heluetios* pro ingentibus. Iohannes Vitoduranus in Chronico, qui extra Heluetiam erant.

Cellerarii) Qui & *Cellarij*, Keller/ vt hodie, ita olim suberant Præfectis, quos Germani vocant Amptmann/ Alamanni corrupta voce Amman/ tum *Villicos maiores*, vel simpliciter *Maiores*, sicut dictum. Burckardus capit. octauo: *Ministeriales optimos mansus curiarum nostrarum eligebant, Cellerarii Ecclesia iura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant*, &c. Huiusmodi *Cellerarius* à Regibus quoque Iudæorum constitutos ac distributos fuisse, patet ex 2. Paralipomen. 8. versicul. 4. & 6. & capit. 11. versicul. 11. 12. & 17. *Cellariatus*, Kellerey.

Curtes] *Curias* vocat Burckardus & Fabariensis, id est *colonias*, Höff in quibusdam Alamanniæ locis Curt. Legitur cum alibi in his historiis, tum apud Fabariensem capit. 13. 16. 20. &c. Cæsarius Haisterbacensis libro Exemplorum: *Et curtibus Ecclesia, qua necessaria erant, tam in aratris quam in pecoribus siue expensis, ipse quasi solus vniuersa prouideret. Curtinum* pro curte rustica apud Auctorem Destructorii vitiorum non semel. Significat autem *Curtis* vel *chortis* proprie numerum hominum aliquo in loco congregatorum. Franci eo nomine familiam initio intellegebant, id est seruorum manciplorumque cohortes. Quæ quia plurimum ruri, vt agros colerent, inde fieri potuit, vt prædia rustica [illegible] eo nomine nuncuparentur.

An veteres Franci Latiniorum Prouincialium *Hortum* ad pronuntiationem suam detorquentes mutarunt in *Chortum* vel *Chortem*, postinde *Courtis* deleta aspiratione, vel *Curtis*, quo prædium rusticum intellegunt? Valde fluctuat animus meus in origine huius vocis: & vtra sit potior, iudicent doctiores, & vel alterutri harum, vel illi quam infra propositurus sum, fundi fiant potiores. In vetustis Tabulis ac Historiis *Curtium* appellatione venit possessio quædam integri status, vt I C.ti loquuntur, hoc est, pleni iuris, cum adiacentibus mancipiis, pecoribus, fructibus, & omni

iure

iure suo. Quo nomine & iurisdictio interdum comprehenditur, & ea fere, quæ caret imperio. Alienissima enim fuere tum à Monasteriis quam priuatis hominibus imperia vel mera vel mixta.

IN CAPVT V.

Ladium, quem Chuono tunc, vt moris est, gerebat) Quia gladio cingi proprium illo sæculo nobilitatis, vt modo dictum, insigne. Quod adimebatur illis, qui infamia notati. Qui mos apud Alamannos nostros durat adhuc, dicuntque ehr vnd wehrloß machen.

Præstationes militibus suis petiuit) Tributa pro exercitu, qui in Italiam duceretur, conscribendo exegit. *Præstationes* Kriegsstür / tributa, quæ ad expeditionem faciendam à Dominis exiguntur, à vasallis præstantur. *Expeditionem* dixit Burkhardus cap. vlt.

Piltris loricæ fiunt) Fortassis legend. *filtris*, id est filis vel funiculis. Balbus Catholico. *Filtrum, filum dicitur; quia ex filis, id est pilis animalium fiat. vnde filtratus.* Cuiusmodi loricas peruetere ex funiculis orbiculatim contextas, quas lineas vocabant, & alias vidimus, & parens meus piæ memoriæ in armario suo à maioribus acceptam antiquitatis causa quam religiosissime custodiebat. Nec Alamannis, sed aliis etiam gentibus antiquitus in vsu. Nam Alexandrum lorica linea vsum auctor est Plutarchus in eius Vita. Et thoracibus lineis Græcos pugnasse testis est Homerus. Iphicrates quoque *genus loricarum mutauit, & pro ferreis atq; aeneis linteas dedit*, vt scribit Aem. Probus, siue is Corn. Nepos sit, in lib. de vita Excellent. Imperat.

Wannis scuta simulantur) Vanni pro scutis erant. Est autem *vannus*, vt Papias definit, *instrumentum de vimine factum in modum scuti.* Priscos Germanos scuta gestitasse viminea auctor est Corn. Tacitus, & nos docuimus Animaduersionibus ad Tyrolem Scotorum Regem.

Sparrones & fustes acutæ focis prædurantur) *Fustes* in armorum generibus etiam Cyprianus Thascius posuit epistol. quinquagesima quinta. *Fustes & lapides*, inquit, *& gladios, quos verbis parricidialibus iactabant, non perhorrescimus.* Et Sallust. Catilin. apposite ad hunc locum: *Cæteri, vt quemque casus armauerat, sparos aut lanceas, alii præacutas sudes portabant.* Ait, *focis prædurantur*, vt apud Poetam: —*Sudibusque præustis.* *Sparrones*, spari, sparen.

Sintriaunum) Ita restituimus locum in vett. codd. corruptissimum, in quibus *sint tria vnum* legitur, similiter infra capit. decimo quarto, in Keroldo Monacho, *Sintrianus*, qui & *Sintria*, nobis Alamannis Sitter vel Zitter / fluuius est rapidissimus, in summis Alpibus Abbatiscellensium oriens Alpisaxum inter & montem Chronium, & in defluxu superiorem Turgouiam perluens, tandem ad oppidum Episcopicellam Turæ commiscetur.

De tribus fluuiis in vnum confluentibus) Ergo dictus Sintrianus, quod tria flumina fiant vnum: quorum vnus, *Flusa* dictus, der Fluß / ex monte Chronio; alter *Weisbacha* e Suandio; tertius *Barbacha* Bryllisovvo delapsi confluunt. Porro Stumphius aliud adfert veriverbium. Arbitratur, *Sitteram* dictam quasi *Zitteram*, à tremendo & horribili eius per saxa atq; rupes delapsu, Chronic. lib. 5. cap. 23.

Fisque

Fitq; castellum, vt S. Trinitati decuit, fortissimum.) Quodnam hoc castellum fuerit, nuspiam est expressum. Hepidannus in vita Wiboradæ lib. 1. cap. 31. ait *munitionem* fuisse *vnius miliarii à monasterio*, scil. Heluetici. Mihi quidem, cum rationes locorum considero, videtur in Alpibus extructum natura locoq; munitis, aduersus hostium tam immanium irruptiones. Nec dubito, quin *Clanx* fuerit fortissimum illud atque munitissimum ad Sintriam in Rhæticis Alpibus castrũ probo milliario Heluetico suprà S. Galli Monasterium. Huic enim loco, non alii, conuenit descriptio sequens; *Audita castelli natura quòd obsideri non possit, locum autem longo collo & artissimo impugnantibus maximo damno certoq; periculo adibilem*, &c. Deinde narrans Engilberti Abbatis in explorandis hostibus audaciam, ait eum per summa montium ad castellum rediisse: *Montem proximum*, inquit, *superant, castellumq; per auia nota celeres tandem reuisunt*. Et de presbyrero ac Heribaldo Monacho Vngaros fugientibus verba faciens, scribit eos cacumẽ proximi montis occupasse, vnde castellum potuerint conspicere. Quæ certè, nisi de Abbatiscellanis montibus, quum alii nulli sint, non intellegi possunt. Sed & illud opinionem nostram confirmat, quòd ad hoc castellũ in summis maximisq; periculis suis Abbates semper confugere soliti, seseq; in eo contra hostiũ vim atq; impetus continentes tueri. Vnde & *AbbatisCella* nomen accepit, quo modo *EpiscopiCellæ* in Turgouia à frequenti conuersatione Episcopi Constantiensis. Tandem ab Abbate haut scio quo cum certis quibusdam prædiis in beneficium conceditur Monasterii cuidã ministeriali, cuius posteriori ex loco se von Klanx cognominauere. Rudolph. de Clanx *miles* (quo nomine equestris homo siue nobilis intellegitur) testis est in quodam instrumento Fabariensi Monasterio dato, A. D. 1257. de eius destructione, vide quæ diligenter ac sollerter collegit Stumpfius in Chronic.

Capella citata fit oratorium) *Citata*, id est citò atq; celetitet à festinantibus fratribus extructa atq; ædificata.

Et dypthichis capsæ) Leg. diptychis. *Diptycha* in veteri Ecclesia duæ tabulæ erant, quorum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebant, quæ in missa recitabantur: tralato vocabulo ab ostreorum diptycho, cuius mentio apud Ambrosium Hexamer. lib. 5. cap 8. Ex his eradebantur, qui post mortem anathemizarentur. Dionysius Areopagita Ecclesiast. Hierarch. c. 3. *Cum omnes se inter se salutauerunt, mystica sanctorum* διπτύχων *recitatio fiat*. Loquitur de συνάξεως λειτουργίᾳ. Iacobus Diaconus vita S. Pelagiæ; *Quo illa audito, statim transmisit diptycum tabularum per eosdem pueros ita cõtinentem; Sancto discipulo Christi peccatrix & discipula Diaboli. Audiui de Deo tuo, quod cælos inclinauit & descendit super terram*, &c. *Diptychum* vocat epistolium, quo Pelagia conuersionem & baptismum ac communionem sanctorum in diptychis comprehensorum à B. Nonno Episcopo Heliopolitano flagitauit. Formulam orandi *super* recitata *Diptycha* hanc in Sacramentario suo tradit Gregorius M. *memento etiam famulorum tuorum, qui nos præcesserunt & dormierunt in somno pacis*. Plura de his Iacob. Pamelius in Cyprian. epist. 66. & Lithurg. Tom. 1. pag. 626. Cuiacius obseruat. lib. 4. cap. 27. Gothofredus ad L. 7. §. 5. C. *de summa Trinit. & fid. Cathol.* Gregorius XIII. P. R. ad Gratianum 24. q. 2. c. vl. & nos in Notis ad Prudentii *Diptychon*, quod perperam hactenus Amoeno cuidam tributum. Ekkehardus & alii eius temporis Scriptores *Diptycha* vocant libtos anniuersarios, in quibus eorum nomina perscripta, qui pro suæ aliquid animæ remedio Monachis & Clericis legassent: custodiæ quorum *capsæ* istę paratæ.

Ciborium Othmari) Intrà, *Ciborium S. Othmari argento vestitum nudant.*

Mentio eius & alibi. Athenæus: Κιβώριον, ποτηρίου γένος, οἷον σαυρίον. An flasconē illū paruum intellegit, quo de Walafridus in vita Othmari cap. 9. Balbus Catholico; *Ciborium, quoddam vas ad cibos deferendos.* Confundit *ciborium cum cibotto.* Pompeius Festus; *Cibus appellatur ex Græco, quod illi peram, in qua cibum recondunt, κιβώτιον appellant.* Orus Milesius in Etymologico apud Fuluium Vrsinum Notis in Festum: Κιβωτὸς ὤφειλε διὰ τοῦ ι διφθ. διὰ τὸ κεῖσθαι ἐν αὐτῇ, &c. ἴσως δὲ παρὰ τὸ κίβος γέγονεν, ὃ σημαίνει τὴν τροφὴν, καὶ κίβισις ἡ πήρα. ἢ κιβωτὸς παρὰ τὸ κεῖσθαι ἐκεῖ τὸν βίον.

Corium ad calceos Camerarius hoc anno non dedit) Habuerunt Monasteria ditiora etiam officiales suos Monachos magnæ existimationis, & propriis beneficiis dotatos. Qui & proprios sacerdotes velut ancillares duos an tres habuerunt, & scholares totidem: item priua sigilla, & possessiones priuas, &c. vt in Chartis est videre. Fuere autē *Decani, Præpositi, Custos, Sacratarius, Cellarius* vel *Cellerarius, Camerarius, Portarius* siue *Portanarius* aut *Portnarius, Hospitarius* vel *Hospitalarius, Aedituarius,* &c. Et hæ officiales personæ fere cum Abbate ad firmandas donationes aut concambia facienda, etiā in longinqua loca iuerunt. Et videntur à tempore Othmari durasse, atq; adeò cū Abbatia instituti. Nam ante Cozbertum Abbatem iam illi omnes leguntur in Chartis.

Primipilares) Capitanei, tribuni, ductores. Statim post; *Primipilares claustri planiciem tenentes omni copia conuiuantur.* Quos mox vocat *Principes,* id est Ductores, Hoptleuth: Effusa *lætitia saltant coram Principibus & luctantur.* Illico; *Prouoluitur miser Principum cum lacrimis pedibus.*

Cellario) Cella, Keller. Brito Synonymis;

Dic Cellaria, promptuaria, dic apothecas.

Kerardus Monachus Augiensis Synonymis; *Cellarium, penus, pincerna, hypotheca,* Lego, *apotheca.* Vetus interpres Canticor. 1. *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Ionas Abbas in vita Columbani; *Vas quod typrum vocant ad Cellarium apportauit.* Walafridus in vita Galli lib. 1. cap. 11. *De paruo Cellario panem integrum famulantibus porrexit.*

Vsque ad sigillos adhuc plena) *Sigillus*, nobis Alamannis Sigel / est epistomium vasis vel obturaculum, quod orificio, vt Apuleius loquitur, vel ori summo dolii inseritur, illudq; obstruit, sic dictum, quia olim vasa signabantur. Cuius rei habes elegantem locum in Facetiis Hieroclis Philosophi, quas ante annum vulgauimus, cap. 16.

Minare) Verbum vsurpatum Apuleio quoque & aliis elegantioris notæ Scriptoribus, quos notauit P. Coluius in Notis. Infra hoc cap. *Boum paribus copiosis pariq; tractu minatis.* Auctor Mamatracti in Isaiæ cap. 20. *Minabit, ducet,* Seilo Magister in Different.

Dum grex minatur, lupus illi dente minatur.

Gaius quidam Grammatista in Catholico laudatus;

Troia minans cecidit non se bene minans.

Balbus Catholico; *Minare, compellere vel ducere.* D. Hieron. *Me minauit & abduxit in tenebras, & non in lucem.* Hinc Francorum *mener* & *pourmener,* q. & *promener.*

Retinaculorum) *Retinacula*, sunt siphunculi seu fistulæ, quæ dolio immissæ liquorem reddunt, Zapf: *feraculum* vocat Theodorus in vita Magni, vbi vide Glossas.

Cumq; more suo super viride fœnum singuli ad prandendum absque sedilibus recumberent) More videlicet Orientalium populorum, qui cibum sumpturi non assident mensis, vt nos Occidentales, sed tapetibus, si diuites; fœno aut stramine stratis, si tenues, humi accumbunt. Quem morem Turcæ necdum amiserunt.

Absque

Absque sedilibus recumberent) *Sedile*, Alamannis Sidel/ olim sedale. Otfrydus Wissenburgensis ad Salomonem Episcopum Constantiensem;

Eher Biscof ist nun ediles
Kostenzero sedales id est, sedilis, sedis, Stuls. Videndus Achilles Gassarus in Dictionario priscarum vocum.

Plenis cuppis) Kuoffen / *couppe* Francis. Ios. Scaliger. Annotat. in Copam; *Cuppa quidem vasa vinaria, sed quæ mustum è torculari excipiunt, non quibus ad bibendum vtimur: quamquam hodie in vulgari sermone nomen cupparum in generibus cyathorum vsurpemus.*

Ludicrum, quod Teutones pichin vocant) Qua'is iste lusus, aut quid *pichin* hoc loco significet, vt scirem, ei rei operam dabam. Apud Belgas *pickelen* vocantur astragali seu tali lusorii. Sed nihil ad cultellos. Apud Alamannos hodie lusus est in vsu, qui cultellis fit, vocaturq; Pecken, siue Picken/ & modum fit ad istum. Culter à talis vsq; ad verticem singulis membris vni post alterum admouetur cuspide. Dein capulo comprehensus omni nisu & ex summa vi rotatur terram versus. si mucrone infixus steterit erecte, prosper est iactus: sin capulo inciderit; malus. Verum ne iste quidem videtur huic loco posse accommodari. Marquardus Freherus, nobilissimus simul & eruditissimus, Palatini Septemuiri Consiliarius, pro *pichen* legend. censet *picken*, quod in vet. Glossario exponitur *scabere, pungere, ινσίχειν*, opinor. Videtur namq; lusus fuisse in conuiuiis & hilaribus vsurpatus, quo eius, quem ei rei alligabant, vt risum locumq; facerent, verticem non aduertentis radebant.

Monasterio omisso villæ domos &c.) Ergo nondum erat oppidum in loco S. Galli, sed tantum villa, cuius appellatione huius æui scriptores intellegunt vicos celebriores. Quod haut diu post sub Annone Abbate contra huiusmodi hostium invasiones muris cinctum & fossatis circumdatum A. D. 954. vt exsertim scribit Ekkehardus infra cap. 8.

Castellani] Præsidiarii in Castello milites, qua notione vtitur & Burckhardus cap. 7. Alioqui *Castellani* dicuntur Domini Castrorum, nobiles in Castellis habitantes. Apud Sclauos Polonos sunt Castrorum Regiorum Præfecti atq; Præsides. Et sic vsurpauit Marcellinus Presbyter in vita S. Suuiberti Episcopi cap. 7. *Ob defensionem Castellani Traiectensis.* id est, Præfecti. *Chatellain* Francis; sed nomine ad eos delato, qui apud Heluetios *Ammans* in villis.

Hostium inuasionis primicerius] ad hostes inuadendos & explorandos primus auctor, & antesignanus ipse atque ductor, *signifer* cap. 11. *Consessum collegii nostri signifer aggressus est*, *Brito Synonymis*,

*Signifer, anteq; signanus *, rem signat eandem,*
His primicerius, vexillifer associantur,
Primus pila gerens primipilus comes istis.

* De hypo... signanus, vt ... vulgar. ...

De nobilibus enim ille natus] puta Comitibus Dilingensibus, vt in illis vitis perscriptum est, quas Welsetus noster edidit.

Continentiæque stropheo, id est cingulo virginali] Posteriora verba videntur esse à manu lectoris, qui ea in margine annotauerat, ab imperito librario in textum recepta, vt alia in his libris sexcenta. Porrò interpretationem confirmat Balbus Catholico: *Strophium dicitur pallium virginale.*

Puluillum] lectisternium, vt ipsemet Ekkehardus interpretatur, id est culcita, quæ in lecto substernitur, vt ei incumbamus. Imperite dictum, cum *puluillus* sit ..., quod vocant Erotianus & Philoxenus Hoptküsselin/ cuius

primitiuum *puluinus*, Pfülben Alamannis, pro Pfüliwen, mutato w. in b. sollemni nostræ gentis more. Placiades, siue is Placidus sit, Glossis ab Roberto Constantino in Supplemēto citatis: *Puluinus, priuati hominis ceruical siue culcita. Puluinar verò ac puluinaria Principum sunt vel Regum, id est lectisternia.*

Talis ille lectisternio) pro stragula vel stramento lecti. Auctor Historiæ de S. Findano, cap. 4. *Pro lectisterniis lapides velatos pausans corpori occulte supposuit.*

Graphio) Kerardus Augiensis Synonym. *Graphius, stylus, calamus, pugillaris.* Brito Synonymis:

Sunt graphium, stilus, & calamus, Scriptoribus apta:
Atq; pugillaris fertur capiente pugillo.

Hinc *Graphiarius* pro scriba, Cancellario.

Sub capula) Balbus Catholico: *Capula, parua capa. Capa, ornamentum capitis.* Nestor Nouariensis Lexico: *Capula, genus est vestis.*

Mi sodes care] *Sodes* pro sodali, à Barbaris dictum, docemur ab Vgutione. Et Balbus Catholico inquit: *Quod quidam dicunt, quod sodes tantum valet, quantum socius, omni caret ratione.* Vnde patet errorem hunc esse vetustum, qui mihi videtur ex compendio scripturæ natus, *sodi*, quo notatur *sodalis*. Supra cap. 1. de Salomone: *Quo in conclaui tuo vterio mihi, sodes, tribue.* Verba sunt Hattonis Archiepiscopi Magontiensis ad Salomonem sodalem suum. Infra cap. vii. de Notkero Abbate: *Bene, ille ait, mi sodes, narras.* Aldhelmus discipulus Bonifacii Archiepiscopi in carmine 4. Epist. 69. *Phile Christi charissime, Cingo amoris vinculo, Olim sodes sanctissime.*

Quam decenter tibi clypei fascia insidet) *Clypei fascia*, Schiltlör / quo pacto galeæ fascia, Helmlör & Brünlör. Vide animaduersiones nostras ad Winsbeckium.

Non longe à monasterio Pons altus] In silua, ea via qua Constantiam itur, die Langbrück / olim Pontalt dictus.

Bozanarium suum expectantes) An sic vocat aurigam, qui boues agebat? Quod si est, legendum erit *bozagmarium*, ἀντὶ τοῦ *bossagmarium*. Balbus Catholico: *Sagma à sagum dicitur, quæ corrupte vulgo dicitur sauma vel salma, id est sella, vel pondus, vel sarcina, quæ super sellam ponitur: & dicitur à stratu sagorum, id est sellarum: vel quia sellæ sago solent sterni. Vnde sagmarius, id est caballus: & hæc sagmaria, id est equa vel mula: vel vt generaliter dicam quodlibet iumentum potest dici sagmarius vel sagmaria pro diuersitate sexuum.* Nec iumentum solum, sed & qui iumentum agit. In Destructorio vitiorum ca. 96. *Sagmarius quidam bubulcus arabat pratum vt seminaret: sed boues, vt solebant, non arabant, imo pro posse recalcitrabant, propter quod durius eos aculeabat. Boues autem vociferati sunt contra eum dicentes; Maledicte, qua de causa percutis nos, quia semper seruiuimus tibi? Quibus sagmarius, cupio arare pratum, vt mihi & vobis cibum tribuat.* &c. Quibus locis omnibus perperam in vulgatis codicibus *& sagina & saginarius*, &c. excusum est. Ergo pro illorum verbis, *asinus sagmarius*, Sackträger: *Bos sagmarius*, clitellarius, Saumox: *equus sagmarius*, Saumrosz. Sed coniunctis vocibus; *bozagmarius* pro bubulco vel agitatore, Säumer / Ochsensäumer. Quod si cui minus placet, is consideret, an scribi oporteat, *bostanarium*, id est morticinia boum. Iam enim de casu boum ad Episcopum relatum erat, qui propterea anxius exspectabat morticinia prostratorum & à curru suffocatorum suorum boum. Id quod innuere videntur ea, quæ sequuntur verba: *Adiumenta nectentes Episcopo bostanarium suum exspectanti deferunt, & integra omnia & sana ostendunt. Laudes Deo cum fratribus tandem vir Dei publice persoluens,* &c. Deriuatū nomē à *bostar*. Vgutio Glo. *Bostar, locus vbi boues stant*,

stant, stabulum. Dicitur etiã bostar, locus vbi corpora boum comburuntur. Papias Glos. *Bostar, locus vbi comburuntur corpora boum, vel statio boum*. Itaq; *bostanarium*, quod ad bostar deducendum sit. Sed hæc arbitraria sunto, non definitiua.

Vt mos nobis est, cappa illa aquilifera indutus) Aquila imperiali insignita & acupicta, in signum eius libertatis, quæ præter Imperatorem non agnoscit superiorem. Hac in processionibus publicis splendidioribus Abbas vel eius loco Episcopus, si qui adesset, cui honorem illum cederet Abbas, indutus reliquias eius Sancti, ad quem processio fiebat, baiulabat. Infra cap. 10. ait Hadwiga Sueuiæ Dux; *S. Galli locus Imperialis libertatis quum sit, meiq; regiminis, immunitatis priuilegio pollet*, &c. Et ibidem eodem loco; *Si Regia libertatis Abbatem*, &c. Et aliis locis persæpe huius libertatis fit mentio.

Capitio cappæ imposito) Differunt *capitium*, *caputium*, & *cappa*. *Capitium* ad os tunicæ collum circumamicit humeris iniectum, veteribus Alamannis Goller/ quasi *collare*, quam vocem Germani adhuc retinent, nostrates Alamanni pro eo dicunt Halßmantel. Et fuit vsus capitiorum etiam mea memoria, qui iam prorsus obsoleuit. Nam quod nunc eo nomine appellant vestimenti genus, plane à veteri illo diuersum est. Hoc totos humeros, dorsum atq; pectus tegit: illud collũ modo circumcingebat, vt in antiquis picturis videmus. Romanis tamen videtur *capitium* fuisse id, quod nunc dicimus Goller. Sic enim scribit Varro lib. 4. de Ling. Lat. *Capitium, ab eo quod capit pectus, id est, vt antiqui dicebãt, indutu comprahendit*. Quo cum facit Nonius cap. 14. num. 37. Pro nostro collari Auctor Mamotracti; *Capitium, quod est circa collum*. Græcis περιστόμιον, vt apud Septuaginta Exod. 28. & Iob. 30. ὥσπερ περιστόμιον τοῦ χιτῶνός μου περιέσχε. Latinus interpres; *Et quasi capitio tunicæ succinxerũt me*. Ex quo loco Balbus Catholico; *Capitium, os tunicæ vel alterius vestis, vnde caput immittitur*. Peruerse. Nam *capitium tunicæ* Hebraismus est, pro capitio tunicali, vt ita loquar, id est eo quod tunicæ instar pectus *tegit*, vt dicto loco inquit Varro. *Caputiũ* pro pileo. Codinus Curopalates de Offic. Const. [illegible]. Balbus tamẽ Catholico; *Caputium idem quod capa*. Quo modo legendum videtur infra c. 14. *Et caputium capiti imponens*. vbi o. libb. quos vidi *capitium* non recte videntur habere. Italis *capuccio*: vnde Fratres *Capuccini* ex ordine Franciscanorum nomen possident. Est verò propriè *caputium* ea cappa, quæ tunicæ cohæret, in humerum reiecta. *Cappa* autem, capitis tegmen à tunica separatum, cucullus, Gugel/ *capello* Italis, Germanis Kappen/ Alamannis Schlappen. Walafridus in vita S. Othmari cap. 2. *Ita vt interdum sine tunica sola cappa contectus ad Monasterium remearet*. Wandelbertus in vita S. Goaris; *Ingressus cœpit quaquauersum aspicere, si forte esset locus, vbi posset capam suam pendere vel abscondere*, &c. *Cumq; appropinquasset ad radium Solis demonstratum speciem grossioris perticæ prætẽdentis, appendit capam suam super ipsum radium*, &c. Anonymus in vita S. Machutis; *Et vt posset melius ac leuius operari, capam in quodam loco vineæ disposuit: peractoq; labore cum vellet capam iterum induere, inuentum est in ea cuiusdam ouium auicula*, &c. Lupus Ferrariensis Abbas Epist. 125. ad Folricum; *Minas prædonum, quibus vastatis longe lateque celeberrimis locis etiam sedem. Negotiatorum cappas se petiturum iactabãt*. Locus est corruptissimus, & hoc pacto persanandus; *qui v. l. l. cel. loc. etiam sedem nostram & otiatorum cappas s. p. iactabant, subuertit, ac eos*, &c. De *cappa S. Martini* nota res est vel ex vno Walafridi libro De reb. ad missam spectãtib. Vnde illa sunt petita, quæ scribit Notkerus Balbulus, vti ego existimo, vt alii, Wernherus S. Galli Monachus in vita Caroli M. lib. 1. cap. 4. *Quendam optimum dictatorem & scriptorem in capellam suam assumpsit; quo nomine Reges Francorum propter cappam S. Martini, quam secum ob sui tuitionem & hostium oppressionem iugiter ad bella portabant, san-*

cta sua appellare solebant. Videndus Rigaltius in Glossar. Tactico Mixobarbaro.

De mercato) foro, ab dem Marckt, da mercato Italis. Infra cap. 16. *Hospitio sibimet qua posset petito de mercato se curare.*

Carrucarium) *Carrucarius*, qui carruca vehitur: *Carrucator*, qui vehit. *Carrucare*, vehere. Paulus Diaconus in vita S. Arnulphi; *Vbicumque necesse esset fruges saccis impositas ad monasterium carrucaret.*

Seram istam adhuc impunitam mihi dona) An *seram*, quia sero ad ordinem peruenit, nec diu adhuc in eo stetit permansitq;? Imo *seram*, id est pœnitentem, dolentem, atq; cruciantem sese propter patratum cum Hugone Comite incestum. *Ser* Alamannis, dolor, cruciatus, wetag/ liden. Protrita vox Otfrydo Wissenburgensi in eo libro, quem Gratiam Dei Theotisce præscripsit; Notkero Labioni (hic enim auctor est, non Balbulus, vt falso hactenus opinatus sum) in Psalterio Barbarico, Willeramo Abbati in Cantico Canticorum, Rudolpho ab Ems in Paraphrasi Veteris Testamẽti, cuius Flaccius Illyricus & Theodotus Bibliander meminere, & ab heredibus Schobingeri nostri desideratissimæ memoriæ viri possidetur, Strikero in Gestis Caroli M. & Ruolandi, Grauenbergio in Wigolaiso, & apud C L I V. illos veteres Poetas, quorum volumen soleo Aulicum & antiquitatis Germanicæ thesaurum appellare, Kero Monachus Lexico; * *Dolum, seer, Dolentum, serazzantan.* Otfrydus lib. 3. cap. 4. de Paralytico;

Dolum pro dolore dixit, cuius notionis exempla apud Sauaronem notis in Sydonium.

Thaz er lag zi ware
In themo selben sere. Et in fine de Iesu Saluatore;
Thaz er was ther heilant/
Ther inan thes seres inbant. Et aliis millenis locis.

Porro Freherus noster pro *seram* legendum censet *miseram*. Iudicet Lector.

Quasi perlustrum fecerant) vt omnia vndiq; essent perlucida & clara. *Perlustrium* dixit, sicut alibi *disturbium*, pro perlustratione ac disturbatione.

Per omnes circumquaq; munitiones] munimenta, castra munita, quæ *fortalicia* vocant alii, Francis *fort*, Italis *forte* & *fortezza*, Feste oder Vestung.

Defensaculo) defensioni & munitioni, Vgutio Glos. *Defensaculum, defensio, vel id quod defendit.*

Schvvartzvvalde] *Nigra silua*, quæ & *Hercynia* & *Baccenis*.

Iuraq; siluam) montem siluosum, qui Ratperto, Walafrido, Wettino, & Theodoto *Vogesus*. In M S S. *Iurisque* erat, quod nos bene, vt arbitramur, commutauimus.

Fillones illi fugitiui] An villones, id est villani, villain, die landtflüchtige schelmen/ nebulones fugitiui? Auctor Destructorii vitiorum, in fab. Lupi & Agni; *Hinc clamauit lupus, An loqueris furcifer, id est villane? & deuorauit.* Nugæ, & obaudio Freherum *Fillones* exponentem verberones, à veteri verbo *fillen*, Otfrydo, Notkero Labioni, aliis frequens, pro *cædere, flagellare, fustigare.* *An latrones & pradones?*

Arelato vendidit) in regnum Arelatense.

IN CAP.

IN CAP. VI.

HIETO) Qui & *Thiato*, verum in antiquis Tabulis *Thioto*.

Coronati inspectu) Imperatoris. Sic *Corona* pro imperio & regno. Vnde Francorum phrases, *attenter contra la couronne*, *tourbateur de la couronne*, &c.

Exactoribus, quos circatores vocamus) *Circatores* sunt, quos nunc in scholis corycæos appellant, Alamannorum scholastici Casalantes, qui occulte & clamdestino subauscultant quid dicatur, quid agatur. *Exactores* dicti, quod pœnas à Magistro exigant in pueros. Infra cap. 16. *Si deliquissent, à magistris exacti vapulabant*.

In domicilis curtis Abbatis) *Domicilia*, conclauia. *Curtis*, aula vel palatium, Pfallenß/ de quo supra ad Ratpert. cap. 8.

Hartmotiq; aurea talenta) *Talentorum* verbo generaliter vsus est, pro thesauro, siue pro auro argentoue.

IN CAP. VII.

RROVAGARI) *Erronagus*, vna voce, erro instabilis & vagus. *Erronagari*, vagabundum errare, dispalare, in nullo certo loco consistere, hinc inde discurrere, Alamannis Irrwagen/ eadem & compositione & origine. Sunt enim hæc & alia id genus verba Romanorum in Alamannia reliquiæ, aut certe à Rhætis illata.

Victor autem rebellio factus) Rhætismus. Nam Rhætis, atq; adeo Italis omnibus, *ribello* dicitur rebellis. Fuit autem Victor iste *Rhætus*, seu, vt Ekkehardus loquitur, *Rhetianus*.

IN CAP. VIII.

ARATVRAS *sanctuarii*) Vasa preciosa in sanctuario reposita. Auctor Mamotracti *apparatum* vocat, in 2. Paralip. 5. *Id est apparatum eorum, quæ erant cum ipsa & circa ipsam*. Conradus Fabariens. cap. 4. in fin. *Maximum Ecclesia per ipsum excepit incommodum in paraturis auro sumptu deauratis XVIII. crematis*, &c.

Retianus & minus Teutonus) Rhæti enim corrupta lingua Italica vtuntur, ij potissimum qui vls Curiam habitant, quos nos Alamanni Churwälschen/ hoc est, *Curienses Italos*, ipsi vero *Romanos* semet appellant. Parilis conditio Equestrium in Allobrogia ad lacum Lemannum, qui nunc Caballæsiani, & confinium Vallesianorum, qui corrupta vtuntur lingua Gallica, quam *Romanam* ipsi vocant, & se *Romane loqui*, quod suo idiomate *parlar Roman*. Vtraq; lingua, & Rhætica & Allobrogica, quas hodie *Curiensem* & *Sabaudicam* nominant, Prouincialis Latinæ vulgaris videntur esse reliquiæ. Fuit enim ab Romanis in Prouinciæ formam redacta cum Rhætia superior, tum Allobrogia, cuius tunc pars Delphinatus. Hinc est quod fabulosa poemata veteri lingua Gallica, quæ propius accedebat ad Romanam, id est Latinam, quamue Equestres ita repræsentant, vt veterem Alamannicam Heluetii, perscripta vocentur *les Romans*. Porro Rhætica lingua inter annos ducentos plurimum interiit, Alamannica indies inualescente, vt hodie nedum Curiani, verum & qui remotiores sunt, Alamanniee loquantur, qui haut longe supra centum annos Italice fabantur, si modo corruptissima illorum lingua Italica est censenda.

IN CAPVT IIII.

T Iohannes scribit) Is est Diaconus Romanus in Vita S. Gregorii Magni P.R.

Frigdoræ autem & Occidentanæ, quas sic nominabant) Isdem verbis apud Ekkehardum Minimum Decanum in Vita Notkeri capit. 91. scriptum legitur. Sunt hymnorum & sequentiarum genera, sic dicta à tropis & modis Musicis, quos *tonos* maluerunt appellare Monachi Martianum Capellam imitati. *Frigdorarum* originem à Græcis, *Occidentanarum* ab Latinis esse, vel ipsa nomina fidem faciunt. Nam *Frigdoræ* constant ex modis, quos Græci vocant *Phrygium* & *Dorium*, queis de præter antiquos, qui de Musica integros libros reliquere, Mart. Capellam, Aur. Augustinum, Boethium, & Isidorum Hispalensem, videndus Henric. Loritus Glareanus in Dodecachordo, M. Ant. Maiotagius orat. 23. & post Vincentium Galilæum de noua & antiqua Musica Erycius Puteanus in Musathena. *Occidentanæ* videntur mutatis Græcę Ecclesiæ modis à B. Ambrosio Mediolanensi Episcopo inuentæ, à Gregorio M. Pontifice Rom. in Occidentali Ecclesia institutæ, & in Alamanniam atque Franciam inuectæ, vt verbis non obscuris tradere videtur Iohannes Diaconus in eius Vita, quem EKKEHARDVS noster est secutus. Et confirmare videntur, quæ notanter scripsit innominatus Hugonis Reutlingensis Interpres, ei (vt putatur) coæuus, in Prohœmio: *Post incarnationem*, inquit, *CHRISTI plures Doctores S. Ecclesiæ, & specialiter S. GREGORIVS & AMBROSIVS, cantum Musicalem, quo tam Latini quam Alemani, cum ceteris linguarum diuersarum nationibus, vtuntur in diuino officio, in duo volumina librorum, videlicet in Antiphonarium & Graduale, collegit, dictauit, & neumauit seu notauit. Processu tamen temporis quidam Alemani*, & *præcipue canonici ordinis S. Benedicti, qui cantum Musicalem non solum ex arte, verum etiam ex vsu & consuetudine perfecte & cordetenus didicerant, ipsum, omissis clauibus & lineis, quæ in neuma seu nota Musicali requiruntur, simpliciter in libris eorum notare cœperunt, & sic decantauerunt deinde iuniores, & suos discipulos sine arte ex frequenti vsu & ex magna consuetudine cantum informare, qui cantus sic per consuetudinem doctus ad diuersa peruenerit loca. Vnde iam non Musica, sed vsus est denominatus. In quo tamen cantu discipuli deinde à Doctoribus, & Doctores à discipulis multiformiter discrepare cœperunt. Ex qua discrepantia & artis ignorantia vsus dictus est confusus. Quo vsu confuso spreto, nunc fere omnes Alemani hactenus miserabiliter per cantum seaucti ad veram artem Musicæ reuertuntur.* Et quæ sequuntur de Gregoriani cantus deprauatione in Occidentali Ecclesia, quum maxime Alamannica, eiusque restauratione pet peritos artis Musicæ. Verum de hoc Gregoriano cantu, quem & Occidentalem, Latinum & Romanum videntur appellasse, exstarent ipsius Gregorii, Item Romani Monachi, & Notkeri Balbuli de Musica libri, quam rem nunc quis addubitet nos facerent certiores. Dicemus tamen aliquid amplius ad cantum Musicum, quatenus & locus iste desiderat, & tu nobiscum postulas non ignotare. *Modi Musici* initio tantum quatuor veteribus noti, *Dorius, Phrygius, Lydius, Æolius.* Quibus postea accesserunt *Asius* & *Ionicus.* Qui duo mediæ ætatis Musicis ignoti, illorum virtus quidem nota, appellatio ignara. Quippe *authentos* nuncupabant siue rectius *authentas* ordine cardinalis numerI, *primum, secundum, tertium, quartum.* Quibus subiunxerunt alios quatuor ab haut scio quo inuentos, *plagales* seu *subiugales* à se dictos, quos primus (nisi vehementer memoria fallit) Glareanus Græca prępo-

præpoſitione à cæteris diſtinxit, nominibus inditis *Hypodorii*, *Hypophrygii*, *Hypolydii*, *Hypoæolii*. Et hi octo toni ſoli à media ætate cogniti. Id nos præter Guidonem & Iohannem Magiſtrum docuit interpres ille capit. 4. vnde hæc verba duximus adſcribenda: *Nota quod tantum quatuor toni à Græcis primo & principaliter erant adinuenti, hii videlicet, prothos, deutros ſeu deutrius, tritus, & thetrardus. Hæc enim nomina Græca ipſi Græci ipſis imponebant. Hos autem tonos autentos, id eſt digniores appellauerunt. Cantus enim, qui tunc temporis habebatur, eiſdem quatuor tonis proprie poterat attribui. Nondum enim B. Gregorius cantum Gradualis & Antiphonarii, nec S. Ambroſius ſuum dictauerunt cantum, quibus cantibus nunc ſancta mater Eccleſia vtitur. Moderni itaque Muſici videntes prædictos quatuor tonos minus poſſe ſufficere ad omne genus cantus diſcernendum, quatuor alios prædictis quatuor addiderunt, quos plagales ſeu ſubiugales ſiue ſeruos ſeu diſcipulos præfatorum quatuor vocauerunt, quemlibet prædictorum tonorum in duos diſtinguendo ſeu ſcindendo, vt prothum in primum & ſecundum deutrum in tertium & quartum, tritum in quintum & ſextum, thetrardum in ſeptimum & octauum. Dicitur autem prothus à prothos, quod eſt primum: deutrus ſeu deutrius à deutro, quod eſt ſecundum: tritus à tris, quod eſt tres: thetrardus à tetras, quod eſt quatuor. Primo enim iſti toni ſecundum ordinem debitum erant diſpoſiti, licet tunc plagales toni ſint eiſdem immixti:* & quæ ſequuntur. Tandem & Muſices totius renouatio, & nouorum modorum adiectio, notarumque transformatio facta circiter A. D. 1360. Notauit id Fr. Petrus Herp. Monachus Dominicanus in Chronico Francofortenſi ad illum annum ſcribens: *Muſica ampliata eſt. Nam noui cantores ſurrexere, & componiſtæ & figuriſtæ inceperunt alios modos aſſuere.* Etenim prius ex vſu tantum addiſcebant canere neglecta artis diſciplina, quę primulum anno illo aut non multum ante reducta videtur in Eccleſia Occidentali, vt præter Herpium locuples & ſatis idoneus teſtis eſſe poteſt ſupra memoratus Interpres, qui illo ipſo tempore vixit, & verbis, quæ appoſuimus, hæc ſubiicit. *Temporibus enim noſtris ſuper omnes homines, variis artibus intendentes, Cantores vſum addiſcentes magis fatui iudicantur: quia in omni arte plura ſunt, quæ noſtro ſenſu cognoſcimus, quam ea quæ à magiſtris diſcimus, &c. Stulti autem cantores vſuales & ipſorum diſcipuli, etiamſi per centum annos quotidie cantarent, vnam tamen hiſtoriam ſeu officium per ſe cantare nequeunt, tempus multum, in quo poſſent in pluribus artibus proficere, inutiliter expendentes. Vnde etiam per cantum ſuum ex varia diſcrepantia frequenter Deum & Sanctos ſuos non laudare, ſed ſe inuicem in choris & in eccleſiis confundere ſolent, & per hoc Deum ad iracundiam prouocare. Vanitate ergo vſus poſtpoſita cuncti cantores, qui hactenus vſum didicerant & cantauerant. per conſilium auctoris huius operis ad veram artem cantandi reuertuntur, quæ ars eſt Muſica*, &c. Videtur & tunc primum Muſica partiri cœpta in *Choralem*, & *Figuralem*, ſuisque ſingulæ notis propriis ſcribi. Nam eius partitionis nulla apud ſuperiores mentio, ne illum quidem Reutlingenſem Hugonem, qui ſe teſte paulo ante illud tempus floruit, hoc eſt, A.D. 1342. Verſus eius, quibus id teſtatur, ſunt:

M ſolum, tria C. ſimul X. tria præteriere
Poſt Chriſtum natum, binum ſi iunxeris annum,
Cum flores iſtos contexuit Hugo ſacerdos
Reutlingenſ. noris, ſi nomen ſcire loci vis,
Contto Sueuorum quo colligitur variorum.
Poſt annos denos hinc plurima conſociauit,
In variis ſpaciis huius libriq; locauit, &c.

Videtur Hugo iſte pleraque mutuatus à Guidone Monacho, qui poſt Boethium primus cenſetur à Monachis, ſi qua fides Hugonis Interpreti. Cum: *Vnde ipſe Dominus Guido* (ait) *qui vnus poſt Boetium huius artis tanquam ne-*

glecta

glebæ & obliuioni tradita reparator fuit, &c. Qui autem noui illi modi, quos Herpius anno illo scribit astutos, nondum mihi constat. An, quos hodie vocant, *Mixolydius, Hypomixolydius, Hypoionicus*? Si sunt, ecquibus tum nominibus appellauere? *Hyperaolius & Hyperphrygius* nuperi sunt, atque à nostris reiecti ceu spurii.

Aut susum aut iusum) Quidam libb. vett. *aut susum aut visum* Illa scriptura confirmatur ab Ekkehardo Decano in Vita Notkeri capit. 9. & Anonymo quodam S. Galli Monacho in libello, qui inscribitur, *Instituta Patrum de modo psallendi siue cantandi*, *vbi ita scriptum est*: *Nullus ante alios aut post incipere in versu vel tantu verba cantata reiterare, vel nimis discorditer festinare præsumptiori vel altiori, remissiori an grauiori, id est susum vel iusum, tardiori an velociori voce*, &c. An Ekkehardus noster, cuius auctoritatem isti sunt secuti, deceptus fuit prauata alicuius libri scriptura, cum dicere voluerit, *susum aut versum*? *Susum* etiam huius æui auctores scripsisse testes sunt locupletes in Glossis suis Papias ac Vgutio, qui & Huguitio.

Villici maiores locorum) Infra capit. quinto. *Minus culta incolere incipiens, maiores, quos diximus, talium desueti minus ei obtemperarent.* Isidorus Gloss. *Viticus*, *actor*, Leg. *Villicus*, qui Ciceroni *possessionum & villarum dispositor*. *Villici maiores*, qui & ἁπλῶς *Maiores* Alamannis etiamnum Meyer / erant rusticarum possessionum & villarum administratores. Docuit nos Bertoldus Abbas Zuifaltensis libro de origine sui Monasterii, his verbis: *Ex his alpibus, ex decimis, ex diuersis areis, ex mancipiorum seruitiis, procurator villa daturus erat omnia vascula vino necessaria quotannis: cum trecentis caseis alpinis suum precium habentibus. Et hæc omnia cum sibi subiectis ad villam Fozahha, ad Brigantinum siue Podamicum lacum idem in plaustris necessaria deportaturus. Procurator villæ*, idem qui *villicus maior*. Erant autem *villici* isti *maiores* ab initio ex plebe & vulgo: postea progressione facta, cum à Dominis suis, non Principibus tantum, sed vero Baronibus & Nobilibus, prædia in beneficium siue feudum, vt ICti loquuntur, accepissent, eo titulo etiam nobilitatem sibi vindicare cœperunt. Quo ex fonte infinita Nobilium profluxit multitudo. Quidam etiam ab officio nomen retentarunt, quorum ingens apud Alamanno-Heluetios numerus. Eorum nonnullos, qui nunc in memoriam sunt, & partim adhuc superant, partim sunt exstincti, non pigrabo adscribere. Sunt vero *Maiores* (Meyer) *de Herdlsberg, de Glarus, de Hochfelden, de VVindeck, de Reynovv, de Rietheim, de Sickingen, de Altstetten, de Sitten, de Mur, de Knonovv, de Bürglen, de Eppenberg*, Meyer von S. Gallen / & alii numerosi. Tandem rebus nimium procedentibus abusus natus est, vt ii *Maiores*, id est, villici, vocarentur, qui serui non essent, sed prædia colenda certa mercede conduxissent, suo nomine *Coloni* dicti, cuius rei exempla in Chartis obseruauimus. Hodie apud Germanos vlteriores omnes coloni, si liberi siue serui sint, eo nomine gaudent, non item Alamannos. De *Maioribus villarum* in regno Franciæ, quos illi vocant *Maires des villes*, non est nostri instituti neque huius loci commemorare. De quibus tamen qui rescire studet, is videat, quæ tradiderunt Longouallius in L. *imperium*, fol. 53. Alciatus Paradox. libr. 2. capit. 13. & Dispunct. libr. 3. capit. 1. Drosæus Methodo Iuris in L. *magistratibus*, Παρατ. de Iurisdict. & in lib. 10. Cod.

Scuta & arma polita gestare) Quod vetitum rusticis & ignobilibus etiam Lege quondam Alamannica, vt ex hoc loco condiscimus. Quæ repetita ab Friderico I. De pace tenend. libr. 2. Feud. tit. 27. §. 5. Burckardus Casuum capit. 8. *Cellerarii Ecclesiæ iura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant.*

bant, & contra consuetudinem quidam ex ipsis more Nobilium gladium cingebant. Vide Animaduersiones nostras in VVinsbeckium. Durat huius legis imago in quibusdam Germaniæ vrbibus, vbi quam Patriciis & Nobilibus non licitum cuiquam ciui gladium gestare.

Tubas alio quam ceteri villani) Tubas pastoricias, ex arborum corticibus contextas, quas vulgo vocamus Alphörner. *Villani*, qui in villis, qua fronte *Oppidani*, *Vrbani*, *Castellani*, qui in oppidis, vrbibus, castellis. Adhuc Italis *villano est contadino, huomo di villa.* & *villanamente, da villano*, rustice. Infra cap. 5. *Villani quidam pradocti*, &c. id est rustici. Brito Synonym.

Rusticus, agricola, rudus, & villanus agrestis,
Runco, ruricula, rurestris, villicus assint.

Hinc Franci hominem sordidum, rusticanum atque parum scitis moribus viuentem vocant *villain.* Auctor eius libri, cui titulus Destructorium vitiorum, cap. 105. *vulgariter dicitur, Villanus est ille, qui facit villaniam, non qui in villa nascitur.*

Ad Tuscos, vt quidam ait, minandos aluerant apros) Solent lanii canes alere ad minanda animalia, non venatores. Sententia ergo iubet vt legamus, *venandos al. apros.* Et quod statim sequitur: *Venatui, vt viros decet, indulgeamus.* *Tuscos apros* pro magnis dixit, vt Horatius *Lucanos apros, & boues Heluetios* pro ingentibus. Iohannes Vitoduranus in Chronico, qui extra Heluetiam erant.

Cellerarii) Qui & *Cellarii*, Keller/ vt hodie, ita olim suberant Præfectis, quos Germani vocant Amptmann/ Alamanni corrupta voce Ammantum *Villicos maiores*, vel simpliciter *Maiores*, sicut dictum. Burckardus capit. octauo: *Ministeriales optimos mansus curiarum nostrarum eligebant, Cellerarii Ecclesia iura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant*, &c. Huiusmodi *Cellerarius* à Regibus quoque Iudæorum constitutos ac distributos fuisse, patet ex 2. Paralipomen. 8. versicul. 4. & 6. & capit. 11. versicul. 11. 12. & 17. *Cellerariatus*, Kellerey.

Curtes] *Curias* vocat Burckardus & Fabariensis, id est *colonias*, Höff in quibusdam Alamanniæ locis Gurt. Legitur cum alibi in his historiis, tum apud Fabariensem capit. 13. 16. 20. &c. Cæsarius Haisterbacensis libro Exemplorum: *Et curtibus Ecclesia, qua necessaria erant, tam in aratris, quam in pecoribus siue expensis, ipse quasi solus vniuersa prouideret.* *Curtinum* pro curte rustica apud Auctorem Destructorii vitiorum non semel. Significat autem *Curtis* vel *chortis* proprie numerum hominum aliquo in loco congregatorum. Franci eo nomine familiam initio intellegebant, id est seruorum mancipiorumque cohortes. Quæ quia plurimum ruri, vt agros colerent, inde fieri potuit, vt prædia rustica κατ᾽ ἐξοχὴν eo nomine nuncuparentur.

An veteres Franci Latinorum Prouincialium *Hortum* ad pronuntiationem suam detorquentes mutarunt in *Chortum* vel *Chortem*, postinde *Courtis* deleta aspiratione, vel *Curtis*, quo prædium rusticum intellegunt? Valde fluctuat animus meus in origine huius vocis & vera sit potior, iudicent doctiores, & vel alterutri harum, vel illi quam infra propositurus sum, fundi fiant potiores. In vetustis Tabulis ac Historiis *Curtina* appellatione venit possessio quædam integri status, vt I C.ti loquuntur, hoc est, pleni iuris, cum adiacentibus mancipiis, pecoribus, fructibus, & omni

iure

Fitq; castellum, vt S. Trinitati decuit, fortissimum.) Quodnam hoc castellum fuerit, nuspiam est expressum. Hepidannus in vita Wiboradæ lib. 1. cap. 31. ait *munitionem* fuisse *vnius miliarii à monasterio*, scil. Heluetici. Mihi quidem, cum rationes locorum considero, videtur in Alpibus extructum natura locoq; munitis, aduersus hostium tam immanium irruptiones. Nec dubito, quin *Clanx* fuerit fortissimum illud atque munitissimum ad Sintriam in Rhæticis Alpibus castrũ probo milliario Heluetico suprà S. Galli Monasterium. Huic enim loco, non alii, conuenit descriptio sequens; *Audita castelli natura quòd obsideri non possit, locum autem longo collo & artissimo impugnantibus maximo damno certoq; periculo aditbilem*, &c. Deinde narrans Engilberti Abbatis in explorandis hostibus audaciam, ait eum per summa montium ad castellum rediisse: *Montem proximum*, inquit, *superant, castellumq; per auia nota celeres tandem reuisunt.* Et de presbytero ac Heribaldo Monacho Vngaros fugientibus verba faciens, scribit eos cacumẽ proximi montis occupasse, vnde castellum potuerint conspicere. Quæ certè, nisi de Abbatiscellanis montibus, quum alii nulli sint, non intellegi possunt. Sed & illud opinionem nostram confirmat, quòd ad hoc castellũ in summis maximisq; periculis suis Abbates semper confugere soliti, seseq; in eo contra hostiũ vim atq; impetus continentes tueri. Vnde & *Abbatis Cella* nomen accepit, quo modo *Episcopi Cella* in Turgouia à frequenti conuersatione Episcopi Constantiensis. Tandem ab Abbate haut scio quo cum certis quibusdam prædiis in beneficium conceditur Monasterii cuidã ministeriali, cuius posteriori ex loco se von Klanx cognominauere. Rudolph. de Clanx *miles* (quo nomine equestris homo siue nobilis intellegitur) testis est in quodam instrumento Fabariensi Monasterio dato, A. D. 1257. de eius destructione, vide quæ diligenter ac sollerter collegit Stumpfius in Chronic.

Capella citata fit oratorium) *Citata*, id est citò atq; celeriter à festinantibus fratribus extructa atq; ædificata.

Et dypticbus capsæ) Leg. diptychis. *Diptycha* in veteri Ecclesia duæ tabulæ erant, quorum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebant, quæ in missa recitabantur: tralato vocabulo ab ostreorum diptycho, cuius mentio apud Ambrosium Hexamer. lib. 5. cap 8. Ex his eradebantur, qui post mortem anathemizarentur. Dionysius Areopagita Ecclesiast. Hierarch. c. 3. *Cum omnes se inter se salutauerunt, mystica sanctorum* διπτύχων *recitatio fiat.* Loquitur de συνάξεως λειτουργία. Iacobus Diaconus vita S. Pelagiæ; *Quo illa audito, statim transmisit diptycum tabularum per eosdem pueros ita cõtinentem; Sancta discipulo Christi peccatrix & discipula Diaboli. Audiui de Deo tuo, quod cælos inclinauit & descendit super terram*, &c. *Diptychum* vocat epistolium, quo Pelagia conuersionem & baptismum ac communionem sanctorum in diptychis comprehensorum à B. Nonno Episcopo Heliopolitano flagitauit. Formulam orandi *super* recitata *Diptycha* hanc in Sacramentario suo tradit Gregorius M. *memento etiam famulorum tuorum, qui nos præcesserunt & dormierunt in somno pacis.* Plura de his Iacob. Pamelius in Cyprian. epist. 66. & Lithurg. Tom. 1. pag. 626. Cuiacius obseruat. lib. 4. cap. 27. Gothofredus ad L. 7. §. 5. C. *de summa Trinit. & fid. Cathol.* Gregorius XIII. P. R. ad Gratianum 24. q. 2. c. vl. & nos in Notis ad Prudentii *Diptychon*, quod perperam hactenus Amoeno cuidam tributum. Ekkehardus & alii eius temporis Scriptores *Diptycha* vocant libros anniuersarios, in quibus eorum nomina perscripta, qui pro suæ aliquid animæ remedio Monachis & Clericis legassent: custodiæ quorum *capsæ* istę paratæ.

Ciborium Othmari) Infrà, *Ciborium S. Othmari argento vestitum nudant.*

Mentio eius & alibi. Athenæus: *Κιβώριον, ποτηρίου γένος, οἷον κυμβίον*. An flasconē illū paruum intellegit, quo de Walafridus in vita Othmari cap. 9. Balbus Catholico; *Ciborium, quoddam vas ad cibos deferendos.* Confundit *ciborium cum cibotio.* Pompeius Festus; *Cibus appellatur ex Græco, quod illi peram, in qua cibum recondunt, κίβισιν appellant.* Orus Milesius in Etymologico apud Fuluium Vrsinum Notis in Festum: *Κιβωτὸς ἄφειλε διὰ τοῦ ι διφθ., διὰ τὸ κεῖσθαι ἐν αὐτῇ, &c. ἴσως δὲ ὅτι τὸ κίβος γέγονεν, ὃ σημαίνει τὴν τροφὴν, καὶ κίβισις ἡ πήρα, ἢ ἡ κιβωτὸς παρὰ τὸ κεῖσθαι ἐν αὐτῇ τὸν βίον.*

Corium ad calceos Camerarius hoc anno non dedit) Habuerunt Monasteria ditiora etiam officiales suos Monachos magnæ existimationis, & propriis beneficiis dotatos. Qui & proprios sacerdotes velut ancillares duos an tres habuerunt, & scholares totidem: item priua sigilla, & possessiones priuas, &c. vt in Chartis est videre. Fuere autē *Decani, Præpositi, Custos, Sacratarius, Cellarius* vel *Cellerarius, Camerarius, Portarius* siue *Portanarius* aut *Portnarius, Hospitarius* vel *Hospitalarius, Aedituarius*, &c. Et hæ officiales personæ fere cum Abbate ad firmandas donationes aut concambia facienda, etiā in longinqua loca iuerunt. Et videntur à tempore Othmari durasse, atq; adeò cū Abbatia instituti. Nam ante Cozbertum Abbatem iam illi omnes leguntur in Chartis.

Primipilares) Capitanei, tribuni, ductores. Statim post; *Primipilares claustri planiciem tenentes omni copia cōmeantur.* Quos mox vocat *Principes*, id est Ductores, Hoptleuth: Effusa *Letitia saltant coram Principibus & luctantur.* Illico; *Prouoluitur miser Principum cum lacrimis pedibus.*

Cellario) Cella, Keller. Brito Synonymis;

Dic Cellaris, promptuaria, dic apothecas.

Ketardus Monachus Augiensis Synonymis; *Cellarium, penus, pincerna, hypotheca*, Lego, *apotheca*. Vetus interpres Canticor. 1. *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Ionas Abbas in vita Columbani; *Vas quod typrum vocant ad Cellarium apportauit.* Walafridus in vita Galli lib. 1. cap. 11. *De paruo Cellario panem integrum famulantibus porrexit.*

Vsque ad sigillos adhuc plena) *Sigillus*, nobis Alamannis Sigel / est epistomium vasis vel obturaculum, quod orificio, vt Apuleius loquitur, vel ori summo dolii inseritur, illudq; obstruit, sic dictum, quia olim vasa signabantur. Cuius rei habes elegantem locum in Facetiis Hieroclis Philosophi, quas ante annum vulgauimus, cap. 16.

Minare) Verbum vsurpatum Apuleio quoque & aliis elegantioris notæ Scriptoribus, quos notauit P. Coluius in Notis. Infra hoc cap. *Boum paribus copiosis pariq; tractu minatis.* Auctor Mamatracti in Isaiæ cap. 20. *Minabit, ducet.* Seilo Magister in Different.

Dum grex minatur, lupus illi dente minatur.

Gaius quidam Grammatista in Catholico laudatus;

Troia minans cecidit non se bene minans.

Balbus Catholico: *Minare, compellere vel ducere.* D. Hieron. *Me minauit & abduxit in tenebras, & non in lucem.* Hinc Francorum *mener* & *pourmener*, q; & *promener.*

Retinaculorum) *Retinacula*, sunt siphunculi seu fistulæ, quæ dolio immissæ liquorem reddunt, Zapf: *feraculum* vocat Theodorus in vita Magni, vbi vide Glossas.

Cumq; more suo super viride fœnum singuli ad prandendum absque sedilibus recumberent) More videlicet Orientalium populorum, qui cibum sumpturi non assident mensis, vt nos Occidentales, sed tapetibus, si diuites; fœno aut stramine stratis, si tenues, humi accumbunt. Quem morem Turcæ necdum amiserunt.

Absque

Absque sedilibus recumberent) *Sedile*, Alamannis Sidels olim sedale. Otfrydus Wissenburgensis ad Salomonem Episcopum Constantiensem,

Eher Biscof ist nun cdiles
Kostenzero sedales — id est, sedilis, sedis, Stuls. Videndus Achilles Gassarus in Dictionario priscarum vocum.

Plenis cuppis) Kuoffen / *couppe* Francis. Ios. Scaliger. Annotat. in Copam, *Cuppæ quidem vasa vinaria, sed quæ mustum è torculari excipiunt, non quibus ad bibendum vtimur: quamquam hodie in vulgari sermone nomen cupparum in generibus cyathorum vsurpemus.*

Ludicrum, quod Teutones pichin vocant) Qualis iste lusus, aut quid *pichin* hoc loco significet, vt scirem, ei rei operam dabam. Apud Belgas *pickelen* vocantur astragali seu tali lusorii. Sed nihil ad cultellos. Apud Alamannos hodie lusus est in vsu, qui cultellis fit, vocaturq; Pecken, siue Picken, & modum sic ad istum. Culter à talis vsq; ad verticem singulis membris vni post alterum admouetur cuspide. Dein capulo comprehensus omni nisu & ex summa vi rotatur terram versus. si mucrone infixus steterit erecte, prosper est iactus: sin capulo inciderit, malus. Verum ne iste quidem videtur huic loco posse accommodari. Marquardus Freherus, nobilissimus simul & eruditissimus, Palatini Septemuiri Consiliarius, pro *pichin* legend. censet *picken*, quod in vet. Glossario exponitur *scabere, pungere. ινύζειν*, opinor. Videtur namq; lusus fuisse in conuiuiis & hilaribus vsurpatus, quo eius, quem ei rei alligabant, vt risum iocumq; facerent, verticem non aduertentis radebant.

Monasterio omisso villæ domos &c.) Ergo nondum erat oppidum in loco S. Galli, sed tantum villa, cuius appellatione huius ævi scriptores intellegunt vicos celebriores. Quod haut diu post sub Annone Abbate contra huiusmodi hostium invasiones muris cinctum & fossatis circumdatum A. D. 954. vt exsertim scribit Ekkehardus infra cap. 8.

Castellani] Præsidiarii in Castello milites, qua notione vtitur & Burckhardus cap. 7. Alioqui *Castellani* dicuntur Domini Castrorum, nobiles in Castellis habitantes. Apud Sclauos Polonos sunt Castrorum Regiorum Præfecti atq; Præsides. Et sic vsurpauit Marcellinus Presbyter in vita S. Suuiberti Episcopi cap. 7. *Ob defensionem Castellani Traiectensis.* id est, Præfecti. *Chatellain* Francis, sed nomine ad eos delato, qui apud Heluetios *Ammani* in villis.

Hostium inuasionis primicerius] ad hostes inuadendos & explorandos primus auctor, & antesignanus ipse atque ductor, *signifer* cap. 11. *Confessum collegii nostri signifer aggressus est*, *Brito Synonymis*,

*Signifer, anteq; signanus *, rem signat eandem,*
His primicerius, vexillifer associantur,
Primus pila gerens primipilus comes istis.

* Ita legen. non signarius, vt in vulgar. codicibus.

De nobilibus enim ille natus] puta Comitibus Dilingensibus, vt in illis vitis perscriptum est, quas Welserus noster edidit.

Continentiæque stropheo, id est cingulo virginali] Posteriora verba videntur esse à manu lectoris, qui ea in margine annotauerat, ab imperito librario in textum recepta, vt alia in his libris sexcenta. Porrò interpretationem confirmat Balbus Catholico: *Strophium dicitur pallium virginale.*

Pulusllum] lectisternium, vt ipsemet Ekkehardus interpretatur, id est culcita, quæ in lecto substernitur, vt ei incumbamus. Imperite dictum, cum *pulvillus* sit *προσκεφάλαιον*, quod vocant Erotianus & Philoxenus Hopfküsselin/ cuius

 primi-

primitiuum *puluinus*, Pfülben Alamannis, pro Pfülwen/mutato w. in b. sollemni nostræ gentis more, Placiades, siue is Placidus sit, Glossis ab Roberto Constantino in Supplemēto citatis: *Puluinus, priuati hominis ceruical siue culcital: Puluinar verò ac puluinaria Principum sunt vel Regum, id est lectisternia.*

Talis ille lectisternio) pro stragula vel stramento lecti. Auctor Historiæ de S. Findano, cap. 4. *Pro lectisterniis lapides velatos pausans corpori occulte supposuit.*

Graphio) Kerardus Augiensis Synonym. *Graphius, stylus, calamus, pugillaris.* Brito Synonymis:

Sunt graphium, stilus, & calamus, Scriptoribus apta:
Atq. pugillaris fertur capiente pugillo.

Hinc *Graphiarius* pro scriba, Cancellario.

Sub capula) Balbus Catholico: *Capula, parua capa. Capa, ornamentum capitis.* Nestor Nouatiensis Lexico: *Capula, genus est vestis.*

Mi sodes care] *Sodes* pro sodali, à Barbaris dictum, docemur ab Vgutione. Et Balbus Catholico inquit: *Quod quidam dicunt, quod sodes tantum valet, quantum socius, omni caret ratione.* Vnde patet errorem hunc esse vetustum, qui mihi videtur ex compendio scripturæ natus, *sods*, quo notatur *sodalis*. Supra cap. 1. de Salomone: *Quo in conclaui tuo veteris mihi, sodes, tribue.* Verba sunt Hattonis Archiepiscopi Mogontiensis ad Salomonem sodalem suum; Infra cap. vlt. de Notkero Abbate: *Bene, ille ait, mi sodes, narras.* Aldhelmus discipulus Bonifacii Archiepiscopi in carmine 4. Epist. 69. *Phile Christi charissime, Cingo amoris vinculo, Olim sodes sanctissime.*

Quam decenter tibi clypei fascia insidet) *Clypei fascia*, Schiltlôr / quo pacto galeæ fascia, Helmlôr & Brünlôr. Vide animaduersiones nostras ad Winsbeckium.

Non longe à monasterio Pons altus] In silua, ea via qua Constantiam itur, die Langbrück/olim Pontalt dictus.

Bozenarium suum expectanti) An sic vocat aurigam, qui boues agebat? Quod si est, legendum erit *bozagmarium*, ἀντὶ τοῦ *bossagmarium*. Balbus Catholico: *Sagma à sagum dicitur, quæ corrupte vulgo dicitur sauma vel salma, id est sella, vel pondus, vel sarcina, quæ super sellam ponitur: & dicitur à strata sagorum, id est sellarum, vel quia sellæ sago solent sterni. Vnde sagmarius, id est caballus: & hæc sagmaria, id est equa vel mula: vel vt generaliter dicam quodlibet iumentum potest dici sagmarius vel sagmaria pro diuersitate sexuum.* Nec iumentum solum, sed & qui iumentum agit. In Destructorio vitiorum ca. 96. *Sagmarius quidam bubulcus arabat pratum vt seminaret; sed boues, vt solebant, non arabant, imò pro posse recalcitrabant, propter quod actor eos aculeabat. Boues autem vociferati sunt contra eum dicentes; Maledicte: qua de causa percutis nos, quia semper seruiuimus tibi? Quibus sagmarius, cupio arare pratum, vt mihi & vobis cibum tribuat.* &c. Quibus locis omnibus perperàm in vulgatis codicibus *& sagina & saginarius*, &c. excusum est. Ergo pro illorum verbis, *asinus sagmarius*, Sacktrâger: *Bos sagmarius*, clitellarius, Saumoß: *equus sagmarius* Saumroß. Sed coniunctis vocibus, *bozagmarius* pro bubulco vel agitatore, Säumer/Ochsensäumer. Quod si cui minus placet, is consideret, an scribi oporteat, *bostanarium*, id est morticinia boum. Iam enim de casu boum ad Episcopum relatum erat, qui propterea anxius exspectabat morticinia prostratorum & à curru suffocatorum suorum boum. Id quod innuere videntur ea, quæ sequuntur verba: *Adiumenta nec tenter Episcopo bostanarium suum exspectanti deferant, & integri omnia & sani ostendunt. Laudes Deo tum fratribus tandem vir Dei publice persoluens*, &c. Deriuatū nomē à *bostar*. Vgutio Glo. *Bostar, locus vbi boues*

stant.

ſtant, ſtabulum. Dicitur etiã boſtar, locus vbi corpora boum comburuntur. Papias Gloſ. *Boſtar, locus vbi comburuntur corpora boum, vel ſtatio boum.* Itaq; *boſtanarium*, quod ad boſtar deducendum ſit. Sed hæc arbitraria ſunto, non definitiua.

Vt mos nobis eſt, cappa illa aquilifera indutus) Aquila imperiali inſignita & acupicta, in ſignum eius libertatis, quæ præter Imperatorem non agnoſcit ſuperiorem. Hac in proceſſionibus publicis ſplendidioribus Abbas vel eius loco Epiſcopus, ſi qui adeſſet, cui honorem illum cederet Abbas, indutus reliquias eius Sancti, ad quem proceſſio fiebat, baiulabat. Infra cap. 10. ait Hadwiga Sueuiæ Dux; *S. Galli locus Imperialis libertatis quum ſit, meiq; regiminis, immunitatis priuilegio pollet*, &c. Et ibidem eodem loco; *Si Regia libertatis Abbatem*, &c. Et aliis locis perſæpe huius libertatis fit mentio.

Capitio cappæ impoſito) Differunt *capitium, caputium, & cappa. Capitium* ad os tunicæ collum circumamicit humeris iniectum, veteribus Alamannis Goller/ quaſi *collare*, quam vocem Germani adhuc retinent, noſtrates Alamanni pro eo dicunt Halßmantel. Et fuit vſus capitiorum etiam mea memoria, qui iam prorſus obſoleuit. Nam quod nunc eo nomine appellanr veſtimenti genus, plane à veteri illo diuerſum eſt. Hoc totos humeros, dorſum atq; pectus tegit: illud collũ modo circumcingebat, vt in antiquis picturis videmus. Romanis tamen videtur *capitium* fuiſſe id, quod nunc dicimus Goller. Sic enim ſcribit Varro lib. 4. de Ling. Lat. *Capitium, ab eo quod capit pectus, id eſt, vt antiqui dicebãt, indutu comprehendit.* Quo cum facit Nonius cap. 14. num. 37. Pro noſtro collari Auctor Mamotracti; *Capitium, quod eſt circa collum.* Græcis περιςόμιον, vt apud Septuaginta Exod. 28. & Iob. 30. ὥσπερ περιςόμιον τοῦ χιτῶνός μου περιέσχε. Latinus interpres; *Et quaſi capitio tunicæ ſuccinxerũt me.* Ex quo loco Balbus Catholico; *Capitium, os tunicæ vel alterius veſtis, vnde caput immittitur.* Peruerſe. Nam *capitium tunicæ* Hebraiſmus eſt, pro capitio tunicali, vt ita loquar, id eſt eo quod tunicæ inſtar pectus *tegit*, vt dicto loco inquit Varro. *Caputiũ* pro pileo. Codinus Curopalates de Offic. Conſt. Δραιζῶλες δὲ ἐκυλῶν καπούτζια γουλίζωσι δεύλερον. Balbus tamẽ Catholico; *Caputium idem quod capa.* Quo modo legendum videtur infra c. 14. *Et caputium capiti imponens.* vbi o. libb. quos vidi *capitium* non recte videntur habere. Italis *capuccio*: vnde Fratres *Capuccini* ex ordine Franciſcanorum nomen poſſident. Eſt verò propriè *caputium* ea cappa, quæ tunicæ cohæret, in humerum reiecta. *Cappa* autem, capitis tegmen à tunica ſeparatum, cucullus, Gugel/ *capello* Italis, Germanis Kappen/ Alamannis Schlappen. Walafridus in vita S. Othmari cap. 2. *Ita vt interdum ſine tunica ſola cappa contectus ad Monaſterium remearet.* Wandelbertus in vita S. Goaris; *Ingreſſus cæpit quaquauerſum aſpicere, ſi forte eſſet locus, vbi poſſet capam ſuam pendere vel abſcondere*, &c. *Cumq; appropinquaſſet ad radium Solis demonſtratum ſpeciem groſſioris pertica prætẽdentis, appendit capam ſuam ſuper ipſum radium*, &c. Anonymus in vita S. Machutis; *Et vt poſſet melius ac leuius operari, capam in quodam loco vinea diſpoſuit: peractoq; labore cum vellet capam iterum induere, inuentum eſt in ea cuiuſdam ouium auicula*, &c. Lupus Ferrarienſis Abbas Epiſt. 125. ad Folricum; *Minas prædonum, quibus vaſtatis longe lateque celeberrimis locis etiam ſedem. Negotiatorum cappas ſe petiturum iactabãt.* Locus eſt corruptiſſimus, & hoc pacto perſanandus; *qui v. l. l. cel. loc. etiam ſedem noſtram & otiatorum cappas ſ. p. iactabant, ſubuertit, ac eos*, &c. De *cappa S. Martini* nota res eſt vel ex vno Walafridi libro De reb. ad miſſam ſpectãtib. Vnde illa ſunt petita, quæ ſcribit Notkerus Balbulus, vti ego exiſtimo, vt alii, Wernherus S. Galli Monachus in vita Caroli M. lib. 1. cap. 4. *Quendam optimum dictatorem & ſcriptorem in capellam ſuam aſſumpſit; quo nomine Reges Francorum propter cappam S. Martini, quam ſecum ob ſui tuitionem & hoſtium oppreſſionem iugiter ad bella portabant, ſan-*

cta sua appellare solebant. Videndus Rigaltius in Glossar. Tactico Mixobarbaro.

De mercato) foro, ab dem Marckt, da mercato Italis. Infra cap. 16. *Hospitio sibimet qua posset petito de mercato se curare.*

Carrucarium) *Carrucarius*, qui carruca vehitur: *Carrucator*, qui vehit. *Carrucare*, vehere. Paulus Diaconus in vita S. Arnulphi; *Vbicumque necesse esset fruges saccis impositas ad monasterium carrucaret.*

Seram istam adhuc impunitam mihi dona) An *seram*, quia sero ad ordinem peruenit, nec diu adhuc in eo stetit permansitq;? Imo *seram*, id est pœnitentem, dolentem, atq; cruciantem sese propter patratum cum Hugone Comite incestum. *Ser* Alamannis, dolor, cruciatus, wetag/ liden. Protrita vox Otfrydo Wissenburgensi in eo libro, quem Gratiam Dei Theotisce præscripsit, Notkero Labioni (hic enim auctor est, non Balbulus, vt falso hactenus opinatus sum) in Psalterio Barbarico, Willeramo Abbati in Cantico Canticorum, Rudolpho ab Ems in Paraphrasi Veteris Testamẽti, cuius Flaccius Illyricus & Theodotus Bibliander meminere, & ab heredibus Schobingeri nostri desideratissimæ memoriæ viri possidetur, Strikero in Gestis Caroli M. & Ruolandi, Grauenbergio in Wigolaiso, & apud C L I V. illos veteres Poetas, quorum volumen soleo Aulicum & antiquitatis Germanicæ thesaurum appellare. Kero Monachus Lexico; ** Dolum, seer, Dolentum, serazzantan.* Otfrydus lib 3, cap. 4. de Paralytico;

Dolum pro dolore dixit, cuius notionis exempla apud Sauaronem notis in Sydonium.

Thaz er lag zi ware
In themo selben sere. Et in fine de Iesu Saluatore;
Thaz er was ther heilant/
Ther man thes seres inbant. Et aliis millenis locis.

Porro Freherus noster pro *seram* legendum censet *miseram*. Iudicet Lector.

Quasi perlustrum fecerant) vt omnia vndiq; essent perlucida & clara. *Perlustrium* dixit, sicut alibi *disturbium*, pro perlustratione ac disturbatione.

Per omnes circumquaq; munitiones] munimenta, castra munita, quæ *fortalicia* vocant alii, Francis *fort*, Italis *forte* & *fortezza*, Feste oder Vestung.

Defensaculo) defensioni & munitioni. Vgutio Glos. *Defensaculum, defensio, vel id quod defendit.*

Schvvartzvvalde] *Nigra silua*, quæ & *Hercynia* & *Baccenis*.

Iuræq; siluam) montem siluosum, qui Ratperto, Walafrido, Wettino, & Theodoro *Vogesus*. In M S S. *Iurisque* erat, quod nos bene, vt arbitramur, commutauimus.

Fillones illi fugitiui] An villones, id est villani, villain, die landtflüchtige schelmen/ nebulones fugitiui? Auctor Destructorii vitiorum, in fab. Lupi & Agni; *Hinc clamauit lupus, An loqueris furcifer, id est villane? & deuorauit.* Nugæ, & obaudio Freherum *Fillones* exponentem verberones, à veteri verbo *fillen*, Otfrydo, Notkero Labioni, aliis frequens, pro *cadere, flagellare, fustigare.* *An latrones & pradones?*

Arelato vendidit) in regnum Arelatense.

IN CAP. VI.

HIETO) Qui & *Thiato*, verum in antiquis Tabulis *Thioto*.

Coronatis inspectu) Imperatoris. Sic *Corona* pro imperio & regno. Vnde Francorum phrases, *attenter contre la couronne, tourbateur de la couronne*, &c.

Exactoribus, quos circatores vocamus) *Circatores* sunt, quos nunc in scholis coryceos appellant, Alamannorum scholastici Casalantes, qui occulte & clamdestino subauscultant quid dicatur, quid agatur. *Exactores* dicti, quod pœnas à Magistro exigant in pueros. Infra cap. 16. *Si deliquissent, à magistris exacti vapulabunt.*

In domicilijs curtis Abbatis) *Domicilia*, conclauia. *Curtis*, aula vel palatium, Pfallentz/ de quo supra ad Ratpert. cap. 8.

Hartmotiq; aurea talenta) *Talentorum* verbo generaliter vsus est, pro thesauro, siue pro auro argentoue.

IN CAP. VII.

RROVAGARI) *Erronagus*, vna voce, erro instabilis & vagus. *Erronagari*, vagabundum errare, dispalare, in nullo certo loco consistere, hinc inde discurrere, Alamannis Irrwagen/ eadem & compositione & origine. Sunt enim hæc & alia id genus verba Romanorum in Alamannia reliquiæ, aut certe à Rhætis illata.

Victor autem rebellio factus) Rhætismus. Nam Rhætis, atq; adeo Italis omnibus, *ribello* dicitur rebellis. Fuit autem Victor iste *Rhætus*, seu, vt Ekkehardus loquitur, *Rhetianus*.

IN CAP. VIII.

ARATVRAS *sanctuarij*) Vasa preciosa in sanctuario reposita. Auctor Mamotracti *apparatum* vocat, in 2. Paralip. 5. *Id est apparatum eorum, quæ erant cum ipsa & circa ipsam.* Conradus Fabariens. cap. 4. in fin. *Maximum Ecclesia per ipsum excepit incommodum in paraturis miro sumptu deauratis XVIII. crematis*, &c.

Retianus & minus Teutonus) Rhæti enim corrupta lingua Italica vtuntur, ij potissimum qui vrbs Curiam habitant, quos nos Alamanni Churwälschen/ hoc est, *Curienses Italos*, ipsi vero *Romanos* semet appellant. Parilis conditio Equestrium in Allobrogia ad lacum Lemannum, qui nunc Caballæsiani, & cōfinium Vallesianorum, qui corrupta vtuntur lingua Gallica, quam *Romanche* ipsi vocant, & se *Romane loqui*, quod suo idiomate *parlar Roman*. Vtraq; lingua, & Rhætica & Allobrogica, quas hodie *Curiensem* & *Sabaudicam* nominant, Prouincialis Latinæ vulgaris videntur esse reliquiæ. Fuit enim ab Romanis in Prouinciæ formam redacta cum Rhætia superior, tum Allobrogia, cuius tunc pars Delphinatus. Hinc est quod fabulosa poemata veteri lingua Gallica, quæ propius accedebat ad Romanam, id est Latinam, quamue Equestres ita repræsentant, vt veterem Alamanniam Heluetii, perscripta vocentur *les Romans*. Porro Rhætica lingua inter annos ducentos plurimum interiit, Alamannica indies inualescente, vt hodie nedum Curiani, verum & qui remotiores sunt, Alamannice loquantur, qui haut longe supra centum annos Italice fabantur, si modo corruptissima illorum lingua Italica est censenda.

Et certis coniecturis ducor vt existimem, Rhæticā illam veterem linguā sese quondam vsque ad Clusuras, quæ nunc ab Alamannis *Hirtzensprung* à cerui canibus agitati (vt fama perhibet) transsultu nominantur, semimiliario Heluetico infra Baronatum Saxensem, extendisse. Quod autem Tschudus putat eam linguam esse Thuscam, licet corruptam, caret ratione & auctoritate.

IN CAP. IX.

EKKEHARDVS *Decanus*) Ex nobili familia *de Ionschvvyl*, vt scribit Stumphius lib. 5. c. 5. Quod quo auctore affirmet, mihi non liquet, Nā q̄ infra dicitur, *Ionsvvilare* requisiuisse & tenuisse, non videtur valde eius opinioni conducere: quum constet, Decanos ac Præpositos multa prædia peculio suo acquisiuisse & possedisse, quæ verò familiaria aut gentilitia nō erant. An *requisiuit* aditione hereditatis, *& tenuit* iure possessorio siue hereditario? An fratribus & nepotibus suis moriens reliquit, qui inde cognomen sibi posterisq; suis postea demum nacti fuerint? Illud magis fuit Stumphio & Vadiano visum, quos interim sequimur.

Capituli domum) Balbus Catholico; *Capitulum dicitur quandoque locus ille, in quem conueniunt Claustrales: quandoque illa congregatio Claustralium.* Ibidem; *Capitolium dicitur à capitulum, quia ibi conueniebant Senatores, sicut in capitulo Claustrales: vel quia ibi conueniebant capita ciuitatis.* Et hæc postrema ratio verissimum tradit Capituli ἔτυμον. Nempe *Capitulum* est concilium vel senatus Principum ac Primorum regni, ciuitatis, aut collegii alicuius. Hinc *Capitularia* dicta leges, quæ in capitulo communi Primorum consensu constituuntur & ordinantur. Vnde, quia in Monasteriorum & Collegiorū capitulis plerumq; vitiosi emendabantur, delinquentes corrigebantur, nata Germanorum phrasis einen Kapiteln/ aut etiam Kapitel lesen/ pro obiurgare ac corrigere.

Armentariorum) Vgutio; *Armentarius, custos armenti, siue animalium de armento.* Vetus interpres Amosi Prophetæ cap. 7. Walafridus in vita Galli lib. 2. cap. 23.

Magalia) D. Hieronymus Commentar. in Prophetam Amos; *Agrestes casas & furnorum similes Aphri appellant mapalia.* Philoxenus Glo. *Mappalia*, καλύβαι. Lactantius de Benefic. Christi;

Horrida prima mihi in terris magalia Iuda
Hospitia in partu sociaq; fuere parenti.

Natus enim Christus in stabulo Bethlemi in terra Iudæa. Balbus Catholico; *A magar dicitur hoc magale, quasi magare, l. posita pro r. & sunt magalia casæ pastorales vel casæ Aphrorum viles. eadem & mapalia.* Veteres tamen discriminant, & *magalia* volunt esse Afrorum, *mapalia* Græcorum. Lexic. Græco-Lat. Καλύβια Ἀφρῶν, *magalia, singulare non habet.* Carisius Sosipater lib. 1. *mapalia*, καλύβαι Ἀφρῶν; *magalia*, καλύβαι. Ἀφρῶν. Ita ibi legendum Καλύβη καλοῦται πᾶν ἀγροικὸν οἰκοδόμημα, inquiūt Græcorum Grammatici. Videndus Festus, Seruius in Virg. Isidorus lib. 15. cap. 12. Nestor Nouarien. Lexico.

Solitario defuncto) Eremita. Balbus Catholico; *Solitarius, singularis. Vnde Eremitæ dicuntur solitarii, quia soli in eremitario commorantur. Inde Honorio Solitario Augustodunensi nomen, qui scripsit Gemmam animæ & Chronicorum libros 3.*

Virginem Kerhildam Notkeri Balbuli neptem) Ex sorore scilicet. An illa quæ Comiti Kyburgensi nupserat, vnde genitus & Wolo Monachus, qui casu præcipiti collum fregit, vt supra cap. 3. refert Ekkehard.

Circa

Circa VViboradæ (clausulam) Cellulam, vbi erat inclusa, *indusoriam* [illegible] Clausenhüßlin Alamannis. Vsurpatur hac notione cap. 10. & ab Hepidanno Minore in vita Wiboradæ lib. 1. cap. 15. & 19.

Perchtera) Hepidanno in Annalibus *Perethrat* & *Pertheraht*.

In Cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii) Nunc Monasterium est Sanctimonialium in monte, qua itur Abbatis Cellam, zu S. Jörgen.

Comitus) Eadem voce legitur in Lectionario veteri, lectione de S. Notkero, his versibus, tametsi corruptis & mancis:

Flos inter populos nostri miserere Monarchos
Commitus fide ab Ysone tuo.*

In quibusdam exemplaribus apud Ekkehardum legitur, *Comicus*. Latet aliquid, quod non extrico.

Hebdomadam septem cottidie victualium) Victuale, ferculum vel missus. Durch die gantze Wochen alle Tag siben Essen/ id est Gericht. Namque Alamannis Essen, quod Ekkehardus *victuale* reddit, idem notat quod Latinis missus.

Quarum quintam nonalem quidem vino comparari voluit) Quæ est *Cervisia nonalis*? An quæ à tributariis nonarum penditur? Nam *nonæ* & *decimæ* tributorum species, cum nona vel decima pars exigitur, de quibus in Capitulationibus Caroli M. in Additionibus Anni xvi. cap. 5. 6. 7. 10. 12. & apud Ansegisum Abbatem lib. 2. tit. *de nonis & decimis*. An *nonalis*, id est festiua, sicut *festiua* [illegible] dicitur à Latinis? Vgutio, *Nonales vel nonalia dicuntur nonæ & nundinæ*. An *nonalis*, quæ fratribus dabatur circa *nonam*, quæ est hora tertia pomeridiana; vmb die non Zit/ quo tempore *merenda* solet sumi, quæ Alamannis corrupte Brend? Infra cap. 11. *Abbas inuitat tandem omnes pariter ad nonales fratrum bibere, ubi tanta hilaritate usque ad vesperum non post [illegible]*, &c. Sed profecto quod dicam, habeo; quod affirmem, nihil est. *Cereuisia* valde vetus apud Alamannos vsus, quippe qui vitium diu cultum ignorauere. Heluetii quum maximè parti volente Baccho vsi. Et ex Tabulis vetustis didicimus, hoc ipso sæculo paucissima dum vineta ad Helueticam Potamici ripam, nulla in Valle Rhenana, rarissima in Turgouia fuisse, quibus nunc in locis omniū optima selectissimaq; proueniunt vina, quæ inter nobilitantur Ottonisbergensia Turgouiæ, & Buochbergensia Vallis Rhenanæ. Tempore quidem Caroli Martelli vineta erant circa Constātiam, sed perpauca. Nam *Regiam villam Ermentingen* habuisse vineta, patet ex litteris fundationis Augiæ Diuitis. Sed Vallis Rheni, vt diximus, serò cœpta est coli, sicut cætera lacus Brigantini superiora litora. Videndæ antiquæ litteræ Cœnobii S. Galli apud Tschudū in Descript. Rhætiæ, & Vadianum lib. 2. Vsus autem Cereuisiæ, si quis vmquam fuit, quod Vadianus asserit, adeo contra obsoleuit, vt ab aliquot cētum annis ne nomen quidem eius apud Alamannos Heluetios auditum fuerit, & hodie vix centesimus quisq; nisi peregrinatus in Germania, quid sit cereuisia nouit, in hac maxime villa Ionswillana, vbi ne vnus quidē reperitur, qui vel fando quidquam super ea acceperit. Eā intellegimus *Cereuisiam*, quā sic dictā putant [illegible] quasi *Cerebibiam*, quod *Ceres*, id est frumētum coctum, bibatur. Nos didicimus, Belgis in vsu esse vocem terwe ἀντὶ τῦ cerwe/ mutato C. in T. sed strictius pro eo quod est triticum, aut potius, vt nos opinamur, respondentem [illegible]: vnde est *ador*, & forte Germanicū acher/ vt *ador* fuerit quidquid aristā fert, ipso quoq; *aristæ* nomine eò alludēte. Sunt vero *terwæ* aliquot apud Belgas species, winterterwe/ somerterwe/ Turckischerterwe/ Römischerterwe. Quid ergo dubitemus, quin nomē Ceruisiæ ex ipsius frumenti, vnde cōficitur, vocabulo desluxerit?

Habe-

Habemus *Ceruisiæ* vernuerbium. Verum vnde *biera* siue *byra*, quæ nunc in vsu, deducemus? Nos nec de hoc dubitamus, quin ex Hebræo בָּרִי *bari*, id est, frumento petitum sit. Vnde & בִּרְיָה *biriah*, pulmentum farinaceum, 2. Reg. 13 interpretantur: & Græcorum πυρὸς, quod triticum atque frumentum notat, indubiè originem sumpsit. At verò de *Bira* quid dicemus? Deductum id à *piro*, Biren. Ekkehardus καταχρηστικῶς *Ceruisiam* dixit, cum hæc propriè sit ζῦθος, siue, vt Aristoteles & Athenæus interpretatur, οἶνος κρίθινος: ille verò liquor ex piris ac pomis expressus, Francis scriptoribus *Sidra*, corruptè pro *sicera*, ab Hebræo שֵׁכָר *secar*, vulgo Alamannorum Most/ propter eius dulcedinē, qua ad *mustum* accedit. Eius duo apud nos sunt præcipua genera. Vnum ex piris conficitur, & à Normannis *pere* appellatur, Græcis *apire* siue *apytes*, Latinis, *piratium*, Alamannis Birenmost: alterum ex malis, quod Galli vulgo *cydre*, Northmanni nominant *sidre*, κατὰ συνεκδοχὴν speciei pro genere. Quando itaque hæc nostra regio pomifera magis quam frumentifera, omnino videntur Monachi nostri *Ceruisiam* accepisse pro vino piraceo: cuius tanta in his oris copia, vt multi coloni reperiantur, qui amplius xx. vehes, *fodras* ipsi appellant, etiam qui xxx. & vltra conficiant. Habent autem duas pirorum species, quæ non alibi prouenjunt, Berglen & Brünlen ipsi vocant, hoc est, pira montana & fontana: quorum illa montanis locis, hæc in palustribus copiosius enascuntur. Atque ex his pirorum speciebus musta expressa omnium optima sunt & durabilissima, quum cætera neq; constantia sint & statim acescant. Venditur hodie in tabernis, non aliter atq; vinum & ceruisia, inebriatq; melius. Exportatur etiam in exteras regiones, ipsam adeo Italiam. Et nouimus œnopolam Tyrolensem, qui singulis annis quæ apud nos musta tribus aut quatuor pantingis emerat, domi suæ sex, septem, interim octo bernis pro vino præstantissimo vendere solitus erat. Vt nihil mirum, si Ekkehardus Decanus *vino comparari voluit*, quum, si coquatur, vel optimi Hispanici vini qua colorem qua saporem induat. Nec semel interfui, quum exteri colore, dulcedine ac odore persuasi pro Maluatico biberent. Et Norinbergæ contigit, quod memoraturus sum. Gaspar Schlumpfius ciuis & negotiator Sanctgallensis conuiuium parauit non minus splendidum atque lautum. Ad id vocauit præter mercatores, qui pleraſq; Vltramarinas regiones perlustrauissent, & caupones quoque æstimatione exotericorum vinorum celebres. Affertur initio mensæ gustatio, cuius primas tenebat piraticum illud coctum. Quærit ex conuiuis ecquid vini indicaret: Quum hic Maluaticum, hic Cretense, ille Corinthium, alius Corsum similare dicerent, tandem ipse dirempta contentione Turgoüium esse pronunciauit, nec in vitibus sed arboribus apud se nasci.

Luitoldo Episcopo) Augustano scilicet.

Vt in Lydio Charromannico mole vt vincendi ipse quoque oppressit) Ita omnes libb. vett. Perperam, & sine sensu, si quid ego sentio. Nec tamen scio, quo pacto restitui lectio genuina possit, nisi interim legamus; *vt in Lydio Charlomannico morem vinciendi ipse quoque expressit*. Quæ lectio si vera est, quam tamen præstare vix ausim, perbelle constabit sententia: vt *Lydius Charlomannicus* libri titulus fuerit, in quo Ekkehardus Decanus Lydia Carlomanni Caroli Calui filii à patre ob vitæ dissolutionem & apostasiam, vnde eum Regino & Sigebertus *alterum Iulianum* nominant, excæcati vitia, h.e. mollitiem, luxuriam, & regni vastationes, versibus perstrinxit, in eoq; morem ligandi orationem verius quam ante imitatus sit. Aut, si hoc minus arridet, *Lydium Charlomannicum* accipiemus pro libro, in quo Caroli Crassi, quem & ipsum *Carolomannum* siue *Carolum Magnum* appellant Monachi Augienses & S. Galli, constantiam rebus aduersis tamquam ad Lydium lapidē probatam, descripserit:

eaque retsi summam ad paupertatē in extrema senecta redactus fuerit, ditiorem exstitisse ipsis Lydis auro affluentibus, de quo Statius lib. 2. Silvar.

Viue Mida gazis, & Lydo ditior auro.

Et hæc caussa videtur, quamobrem iidem illi, quos dixi, Sanctorum in numero reposuerint & festum diem peragant. Nascitur nunc sub penna & alia coniectura, quam Lectori discernendam propono. An legend. *Vt in Lydio Romanico morem vincendi ipse quoque expressit? Lydius*, modus est Musicus, qui putabatur intellegentiam acuere, & à terrenis rebus ad cœlestes ac diuinas cogitationem extollere. Ideo scriptores Ecclesiastici in hymnis sacris pangendis eo delectati, quem Romanus primo S. Galli Monachos edocuit, à quo *Romanicus* dici cœptus est. Quam coniecturam ipsi Ekkehardo debemus sic cap. 3. scribenti: *Romanus vero Romane nobis è contra & amoene de suo iubilos modulauerat: quos quidem post Notkerus quibus videmus verbis ligabat.* Ad eorum æmulationem videtur Ekkehardus Decanus carmina composuisse, in quibus concinendis regnaret modus Lydius à Romano acceptus. Cur enim minus hymni Lydii dici possint, quam Phrygodorii, caussa nulla est qua quis contendat.

In die Felicis in Pincis vindemiata est ipsa) Ita in Calendariis quoq;, Martyrologiis, & Instrumentis antiquis, in quibusdam XIV. in nonnullis XIX. Kal. Februarii. Rationem reddit Petrus de Natalibus Episcopus Equilinus in Catalogo Sanctorum lib. 2. cap. 73. *Felix Presbyter*, inquiens, *& Martyr pronomine dicitur in Pincis, à subulis quibus passus perhibetur. Nam pinca dicitur subula. Nam cum magister puerorum extiterit, & eis nimium rigidus fuerit, tentus à paganis, cum Christum libere cōfiteretur, traditus est in manus puerorū, quos ipse docuerat in ecclesia, quem ipsi cum stilis & subulis occiderunt. Qui passus est Romæ XIX. Kalendas Februarii.* Huius loci indicinam mihi fecit R. P. Iohannes Minzenbergius Prior Monasterii Carmelitarum apud Francofurdianos, ab historiarum & omnis antiquitatis cognitione paratissimus.

IN CAP. X.

DVLCIAMINVM) Ciborum dulcium & delicatorum. Mox; *Dulciamina occursantia ligurrire abstinuit.* Lampridius Elagabalo; *Dulciarios & lactarios tales habuit, vt quæcumque coqui de diuersis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarii, illi modo de dulci, modo de lacte exhiberent.* Adde Iul. Firmicum lib. 8. cap. 2.

Anniuersarius) Balbus Catholico; *Annuale, idem quod anniuersarium, dies pro mortuis celebrata singulis annis.* Vide quæ posuimus Tom. 2. inter antiquitates Ecclesiasticas.

Inter cæteros pannosos) Mendicos, qui pannis, id est sordidis, vilibus ac laceris centonibus induti. Balbus Catholico; *Pannosus, cincinnosus, vilibus pannis indutus. Pannus* veteribus pro crasso & lacero vestimento, qualia sunt quibus mendici operiuntur. Næuius Tabel. *Qui habet vxorem sine dote, pannum positum in purpura est.* Hinc Petronius *pannum* dixit pro hominum mendicabulis. Videndus Dousa Paret Præcidaneor. lib. 3. cap. 4.

Audita tandem voce Domini, milites stupidi) *Milites*, nobiles, vasalli, & Aulici, Ritter / & vsitatius in abstracto die Ritterschafft / qui & *Tyroneos* Fabariēsi cap. 8. Britto Synonymis;

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites,
Atque Neoptolemus, nouus est regnator in illis.

Poeta Grammaticus à Balbo laudatus;

Miles pungit equum, sed index indicat æquum.

In Hym-

In Hymno Ecclesiastico de visitatione B. Mariæ Virginis;

Milesq. sui Domini *Præsentiam dum agnoscit*
Tripudiando suscipit. Loquitur de Ioanne Baptista

in vtero matris Elizabethæ exsultante ad aduentum Mariæ Iesum Dominum gestantis. Eodem modo interpretandus Fulbertus Carnotensis in Hymno Paschalis quo canit;

Ipsum canendo supplices *Regem precemur milites,*
Vt in suo clarissimo *Nos ordinet Palatio.*

Respicit enim ad milites Palatinos siue Aulicos.

Quam Deo ille subarrauerat) Balbus Catholico; *Subarrare, quasi latenter arram dare.* In Historia S. Agnetis; *A nullo subarrauit me Dominus meus Iesus Christus.* Sæpè in Iure Canonico. Vide Glossas ad Fabarien f. cap. 8.

Solebant fratres eum cognominare Ingenitum) Latinius & elegantius vocauissent *Cæsarem.* Non. Marcellus; *Cæsares dicti, qui cæsa matre nascuntur.* Isidorus lib. 9. cap. 3. *Cæsar dictus, quod cæso mortuæ matris suæ vtero prolatus eductusque fuerit.* Aut, si ab hoc tamquam Imperatorio ac Regio nomine abstinere voluissent, *Cæsonem.* quo nomine dictum, qui ex vtero matris exsectus, scribunt Festus, Val. maximus, & Plinius lib. 7. cap. 9. *Cæso,* Alamannis Vßschindling. *Ingenitus* Græcis Αλόχευτος.

Collectaque continuo facta) In Brachylogo; *Collecta est deuota oratio continens necessaria: & est melior oratio post Pater noster.*

Polymitare) πολυμιτίζειν. *Polymita vestis* multis variiq; coloris filis contexta & variegata apud Iul. Pollucem. Glossatores Latini in huius vocis etymologia mirum in modum nugantur.

Camera sua dispensiones eius ferre non posset) *Camera* pro conclaui, in quo thesaurus seruatur & custoditur, Schatzkammer. Andreas in c. 1. §. *si quis vero,* de *pac. iur. fir.* verbum esse ait iuris Feudorum. In Donation. Constantini, *Ciuitatem Neapolitanam pro camera Imperii reseruauit.* Einhardus in vita Caroli M. circa fin. Et hæc *Camera* intellegenda suprà cap. 1. vbi Præsides Sueuiæ vocat *Camera nuntios.* Hinc *Camerarius,* thesaurarius, Rendtmeister / Camerer / Camerlengo Italis, *thresorier* Francis, *à rationibus* Suetonio, *arcarius gazæ* in lib. Ester cap. 3.

Roccos videlicet) Vox Alamannica, Rock / significans supremam vestem. Infra cap. 14. *Brachialeq. rocci subter caput reuoluens.* Et cap. 16. *Senes quosdam ad cingulum barbatos Monachicis indutos roccis nobiscum ingredi.* Ibidem, *Ad vrinam surrexit sine rocco & nudipes.* A Germanis accepere Græci. Codinus Curopalates de Offic. Constantinop. κατὰ τὸν ἰσωτερικὸν ἀλλάσσει ῥοῦχον ἕως ἐπάνω ὑελίνων μαργαριταρίων. Hinc ei dem ῥουχαρεῖον, vestiarium.

Et Camisias) *Vocamus, quod in his dormimus in camis, id est in stratis nostris,* Isid. Etymol. lib. 19. cap. 22. *Cama, lectus breuis, Papia.* Et ex eo Balbus Catholico, *Cama, genus lecti breuis & circa terram, quod & Cama, atis inuenitur in Ambrosio de officiis.* Paulus Diaconus Epitoma Festi; *Supparus, vestimentum puellarum lineum, quod & subucula, id est camisia, dicitur.* Britto Synonymis;

Interulam vel camisiam rem dicimus vnam;
Additur his alias subitura subicula vestes.

Alamannis corrupta voce Hemmet / solemni more mollientibus priscam pronuntiationem, quæ erat Chamit / sicut *Cassus,* pro quo & *Cattus* dixere, mutarunt in *Hessus, Chunus in Hunnus,* & id genus sexcenta, Cui mori argumenta diximus ad Tyrolem.

Gallice

Gallice rustice dixit, kalt kalt est) *cald cald*, id est calidum calidum. *Rustice*, quia vrbaniores dicebant *Chault*, vt & hodie. Rusticitatem hanc retinent Allobroges, qui se *Romanos* vocant, vt supra dictum. Vnde & lingua eorum *Romanica* vocatur. Hoc eodem cap. *Acriter in vtrumque Teutonice & Romanice inuectus est. Teutonice*, id est Alamannice siue Germanice in suum domesticum: *Romanice*, id est Sabaudice siue Gallice in Gallum mendicum. Infra capit. 16. Otto Imperator, *Ottonem Ducem assistentem arridens et bon man habere Romanisce dixit*, quod est bonum mane. Rhætica quoque lingua interdum *Romanica* dicitur. & habent hæ quorundam communionem vocabulorum, vt horum ipsorum *kalt* & *man*, pro quibus elegantiores Italorum *caldo* & *mattina*, Francorum *Chaut* & *Main* vsurpant, Alamannis prorsus contrario sensu *kalt* notat frigidum. Consimilem iocum duorum itinerantium, Germani & Itali, quos tempore hiberno idem hospitium, idem quoq; lectus pro more Germanorum coniunxerat, in Facetiis nescio cuius legimus.

Eya mi Domine seuere, tute es corniculum abmorderes) Quid hoc? An legend. *auriculam*? quoniam sequitur: *Plures quam ego nunc illum viri infringeret*, scilicet alapas. Notum est etiam, illo sæculo scelerosis post auricularum abscissionem verbera siue flagra impacta. Num eo alluditur? An prouerbii speciem prætulit apud Alamannos? Quale est illud, quo vtitur Dietmarus Gezzer, Equestris ordinis homo, & Philippi Imperatoris Palatinus, in quodam carmine, quod exstat in multotiens laudato à me Musico Aulicorum libro.

Die die Lüte da grüssen in der massen/alß der vns Christ verricht/
Ihr Herzen müssen Kranus nagen.

An ergo Kranus nagen est *corniculam abmordere*, si ita scripsit Ekkehardus?

Vt talis factura vir) *Facturam* pro creatura dixere veteres: pro natura, vt hoc loco accipit Ekkehardus, nusquam alibi à me lectum.

Magistro multa rogante) pro, multum valde, more Virgiliano. Sic infra capit. 12. *Loca Abbatibus à Karulo decreta multa reluctatus EKKEHARDVS retinuit*.

Casulas sericas) Balbus Catholico: *Casula dicitur vulgo planeta Presbyteri, quia instar paruæ casæ totum hominem tegit*. Idem alibi: *Item planeta Græce, Latine dicitur casula, quia totum tegit & signat charitatem*. Videndus Burckardus capit. 1. Isidorus libr. 19. capit. 24. circa fin. Belethus de Diuin. off. Durandus in Rationali.

Alba) Papias Gloss. *Alba, vestis sacerdotalis linea & stricta, quæ Camisia dicitur, & podoris, & talaris, & subucula*. Burckhardus Casuum cap. 1.

Dalmaticam) Isidorus Etymolog. libr. 19. capit. 22. *Dalmatica vestis primum in Dalmatia prouincia Græcia texta est, tunica sacerdotalis candida cum clauis ex purpura*. Durandus & Belethus.

Acutia sua versipelli) *Acutiam* dixit pro astutia. Infra capit. vndecimo: *Qui astu suo semper tuas exuperauit acutias*. Et capit. 16. *Qui te acutiis suis à bono auertere moliuntur*. Ruodmannus Abbas epistol. ad Ekkehardum Palatinum: *Miror amicum meum ad omnia acutissimum*, &c. In veteri Glossario: *Capitalior, id est acutior non est quam luxuriosus in factis suis perpetrandis, quomodo perficiat, quia innumeras vias coitus excogitat*. Papias Gloss. *Capitalis, acutus, versutus superbus*.

Hominem ad omnia auersatiuum) Versutum & astutum, quem mox appellat,

pellat, qui omnia *auersare* id est auertere & declinare versute possit.

Apparuerunt Duci) Ita recte & Latine appellat, quam Barbari *Ducissam*. Ruodmannus Abbas epist. ad Ekkehardum *Ductricem*. Balbus Catholico: *Ducella, parua Dux, vel Ducis filia.*

In Curte sua) Aula, Curia, à la court an jhrem Hoff. In Lege Alamannor. capit. 28. *in curte Ducis*, quod in Lege Baioarior. *in curia Ducis*. *Cohors* & *Chors* Latinis numerum hominum significat vno aliquo loco congregatorum. Apud Ciceron. act. in Verrem 5. nisi me memoria fallit, pro coetu hominum aliqua de causa sociatorum. Franci exinde, vt nostra fert opinio, *curtem* velut *chortem* dixere, familiam, etiam Aulicam. neque non & Aulam ipsam atque Palatium κυρτὴν χώραν. A Francis mutuati sunt Græci. Exempla collegit Nic. Rigaltius in Lexico. *Cortinary* & *Cortelini* pro Aulicis *Courtisans*, qui curiæ seu corti Principis addicti sunt, *Cohortales* in L. *omnes omnino*, C. *Qui militare poss.* lib. 12.

Susurria) ἀπὸ τοῦ susurros. Balbus Catholico: *Hoc susurrium, murmur, latens locutio.* Vetus interpres Iobi capit. 4. *Et quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrii eius.* Ita ibi legunt Auctor Mamotracti, quo libro glossas conscripsit in vniuersa Biblia, Balbus Catholico, Nestor Nouariensis, & alii Grammatici. Ruodmannus Abbas Augiensis epistol. ad Ekkehard. *Nouissima illa in aures susurria Dominæ Ductrici effuderat.* Cunrad. Fabariensis capit. 11. *Susurria ipsorum vana.* vbi tamen MSS. codd. *Susurra* legunt. Ad eamdem faciem *murmuria* conformauit Ekkehard. supra capit. 1. *Surgunt igitur ab æmulis illius murmuria.* Quo & S. Benedictus Abbas vtitur regulæ suæ capit. quinto, vt referunt MSS. ex eoque deductum *murmuriosus*, quo idem Abbas vsus capit. 4.

Ratis donariis eam pacificauit) Sic infra c. 11. *De scriniis Regum sexaginta argenti librarum rata pondera.*

Si laicus laicum, vt idipsum iuridicialiter proloquar, inuolauerit) *Inuolare* iuris verbum est, & infra in Leg. Alamannorum sæpe occurrit pro rapere ac furari. Lexic. Græco Lat. κλέπτης, *fur, inuolator*, κλέπτω, *furo, inuolo*. Philoxenus Gloss. *Inuolat*, κλέπτει. Alamannis insfen. Corn. Fronto, siue is sit Arusianus Messus, in Elocut. exemplis: *Inuolat, qui in die venit: Surripit clam, id est furtiue.* Et hoc sensu *à vola*, quæ est medietas palmæ, deducit Seruius in Virgil. Hadvviga vero alio sensu & vsurpauit & exposuit ipsamet, quo nimirum Nonius interpretatur his verbis: *Inuolare est irruere, insilire, aut à volatu, aut à vola, media manu, dictum.* Et capit. 2. *Inuolare, irruere, euolare, vel insilire, vel inuadere.* Vtuntur Plautus Amphitr. Terentius Enuch. Lucillius libr. 30. Cicero de Orat. & *à volatu* deducunt Grammatici.

Ambulatorem valde decibilem & alacrem) *Ambulator*, equus, qui *tolutarius* Senecæ, *gradarius* Lucillio, *asturco* Plinio, cui mollis alterno crurum explicatu glomeratio est, Zelter/ Alamannis quasi Tolnter / *Tolutarius*, mutato *t*. in *z*. more illis consueto, de quo in glossis ad Walafrid. capit. 4. Porro *ambulatorem*, esse equum tolutarem, fidem faciunt Hispani, quibus retenta voce *cauallo amblador* dicitur. Supra capit. 1. *Sternatur ambulatrix mea*, die Zelterin. Et infra ait Milo Elevvangensis Abba; *Quamuis equus in cibo non sit licitus, ambulatorem meum prius vellem Monachus meus ederet obediendo*, &c. Et capit. 15. *Ambulator, cui ipse insederat, alacritatem equorum post se sentiens caput*
sementiens exultare cœpit.

In

IN CAPVT XI.

Vt capellæ semper immanens, summis dexter esset consiliis) *Capellani*, scribæ, secretarii, & arcanorum Imperii amministri. Hinc capit. 16. *Ekkehardus notularum peritissimus pene omnia hac eisdem notauit in tabula verbis*, &c. in Colloquio nimirum inter Ottones patrem & filium habito. Sic Einhardus Caroli M. Imperatoris Cancellarius vocatur *Archicapellanus* in Chronico Swartzahensi, id est Princeps Scribarum. Sic Theodorici Veronensis Principis Scriba, apud Waltherum Eschelbachium part. 3. Heldenbochi.

Das leß ein glehrter Mann.
Vffsprang vngetrieben
Deß Herren Cappellan.
Er nam den Brieu behende
Da er jhn ane sah
In sine beyde Hände
Lesende er da sprach.

Notkerus Balbulus, an Wernherus, de Gestis Caroli M. libr. primo, cap. 4. *De pauperibus supradictis quendam optimum dictatorem & scriptorem in capellam suam assumpsit.*

Et ipse eam accipere ingratus non esset) Ingratus, nolens, inuitus. Vox Plautina & Terentiana.

Voce Magistri coloratus) in ruborem datus, pudoratus, vt Barbari loquuntur. Alamannis eadem notione entfärben / de hominibus pudefactis. Hinc *pudoricolor* dicta rubens aurora à Næuio in Alceste apud A. Gellium lib. 19. cap. 7.

Rerum Domini) Imperatores, Ottones, sc. Pater & filii. Frequenta ta phrasis mediæ ætatis scriptoribus. Notauit Fr. Iuretus Miscellan. in Symmachum.

Vnus ex vobis non est missus) Missi dicebantur, qui ad inquirendum perspiciendumq; ab Imperatore legabantur, num probe sese haberent Clerici aut Monachi, quos hodie *Visitatores* vocant. Vide Gloss. in Walafrid. cap. decimo septimo.

Quorum similes inter suos nunquam similabit) Vgutio Gloss. *A similis dicitur similare, id est, facere similem, vel esse, vel repræsentare.* D. Vigilius libr. 4. contra Eutych. *Neq; in aliquo nobis poterat similari, si non id, quod ipsi sumus, in se ipso dignaretur accipere.*

Scriptorum digiti) libri digitis exarati. Sic Ekkehardus in Salomone: *Cum omnis orbis Cisalpinus Sintrammi digitos miretur*, id est, libros ab eo scriptos. Petrarcha Famil. epist. libr. 9. ep. 5. *Familiaris illum meus scripsit, iuuenis digiti quam ingenii melioris.*

Veniunt in pyrale) Hypocaustum, quæ nunc *stuba conuentualis*. Infra cap. 16. *In capitulo incusatus.* &c. *At Ruomo surgens Decano quidem non iubente, flagello fratrum, quod cominus pendebat, modeste sumpto maximos illi ictus infregit.* Capitulum celebrabatur in stuba conuentuali: flagellum autem pendebat in pyrali. Infra eod. capit. 16. *Signum pulsatur ad capitulum, ibi iussu Abbatis iuuenis ille ad columnam pyralis ligatus acerrime virgis caditur.* Supra capit. tertio: *Rapto flagello fratrum, quod pendet in pyrali, deforis accurre.* Ex quibus patet, verum esse, quod diximus, *pyrale* esse stubam conuentualem, non *refectorium*, in quo cibum sumebant:

mebant: non *scriptorium*, in quo studebant, quæ tria hypocausta expressis ac distinctis verbis separat EKKEHARDVS. Alioqui generatim significat stubam quamcunque, quæ *pyre*, id est igne calefit, Franci *poile*. Vlpianus videtur *diatam hypocauston* appellasse. Verba sunt in L. 55. §. 3. D. *de legat.* libr. 3. *Lignis legatis, quod comburendi causa paratum est continetur, siue ad balinei calefactionem, siue diatarum hypocaustorum solebat vti.* Quo loco *balineum* est, quod Ekkehardus hic vocat *lauatorium*.

Et in eo lauatorium] Quid? in pytaline lauatorium? Apage rem inauditam; & nostro periculo lege, *& inde lauatorium, nec non & proximum pyrali scriptorium.* *Lauatorium* vocat, quod Græcis proprie ὑπόκαυστον, Ciceroni *vaporarium*, Senecæ *sudatorium*, locus vbi sicco calore cietur sudor, Badstuben. Cæteroquin *lauatorium* est, quæ Ciceroni *lauatio*, A. Gellio & Ekkehardo supra capit. 10. *lauacrum*, Græcis λουτρὸν & νυμφαῖον, balneum in quo madide lauamus, Italis etiam *lauacro*. Et visuntur ambo lauatoria sæpe coniuncta apud Alamannos, quibus præter hæc & alia lauationum genera in vsu. I. *Tholus*, Tholen/θόλος, locus concameratus & ære inductus, in quo aqua igne supposito, dum lauatur, calefit. Cuiusmodi *tholi* passim apud eos in ædium inferiorum angulis conspiciuntur, retinentque nomen Græcum vetus. Et quis scit, annon vsus eius ex Græcia ad nos per milites nostros bellorum sacrorum, quos vocant, peruenerit? II. *Solium*, quod appellat Corn. Celsus, in quo siue in balneis, seu extra, sedentes lauabantur, πύελος & Nicandro [illegible], vt volunt. *Caldarium* Vitruuio, quod nomen Itali & Hispani retinent: illi *Caldaro*, hi *Caldera* nominitantes. Huius apud Alamannos vsus nullus, præterquam in thermis: sed eo nomine intellegunt aënum in lauatorio. Nec audiendi, qui volunt esse id, quod Ekkehardus supra capit. 10. *vas lauacri*, Alamanni Zuber appellant, mutato *t.* in *z.* quasi *tuber*, quod ex ligno fiat tuberum. Nam hoc vnius hominis capax est, illud complurium: hoc ex ligno, illud ex ære: hoc extra sudatorium, illud etiam in sudatorio positum. III. siue Πυριατήριον siue θόλος ξηρὸς, vt nuncupatur ab Alexandro Aphrodisiensi, in quo vel titionibus inclusis vel lateribus ignitis positis sicco calore sudatur, Wannenbad. Hæc de *lauatoriis* ὡς ἐν παρόδῳ, & quantum instituti nostri fuit. Sequitur in Ekkehardo.

Ad nonales fratrum biberes) Supra *nonalem ceruisiam* dixit. An ergo & hic legend. *bieres*, Bier? An *nonales biberes* vocat haustus vespertinos, Abendtrunck? Vide quæ diximus ad cap. 9.

Dictante legationis suæ breuem) Brieb. Balbus Catholico: *Breue pro literis, quod & breuis inuenitur. vnde Breuiarium, locus vbi reponuntur vel reportantur breuia. Breuigerulus, baiulus & portator breuium.* Lexic. Græco-Lat. Πιττάκιον, *pittacium, breuis.* Lampridius in Alexandro Seuero: *Milites suos sic vbique sciuit, vt in cubiculo haberet breues, & numerum, & tempora militantium.* D. Benedictus Abbas Regul. capit. 32. *Ex quibus* (substantiis) *Abbas breuem teneat, vt dum sibi in ipsa adsignata, &c. sciat quid dat & quid recipit.*

In Capitular. Caroli M. cap. *Qualiter precep. Domin. &c. De rebus, quæ Hildegarda Regina tradita fuerunt, volumus, vt fiant descripta breues, & ipsa breues ad nos fiant adducta.*

Cum vitro puræ potionis) Meracæ, non lymphatæ. Ergo & Alamanni quondam vina sua aquis miscuere, sicut Itali, Galli, Hispani hodie.

Audiunt Reges rogationes & Ascensionem Magontiæ acturos) Gregorius Turonensis: *Rogationes, quas ante Ascensionis Dominicæ triumphum celebra-*

lebramus. Burchardus Wormatiensis lib. 13. c. 7. ex Concil. Aurelianensis can. 6. *Cumq; Dominus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annua celebritatis venerunt, vt per Galliarum prouincias ante Ascensionis Domini diem celebrarentur.* Eadem Iuo Carnotensis Decreti part. 4. capit. 40. Ekkehardus Minimus Decanus in Vita Notkeri Balbuli cap. 21. de Ratperto: *Dictauerat etiam litanias, quas Ecclesia canit per totum orbem in diebus Rogationum.* Vnde *sollemnes litania* vocantur Bedæ, Vsuardo & Adoni Treuerensi in Martyrologiis. Fiunt autem in hebdomade Inuentionis S. Crucis, quæ Alamannis Crützwochen / institutæ primum à Mamerco Viennensi Episcopo, teste Auito in Homel. Concil. Aurelianens. can. 23. & Sidonio Apollinari libr. quinto, epistol. 14. vbi videndus Ioh. Sauaro, vir plurimæ lectionis & ingenii elegantissimi.

Neophitorum) In 4. MSS. perseueranter scriptum est nephicorum, & apud Theodorum in Vita Magni *neophicus.* Quam esse huius æui scripturam docet nos Balbus in Catholico scribens: *Neos componitur cum phicos, quod est fides, & dicitur hic neophicus Graece, id est nouellus, nouicius, rudis, fidelis vel nuper renatus. vel componitur à neos & phico, quod est quaro, quasi nouus quasitor,* &c. Eadem inscita & *idolothicum* scripsere, teste eodem Balbo. Et legis tu Lector, ac risum premis? Quin ploramus insanam superiorum sæculorum ignorantiam & extremissimam barbariem, & grati simus lucis auctori in tanta luce.

Decretis interesse) *Decreta* pro loco & conuentu, in quo aliquid deliberatur ac decernitur, iudicium, comitium. Hinc statim subiicit: *Cum autem colloquio inito varie hinc inde res traheretur.*

Eulogium hoc Monachi esurientis) *Eulogium* ἀντὶ τοῦ *elogium*, id est prouerbium, responsum. Est namque prouerbialis locutio: *Si calceus diuiditur, nemo calceatur.*

IN CAP. XIII.

QVÆ *dictans & medens insigniuerat*) id est, insigniter fecerat.

Et quædam susceptacula Regum) Formulas *suscipiendi* siue excipiendi aduentantes Imperatores & Reges. Cuiusmodi Augientibus suis aliquot dictasse Walafridus legitur, quorum nonnulla apud nos sunt. Et hæc susceptacula infra c. 16. sic περιεργάζεται: *Parantur in aduentum illorum* (Imperatoris & Imperatricis filiiq; illorum) *multimoda laudum recens dictatarum,* (à Notkero scilicet) *caterarum vt solet rerum copiosa impendia.*

In aphorismis medicinalibus) MSS. *anforismis* conformiter legunt. quæ videtur fuisse illius æui scriptura: qua forma in hoc eodem scriptore & *langena*, vel corruptius *languena* in MSS. obseruauimus & *thensaurus.*

Mulierculæ cuiusdam Cameralis) Italis *Camariera*, Kammermagt / puella amanuensis. In veteri Gloss. Franco-Lat. *Chanberiere, pedisca, causia, catausia.* Monstra vocabulorum, & quibus coniectandis Oedipo aliquo opus

Karrinas tot ferre non potero) Melius alii, *Carinas*, id est conuicia & maledicta, quæ in me dicturi essent homines, si te hoc pacto ad manes mitterem. Balbus Catholico: *Carinare, arguere, vel conuiciari, vel illudere. Carinator, conuiciator & maledictor.*

IN CAP. XIIII.

DECLAMATORIS, *vt Apostolus tales vocat, Propheta*) 1. ad Corinth. 14. ver. 7. vbi verbum προφητεύειν non significat futura prædicere, sed arcana DEI effari, diuinas res aut Prophetarum scripta tractare. Quo in sensu ab Hebræis quoque נבא ponitur 1. Paralipomen. 25. versicul. 1. Ratio est, quoniam Prophetarum interpretes proxime ad eorum, quos interpretantur, diuinationem videntur accedere. Idem Paulus ad Timoth. 1. Cretensium προφήτην vocat Epimenidem, non quia futura, sed quia certa veraque dixerit. Etiam Athenienses, diuinos suos sacerdotes appellasse *Mantes*, id est vates, scribit Cicero.

Animas hominum carissime appreciatas) Balbus Catholico: *Appreciari, existimare, precium determinare.* Vetus Interpres Zachariæ capit. 1. *Decorum precium, quo appreciatus sum ab eis.*

Fœminas nudatas aquis immergi impudicis oculis curiosi perspiciant) Viden' tu Episcopum Constantiensem ea exercuisse in territorio Abbatis S. Galli, quæ sunt meri imperii, vt est *probatio per aquam*, qua fœminarum de veneficio suspectarum nocentia probabatur? Quæ si supernatarent, reæ iudicabantur: sin mergerentur, absolutæ dimittebantur. De qua probatione multi multa scripsere, & notæ sunt Scribonii Ewichiique conflictationes. Alamanni eam procedē diviam iam pridem non ambulant, & sine errore, quomodo mihi persuadeo.

Brachialeque rocci) Manuales tunicæ siue manicas. Sic enim interpretor *brachiale*, illam nimirum tunicæ partem, quæ est ab humero vsque ad manum.

At illi disloqui eum putantes) *Disloqui* proprie incogitanter & imprudenter loqui, verreden: hic est inepte fabulari, Alamannis töppelen/ quod furiosorum & ægrororum, vnde & *ægrorum somnia* in prouerbium abierunt, quod recitat Petronius. Supra semel atque iterum habuimus *discredere* pro non credere.

IN CAPVT XV.

SARACENOS, *quorum natura est in montibus multum valere*) Anne ex illis fuere, qui Burgundiæ partem occuparunt, vnde in has Alamanniæ oras excursiones fecerint? Vide cap. 5. in fin. Mihi videntur Vngarorum reliquiæ fuisse, quos ille sui oblitus *Saracenos* vocat vulgi appellationem secutus, non animi sui sententiam, quam expressit supra capit. decimo. Ita nostrum vulgus eas latronum cohortes, qui cum liberis & vxoribus Europam peruagantur, *Zigarenos* appellat, qui in his ipsis Alamanniæ montibus & siluis latitantes multa mala perpetrant. Vide Gloss. in Hepidannum.

Ab Henrico Duce Saltzburgis doctrinis studere ab Karolo postulatus) Quonam Carolo? An Carolo cognomento Crasso Alamannorum Rege & Imperatore Romanorum? Vix puto. Nam Henricus Dux fuit Baioariæ, Ottonis I. Imperatoris frater, qui longo post tempore vixit.

More Romano officia apud nos mutari solent) Apud Romanos enim officia erant annalia, veluti Consulum, Interregum, Prætorum, Ædilium, &c.

Circa villam Wilaham) Oppidum *Wilam* in Turgouia, tunc temporis

Toggeburgensium Comitum sedes, nunc Abbatis S. Galli Præpositura, cui torus subest Comitatus ille quondam illustrissimus. Fabariensi *VVilo*, Latinis nihil aliud est quam *Villa.* quam appellationem & alia oppida fortita sunt à vulgo, nomẽ appellatiuum vt hodie ita olim vsurpanre pro proprio, die Statt/ Stattlüth/ &c. Hinc oppidum Imperiale in Sueuia coniũctim à posterioribus appellari coepit *VVilerstat*, quum initio *VVila* & *VVilere* diceretur, hodie in matriculis Imperii & Recessibus Comitiorum Weil.

IN CAPVT XVI.

N*IHIL capitale absque eius nutu faciat*) Nullum negotium magnum aut arduum, quodue rem monasterii attingat. *Capitale*, præcipuum ac magnum. Infra hoc cap. *Nihilque capitale absque eius nutu & Ekkehardi Notkeriq, consilio ageret.*

Inter tot canutos) Vel canos & ætate albicantibus graues crinibus, vel caluos. Gloss. Franco-Lat. *Chaun, Canutus.*

O fortunatam Galli me Consule Cellam) Conuenientius dixisset, *me Præsule*, vt in illo versu Theodorici Abbatis in monasterio S. Trudonis; ----*Fit nummis Præsul & Abba.* Porro versum Ciceronis refert Didius in orat. Sallustii nomine in Ciceronem scripra.

O fortunatam natam me Consule Romam.

Concambio) permutatione, ἀντιλλάγματι. Supra cap. 1. *In colle concambii*, &c. & alibi persæpe. Eius formulas in Chartarum centuria complures produximus. *Concambiare*, permutare. Supra eod. cap. 1. *Goldaban etiam, quam concambians* &c. Philoxenus Gloss. *Cacumbeat*, διαλλάσσει. Casaubonus in Apule. & Heraldus in Aduersar. emendant, *Cambiat.* Nos minus discedentes à cusa lectione legerimus, *Concambiat.* Pro quo & *concambire* in vsu, & simplex *cambire.* Gloss. Franco-Lat. *Changier, cambire. vnde hoc cambium; & cambitor, incitor, & compositum concanbium.* Lex. Greco-Lat. Ἀντιλλάττω, *submuto, cambio.* Balbus Catholico; *Cambio facit campsi, campsu supinum. v. in o. fit campso, are, id est frequenter cambire. & inde campsor*, wechsler. Vffingus Monachus Werrinensis in Vita S. Idæ lib. 2. cap. 1. *A quo Abbas Regiam curtem aliis repensis possessionibus iuxta legalem cambiebat ritum.* Videndus Priscian. lib. 10.

Exiliauerat) Dositheus lib. 3 *A quo exiliatus est*: In Vita S. Iohannis Apostoli, quæ apud nos est MS. *Domitianus eodem anno, quo iussit S. Iohannem exiliari, a Senatu Romano interfectus.* Pari forma *consiliare* dixit supra.

Nudis tabulis) In quibus nulli pirgi, calculi, aut tesseræ: sed lapillulis duntaxat aut virgulis minutatim concisis colluderent. Quos ludos vocant *duodecim scruporum*, Zwelfftemaal; *nouem scruporum*, Nüntemaal; *lupum*, Wolffspil; *ouem*, Schaaffspil. Nec prohibentur pueris in scholis & Monasteriis etiam hodie.

Auibus captoriis) Aucupibus, quibus alias aues persequimur, Baitzer. Ergo aucupium scholasticis potest permitti. Et vulgatus ille versiculus; *Per pisces & aues multi periere scholares*; non de aucupio intellegendus, sed vero heluatione & ἀσωτίᾳ.

Pura de spelta dederat grana) *Spelta*, Latinis *far*, Grecis ζέα. Dionys. Halicarnassæus l. 2. τῷ φαῤῥεῖ, ὃ καλοῦμεν ἡμεῖς ζέαν. Qui cũ cõsentit Asclepiades' Medic⁹ apud Galenũ κατὰ τόπους l. 9. φάρος (ingens,) ὃ καλοῦσι ζέαν, ἀληλεσμένην. vbi insup Galliç ꝓpriũ

frumenti genus asserit. Et D. Hieronymus in 4. cap. Ezechielis; ζέαν sive ζειάς, *nos velfar, vel gentili Italiæ Pannoniæque sermone spicam speltamque dicimus.* Recte, *gentili.* Et perdurat nomen adhuc, apud Germanos & Pannonios Spelt / Italos atque Hispanos *spelta.* Q. Soranus epist. ad Cleopatram; *Pane levi facto de spelta,* &c.

Pura grana) Nullo admisto vel secali vel auena, **luter Kernō** / purum frumētum. *Grana* his scriptoribus, quod Alamannis *kerno,* vt Chartarum exempla docent.

Spicarium) Quemadmodum à granis *granarium,* ita à spicis deduxere *spicarium,* **Spicher** / locus vbi frumentum reponitur & conditur. Lege Salica tit. 18. §. 2.

Domesticatus) Feræ naturæ, sed mansuefactis: qualia in Principum Aulis solent haberi animantia.

Absque beneficiis multis) feudis, quæ præstare Abbas cogebatur ab Imperatore, quibus suapte nollet concedere. *Beneficium* sæpius quam feudum dixere isti scriptores.

Egressus in auditorio eum salutat) Supra cap. 11. *Abbas in auditorio debilis residens, introductis quidem eis assurgit.* Ergo *auditorium,* **die Audients / oder Verhörstuben.** Cæterum pro Ecclesia ponitur, vbi conuenitur ad audiendum verbum diuinum. D. Vigilius Martyr lib. 4. aduersus Eutych. *Iccirco cohortatione fratrum in auditorio domi Dei nostri considerandas & refutandas suscepi.*

Bene mansionatum hospitaliter tractari) Præparari ei egregium coenaculum, vbi liberaliter habeatur. *Mansio,* coenaculum, conclave, καταλύειν, vbi quis manet. *Mansionare,* habitationem constituere, concedere. Fabariensis cap. 18. *Viciniorē cæteris Palatio Regali māsionē dari sibi præcepit.* In Histor. Apollonii Tyrii, cuius interpretē sunt qui Symphosium an Symphosianū quemdā faciāt; *Tunc Rex festinus iussit ei assignari aulam vbi digne quiesceret.* Pro, *aulam,* in MS. Lipsensi, quē Gothofred. Iungermānus, elegans & doctus iuuenis, ab se collatum mihi legendum dedit, legitur *mansionem.* Vera lectio fuit, *assignari in aula mansionem, vbi,* &c.

Neminem cucullatum) Monachum, qui & *Cucullarius.* Notkerus Balbulus Præfat. Sequentiarum ad Luituuardum Vercellensem Episcopum; *Notkerus Cucullariorum S. Galli nouissimus.*

Cedamus angelo Imperij) Nuntio, legato, misso Imperatoris. Lexic. Græco-Lat. Ἄγγελος, *nuncius, nunciator, renūciator.* Ammonius περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων, Ἄγγελος, πᾶς ὁ ἀγγέλλων τα ἔξωθεν.

Pugno illum in timpus validissime percussit) Sic omnes libb. vett. Grammaticos sequitur, qui *timpus* per *i.* pro parte capitis scribendum esse censent, quos vero reprehendit Vgutio. Et Nestor Nouariensis Lexic. *Tempus item pars capitis est, quod ab indoctis timpus enunciatur.*

Si Sandrato per manus suas, quod æquiuoco accidit, accidat) παρονομασία, qua alluditur ad nomina *Sandrati* & *Sathanæ,* quæ ille vocat *æquiuoca.*

Scutella hæc magis liceret) pro, Scutellas, Alamannis detorta voce **schüssel** / Italis *scodella.* συνεκδοχικῶς pro ferculis posuit.

Quaternionem omnem seriem Sandrati tenentem) In Vitis Patrum li. 4. de S. Siluano & eius discipulo Marco; *Ingressus cellam Marci inuenit quaternionem, quem eadem hora inchoauerat, in quo literam o. faciebat: & audita voce senis non fixit nec gyrauit calamum vltra, vt impleret & concluderet literam quam in manu habebat.* Vide Ermentrici Supplementum Vitæ S. Magni c. 16.

In

IN BVRKHARDI CASVS.

CAPVT I.

AB *Ottone Imperatore legitime inuestitus) Inuestire*, confirmare & stabilire aliquem in rei possessione cuipiam oblata, donata, tradita. Exempla passim obuia sunt, quum maxime in Chartar. Centuria, sub tit. De benef. & feudis. Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri cap. 4. *Annuens votis inuestitum cum sociis remisit*. Fabariensis cap. 12. *Abbatia Principaliter suscepit inuestituram*. Burckhardus infra cap. vlt. *A Philippo Rege imperiali sceptro honorifice huius Abbatiæ regimine inuestitus est*.

Cottidianam ipsorum annonam) Annona dibus alicui destinatus, vt in Monasteriis & Xenodochiis mos est. In Vitis Patrum lib. 4. *Rogo vos vt nesciat meus Abbas: de annona mea modicum panis do vobis & aquam*. Sed tritior Monachis nostris *prabenda quam annona* vox, quæ notant idem, vt infra cap. 6. & 10. in Vita Findani cap. 9. & in Ephemeridib. pluries.

IN CAPVT II.

D*ORMITIONEM S. Iohannis*) obitum, κοίμησιν. Can. 23. Concil. Antiocheni; μετὰ κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου, post obitum quiescentis, id est eius qui præcessit. *Dormire*, κοιμᾶν, mori, familiare Sacræ Scripturæ verbum.

IN CAPVT. III.

D*E Kerhardo Abbate*) Ita omnes libb. vett. At sunt qui *Gerardum*, quiue *Ekkerhardum* indigitent.

Inbeneficiauit) à Monasterio abalienauit, & aliis in *beneficium*, h.e. feudum concessit ac tribuit. Sigebertus Chron. A. D. 1007. *Valentianas Balduino Comiti beneficiauit*. Burkhardus seipsum explicans mox; *Laicos*, inquit, *quos auxiliares sui sceleris inuenit, multis beneficiis & donis ditauit*. Ibidem; *Res Ecclesiæ inbeneficiauit*. Et statim; *Mutzo quibusdam Nobilibus acceptum inbeneficians, ipsis, quia fideliter ei adhaserant, cum absque heredibus moreretur, vt de manu Abbatis eadem beneficia suscipiant, contulit. Cum his & aliis multis beneficiis Kerhardus nostrum locum deprauasset* &c. Infra cap. 4. *Omnia antiquitus inbeneficiata exosus plurima de his sua diligentia ad se retraxit*. Pro quo cap. 11. *infeodare* dixit. *Beneficiati*, vasalli.

Fanda & nefanda) Per fas & nefas. Balbus Catholico; *Fandus, quod quis debet fari, & dicitur à for*.

IN CAPVT IIII.

P*Ii mandritæ studio æstuans*) boni Pastoris. Walafridus in Vita S. Ochmari capit. 1. *Boni mandritæ studium in ipso executus* &c. Quibus qui præerant, *Archimandritæ* dicti, quos Epiphanius in Panario interpretatur *Monasteriorum patres*, id est Abbates. Vgutio Gloss. *Archimandrita, pastor ouium: per translationem dicitur quandoque de pastoribus spiritualibus*. Ekkehardus Minimus in Vita Nockeri cap. 2. *Sub Archimandrita, qui tunc loco huic præerat, nomine Grimaldo Abbate*. Quo sensu L. *reddentes honorem*, §. 2. C. *de summ. Trinit. & fid. Cathol.* & Nouel. 5. cap. 7. Vadianus putat dictos ἀπὸ τῶν μανδρῶν, id est à speeubus cauernisque, à quibus primi ferme

Mona-

Monachi habitarunt. Graeci enim *μάνδρας* vocant speluncam. Verius Budaeus veteres secutus à grege Monachorum, cui ceu *mandra*, id est, ouili, praesint pastores Abbates. Quippe Latinis quoque *mandra* pro grege, vt Iuuenali Satyr. 3. & Martiali lib. 5. Brito Synonymis;

Custodes ouium nos dicimus epiliones,
Archimandritas dices hos esse vocatos.

Videndus Nicolaus Serarius Notis ad S. Bonifacii epistol. 99.

IN CAPVT VI.

VINVM & *oblatas*) Oflaten / sunt panes rotundi ἄζυμοι, quos olim in Ecclesia offerebant Christiani ἐν ταῖς ἀγάπαις, vt loquitur B. Iudas Apostolus. Quos si consecrabant, *hostia* dicebantur; si ἀγάπαις τιθέμενοι, & benedictos distribuebant in fratres, *eulogiae*, à posterioribus *oblatae* ab offerendo. Iso de Miracul. S. Othmari lib. 1. ca. 3. *Quadam panis rotula, quae vulgo oblata dicuntur.* Frequens eatum apud Alamannos, sed in vsum profanum, confectio, retinentque nomen antiquum. Exempla in Ephemerid. Hepidannus in Vita Wiboradae lib. 1. cap. 24. *oblationes* vocat vasa sacra, quibus in offerendo sacrificio vtuntur.

IN CAPVT VII.

DOMINO *Marquardo & filio suo Luitoldo Duce sibi Ducatum praebentibus*) se comitantibus. Balbus Catholico; *Ducatus, ductus, vel guida.* Alanus in Anticlaudiano;

Ducatu summi Regis conscendit in arcem,

Benedictus Magister; *Id est ductione, sed errauit ibi in syllaba* &c. Alioqui *ducatus* significat defensionem in via per alicuius territorium. Vide gloss. ad Fabarienſem cap. 8.

In castro Sigmaringen) Nunc Simeringen / Comitum Hohenzolleranorum sedes: non à Cimbris dicta, vt nonnulli opinantur, sed à *Sigmaro* quodam eius fundatore. An eundem auctorem, an vero cognominem habuit *Sigmariswang* in Turgouia quondam dictum, quod nostrati vulgo Sübertwangē.

Quandam munitionem nomine Cratzaniam) vel *Crassaniam*, nunc Crätzeren.

Luitoldus) Baro de *Regensperg*, vt infra vocatur. Quibus Baronibus à populo Tigurino propter tyrannidem pulsis, Regenspergium in Praefecturam suae Reipub. redigitur à Tigurinis, à quorum ciuitate abest miliario Heluetico, oppidum paruum & angustum, sed natura loci munitissimum, in quo duo memorabilia, quod plateas habet nullas (aedes enim omnes in gyro exstructae pro muris sunt) & quod vnâ portâ clauditur.

Huius loci Aduocatus) Schirm oder Castenvogt. Vel inuitis Episcopis & Abbatibus Regum Franciae, & post ibi Imperatorum Germanorum cura & vigilantia *Oeconomi* dabantur, &, vt vulgo vocantur, *Vicedomini*, qui earum rerum, quae ad vitae alimoniam & reditus ecclesiasticos pertinebant, sedulam curam gererent. Ea aetas *Aduocatos* appellauit, nostri Alamanni Vogt / ex Latino deducta voce *ὑπ' ἀγωγὴν*, vt ad Tyrolem à nobis demonstratum. In Instrumento quodam Bertholdi Ducis Zaringiae; *Thuregini loci legittimus Aduocatus, quod Kast voget dicitur.* Sic *Ecclesiae Aduocatus* dicitur Imperator Romanus

mus etiam hodie. His enim verbis in auguratione Electoribus fidem suam obstringit; daß wir in zeit solcher unser Keiserlichen würden/ ampts unnd regierung der Christenheit / unnd den Stuel zue Rohm/ auch Bäpstliche Heilichkeit/ unnd die Christliche Kirchen/ als derselben Aduocat, zue guetem bevelch/ schutz und schirm haben &c. Cæterum huius loci, id est Monasterii S. Galli, nunc temporis *Aduocati* sunt quatuor Heluetiorum Pagi; Tigurum, Lucerna, Suicium, Glarona. Quorum vices gerit ille, quem quot bienniis alternantes mittunt, Capitaneus, qui Wile in Comitatu Toggenburgensi residet.

In valle nomine Herburg) In *valle sc. Rheni*, quæ tempore Ottonis Imperatoris à quibusdam Monachis dicebatur *Ringau*, sicut ex vetustis Tabulis clare patet. Nostratibus Alamannis Rhinthal. *Herburg*, nunc Herbrugg/Schobingerorum S. Galli patriciorum prædium. Castri vero huius ab Vdalrico Abbate constructi ne vestigium quidem potuimus obseruare, loco vel diligentissimo à nobis considerato. Verisimile tamen est, eo loci fuisse, vbi sunt ædes Schobingerorum.

Marchionem Bertholdum) de Zæringen, eius nominis II. Rudolphi Pseudo-Regis, quem Burckhardus nominat, gener, Bertholdi III. pater. Huius III. vidimus Diploma, in quo ita scriptum erat: *Ego Berchtoldus de Zaringen, Dux & Rector Burgundiæ, Dei & Imperiali gratia, Thuregini loci legitimus Aduocatus, quod Kastvoget dicitur: Venerabili Vualthero prædicti loci Præposito, cunctisque cōfratribus eius* &c. Datæ litteræ Anno II. Vrbani Tertii, Anno XXXV. Friderici Barbarossæ, An. Domin. MCLXXXVII. Ergo non hic, vt Stumpfius contendit, sed pater eius Ruodolphi Regis gener, Friburgum apud Nuichthones fundauit, si veræ sunt rationes, quæ ex versibus putantur, qui visuntur Friburgi:

Anno milleno, centeno, bis quoq; deno
Friburg fundatur; Bertholdus Dux dominatur.

Indifferenter enim à scriptoribus nunc *Dux* appellatur, nunc *Marchio*.

In seruitiu sumptum) Balbus Catholico; *Seruitium, ius vel actus seruientium velmunus*. Nam quot officia in monasterio, tot erant & seruitia. Hinc legimus in Anniuersariis Monasterii; *Pertinet ad seruitium Abbatis, Decani, Præpositi, Cellerarii, Camerarii*, &c. Et habebant inter se dies distinctas, quibus hic vel ille ministraret, id est res fratribus in hoc vel illo anniuersario legatas quotannis suppeditaret, vt sunt *vina, panes, pisces, carnes, oua, pulli, gallinæ, velecnes, gaucwische, casei, poma, pyra, lunula, oblata*, & eius generis alia. Hæc vocabant illi *seruitia*, quod reditus isti seruiantur, vt loquuntur, h. e. ministrentur ab his, quos diximus, officialibus. Supra hoc cap. *De aliquibus vsuariis fructibus ipsis fratribus nostris ad seruitium* &c. Videndus Conrad. Fabariensis cap. 4.

Cysos lampadum) *Cyphos*, id est scutula.

Hittingen) Yttingen in Turgouia, olim castellum, quod possidebant Nobiles quidam, quos infra cap. 9. appellat *homines liberos*, die Freyen von Yttingen/ à quibus castellum illud acquisiuit Werinherus Abbas, inque ius eius Monasterii redegit, quod hodie in affluenti rerum statu florens celebratur. Vide infra cap 9.

Agen-

Agennum) Agaunum, S. Moritz in Wallis/ quod olim Alamannis Ageth.

Aliquibus fisci hominibus captis) sc. Imperialis siue Regii, cuius homines nunc *Fiscales*, interim *Fiscalini* dicuntur, mancipia propria fisci, quæ Abbas Vdalricus pro Imperatore Henrico tenebat: Ekkehardus vero Augiensis, qui à partibus Rudolphi contra Henricũ stabat, in captiuitatem abduxit. Cęterum de mancipiis fiscalinis alio loco à nobis commodius dicetur in libris de seruitute Germanorum antiqua & noua, si Deus coepta fortunauerit.

Nobili milite Folknando) Comite Toggenburgio, qui aliis *Folkhardus*.

Munitiunculam prope Duram fluuium) Quam Vdalricus *Durnuart* appellauit. quod nominis, vbi hostium potita est, amisit, à Lutoldo Ekkehardi Abbatis Augiensis fratre *Lutoldesburgi* nuncupationem sortita. Incolis Lütisburg/Fabatiensi cap. 14. *Lutensburg*.

Quidam Comes Burkhardus nomine) Comes videlicet de Nellenburg, frater eorundem Ekkehardi Abbatis & Lutoldi Comitis. Qui *Comitatus Nellenburgius* nunc euectus est in *Lantgrauiatum*, & à patre Ferdinando Archiduce relictus filio Andreæ Austriaco Cardinali & Episcopo Constantiensi. Ab cuius obitu ad fratrem peruenit Carolum Burgouiæ Marchionem.

In Primarchatum suum ducens) An legend. *Patriarchatum*, ex compendio scripturæ? An *Primarchatus* vocem noue & hibride finxit, sicut alius quidam *Ministeriarchis*? de qua Balbus Catholico: *Ministeriarches, princeps ministerii. Ab archon, quod est princeps, componitur cum ministerium.* Eadẽ fictione *Archidux* à Germanis dicitur, & *amphisepire* legitur in Hymno quodam Ecclesiastico, pro circumsepire.

IN CAPVT VIII.

FIDELES *inter se possessiones nostras diuidebant)* *Fideles* sunt Principis alicuius subiecti ingenui atque liberi, qui feudo accepto in Domini fide ac clientela sunt; vicissimque suam ei fidem præstiterunt, quomodo in Iure Feudor. lib. 2. tit. 5. & alibi traditur. Quo facit, quod ICti *feudum* dictum volunt *à fidelitate* vel *à fide*, quam vasallus Domino præstare tenetur & Itali *fede* appellant. Cuius ἐτύμου auctor est Obertus homo Italus lib 2. Feudor. tit. 3. ca. 2. in fin. quem communiter sequuntur Doctores. *Fideles*, inquam, quos *à feudo* propius deducta voce *Leudes* siue *Leodes* nominatos volunt ab Aimoino, Fredegario, & aliis Historicis, *Leaulx* siue *Loyalx* à Francis, quasi veteres dixerint *Leolds* ἀντὶ τοῦ *Feolds*. Quod mihi neque verum videtur neque verisimile. Nam *Leudes*, & ex affinitate vocalium *Leodes*, pura puta vox Germanica est non *à feudo* detorta, vt illi falluntur, verum à Leut/ quod significat *homines*. Vnde nonnulli scriptores pro *leudes* maluerunt Latine dicere *homines*, quum de vasallis loquuntur; & *hominium*, seu, quod idem est, *homagium facere*, pro, fidem præstare Domino. Quos & ipsi Franci lingua vernacula sunt imitati. Neque etiam iidem sunt *Leaulx* & *Loyalx*: quorum illud origine Francicum est, id est Germanicum, ex nomine Leut/ tantumque illis tribuitur, qui fidem alicui iurarunt; hoc vero prouinciale, id est Latinum, mutato legis vocabulo in *loy*, quemadmodum *fidei* in *foy*. Quę vtriusque vocis noua est cum scriptura tum pronunciatio. Nam veteres scribebant *loi* & *foi*, pronuntiabant vt Græci *οι* diphthongum. Ex quo pronuntiatu ab Latinis formata sunt *leüdum* & *feüdum*, quæ posterioribus, ex illa corrupta pronuntiatione an affinitate vocalium dicam, *leodum* & *feodum*. Vt nunc, dum calamum

premo,

premo, fere incipiscat oriri dubitatio, à Germanis acceperint Galli anne Latinis *Leudium* originem, qua appellatione prisci nostri maiores non simpliciter homines, sed eos innuebant, qui communitati alicui lege erant adstricti, hoc est ciues. Vnde fors est vt *Leodio* ciuitati Belgicæ nomen, ea ratione quam supra de *Villa* attulimus. Et habent sane, vt Hebræi & Græci, ita Latini quoq; multas cum Germanis voces communes. Igitur illa. Nūc quæ supra diximus, vera esse vincemus verbis fidelitatis, quæ leguntur in Titletonio, quo in libro ius feudale Anglorum exponitur, lib. 2. capitul. 1. in hunc modum; *Ieo deueign vostre home de ceo iour enauant de vie, & de membre, & de terrene honor, & a vous fera. foial & loial, & foy vous portera des tenemens qui ieo claim de tener de vous, salue le foy que ie doy a nostre seignor le Roy*. In quibus verbis *loy* fidem exprimit, *foial & loial* fidelem & legalem, id est qui secundum fidem ac legem facit. *home* hominem siue leudem. Ex quibus intellegitur, cur cap. seq. Vdalricus Baro de Gameringen & Ruodolphus Comes de Pfulmendorf *fideles* appellentur *Ecclesiæ*, quia scilicet Aduocatiam monasterii ab Abbate in feudum pro se posterisque suis acceperunt. Alioqui *fideles* generatim dicuntur omnes Principum subiecti, qui fidem ei adstrinxerunt, in eiusque ditione domicilia possident, vt exsertim in d. tit. 5. scriptum est. Et confirmat illa formula, qua etiamnum Imperator Romani Imperii subditos compellat; Unserm unnd des Reichs Lieben unnd getrewen/ id est *dilecto & fideli*. Et Dominus quidam in Historia S. Deicoli; *Ite cum festinatione, & si quis illum fidelium meorum capere possit, sine mora castretur*, pro, subditorum meorum. Vtuntur plerique Historici mediæ ætatis.

Ministeriales) Homines liberi, qui Principi alicui ministrant, Edildegin/ Edelknecht/ Dienstman/ Amptman siue Amptleut/ Ambacht priscis Celtis. Iul. Cæsar lib. 6. de Bel. Gall. *Ita plurimos circum se ambactos clientesque habet*, id est, vt BVRCKHARDVS noster loqueretur, *ministeriales fideles que*. Philoxenus Gloss. *Ambactus*, δοῦλος μισθωτός, ὃς Ἐπιδηλος, ait, id est ministerialis. Itaque apud PAVLVM DIACONVM in epit. Festi ex schedis P. Stephani legend. *Ambactus apud Ennium lingua Gallica seruus dicitur*, id est, ministerialis.

Et hæc est vera certaque huius nominis notio, quam vero Grammatici isti, vt ingenue fatear quod sentio, non bene percepere, quod liceat pace Illustrissimorum virorum Anton. Augustini & Ios. Scaligeri indicasse. Interdum *Ministeriales* dicuntur omnes homines nobiles Principis alicuius fideles & subiecti. Hinc illa formula, qua nonnulli Principes adhuc vasallis suis scribentes vtuntur, Unserm Edelknecht. BVRCKHARDVS cap. seq. *Sed quia insolentiæ ministerialium resistere semper studuit, plura ex ipsorum impedimento, quæ ad Claustri sui vtilitatem spectare possent, pratermisit*. Et Cap. 12. *Heinricus de Klingen communi consensu omnium fratrum ac ministerialium & totius populi assensu substitutus est*. Contrad. Fabariensis capit. 8. *Abbas seniorum fratrum postposito consilio, sed ministerialibus magis assentiens, qui potentiam dicti Ducis formidabant*. Et cap. 10. *Ad minuendum debitum Ecclesiæ yocatis ministerialibus, fratribusque conuocatis* &c. Cap. 13. pereleganter & dilucide; *Ministeriales huiusmodi verborum aggredi attemptabat* (Abbas) *schematibus; O præclarissimi milites B. Galli, vos prosapia generis & nobilitas ac magnificentia Ecclesiæ magnificauit, imo & ipsa in vobis magnificatur & in filiis vestris. Prouidendum est vestra, vt credo, & nobilitati & propagini* &c. Vide eumdem alibi, tum ca. 11. & Animaduersion. nostras ad Tyrolem.

T Optimos

pellat, qui omnia *auersare* id est auertere & declinare versute possit.

Apparuerunt Duci) Ita recte & Latine appellat, quam Barbari *Ducissam*. Ruodmannus Abbas epist. ad Ekkehardum *Ductricem*. Balbus Catholico: *Ducilla, parua Dux, vel Ducis filia.*

In Curte sua) Aula, Curia, à la court an ihrem Hoff. In Lege Alamannor. capit. 28. *in curte Ducis*, quod in Lege Baioarior. *in curia Ducis*. *Cohors* & *Chors* Latinis numerum hominum significat vno aliquo loco congregatorum. Apud Ciceron. act. in Verrem 5. nisi me memoria fallit, pro coetu hominum aliqua de causa sociatorum. Franci exinde, vt nostra fert opinio, *curtem* velut *chortem* dixere, familiam, etiam Aulicam, neque non & Aulam ipsam atque Palatium οὐκ ἐπιχωρεῖ. A Francis mutuati sunt Græci. Exempla collegit Nic. Rigaltius in Lexico. *Cortinarij* & *Cortelini* pro Aulicis *Courtisans*, qui curiæ seu corti Principis addicti sunt, *Cohortales* in L. *omnes omnino*, C. *Qui militare poss.* lib. 12.

Susurria) ἀντὶ τοῦ susurros. Balbus Catholico: *Hoc susurrium, murmur, latens locutio.* Vetus interpres Iobi capit. 4. *Et quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrii eius.* Ita ibi legunt Auctor Mamotracti, quo libro glossas conscripsit in vniuersa Biblia, Balbus Catholico, Nestor Nouariensis, & alii Grammatici. Ruodmannus Abbas Augiensis epistol. ad Ekkehard. *Nouissima illa in aures susurria Domina Ductrici effuderat.* Cunrad. Fabariensis capit. 11. *Susurria ipsorum vana.* vbi tamen MSS. codd. *Susurra* legunt. Ad eamdem faciem *murmuria* conformauit Ekkehard. supra capit. 1. *Surgunt igitur ab æmulis illius murmuria.* Quo & S. Benedictus Abbas vtitur regulæ suæ capit. quinto, vt referunt MSS. ex eoque deductum *murmuriosus*, quo idem Abbas vsus capit. 4.

Ratis donariis eam pacificauit) Sic infra c. 11. *De scriniis Regum sexaginta argenti librarum rata pondera.*

Si laicus laicum, vt idipsum iuridicialiter proloquar, inuolauerit) *Inuolare* iuris verbum est, & infra in Leg. Alamannorum sæpe occurrit pro rapere ac furari. Lexic. Græco Lat. κλέπτης, *fur, inuolator*, κλέπτω, *furo*, *inuolo*. Philoxenus Gloss. *Inuolat*, κλέπτει. Alamannis insten. Corn. Fronto, siue is sit Arusianus Messus, in Elocut. exemplis: *Inuolat, qui in die venit: Surripit clam, id est furtiue.* Et hoc sensu *à vola*, quæ est medietas palmæ, deducit Seruius in Virgil. Hadvviga vero alio sensu & vsurpauit & exposuit ipsamet, quo nimirum Nonius interpretatur his verbis: *Inuolare est irruere, insilire, aut à volatu, aut à vola, media manu, dictum.* Et capit. 2. *Inuolare, irruere, euolare, vel insilire, vel inuadere.* Vtuntur Plautus Amphitr. Terentius Enuch. Lucillius libr. 30. Cicero de Orat. & *à volatu* deducunt Grammatici.

Ambulatorem valde decibilem & alacrem) *Ambulator*, equus, qui *tolutarius* Senecæ, *gradarius* Lucillio, *asturco* Plinio, cui mollis alterno crurum explicatu glomeratio est, Zelter / Alamannis quasi Tolutter / *Tolutarius*, mutato *t.* in *z.* more illis consueto, de quo in glossis ad Walafrid. capit. 4. Porro *ambulatorem*, esse equum tolutarem, fidem faciunt Hispani, quibus retenta voce *cauello amblador* dicitur. Supra capit. 1. *Sternatur ambulatrix mea*, die Zelterin. Et infra ait Milo Elevvangensis Abba: *Quamuis equus in cibo non sit licitus, ambulatorem meum prius vellem Monachus meus ederet obediendo*, &c. Et capit. 15. *Ambulator, cui ipse insederat, alacritatem equorum post se sentiens caput concutiens exultare cœpit.*

IN CAPVT XI.

V*T capellæ semper immanens, summis dexter esset consiliis*) *Capellani*, scribæ, secretarii, & arcanorum Imperii amministri. Hinc capit. 16. *Ekkehardus notularum peritissimus pene omnia hæc eisdem notauit in tabula verbis*, &c. in Colloquio nimirum inter Ottones patrem & filium habito. Sic Einhardus Caroli M. Imperatoris Cancellarius vocatur *Archicapellanus* in Chronico Swartzahensi, id est Princeps Scribarum. Sic Theodorici Veronensis Principis Scriba, apud Waltherum Eschelbachium part. 3. Heldenbochi.

Das lest ein glehrter Mann.
Vffsprang vngetrieben
Deß Herzen Cappellan.
Er nam den Brieu behende
Da er jhn ane sah
In sine beyde Hände
Lesende er da sprach.

Notkerus Balbulus, an Wernherus, de Gestis Caroli M. libr. primo, cap. 4. *De pauperibus supradictis quendam optimum dictatorem & scriptorem in capellam suam assumpsit.*

Et ipse eam accipere ingratus non esset) *Ingratus*, nolens, inuitus. Vox Plautina & Terentiana.

Voce Magistri coloratus) in ruborem datus, pudoratus, vt Barbari loquuntur. Alamannis eadem notione entfärbet / de hominibus pudefactis. Hinc *pudoricolor* dicta rubens aurora à Næuio in Alceste apud A. Gellium lib. 19. cap. 7.

Rerum Domini) Imperatores, Ottones, sc. Pater & filii. Frequenta phrasis mediæ ætatis scriptoribus. Notauit Fr. Iuretus Miscellan. in Symmachum.

Vnus ex vobis non est missus) *Missi* dicebantur, qui ad inquirendum perspiciendumq; ab Imperatore legabantur, num probe sese haberent Clerici aut Monachi, quos hodie *Visitatores* vocant. Vide Gloss. in Walafrid. cap. decimo septimo.

Quorum similes inter suos nunquam similabit) Vgutio Gloss. *A similis dicitur similare, i. d est, facere similem, vel esse, vel repræsentare.* D. Vigilius libr. 4. contra Eutych. *Neq; in aliquo nobis poterat similari, si non id, quod ipsi sumus, in se ipso digna retur accipere.*

Scriptorum digiti) libri digitis exarati. Sic Ekkehardus in Salomone: *Cum omnis orbis Cisalpinus Sintrammi digitos miretur*, id est, libros ab eo scriptos. Petrarcha Famil. epist. libr. 9. ep. 5. *Familiaris illum meus scripsit, iuuenis digiti quam ingenii melioris.*

Veniunt in pyrale) Hypocaustum, quæ nunc *stuba conuentualis*. Infra cap. 16. *In capitulo incusatus*. &c. *At Ruomo surgens Decano quidem non iubente, flagello fratrum, quod cominus pendebat, modeste sumpto maximos illi ictus infregit.* Capitulum celebrabatur in stuba conuentuali: flagellum autem pendebat in pyrali. Infra eod. capit. 16. *Signum pulsatur ad capitulum, ibi iussu Abbatis iuuenis ille ad columnam pyralis ligatus acerrime virgis caditur.* Supra capit. tertio: *Rapto flagello fratrum, quod pendet in pyrali, desoris accurre.* Ex quibus paret, verum esse, quod diximus, *pyrale* esse stubam conuentualem, non *refectorium*, in quo cibum sumebant.

mebant: non *scriptorium*, in quo studebant, quæ tria hypocausta expressis ac distinctis verbis separat EKKEHARDVS. Alioqui generatim significat stubam quamcunque, quæ *pyre*, id est igne calesit, Franci *poile*. Vlpianus videtur *diatam hypocauston* appellasse. Verba sunt in L. 55. §. 3. D. *de legat*. libr. 3. *Lignis legatis, quod comburendi causa paratum est continetur, siue ad balinei calefactionem, siue diatarum hypocaustorum solebat vti.* Quo loco *balineum* est, quod Ekkehardus hic vocat *lauatorium*.

Et in eo lauatorium] Quid? in pyraline lauatorium? Apage rem inauditam; & nostro periculo lege, *& inde lauatorium, nec non & proximum pyrali scriptorium*. *Lauatorium* vocat, quod Græcis proprie ὑπόκαυστον, Ciceroni *vaporarium*, Senecæ *sudatorium*; locus vbi sicco calore cietur sudor, Badstuben. Cæteroquin *lauatorium* est, quæ Ciceroni *lauatio*, A. Gellio & Ekkehardo supra capit. 10. *lauacrum*, Græcis λουτρὸν & νυμφαῖον, balneum in quo madide lauamus, Italis etiam *lauacro*. Et visuntur ambo lauatoria sæpe coniuncta apud Alamannos, quibus præter hæc & alia lauationum genera in vsu. I. *Tholus*, Tholen / θόλος, locus concameratus & ære inductus, in quo aqua igne supposito, dum lauatur, calesit. Cuiusmodi *tholi* passim apud eos in ædium inferiorum angulis conspiciuntur, retinentque nomen Græcum vetus. Et quis scit, annon vsus eius ex Græcia ad nos per milites nostros bellorum sacrorum, quos vocant, peruenerit? II. *Solium*, quod appellat Corn. Celsus, in quo siue in balneis, seu extra, sedentes lauabantur, πύελος & Nicandro δροίτη, vt volunt. *Caldarium* Vitruuio, quod nomen Itali & Hispani retinent: illi *Caldaro*, hi *Caldera* nominitantes. Huius apud Alamannos vsus nullus, præterquam in thermis: sed eo nomine intellegunt aënum in lauatorio. Nec audiendi, qui volunt esse id, quod Ekkehardus supra capit. 10. *vas lauacri*; Alamanni Zuber appellant, mutato n in r, quasi *tuber*, quod ex ligno fiat tuberum. Nam hoc vnius hominis capax est, illud complurium: hoc ex ligno, illud ex ære: hoc extra sudatorium, illud etiam in sudatorio positum. III. siue Πυριατήριον siue θόλος ξηρὸς, vt nuncupatur ab Alexandro Aphrodisiensi, in quo vel titionibus inclusis vel lateribus ignitis positis sicco calore sudatur, Wannenbad. Hæc de *lauatoriis* ὡς ἐν παρόδῳ, & quantum instituti nostri fuit. Sequitur in Ekkehardo.

Ad nonales fratrum biberes) Supra *nonalem ceruisiam* dixit. An ergo & hic legend. *bieres*, Bier? An *nonales biberes* vocat haustus vespertinos, Abendtrunck? Vide quæ diximus ad cap. 9.

Dictante legationis suæ breuem) Brieff. Balbus Catholico: *Breue pro literis, quod & breuis inuenitur. vnde Breuiarium, locus vbi reponuntur vel reportantur breuia. Breuigerulus, baiulus & portator breuium.* Lexic. Græco-Lat. Πιττάκιον, *pittacium, breuis.* Lampridius in Alexandro Seuero: *Milites suos sic vbique sciuit, vt in cubiculo haberet breues, & numerum, & tempora militantium.* D. Benedictus Abbas Regul. capit. 32. *Ex quibus* (substantiis) *Abbas breuem teneat, vt dum sibi in ipsa adsignata, &c. sciat quid dat & quid recipit.*

In Capitular. Caroli M. cap. *Qualiter præcep. Domin. &c. De rebus, quæ Hildegardæ Reginæ traditæ fuerunt, volumus, vt fiant descripta breues, & ipsa breues ad nos fiant adducta.*

Cum vitro puræ potionis) Meracæ, non lymphatæ. Ergo & Alamanni quondam vina sua aquis miscuere, sicut Itali, Galli, Hispani hodie.

Audiunt Reges rogationes & Ascensionem Magontiæ acturos) Gregorius Turonensis: *Rogationes, quas ante Ascensionis Dominicæ triumphum celebra-*

lebramus. Burchardus Wormatiensis lib.13.c.7.ex Concil. Aurelianensis can. 6. *Cumq; Dominus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerunt, vt per Galliarum prouincias ante Ascensionis Domini diem celebrarentur.* Eadem Iuo Carnotensis Decreti part. 4.capit.40. Ekkehardus Minimus Decanus in Vita Notkeri Balbuli cap.21. de Ratperto: *Dictauerat etiam litanias, quas Ecclesia canit per totum orbem in diebus Rogationum.* Vnde *sollemnes litaniæ* vocantur Bedæ, Vsuardo & Adoni Treuerensi in Martyrologiis. Fiunt autem in hebdomade Inuentionis S. Crucis, quæ Alamannis Crützwochen / institutæ primum à Mamerco Viennensi Episcopo, teste Auito in Homel. Concil. Aurelianens. can. 23. & Sidonio Apollinari libr. quinto, epistol. 14. vbi videndus Ioh. Sauaro, vir plurimæ lectionis & ingenii elegantissimi.

Neophitorum) In 4. MSS. perseueranter scriptum est nephicorum, & apud Theodorum in Vita Magni *neophicus.* Quam esse huius æui scripturam docet nos Balbus in Catholico scribens: *Neos componitur cum phicos, quod est fides, & dicitur hic neophicus Græce, id est nouellus, nouicius, rudis, fidelis vel nuper renatus. vel componitur à neos & phico, quod est quæro, quasi nouus quæsitor,* &c. Eadem inscita & *idolothicum* scripsere, teste eodem Balbo. Et legis tu Lector, ac risum premis? Quin ploramus insanam superiorum sæculorum ignorantiam & extremissimam barbariem, & grati simus lucis auctori in tanta luce.

Decretis interesse) *Decreta* pro loco & conuentu, in quo aliquid deliberatur ac decernitur, iudicium, comitium. Hinc statim subiicit: *Cum autem colloquio inito varie hinc inde res traheretur.*

Eulogium hoc Monachi esurientis) *Eulogium* ἀντὶ τῦ *elogium*, id est prouerbium, responsum. Est namque prouerbialis locutio: *Si calceus diuiditur, nemo calceatur.*

IN CAP. XIII.

QVÆ *dictans & medens insignierat*) id est, insigniter fecerat.

Et quædam susceptacula Regum) Formulas *suscipiendi* siue excipiendi aduentantes Imperatores & Reges. Cuiusmodi Augientibus suis aliquot dictasse Walafridus legitur, quorum nonnulla apud nos sunt. Et hæc susceptacula infra c.16. sic περιφράζονται: *Parantur in aduentum illorum* (Imperatoris & Imperatricis filiiq; illorum) *multimoda laudum recens dictatarum,* (à Notkero scilicet) *cæterarum vt solet rerum copiosa impendia.*

In aphorismis medicinalibus) MSS. *anforismis* conformiter legunt. quæ videtur fuisse illius æui scriptura: qua forma in hoc eodem scriptore & *langena,* vel corruptius *languena* in MSS. obseruauimus & *thensaurus.*

Mulierculæ cuiusdam Cameralis) Italis *Camariera*, Kammermagt / puella amanuensis. In veteri Gloss. Franco-Lat. *Chanberiere, pedisca, cansia, catansia.* Monstra vocabulorum, & quibus coniectandis Oedipo aliquo opus

Karrinas tot ferre non potero) Melius alii, *Carinas*, id est conuicia & maledicta, quæ in me dicturi essent homines, si te hoc pacto ad manes mitterem. Balbus Catholico: *Carinare, arguere, vel conuiciari, vel illudere. Carinator, conuiciator & maledictor.*

IN CAP. XIIII.

DECLAMATOR, *&, vt Apostolus tales vocat, Propheta*) 1. ad Corinth. 14. ver. 7. vbi verbum προφητεύειν non significat futura prædicere, sed arcana DEI effari, diuinas res aut Prophetarum scripta tractare. Quo in sensu ab Hebræis quoque נבא ponitur 1. Paralipomen. 25. versicul. 1. Ratio est, quoniam Prophetarum interpretes proxime ad eorum, quos interpretantur, diuinationem videntur accedere. Idem Paulus ad Timoth. 1. Cretensium προφήτην vocat Epimenidem, non quia futura, sed quia certa veraque dixerit. Etiam Athenienses, diuinos suos sacerdotes appellasse *Mantes*, id est vates, scribit Cicero.

Animas hominum carissime appreciatas) Balbus Catholico: *Appreciari, existimare, precium determinare.* Vetus Interpres Zachariæ capit. 1. *Decorum precium, quo appreciatus sum ab eis.*

Fœminas nudatas aquis immergi impudicis oculis curiosi perspiciant) Viden' tu Episcopum Constantiensem ea exercuisse in territorio Abbatis S. Galli, quæ sunt meri imperii, vt est *probatio per aquam*, qua fœminarum de veneficio suspectarum nocentia probabatur? Quæ si supernatarent, reæ iudicabantur: sin mergerentur, absolutæ dimittebantur. De qua probatione multi multa scripsere, & notæ sunt Scribonii Ewichiique conflictationes. Alamanni eam procede diviam iam pridem non ambulant, & sine errore, quomodo mihi persuadeo.

Brachialeque rocci) Manuales tunicæ siue manicas. Sic enim interpretor *brachiale*, illam nimirum tunicæ partem, quæ est ab humero vsque ad manum.

At illi disloqui eum putantes) *Disloqui* proprie incogitanter & imprudenter loqui, verreden: hic est inepte fabulari, Alamannis töppelen/ quod furiosorum & ægrotorum, vnde & *ægrorum somnia* in prouerbium abierunt, quod recitat Petronius. Supra semel atque iterum habuimus *discredere* pro non credere.

IN CAPVT XV.

SARACENOS, *quorum natura est in montibus multum valere*) Anne ex illis fuere, qui Burgundiæ partem occuparunt, vnde in has Alamanniæ oras excursiones fecerint? Vide cap. 5. in fin. Mihi videntur Vngarorum reliquiæ fuisse, quos ille sui oblitus *Saracenos* vocat vulgi appellationem secutus, non animi sui sententiam, quam expressit supra capit. decimo. Ita nostrum vulgus eas latronum cohortes, qui cum liberis & vxoribus Europam peruagantur, *Zigarenos* appellat, qui in his ipsis Alamanniæ montibus & siluis latitantes multa mala perpetrant. Vide Gloss. in Hepidannum.

Ab Henrico Duce Saltzburgis doctrinis studere ab Karolo postulatus) Quonam Carolo? An Carolo cognomento Crasso Alamannorum Rege & Imperatore Romanorum? Vix puto. Nam Henricus Dux fuit Baioariæ, Ottonis I. Imperatoris frater, qui longo post tempore vixit.

More Romano officia apud nos mutari solent) Apud Romanos enim officia erant annalia, veluti Consulum, Interregum, Prætorum, Ædilium, &c.

Circa villam Wilaham) Oppidum *Wilam* in Turgouia, tunc temporis Tog-

Toggeburgensium Comitum sedes, nunc Abbatis S. Galli Præpositura, cui totus subest Comitatus ille quondam illustrissimus. Fabariensi *VVila*, Latinis nihil aliud est quam *Villa*. quam appellationem & alia oppida sortita sunt à vulgo, nomē appellatiuum vt hodie ita olim vsurpante pro proprio, die Statt/ Stattlüth/ &c. Hinc oppidum Imperiale in Sueuia coniūctim à posterioribus appellari coepit *VVilerstat*, quum initio *VVila* & *VVilero* diceretur, hodie in matriculis Imperii & Recessibus Comitiorum Weil.

IN CAPVT XVI.

NIHIL *capitale absque eius nutu faciat*) Nullum negotium magnum aut arduum, quod ne rem monasterii attingat. *Capitale*, præcipuum ac magnum. Infra hoc cap. *Nihilque capitale absque eius nutu & Ekkehardi Notkeriq. consilio ageret.*

Inter tot canutos) Vel canos & ætate albicantibus graues crinibus, vel caluos. Gloss. Franco-Lat. *Chanu, Canutus.*

O fortunatam Galli me Consule Cellam) Conuenientius dixisset, *me Præsule*, vt in illo versu Theodorici Abbatis in monasterio S. Trudonis; ---- *Fit nummis Præsul & Abba.* Porro versum Ciceronis refert Didius in orat. Sallustii nomine in Ciceronem scripta.

O fortunatam natam me Consule Romam.

Concambio) permutatione, ἀντάλλαγμα. Supra cap. 1. *In colle concambii*, &c. & alibi persæpe. Eius formulas in Chartarum centuria complures produximus. *Concambiare*, permutare. Supra eod. cap. 1. *Goldahan etiam, quam concambians* &c. Philoxenus Gloss. *Cacumbeat*, ἀλλάσσει. Casaubonus in Apule. & Heraldus in Aduersar. emendant, *Cambiat*. Nos minus discedentes à cusa lectione legerimus, *Concambiat*. Pro quo & *concambire* in vsu, & simplex *cambire*. Gloss. Franco-Lat. *Changier, cambire. vnde hoc cambium; & cambitor, incitor, & compositum concambium.* Lex. Greco-Lat. ἀνταλλάττω, *submuto, cambio*. Balbus Catholico; *Cambio facit campsi, campsu supinum. v. in o. fit campso, are, id est frequenter cambire. & inde campsor*, wechsler. VFfingus Monachus Wertinensis in Vita S. Idæ lib. 2. cap. 1; *A quo Abbas Regiam curtem aliis repensis possessionibus iuxta legalem cambiebat ritum.* Videndus Priscian. lib. 10.

Exiliauerat) Dositheus lib. 3 *A quo exiliatus est*: In Vita S. Iohannis Apostoli, quæ apud nos est MS. *Domitianus eodem anno, quo iussit S. Iohannem exiliari, a Senatu Romano interfectus.* Pari forma *consiliare* dixit supra.

Nudis tabulis) In quibus nulli pirgi, calculi, aut tesseræ: sed lapillulis duntaxat aut virgulis minutatim concisis colluderent. Quos ludos vocant *duodecim scruporum*, Zwelfftemaal; *nouem scruporum*, Nüntemaal; *lupum*, Wolffspil; *ouem*, Schaaffspil. Nec prohibentur pueris in scholis & Monasteriis etiam hodie.

Auibus captoriis) Aucupibus, quibus alias aues persequimur, Waitner. Ergo aucupium scholasticis potest permitti. Et vulgatus ille versiculus; *Per pisces & aues multi periere scholares*; non de aucupio intellegendus, sed vero heluatione & ἀσωτίᾳ.

Pura de spelta dederat grana) *Spelta*, Latinis *far*, Grecis ζέα. Dionys. Halicarnassæus l. 2. Ὁ φαῤῥὸς, ὃ καλοῦσιν ἡμεῖς ζέαν. Qui cū cōsentit Asclepiades' Medic⁹ apud Galenū κατὰ τόπους l. 9. φάρος (inquens,) ὃ καλοῦσι ζέαν, ἀπαλλαττομένην. vbi insup Galliæ ppriū

frumenti genus afferit. Et D. Hieronymus in 4. cap. Ezechielis; ζέα siue ζειὰς nos velsar, vel gentili Italia Pannoniaque sermone spicam speltamque dicimus. Recte, gentili. Et perdurat nomen adhuc, apud Germanos & Pannonios Spelt / Italos atque Hispanos spelta. Q. Soranus epist. ad Cleopatram; Pane leui facto de spelta, &c.

Pura grana) Nullo admisto vel secali vel auena, lauter kernō / purum frumētum. *Grana* his scriptoribus, quod Alamannis *kerno*, vt Chartarum exempla docent.

Spicarium) Quemadmodum à granis *granarium*, ita à spicis deduxere *spicarium*, spicher / locus vbi frumentum reponitur & conditur. Lege Salica tit. 18. §. 2.

Domesticatus) Feræ naturæ, sed mansuefactis: qualia in Principum Aulis solent haberi animantia.

Absque beneficiis multis) feudis, quæ præstare Abbas cogebatur ab Imperatore, quibus suapte nollet concedere. *Beneficium* sæpius quam feudum dixere isti scriptores.

Egressus in auditorio eum salutat) Supra cap. 11. *Abbas in auditorio debilis residens, introductis quidem eis assurgit.* Ergo *auditorium*, die Audientz / oder Verhörstuben. Cæterum pro Ecclesia ponitur, vbi conuenitur ad audiendum verbum diuinum. D. Vigilius Martyr lib. 4. aduersus Eutych. *Iccirco cohortatione fratrum in auditorio domi Dei nostri considerandα & refutanda suscepi.*

Bene mansionatum hospitaliter tractari) Præparari ei egregium coenaculum, vbi liberaliter habeatur. *Mansio*, coenaculum, conclave, οἴκημα, vbi quis manet. *Mansionare*, habitationem constituere, concedere. Fabariensis cap. 18. *Viciniore cæteris Palatio Regali māsionē dari sibi præcepit.* In Histor. Apollonii Tyrii, cuius interpretē sunt qui Symphosium an Symphosianū quemdā faciāt; *Tunc Rex festinus iussit ei assignari aulam vbi digne quiesceret.* Pro, *aulam*, in MS. Lipsensi, quē Gothofred. Iungermānus, elegans & doctus iuuenis, ab se collatum mihi legendum dedit, legitur *mansionem*. Vera lectio fuit, *assignari in aula mansionem, vbi*, &c.

Neminem cucullatum) Monachum, qui & *Cucullarius*. Notkerus Balbulus Præfat. Sequentiarum ad Luituuardum Vercellensem Episcopum; *Notkerus Cucullariorum S. Galli nouissimus.*

Cedamus angelo Imperij) Nuntio, legato, misso Imperatoris. Lexic. Græco-Lat. Ἄγγελος, *nuncius, nunciator, renūciator.* Ammonius περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων, Ἄγγελος, πᾶς ὁ ἀγγέλλων τι ἔξωθεν.

Pugno illum in timpus validissime percussit) Sic omnes libb. vett. Grammaticos sequitur, qui *timpus* per *i.* pro parte capitis scribendum esse censent, quos vero reprēhendit Vgutio. Et Nestor Nouariensis Lexic. *Tempus item pars capitis est, quod ab indoctis timpus enunciatur.*

Si Sandrato per manus suas, quod æquiuoco accidit, accidat) παρονομασία, qua alluditur ad nomina *Sandrati* & *Sathana*, quæ ille vocat *æquiuoca.*

Scutella hæc magis liceret) pro, Scutellas, Alamannis detorta voce schüssel / Italis *scodella.* συνεκδοχικῶς pro ferculis posuit.

Quaternionem omnem seriem Sandrati tenentem) In Vitis Patrum li. 4. de S. Siluano & eius discipulo Marco; *Ingressus cellam Marci inuenit quaternionem, quem eadem hora inchoauerat, in quo literam o. faciebat: & audita voce senis non fixit nec gyrauit calamum vltra, vt impleret & concluderet literam quam in manu habebat.* Vide Ermentici Supplementum Vitæ S. Magni c. 16. In

IN BVRKHARDI CASVS.

CAPVT I.

AB *Ottone Imperatore legitime inuestitus) Inuestire*, confirmare & stabilire aliquem in rei possessione cuipiam oblata, donata, tradita. Exempla passim obuia sunt, quum maxime in Chartar. Centuria, sub tit. De benef. & feudis. Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri cap. 4. *Annuens votis inuestitum cum sociis remisit.* Fabariensis cap. 12. *Abbatia Principaliter suscepit inuestituram.* Burckhardus infra cap. vlt. *A Philippo Rege imperiali sceptro honorifice huius Abbatia regimine inuestitus est.*

Cottidianam ipsorum annonam) Annona dibus alicui destinatus, vt in Monasteriis & Xenodochiis mos est. In Vitis Patrum lib. 4. *Rogo vos vt nesciat meus Abbas: de annona mea modicum panis do vobis & aquam.* Sed tritior Monachis nostris *prabenda quam annona* vox, quæ notant idem, vt infra cap. 6. & 10. in Vita Findani cap. 9. & in Ephemeridib. pluries.

IN CAPVT II.

DORMITIONEM *S. Iohannis*) obitum, κοίμησιν. Can. 23. Concil. Antiocheni; μετὰ κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου, post obitum quiescentis, id est eius qui præcessit. *Dormire*, κοιμᾶσθαι, mori, familiare Sacræ Scripturæ verbum.

IN CAPVT. III.

DE *Kerhardo Abbate*) Ita omnes libb. vett. At sunt qui *Gerardum*, quiue *Ekkerhardum* indigitent.

Inbeneficiauit) à Monasterio abalienauit, & aliis in *beneficium*, h.e. feudum concessit ac tribuit. Sigebertus Chron. A. D. 1007. *Valentianas Balduino Comiti beneficiauit.* Burkhardus seipsum explicans mox; *Laicos*, inquit, *quos auxiliares sui sceleris inuenit, multis beneficiis & donis ditauit.* Ibidem; *Res Ecclesia inbeneficiauit.* Et statim; *Mutzo quibusdam Nobilibus acceptum inbeneficians, ipsis, quia fideliter ei adhaserant, cum absque heredibus moreretur, vt de manu Abbatis eadem beneficia suscipiant, contulit. Cum his & aliis multis beneficiis Kerhardus nostrum locum deprauasset* &c. Infra cap. 4. *Omnia antiquitus inbeneficiata exosus plurima de his sua diligentia ad se retraxit.* Pro quo cap. 11. *infeodare* dixit. *Beneficiati*, vasalli.

Fanda & nefanda) Per fas & nefas. Balbus Catholico; *Fandus, quod quis debet fari, & dicitur à for.*

IN CAPVT IIII.

PI*i mandrita studio æstuans*) boni Pastoris. Walafridus in Vita S. Othmari capit. 1. *Boni mandrita studium in ipso executus* &c. Quibus qui præerant, *Archimandrita* dicti, quos Epiphanius in Panario interpretatur *Monasteriorum patres*, id est Abbates. Vgutio Gloss. *Archimandrita, pastor ouium: per translationem dicitur quandoque de pastoribus spiritualibus.* Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri cap. 2. *Sub Archimandrita, qui tunc loco huic praerat, nomine Grimaldo Abbate.* Quo sensu L. *reddentes honorem*, §. 2. C. *de summ. Trinit. & fid. Cathol.* & Nouel. 5. cap. 7. Vadianus putat dictos ἀπὸ τῶν μανδρῶν, id est à speculbus cauernisque, à quibus primi ferme

Mona-

Monachi habitarunt. Græci enim μάνδρας vocant speluncam. Verius Budæus veteres secutus à grege Monachorum, cui ceu *mandra*, id est, ouili, præsint pastores Abbates. Quippe Latinis quoque *mandra* pro grege, vt Iuuenali Satyr. 3. & Martiali lib. 5. Brito Synonymis;

Custodes ouium nos dicimus opiliones.
Archimandritas dices hos esse vocatos.

Videndus Nicolaus Serarius Notis ad S. Bonifacii epistol. 99.

IN CAPVT VI.

VINVM & *oblatas*) Oflaten / sunt panes rotundi ἄζυμοι, quos olim in Ecclesia offerebant Christiani ἐν ταῖς ἀγάπαις, vt loquitur B. Iudas Apostolus. Quos si consecrabant, *hostia* dicebantur; si ἀγάπαις ἐτίθεντο, & benedictos distribuebant in fratres, *eulogia*, à posterioribus *oblatæ* ab offerendo. Iso de Miracul. S. Othmari lib. 1. ca. 3. *Quædam panis rotula, quæ vulgo oblatæ dicuntur.* Frequens earum apud Alamannos, sed in vsum profanum, confectio, retinentque nomen antiquum. Exempla in Ephemerid. Hepidannus in Vita Wiboradæ lib. 1. cap. 24. *oblationes* vocat vasa sacra, quibus in offerendo sacrificio vtuntur.

IN CAPVT VII.

DOMINO *Marquardo & filio suo Luitoldo Duce sibi Ducatum præbentibus*) se comitantibus. Balbus Catholico; *Ducatus, ductus, vel guida.* Alanus in Anticlaudiano;

Ducatu summi Regis conscendit in arcem.

Benedictus Magister; *Id est ductione, sed errauit ibi in syllaba* &c. Alioqui *ducatus* significat defensionem in via per alicuius territorium. Vide gloss. ad Fabatiensem cap. 8.

In castro Sigmaringen) Nunc Simeringen / Comitum Hohenzolleranorum sedes: non à Cimbris dicta, vt nonnulli opinantur, sed à *Sigmaro* quodam eius fundatore. An eundem auctorem, an vero cognominem habuit *Sigmariswang* in Turgouia quondam dictum, quod nostrati vulgo Zůberwang?

Quandam munitionem nomine Cratzaniam) vel *Crassaniam*, nunc Crägeren.

Luitoldus) Baro de *Regensperg*, vt infra vocatur. Quibus Baronibus à populo Tigurino propter tyrannidem pulsis, Regenspergium in Præfecturam suæ Reipub. redigitur à Tigurinis, à quorum ciuitate abest miliario Heluetico, oppidum paruum & angustum, sed natura loci munitissimum, in quo duo memorabilia, quod plateas habet nullas (ædes enim omnes in gyro exstructæ pro muris sunt) & quod vnâ portâ clauditur.

Huius loci Aduocatus) Schirm oder Castenvogt. Vel inuitis Episcopis & Abbatibus Regum Franciæ, & postibi Imperatorum Germanorum cura & vigilantia *Oeconomi* dabantur, &, vt vulgo vocantur, *Vicedomini*, qui earum rerum, quæ ad vitæ alimoniam & reditus ecclesiasticos pertinebant, sedulam curam gererent. Ea ætas *Aduocatos* appellauit, nostri Alamanni Vogt / ex Latino deducta voce ὑπ' ἐφόρων, vt ad Tyrolem à nobis demonstratum. In Instrumento quodam Bertholdi Ducis Zaringiæ; *Thuregini loci legittimus Aduocatus, quod Kastvoget dicitur.* Sic *Ecclesiæ Aduocatus* dicitur Imperator Roma-

nus

mus etiam hodie. His enim verbis in auguratione Electoribus fidem suam obstringit; daß wir in zeit solcher vnser Keiserlichen würden / ampts vnnd regierung der Christenheit / vnnd den Stuel zue Rohm / auch Bäpstliche Heilichkeit / vnnd die Christliche Kirchen / als derselben Aduocat, zue gueter beuelch / schutz vnd schirm haben &c. Caeterum huius loci, id est Monasterii S. Galli, nunc temporis *Aduocati* sunt quatuor Heluetiorum Pagi, Tigurum, Lucerna, Suicium, Glarona. Quorum vices gerit ille, quem quot biennis alternantes mittunt, Capitaneus, qui Wile in Comitatu Toggenburgensi residet.

In valle nomine Herburg) In *valle sc. Rheni*, quae tempore Ottonis Imperatoris à quibusdam Monachis dicebatur *Ringau*, sicut ex vetustis Tabulis clare patet. Nostratibus Alamannis Rhintal. *Herburg*, nunc Herbruga/Schobingerorum S. Galli patriciorum praedium. Castri vero huius ab Vdalrico Abbate constructi ne vestigium quidem potuimus obseruare, loco vel diligentissimo à nobis considerato. Verisimile tamen est, eo loci fuisse, vbi sunt aedes Schobingerorum.

Marchionem Bertholdum) de Zaeringen, eius nominis II. Rudolphi Pseudo-Regis, quem Burckhardus nominat, gener, Bertholdi III. pater. Huius III. vidimus Diploma, in quo ita scriptum erat: *Ego Berchtoldus de Zaringen, Dux & Rector Burgundiae, Dei & Imperialis gratia, Thuregensis loci legitimus Aduocatus, quod Kastvogct dicitur: Venerabili Vualthero praedicti loci Praeposito, cunctisque cõfratribus eius* &c. Datae litterae Anno II. Vrbani Tertii, Anno XXXV. Friderici Barbarossae, An. Domin. MCLXXXVII. Ergo non hic, vt Stumpfius contendit, sed pater eius Ruodolphi Regis gener, Friburgum apud Nuichthones fundauit, si verae sunt rationes, quae ex versibus putantur, qui visuntur Friburgi:

Anno milleno, centeno, bis quoq; deno
Friburg fundatur; Bertholdus Dux dominatur.

Indifferenter enim à scriptoribus nunc *Dux* appellatur, nunc *Marchio*.

In seruitii sumptum) Balbus Catholico; *Seruitium, ium vel actus seruientium vel munus.* Nam quot officia in monasterio, tot erant & seruitia. Hinc legimus in Anniuersariis Monasterii; *Pertinet ad seruitium Abbatis, Decani, Praepositi, Cellerarii, Camerarii*, &c. Et habebant inter se dies distinctas, quibus hic vel ille ministraret, id est res fratribus in hoc vel illo anniuersario legatas quotannis suppeditaret, vt sunt *vina, panes, pisces, carnes, oua, pulli, gallina, velcones, gancuische, casei, poma, pyra, lunula, oblata*, & eius generis alia. Haec vocabant illi *seruitia*, quod reditus isti seruiantur, vt loquuntur, h. e. ministrentur ab his, quos diximus, officialibus. Supra hoc cap. *De aliquibus vsuariis fructibus ipsis fratribus nostris ad seruitium* &c. Videndus Conrad. Fabariensis cap. 4.

Cyfos lampadum) *Cyphos*, id est scutula.

Hittingen) Yttingen in Turgouia, olim castellum, quod possidebant Nobiles quidam, quos infra cap. 9. appellat *homines liberos*, die Freyen von Yttingen/ à quibus castellum illud acquisiuit Wetinherus Abbas, inque ius eius Monasterii redegit, quod hodie in affluenti rerum statu florens celebratur. Vide infra cap 9.

Agen-

Agennum) Agaunum, S. Moritz in Wallis / quod olim Alamannis Agell.

Aliquibus fisci hominibus captis) sc. Imperialis siue Regii, cuius homines nunc *Fiscales*, interim *Fiscalini* dicuntur, mancipia propria fisci, quæ Abbas Vdalricus pro Imperatore Henrico tenebat: Ekkehardus vero Augiensis, qui à partibus Rudolphi contra Henricū stabat, in captiuitatem abduxit. Ceterum de mancipiis fiscalinis alio loco à nobis commodius dicetur in libris de seruitute Germanorum antiqua & noua, si Deus cœpta fortunauerit.

Nobili milite Folknando) Comite Toggenburgio, qui aliis *Folkhardus*.

Munitiunculam prope Duram fluuium) Quam Vdalricus *Durnuart* appellauit. quod nominis, vbi hostium potita est, amisit, à Lutoldo Ekkehardi Abbatis Augiensis fratre *Lutoldesburgi* nuncupationem sortita. Incolis Lütisburg / Fabatiensi cap. 14. *Lutensburg*.

Quidam Comes Burkhardus nomine) Comes videlicet de Nellenburg, frater eorundem Ekkehardi Abbatis & Lutoldi Comitis. Qui *Comitatus Nellenburgius* nunc euectus est in *Lantgrauiatum*, & à patre Ferdinando Archiduce relictus filio Andreæ Austriaco Cardinali & Episcopo Constantiensi. Ab cuius obitu ad fratrem peruenit Carolum Burgouiæ Marchionem.

In Primarchatum suum ducens) An legend. *Patriarchatum*, ex compendio scripturæ? An *Primarchatus* vocem noue & hibride finxit, sicut alius quidam *Ministeriarchie* de qua Balbus Catholico: *Ministeriarches, princeps ministerii. Archon, quod est princeps, componitur cum ministerium.* Eadē fictione *Archidux* à Germanis dicitur, *& amphiscepire* legitur in Hymno quodam Ecclesiastico, pro circumsepire.

IN CAPVT VIII.

FIDELES *inter se possessiones nostras diuidebant) Fideles* sunt Principis alicuius subiecti ingenui atque liberi, qui feudo accepto in Domini fide ac clientela sunt; vicissimque suam ei fidem præstiterunt, quomodo in Iure Feudor. lib. 2. tit. 5. & alibi traditur. Quo facit, quod ICti *feudum* dictum volunt *à fidelitate* vel *à fide*, quam vasallus Domino præstare tenetur & Itali *fede* appellant. Cuius ἐτύμου auctor est Obertus homo Italus lib 2. Feudor. tit. 3. ca. 2. in fin. quem communiter sequuntur Doctores. *Fideles*, inquam, quos *à feudo* propius deducta voce *Leudes* siue *Leodes* nominatos volunt ab Aimoino, Fredegario, & aliis Historicis, *Leaulx* sine *Loyalx* à Francis, quasi veteres dixerint *Leolds* ἀντὶ τοῦ *Feolds*. Quod mihi neque verum videtur neque verisimile. Nam *Leudes*, & ex affinitate vocalium *Leodes*, pura puta vox Germanica est non *à feudo* detorta, vt illi falluntur, verum à Leut / quod significat *homines*. Vnde nonnulli scriptores pro *leudes* maluerunt Latine dicere *homines*, quum de vasallis loquuntur; & *hominium*, seu, quod idem est, *homagium facere*, pro, fidem præstare Domino. Quos & ipsi Franci lingua vernacula sunt imitati. Neque etiam iidem sunt *Leaulx* & *Loyalx*: quorum illud origine Francicum est, id est Germanicum, ex nomine Leut / tantumque illis tribuitur, qui fidem alicui iurarunt; hoc vero prouinciale, id est Latinum, mutato legis vocabulo in *loy*, quemadmodum *fidel* in *foy*. Quę vtriusque vocis noua est cum scriptura tum pronunciatio. Nam veteres scribebant *loi* & *foi*, pronuntiabant vt Græci οι diphthongum. Ex quo pronuntiatu ab Latinis formata sunt *leūdum* & *feūdum*, quæ posterioribus, ex illa corrupta pronuntiatione an affinitate vocalium dicam, *leodum* & *feodum*. Vt nunc, dum calamum premo,

premo, fere incipiscat oriri dubitatio, à Germanis acceperint Galli anne Latinis *Leudium* originem, qua appellatione prisci nostri maiores non simpliciter homines, sed eos innuebant, qui communitati alicui lege erant adstricti, hoc est ciues. Vnde fors est vt *Leodio* ciuitati Belgicæ nomen, ea ratione quam supra de *Villa* attulimus. Et habent sane, vt Hebræi & Græci, ita Latini quoq; multas cum Germanis voces communes. Igitur illa. Nũc quæ supra diximus, vera esse vincemus verbis fidelitatis, quæ leguntur in Titletonio, quo in libro ius feudale Anglorum exponitur, lib. 2. capitul. 1. in hunc modum; *Ieo deueign vostre home de ceo iour enauant de vie, & de membre; & de terrene honor, & a vous sera. foial & loial, & foy vous portera des tenemens qui ieo elaim de tener de vous, salue le foy que te doy a nostre seignor le Roy.* In quibus verbis *loy* fidem exprimit, *foial & loial* fidelem & legalem, id est qui secundum fidem ac legem facit. *home* hominem siue leudem. Ex quibus intellegitur, cur cap. seq. Vdalricus Baro de Gameringen & Ruodolphus Comes de Pfulmendorf *fideles* appellentur *Ecclesiæ*, quia scilicet Aduocatiam monasterii ab Abbate in feudum pro se posterisque suis acceperunt. Alioqui *fideles* generatim dicuntur omnes Principum subiecti, qui fidem ei adstrinxerunt, in eiusque ditione domicilia possident, vt exsertim in d. tit. 5. scriptum est. Et confirmat illa formula, qua etiamnum Imperator Romani Imperii subditos compellat; Vnsern vnnd des Reichs Lieben vnnd getrewen/ id est *dilecto & fideli.* Et Dominus quidam in Historia S. Deicoli; *Ite cum festinatione, & si quis illum fidelium meorum capere possit, sine mora castretur*, pro, subditorum meorum. Vtuntur plerique Historici mediæ ætatis.

Ministeriales) Homines liberi, qui Principi alicui ministrant, Edildegin/ Edelknecht/ Dienstman / Amptman siue Amptleut/ Ambacht priscis Celtis. Iul. Cæsar lib. 6. de Bel. Gall. *Ita plurimos circum se ambactos clientesque habet*, id est, vt BVRCKHARDVS noster loqueretur, *ministeriales fidelesque*. Philoxenus Gloss. *Ambactus*, δοῦλος μισθωτὸς, ὡς Ἔννιο[illegible] δηλο[illegible], ait, id est ministerialis. Itaque apud PAVLVM DIACONVM in epit. Festi ex schedis P. Stephani legend. *Ambactus apud Ennium lingua Gallica seruus dicitur*, id est, ministerialis.

Et hæc est vera certaque huius nominis notio, quam vero Grammatici isti, vt ingenue fatear quod sentio, non bene percepere, quod liceat pace Illustrissimorum virorum Anton. Augustini & Ios. Scaligeri indicasse. Interdum *Ministeriales* dicuntur omnes homines nobiles Principis alicuius fideles & subiecti. Hinc illa formula, qua nonnulli Principes adhuc vasallis suis scribentes vtuntur, Vnsern Edelnknecht. BVRCKHARDVS cap. seq. *Sed quia insolentiæ ministerialium resistere semper studuit, plura ex ipsorum impedimento, quæ ad Claustri sui vtilitatem spectare possent, prætermisit.* Et Cap. 12. *Heinricus de Klingen communi consensu omnium fratrum ac ministerialium & totius populi assensu substitutus est.* Contrad. Fabariensis capit. 8. *Abbas seniorum fratrum postposito consilio, sed ministerialibus magis assentiens, qui potentiam dicti Ducis formidabant.* Et cap. 10. *Ad minuendum debitum Ecclesiæ vocatis ministerialibus, fratribusque conuocatis* &c. Cap. 13. pereleganter & dilucide; *Ministeriales huiusmodi verborum aggredi attemptabat* (Abbas) *schematibus; O præclarissimi milites B. Galli, vos prosapia generis & nobilitas ac magnificentia Ecclesiæ magnificauit, imo & ipsa in vobis magnificatur & in filiis vestris. Prouidendum est vestra, vt credo, & nobilitati & propagini* &c. Vide eundem cum alibi, tum ca. 11. & Animaduersion. nostras ad Tyrolem.

Optimos mansus curiarum nostrarum) Papias Gloss. *Mansus dictus à manendo, quod integrum sit XII. iugeribus.* Vocabularius Iuris Sigismundo Imperatore scriptus: *Mansus secundum vulgare Italorum dicitur quantitas terræ, quæ duobus bobus sufficit in anno ad laborandum.* Fabariensis cap. 8. *Comiti de Dilingen ducentas marcas pro resignatione mansuum XX. in manus Abbatis; quas ab ipso iure recepit feodi.* Alamannis in pratis manemat/in vineis mangrab/in agris manwerch/in alpibus manstofel.

Curiarum nostrarum) Quas ad Ekkehardum diximus *curtes* vocari, Hof. In lib. 2. Feudor. tit. 51. §. 1. *Quidam Capitaneus in quadam curte sua beneficium dedit militibus, & postea eandem curiam vendidit.* Sic infra cap. vlt. Eligowe & Huntvvilare & Romanshorn *curias* vocat. Et alibi non semel *curia* pro curte vsurpatur.

Iura villicationis in modum beneficiorum habere) De *villicis* dictum ad EKKEHARD. capit. 4. Auctor Mamotracti in Lucam capit. 16. *Villicum, id est villæ gubernatorem, quasi villæ Custodem; à quo villicare, villicandi officium exercere.* Infra cap. 10. *Villicatus vel emendo vel vacando reseruare.* Conrad. Fabariensis capit. 4.

IN CAPVT IX.

COMES *Ruodolfus de Pfulmendorf*) Nonnulli MSS. *Pfulvvendorf*, in Additione Annalium Hepidanni *Fulndorf.* Mortuus hic in Palæstina, dum *se perpetualiter sancti Sepulchri seruitio dicauit*, vt habent verba Additionis.

Itingen à quibusdam liberis hominibus acquisiuit) *Liberi homines*, Frey herren/ quorum maiores nullam, quod sciatur, seruierunt seruitutem. Et hi propriè *Nobiles*. Nam qui ex seruitute manumissi libertatem consequebantur, *Ingenui* dicti, & ab Alamannis *Semperfry*, ex formula manumissionis; *semper ingenuus atque securus existat*, cuius exemplum exstat in Chart. 7. tomi II. & apud Cuiacium Obseruat. lib. 14. capit. 27. itaque concipitur in Chart. 8. dicti tom. *Ab omni seruitutis iugo sit exutus in perpetuum.* Hæc formula auorum memoria, sublato manumissionis ritu, iis aptari cœpit, qui Baronum ordini ab Imperatore primum adscribebantur, vt iuberentur esse ac dicerentur porro *Semperfrey*; quæ appellatio olim, vt diximus, nota erat libertini generis, apud maiores autem nostros nouorum Baronum, der Newgebachnen Freyherren. Hodie, vt vetustas temporis omnia commutat, & vilia quoque in maius prouehit, & quæ despecta erant, in honoris ac dignitatis gradum collocat, sicut alii tituli, sic etiam iste ab iis vindicatur, qui hoc in gradu superiores aliis esse ac præire student, & tantum non priuus ac nouus honor factus est. De *Baronis* voce, eius origine & etymologia multis ad Winsbekium diximus.

IN CAPVT XI.

RVOMASHORN) In veteribus Chartis *Romanishorn*, hodie Romishorn/ de quo vide gloss. ad Ekkehardum capit. 1. Habitatum quondam fuit à Nobilibus eiusdem nominis, quorum stirps interiit, ipsum vero castrum cum villa cessit Abbati S. Galli, à quo redactum est in præfecturam, quam *Aduocatiam* vocabant superioris æui scriptores.

Inuadiauit) Oppignerauit. Balbus Catholico: *Vadium, pignus vel fideiussio. Unde vadiare, in vadio ponere, vadium vel pignus alicui dare. Et componitur, vt conuadiare, inuadiare, reuadiare, id est repignerare, à vadio recolligere. subinadiare, id est post vel latenter vadiare.* Poeta Grammaticus;

Pignus

Pignus in o.natum, sed in e.facit esse vadiatum.

In Instrumento Foederis inter Muretenses & Biellenses pacti A. D. 1342. *Nullus etiam de nostris debet aliquem coniuratorum nostrorum de Biello & eisdem pertinentium impignerare seu inuadiare, praterquam suum debitorem confessum vel fideiussorem.* Burckhardus cap. seq. *Ducentis marcis inuadiatas redemit.*

Infeodauit) Supra dixit *inbeneficiauit* cap. 3. Venceslaus Brack in Terminis Iuristarum,

Arrestare frenen, dic impheodare belehnen.

Burckhardus supra cap. 8. *Quicquid per infeodationem ab vtrisque alienatum est.* Fabariensis cap. 8. *Quod res Ecclesiæ damnabiliter & irrecuperabiliter disposuerat infeodare.* Et cap. 11. *Pignori feodaliter obligaret argenti marcis sexingentis,* &c.

Cum in ira Dei positus esset) Inde versus mortuo facti à suis Monachis;

Qui iam consumis terram, quam nunc bene dormis,
Fortassis viuus triuisses tempus in hornis.
Sed te, ne damno calcares limina Galli,
Ira Dei iussit maturo funere tolli.

Paralysi) Alamannis pärlysucht / inde deducta voce.

In Capvt XII.

Vt ad Curias Regum cum magnis impensis peruenirent) ad Comitia Imperialia, auff die Reichstäg. Hoc eodē cap. *Vlmam ad solemnem Curiam* &c. Item, *Ad curiam Eslingam, ad curiam Vlmæ habitam, ad curiam Rauenspurg* &c. Comitia, quæ Philippus Imperator Vlmæ, Eslingæ, & Rauenspurgi, Ciuitatibus Suæuiæ Imperialibus celebrauit, deliberaturus cum Proceribus Imperii de expeditione in Herbipolensem Episcopum & Lantgrauium Thuringiæ rebellantes instituenda.

Expeditionem ad Episcopum Erbipolensem promisit) *Expeditio*, Heerfart / pecunia siue tributum pro expeditione facienda, *præstationem* dixit Ekkehardus cap. 5. In Diplomate Caroli Crassi Imp. Ecclesiæ S. Saluatoris, quæ est Francofordiæ, dato, cuius mihi videndi copiam fecit CL. V. Ioh. Fridericus Faustus, Patricius ac Senator Francofordianus; *Et ab illo Abbate, cui prædicta capella commissa fuerit, nulla vnquam hostilis expeditio exigatur, nec vllus ei inde quicquid auferre præsumat.* Walefrido *iter hostile*, lib. 2. cap. 17. de Vita S. Galli; *Fertur eumdem Episcopum aliquando ad iter hostile sibi de ipsius Monasterii sumptibus viaticum præparari iussisse.*

Expeditionem in Lantgrauium Turingiæ promisit) Hermannum sc. de quo miranda canūt Poetæ illi Nobiles in aureo illo Musæo Aulicorum libro, quorum nonnulli in eius Aula vixerant, antequam ad Philippi Imperatoris partes concederent, vt Waltherus Vogelweidius, Wolfaramus Eschilbachius, Tanhauserus, Bitterolfus, alii, quorum nomina nunc non commiscor.

In Cvnradi Fabariensis Casvs

Capvt II.

Philologiam totamque ad vnguem vsque inuestigauerunt theoricam) Per *Theoricam* intelligit Mathematicam & Astronomicam, quibus semper fuere Monachi isti quam deditissimi, vt ex

T 2 libris

libris eorum paret, qui in Bibliotheca Monasterii adhuc superant. Sic cap. seq. *Notkerum Magistrum* vocat *artis theoricæ non pigrum*, quem insignem Mathematicum fuisse scriptores tradunt, qui ei *Computum Ecclesiasticum* adscribunt. Intellegit autem Notkerum Labeonem Physicum & Medicum, quem ad differitatem cæterorum duorum vocarunt *Magistrum*.

IN CAPVT IIII.

AB *aliis feodi iure possessos*) Vetus Glossar. Franco-Lat. *Fou, feodum.* Mira scriptura, si vera, & non aberrauit Glossator, qui in quarta vocali reposuit, quod in secunda erat collocandum, vt antiqui dixerint *feu*, quod nostri Franci *fiev*, quum & Itali *fe* dicant pro *fede*, vnde *feudi* appellationem deduxit Obertus. Vide Gloss. ad Burckhard. cap. 8. Venceslaus Brack in Terminis Iuristarum;

Est phoedus lehengut, est depactio digniess.

Ibidem;

Ius feodi lehnrecht, burgrschaft ciuilitas exstat.

Fabariens. infra cap. 8. *Suevia Principibus, quos in suis perturbauerat tam feodis quam consuetudinalibus iusticiis.* Passim alibi.

IN CAPVT V.

CORDIS *dudum instincta cassidili*) id est, vt Walafridus loquitur de Gallo lib. 1. cap. 23. *alta memoria & armario cordis inferoit.* Vgutio Gloss. *Cassidilis vel Cassidile, dicitur sacculum, pera, sarsiperium, ficacium, marsupium, moculus, loculus, crumena.* Papias Gloss. *Cassidilis, pera pastoralis.* Vetus Interpres Thobiæ cap. 8. *Protulit de cassidili suo partem secoris.* Matthæus Vindocinensis in Thobia;

Cassidili profert auxiliare iecur.

Ita enim ibi legend. ex nostro MS. & vet. edit. Parisiensi, qua nos donauit R.P. Carolus Perrotus Parisiensis, non *cassili*, vt autumat Balbus in Catholico, nec *cassiculi*, vt ii quos adducit Auctor Mamotracti.

Acedia) ἀκηδία. Balbus Catholico; *Accidia, tristitia, molestia, anxietas, vel tædium. Accidiosus, molestus, tristis, anxius. Accidiari, tristari, anxiari, vel haberet ædium, vel indignari.* Quo verbo vtitur vetus Interpres Ecclesiastici cap 6. Vox est Theologorum suum sibi ac proprium.

In triuio Grammaticæ, Logicæ, & Rhetoricæ) Balbus Catholico; *Grammatica, Dialectica, & Rhetorica dicuntur triuium, quadam similitudine quasi triplex via ad idem, id est ad eloquentiam. Arithmetica vero, Musica, Geometria, & Astronomia dicuntur quadruvium, quasi quatuor via ad idem, id est ad sapientiam tendentes. Vnde & Triuiales dicuntur, qui docent vel qui student in triuio, sicut Quadruuiales qui in quadruuio.* Et hinc *Schola triuialis* dicta, in qua tres illæ artes tantum traduntur.

In iure forensi & ecclesiastico] Ciuili & Canonico, Cæsareo & Pontificio. Cap. 11. *Forenses* pro causidicis dixit, qui in *foro* versantur, id est iudicio.

IN CAPVT VI.

CASTRVM *à memorato Heinrico de Saxo inchoatum*) Quod *Forsteggiam* nominauit à vicina silua, in cuius angulo eminenti exstru-

exstructum contra impressiones Comitum Montisfortium, qui è regione trans Rhenum tum habitabant castrum suum *Montemfortem*, hodie Austriacæ potestatis. Cæterum Forsteggia annis abhinc quasi decem incuria cuiusdam ancillæ lotricis ambustum conflagrauit. Ad cuius restaurationem quum Ioh. Philippus Saxii & Hohensaxii Baro animum adiecisset, & iamiam in opus incumberet, à nepote suo crudelem in modum in conuiuio nihil mali suspicatus iugulatur. Quod tamen parricidium non tulit impune. Nam haut diu post Viennæ compræhensus in carcere detruncatur. Muri vero ab hoc ipso Henrico exædificati adhuc supersunt indicia castri munitissimi & tali loco digni.

IN CAP. VIII.

CCC. *item pondo argenti marcas*) Infra cap. eodem; *Tricentarum marcarum pondo pignori obligauit.* Cap. 10. *CLX. pondo marcharum.* Capit. 12. *Argenti marcis sexingentis*, iunctis verbis quæ in fin. *Pro memorati pondere argenti.* Capit. 14. *Accepta ab Abbate pecunia marcarum pondo quingentarum.* Balbus Catholico; *Marcha est quoddam pondus, s. media libra, vt dicitur marcha argenti:* Marck silber. Dicetur in lib. de nummis Germanorum vetustis.

Non iuris facetia sed armorum copia) *Facetiam* pro facundia dixit etiam cap. seq. *Post multam mineruæ facetiam.*

Huius occasione prælii quam plura suis largita dona tyronibus, plura beneficia) *Tyronibus*, id est, militibus. Brito Synonymis;

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites.

Hinc Alamannis torner / *tyronium* corrupte pro *tyrocinio*, id est ludo equestri vel militari, vnde Barbari formarunt *torneamentum*, turnieren / velitari, in armis sese militarem in morem modumque exercere, quod Barbari *torneare*, & monstrosius *hastiludiari*.

Tam foedis quam consuetudinalibus institiis) So wol an lehen als jhren gewonheiten vnd gerechtigkeiten. *Institia*, Gericht / quas nonnulli *Iurisdictiones* vocant, *seigneuries de iustice.* Hinc *miles iusticia*, Gerichtsherr. Balbus Catholico: *Miles iustitiæ potest esse vna dictio composita, & tunc pertinet ad quoddam officium reddendi iustitiam.*

Ipsiusque ducatu & auxilio vltra montem, qui Rukkenbein nominatur, ad Monasterium vsque perductus, ad Constantiam vsque suo ducatu perducitur) Venceslaus Brack in Terminis Iuristarum;

Gleitet conducit, ducatus sitque geleite.

Infra Cap. 19. *Assumpto ducatu potentissimorum.* Wettinus pro eo *viam* & *defensionem* dixit, in Vita S. Galli lib. 1. *Tunc viam seu defensionem per altam Germaniam, ad Italiam petit*, à Rege scilicet.

IN CAPVT X.

NIMIO *erga parentes ductus amore*) *parent*, cognatos, qui Alamannis eadem notionis ratione Vetter. Balbus Catholico; *Parens etiam accipitur pro consanguineo vel affine. vnde parentela, cognatio, consanguinitas, cogermanitas, contribulitas.* Infra Cap. 11. *Manu valida suorum defendere habuimus & amicorum & parentum.* Cap. 14. *Nullusque suorum parentum, vel affinium* &c. Cap. 21. *Plerique tam parentibus quam affinibus superuenire*

uenire sibi non fuit pigrum. Kerhardus Augiensis Synonymis; *Semen, prosapia, genus, stirps, genealogia, propago, maneries, tribus, linea, consanguinitas, progenies, sanguis, parentela.* Infra hoc cap. *Eligitur alter aque fortis, literatura & parentela.* Wettinus lib. 1. de Vita S. Galli; *Patrisque ac matris seu parentillæ cum possessionibus diuersis immemor.* Quod Walafridus; *Spreta propinquorum & prædiorum dulcedine.*

Cum agape familiarium Ecclesiæ) cum præbendis Monachorum. Vgutio Gloss. *Agapa vel agape, labor alienus, dilectio, vel charitas, vel orationum communio, vel eleemosyna rogata.* Recte ait, *Charitas.* Hinc *Charitatem facere* Monachis, & *charitatiue suscipere* apud Ekkehardũ pro ἀγάπας ποιεῖν, vt legitur in libro Concilior. sacrorum.

In vasallum conquisiuit) *Vassus* à *vade* nomen accepit, qui vadimonium pro beneficio accepto auctori suo fecit. *Vasallus*, quasi *vassulus*, sicut *vessel* & *vasello* à *vasculo* Francis & Italis deriuatum. In veteri Dictionario Italico Vulgari Latino exponitur *Vassallo, subdito dil signore, cliens fiduciarius.* Quandoque pro homine libero accipitur & nobili, tametsi beneficia teneat nulla. In Historia S. Deicoli; *Respondet esse non longe locum palustrem & fontibus satis irriguum in prædio cuiusdam præpotentis vasalli nomine VVerfarii.* Hunc enim sui iuris fuisse ex illis, quæ sequuntur, verbis clarum fit; *Qui tunc temporis in alodio suo manebat.*

IN CAP. XII.

PRÆSENTATVS *Hainrico Regi semper Augusto, Duce Noricorum in Curia manente)* in Aula, am Kaiserlichen Hoff Infra cap. 14. *in Curia Regali.* Cap. 15. *in Curia Regis.* Et ibidem; *Vocatus à Domino Rege ad Curiam, vt in Aula secum maneret rogatus,* &c.

Privatum) Magnatum, Optimatum, Procerum.

Edras) conuentus, consessus. Homerus odyss. γ.

Ἶξον δ' ἐς Πυλίων ἀνδρῶν ἄγυρίν τε καὶ ἕδρας.

id est, καθέδρας, vt Eustathius exponit, & ante eum Didymus. Proprie autem *hedra*, sedes. Lexic. Græco-Lat. ἕδρα, ἡ καθέδρα, *sedilis, sedes.* Videndi Suidas, Hesychius, Erotianus, & Phavorinus Camers in Lexicis.

IN CAPVT XIII.

APOLOGIAM) Orationem, ἀπολογίαν, verbo Dosithei Magistri lib. 3. Infra cap. 14. *Falleris Achab Apologia,* id est oratione Iezabelis.

Angarias mentis) Angst. Vgutio Gloss. *Angaria ab ango* &c. apposite ad hunc locum. Dic nobis, quæ te res angit, id est cruciat? Cæteroqui *angaria* est compulsio, coactio. *Angariare*, compellere.

Tali sermonum Minerua) Eleganti & artificiosa facundia, pro quo statim; *huiusmodi verborum Schematibus,* id est figuris. Supra cap. 9. *Post multam Mineruæ facetiam.* Et infra capit. seq. in fin. *Sagitta Mineruæ contactum,* id est oratione Abbatis persuasum. *Minerua,* quæ & *Pallas*, sapientiæ & artium liberalium Dea, per μετωνυμίαν pro ipsis artibus: qua figura *Venus, Mars, Bacchus, Ceres, Vulcanus,* pro rebus à se inuentis frequentantur. Pari eodemque schemate supra capit. 5. de Vdalrico Abbate: *O mira in iuuene Principe Mercurii Philologia, quæ sparso rubore iuuenili promulgauit eloquia.* Quam diligentes in Marciani Capellæ libris fuerint Monachi S. Galli, vel vnius EKKEHARDI testi-

testimonium nos edocere potest, qui Casuum suorum capit. 4. ita de Notkero circa fin. scribit *Quas notas postea cuidam amico quærenti Notkerus Balbulus dilucidauit, cum & Marcianus, quem de Nuptiis miramur, virtutes earum scribere molitus sit.*

Clerici Plebani) Parochi, qui plebi præsunt. Balbus Catholico: *Plebanus Dominus plebis: Plebanatus, eius dignitas, vel districtus plebani.* Poeta Grammaticus:

Plebs hominum dicas, sed plebes Ecclesiarum.

IN CAPVT XIIII.

I*VNIOR frater neoptolemus in Curia frater Imperatoris magni Cremonæ factus) Neoptolemus* cognomen Pyrrhi fuit Achillis filii, inde impositum quod admodum adolescentulus primum tyrocinium in bello Troiano posuit. Etenim νεοπτόλεμος Græcis tyronem sonat seu militem nouitium. Brito Synonymis:

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atq; Quirites:
Atq; neoptolemus nouus est regnator in illis.

Quam mille iugera) Eorum mensura pro varietate regionum videtur & ipsa variate. Suidas πλέθρον ait esse mensuram centum pedum. Herodotus sextam stadii partem. Plutarchus Camillo: Ἐκέλευεν ὅτι μηδένα πλέθρων πεντακοσίων πλείονα χώραν κεκτῆσθαι. Quod Liuius lib. 5. *Tulit hic legem, ne quis plus quinquaginta iugera agri possideret.* Victorius de Ratione Calculi, quæ apud nos MSS. est: *Iugerum habet passus XLVIII. pedes CCXL.* Isidorus Etymolog. lib. 15. cap. 15. *Iugerum constat longitudine pedum ducentorum quadraginta, latitudine centum viginti.* Balbus Catholico: *Iugerum secundum, quod communiter accipitur, est spacium terræ, quod vnum aratrum potest arare in die.* Et hanc apud Alamannos nostros etiam hodie comprehendit mensuram, retento antiquo nomine iuchert.

Clareto permixta toxica) Claretum, Claret/ Hispanis *Clares*, vinum factitium dulce vel aromatites, quod Germanis & Belgis alicubi locorum *Hippocras*. At Francis *clairet* est *vin clair*, rufum. *Toxica* sunt venena, süssen Wein mit Gifft vermengt.

Promittit allodia) Vgitio Gloss. *Allodium dicitur hereditas, quam vendere vel donare possum, vt mea propria.* Græcistas:

Dicitur Allodium fundus fundum maris vnum.

Kerardus Augiensis Synonymis: *Allodium, furnueg, fundus.* In libello, cuius index, *Grammatellus pro iuuenum eruditione cum glossa Alamannica: Singula allodia prorsus in promptã pecuniam sunt redacta,* alle ewer Vorberge/ꝛc. In historia S. Deicoli: *Legationem quæstuosam Domino suo, qui tunc temporis in allodio suo manebat, in loco qui dicitur Villa Callonis transmiserunt.* In Charta antiquissima à Duodone quodã scribi iussa, anno XVIII. regni Caroli M. *Ob amorẽ Domini nostri Iesu Christi, & remissionem peccatorum meorum, vt veniam delictis meis consequi merear, in futurum trado, danoque, donatumque in perpetuum esse volo ad monasterio sancto Gallo, quæ est constructus in paga Durgaunense, portionem meam in villa nuncupante qua dicitur Sitingamarca, in paga Bertaldesbara, quicquid ibidem in ipsa marca Sitinga tam de alode parentum nostrorum, vel de quolibet adtracto possidere videor, totum & integrum,* &c. Item in alia Charta peruetusta, quæ data est anno XXIIII. regni Caroli M. hæc verba erant: *Igitur ego Ruakerus in amore Domini nostri Iesu Christi & remissione peccatorum meorum trado ad monasterium sancti Gallonis Confessoris, vbi & Agino venerabilis Pater, Episcopus & Rector præesse dinoscitur, quicquid in his subtus*

nominatis locis tam de alode parentum quam etiam de quolibet attractu visus sum habere, &c. Adscripsi vberius initia harum Chartarum, quoniam in Centuria sequentis tomi non exstant.

Castrum potuisset obtinere cum burgo VVile) Castrum scilicet *Tokkenburg*; de cuius origine suauiter nugatur nugiuendus ille & ferrei oris scriptor Thomas Lyrer Ranckwillensis in Chronica Sueuiæ, quæ tota, quanta quanta est, fabulis constat & mendaciis consutis, vt non iniuria *ad demulcendum aures Nobilium compositam* scripserit Felix Fabri Dominicanus Vlmensis histor. Sueuor. lib. 1. c. 20. & *mendacissimum scriptorem* appellet V. Nobilissim. Iohannes à Schellenberg, Hyffingæ, Stouffæ, & Randeckiæ Dominus. Porro similem huic locum habes infra c. 16. *Videant castrum ad Tokkenburg, Wilo cum militibus honestis & familia copiosa. Burgus*, Castellum, oppidum munitum & muris cinctum. Balbus Catholico: *Burgus, castrum. & inde Burgarius & Burgensis in eodem sensu*. Infra cap. 17. *Rogatus Abbas à Burgensibus*, id est ciuibus, scilicet Argentinensibus, Burgern. Videndus Isidorus Etymolog. lib. 8. c. 4. Græcis πύργος. Vnde Birg Alamannis montes, alpes: & Berg/mons.

VVerram ex improuiso attemptabat) Balbus Catholico: *quasi totum tempus guerra dicitur bellum*. Britto Synonymis:

Bellum, conflictus, congressus & ala, duellum,
Obsidio, Mars, atq; rebellio, prælia, pugna,
Barbaries prohibet prædictis addere guerram.

Kero Augiensis Synonymis: *Certamen, pugna, bellum, contentio, altercatio, duellum, litigium, litigatio, lis, guerra*. Infra hoc cap. *Domorum crematione vverram aggredi*. Cap. 15. *in vverra cum Comite*. Cap. 21. *in vverra cuiusdam sui affinis*. Verum de hac voce eiusq; veriverbio diximus ad Winsbekium, quæ vide, si tanti.

Elephantos etiam & bardos) Lege, *Pardos*, pardales, Bard/Pardertthier/ de quibus Isidorus Etymolog. lib. 12. c. 2.

Literas Imperialis anathematizationis) *proscriptionis*, vt mox appellat, siue banni, Germanis proprie Keisers aut Reichsacht/ quę successit in locum priscæ il-lius aquæ & ignis interdictionis, vt docuimus Animaduersionibus nostris in Winsbekium.

Martis quassatur vt aula) *Martus*, Malleus, *Marteau*, Hinc *Martiolus*. Iohannes Satisburiens. Polycratici lib. 4. c. 5. ex Petronio: *Martiolum de sinu proferens, vitrum correxit aptissime*. Vbi tamen mallem legere *Martillum*, quam cum Dousa *Marculum*. Nam *Martellus, mediocris malleus* exponitur à Papia. & in Gloss. Franco-Lat.: *Martel, Martellus*. Quo nomine Carolus Magni Imperatoris auus, qui & *Challe Martiaus* appellatur à Guillermo de Nangis in Chronicis Regum Francorum lingua materna ab se scriptis, insignitus est, quod hostes suos non secus domaret atque faber in incude ferrum. Quo pacto Babylonia vocatur *malleus vniuersæ terræ* ab Ieremia Propheta capit. 50. vers. 23.

Vt aula] pro, olla, antiquarie propter paronomasiam nominis sequentis *Aulicus*. Diminutiuum eius adhuc in vsu. Balbus Catholico: *Auxilla, olla vel mensura parum maior quam iusta. vnde hæc auxillula, parua olla, vel parua talis mensura*.

Aulicus) *ab Aula dicitur, id est domo Regia, & Aulanus, id est Palatinus, quasi Aulæ custos, quia assidue est in Aula*. Balbus Catholico.

Abdita clepsit) subtraxit, furtim abstulit, à Græco factum. quod est κλέπτειν. Papias Gloss. *Clepere, clam rapere, furari, surripere, celare*. Prudentius Psychomach.

Quod

Quod rapere & clepere est, auideq; abscondere parta.
Hinc *Clops* & *Cleptis* deducuntur Balbo.

Cassibus indutus) armatus. *Cassibus* dixit pro cassidibus, id est galeis. Sic Iohan. Sarisburiensis princip. sui Polycratici:

Si deuelatam faciem monstrauerit, vt non
Perstringat visum cassibus ille tuum.

Sic enim locus ille legendus pariter & interpungendus, quem vnius litterulæ adiectio totum obscurauit. Sensus est: si faciem tuam detexerit, ne forte oculos tuos galeæ splendore aureo perstringat.

Scurra) Vgutio Gloss. *Scurra, leccator, vaniloquus. Proprie dicitur, qui sequitur curiam gratia cibi.* 2. Reg. 6. *Et nudatus est quasi si nudetur vnus de scurris.* Balbus Catholico: *Scurrilitas, leccacitas, turpitudo, luxuriosa verba, qua vulgariter barrizare dicuntur : & dicitur à stultis curialitas.* Britto Synonymis huius generis homines fere omnes coniungit his versibus, qui ad sequentia quoque referendi:

Histrio, vel pantomimus, vel gesticulator,
Est epulo, scurra, leccator, vel parasitus,
Et palpomimus, ioculator, siue comœdus:
Addito vaniloquum, nebulonem vel nebulonum
De serpente nepa dictos adiunge nepotes.

Et Iohannes de Garlandia siue Gallandia Decade 9.

Scurra, nepos, lirrcen, funambulus, hystrio, mimus.

Videndus Thomas Aquinas an Iohannes Gerson Comment. in Boetium de consolat. Philosoph. lib. 3. metr. 4.

Pelliparij) Vgutio Gloss. *Pelliparius, qui parat, id est praparat pelles.* ϑυμοδέψαι *Confectores coriorum* Iul. Firmico libr. 3. Mathes. Ledergerber. In dicto tamen *Grammatello pro iuuenum eruditione cum glossa Alamannica* legitur : *Et pellicia de pellibus vulpinis, mustelinis, agninis, cuniculinis per pelliparios facta*, durch die Kürßner/id est pelliones.

Panifices) pistores, Pfister Alamannis, Becken. Vgutio Gloss. *Panifex, qui vel qua panem facit.* Idem & *Panificus.* 1. Reg. 8. *Filias vestras facient sibi vnguentarias, & focarias, & panificas.* Hinc *panificium* Balbo Beckerhandwerck/ & *panificare*, pinsere.

Coriarij) sutores, Francis etiam *cordonniers.* Vgutio Gloss. *Coriarius, qui parat coria, vel qui operatur de corio.* Ergo vtrumque significat, & *pelliparium*, quem supra dixit, id est coriorum concinnatorem, qui in vetere Inscript. *Coriarius subactarius*, Hispanis *curtidor què adòba cueros.* & eum qui Italis *calzolaio*, & *caligaro*, Plauto *Calceolarius.*

Visupelliones) Non satis verborum suppetit Conrado, qui exprimat, fratricidam istum non solum bonis omnibus, sed & vilissimis nequissimisq; hominibus quibusque per vias, in foro, in theatris, in concione, in conuentibus ciuium, in conuiuiis, in tabernis, in omni sermone familiari, fabulæ, dicterio, atque ludo fuisse. Est vero *visupelliones* hoc loco nihili verbum, pro quo legend. *vispelliones*, qui sunt iidem cum scurris, Suppenfresser. Nam *vispa* Alamannorum est Suppa/quasi *iuspa.* Kerhardus Synonymis *Ius, iustilum, sorbinum, sorbellum, sorbium, offa, offella, vispa*, &c. Richardus de Buri Dunelmensis Episcopus Philobiblii c. 7. *Vitiosi vispiltonis addictus seruituti.* Fulgentius Planciades exponit *baiulos & funerum elatores.* Et Philoxenus Gloss. *Bispello*, νεκροθάπτης. *Bispelliones*, νεκροθάπται, κοπιᾶται. Sic dicti à *bispilo*, id est feculo siue sarcophago. Papias Gloss. *Bispilus, vbi mortuus portatur.*

Quod

Quod habetur vile genus hominum atque improbum etiam hodie. Et possunt hic esse, qui *Sandapila* Balbo, quæ vox idem notat, quod *bispilus*, In Catholico: *Sandapila à sanna, quod est derisio, dicitur, id est Scurra.*

Immotores quasitatis) Hæc non intellego, & fere est, vt corrupta existimem. Quid si legamus, *mimatores*, ex Brittone & Garlandia? Nam in Pyladis Vocabulario legitur: *Mimator, ioculator, & proprie rerum humanarum imitator: sicut olim erant mimi in recitatione comœdiarum, quia quod verbo recitator dicebat mimi motu corporis exprimebant, & mimari talem actionem significat.* Qui prout verba loquitur, emendanda porro erunt sequentia ad hanc faciem: *quassitatis capitibus aduersus hanc clamabat in theatris*, &c. reposito in suum locum nomine, quod exciderat. *Quassitare* dixisse constat ex Balbo in verbo, *Quassio.*

IN CAPVT XVII.

SCVLTETVS *de Hagenovv*) Schultes quasi Schultherß/ qui Latinis *Prætor*. Sic in vetustis Instrumentis legitur, *Scultetus de Franconofurt, Scultetus de Berna*, &c. In Lege Langobardorum titul. 6. *Tunc Gastaldius Regis & Sculdahis requirat culpam ipsam, & ad curtem Regis exigat*, &c.

IN CAPVT XVIIII.

PROPTER *occisionem Ducis Bauariæ tam infantem*) pro infandam, ταδεινως. Cæteroqui *Infans* est *illoquens*, sicuti *Fans, loquens*, apud Balbum Catholico.

Principem Regis Crissarium) Lege, *apocrisarium*. Balbus Catholico: *Apocrisarius, Secretarius, Consiliarius, vnde & quandoq; sic dicitur Cancellarius, quia ipse Secretarius est Regis vel Imperatoris, & eius secreta scit. Sed nomen sonat quasi de secretariis, quod Rex vel Imperator plures habet Secretarios & Consiliarios, quorum vnus est Cancellarius. Vnde in præscriptione tituli Prisciani sic dicitur: Prisciani Grammatici Cæsariensis Apocrisarii Doctoris vrbis Romæ Constantinopolitanæ de arte Grammatica liber primus incipit.* Petrus Diaconus præfat. de Notis literar. *Quicquid vbique in Solomatero remorantes apocrisarij à Deo conseruati Imperij nacti erunt.* Herimannus Contractus Chronic. Ann. 578. *Hoc tempore Gregorius tunc apocrisarius Moralia Iob scripsit.* Codinus Curopalates de Offic. Constantinop. Εἰ δὲ τι τῶν ταραχώδων ἐσαγάγοι ... ἀποκρισιάριοι ... &c

IN CAP. XX.

CVRTEM *ad Cressarum*) Griessern/ in Valle Rheni, quam & supra c. 16. à Rege donatam ob seruitia Abbatis industriosa memorat: Rege, inquam, Henrico VII. Friderici II. filio, quod factum anno Dom. 1228. Abbate mortuo oppignoratur Ramsuuagiis Nobilibus, in quorum potestate permansit annos quasi 300. hoc est vsque ad A. D. 1520. quo eam redemit Franciscus Abbas. Mirum autem hic nullam fieri mentionem meri imperii, quam curti connexam volunt nostri Abbates & ab eodem Rege condonatam, quum tam diligenter cætera cuncta expresserit.

Cum palmis, alpibus & pascuis) Lege, *planis*, pro *palmis*. Supra d. c. 16. de eadem curte: *Cum pascuis, agris, montibus & planis*, &c. *Plana* sunt campi in conuallibus, Plane/ id est Blachfeld/ Alamannor. vetustis Poetis frequens. *Alpes*, pascua

ſcua montana, quo æſtate pecora aguntur & paſcuntur, Alpen. Bertoldus Zuifalrenſis Abbas de Origine ſui Monaſterii: *In proxima villa, quæ Flaſconis dicitur, duas vineas, item in montanis prope poſitis amplas alpes vel ſalicæ terræ agros.* Ibidem: *Ex his alpibus, &c. cum trecentis caſeis alpinis ſuum precium habentibus.*

Faciens teſtamentum donationis) *Teſtamentum* imperite pro inſtrumento dixit. Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri cap. 29. *Firmauit eum regalibus teſtamentis & honoribus.* Sæpe in Charris. Videndus Vadianus lib. 2.

Qui fatuus creperum dicis) Saris dubie. Balbus Catholico: *Creperon, dubium dicitur: vnde creperus, dubius.* Hepidannus lib. 1. de Vita Wiboradæ cap. 33. *Se creperum ſapere.* &c.

De his delicuit contra inuaſores habendis) *Delicuit*, pro delicauit, id eſt aſſeruit, affirmando vindicauit. Nam veteres *delicare* dicebant pro affirmare, aſſerere, teſtibus Feſto & Nonio, quos Cunradus noſter auctores haber. Lambinus Notis in Lucretium. Dicebant & *dedicare*, ſicut *abdicare* pro negare, reſoluere, notante Doctore noſtro Giphanio in Ind. Lucret. & Præceptore Schoppio Veriſimil. libr. 4. ibidemq; Fruterio in Epigram. Vt de veritate lectionum fruſtra inter ſe contenderint viri docti. Vtraq; proba, vtraque bonis ſcriptoribus vſurpata, nec ſine exemplis verborum conſimilium. Nonne *melitari* dixerunt & *meditari*, *lacrumas* & *dacrumas*, *melos* & *medos*, *olere* & *odere*, *mel* & *med*, vnde *medum* Barbaris, & Germanis Met?

IN CAP. XX.

Pro receptatione talis potitij) potionis. Balbus Catholico: *Potitium, potatio vel confectio ex vino & herbis, vel medicina quæ potatur.* Hepidanno de Vita Wiboradæ lib. 2. cap. 14. *potirium, ποτήριον.*

IN CVNRADI FABARIENSIS CATALOGVM ABBATVM.

IN iſto Catalogo Iohannes Epiſcopus ponitur ſecundus Monaſterii Abbas ab Othmaro. At Ratpertus Sidonium Conſtantienſem Præſulem recenſet ab Othmaro alterum Abbatem, illum autem Iohannem in tertio reponit numero.

FINIS.

HISTORIARVM ALAMANNICARVM

PARS II.

Complectens selectas Sanctorum Historias, qui apud Alamannos claruere, in quibus plurima antiquitatis monumenta, quæ frustra alibi quæras.

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS.

VVALAFRIDVS STRABVS ABBAS AVGIENSIS.

Res faciunt Strabos siue Strabones; Walafridum, quem vixisse volunt A.D. 700. Anglicanum Bedæ Venerabilis fratrem, An. 750. denique Fuldensem, quem & Gallum cognominant, Glossæ Biblicæ auctorem. Sed errant cum in nominibus, tum ætate. Nam vt Anglicanus quidam Strabo fuerit, quo de nō disputo, certe quē Fuldensem indigetant, haut alius est à Walafrido, qui adolescens in monasterio S. Galli scholas frequentauit, vt ipse de se alicubi scribit. Inde Fuldam ablegatus audiendi Hrabani caussa sub eius disciplina perdurauit, donec ad Archiepiscopatum Magontiacum eueheretur. Tum enim relicta Fulda Augiam accessit, in quo monasterio post multas calamitates à fratribus perpessas concessit tandem fatis, & monumentum sortitus est vita sua dignum. Bebelius, Ortelius, & Tilemannus vocant *Galfridum*. Imperite. Ille enim Anglus fuit, scriptor *Alexandreidos*, quibus libris res gestas Alexandri M. exsecutus est. Vixit circiter A.D. 840. vt satis mirari nequeam oscitantiam Surii, Gesneri, Frisii, Baronii, qui tam supinū Trithemii errorem errare maluerunt, quam certam Walafridi ætatem peruestigare. Testimonia veterum.

Hartmotus Abbas S. Galli Catalogo librorum, quos Monasterio acquisiuit apud Ratpertum cap. 10. *Vitam SS. Galli & Othmari in volumine vno.*

Iso Magister lib. 1. de Miracul. S. Othmari; *Virtutes & miracula ob sanctitatem B. Othmari cælitus declarata VValfridus Abba vir doctus & sapiens, qui in litterarum scientia apud nostrates illustris ante alios habebatur, seniorum in cœnobio S. Galli conuersantium relationibus, seu etiam scriptis veritatis ratione plenissimis fidem accommodans luculento satis sermone, & veraci assertione conscripsit.*

Hepidannus Anno 849. *Vualahfredus, Abba Augiensis obiit. Iste vir literatus vitas Sanctorum Galli & Othmari ad petitionem Gozperti Abbatis compilauit eleganter.*

 Heri-

Herimannus Contractus Anno 840. *Vualafridus Strabo Abbas Augiensis, vir doctus, obiit.*

In Catalogo Abbatum Monasterii S. Galli; DCCCXV. *Gozpertus &c. Ad huius petitionem Walafridus vitam S. Galli & Othmari scripsit.*

Tiufburgius Ephemeridibus in Augusto; XV. KAL. *Vualafridus Abbas obiit, vir in diuinis & humanis litteris versatissimus.*

Iohan. Trithemius Abbas Spainhaimensis de Illustribus viris Germaniæ: *Vualafridus Abbas monasterii * S. Galli, Ordinis D. Patris Benedicti, vir in diuinis Scripturis studiosus & eruditus, atq. in secularibus literis egregie doctus, ingenio subtilis, & disertus eloquio, metro excellens & prosa, monarcha disciplinæ Regularis, & multorum pater Monachorum. Scripsit inter cætera ingenii sui opuscula, Vitam S. Galli prosaice * lib. 1. Eandem postea * metrice lib. 1. De Officiis quoque diuinis lib. 1. & varias ad diuersos epistolas, & quædam alia. Claruit circa tempora Tyberii Augusti, anno Domini DCC.*

Idem de Scriptorib. Ecclesiast. *Vualafridus Abbas S. Galli, vt dicitur, natione Germanus, vir in diuinis Scripturis studiosus, & in secularibus literis omnium suo tempore doctissimus, ingenio & eloquio clarus, carmine valens & prosa, monarcha Disciplinæ Regularis, & multorum pater Monachorum. Scripsit ad ædificationem omnium fidelium deuote legentium, Vitam S. Galli prosaice lib. 1. Eandem postea metrice lib. 1. &c. Et alia nonnulla scripsisse dicitur, quæ ad manus nostras non venerunt,* &c.

** Hunc errorem refutauit iam Iodoc. Mezlerus S. Galli Monachus, cuius verba refert Hen. Canisius Tom. 6. Antiquitatum.*

** Noster MS. in duo est tributus.*

* Exstat etiam num in Monasterio S. Galli.

Tanta poposcit institutum: plura producimus Tom. II. parte I. & alia in Tomo Rerum Francicarum, quatenus scilicet rebus & locis conuenire intellegimus; quæ vel iterare, vel vnum in locum coaceruare, & lectori tædiosum, & nobis molestum.

ISO MAGISTER, COENOBITA S. GALLI.

NObili genere apud Rhegufcos in Alamannia natus, vir peræque sanctus & pius quam doctus, collega Marcelli Magistri in scholis. Discipulos habuit doctissimos & æui sui lumina, Norkerum Balbulum, Tutilonem, Ratpertum, Hartmannum, Salomonem Episcopum, & alios. Scripsit libros non paucos, quorum optima pars interiit. Exstat adhuc præter librum istum de Miraculis S. Othmari, & Lexicon quoddam Latinum ex omnibus veterum glossariis collectum, nomine discipuli sui Salomonis Episcopi editum, quod S. Galli in Monasterio, & Constantiæ in Bibliotheca Cathedrali asseruatur. Scripsit & Chartarum formulas, & quasdam etiam Chartas, quarum aliquot Tom. II. parte I. edimus. Fertur & carmina quædam composuisse, quæ videre nondum contigit. Moritur in Grandivallensium Coenobio A. D. 871. Vitam eius perscripsit Ekkehardus Iunior in Casibus cap. 2. & Ekkehardus Minimus in vita Notkeri Balbuli. Testimonia veterum.

Ekkehardus Iunior in Casibus cap. 1. *Salomonis tertii parentes cum essent clari & illustres, ipsum Isoni S. Galli Monacho, tunc temporis doctori nominatissimo, tradunt erudiendum & clericatus initiandum, quem apprime, vt aiunt, ipse erudierat,* &c.

Idem eodem libro cap. 2. *Iso non solum bene natorum, sed & sanctorum filius fuit parentum,* &c.

Hepidannus Anno DCCCLXXI. *Yso Magister obiit* PRID. ID. MAI.

Cunradus Fabariensis cap. 3. *Isonem, qui omni genere florens Philosophia diuersos ex se palmites protulit fœcundos.*

Ekkehardus Minimus vita Notkeri cap. 7. *Sub Isone Magistro hoc in tempore litteratissimo* &c.

In Lectionario Ecclesia de Notkero canit;

Hos inter populos nostri miserere Monarchos
*Commitus * fido ab Ysone tuo.*

S. THEODO-

S. THEODORVS EREMITA.

SS. Columbani & Galli diſcipulus, B. Magnoaldi Hiberni, qui poſtea Magnus à miraculorum magnitudine dictus, aſſiduus comes atq; ſocius, cum magiſtris ſuis Luxouio in Alamanniam peruenit. Magni auctoritate primus cellam Campidonenſem ad Hilarum fluuium exſtruere cœpit, illicq; vitam ſolitariam traducere. Iecit itaque fundamenta illuſtriſſimo illi Campidonenſi apud Alamannos monaſterio, non aliter atque Magiſter ſuus Sanctgallenſi. Deſcripſit vitam S. Magni ſodalis ſui libris I I. quos Lanto Epiſcopus Auguſtanus in tumulo Magni repertos Ermenrico Elewangenſi Monacho deſcribendos pariter atq; emendandos commiſit. Moritur ſub Othomaro primo Abbate S. Galli, & Pipino, Caroli M. patre, Rege Francorum. Meminit eius Walafridus in vita S. Galli lib. 1. cap. 9. & ipſe ſatis luculenter in ſuis libris, quum maxime lib. 2. cap. vl. circa fin. & Ermenricus in Supplem. cap. 14. Hermannus Miles, proauunculus meus, Rector D. Magni, Epiſt. ad Vadianum; *Nomina venerabilium virorum VVillmari Presbyteri, necnon Hiltiboldi Diaconi in Arbona, qui Gallo noſtro heremi ſolitudines oſtendit, ſummopere deſideras. Qua in re nedum patriam noſtram, verum etiam genealogiam tuam, quam ſermo vulgaris noſter de VVat vocitat, plurimum extolles. Si tamen glorioſam virginem VViboradam matremque noſtram, denique Magnoaldum, qui propter magnarum virtutum inſignia Magnus tam à Theodoro confratre, quam ab incolis appellatus eſt, non poſtpoſueris.*

ERMENRICVS ELEVVANGENSIS MONACHVS.

FLoruit tempore Ludouici Iunioris, Ludouico Pio Imperatore nati, Regis Orientalium Francorum, cui Lanto Auguſtanæ ſedis Epiſcopus, vt vitam S. Magni deſcriberet, tabore corrupta redintegraret, & depoſitionem eius, quam vocant, præterea ſuppleret, iniunxit. De ſe ipſe cap. 16. ſic ſcriptum reliquit; *Aſſumpſit ſecum præfatus Epiſcopus Lanto pictatium pane putridum, ſed tamen diuina ſanciente prouidentia pagina licet obſcura, tamen ad legendum ſunt conſeruata. & accerſiuit quendam Monachum prudentem & induſtrium ex monaſterio Elevvanga, nomine Ermenricum, tradiditq́; ei ipſos quaterniones ad legendum & corrigendum atque emendandum. Ille autem aſſerens ſe minime ita doctum eſſe, vt tale innouaret, atque prout dignum erat inſerere valeret, neceſſitatis obedientiæ conſtrictus ſuſcepit illud pictatium, & ſecundum virium ſuarum conſiderationem, iuſſionem Pontificis contemnere nolens adimplenit, quæ ibi inuenit ſcripta reuocans & corrigens omnia, atque Domino annuente ſeriem confuſam capitulorum luminibus emendauit.*

ANONYMVS SCRIPTOR VITAE S. FINDANI.

DE hoc nihil habeo dicere, niſi perveterem eſſe, & ipſius Findani σύγχρονος dignum profecto, qui non à me tantum, ſed ab omnibus antiquitatum patriarum ſtudioſis pellegatur. Et peſſimæ fuere manus, quæ tam probum nobis Scriptorem detruncarunt.

HEPIDANNVS COENOBITA S. GALLI.

VIxit, vt ipſe de ſe in præfatione teſtatur, anno Dom. 1072. ſub Abbate Vdalrico Nortperti ſucceſſore, cuius iuſſu in vitam S. Wiboradæ duobus libris pertexendam cœpit incumbere. An quid præterea compoſuerit, nondum habeo exploratum. Nam Annales & Computum alterius Hepidanni eſſe, iam ſupra part I. argumentis euictum eſt.

EKKEHARDUS MINIMUS, DECANUS S. GALLI.

HUnc existimo vixisse simul & scripsisse Rudolpho Guttingio Abbate, circiter A.D. 1220. præter propter. Nam cap. 18. mentionem facit Friderici II. Imperatoris, & Vdalrici Saxonis, Abbatis eo nomine, vt ipse notat, V. vel ii VI. iam defuncti, sed quem Imperator sua memoria Romam legauerit ad Innocentium III. P. M. Cap. vlt. numerat 200. & plures ab obitu Notkeri annos, qui, Herimanno teste, ad superos concessit Anno 912. Quibus recte putatis, elucescet, neminem eorum Ekkehardorum, quos supra memorauimus, huius esse vitæ auctorem potuisse, & ordine me fecisse, qui hunc & Quintum & Minimum appellarim.

S. FRIDOLINI HISTORIA.

ET hæc est innominato auctore perscripta, qui eam ex Balthario excerptā in hoc compendium redegit: Balthario, inquam, qui integram Fridolini Historiam non ineleganter instituit ad Notkerum S. Galli Monachum. Vnde error natus, vt vulgus Scriptorum ad ipsum Notkerum auctorem referrent. Quem errorem primus deprehendit ac detexit Iod. Metzlerus S. Galli Supprior & Præpositus Villanus, diligentissimus harum rerum inquisitor, quum in eum impegissent viri etiam docti, Tschudus, Munsterus, Stumpfius, Vrstisius, Simlerus, alii. Porro hanc nobis historiam communicauerunt Canonici Collegiatæ Ecclesiæ Episcopocellanæ in Turgouia.

VVALA-

VVALAFRIDI STRABI ABBATIS AVGIENSIS

DE VITA B. GALLI CONFESSORIS

Liber I.

Prologus.

NISI me sacrarum auctoritas scripturarum, & præcipue illa veridici Prophetæ sententia, qua sacrificio obedientia præfertur, ad necessitatem obediendi constringeret, præceptis vestris, ô sanctissimi Patres, apologiæ huiusmodi genus opponerem: Si Propheta, qui antequam formaretur in vtero à Domino electus est, & priusquam exiret de ventre sanctificatus est, dum eum Dominus Spiritu suo illustrans verbi officio manciparet, de ætatis infirmitate & ignorantia conquestus est; quid ego peccator acturus sum, qui in iniquitate conceptus & in delicto profusus propter sordes vitæ incircumcisus sum corde & auribus, quia videlicet nec scienda digne percipio, nec audita deuote conseruo, quomodo iusticias Domini enarrabo, & assumam testamentum eius per os meum, cuius ætatem nec tempus adhuc impleuit, nec scientia commendauit; cuius dicta nec doctrina corroborat, nec vita confirmat, præsertim cum ea scribere iubeatis & ordinare, quorum dignitatem vix animo torpente concipio? Tres tamen ob causas audendi talia viam inuenio, scilicet quod credo me à Domino subleuandum, ob cuius iussa pariter & promissa, quod virium consideratione exhorrui, obediendi cupiditate suscepi: deinde quod me confido B. Galli intercessione vestrisque precibus adiuuari, pro quorum veneratione & amore grande onus humeris adaptaui debilibus: postremo quod alienis infisto vestigiis veritatisque tenendæ lineam nouis tantummodo cogor passibus dimetiri. Vitam igitur S. Confessoris Christi Galli patroni nostri, cuius corporis thesaurum fidelibus seruatis excubiis, sensu nobilem, scripto degenerem vultis à me lumine rectæ locutionis ornari, & seriem confusam capitulorum distingui limitibus: ego cum me non possim ab hoc excusare negotio, eligo potius pro ignauia lacerari, quam pro inobedientia condemnari. Porro dum pridem ipsum opus perlegerem, inveni ab auctore eiusdem conscriptionis terram, quam nos Alamanni vel Sueui incolimus, *Altimaniam* sæpius nominari. Sed ipsius nominis originem quærens apud nullum Scriptorum, quorum adhuc notitia nos respersit, eius reperi mentionem. Nisi fallor enim ab alto situ prouinciæ idem vocabulum à modernis confictum est. Nam iuxta Scriptores authenticos pars Alamanniæ vel Sueuiæ inter Alpes Penninas & meridianum littus Danubii sita Retia dicitur. Porro quod est ad septentrionalem plagam Histri Germaniæ deputatur. Et vt non nosta dicere existimemur, aliquos ipsius rei testes asciscamus, Paulus Orosius, in cuius dictis fides omnium concordat, de situ terræ scribens hæc inter cætera

Tilemannus in Discursu Philologico de Historicorum delectu non percepit mentem VValafridi.

tera ponit; *Pannonia, Noricus & Retia habent ab oriente Moesiam, à meridie Histriam, ab Africo Alpes Penninas, ab occasu Galliam Belgicam, à Circio Danubii fontem, à Septentrione Danubium & Germaniam.* Cum Noricus Regio sit Baioariorum, & eius septentrionalis terminus Danubius & Germania, necesse est Retiam, quæ simul ponitur eisdem finibus Aquilonem versus terminari. Solinus quoque in Polyhistore, vbi Galliæ facit mentionem, has prouincias vno terrarum tractu positas his verbis designat; *Ex isto sinu* (videlicet Galliæ) *quaqua parte orbis velis exeas, Si Thracia sit petenda, excipit ager Reticus, bonus frugibus, Brigantino lacu nobilis: inde Noricus, frigidus, parcius fructuosus, qua subducitur à iugis Alpium admodum latus: de hinc Pannonia, viro fortes, solo plano vbertoque, Dravo Sauoque inclytis amnibus circumflua.* Si Retia solùmodo infra Alpes est, vt multi volunt, quæ cõsequentia est, vt Noricum à Gallia pergentes asperitatem Alpium transcendamus, & non potius per maiorem Retiam recto itinere Noricum vsque tendamus? In qua etiam Retia, secundum supra dictam sententiam, Brigantium oppidum iam vetustate collapsum lacui, qui Rheno interfluente efficitur, nomen dedit, qui alio nomine iuxta Græcam etymologiam Potamicus appellatur. Igitur quia mixti Alamannis Sueui partem Germaniæ vltra Danubium, partem Retiæ inter Alpes & Histrum, partemque Galliæ circa Atarim obsederunt, antiquorum vocabulorum veritate seruata ab incolis nomen patriæ deriuemus, & Alamanniam vel Sueviam nominemus. Nam cum duo sint vocabula, vnam gentem significantia, priori nomine nos appellant circumpositæ gentes, quæ Latinum habent sermonem; sequenti vsus nos nuncupat Barbarorum. Scimus similiter Francos partes Germaniæ vel Galliæ non solum potestati, sed etiam suo nomini subiugasse. Et quia prouinciarum descriptiones attigimus, liceat paucis Hiberniæ Insulæ, de qua nobis tantum decus emicuit, iuxta eosdem auctores situm commemorare. *Hibernia Insula*, vt scribit Orosius, *inter Britanniam & Hispaniam sita longiori ab Africo in Boream spatio porrigitur. Hæc propior Britannia spatio terrarum angustior, sed cæli Solisque temperie magis vtilis*, & vt supra dictus Solinus testatur, *ita pabulosa vt pecua ibi, nisi interdum æstate à pastibus arceantur, in periculum agat satias. Illic nullus anguis, auis rara.* Quam horrenda vero ipse vel alii de moribus incolarum eius testentur, fide Christi iam lucente supersedendum est, quia *vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia:* & à Solis ortu Indis vel Æthiopibus vsq; ad occasum Britannis vel Scotis iam laudabile est nomen Domini. *Excelsus enim est super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius.*

Henricus Bebelius in Epit. laudum Sueuorum.

Obsecro itaque te, Gotzperte carissime Abba monasterii S. Galli, cunctosque fratres qui sub te militiæ deseruiunt spiritali, vt me orationibus adiuuetis, quatenus & hoc opus & alia deinceps digne Deo merear explicare. Nam si gratanter recte à nobis posita susceperitis, clementer vero titubantia correxeritis, & si Dominus permiserit, huius operis agreste pulmentum postmodum aliquibus metrorum condimentis infundam. Dignum quippe est, vt nostris laudibus per orbem celebretur, quem de extremis orbis finibus ad nostram salutem Dominus destinauit. Bene valentem & nostri memorem paternitatem vestram in æternum S. Trinitas conseruare dignetur. Amen.

Explicit Prologus.

O Pater

O Pater, ô patris proles, ô Spiritus alme,
Vne & trine Deus nos miserate rege:
Me tua iussa ligant, tua me promissa gubernent,
Luceat in dictis lux tua quaso meis.
In te Galle Deum, in Domino te Galle fatebor,
Tu pro me sacras funde preces Domino,
Vt veniam noxis, dictis moderamina praestet,
Quod nocet euellas, quod iuuat amplificet.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI INCIPIT VITA B. GALLI CONfessoris Christi.

CAPVT I.

Quibus profectibus B. Gallus à pueritia sub magisterio S. Columbani vsque ad sacerdotii profecerit dignitatem.

CVM praeclara sanctissimi viri Columbani, qui & Columba, conuersatio per omnem Hiberniam celebris haberetur, & veluti splédidum ignei solis iubar singulari decore omnium in se prouocaret amorem, sicuti de eo priusquam nasceretur prouisum esse liber gestorum ipsius pleniter indicat; inter caeteros, quos fama virtutum eius attraxerat, parentes B. Galli, secundum Deum religiosi, secundum seculum nobiles, filium suum primae aetatis flore nitentem, cum oblatione domino offerentes, illius magisterio commendauerunt, vt in regularis vitae proficeret disciplina, & inter plurimos spiritualis miliciae sectatores obedientiae & artioris propositi imitaretur exempla. Dumq; bonae indolis vir caro nutriretur affectu, magno virtutum creuit augmento, superna quoq; gratia praeueniente tanto studio diuinas epotauit Scripturas, vt de thesauro suo noua proferre posset & vetera; Grammaticae etiam regulas, metrorumq; subtilitates capaci consequeretur ingenio. Obscura autem scripturarum tam sapienter scire volentibus reserauit, vt cuncti, qui eius prudentiam & sermones audierant, admiratione eum & laude dignissimum iudicarent. Qua sapientiae maturitate factum est, vt vniuersorum communi consilio, & iussione Columbani Abbatis, per singulos sacrae promotionis gradus ascendens, inuitus sacerdotii susciperet dignitatem. Ergo dum sacris instaret officiis die noctuq; precibus Dominum placauit & lacrimis, & superni inspectoris oculis placere desiderans pro virtutum & vitae meritis amabatur ab omnibus, placuit vniuersis.

CAPVT II.

Qualiter Sancti viri pro nomine Domini peregrinationem aggressi ad Sigibertum Regem peruenerint, & Luxouium cœperint incolere.

Cum hæc agerentur cottidie B. Columbanus Euangelicam cupiens assequi perfectionem, vt videlicet omnibus quæ habebat relictis crucem suam tolleret, & nudus Dominum sequeretur, consilio suo egit cum fratribus, quorum animos idem feruor accenderat, vt spreta propinquorum & prædiorum dulcedine mentis ardorem opere comprobarent, ascendentes in nauim venerunt Britanniam, & inde ad Gallias transfretarunt. Cumque vir Dei ad Sigibertum Regem cum suis peruenisset, rogauit eum Rex vt infra Gallias resideret, nec eis relictis ad gentes alias commigraret; se vero spospondit omnia quæ sanctus pater peteret præbiturum. Ad hæc vir Dei respondit; * *Qui nostra reliquimus vt secundum Euangelicam iussionem Dominum sequeremur, non debemus alienas amplecti diuitias, ne forte præuaricatores simus diuini mandati.* Cuius obiectioni Rex ita occurrens ait; si crucem tollere & Christum sequi desideras, vastæ heremi sectare quietem, tantum ne solo nostræ ditionis relicto ad vicinas transeas nationes. Poteris enim hoc consilio & tua præmia cumulare & nostræ saluti prospicere. Itaque Regis persuasioni consensit, & accepta optione heremum, quæ Vosegus dicitur, cum suis intrauit. Inuenerunt autem locum muris antiquitus septum, calidis aquis irriguum, sed iam vetustate collapsum, qui vulgo Luxouium vocabatur. Ibi oratorium in honore B. Petri Apostoli construentes, mansiunculas in quibus commanerent fecerunt, illisque ibi conuersantibus & ipsum locum excolentibus multi non solum de genere Burgundionum, sed etiam Francorum, amore vitæ laudabilis ad ipsos confluxerunt, & monitis spiritalibus instituti tantam compunctionis gratiam ex verbis eorum adepti sunt, vt omnia sua ad ipsum locum nonnulli contraderent, & coma capitis deposita monasticæ vitæ habitum voluntaria paupertate susciperent.

*Ex Eusebio qui hoc Thaddæo Apostolo tribuit.

CAPVT III.

Qua auctoritate B. Columbanus Theodoricum Regem corripuit, & quibus odiis eum Brunnihildis de regno illo eiecerit, qualiterque ad Lotharium Regem indeq; ad Theodobertum cum suis peruenerit.

Cumq; hæc tam felix commanentium semper in melius proficeret disciplina, singularis B. Columbani sanctitas miraculis frequentibus comprobata per totas cœpit Galliæ vel Germaniæ diffamari prouincias, laudabatur ab omnibus, colebatur à cunctis, adeo vt Theodoricus Rex, filius Hildiberti, nepos Sigiberti, qui eo tempore Burgundionibus regnabat, ad eum sæpe veniret, & precum eius suffragia summa cum deuotione deposceret. Quem cum Pater sanctus increpatet cur concubinarum pollueretur amplexibus, & non potius legitimæ coniugis conubio frueretur, monitis eius obtemperans cuncta huiusmodi illicita se vitaturum promisit. Sed Brunnihildis auia regis videns eum viri Dei consiliis obedire, stimulo maliciæ concitata mentem serpentino furoris armauit veneno. Verebatur enim ne, si abiectis concubinis Regina in consortium regni assumeretur, dignitas sua honore substracto vilesceret. Quo timore

more laborans inuidiam contra virum Dei cœpit habere, & post multas iniurias quas illi machinata est, vt Scriptura sanctæ conuersationis eius testatur, consilio cum Rege inito, vt eum regno suo deturbaret, misit legatorios suos cum Epistola ad sanctum virum denuncians ei ne deinceps in illo regno consisteret. Ille Iezabelis insidias vitans iter cum suis aggressus ad Lotharium Regem peruenit. Apud quem cum aliquanto tempore moraretur, rogauit vt illius solatio ad Theodebertum Austrasiorum Regem peruenire potuisset, ad quem cum secundum petitionem voluntaris suæ venerabiliter missus esset, susceptus est ab eo cum omni honore & gaudio magno. Mansit itaque apud illum aliquot diebus Sacras Scripturas aperiens & insinuans ei veritatem. Cumque & ipsum rogaret vt ad Agilolfum Regem Langobardorum eius iussu per Alamanniam duceretur, moleste ferens Rex tantorum discessum virorum pollicitus est eis infra terminos sui regni se reperturum loca venusta, quę famulis Dei & ad incolendum essent commoda, & ad instruendas verbo veritatis circumpositas nationes opportuna. Vir Dei semen verbi in cordibus gentium plantare desiderans aliquantisper moraturum se promisit, si regia auctoritas factis dicta firmaret.

CAPVT IIII.

Quomodo optione data quærendæ habitationis ad Tucconiam venerunt, & quid ibidem gesserunt.

ACCEPTA igitur à Rege licentia eligendi locum vbicunque voluissent, dum loca plurima perlustrassent, venerunt infra partes Alamanniæ ad fluuium, qui Lindimacus vocatur, iuxta quem ad superiora tendentes peruenerunt Turicinum. Cumq; per littus ambulantes venissent ad caput lacus ipsius, in locum qui Tuceonia dicitur, placuit illis loci qualitas ad inhabitandum. Porro homines ibidem commanentes crudeles erant & impii, simulacra colentes, idola sacrificiis venerantes, obseruantes auguria & diuinationes, & multa quæ contraria sunt cultui diuino superstitiosa sectantes. Sancti igitur homines cum cœpissent inter illos habitare, docebant eos adorare Patrem, Filium & Spiritum sanctum, & custodire fidei veritatem. B. quoque Gallus sancti viri discipulus zelo pietatis armatus fana, in quibus Dæmoniis sacrificabant, igni succendit, & quæcunque inuenit oblata demersit in lacum. Qua causa permoti ira & inuidia sanctos insectabantur, & communi consilio Gallum perimere voluerunt, Columbanum vero flagellis cæsum & contumeliis affectum de suis finibus perturbare. Beatus Pater cognito consilio eorum zelo iustitiæ imprecatus est eis talia dicens; Deus, cuius prouidentia mundus subsistit & cuncta reguntur, fac super caput generationis huius reuerti contumelias quas famulis tuis parauerunt: nati eorum facile pereant, & antequam senescant præ subitaneo stupore delirare cogantur, ipsique cum terra quam incolunt dura potentium dominatione premantur, vt cunctis ignominia eorum pateat in æternum, & sicut scriptum est; *Conuertatur dolor eorum in caput ipsorum, & in verticem illorum iniquitas ab ipsis patrata descendat.*

CAPVT V.

Aduentus eorum ad VVillimarum Presbyterum apud Arbonam, & humanitas eius, & Brigantii commemoratio.

POST hæc non timore persecutionis perterritus, sed amore spiritalis lucri persuasus contumacium sterilem turbam reliquit, ne inaniter corda arida diutius irrogaret; qui beniuolis mentibus quam plurimum prodesse interim potuisset. Pergens ergo inde cum suis peruenit in Castrum, quod Arbona vocatur, & inuenit ibi Presbyterum bonitate cōspicuum nomine Willimarū: qui cum intuitus eum fuisset; dixit: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, & reliqua; cui vir Dei ita respondit; *De regionibus congregauit nos Dominus.* Presbyter ergo apprehensa dextera eius duxit eum in oratorium, & postquam pariter orauerunt introduxit in hospitium, qui pacem Domini imprecantes deposuerunt sarcinulas suas. Priusquam vero recubuerunt, iussione Abbatis Gallus diuina recitauit eloquia, profunda reserans veritatis inter sacra doctrinæ salutaris conuiuia. Prudentiam viri Sacerdos miratus à fletu se continere non potuit. Toto autem septem dierum circulo cum summo honore & diligentia illis ministrauit, & quos carnalibus fouit deliciis, ab ipsis cottidie pastus est dapibus scripturarum. Inter sacræ igitur ædificationis colloquia Columbanus Abba Presbyterum interrogauit, si sciret aliquem in solitudine locum, in quo cellula fieri potuisset custodiis aliquantulum regularibus opportuna. Hospes Sanctorum huic inquisitioni respondit; In hac solitudine Locus quidam est antiquæ structuræ seruans inter ruinas vestigia, vbi terra pinguis & fructuatiis prouentibus apta, montes per gyrum excelsi, heremus vasta, & imminens oppido planicies copiosa, victum quærentibus fructum laboris non negat. Et cum Loci ipsius situm per multa laudasset, indicat nomen eius Brigantium.

CAPVT VI.

Vt eundem locum adierint, & quid in conuentu populi B. Gallus fecerit, qualiter oratorium restaurauerint, & quamdiu ibidem constiterint.

ILLIS igitur illuc ire cupientibus parauit Presbyter nauiculam, & imposuit remiges. Venerabilis autem Abba comitibus Gallo & quodam Diacono nauim conscendens inuocato nomine Domini ad locum desideratum via recta peruenit. Egressi de nauicula oratorium in honore S. Aureliæ constructum adierunt; quod postmodum Columbanus in Priscum renouauit honorem. Post orationem cum per gyrum oculis cuncta lustrassent, placuit illis qualitas & situs locorum: deinde oratione præmissa circa oratorium mansiunculas sibi fecerunt. Repererunt autem in templo tres imagines æreas deauratas parieti affixas, quas populus dimisso altaris sacri cultu adorabat, & oblatis sacrificiis dicere consueuit; Isti sunt dii veteres & antiqui huius loci tutores; quorum solacio & nos & nostra perdurant vsque in præsens. Columbanus itaque B. Gallo id iniunxit officii, vt populum ab errore idolatriæ ad cultum Dei exhortatione salutari reuocaret, quia ipse hanc à DOMINO gratiam meruit, vt non

non solum Latinæ sed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet. Cumq; eiusdem templi sollemnitas ageretur, venit multitudo non minima promiscui sexus & ætatis, non tantum propter festiuitatis honorem, verum etiam ad videndos peregrinos, quos agnouerant aduenisse. Ergo dum ad horam orationis concurrerent, iussu venerandi Abbatis Gallus cœpit viam veritatis ostendere populo, & vt ad Dominũ conuerterentur admonere, vtque vanis abiectis adorarent Deum patrem Creatorem omnium rerum, & vnigenitum eius Filium, in quo est salus, vita & resurrectio mortuorum, & in conspectu omnium arripiens simulacra & lapidibus in frusta comminuens proiecit in lacum. His visis nonnulli conuersi sunt ad Dominum & confitentes peccata sua laudes Domino pro sua illuminatione dederunt: alii propter imaginum comminutionem ira & furore commoti graui indignationis rabie turbidi recesserunt. B. autem Columbanus iussit aquam afferri, & benedicens illam aspersit ea templum, & dum circuirent psallentes dedicauit ecclesiam. Deinde inuocato nomine Domini vnxit altare & beatæ Aureliæ reliquias in eo collocauit, vestitoq; altari missas legitime compleuerunt. Omnibus itaq; rite peractis, reuersus est populus in sua cum gaudio magno. Post hæc permansit ibi B. Columbanus cum commilitonibus suis tribus annis, & ædificata inibi cellula alii hortum laborauerunt; alii arbores pomiferas excoluerunt. B. vero Gallus texebat retia, & misericordia Dei cooperante tantam piscium copiam cepit, vt nunquam fratribus defuissent: quin etiam aduentantes peregrinos huiusmodi iuuit solatio, & de eodem labore assiduas populo benedictiones exhibuit.

CAPVT VII.

Quas Dæmonum voces Gallus audierit, & quomodo idem error abscesserit.

AT dum quodam tempore retia sua mitteret in pelagus, in silentio noctis audiuit Dæmonem magno vocis strepitu de vertice montis proximi vocantem quendam alterum nominatim quasi in pelago commorantem, cumque & is, qui vocabatur, præsto se esse quasi de lacu responderet, consurge, inquit ille, in adiutorium mihi vt peregrinos istos eiiciamus de his sedibus, quia ipsi de longe venientes me de templo meo expulerunt, simulacra mea contriuerunt, & populum qui me sequebatur post se auerterunt: commoueat te iniuria quam patior, & hostes cõmunes vnitis viribus à nostris terminis arceamus. Et ipse respõdit, Heu, quod de tuis calumniis narras ex meo contemptu percipio. Nam vnus ex illis me in pelago premit & mea deuastat, cuius nec retia numquam corrumpere possum, nec ipsum decipere, quia inuocatio diuini nominis de ore eius numquam recedit, qua munitus continuo vigilantia insidias nostras contemnit, qua propter tam cautos bellatores nostræ non superabunt versutiæ. His auditis vir Dei muniuit se vndiq; signo sanctæ crucis, & dixit illis; In nomine Domini nostri Iesu Christi adiuro vos, vt recedatis de loco isto, & neminem hic lædere præsumatis. Deinde cum ad littus festinanter redisset, Abbati suo quæ audierat nunciauit. Ille hæc auditu percipiens ecclesiam petiit, & signo pulsato fratres conuenire fecit. Prius autem quam initium psallendi fecissent, auditæ sunt diræ voces Dæmoniorum per montium summitates & quasi discedentium eiulatus cum terrore confusus. Hæc audientes serui Dei prostrauerunt se in orationem Domini postulantes protectionem, illique laudes & gratias persoluentes, quia eos liberare dignatus est de terroribus malignorum.

CAPVT

CAPVT VIII.

Machinatio & malicia incolarum aduersus sanctos viros, & post preceptum Ducis consilium discedendi.

INTEREA nonnulli ciuium propter ydolorum suorum abolitionem prædicationis eorũ monita contemnentes cœperunt contra eos odia concitare, insidias machinari. Qua etiam intentione locorum ipsorum Ducem nomine Gunzonem adierunt, & apud eum accusauerunt Sanctos, dicẽtes venationem publicam in eisdem locis propter illorum infestationem peregrinorum esse turbatam. Quo audito Dux furore succensus missis nunciis famulos Dei de loco eodem discedere iussit. Sed neq; hoc sufficit satellitibus Dæmonum, quin etiam vaccam eorum furto abstrahentes in inuia ducunt siluarum. Quos cum duo de fratribus è vestigio insequuntur, consurgentes latrunculi interficiunt eos, & auferentes spolia eorum discedunt. Mirati autem fratres cur tamdiu differãt redire, mittunt alios qui eos requirãt. Illi vestigia eorum secuti occisos eos inueniunt, & cadauera ipsorum suis humeris imponentes ad cellam reportant. Inter hos angustiarum & tristitiæ fluctus nuncius Ducis adueniens de illo eos loco cõmeare præcepit. Nec immerito; quia non est societas luci ad tenebras. Egit autem hoc arte sua Diabolus, vt populum, quem in præsentia lucis amittere cœpit, discedente sanctitatis fulgore tenebris occuparet antiquis. Sancti igitur viri moleste ferentes, quòd sede pellerentur amabili, consilio cõmuni Italiam petere decreuerunt, & dum nimio tenerentur dolore, Sanctus pater Columbanus his verbis cœpit eos consolari; Inuenimus quidem, Fratres, his in partibus concham, sed venenatis serpentibus plenam. Cedat tamen tristitiæ languor exitialis, quia certa est fiducia de auxilio protectoris. Deus enim, cui seruimus, Angelum suum mittet nobiscum, qui nos perducat ad Agilolfum Langobardorum Regem, vbi eius clementia præparante humanos affectus & pace plenum habitationis locum inueniemus.

CAPVT VIIII.

Qualiter discedentibus cæteris Gallus ob infirmitatem remanserit, quaque sedulitate à VVillimaro presbitero receptus sit & apud eum recreatus.

POST hæc igitur cum proficiscendi tempus instaret, B. Gallum repentina febris inuasit. Vnde Abbatis sui pedibus aduolutus indicauit se infirmitate vehemẽti laborare, & ideo iter propositum non posse perficere. Ille verò existimans eum pro laboribus ibidem consummatis amore loci detentum viæ longioris detrectare laborem, dixit ei; Scio, frater, iam tibi onerosum esse tantis pro me laboribus fatigari, tamen hoc discessurus denuncio, ne me viuente in corpore missam celebrare præsumas, & cum ei licentiam pet se conuersandi dedisset viam ingressus est abeundi. Post discessum magistri & sociorum Gallus retia sua naui imponens ad Willimarum præsbiterem venit, & cum obtulisset ei retia inter lacrimas & suspiria, retexuit omnia quæ gesta fuerant circa fratres suos. Dein infirmitatis suæ causas aperiens rogauit eum vt sui curam dignaretur habere. Qui suscipiens eum cum omni caritatis obsequio domum vicinam ecclesiæ eius necessitati concessit, & duobus clericis suis Magnoaldo & Theodoro hanc sollicitudinem commendauit; vt cum omni diligentia eius recuperationi seruirent. Exactis aliquot diebus Domino, qui medicus est verus, medelam impertiente cœpit sumere cibos & per incrementa temporum confortatus perfectam indeptus est sanitatem. O infirmitatem omni humano robore

bore fortiorem! O febrem omni laude colendam! O languorem sanitati & gaudiis asscribendum! Exemplo enim Domini pro nobis Gallus doluit, vt animarum morbos prædicatione sacra depelleret. ire cum Magistro non potuit, vt nobis viam veritatis ostenderet. Vere patiens & misericors Dominus in prædicatoribus suis iam pridem contemptus dum conuersionem peccatorum sustinet, Doctorem ne errantes deserat retinet.

CAPVT X.

Insinuatio Hiltiboldi Diaconi de loco solitaria habitationis, quam vir Domini desiderabat.

DIACONVS itaq; sępe dicti Præsbit. nomine Hiltiboldus omnes heremi semitas notas habebat & secessus. Solebat enim piscium & accipitrum causa capiendorum sæpius solitudinem peruagari & secreta locorum vsu cottidiano perdiscere. Huic cum vir sanctus familiaritatis suæ gratiam præstitisset, quæsiuit ab eo, an inuenisset vmquam in solitudine locum aquis abundantem puris & salubribus, planitie stratum & humanis cultibus opportunum, desiderio, inquiens, animi feruentis exæstuo cupiens in solitudine dies ducere huic vitæ concessos, iuxta quod Psalmista pronunciat dicens: *Ecce elongaui fugiens & mansi in solitudine, expectabam eum, qui saluum me faceret*, & reliqua. Diaconus respondit: hæc, ô pater, solitudo aquis est infusa frequentibus, asperitate terribilis, montibus plena præcelsis, angustis vallibus flexuosa, bestiis possessa sæuissimis. Nam præter ceruos & innocuorum greges animalium, vrsos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerum excedentes rabie singulares. Timeo igitur, ne si te illuc induxero ab huiusmodi hostibus deuoreris. Adhæc vir sanctus: Apostoli, inquit, sententia est: *Si Deus pro nobis quis contra nos?* & scimus, quomodo diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, qui Danielem liberauit de lacu leonum, potest & me eripere de manu bestiarum. Cui Diaconus hæc respondit: Mitte in peram tuam cibaria & rete paruissimum: cras enim introducam te in heremum. Et si inueneris locum tibi acceptabilem, age gratias Deo & præcepti dominici comple rigorem. Deus autem, qui eduxit te de regione longinqua, ipse sicut Tobiæ famulo suo Comitem cœlitus dedit, ita Angelum suum mittet nobiscum & ostendet nobis locum desideriis salutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem ieiunus permansit, & vsq; ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctauit. Dignum quippe erat, vt quod diuino inchoabat amore, instantissima prece Domino commendaret.

CAPVT XI.

Quomodo cum Diacono desertum penetrans optatum repererit locum, sibiq; prælegerit, & obedientia vrsi.

DVM autem lucifer suo processu noctis latibula detexisset, & sol inferiora dimittens cursu consueto superioris orbis plagas inuiseret, igneumq; iubar ab orientis axe mortalibus demonstraret, athleta Dei ea quæ ductor suus dixerat secum assumens cum orationis benedictione illo præeunte viam aggressus est, cumq; per totum diem iter agerent circa horam nonam dixit Diaconus: paret hora refectionis iam instat, sumamus paululum panis & aquæ, quia ira confortati viæ quod restat melius consummare poterimus. Homo Dei respondit, tu iuxta necessitatem corporis refectionem percipe, fili mi: ego non gustabo quicquam, antequam

X Domi-

Dominus mihi locum desideratæ mansionis ostendat. Et ille, sicut, inquit, so-cii fuimus passionis, sic erimus & consolationis. His dictis cœperunt iter agere festinato, quia dies iam declinabat & solaris feruor propinquabat occasui. Venerunt autem ad quendam fluuiolum, qui Staina nominatur, ambulantesque per decursum ipsius, dum venissent ad rupem, de qua idem cum impetu descendens gurgitem facit speciosum, viderunt ibi plurimos pisces, & imponentes retia sua ceperunt eos. igni deinde succenso Diaconus pisces assauit, & panem posuit super peram. B. autem Gallus dum morandi gratia modicum ab illo diuulsus esset inter condensa veprium fructecta ambulans & pede hærens ad terram corruit, quod Diaconus videns accurrit, vt subleuaret prostratum. Sed vir Dei præscius futurorum, sine me, ait: hæc requies mea, in seculum seculi hic habitabo, quoniā elegi eam. Et cum post orationem surrexisset, sumens virgam colurneam fecit crucem, & fixit in terram. Habebat autem pendentem collo capsellam, in qua continebantur reliquiæ B. Dei genitricis Mariæ & sanctor. Martyrum Mauricii & Desiderii, quam cum in ipsa cruce suspendisset, vocauit Diaconum, & prostrauerunt se pariter in orationem. Tunc vir venerabilis huiusmodi preces emisit: Domine Iesu Christe, qui pro salute humani generis de virgine nasci & mortem subire dignatus es, ne despicias desideriū meū pro peccatis meis, sed in honore sanctæ genitricis tuæ & Martyrum Confessorumque tuorum præpara in hoc loco habitationem tuis aptam seruitiis. Finita oratione, sole occumbente, finitus est dies, & ipsi tandem cum gratiarum actione cibum sumpserunt, rursumque Deo gratias exhibentes strauerunt se in terra, vt aliquantulum requiescerent. Sed vir sanctus cum comitem suum alto teneri sopore putaret, surgens prostrauit se in figurā crucis ante capsellam, & preces Domino deuotas effudit. Interea descēdens vrsus de mōte micas & fragmenta, quę conuiuantibus deciderant, caute legebat. Hoc factum vt vidit homo Dei, dixit ad feram: præcipio tibi bestia in nomine Domini, tolle lignum, & mitte in ignem. Ad cuius præceptum belua conuersa validissimum lignum attulit & igni iniecit. At vir benignissimus ad peram accedens de paruo cellario panem integrum famulanti porrexit, & accipienti ita præcepit: In nomine Domini mei Iesu Christi ab hac valle discede, & hoc pacto montes & colles circumpositos habeto communes, vt nullum hic hominem, nil de pecoribus lædas. Dum hæc gerebantur, Diaconus dormire se simulans, quod vir Deo carus gessit cum bestia, considerabat, & surgens prostrauit se ad pedes eius & dixit: nunc scio vere Dominum esse tecum, quoniam & bestiæ heremi obediunt tibi. Ille autem dixit caue, ne omnino hoc alicui dixeris, donec videas gloriam Dei.

CAPVT XII.

Vt Dæmonum fantasmata in specie mulierum ostensa eodem loco sanctus pater depulerit.

NOCTE igitur exacta cum lux aurea siluarum illustraret opaca, Diaconus ait: Pater mi, quid facturi sumus hodie? At ille respondit, obsecro te, Fili, ne moleste feras quod dico, quia Domin. nos fecit q. quæsiuimus inuenire, hunc etiam diē in hoc loco ducamus. Tolle rete & ad gurgitem vade: ego quoq; post te quantocius ibo. Forsan Dominus solitam nobis largitatem ostendet, vt regredientes ad castrum offeramus patri nostro Presbitero de hoc loco benedictionē, quā Dom. nos inuenire donauit. Diacon. respondit, gratiā habeo, q. precipis, Pater, & surgens

cito cum inuocatione nominis Domini assumpto retiaculo perrexit ad fluuium, cumque illud in gurgitem mittere voluisset, duo Dæmones in effigie mulierum steterunt in littore ita nudati, quasi balneum intrare voluissent, & cum turpitudinem sui corporis illi obiicerent tollentes lapides iactauerunt contra eum, quia dixerunt: tu induxisti virum istum in hanc heremum, virum iniquum & inuidia plenum, qui suis maleficiis semper nos vincere conseuit. Ille autem reuersus ad virum Dei indicauit illi, quæ viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum Diacono prostrauit se & huiusmodi verbis Dominum deprecatus est: Deus omnipotens, ineffabilis bonitas, inæstimabilis maiestas, secundum misericordiam tuam non secundum merita mea auditu placido has suscipe preces: iube hos Dæmones hunc locum deserere, vt fit sanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione venerũt ad gurgitem, & continuo Dæmones in fugam conuersi ierunt per decursum fluuioli contra proximum montem. S. vero Gallus dixit illis, præcipio vobis fantasmata per immensæ potentiam Trinitatis, vt hunc locum deserentes in montes desertos eatis & huc reuertendi vlterius non habeatis fiduciam. Deinde mittentes in gurgitem rete ceperunt pisces quantum volebant, & dum pisces de maculis lini absoluunt, audiunt in summitate montis voces quasi duarum mulierũ defunctos plangentium, & dicebant ad inuicem: Heu quid faciemus vel quo pergemus? Peregrinus hic inter homines nos habitare non finit, in heremo quoq; manere non patitur. Non solum autem tunc hæ voces auditæ sunt, verum etiam postmodum tribus vicibus, dum ipse Diaconus saltum ad capiendos accipitres intrauisset, audiuit Dæmonia de quodam monte, qui Himilinberg dicitur, clamantia, & vtrum adhuc Gallus esset in heremo sciscitantia, vel si iam discessisset?

CAPVT XIII.

Loci ipsius electio & serpentium discessio.

IGITVR post discessum Dæmonum dum fideles illi heremi ductores vallem lustrarent videntes inter duos fluuiolos multa desiderabilia, siluam speciosam, montes per gyrum, planiciem in medio, probauerunt locum ad ædificandam cellam optimum esse. Anno autem ab incarnatione Domini DCXIIII. S. Gallus hanc solitudinem incolere cœpit, & recordatus vir sanctus sententiæ, quam Iacob post visionem Scalæ & Angelorum ascendentium & descendentium per eam protulit, dixit: *Vere Dominus est in loco isto.* Erat autem vsque ad istud tempus in eadem valle plurima serpentium multitudo, porro ex illa die tam pleniter abscesserunt, vt postea ibi non comparerent. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nam Diabolo inde expulso dignum erat vt animal, per quod hominem deceperat, habitationi cederet sanctitatis.

CAPVT XIIII.

Qualiter locum eundem ieiunio dedicauerint, & ad castrum regressus mortem Episcopi cognouerit.

DVM QVE reuersi fuissent ad locum primæ stationis, vbi pridem vir Dei cruciculam defixerat, Diaconus dixit ad eum, sumentes peram & rete regrediamur ad castrum. Et ille: Tu, inquit, Fili, vt placet ad propria reuertere: ego vero his in locis aliquantisper moratus post triduũ Deo duce te subsequar. Diaconus dixit, nequaquam

te absente remeabo ad patrem nostrum, ne forte dicat te propter spolia à me interemptum, vel si homicidium negare voluero, hæc mihi obiiciat, cur illum dimisisti in solitudine? citò reuersus educ eum ad me, & erunt mihi duo pariter, labor duplicatus & manifesta confusio. Ad hæc vir Dei respondit: vade, Fili, ego post vestigia tua quantocius properabo. Quo abeunte athleta Dei toto triduo ab omni victus adiumento corporei ieiunus permansit, vt videlicet locum, quem spiritali militiæ prouidebat, parsimoniæ consecraret initiis. Quarto itaque die heremo digrediens domum reuisit præsbyteri, & inter amicæ salutationis officia gratias Deo pro omnibus bonis, quæ eis ostendit, cum debita laude persoluit. Præsbyter autem suscipiens illum cum gaudio iussit mensam apponi, & cum consedissent benedicentes Deum cum gratiarum actione cibum sumpserunt, & inter prandendum Diaconus dixit Presbitero, si vrsus adesset, fortassis Gallus porrexisset illi benedictionem, interrogantiq; vnde huiusmodi verba proferret, narrauit omnia quæ gesta erant in heremo. Ex illo die & deinceps habuerunt eum sicut Prophetam & virum sanctum, cottidie meritorum eius magnitudinem per vitæ illius asperitatem & virtutum studia metientes. Interea illis commanentibus nuncius venit ad Præsbyterem indicans Constantiensem Episcopum Gaudentium nomine de hac vita migrasse. Hoc audito, vnanimo feruore pro requie defuncti pastoris precibus & lacrimis institerunt.

CAPVT XV.

Quomodo ad Ducem cum Præsbytero sit euocatus, & illuc ire nolens Retiam commearit, & à Ioanne Diacono susceptus sit.

SEPTIMA post hæc die Gunzonis Ducis epistola venit ad Presbyterem præcipientis illi, vt die duodecimo ad Iburningas villam veniret, & virum Dei secum adduceret. Nam filiam eius nomine Frideburgam, quæ illi erat vnica singulari pulchritudine fulgens, spiritus inuasit malignus, à quo dum diuersis torqueretur molestiis, pæne continuam tolerauit inediam, & sæpius terræ prostrata inter spumas horribiles miserabili volutabatur insania, adeo vt vix quatuor virorum teneri posset instantia. Post triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob causam pater eius nuncios misit ad Regem Sigibertum Theodorici filium, qui eam habuit desponsatam, vt ei nunciarent quicquid circa puellulam agebatur. Rex vero cum omni festinatione misit duos Pontifices, de quorum meritis potissimum præsumebat, cum donis regiis ad puellulam, vt eam medicamine orationum à furoris vesani languore sanarent. Igitur Willimarus Presbyter volens tempore per epistolam definito ad Ducem venire dixit beatissimo Gallo: Scis Ducis mandatum, eamus ad eum. Et ille, tuum est, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergo proficiscere: quid mihi cum Principibus seculi? Nam in heremum, vnde exiui, reuertar. Noli, ait, ita agere, sed perge mecum, ne forte Dux, qui in vexatione filiæ nimium contristatur, ira commotus mittat satellites teque vinctum illuc faciat perduci. Vir Deo plenus respondit, vadam prius ad cellulam meam, vt prouideam vtilitatem & necessaria fratrum, qui ibi sunt Domino seruituri. Hoc idcirco dixit ne ad Principem iret, & consurgens ad electæ pridem habitationis locum miles Domini tendebat egregius. Sequenti die fratribus, qui secum erant, interdixit, ne quis illorum cuipiam quo pergeret indicarent: Sed etsi curiosius interrogati fuissent à quoquam, iussit vt, cum per epistolam Magistri sui Italiam dicerent inuita-

inuitatum. His dictis sumens secum duos de discipulis suis per solitudinem Retiam Curiensem commeauit, cumque proximum montem transcenderent, venerunt in heremum, quæ Sennia nominatur, indeque ad proximum vicum qui dicitur Quaradaues digressi repererunt ibi Iohannem Diaconum virum iustum & Deum timentem, isque recepit eos hospicio, & omni fouit humanitatis obsequio. Finxerunt enim se de longe tunc venisse, & apud eum manserunt septem diebus.

Capvt XVI.

Qualiter misso post virum Dei præsbytero Episcopi à Rege directi filiam ducis liberare non valentes ad Regem cum confusione redierint, confesso Dæmone B. Galli virtutem.

Porro cum sæpedictus Præsbyter hospes Sanctorum audisset virum Dei de cellula discessisse nauim conscendens ad Ducem transfretauit, & quæ circa hominem Dei facta fuerant indicauit. Dux vero vt cito reuerteretur illi imperauit, & missis post virum Dei legatis eum aduenire deuote rogaret, & adiiciens: si enim, inquit, per eius orationes filiam meam Dominus à Dæmonio liberauerit, dabo illi pontificatum Constanciensis ecclesiæ, & insuper eum copiosis præmiorum muneribus honorabo. Ille promittens se vt iubebatur acturum, sicubi eum qui desiderabatur inuenire potuisset, nauem petens ad propria remeauit. Interea Pontifices à Rege transmissi venerunt, & inuenerunt ipsam quidem puellulam nimio laborantem furore; parentes autem eius omnemque familiam & propinquos flentes supra eam & miserabili mœrore depressos. Tota enim domus vna clade contabuit: puella vexabatur insania: cæteri torquebantur tristicia. Postquam ergo ingressi Pontifices munera à Rege directa præsentarunt, preces in conspectu puellæ fuderunt ad Dominum. Illa vero tenentium manibus se excutiens vni eorum gladium abstulit volens Episcopos interficere, & cum id non posset efficere spiritus immundus, vni eorum dixit: si volueras me, sicut Regi promisisti, de hoc vasculo propulsare, cur filiam tuam, quam nonna illa de re concepit & genuit, non fecisti tecum venire? Deinde ad alterum, & tu, inquit, cum tribus feminis fornicationem commisisti. Vestro quidem imperio, quod nullo sanctitatis merito roboratur, numquam egrediar. Est vero quidam vir magnæ apud Deum virtutis nomine Gallus, qui me de Tueconia; vbi diu opratam quiete potitus sum, potenter eiecit, domosq; meas audenter destruxit: postmodum inueniens me apud Brigantium commorantem eadem virtute exhereditauit. Porro quia Dux iste eum de eodem expulit loco, in vltionem eius iniuriæ puellam istam arripui; de qua possessione nisi ipse aduenerit nullatenus amouebot. Vnus deinde Pontificum dedit furenti alapam dicens; obmutesce Satanas desertor veritatis, falsitatis amator & auctor. Putauit enim eum de gallinacio dicere gallo. Et dum spiritus nequam pluribus eos verborum iniuriis affecisset, manserunt ibi tribus tantum diebus, ac deinde ad sua reuersi nunciauerunt omnia, quæ gesta fuerant, Regi.

Capvt XVII.

Vt vir Dei per presbiterem ad Ducem venerit.

Præsbiter vero eum secundum iussionem Ducis virum Dei fuisset è vestigio prosecutus, reperit eum in spelunca animum suum lectionis consolatione pascentem, & accedens salutauit humi-

 liter,

liter,& dixit ad eum, ne timeas serue Dei ad Ducem venire. Sub testificatione enim iurisiurandi promisit se nullam tibi irrogaturum iniuriam, sed & cum posueris manum tuam super caput puellæ, si ab ea per orationes tuas spiritus immundus abscesserit, in sede Constanciensi pontificatus te sublimabit honore. Dum de huiuscemodi colloquium rebus haberent, superueniens Ioannes Diaconus secundum consuetudinem obtulit ei panes azymos & laguncuIam vini, oleum & butirum & mel in vasculis cũm piscibus assis. Vir Dei cum eum venire cognouisset, gratias agit Deo gaudio plenus, discubueruntque tres conuiuæ fidissimi, & cum gratiarum actione dona Domini perceperunt. Inter hæc vir Dei Præsbytero, duc, ait, nobiscum noctem instantem & crastina die tecum Domino volente proficiscar. Cumque huic consensum persuasioni præbuisset, & ad virum Dei Diaconus dixit: Mane primo diluculo huc veniam, & adduc am mulum meum stratum, vt simul ire possitis. Ego vero cultor ero speluncæ, & eam cura diligenti custodiam. B. Gallus respondit, bene dixisti, Fili, & ego quidem via qua veneram per heremum regrediar ad cellulam meam & visitabo fratres: postmodum vero quam citissime potuero ad castrum properabo. Præsbyter ergo adiuratione valida constrinxit eum vt nequaquam faceret contraria dictis, & abscesserunt pariter. Iohannes quoq; accepta benedictione rediit in domum suam. Cumq; vir beatus recto itinere peruenisset ad cellulam, requieuit ibi nocte illa cum fratrib. mane autem sequenti sumptis secum duobus fratribus pertexit ad castrum, repperitq; inibi cum Præsbytero Ducis missum, qui eos cum omni festinatione ire deposceret, qui etiam indicauit puellam continuato iam triduo sine alimonia perdurare. Et illi nauicula conscensa totis nisib. ire festinantes ligno naratili profundi terram sulcante nocte proxima peruenerunt ad Ducem.

CAPVT XVIII.

Qualiter oratione & verbo filiam Ducis à Dæmone liberauerit.

DVMQVE deuictis profundæ noctis tenebris sol terris cum iocunditate serenum restitueret diem, iussit eos Dux venire in cubiculum, in quo arrepticia seruabatur. Iacebat autem tunc in sinu matris suæ oculis clausis ore hianti, membra quoque eius ita erant disiecta, vt quasi mortua videretur: foetor vero tam grauis oris ptorupit ex adyto, vt sulphure locus ipse aspersus putaretur. Pater vero cũ domesticis suis intrauit vt videret quid vir Dei esset acturus. Ille de Domini largitate certissimus humiliter se prosternẽs preces has Domino cum lacrimis fudit: Domine Iesu Christe, qui pro salute humani generis carnem sumere & per virginem nasci dignatus es, qui ventis & mari imperasti, Diabolum etiã calliditatis suæ fraudibus insistentem retro ire iussisti, quiq; passione tua mundum redimere & restituere libertati dignatus es, iube hunc immundũ spiritũ de puella hac pro tui gloria nominis exire, vt plasma tuũ superbus inuasor deserat, & tibi creatori suo creatura tua gaudẽs deseruiat. Et cũ surrexisset ab oratione apprehẽsa dextera eius alleuauit eã: Spiritus enim malignus conturbauerat illã, & imposita manu super caput eius dixit: Impero tibi in nomine Domini nostri Iesu Christi, spiritus immunde, vt exeas & recedas ab hoc plasmate Dei. Et cum hæc dixisset aperiens illa oculos respexit in eũ, & spiritus malignus his verbis eum allocutus est: Tune es, ait, Gallus, qui de habitationibus me expulisti prioribus? Ego plane ob vltionem iniuriæ, quam Dux iste tibi & sociis tuis irrogauit, filiam ipsius inuasi, & sic eiicis me? Si hinc exiero, quo vadam? Illuc, ait, vbi tibi patatur in abysso supplicium sempiternum à Domino: & statim videntibus, qui aderant, exiuit de ore puellæ quasi auis nigerrima & horrore terribilis. Hora eadem sana surrexit, & à viro Dei gaudens gaudenti reddita est matri.

CAPVT

CAPVT XVIIII.

Qua ratione oblatum episcopatus honorem respuerit, & quomodo pauperibus dona Ducis distribuerit, discipulum ad elemosynam hortatus sit.

HIs ita patraris Dux iussit ei afferri dona, quæ Rex puellæ transmiserat, & insuper vt apicem Pontificalis gradus dignaretur assumere postulauit. Ad quod vir beatus ita respondit, viuente Domino & Patre meo Columbano interdictum altaris officium non vsurpabo, nisi ab illo permissus. Quare huius regiminis pondus, quod offers, subire non possum. Quod si hoc indubitanter fieri cupis, sustine interim donec mittam epistolam ad Abbatem meum ad insinuandam illi voluntatem tuam: & si eius permissum cognouero, tunc demum pastoralis curæ oblatum onus suscipiam. Et Dux ad illum; Bene, inquit, dixisti, fiat secundum verbum tuum, & dimisit eum cum pace. Ille sumptis quæ donota fuerant remigando pelagus superauit. Dux autem sanctitatis eius tam manifesto compunctus indicio iussit Arbonensi Præfecto, vt cum omni plebis officio iret ad locum Cellæ, ædificia iuxta viri Dei dispositionem, & quæcunque necessitas poposcisset construeret. Venerabilis ergo pater post celeuma (*id est carmen nauale*) celebratum cum Arbonense castrum intraret, fecit conuenire omnes pauperes & egenos, & dona quæ detulerat illis distribuit. Hæc videns quidam discipulus eius nomine Magnoaldus dixit ad eum; Pater, habeo vas argenteum pretiosum cælaturis insigne: si vis reseruabo illud vt sacri vasa ministerii ex co faciamus. Ille respondit, Fili, memor sententiæ B. Petri Apostoli, quam paralytico sperauti pecuniam protulit; *Argentum*, inquiens, *& aurum non est mihi*, ne contrarius exemplo inueniaris salubri, vas quod possides pauperibus conferre curato. Nam præceptor meus B. Columbanus in vasis æneis Domino solet sacrificium offerre salutis, quia fertur & Saluator noster clauis æneis cruci confixus. His omnibus expletis reuersus est ad dilectæ solitudinis aulam.

Inclusa videntur à glossatore esse.

CAPVT XX.

Quo caritatis feruore Iohannem Diaconum litteris euocatum instituerit.

DEINDE misit epistolam ad Iohannem Diaconum rogans eum ad se venire. Qui cum dilecti Magistri litteras accepisset, tulit quod pro benedictione offerre poterat, & venit ad eum & oblatis eulogiis salutauit patrem & salutatione paterna est honoratus. Cui interroganti virum sanctum de prosperitate itineris eius ille respondit, diuina nos præueniente misericordia & subsequente cuncta prospere prouenerunt. Nam cum summa gratulatione suscepit nos Princeps, & eripuit Deus filiam eius à Dæmonio, & ipse dedit nobis dona non modica, & insuper obtulit mihi episcopatus honorem. Ego vero non consensi suscipere ante præceptum Abbatis mei. Ergo Fili acquiesce consiliis meis, esto mecum & lege diuinæ libros scientiæ, & docebo te cooperante gratia Dei intelligentiam scripturarum. Cecidit autem Diaconus ad pedes eius gratias agens, fecitque redire in sua pueros, qui secum venerunt: ipse vero remansit apud virum venerabilem, & ille cœpit eum introducere in cellaria scripturarum, ostendens ei noui & veteris occulta thesauri. Superna itaque illustratus clementia tanti magisterii profecit instantia, adeo vt in omni scripturæ diuinæ latitudine nobiliter eruditus laboris paterni fructus ostenderet.

CAPUT XXI.

Quibus verbis Ducis filia vitam B. Galli & virtutes enarrans Sigiberti Regis illi gratiam & solatium impetrauerit.

SIGIBERTVS igitur Rex cum audisset puellæ redditam sanitatem, mandauit patri eius vt eam suis conspectibus exhiberet. Qui sumens dona ingentia & puerorum multitudinem ac puellarum cum magno suorum comitatu duxit eam vsq; ad Renum, indeq; per Comites ad Regem transmisit. A quo dum gratanter suscepta fuisset, interrogata quomodo suæ remedium consecuta esset infirmitatis, cum per Pontifices ad hoc missos sanitati non posset restitui, hanc reddidit rationem, Domine mi, inquiens, est vir quidam in prouincia, quam huc ducta reliqui, cuiusdam incola solitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantæ apud Deum virtutis & meriti vt aduersus Dæmones singulari quadam vtatur potentia. Nam cum ego ancilla tua graui vexatoris instantia periculosum vitæ nutantis finem pæne subirem, rogante patre meo idem vir Dei superuenit, & signo vexilli salutaris me muniens imperiosa voce iussit exire tyrannum, & videntibus cunctis qui aderant exiuit de ore meo quasi coruus colore piceus, horrore tetraeus, cumque sacrificii cęlestis me pabulo confirmaret, pristinæ restituta sum sanitati. His ita relatis puella procidens ad pedes Regis, obsecro, ait, Domine, vt virum ipsum tuæ gratiæ foueas lenitate, & pro me dignas illi gratiarum actiones rependere non graueris. Interrogauit autem eam, in qua heremo vir mansitaret eximius? Et illa respondit, in saltu qui Arbonensi territorio adiacet, & est publici possessio iuris. Situs autem inter Alpes Retiarum & Brigantini marginem lacus. Rex igitur vt audiuit in publicis eum commorari possessionibus, iussit fieri conscriptionem firmitatis, vt vir sanctus locum quem incolebat per auctoritatem regiam obtineret. Auri quoque libras duas, & argenti pondo totidem cum epistola concessionis iam dictæ per suos nuncios viro Dei destinauit se sacris orationibus eius commendans attentius, Guntzoni autem Duci præcipiens, vt si solitudinis incola vellet solatiorum ei copiam ad ædificandam cellam subministraret.

CAPUT XXII.

Quo consilio eadem puella thalamos Regis euadens diuinæ se subdiderit seruituti.

NON multis in medio reuolutis diebus volens Rex idem puellam suis thalamis sociare, celebri edicto sacerdotum & Principum suorum senatu nuptiarum præcepit adesse sollemniis. Cumque stipatus agmine procerum introisset vbi ipsa manebat, dixit illi, ascendamus in palatium, nam nuptiæ paratæ sunt, sacerdotes & capita populorum cum benedictionibus congruis aduenerunt. Quibus illa auditis cecidit ad pedes eius dicens, mi Domine, quia præterita passio suo me pondere tabefecit, vires absorbuit, valitudo contraria, membrorum officia ęgritudine sunt resoluta: da mihi vel septem dierum inducias, vt aliquatenus virium detrimenta recuperem, & sic tuis possim applicari conspectibus. Quam petitionem dum Rex piè susciperet, ad Palatium remeauit, illa in priuato commorante cubiculo. Fiebat autem vtroque in loco ingens apparatus lętitiæ, admirantibus multis cur tam diu diuisi conuiuio distulissent conubia. Transactis interea septem diebus circa matutinum officium puella cum duobus viris totidemque

tidemque puellis ecclesiam B. Stephani protomartyris introiuit, & secedens post ianuas templi exuit se vestimentis regalibus, & habitum propositi sanctioris assumpsit, nescientibus hoc viris qui pariter cum illa aduenerunt. Deposito ergo terrenæ dignitatis amictu, sanctimoniæ nitorem cum quodã sui secreta contemptu accessit ad altare, & in faciem proruens Dominum studiosius adorauit. At demum cum se erigeret cornu comprehendit altaris & huiuscemodi voces emisit; B. Stephane, qui sanguine tuo testimonium Christo perhibuisti, deprecationem meam tuis meritis Domino commendato, vt tua intercessione hodie cor Domini mei Regis conuertat secundum voluntatem meam, ne velamen quod amore Dei suscepi auferat de capite meo. Viri ergo, qui erant cum illa, hæc videntes venerunt ad Regem & nunciauerunt ei quæ facta fuerant. Et ille aduocans sacerdotes & quosdã principes suos cœpit inquirere ab eis, quid super hac re faciendum censerent? Cyprianus Arelatensis Regi respondit, quia vt liquido claret puella hæc cum à Dæmonio erueretur hoc se voto, quod perfecisse videtur, constrinxit, cauẽdum tibi est ne forte si irritum feceris votum eius, rediniuo Dæmonum comprimatur incursu: tu vero tanti criminis reatum incurras. Rex ergo iustitiæ tenax & timore Domini plenus huic consilio deuotæ mentis pandit assensum, & ingressus ecclesiam fecit afferri vestem nuptiis præparatam & Coronam sponsæ nitoribus imponẽdam. His allatis dum puellam ad se iussisset accedere, sponsa Dei iam agni comitatibus herens auelli non potuit ab altari, quia se timebat de ecclesia protrahendam. Cumque instantius aræ cornibus inhæreret, Rex eam ne timeret admonuit, hodie inquiens, per omnia tuæ voluntatis videbis effectũ. Porro illa inter spem & metum posita caput super altare reclinans, ecce, ait, ancilla Domini fiat mihi secundum voluntatem eius. Rex vero iussit sacerdotibus vt eleuarent eam & ad se perducerent. Quo facto induta est illo iubente veste regali & sacro velamine coronata. Intuitus autem eã Rex religiosus dixit illi, ecce meis te nuptiis pręparatam sponsi cælestis Domini nostri videlicet Iesu Christi credo complexibus, & dexteram eius comprehendens posuit in altari, deinde & ecclesię limen excedẽs lacrimis absconditum patefecit amorem. Post hæc vocauit eam, & iuxta se fecit in Palatio residere, & donis ingentibus honoratam prætulit monasterio ancillarum Dei, quod in honore B. Petri Principis Apostolorum constructum est in Metensium ciuitate, vbi gesta sunt vniuersa quæ proxima narratione retulimus. In his autem omnibus perficiendis secura est puella consilium B. Galli, qui eam Domino auxiliante à Dæmonio liberauit.

CAPVT XXIIII.

Quantum ex viri Dei doctrina & exemplis supra dictus Iohannes triennio profecerit.

PER idem tempus Iohannes Diaconus perseuerãs apud venerandum patrem prudentiam, quæ in eo cœlitus abundabat, studio sitienti potauit in absolutione dumtaxat difficilium scripturæ diuinæ quęstionum & incemeratæ fidei ratione. Operis quoque cottidiani, quod idem egregius Apostolicæ districtionis imitator sedula accelerabat instantia, non solum dilexit scientiam, verum etiam comprehendit. Gratia enim illustratus diuina quicquid vel visu vel auditu percepit, altæ memoriæ & (vt ita dixerim) armario cordis celer inseruit, & sub huius magisterii disciplina cum omni mansuetudinis & humilitatis custodia triennium duxit.

CAPVT XXIIII.

Quomodo B. Gallus ab episcopali se promotione excusauerit in concilio principali.

POST hæc Dux sæpe iam dictus per epistolam suam virum Dei rogauit, vt ad Constantiam oppidum perueniret ad eligendum qui eidem sedi præficeretur antistitem. Aduocauit autem Augustidunensem & Veritunensem Episcopos cum multitudine clericorum. Nemidonæ etiam, quà modernis Spita vocatur, venire fecit Episcopum: nec non per nuncios & epistolas suas totius Alamanniæ præsbyteros, diaconos, vniuersasque clericorum copias generaliter die denominata, id est proxima Pascæ Dominica, apud Constantiam conuenire præcepit. Ipse quoque cum Principibus & Comitibus suis huic intererat conuentui. Cumque hæc synodus tantæ multitudinis celebraretur accessu, & trium spatio denunciaretur futura dierum, B. Gallus diuino plenus consilio assumptis Iohanne & Magnoaldo Diaconatus officio sublimatis perrexit ad oppidum, ingressoque eo locum concilii Dux huiusmodi verba profudit: Deus omnipotens, cuius prouidentia totum corpus ecclesiæ augmentatur & regitur, per interuentionem & meritum B. Mariæ semper virginis, in cuius honore locus iste cõsecratus est, effundat hodie sup nos spiritum sanctum ad eligendũ Pontificem, qui ad regendam plebem fidelium sit idoneus, & ad gubernãdam ecclesiam Dei pastorali sit diligentia plenus. Ammonuit deinde Pontifices & omnem clerum, vt iuxta salubertima canonum decreta tectotẽ ecclesiæ prouiderent. Cœperunt autem omnes clerici ad inuicem dicere, Gallus iste testimonium habet bonum ab omnibus, qui eius vitam nouerunt, in scripturis diuinæ scientiæ culmen obtinuit, & in omni vitę honestate, sapientiæ luce refulget: iustitiæ autem vitæ castitatem corporis sociauit, mansuetudinem cum humilitate possedit, continentiæ vero salutari patientiam iunxit: largitor est Elemosynarum, Orphanorum pater, in viduarum solatiis alacer. Hunc omnium virtutum sectatorem decet esse pastorem populorum. His auditis Dux dixit ad illum, audis quid isti loquuntur & affirmant? Sanctus pater respondit, bene quidem dicunt. vtinam verum esset quod fatentur: cum autem inuicem talia tractant, nesciunt in canonibus esse prohibitum, ne aliqui de locis suis commigrantes aliis facile ordinentur in locis. Est vero mecum Diaconus quidam nomine Iohannes, cui merito testimonium, quod isti mihi dederunt, potest aptari & vicinorum indigena locorum. Hunc diuino credens electum iudicio vobis offero promovendum.

CAPVT XXV.

Promotio & consecratio Iohannis supradicti, & cura quam post modum sibi inuicem exhibuerint.

DVM QVE hac attestatione vir Sanctus in Iohannem cunctorum concitaret amorem (neque enim aliud de illo credere poterant quam quod vir Deo carus asseruit) Dux Diaconum venire fecit in medium; Tu es, inquiens, Iohannes Diaconus? & respondit, ego plane. Vnde, ait, ducis propaginem generis? Et dixit, in Retia Curiensi mediocri natalium sum procreatus. Dux vero ad illum, potes ne, inquit, Pontificalis infulæ pondus subire? Tunc venerabilis Gallus se pro filio responsurum promisit. Et dum hoc mutuo sermonum commercio pertractarent. subtraxit se Diaconus & fugiens latibulum quæsiuit in ecclesia S. Stephani martyris, quæ

quæ est extra oppidum. Secuti sunt autem sacerdotes cum plebe & apprehensum lacrimis perfusum felicibus, licet renitentem, in præsentiam Pontificum pertraxerunt & Ducis, & leuauerunt omnes pariter vocem dicentes, Iohannem elegit sibi Dominus Pontificem hodie. Et respondit eis populus, Amen. Episcopi itaque duxerunt eum ad altare, & sollemni benedictionis officio ordinauerunt antistitem, consummatoque sacræ promotionis ministerio rogauerunt eum sacrificii salutaris celebrare mysteria. Præmissis ergo ex more diuinæ libationis initiis post lectionem euangelii rogauere venerabilem Gallum, vt multitudini, quę aderat, verbi officio sacræ instructionis pabula ministraret. Qui assumpto Iohanne Episcopo gradū ascendit, eo videlicet pacto, vt ipse quidem ædificationis instrumenta colligeret, Episcopus vero ad vtilitatem Barbarorū bene prolata interpretando transfunderet. Coepit igitur verbum facere de initio creaturarum, & Adæ peccatum, pro quo depulsus est Paradyso, commemorare. Transiens inde ad diluuium Patriarcharum consequenter tempora perstrinxit & actus: egressum quoq; filiorum Israel de Ægypto, & transitum per mare Rubrum, legisque lationem per Moysen, & cœlestis alimenti miracula replicauit. Regum deinde successionis & tempora Prophetarum breuiter attingens aduentus dominici tēpus retexuit. Baptismum etiam Saluatoris & mirabilium eius gloriam cōmemorans crucis ignominiam cum impiis insectationum generibus veraci relatione subiunxit. Hæc audientes ecclesiæ pastores cum populi multitudine lacrimas fuderunt vberrimas, & ad inuicē dixerunt; Vere spiritus sanctus locutus est hodie per os viri istius. Ille vero prædicationem perduxit vsq; ad resurrectionem Christi & in commemoratione generalis iudicii terminauit. Omnes ergo qui aderant alacri mentis exultatione repleti benedicebant Dominum & ad sua cum gaudio remeabant. Doctor itaque venerabilis manens apud Iohannē Episcopū septem diebus inter multa salutiferæ consolationis verba hæc sæpius inculcauit; Quē Deus elegit homo nō despiciet, sed erit omnium veneratione sublimis quem diuinum commendat iudicium. Deinde accepta ab eo benedictione reuersus est ad cellulam suam. Episcopus autem iussit his, qui rebus Episcopii præerant, vt ad virum Dei cum sibi subiectis venirent & eius obtemperarent iussioni. Post hæc tanto studio caritas mutua seruabatur vtrinque, vt spiritalis glutino clientelę sibi semper cohærentes solo corpore viderentur diuisi. Magister paterna sollicitudine precibus & consilio salutari mathiten refouebat: ille vero paterno honore & omni necessitatum subsidio didascalum subleuabat. Sicq; sacra piorum societas aucto crescebat honore & multiplicato commendabatur amore.

CAPVT XXVI.

Vt transitum B. Columbani S. Gallus sicut prius per visionem cognouerat, ita post discipuli legationem factum compererit.

EMPORE subsequenti cœpit virtutum cultor eximius oratorium construere, mansiunculis per gyrum dispositis ad cōmanendum fratribus, quotum iam duodecim monastice sanctitate propositi roboratos doctrina & exemplis ad æternorum desideria concitauit. Quadam itaq; die dum post laborem matutinalis officii quiescendi gratia lectos suos reuiserent, primo diluculo vir Dei vocauit Magnoaldū Diaconum suū dicens illi, instrue sacrę oblationis ministerium, vt possim diuina sine dilatione celebrare mysteria. Et ille, num, inquit, tu pater missam celebrabis? Dixit ergo ad illū, post huius vigilias noctis cognoui per visionē Dominum & patrē meū Columbanū de huius vitæ angustiis hodie ad Paradisi gaudia commigrasse.

migrasse. Pro eius itaque requie sacrificium salutis debet immolare, & signo pulsato oratorium ingressi prostrauerunt se in orationem, & cœperunt missas agere & precibus insistere pro commemoratione B. Columbani. Finito sacræ deuotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum, fili, non tibi graue videatur petitionis meæ pondus, sed arripe viam & Italiam petito, pertransiensq; vsq; ad monasterium, quod Bobium nominatur, diligẽter perquirito quid actum sit circa Abbatem meum. Nota ergo diẽ & horam, vt si eum cõpereris esse defunctũ, possis agnoscere vtrũ visio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia sollicita inuestigatione perdiscens regressus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magistri prouolutus ignotum sibi iter cõquestus est: sed vir benedictus voce blanda eum ne timeret ammonuit: perge, inquiens, & Dominus diriget gressus tuos. Hac cõsolatione roboratus pii doctoris alumnus pręcepto paruit, & accepto benedictionis viatico viam festinanter aggressus est. Cumq; peruenisset ad monasterium, vt volebat, inuenit omnia ita contigisse sicut patri suo per visionem fuerant reuelata. Mansit autem ibi vna nocte, & accepit à fratribus epistolam ad B. Gallum continentem transitum venerandi Columbani, qui & baculum ipsius, quem vulgo Cambocam vocant, per manum Diaconi transmiserunt dicentes, sanctum Abbatem ante transitum suum iussisse, vt per hoc notissimum pignus Gallus absolueretur. Dimissus autem ab illis iter accelerauit & prospere in omnibus agens die octaua peruenit ad Dominum suum & patrem ferens epistolam relationis & absolutionis indicium. Lecta epistola S. Gallus carissimi patris amorem pleno retinens corde lacrimas perfudit vberrimas, & collectis fratribus causas mœroris aperuit: deinde tanti patris memoriam precibus factis & sacrificiis salutaribus frequentauerunt.

CAPVT XXVII.

Miraculum tabulæ incremento monstratum.

CONTIGIT autem quadam die, dum in construendo oratorio cũ fratribus laboraret, vt tabula quædam parieti imponẽda breuior cęteris mẽsura palmorum quatuor appareret. Quam dum eiusdem operis artifices vellẽt abiicere, B. Gallus virtutis, quam in domino habebat, conscius iussit eos ab opere disiungere & domum ad percipiendam secum refectionem quam Dominus præparauit intrare. Quibus secundum iussionem eius facientib. benedictum panem manu sua porrexit. Post prandium autem eum omnes pariter opus repeterent imperfectum, inuenerunt tabulam, quam propter sui breuitatem pridem abiicere voluerunt, cæteris omnibus longiorem mẽsura dimidii pedis, & admiratione de eo quod euenerat habita lignum, quod mirabili creuerat modo, in loco suo parieti aptauerũt. Quod ipsum longo deinceps tempore à fidelibus expetitum Domino faciente dentiũ doloribus efficaciter medebatur, propter antiqui commemorationem miraculi nouis semper effectibus honorandum. In quo facto meritorum eius magnitudinẽ & orationis possumus pensare virtutem, quia & lignum aridum contra naturam incrementis auctum est, & ne vetus aboleretur miraculum, te diuina signorum attestatione semper est repetitum.

CAPVT XXVIII.

Qua ratione fratribus Luxouio venientibus satisfecerit, & quam mirabili eos doni cælestis vbertate refouerit.

POST hæc Abba monasterii, quod Luxouium dicitur, nomine Eustasius, quem bonę memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab huius exilio vitę ad supernam patriam commigrauit. Fratres ergo in eodem

eodem cœnobio constituti consilium inierunt, vt venerabilem Gallum reuocarent, & eius regimini se subdendo contraderent. Miserunt itaq; sex fratres ex his qui ab Hibernia venerũt, qui epistolam ferrent continentẽ causas eiusdem legationis. Igitur illi recto itinere cũ ad viti Dei cellam peruenissent nunciari aduenisse, ducti sunt ad orationẽ. Qua expleta domũ ingressi porrexerũt epistolam, q̃ vt vir sanctus perlegit dixit illis, ego quidẽ ô fratres verba Prophetæ cupiens imitari dicentis; *Extraneus factus sum fratribus meis & peregrinus filiis matris meæ*, deserui notos meos & propinquos, & vt liberius Domino possem vacare solitudinis elegi secreta, vtq; parentũ & prędiorũ dimissionẽ prætereã, Episcopatus honorẽ & diuitias mũdi suscipere nõ consensi, & quo pacto post hanc renunciationem & voluntariã paupertatem seculi implicabor negotiis? exaltabor honoribus? ponderibus aggrauabor? Absit, inquã, vt qui manũ in aratrum misi, oculos ad relicta retorqueã, & sicut canis reuertar ad vomitum. Scitis ipsi me inter vos positũ humilitati semper dedisse operã & subiectioni, & quomodo creditis ad tãti culminis me prouocari posse fastigium? Innouate consilia, aliorsum vos vertite, mihi q, animo semel infixũ est, Dominus immutati nõ sinet. His & similibus verbis animos eorũ ab spe impetrationis huius amouit, Vocauit deinde vnũ è fratribus & eũ interrogauit q̃d essent tẽpore refectionis sumpturi? Cumq; responsum esset, tantumodo sextariũ farinę ad vsum haberi cunctorũ, iussit fieri panes dicens, potẽs est Dominus parare mensam in deserto. Et cũ fecisset oleta colligi, ipse sumens rete & vnũ ex discipulis suis eũ fratrib. qui superuenerant iuit ad gurgitẽ dicens, videamus vtrũ misericors Dominus aliquos nostris velit necessitatibus largire pisciculos. Cumq; peruenissent ad gurgitẽ viderunt piscem magnum in aquę collectione natantem, duosq; illũ insequi lutros quasi capere fugientem volentes. immisso reti captum eum traxerunt ad littus. Habebat autem in longitudine palmas duodecim, & in latitudine quatuor, quo facto lutri se profundis imergunt. Imposito rursum reti eũ piscatores sancti piscium latebras pulsando inquietarent, iterato lutri apparauerunt piscium tantã multitudinem propellentes in rete, vt id sua pluralitate per loca dirumperent. Præda itaq; ad littus perducta vir discretione plenissimus quosdam pisces adiuuantibus qui aderant rursum in aquã proiecit & fratribus dixit, hodie propter aduentum vestrum mirabilem suæ largitatis euidentiam Dominus manifestare dignatus est. Illi e contra meritis ipsius quod factum fuerat imputantes, eo alacriter præeunte domum redierunt. Et ecce iuxta introitũ cellulę vir vnus apparuit ferens duos vtres vino plenos & ternos farinæ modios ob suæ deuotionis indicium. Quibus cũ gratiarum actione susceptis cibum sumpserunt, & post corporis refectionẽ spiritalis colloquii dapibus animas suas pascere studuerunt. Detinuit autem eos B. Gallus aliquantis secum diebus, & caritatis intuitu omni humanitatis fouit obsequio. Narrauit quoque de communi patre B. videlicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deinde osculo pacis oblato dimisit eos, & illi benedictione tanti patris armati ad sua remearunt.

CAPVT XXVIIII.

Quomodo sanctis. pater inter ædificationis studia apud Arbonã migrarit ad Dominum.

NEc multo post eum iam bonorum omnium auctor & propagator athletam suum de mundi agone sublatum præmiorũ laureis vellet perhennibus adornare, Willimarus Presbyter veniens ad cellam viri sancti rogauit eum vt secum egrederetur ad castrum, & vt obtineret quod voluit huiusmodi voce flebili querimoniam summissus explicuit; Cur, inquiens, ô pater, me qui tuorum monitis dictorum innitor quasi despectum dereliquisti, & Doctrinæ tuæ salutaribus institutis auditorẽ frau-

dasti beniuolum. Cui hanc abiectionem ascribere possum nisi peccatorum meorum fœtoribus? nisi enim vita mea tuo displiceret iudicio, amabili me ædificationis tuæ non priuares solatio? Nūc ergo noli nos pro peccatis nostris abiicere, sed Domini prouocatus mandatis viā veritatis desidetantibus aperi, & solitę nobis benignitatis munus impeode. Motus igitur hoc supplicantis alloquio pietatis amaror, descendit cum illo & venerunt ad castrum. Vocata autem multitudine io die sollemni, scilicet sancti Michaelis, vir sanctus prædicatioois dulcedine auidorum corda tefecit, & tanta quæ dixetat sapientiæ luce vestiuit vt summa omniū gratulatione auditus & plena cunctorum veneratione sit honotatus. Biduo itaq; ibidem ducto tertia die febre cotreptus tantū in breui eius violentia depressus est, vt oec ad cellam redire, nec cibi susteoraculum potuisset percipere. Cumque hac iofirmitate per dies quatuordecim laborasset, die sextodecimo mēsis Octobris, id est XVII. Kalēdas Nouembris, expletis oonagiota quinq; aoois suæ ætatis in senectute booa huius vitæ liberatus ergastulo, animam meritis plenam felicibus reddidit bonis inhæsuram perhennibus.

CAPVT XXX.

Vt funeri eius Iohannes Episcopus interfuerit, & quemadmodum cognouerit non ibi eum debere recondi.

DVMQVE igitur audisset Iohannes Constantiensis ecclesiæ præsul, B. Gallum apud Arbooam iofirmari, ascendeos nauiculā, potoū & ciborum ea secū genera tulit, quæ infirmitate laboranti nooerat congruere, vt videlicet sua visitatione fidissimū refoueret amicū. Cumq; portui ptopinquaret audiuit in domo Præsbyteri plaoctū magnū circa funus viri Dei celeberrimi, & interrogauit quæ tanti esset causa ploratus? Aodiens autē Gallum venerabilē firmissimū suæ familiaritatis custodem de huius seculi emigrasse periculis, misit se in aquā (oeq; eoim poterat propter nimium dolorem sustinere donec nauicula littus attingeret) descendensq; cū his qui secum venerant intrauit domū Presbyteri, lugubri voce & corporis gestu mœrorem cordis iosiouans. Iouenit autē corpus viri sancti iā inuolutū & in loculo repositū, aperiensq; sarcofagum & exanime amici cadauer inspiciens amariores cū hac voce lacrimas dedit: Heu heu pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductū io his periculis quasi orphanū dimisisti, & confidentiā meam, qua de tuis consiliis plurimū præsumebā, immatura morte rupisti? Tibi quidē in perceptiooe præmii, ꝙ tam ardenter desiderabas, hęc tua mors est fructuosa; nobis autē in tot mundialiū perturbationū procellis laborantibus multiplicitet est luctuosa. Sed q̄ de vitę corporalis interruptiooe dolemus, de animæ imortalis libertate gaudere debemus, certiq; a orationib. nō desines adiuoare quos cōsilio & exēplis roborare cōsueueras. Inter hæc vetba Presbyter eū vt surgeret monuit, & ꝓ requie defuncti ambitiosius Dominum precaretur. Intrauerūt itaq; ecclesias, & Episcop⁹ ꝓ carissimo salutares hostias imolauit amico. Finito autē fraternę cōmemorationis obsequio respiciens post tergū vidit fossā, in qua sanctū corpus humare volebant, acceptaq; cruce & his q̄ exequiis exhibētur, intrauerūt domū volentes thesaurū preciosi corporis ad locū sepulchri deducere. Cumq; archā, qua claudebatur cadauer, feretro impositā ad fossā sepulturæ conatentur deferre, nullis viribus vsq̄ potuit cōmoueri. Quod ooni genus mitaculi dū mutuis mirando colloquiis retractarent, Iohānes Episcop⁹ dixit, in veritate cognosco hāc sepulchri sedē patri meo Gallo nō placere: & iussit Præsbyt. vt duos equos inuenitet indomitos, & faceret introduci. Quod cū factū esset, strauerūt eos cū magoo labore & ad locū vbi corpus iacebat duxerūt, & Episcop⁹ cū clero huiuscemodi orationem
dedit,

dedit: Deus qui per potentiam maiestatis tuæ vbique totus es, pro cuius amore vir iste reliquit patriam suam vt præcepta tua conseruaret, fac corpus eius ab his equis indomitis ferri in locum, quem tua voluntas meritis ipsius præuidit, cumque finita esset oratio, cuncti qui aderant Amen responderunt.

CAPVT XXXI.

Debilis per vestimentorum sancti viri munus acceptum sanatus.

CONGRVVM videtur in hoc loco retexere miraculũ, quod Dominus inter sui Cõfessoris exequias exhibere dignatus est, quo liquido cunctis ostenderet seruum suum secum veraciter tunc viuere, dum carnis huius carcere liberatur. Erat ibi quidã mendicus tanta per omnes membrorum iuncturas debilitate contractus, vt penitus inter alias suæ infirmitatis molestias incessu pedum careret. Huic, dum Præsbyter indumenta viri Dei distribueret pauperibus, caligas eius cum calceamentis dedit, statimq; debilis pro accepto munere summo repletus gaudio vt sacras cruribus & plantis aptauit exuuias, per omnes artuũ compages repente solutus est, & exiliẽs voce clamauit ingenti & gratias egit Domino & B. Gallo, per cuius merita redditam sibi videbat salutem. Videns autem Episcopus & cuncti qui aderant sanitatis huius miraculum, vnanimiter glorificauerunt Deum atque dixerunt: manifesta virtute dignatus est Dominus hodie gloriam serui sui nobis ostendere. Dederunt itaque ei qui sanatus fuerat cereum, & prosecurus est funus cum cætero populo. Hoc primum signum post transitum eius Dominus ad memoriam illius declarauit.

CAPVT XXXII.

Signa mortificationis eius post transitum deprehensa.

INTER easdem quoque beati pastoris exequias aliud non mediocre sanctitatis eius indicium apparuit. Habuit vir Dei capsellam de corio factam diligenter seruatam, cuius clauem sub tam vigili custodia ipse retinuit, vt nullus discipulorum eius quamdiu vixerat quid intus seruaretur cognoscere potuisset. Hanc autem ex suis humeris pendentem ferre solebat quocunque ambulauit. At vbi de hac vita migrauit sumpta claui aperuerunt capsellam, & inuenerunt in ea cilicium modicum & cathenam æream sanguine aspersam. Deinde corpus inspicientes magistri inuenerunt locum cathenę, vbi sæpius præcingi solebat, carnemque ipsam in locis quatuor profundius cathena sulcatam, adeo vt de eisdem vulneribus cruor decurrens cilicium per loca perfuderit.

Posuerunt autem capsellam cum cilicio ad caput eius in feretrum, & deportauerunt cum corpore ad locum monumenti, & suspenderunt hæc tria mortificationis eius indicia iuxta tumulum ad caput eius, per quæ deinceps ad ostensionem meritorum ipsius plurimas virtutes Dominus pie quærentibus exhibuit. Qua ex re intelligere possumus, quia idem vir, etsi a persecutore sanguinis effusione non est immolatus, semetipsum tamen offerens Domino hostiam viuam in odorem suauitatis, & crucem suam tollens cottidie saluatorem secutus martyrii laborem & palmam Confessor adeptus est.

CAPVT XXXIII.

Quomodo ab equis indomitis ad locum sepulturæ corpus eius delatum sit.

POSTQVAM sanctitas venerandi patris & miraculi magnitudine & horum manifestatione signorum cunctis, qui funeris eius intererant negociis, patenter ostensa est, Episcopus ad feretrum accessit, & ex vna parte illud sublevans Præsbytero altrinsecus sustollente

equis superposuit & astantibus dixit, auferte frenos de capitibus eorum, vt libertate concessa quo Dominus voluerit pergant. Accepta ergo cruce & cādelis psalmos & melodias concinentes iter agere cœperunt. Equi autem in neutram partem declinantes recto itinere perrexerunt ad cellā viri Dei. Quo cum peruenissent, depositum est feretrum ante oratorium. Discipuli autem eius eleuantes pii Doctoris reliquias intulerunt & ante altare posuerūt: deinde pariter cum Episcopo orationem pro illo facientes fecerunt fossam sepulchri inter parietem & altare, ibique precibus huic rei congruentibus præmissis sepelierunt eum, omnibusque rite consummatis multitudo, quæ ad tanti viri concurrit exequias, Episcopi benedictione communita ad propria remeauit.

CAPVT XXXIIII.

Miraculum in cereis ostensum.

CVM beati corporis thesaurum felix locus in pace suscepisset, volens Dominus de morte famuli sui mœrentibus consolationis præbere medelam, nouitate miraculi patefecit, qua apud se claritate spiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in castro, dum corpus eius eleuaretur, accensi ita ardentes delati sunt vsque ad locum sepulturæ. Positi autem vnus ad caput, alter ad pedes, per triginta dies deinceps mirabile dictu non deficiendo ardebant & ardendo non deficiebant, & vt monstraretur has durandi vires ceræ liquenti cœlitus attributas, & de huius miraculi materia plurimæ in posterum virtutes emanarunt. Nam quicunque dentium fatigati doloribus vel oculorum lippitudine vel aurium præclusione laborantes de eisdem cereis quippiam ceræ tulerunt, & locis quæ huiusmodi tenebantur incōmodis aptauerunt, optatæ celeritet dona percepere salutis. Post hæc tanta virtus ad sanandos variis infirmitatibus depressos apud sepulchrum beati viri cunctis illuc venientibus & orationum eius suffragia fideliter postulantibus apparuit, vt & fama tanti meriti cunctis quæ circumpositæ erant regionibus innotesceret, & locus ipse non mediocriter frequentaretur à populis.

CAPVT XXXV.

Conclusio libelli.

QVIA igitur, ô beatissimi patres, vita & virtutes S. Galli si in vnum compingantur librum possunt ob sui prolixitatem aliquod ingerere legenti fastidium, statui duobus hoc opus libellis distinguere, vt prior illorum vitam eius & actus vsque ad sepulturam illius veridica relatione perducat: sequens mirabilia, quæ postmodum pro meritis eius Dominus ostendit, primo videlicet ea quæ priorum ad nos scripto perlata sunt retexat, deinde quæ à probatissimis testibus indicata nostra ætate à Gotzberto carissimo fratre litteris sunt mandata subnectat, ne quod particulatim scriptum est laciniosa diuisione disiungatur, sed potius quod iunctum est patilitate factorum sit etiam copulatum comprehensione dictorum, atque hic prioris libelli finis quæ præmissa sunt terminet, & sequenti quæ restant sine præiudicio comprehendenda reseruet.

WALAFRIDI STRABI ABBATIS AVGIENSIS DE MIRACVLIS B. GALLI CONFESSORIS

LIBER II.

CAPVT I.

Quomodo hostes sepulchrum B. Galli violauerunt.

MERITIS beatissimi Galli cottidie per miraculotum signa tadiantibus & longe lateque circumpositorum aures famę suæ dulcedine mulcẽtibus, cum iam post transitum eius anni quadraginta fuissent euoluti; venit Otwinus partium earundem potestate præditus cum exetcitu magno & ira intolerabili concitatus, deuastauit non minimã pattem pagi, qui ab intetfluente fluuio Turgowe nominatur. Constantiense quoq; tetritotium & Atbonẽsis pagi confinia depopulari cœpit & igni succendere: vitos, quicunque inueniri potuerunt, gladio peremit: vxores & patuulos eotum in captiuitatem egit: peculiis quoque & omni suppellectile sublata fructus omnes penitus demoliri fecit. Arbonenses itaq; huius terrotis immanitate compulsi cum omnibus quæ habebant fugerunt in solitudinem, & ad cellam viri Dei se contulerunt. Deinde facta in agto fouea absconderunt ibi quicquid habebant, & fossam terra coöperientes ne secretum eotum deprehenderetur lini semen desupet inspetserunt. Cumque iam Arbonensem pagum hostes desolauissent, vestigia fugientium secuti venetunt ad cellam sancti patris, & fugitiuos quos tepererunt vinctos abduxerunt, & iuuenes eotum in captiuitatem miserunt. Erchonaldus autem Ptæfecti vicarius, cum vicina solitudini iuhabitatet loca, habuit res eiusdem cellulæ notissimas. Is oratorium ingressus inuenit mendicum quendam intus sedentem, quem bene nouerat, & dixit illi; indica mihi vbi isti, quos tam nudos & misetos inuenimus, vestes habeãt tepositas & vtensilia, aurum & argentum, quorum copia hactenus fruebantut. Ille tespondit; nonne mihi melius est illorum denudare sectera, quem vestræ seueritatis iram incuttete? Si ita, inquit, egeris, eris in consortio nostro, & participio societatis nostræ gaudebis. Qua promissione persuasus surrexit, & eum ad subtettaneũ duxit armatiũ. Quod cum idem vicarius aperiti fecisset, species quas inibi repetit his qui secũ etant facta diuisione distribuit. His ita pattatis, putantes passim tale quid occultari discutterunt loca singula signis quibusdam sollicite explorantes. Eiusdem rei gtatia Erchonaldus assumpris secum septem pueris introiuit otatotiũ, cumq; clausis ostiis pauimenti planiciem pulsarent, ob spem videlicet inueniendæ pecuniæ, vnus illorum post altare veniens pauimentum percussit, & audiens a cauitate tumuli sonitum reddi; hic est, inquit, quod oppido desideratis. Accutrentes igitur pollinctores infesti cœperunt fodere, & cum ad loculum peruenissent extulerunt illum dicentes, quia isti Retiani calliditate natutali abũdant, videamus ne quippiam sub hac atcha occulti temaneat. Huic sactilegio inseruientes inuasit eos hortor immensus, qui in fugam conuersi dum ostium otatorii singuli præoccupate niterentur insania agitati euaginatis gladiis inuicem se conciderũt. Erchonaldus veto huius auctot sceleris timore cogente vo-

te volens exilire per ostium, caput super liminari illisit & ad terram concidens alienatus mente iacebat: cumque à suis perduceretur ad propria nimia infirmitate & nouis doloribus cœpit vrgeri. Toto itaq; ipsius anni circulo fortissimis maceratus molestiis capillorũ honore & cutis superficie spoliatus etiã digitorũ vngues amisit, & vt omnibus longo tempore vltionis in eum diuinitus collatæ signa pateret, cunctis vitæ suæ diebus hac deformitate notabilis fuit.

CAPVT II.

Qualiter Boso Episcopus corpus eius reposuerit.

AVDIENS Constantiensis Ecclesiæ præsul nomine Boso sepulchrũ B. Galli violatum esse ab hostibus, nullumque remansisse in cellula preter duos fratres Magnoaldum & Theodorum, qui sacri corporis reliquias tumulo restituere potuissent, venit illuc cum clericis suis & inuenit cellulam desolatam, sancti patris corpus de sepulchro eiectum, altaria nudata, duosque fratres qui remanserant spoliatos iacentes in oratorio & magnitudinem calamitatis gemitibus & lacrimis protestantes: & misericordia motus cœpit eos consolari multiplicibus verbis, illam replicans Psalmistæ sententiam, qua dicit: *In tribulatione inuocaui Dominum, & exaudiuit me in latitudine Dominus. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.* His dictis sumens loculum, in quo sanctum corpus erat, posuit super terram inter parietem & altare, & desuper vt moris est archam altiorem construxit, fossam vero terra repleuit: de suo quoque fratribus vestimenta largitus est, & vnde alerentur disponens ad episcopium remeauit.

CAPVT III.

Qua pœna mulctati sint eiusdem loci violatores.

POST multum vero temporis misit Pipinus Malordomus exercitum copiosum ad deuastãdam Alamannorum prouinciam, & iterato Francorum ditioni subiugandam: cumque tota terra hostili conterreretur incursu, auidi prædones Arbonensem pagum percurrentes ad cellam viri Dei venerunt, & quoscunque ibidẽ inuenerunt (nam multi illuc confugerant sperantes in Dei misericordia & patrociniis sancti illius) duxere captiuos. Quinque autem supra memorati Principis satellites ingressi oratorium repererunt ibi quasdam ancillas eiusdem loci cum parvulis earum, & quę essent percontati sunt. Quæ dum se de familia ipsius sancti esse proclamarent, hoc à prædonibus audierũt; Exite, egredimini, sanctum quem dicitis ignoramus, Et abduxerunt eas captiuas in Franciam. Eodem vero anno à malignis spiritibus arrepti & amentes effecti nudi circumquaque discurrebant, & vbicunque vrbes vel vicos ingressi sunt cruciatus sui causas retexebant dicentes; Gallus Abba nos habet ligatos. Et cum hac criminum misera commemoratione suorum vitam infeliciter ducentes flebiliter finiuerunt.

CAPVT IIII.

Quo miraculo palla super lectum sancti incensa redintegrata sit.

ALIO tempore Diaconus quidam nomine Stephanus dum in eiusdem sancti patris ecclesia custodis fungeretur officio, quadam vespera incensam oratorio inferens candelam posuit super candelabrum iuxta beati viri sepulchrum, quę à rectitudine status vergens in partem ardens cecidit super arcam sepulchri. Cuius ardoris violẽtia vnam comprehendens pallã vsq; ad medietatẽ exussit & ita restincta est; nihil lecto, nihil baculo, q in eo pendebat, vel aliis linteaminib. super sepulchrũ expansis inferens lęsionis. Qua ex re colligitur, ad declarationẽ virtutũ beati viri potius quã ad damnũ rebus eius inferendũ idẽ euenisse incendiũ: quia vt in sequẽtib. appa-

apparet, pallā, quā lenis flāma diminuit, virtus manifesta restituit. Mane itaq; facto fratres oratorium ingressi, q; factum fuerat, petuiderunt, & admiratione non minima sunt perculsi. Tertia vero die cū ad matutinale conuenirēt officiū, inuenerunt in oratorio cereos ardētes, & duos iuuenes stantes, vnū ad caput, & alterum ad pedes distendentes inter se pallam, quę ptidem fuerat ignis attacta vaporibus. Hoc viso timore nimio conterriti cum celeritate egressi ad lectulos redierunt, cumq; se collocarent, ecclesiæ campanum insonuit, & auditi sunt duo chori incredibili alternantium personarum dulcedine perstrepentes. Igitur die illa nequaquam ausi sunt oratorium introire: die autem sequenti ante ostium eius vnanimiter conglobati prostrauerunt se in orationē, & cum surrexissent cum magno timore, intrantes inuenerunt pallam, quam partim ignis absumpserat, super lectum expansam, sicut prius expandi solebat, nulla imminutionis habentem indicia, sed potius latitudinem vel longitudinem eius trium auctam esse magnitudine cubitorum. Huius perspicuitate miraculi hilares facti benedixerunt Domino, qui tam manifestis gratiæ suæ virtutibus serui sui merita declarare dignatus est.

Capvt V.

Miraculum missæ auis.

IDEM Stephanus dum quodam tempore cum his, qui simul adstant, carnem ad percipiendum in cuiusdam accessu ieiunii non haberet, resedit in cellula de eadem penuria cum cęteris locuturus, dumq; sermone vario paupertatis solacia mutuo ministrarēt, auis quædam ignotæ formæ consedit in limine. Vnus assidentium torrem de igne rapiens alitem percussit. cuius carnes dum suis vsibus præparassent, incredibilem saporis dulcedinem in gustu earum deprehenderunt: facentibus hoc, vt credimus, beati viri meritis, vt sicut famulis eius in similitudinem antiqui miraculi, quo populus Dei coturnicum carnibus in solitudine est refectus, auis incognita missa est, ita sapor procuratæ cœlitus escæ nouæ dulcedinis delectamentum haberet.

Capvt VI.

De signorum sancti viri multiplicitate.

TANTA autem est miraculorum copia, quæ Dom. apud tumulū eius diuersis temporibus ostendit, vt non facile scribendi studio comprehendi possit. Ex quibus propter abundantiam multa omittuntur, pauca vero & eminentiora propter memoriam posteris commendandam huic inseruntur opusculo. Præter mortuorum enim resuscitationem corpoream cęterarum infirmitatum remedia crebertima ibi largitate à Domino præstita sunt & præstantur. Siquidem & Dęmoniaci ibidem curati & languentes sunt recreati, aurium claustra reserata, oculorum detersæ caligines, multorum exclusa silentia, paralyticorum eliminata defectio, sed & quicūq; animæ vel corporis necessitate coactus fide integra apud sepulchrum B. Galli instantiam orationis exequitur, Domino Confessoris sui merita comprobante, precum suarum nullatenus fructu priuatur, verum sine tarditate diuinæ largitatis sentiens dona lætatur.

Capvt VII.

Quomodo donarium sancto deferendum ab incendio sit reseruatum.

TEMPORIBVS igitur Carlomanni Maioris domus miraculum memoria dignum per merita sancti patris effectū huic operi inserere vtile iudicamus. Vir quidam pauperculus in pago, qui Perahtoltespara dicitur, ex summa deuotione cū vxore sua ad cellam B. Galli causa orationis pperare disposuit. Cui' intentione deuotionis dū mulier

pallulā, quā in S. loco oblatura erat, contextā parauisset, inuoluit ea formellā ceræ, quā simul oblatū ire cogitabat, & in arca sua inter alia vestimēta reposuit. Contigit autem dū ire pararent domum illorum cum omnib. quæ infra illam erant rebus, igne cremari. cumq; consumptis omnibus flamma cessante sopitum fuisset incendium, cęperunt inter fauillarū cumulos ferramentorū reliquias quęritare. Et ecce inueniunt, mirum dictu, ceram pallula inuolutam inter cineres & carbones, nihilq; in eis lęsionis apparuit, cum ipsam arcam, & quicquid aliud repositum erat, penitus consumpsisset incendium. Viso igitur tantæ virtutis miraculo, benedixerunt Deo, & iter quod disposuerant, peregerunt, & narrantes fratrib. quæ gesta fuerant, obtulerunt donarium, quod huic voto consecratum in supremis non poterat perire periculis. Seruatæ sunt autem ibi eędem res in testimonium postfuturis vsque ad tempora Othmari Abbatis.

CAPVT VIII.

Correctio eius, qui caballum, quem vouerat, fraude retinuit.

NEQVE illud silentio prætereundū videtur, quod in supra dicto pago temporibus Pipini Regis contigisse refertur. Quidam vir nomine Willimarus graui infirmitate depressus sub voto promisit, se equum vnum duosq; boues, si pristinæ restitueretur sanitati, ad ecclesiam B. Galli donaturū. Cumq; ex illa die confortaretur, & plenam recepisset sospitatem, contigit, vt cum Bitichtilone Domino suo causa orationis ad cellulam viri sancti eodem vectus equo veniret. Igitur cum post orationem omnes illi, qui simul aduenerant, digressi non longe essent ab ecclesia, equus, quem sponsor infidelis postquam vouerat fraude retinuit, repente substituit, & licet eum sessor calcarib. vrgeret ac verberib. fatigaret, nunquā potuit cōmoueri. Videntes hoc, qui aderant, cœperunt inquirere huius miraculi causas. At ille confusione digna correptus prodidit reatum, & fraudem, quam in voto fecerat, confessus aperuit. Reuersi autem omnes pariter equum obtulerunt ad limen ecclesię, & benedictione percepta ad sua sine obstaculo redierunt. In quo facto & diuina pietas & sancti viri virtus apparuit, dum is, qui per se resipiscere noluit, per correptionem ad correctionem peruenit.

CAPVT VIIII.

Cera de furto oblata in lapidem conuersa.

ILLVD quoque miraculum, quod quarto anno Carlomanni Regis in pago, cuius supra mentionem fecimus, contigit, libet memoriæ commendare. Pauperculus quidam iuxta regiam possessionem, quæ Rotenwila dicitur, commanens, dum ad cellulam S. Galli pergere voluisset, nec haberet aliquid, quod ob deuotionis indicium illuc deferre potuisset, diabolo suadenti consentiens atrium cuiusdam diuitis irrupit, & aluear cum melle & apibus furtim auferens intulit domui suæ. Apibus deinde extinctis ceram confecit, & non multo post inter vicinos & amicos cum hoc furtiuo munere ad ecclesiam venerabilis Galli perrexit. Cumque singuli quod attulerant, obtulissent, is, qui contra fas offerre voluit de rapina donarium, ceram repetit in lapidis durissimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore perculsus vni eorum, qui secum venerant, reatum suum confessus est, qui deinde dum custodibus ecclesiæ, quæ facta fuerant, indicaret, fama huius miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

Capvt X.

Pronunciatio scriptoris de qualitate operis assumpti.

Descriptis his, quæ priscorum sollertia de vita, fine, & virtutibus B. Galli ad nos vsq; scripto transmisit, hinc ea stilo cōprehendere temptauimus, quę à fidelissimis testibus indicata à carissimo fratre Gotzperto literis sunt mandata. In quib. primo quomodo vel quando in cœnobio B. Galli regularis vitæ instituta seruari cœpissent, liquido declaratur, deinde quibus miraculis eiusdem patris virtus cūctis effulserit, probabiliter exponitur, commemoratis pariter singulorum, quæ introducuntur, assertorib. Quę idcirco nouis dictionum positionib. ordinare voluimus, vt cum priorib. aliquā similitudinem locutionis habeant, & breuitatis cōpendio succincta fastidiosis lectorib. onerosa non fiant: siquidē nomina eorum, qui scribendorū testes sunt vel fuerūt, propter sui barbariē, ne Latini sermonis inficiant honorē, prætermittimus scientes de veritate dictorum à fidelibus nō esse dubitādum, quippe qui norunt, nil horum, quæ referimus, Deo impossibile esse, in quo fit, quicquid per sanctos mirabiliter & laudabiliter fit. Sed & siquis earundē rerum testes nosse desiderat, in cōscriptione, quā sequimur, poterit inuenire. Inserimus quoq; huic operi nonnulla, q̄ non scripturæ testimonio, sed veracium virorū relatione didicimus. In quibus omnib. quantum ad nos attinet, veritatis lineam seruare studebimus, neq; per amorem falsi aliquid de nostro inserentes, neq; per inuidiam veri quippiam ex voto celātes. Et quia nos scripta vel dicta sequimur aliorum ad illos veritas rerum, ad nos pertinet abbreuiatio dictionum & adunatio rationum.

Capvt XI.

Quemadmodum Pipinus eundem locum Othmaro cum priuilegio & donis commendarit.

Post venerandi patris B. videlicet Galli Confessoris gloriosam depositionem cottidianas excubias apud sacri corporis eius reliquias quidam religiosi clerici, vel discipulatus eius memoria, vel diuino amore successi per multa annorū curricula, scilicet quasi à temporib. Dagoberti Regis vsq; ad Karolum patrem Carlomanni & Pipini, ad laudem Christi administrabant. Igitur cum fama virtutum, quas Dom. per Confessoris sui merita pie quærentib. exhibere dignatus est, longe lateq; circumpositorum mulceret aures populorum, cœperunt vndiq; alacri deuotione ad tāti patris suffragia postulanda concurrere, eundemq; locū ob suę diuturnitatem memoriæ multiplicib. substantiæ & possessionū amplificare donariis. Cumq; res hac largitate fidelium collatæ aliquantulæ Monachor. congregationi viderentur suppetere potuisse, Waltrammus quidā, ad cuius paternā possessionē termini vastę solitudinis, in quibus vir Dei cellā cōstruxerat, pertinere videbantur, videns res collatas à quibusd. præsumptoribus inordinate tractari, religiosū quendam Presbyterem Othmarum nomine, cui summā earundē committeret rerum à Victore tunc Curiensium Comite impetrauit, & ei cellulam cū omnibus ad eam pertinentib. commendauit. Postmodum cōsilio cuiusdam Ducis nomine Nebi persuasus ad pręfatum Principem Karolū cum eodē Duce properauit, ipsiq; eandē cellam proprietatis iure contradidit, & vt Othmarum Presbyterum eidē loco præficeret, exorauit. Annuens petitioni eius Princeps Othmaro ad pręsentiā suam vocato locū commendauit, & vt regularem inibi vitā instituere studeret pręcepit. Qui regressus arripuit statim boni pastoris initia, & vndiq; versum habitacula Monachor. vsibus cōgrua disposite construens eiusdē sancti statum loci vtilitatib. diuersis aptauit.

Sed cum iam dictus Princeps temporaliter regnandi & viuendi finem fecisset, duobus filiis Carlomanno & Pipino administrationem regni reliquit. Carlomannus itaq; paucorum decursibus euolutis annorum ob amorem regni cœlestis secularis gloriæ pompam deposuit, & cum causa quietioris vitæ Romam tenderet in vicina supradicti loci deueniens ad idem monasterium causa orationis accessit, audiensq; assiduis signorum virtutibus eundē locum pro beati viri meritis à Domino illustrari dixisse fertur: tenuis quidem hic locus est facultate, sed pro meritis B. Galli celebri diffamatus rumore. Cumq; vellet ibidem degentibus aliquod suæ largitatis cōferre solatium, sed retractaret à negociis se regni disiunctum explere non potuisse, quod voluit fratri rescripsit, vt sui amoris intuitu eidem monasterio aliquod regiæ largitionis solatium dignaretur impendere. Cum igitur ab Othmaro Abbate præsentatam Pipinus Princeps accepisset epistolam, annuens petitioni fraternæ libellum, quē Benedictus pater de cœnobitarum côuersatione cōposuerat, eidem Abbati tradidit, & alia regiæ dignitatis impertiens dona id ei sub omni diligentia iniunxit, vt in loco sibi cōmendato ad supplendas B. Galli excubias regularis ordinem institueret vitæ, atq; vt melius posset quod iubebatur efficere, concessit illi quosdam tributarios de eodem pago, vt & illis conlaborantibus officinas fratrum vsibus necessarias cōstrueret, & vectigalia, quæ annuatim Regiis redditibus inferre debebant, ad sustentationem fratrum sub commemoratione largitatis eius haberet. Inter cætera quoq; suæ munificentiæ donaria rogante Abbate vnū campanum ad sancti loci dedit ornatū, quod ad vsq; nostræ ætatis tempora in cœnobio eodem pro memoria beneficiorum eius permansit, & ne cuiusquam auaritia tanti incrementis obsisteret boni diuturnæ firmitatis epistolam fecit conscribi, & vt moris est circumspecta roborari cautela, quo deinceps tam ipse qui aderat, quam successores eius idem monasterium per regiā obtinerent auctoritatem, & nullius violentia pressi solis rerum Principibus subiacerent. His Regiæ pietatis Othmarus Abba donatus solaciis & sublimatus honoribus monasterium lætus regreditur, & ex illo tempore monasticæ vitæ in cœnobio S. Galli exordium quidem cœpit, augmentum autem & profectus hodieq; laudabiliter dilatari non desinit.

CAPVT XII.

Qualiter præcauentibus Victoris incursum populis signum cœlitus sit datum.

PRÆMISSA narratione, qua cōprehensum satis vere credimus, quomodo sacer locus emunitatis priuilegium meruerit, & quo in tempore cœnobiali dignitate sit adornatus, liberius iam ad miraculorum B. Galli cōmemorationem stilum cōuertimus. Victor Curiensis Retiæ Comes, cuius superius mentionem fecimus, cum innumerabiles apud tumulū S. Galli per merita ipsius virtutes ostendi creberrime didicisset, inuidia perurgente tanta nouarum generositate virtutum nostrā gentē insigniri perdoluit, & vt tunc fama vulgauerat latenter voluit per abdita heremi superuenire & preciosi thesaurum corporis si quo pacto potuisset auferre. Qua malitiosi raptoris intentione comperta, hi qui in circuitu cellæ viri Dei commanebant custodibus vicissim per turmas deputatis eundem locum ab hostili incursione, ne videlicet tā cari fulgore margariti carerent, omni sagacitate defensare studebant. Igitur cum quadam nocte custodes in summitate montis, qui monasterio superimminet, ad suspectos incursus armati residerent præcauendos, casu lucem è cœlo venire ac totius ecclesiæ perfundere mœnia cōspexerunt. Immensitatem itaq; luminis admirati ad ecclesiam citius cōcurrerunt, & dum trepidi stupentesq; ibidem constituti eundem intuerentur splendorem, paulatim se lux submissa recolligens astris inferitur. At illi viso

li viso miraculo agentes Domino gratias securi ad propria remearunt, credentes corpus viri Dei per vim ab eo loco minime auferri posse, quem illi Dominus ante secula præuidit, & suæ illustrationis honore temporibus illis decorauit. Vnde datur intelligi, quanti apud Deum meriti vir iste fuerit, cuius sepulturæ locum cœlitus contigit illustrari, vt videlicet lumen, quo eius anima perfecte fruebatur in cœlis, etiam mortuo corpori non deesset in terris.

Capvt XIII.

Qua animaduersione idem à sua præsumptione sit repressus.

Avdiens itaq; Comes prædictus à cella S. viri discessisse custodes, cupiens suos conatus explere virorum turbam assumpsit, vt, quod male cogitauerat, repentino & latenti perpetraret accessu. Verum quia non suæ deuotionis vtilitati prospiciens, sed alienæ felicitatis profectibus inuidens id moliebatur, Dei nutu cito repressus fuisse cognoscitur. Nam eodem momento, quo iter illud aggressus est, de equo, cui insedebat, corruit, coxaq; illius eo casu confracta est, Domino beati viri merita in hoc quoque remunerante, ne à loco, quem ipse elegerat, auferretur, quem de vltimis Hiberniæ finibus ad salutem multorum Retię vel Germanię destinauit, & vicini quidem exhibuerunt excubãdo suæ deuotionis obsequia. Deus verò cunctorum custos bonorum ibi etiam ad coercendum raptorem vigilauit, vbi sollicitudo alternantium non affuit populorum, & hoc quidem egit, vt credimus, ne fideles populi thesauro, quem feruentibus studiis ambiebant, fraudarentur, & ne is, qui per maliciam hoc decus attingere voluit, suæ peruersitatis potiretur effectu, præcipueq; præcauens, ne ablatis sancti viri reliquiis Monachorum cateruas, quæ inibi laudibus Dei seruituræ erant, deesse contingeret. Itaq; Comes correptus, & domum à famulis reportatus per multa tempora nimiis doloribus est agitatus, vt intelligeret saltim ex pœna, quam superbe id cogitauerit, quod suis viribus effici potuisse credebat.

Capvt XIIII.

Paralyticus cæcus & surdus B. Galli meritis sanatus.

Qvia igitur Domino custodiente pii pastoris corpus à deuotarũ septis ouium auferri non potuit, dignum fuit, vt miraculis fidem facientibus virtus meritorum eius ibidem cunctis manifeste clarescerer. Quidam namq; de vicino territorio, cum diuturna ægrotatione vexatus lecto decumberet, subrepente humore nociuo oculorum lumen auditumq; sensum amisit. Deinde plantis pedum retortis ad nates tanta depressus est infirmitate, vt de solo pectusculo vitæ manerent fugaeis indicia. Qui à suis ad monasterium vehiculo delatus, dum petentib. amicis in ecclesia B. Galli vnius spacium noctis ducere permissus à custode fuisset, solusq; ibidem pernoctaret circa gallorum cantum in subito mentis excessu quatuor viros candidissimis indutos vestibus oratorium introire conspexit. Qui dum altari appropiantes diutissime dulci modulaminum alternatione concinerent, vnus eorum laudibus finitis ad lectieam, in qua clinicus decumbebat, accedens: quid, inquit, causæ est ô homo, quod hic pernox tenebrarum transigis solus horrorem? Crede tantum, & ab hac infirmitate deinceps eris securus. Qui protinus surgens & omni debilitate summota egressus ad suos sanus abscessit.

Capvt XV.

Quomodo Othmarus Abba ab iniquis primatibus sit afflictus.

Igitvr Othmarus Abba cum multis annis idem cœnobium strenue rexisset, possessiones ipsius loci religiosis quibusque circumquaque degentibus ob amorem mercedis æternæ plurima suæ largitatis dona con-

conferentib. in tantū amplificauit, vt infra paucos annos suppetente exterar. copia rerum, & vitæ eius clarescente mūdicia, multorum pater existeret Monachor. Comites vero quidam Warinus & Ruodhardus, qui totius tunc Alamanniæ curam administrabant, cum infra ditionis suæ terminos ecclesiasticarum non minimam partem rerum suæ proprietatis dominio per potentiam subiicere niterentur, maximam de eiusdem monasterii possessionib. partem sibimet vendicarunt. Nam tributa, quæ bonæ memoriæ Pipinus eisdem fratribus concesserat, abstulerunt, aliaque quam plurima, quæ ex donatione quorundam religiosorum eidem cœnobio fuerant contradita, suæ rapacitatis abstraxere proteruia. Insuper etiam ipsum Abbatem, cum pro hac re apud Principem illos accusasset, vinculis iniecerunt, & in quandam Reni fluminis insulam iuxta locum, qui Stain dicitur, in custodiam relegarunt, vbi cum aliquantum temporis sub artissima districtione mansisset, de carcere huius vitæ ad lætitiam commigrauit cœlestem, expletis non minus quadraginta regiminis sui annis, quo sancti illius loci statum, & gloriam nobiliter amplificauit & auxit.

CAPVT XVI.

Qualiter eorundem instinctu Sidonius Episcopus eundem locum inuaserit.

HOc itaque ita rebus humanis subtracto prædicti Comites sublatas sancti loci possessiones retinentes Iohannem quendam Monachum de proximo monasterio in eius locum subrogauerunt, ac deinde, vt suæ tyrannidis crimen augmentarent, Sidonium Constantiensis ecclesiæ Præsulem instigarunt, vt idem monasterium episcopii partibus subiicere studeret. Et hoc idcirco fecerunt, vt eo licentius, ipso machinationibus eorum fauente, ea, quæ iniuste abstulerant, retinere potuissent. Pontifex igitur cum suasionibus eorum libenter præberet assensum, monasterium ingressus fratres opprimere, & eundem locum episcopii rebus subiicere molitus est. Porro fratres dum potentiæ illius resistere non auderent, maluerunt eius ditioni parere, quam tot aduersitatibus implicari. Sed sequētia probant, quam peruerse egerit, qui per auaritiæ morbum sacri loci priuilegium ausus est violare.

CAPVT XVII.

Quod damnum in rebus suis pro eadem temeritate incurrerit.

FERTVR siquidem eundem Episcopum aliquando ad iter hostile sibi de ipsius monasterii sumptibus viaticum præparari iussisse. Quod dum fratres prætermittere non auderent, ea quæ iussa fuerant naui imposita per quorundam manus fratrum ad episcopium transmiserunt: cumque, qui missi fuerant, nauigare cœpissent, auis quædam, vt sæpe isti testati sunt, ante eos apparuit, & quasi ducatus eis officium esset præbitura facili præibat volatu, & dum per totius lacus vastitatem ipsius incognito vterentur ducatu, prospero tandem successu ad portum venientes, quid hæc nouæ ducis obsequia portenderent, mirabantur, illisque quam partem peteret diligenter notantibus domum quandam littori contiguam, in qua res præfato itineri aptę seruabantur, intrauit. Mirum dictu, mox eandem cellam flamma corripiens in altum prorupit, & omnia, quæ ibi congesta fuerant, penitus consumpsit, vt nihil eorum omnino huic incendio superesset, fiebatque iusto Dei iudicio, vt qui aliena per potentiam rapuerat, suis per supernam iustitiam fraudaretur.

CAPVT XVIII.

Qua feneritate fratribus institerit, & quam turpiter discesserit.

TEMPORE quoque alio idem Episcopus ad monasterium veniens, dum quadam violentia eundem locũ Episcopio subiicere, suæq; tyrannidi non consentientes monachos quasi iusto rebelles iniuriis multiformibus afficere temptauisset, Tello quidam Curiensis Ecclesiæ Præsul misit ad eum humiliter deprecans, vt sui amoris causa, quoniam eorundem fratrum aliqui consanguinitatis vinculo illi erant coniuncti, ab eorum cessaret iniuriis, nihilq; incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem furore dictante superbe contemnens remandauit se illius precibus nullo pacto consensurum, verum resistentibus sibi celerem pro contemptu illaturum vindictam. Et mox oratorium B. Galli Confessoris quasi oraturus ingreditur, & ante aram ipsius nomini consecratam consistit, quiq; ad salutem non merebatur audiri afflictiones, quas aliis se irrogaturum iurauerat, conuenienti satis talione recepit. Nam intestina eius more sartaginis igni superpositæ feruere cœperunt, & tam diræ viscerum tortiones illum inuaserunt, ex templo vt sine aliorum adminiculo nequaquam egredi potuisset; sed quod dicere pudet egestio naturæ turpi impetu prorumpens cum astantes nimio fœtore grauaret, sine mora ab Ecclesia eiectus vehiculo, quo decedere monasterio posset, sicut rogauerat est impositus. Sicq; immoderato fluore naturæ consuetudine carens vasi in quod egesta defluerent supersedens egressus est, & ad vicinum monasterium, quod Augia nominatur, cui & tunc, præerat perductus est, vbi etiam ingrauescente languore tantum sibimet famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus est, vt ei iam pæne nullus obsequia impendere solito potuisset. Tali itaq; poena multatus cum hoc factionum suarum præmio post aliquot dies de cloaca corporis spiritum exhalauit.

CAPVT XVIIII.

Miraculum in fagina porcorum exhibitum.

PERACTA superioribus sententiis relatione, qua nos satis verè comprehendisse credimus, quomodo sacer locus per merita B. Galli diffamatus & possessionibus dilatatus, nec non quibus sit maliuolorum quorundam molitionibus impetitus, & quæ quosdam humiliauerit vltio: nunc replicandum esse censemus, quanta beatus vir præsidia sibimet famulantibus ad res suas custodiendas vel defendendas accomodet, quaq; auctoritate se postulantibus & de se præsumentibus multiformi genere virtutum succurrat, Domino meritorum eius magnitudinem signorum assiduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum sterilitas terræ fructus arborum non solum porcis, sed etiam siluestribus feris vel animalibus denegaret, ita vt in proximi heremi pastibus nusquam fagina posset inueniri, qua sues qui in vsus monasterii nutriebantur pasci potuissent, occulto quodam impulso grex suillus per siluarum auia celeri cursu cœpit abscedere, transuadatoque Reni fluminis alueo remotioris heremi secreta penetrauit. Subulcus autem subitam sui pecoris fugam miratus è vestigio insequitur, & gregem quem pessum ire putabat repperit copiosissimis pascuis immorantem. Cumq; viam redeundi nesciret, mansit ibi fructibus arborum & carnibus victitans, donec grex totus affatim carnibus grauaretur obesis. Itaq; domum redire cupiens cœpit anxie cogitare, quo ingenio ignotum iter aggredi

gredi potuisset. Nocte igitur quadam vidit in somnio senem quendam reuerendi habitus & vultus canicie venerabilem dicentem sibi; quia vt video porci quos sequeris vbertim sunt saginati, iam redire paraito. Qui dum responderet se viam nescire, dixit illi; scrofam quam totus grex quasi ductricem sequi solet cædito, & quocunque illa præcesserit tendito gressum. Quod dum ille faceret & præeuntem diligenter sequeretur sine errore ad monasterium cunctis aliud suspicantibus ex inopinato peruenit. Qua in re quid aliud quam B. Galli merita claruerunt, dum ad vsus sibi famulantium ignotum animantibus pastum ostendit, & ea rursus mirabili ordine ad propria reuocauit?

CAPVT XX.

Qualiter deprehensi sint qui stabula incenderunt.

FRATER quidam eiusdem monasterii possessiones quasdam sub cura habens in quodam remotiori loco ob nutriméta pecorum stabula construxit, & illic quam plurimum fœni recondit. Duo itaq; homines diabolica instigati persuasione eadem repositoria cum omnibus, quæ inibi congesta erant, noctu igni apposito succenderūt. Sed dum iam pæne toto anno huius auctores facti laterent, vnus eorum arreptus Dæmonio cœpit per vicina discurrere loca publice proclamans, stabula pecorum B. Galli succendi, & ideo versa vice ab ipso inuisibiliter incendor. Cum itaque diuinum in eo continuatum iudicium patefaceret, pluresque importunis eius clamoribus concitati per loca singula ad hoc miserabile spectaculum conuenirent, rogauit omnes, vt eius incendia restinguerēt. Illis autem certatim in eum aquam mittentibus pœna diuinitus illata humanis viribus extingui non potuit. Non paucis deinde diebus exactis in hoc miserabili genere tormentorum insanus vitam finiuit. Alter vero cum sui sceleris socium tali eruciatu vidisset damnatum, ad Præpositum supra dictum venit, vltroque diuinum perhorrescens iudicium delictum confessus est, duosque boues pro debito obtulit ac se voto constrinxit, quod deinceps nunquam rebus S. Galli damnum inferret. Frater autem idem pœnitudinem eius agnoscens boues non suscepit, sed abire eum cum suis ad sua permisit.

CAPVT XXI.

Quomodo ille qui siluam publice incenderat correptus sit.

IN possessione quadam eiusdem monasterii quædā siluula ob porcorum pastū custodiebatur, ne passim à multis cōsumeretur incisa. Hanc pauper quidam occulte solebat adire, & furtim multa inibi præcidendo grande damnum inferre. Itaque die quadam cum iuxta morem suum latenter intraret & pauca succideret arbusta, gladius quem tenebat tam valide manu eius adhæsit, vt illum deponere nullatenus potuisset. Agnoscens igitur, cuius rei causa multatus sit, ad basilicam in honore B. Galli constructam festinauit, diuq; in orationibus decumbens manu resoluta gladiū ante altare dimisit. Egressus vero cogitare cœpit nihil obesse, si ligna quæ præciderat domū deferret, non autem prodesse si putrefacta perirent. Subiunctis ergo bobus carpento ad siluā remeat, & præcisa in vnum comportat, quæ cum vehiculo vellet imponere, dolore quodā prævalido ceu stimulis vrgeretur in posteriorib. attractus est. Quo cū sine mora manū protēderet, gladiū quē corā altari dimiserat fortuito recepit; digitis aurē manubriū constrin-

constringens detestabile munus tam validè retinuit, vt articulorum iuncturæ inuicem laxari putaretur. Tum miser dolore compulsus ad Ecclesiam recurrit, ibique prostratus veniam pro commisso & absolutionẽ manus deposcit. Cumq; diu in oratione persisteret, & gladium nequaquã dimittere potuisset, iuramento tandem ac voto promisit nunquam deinceps se damnum B. Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium deposuit, qui ob testimonium miraculi in eodem loco suspensus multo tempore ibi permansit, inuasoribus Ecclesiasticarum rerum grande timoris pondus incutiens.

Capvt XXII.

Quam periurus vindictam pertulerit.

Rumoldus quidam nomine de possessione quadam eiusdem monasterii ancillas duas vi abstulit & suæ seruituti subiecit. Is ab Aduocato pro eisdem fœminis sæpius interpellatus, tãdem censura iudicum coactus est, vt eas vel monasterio redderet, vel suo iuri cum sacramento in altari B. Galli peracto firmaret. Itaq; auaritia impellente iuramentum paruipendens monasterium cum suis adiit, & vt diiudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu sancti Dei vltio eum festina præuenit. Nam iuramento expleto ad propria iturus Basilicam egressus est, iumentoque adducto cum super illud saliendo vellet ascendere, mente captus faciem suam ad posteriora equi insidendo conuertit. Æstimans itaq; id per famulorum contigisse neglectum iratus resiliit, & caballum regirari citius iussit. Cumq; secunda ac tertia vice ascendere cupiens pari luderetur errore, tandem clientium adminiculo equo superpositus monasterio cum rubore discessit. Nõ longe autem inde positum subito eum dirus oculorum dolor inuasit, ac deinde per momenta singula decrescente visu cæcitatis horrore damnatum materiali funditus luce priuauit.

Capvt XXIII.

Quemadmodum inuocatus vir sanctus quendam à nece liberauerit.

Inuocatus etiam venerabilis Gallus quam promptum impendat auxilium sequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per siluam quandam iter ageret, ac circumspectè incursus latronum, qui in ea solebant commorari multisq; nocere, festinando deuitare conaretur, tantus eum subito sopor inuasit, vt vix incedere potuisset, cumq; periculi metu suspectos haberet itineris casus, & dormiendi causa paulisper diuertere vellet, rusticum quendam obuium habuit eumq; rogare cœpit, vt interim custos sui existeret, donec importunitatem somni pat umpet quiescendo depelleret. At ille pacem simulans fidem spospondit. Itaq; modicum diuertens pallium capiti supponit, & se prosternens beati Viti suffragia his verbis implorat; S. Galle tua me protectione custodi. Signaculo crucis deinde munitus cum obdormisset, infidus custos spõsionis immemor sumptis armis soporatum quasi peremptutus aggreditur, de collo vestem subtrahit quo facilius vno ictu perimat dormientem. Sed cum gladium in ictum vellet deponere, artubus rigore stupefactis inflecti brachia nequiuerunt. Interea dormienti quidam astitit & in somno dixit; Quid somno deprimeris, quem ab imminenti interfectione modo tutatus sum? At ille euigilans & fidelem socium nudato gladio cernens capiti imminere, exilit & comprehensum qua pro causa hoc scelus vellet admittere percõtatur. Qui cũ pro spoliis ipsius accipiendis se id facere voluisse fateretur, continuo brachia quæ diuina obriguerãt iussione deposuit. Perpendens itaq; alter se diuina misericordia per merita B. Galli à nece seruatum, pacem cum illo fecit & illæsum abire permisit.

CAPVT XXIIII.

Puella Dæmonio liberata.

PRÆTEREA tam multi à furore Dæmonum per eiusdem sancti patris merita sunt liberati, vt si omnium curationem commemorare velimus, fastidiosis lectoribus occasionem murmurandi tribuamus. Vnum ergo è pluribus replicamus, ne hoc virtutum genus viro sancto defuisse putetur. Puella quædam sæuissima hostis antiqui vexatione detenta & non ignobilium labore parentum ad monasterium perducta; cum oratorium B. Galli Confessoris intrasset, statim horribili Dæmonis infestatione agitata ad terram concidit, & miserabiliter se discerpens horrendo clamore spurcissima verba cœpit effundere. Qua causa vnus è fratribus Stephanus nomine miseriæ illius compassus tamdiu super eam exorcismum recitauit, quo ad vsque eadem vexatio finiretur. Resipiscenti autem puellæ modos pœnitentiæ indixit, seseque pro illa in orationibus ac ieiuniis exercere cœpit. At misera fœmina, vt de prohibitis escis quidlibet vsurpauit, tam acriter eam continuo Dæmon inuasit, vt vix à multis teneri potuisset. Cumque identidem ad eundem locum perducta esset, & Stephanus supradictus iterato super eam exorcismum recitasset, animal paruulum in modum bruchi nigerrimum ab eius ore prolapsum est. Hoc viso cum idem frater attentius adiurationi insisteret, tribus vicibus singulorum similitudo bruchorum ore excidit fœminæ. Quæ animalia dum astātes manu capere niterentur subito disparuerunt. Puella autem eadem hora surrexit incolumis, & reliquum vitæ suę tempus absq; vlla Dæmonis infestatione transegit.

CAPVT XXV.

Miraculo olei defluentis anxietas increpata custodis.

ILLVD quoque libet ostendere euidenti miraculo, quomodo vir sanctus quosdam in seruitio suo de penuria rerum trepidātes corripuerit & modicæ fidei pusillanimitatem confortarit. Ecclesiæ eius custos dum quodā tempore olei copiam ad luminaria instruenda non haberet, lumen quod in crypta omnibus ardere noctibus solebat quadam nocte extinxit, quia lumen, quod ante superius altare & tumbam ardebat, per quandam fenestram radios suos ad altare infra crypam positum dirigebat, & sufficere vtrique loco credebatur. In eadem autem lampade vitrea, quam extinctam à custode retulimus, aqua inferius & olei pinguedo desuper erat. Mirabilem rem dicturus sum: ita totum oleum per rimam in fundo repertam guttatim ad terram defluxit, vt nil aquæ deesse videretur: idemque liquor per terram vsq; ad altare decurrens pallam eius lineam ascendendo occupauit, & ita vsque ad medietatem infecit vt nunquam deinceps ablui potuisset. In quo quid potissimum mirer inuenire non potero: vtrum nequod oleum subtus aquam depressum est, an quod aqua per eandem fracturam non defluxit, vel certe quod oleum de pauimento in pallam sursum ascendit? In quibus tamen omnibus & virtutem sancti viri ostensam & stultam parcitatem non ambigo.

CAPVT XXVI.

Qualiter fugitiuus Monachus reuocatus sit inuitus.

SILERI non debet qua virtute seruitium suum dimittentes & fraudolenter abscedentes beatus Pater reprimat, & vel lapsos reuocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam de eodem monasterio fugam molitus equum furto rapuit & per noctem abscessit.

cessit. Cumq; ad Reni fluenta fugax venisset, transuadare in equo temptauit, & à medio aluei nescius ad locum vbi intrauit caballo deferēte reuersus cum magna festinatione ad monasterium rediit, putans se in alias longe partes abscedere. Mane facto cum se recognouisset frustra laborasse, cōfusus interdiu delituit: noctu vero fugam arripiens in fluuio sicut prius salubriter errorem passus est, & * strofa facta per eandem viam nesciens remeauit. Confusioni igitur obstinationem iungens ipsa etiam se occuluit die, & nocte insecuta tertio notum iter carpens modo quo diximus itidem reuocatur. Cumq; iam tædio victus se tertio sopori in campo dedisset, à quibusdā equū cognoscentibus captus est & loco suo restitutus, & quia effectum voluntatis suæ non inuenit etiam nolens sancti viri virtute victus ad viam peruenit. Solent autem plures testari, cunctos, qui de familia ipsius sancti aufugerint aut emendationem quantocius subire aut manifestæ vltioni debere succumbere, neq; cuiquam impune cedere, qui fidem illi plenam seruare contempserit.

CAPVT XXVII.

Fulmine deformatus partim Romæ, partim in hoc Sancto loco sanatus.

QVOD Dominus flagello suo quosdam à peccatis coerceat & pro commissis affligat testis est paralyticus, cui ante sanationem Saluator peccata dimittit, sic autem aliquando percutit, vt eos sanctorum suorum meritis suffragantibus sanitati restituat, vt & diuinę operationis sit indicium, cum interius homo per flagellum à peccato cōpescitur, & virtus sanctorum liquido comprobetur, cum pro illorum meritis exterius sanitas exhibetur. Fit etiam interdū, vt qui Dei occulto iudicio non vni, sed pluribus infirmitatibus subiacet, non pariter omnia, sed diuersis temporibus & intercessoribus debilitatis amittat incommoda, vt dum alicuius remedium mali per vnius merita sancti conceditur, redintegratio sanitatis alterius precibus & honori seruetur. Quarum omnium rerum euidens indicium dabit subiecta narratio. Quidam violentia fulminis ictus post ægrotationem diuturnam ita totius formā corporis & membrorum officia perdidit, vt monstruosum quiddam potius quam hominem videretur exprimere: si quidem & statura flebili contractione deposita & gradiendi facultas ablata est. Facies vero tanta combustionis est fœditate corrupta & oculorum sedes ita sunt carne & cute superductis complanatæ, vt inspiciētibus horribile ingereretur miraculum. Adminiculo igitur parentum Romam perductus corporis quidem reliqui resolutis nexibus pristinum vigorem recepit & statum, in cæcitatis autem squalore permansit. Is à suis reductus cum ad cœnobium B. Galli venisset & quadam Dominica nocturnis laudibus interesset, sopore depressus quasi duas ardentes sagittas ab altari vidit emissas & sibi in oculorum loca defixas, statimq; tanta visione perterritus exclamauit & tremens ad terrā concidit. Cumq; diu in pauimento volutaretur, cute quæ oculis supercreuit velut gladii sectione recisa continuo de luminis amissi restitutione gauisus est. Tempore deinde procedente oculorum eius acies tam pura inspectantibus apparuit, vt pueri perspicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, vt indubitanter credimus, ille Apostolorum eximius, cui à Domino ligandi atq; soluendi potestas collata est, meritis & precibus suis omni eum debilitatis genere liberare, sed diuinæ prouidentiæ virtutis cōstat actitatum, vt in eiusdem nouitate miraculi venerabilis Gallus Apostolicis actibus æquaretur, quatenus hoc quoq; modo meritorum eius magnitudo clarescerer vniuersis.

CAPVT XXVIII.

Surdus & mutus ibidem sanitati restitutus.

IN sequenti quoq; Dominica surdus quidam & mutus multorum ibi fratrum cognitioni notissimus, utpote quidem monasterium solitus fuerat frequētare, cum nocturnis interesset excubiis repente impulsu valido in pauimentum deiectus est, statimq; cum ab eius ore & auribus plurimus sanguis prorumperet sine mora vtriusque membri munia recepit, & sanus abscessit.

CAPVT XXVIIII.

Furtum per visionem indicatum.

VIDETVR huic operi inserendum quantum Dei famulus inuigilet ad eorum res defendendas, cum eius suffragia deuote postulare contendūt. Puer quidam, qui postmodum corpori eiusdem congregationis insertus hæc eadem attestari solebat, cum adhuc primæuæ ætatis flore gaudens inter scholasticos monasterii cuiusdam Dominicæ noctis sollemniis interesset, quidā è vicino territorio mansionem eius irrupit, ipsiusque codicem & quæcunque inibi reperire poterat furatus abscessit. Puer de basilica regressus damnum quod illatum est largo fletu perdoluit. Porro fratri ipsius foras monasterium posito senex quidam eadem nocte vultu placido in somniis assistens cuncta, quæ erga puerulum acta fuerant, indicauit, nomen etiam furis locumq; vbi commoraretur edixit, tempus pariter eiusdem deptomens. Ille fidem visioni accommodans monasterium regressus quod in somniis audierat factum inuenit, moxque indicia, quæ perceperat, secutus absque difficultate furem depræhendit, & omnia quæ ablata fuerunt recepit.

CAPVT XXX.

Qualiter ibi sanctimonialis fœmina brachia receperit.

ALIO quoq; tempore sanctimonialis quædam de Episcopio Constantiensi, cuius brachia ad mamillas cum rigore cōtorta ad nullius operis vsum deflecti poterant, cum aduenisset & ante sepulchrum S. Galli aliquantisper orasset, sanitatem indepta gaudens abscessit.

CAPVT XXXI.

Furtum in ferramentis factum quomodo sit denudatum.

QVIDAM non simplici, vt postmodum claruit, animo aduenienss dum quosdam monasterii operarios à diurno agricolandi labore disiungentes ferramenta in aratris per noctem dimisisse perspiceret, tempus tenebrosum fraudibus suis opportunum ratus tot ferramenta sustulit, quot oneri sufficere proptio credidit. Cumq; fugam celerans tota nocte vacuo laboraret conatu in ipso lucis exortu ad portā monasterii ex improuiso peruenit, & quia factum latere non potuisse cognouit confessione spontanea patefecit, quod præsumptione pestifera in rebus S. Galli Diabolo suadente commisit. Sicq; reddens quod auferre molitus est, petita venia vacuus repedauit.

CAPVT XXXII.

Debilis reformatus.

DEBILIS quidam ita membris omnibus contractus, vt nullo pacto per se quoquam progredi potuisset, ad memoriam B. Galli à suis perlatus & cottidie iuxta sepulchrum in crypta collocatus dum vsq; ad vesperam ibidem orationibus insisteret, ab eisdem ad hospitium reportabatur. Quod dum aliquot ageretur diebus, presbyter quidam eiusdem congregationis die quadam in ipsa ecclesia non longe sacris oblationibus operam dedit, subitoq; præter illos cum nullus adesset æger cœlitus per merita, vt credimus, S. Galli, cuius suffragia sedulo flagitabat, visitatus confusa horribiliter cœpit voce perstrepere, ita vt idem sacerdos inter sacra missarum sollemnia sicut sæpius testari solitus erat non minimo quateretur terrore & metu. Cumq; se circumspiciens oculis cuncta lustrasset, & per alicuius præsentiam magnitudinem timoris desideraret euincere, membris miseri ad statum suum redeuntibus crepitum quasi virgarum in ariditate fractarum audiuit, & huc illucq; se præ angustia vertens post paulolum eum qui debilis fuerat sanum de crypta prodire conspexit, cui etiam tanta mox sanitatis accessit perfectio, vt sine infirmitatis obstaculo optato deinceps potiretur incessu.

CAPVT XXXIII.

Quidam à periculo fastidii liberatus.

IN eadem Alamannorum prouincia quidam diues tantum valetudine contraria labefactus est, vt pæne per annum integrum fastidio laborans deficeret, & solaria alimentorum, vt sanitatis recuperatio poscere videbatur, percipere vel continere non potuisset. Is ad cœnobium B. Galli pro hac eadem causa perductus est. Post diuturnas igitur preces & suspiria cum sacræ oblationis consummaretur officium, benedictionis panem de manu sacerdotis accepit. Quo comesto caruit fastidio, & desiderio victualium congrue percepto benedicens Domino & merita S. Galli miratus sanus cum gaudio ad propria remeauit.

CAPVT XXXIIII.

Alter à ferri vinculis absolutus.

PAVPERCVLVS quidam Presbyter propter homicidii reatũ circulis ferreis tam in collo quam in vtroque constrictus brachio, quam grauibus cottidie suppliciis afficeretur, per sulcos quos ferrum carnibus eius inflixerat videntibus fidem fecit. Qui cum multa sanctorum loca pro eiusdem cruciatus remedio & admissi sceleris abolitione lustrasset, diuina tandem miseratione respectus nexus quibus in collo vel vno brachio stringebatur amittere meruit, & cum forte in vicinia cœnobii S. Galli venisset per visionẽ ei (sicut referre solitus erat) præceptum est, vt sancti Viri patrocinia quærens monasterium adiret, pariterque indicatum, quod ibidem circulum quem vno adhuc ferebat in brachio amissurus & optatæ gratiam sanitatis esset adepturus. At ille desiderio promissæ salutis ardescens, vtpote qui tanto tenebatur cruciatu, vt totum iam brachium ferro immerso esset conuersum, iter ad monasterium maturauit. Cumque nocturnis ibidem vigilus interesset, alto sopore depressus senem assistere videt canicie venerandum, casula indutum sibique dicentem: Quid tu ô homo cæteris laudem DOMINI celebrantibus somni

torpore deprimeris? cuius præsentia perterritus cum responsum reddere nō auderet, baculo senex quem manu gestabat locum ei vulneris tetigit. Dissiliente itaque longius ferro præ dolore, quem ex attactu persensit, horrendis vocibus astantes perterruit. Quibus percontantibus, qua pro causa psallentes inquietaret, cuncta per ordinem quæ viderat retexuit. Et licet recenti adhuc vulnere non careret, pro amissione tamen ferri, cuius nexibus cruentabatur, quia sanitas in promptu erat, gaudio replebatur ingenti.

CAPVT XXXV.

Pharus cum lampadibus mirabiliter seruata.

ALIO quoq; tempore frater quidam, qui in eadem Ecclesia custodis fungebatur officio, cum farum, quæ ante altare S. Galli pendebat, pro incendendis luminaribus ad inferiora deponere debuisset, incaute funem quo ipsa farus dependebat retraxit, qui statim è manu dilapsus paxillum cui insertus erat de pariete extraxit. Cumq; eadem farus sub nimia celeritate solo appropiasset, repente substitit, & absq; vllo humanæ retinaculo artis in aera suspensa remansit. Custos igitur miraculi stupore perculsus allato igni lampades omnes accendit, & plurimis hoc factum cernentibus absq; pinguedinis effusione seu diminutione lucernarum altius ipsam farum quam pendere solebat retraxit. Deo itaq; laudes à cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus, qui ad declaranda patris eximii merita stupendi nouitate miraculi lumen sanctis aptatum vsibus vel ad horam loco venerabili deesse non passus est.

CAPVT XXXVI.

Lucerna casu non læsa.

IDEM frater dum alio tempore lucernas vitreas in eadem lauaret Ecclesia, alius quidam ibi incaute deambulans cum se alio repente vertisset, quasdam iuxta positas veste attactas pauimento deiecit, ita vt violento eiusdem deiectionis impulsu vsque in ecclesiæ cancellos ferrentur, sed miro diuinæ operationis modo absque læsione repertæ suis continuo non sine admiratione restitutæ sunt locis.

CAPVT XXXVII.

Qua medela medico periclitanti subuentum sit.

FRATER quidam eiusdem congregationis medicinali scientia non ignobiliter instructus, dum quodam tempore incidi flebotomo venam fecisset, & præpropera festinatione post modicum quippiam operis incaute faceret, statim non solum brachium, cuius venam incisio vulnerauerat, verum etiam totum corpus eius distensum est tumore. Qua ex causa accidit, vt mortem suspectam habere cœpisset, quippe quia viderat suæ sibi artis industriam studiosius adhibitam nihil prodesse. Sequenti itaque nocte vidit in somnio placidæ grauitatis senem sibimet assistere, causas infirmitatis blandis inquirentem sermonibus. Cumq; interroganti totius ex ordine rei replicaret euentum, senex dixit ad eum; memento fili, vt luce terris reddita oleo, quod in crypta ante altare consueuit ardere, vulneris locum perungas: nam continuo sanitatem recipies. Itaq; facto mane quod in somnio audierat, custodi ecclesiæ retulit, pariterq; cum illo basilicam ingressus, vt edoctus fuerat certus de promissione peregit: nec mora, facto perunctus liquore toto corpore detumuit & integerrimam assecutus est sanitatem.

CAPVT

Capvt XXXVIII.

Puella à natiuitate cæca illuminata.

Mvlier quædam vnicam filiam ab ipsa, vt ipsa referebat, cæcam natiuitate propriis humeris monasterio aduexit, eamque ante altare S. Galli deponens solo prostrata pro illa diutius incubuit. Illaq; orante deuotius subito puellula huc illucq; in pauimento volutata miserabiliter exclamat, & inter angustias ac gemitus oprato visu donata gratissimum omnibus, qui aderant, præbet signi perspicuitate spectaculum.

Capvt XXXVIIII.

Infirmus puluere sarcofagi & oleo recreatus.

IN eodem monasterio inter scholasticos tunc temporis erat quidam puerulus, pauperculis licet parentibus oriundus, studio tamen discendi satis intentus. Cumq; immatura morte vtriusque parentis solatio nudaretur, quãuis cottidianum victum suis laboribus assidue quæritaret, nequaquam tamen boni studii etiam necessitate compellente instantiam dereliquit. Is lateris quodam dolore percussus vsque adeo graui per longa temporum spacia infirmitate contabuit, vt in vno latere ab humero videlicet vsque ad extremam corporis partem vlcera saniem emittẽtia parerent quam plurima. Qua infirmitate in tantum grauatus est, vt iam vix sine aliorum adminiculo quoquam gressum mouere potuisset. Sed cum corporale medicamentum quamuis sæpissime adhibitum nihil illi prodesset, & iam iamq; desperaretur à cunctis, custos ecclesiæ in festiuitate B. Galli cineres de sarcofago illius collegit, & oleum quod ante ipsum altare ardebat admiscuit, adductique corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor possederat. Qui die altera vlceribus iam superductis sanus inuentus ob memoriam redditæ sibi sanitatis reliquum vitæ tempus in eiusdem sancti loci excubiis fideli deuotione transegit.

Capvt XL.

Manus arida puellæ restituta.

Post aliquantum temporis puella quædam iam multos per annos manus aridæ & curuatæ pondus ferens inutile, ad monasterium cum matre peruenit. Cumq; pio voto manui torpenti globulum lini superponens ad altare sancti Confessoris accederet & imposita quod attulit continuo manus ipsa restituta est sanitati.

Capvt XLI.

Cera, quam rusticus ab Ecclesia rapuit, in lapidem conuersa.

Tempore vero alio rusticus quidam in eadem beati Patris basilica ceræ particulam suis aptandam vsibus ab altari occulte diripuit. Inde regressus ad hospitium dum de sinu ceram ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, in duritiam lapidis conuersam inuenit, continuoq; recurrens ad ecclesiam loco suo quod abstulerat restituit, & astantibus suam salubriter confessus protetuiam quod factum fuerat indicauit. Qui rei nouitate stupefacti dum inter admirationem eandem particulam certius rem cognituri tollerent ab altari, mirum dictu in pristinam suæ naturæ molliciem reperere mutatam.

CAPUT XLII.

Mutus vocis officio muneratus.

IUVENIS quidam pauperculus orationis causa monasterium a[...] iens fratrem suum iam dudum amissæ vocis dispendia depl[...] rantem secum adduxit. Cumq; altari S. Galli appropinquass[...] Presbyterum quendam inibi sacrosancta tractantē mysteria co[...] spexit, & consummationem sacræ actionis opperiens eiusdem sacerdotis [...] officio redeūtis genibus aduoluitur, & vt pro misero dignaretur aliquas f[...] dere preces ad Dominum instanter exorat. Et ille huiusmodi desiderio sat[...] faciens primo orationem pro misero fecit: deinde crucis eum muniuit sign[...] culo, ac sic Dominici corporis & sanguinis sacramento firmauit. Quo fa[...] resolutis linguæ vinculis, qui mutus aduenerat, pristinæ locutionis rece[...] officia.

CAPUT XLIII.

Puer contractus à debilitate liberatus.

PUERUM quendam membris omnibus ita contractum, vt p[...] se nullatenus quoquam progredi potuisset, non longe in itin[...] re quod monasterium ducit, hi, qui eum ferre solebant, sol[...] dimiserunt. Armamentarius autem quidam per eandem vi[...] de silua monasterium tendens dum iacentem miserum conspexisset, ait [...] eum: quomodo & vnde ô flebilis aduenisti; quoue securitatis genere in h[...] solitudinis horrore non timuisti remanere? quo itaq; venire desiderasti? Et [...] le, pro his, inquit, calamitatibus, quarum me numerositate septum vides, [...] B. Galli patrocinia multo iam ex tempore peruenire cupieram. Sed ecce [...] quorum me labore illuc deferri sperabam, modo viæ longitudine fatigati [...] miserum in hac solitudine reliquerunt fame cruciandum & bestiis lacera[...] dum. His ille quæstibus per compassionem ad misericordiam flexus puerum [...] humeris impositum per vnum miliarium ad monasteriū portat. Quem dei[...] de frater, cui suscipiendorum pauperum cura cōmissa est, assumens congr[...] mansione refouit. Nocte itaque quadam circa nocturnas vigilias cæteris, q[...] similiter suscepti fuerant, ad Ecclesiam festinātibus, cœpit idem puer omn[...] attentius exorare vt ad basilicam deferretur. Cunctisq; id quod petebat de[...] negantibus, cœpit crebris B. Galli nomē inuocare clamoribus, deinde etia[...] horribilius perstrepere ita vt non paruum audientibus terrorem ingerer[...] Itaq; quibusdam vt causas angustiarum eius agnoscerent introeuntibus [...] nus inuentus est, & cum gratiarum actione ad Ecclesiam properauit.

CAPUT XLIIII.

Paralytica sanitati restituta.

PUELLAM paralysi multo tempore laborantem sui ad monast[...] rium detulerunt. Quæ ad ecclesiam deportata ad lectionem E[...] angelii, quæ in nocturnis secundum consuetudinem regula[...] officii recitatur excubiis, circumstantes, vt se à terra sustoller[...] & inter manus sustentatent cœpit rogare. Cumq; subleuata fuisset, dimitti [...] postulauit: illis autem id facere metuentibus ne forte casu subito læderet[...] valere se confidentius affirmauit. Igitur dimissa per se stetit ac deinceps totius corporis resumpto vigore sana recessit.

Capvt XLV.

Cæca illuminata.

Cvivsdam patrisfamilias non longe à monasterio commanentis ancilla dũ fortuito domus ianuas aperiret, turbo venti puluerem & paleas in faciem eius & oculos proiecit, statimque crescente molestia paulatim ei visus decreuit, donec horrendis pœnitus tenebris cingeretur. Hæc ad Ecclesiam B. Galli perducta cum eius suffragia primo ingressu deuotissime precaretur, recepto quod amiserat lumine gaudens abscessit.

Capvt XLVI.

Candela cœlitus incensa.

Non multo interiecto tempore, dum festiuitas octauarum Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cunctis tempore sacrificii ad Ecclesiam conuenientibus luminaria & candelæ incendebantur ex more. Vna autem candela sine lumine inter cæteras ardentes dimissa inter sacra missæ sollemnia principalis primo cœpit paulatim fumo tenui vaporare, deinde videntibus non paucis flammam concipiẽs & cæteris clarius rutilans signi effectum splendoris singularitate commendauit.

Capvt XLVII.

Scotus à multiplici debilitate curatus.

Nvper quoque de natione Scotorum, quibus consuetudo peregrinandi iam pæne in naturam conuersa est, quidam aduenientes vnum è suis conuiatoribus multiplici peste possessum in eodem monasterio dimiserunt. Qui cum aliquantis ibidem moraretur diebus, & cottidie infirmitatis suæ remedium plena fide deposceret, nocte quadam senem sibi per somnium vidit assistere gestu & habitu venerandum, quem quis esset interrogans, B. Gallum fuisse perdidicit, & protinus ad illum; Cernis, inquit, ô Domine toto me corpore dissolutum meritorum tuorum cottidie euidentiam præstolari. Noli ergo, quod te aliquando credo facturum, differre diutius. Ad hoc enim huc vsq; me reseruatum esse cognosco, vt sicut his barbaris virtus tua latissime claret, ita etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innotescat & claritas. Scis ipse, scis inquam, à natali solo quam longe sim disiunctus, quãtaq; inter peregrinationis angustias corporis debilitate compressus: succurre citius, opitulare quantocius. Qua ille motus querimonia vultu placido paucis ita respondit; Die mortalibus reddita Ecclesiam petito, & videbis diuino te melius subleuari consilio, quam patriæ vel parentum solatio. Mane facto summo animi gestientis ardore basilicam properat, & iuxta tumulum B. Galli promissionis memor precibus insistit. Post orationem & lacrimas angulo sarcofagi adnixus cœpit se sensim erigere, nec prius lecti angulum cui innitebatur deseruit, quam statura erecta & accepto robore per se ire & redire potuisset. Qui tempore præcedenti plena sanitate donatus in eodem monasterio precibus & sanctæ vitæ deseruiens hactenus conuersatur.

CAPVT XLVIII.

HÆc de copiosissima segete B. Galli virtutũ memoriç horreis grana libuit commendare, & nostris & aliorum pastibus profutura: poterunt enim hæc plurimam diligentibus iustitiam ædificationis conferre, quia & morum honestatem insinuant & ad laudem Domini qui ita sanctos suos glorificat deuoti lectoris animum vel auditoris inflammant. Cæterum tot & tanta sunt eiusdem sancti Patris miracula, vt nec à studiosis Scriptoribus propter copiam sui possint comprehendi, nec à fastidiosis lectoribus sine tædio & rugata fronte percurri. Ea vero huic operi tantum inserta sunt, quæ & veracium relatione testium veritatem custodiant, & moderata breuitate nullius quamuis etiam vtilia nausiantis mentem offendant.

ORATIO VVALAFRIDI.

OBsecramus itaque te, B. Galle, Christi Confessor, vt sicut sanitatem corporum meritis tuis multis te contulisse retulimus, ita nostris mentibus diuinæ miserationis medelam implorare digneris. Amen.

Expliciunt vita & miracula S. Galli: Incipit vita S. Othmari Abbatis.

VVALA-

WALAFRIDI STRABI
ABBATIS AVGIENSIS
LIBER
DE VITA S. OTHMARI ABBATIS
PROLOGVS.

Finitis duobus libellis, quos de vita & virtutibus B. Galli Confessoris iuxta fidem, quę vel scripto vel dicto ad nos vsq; peruenerat, vere potius quam lepide composuimus iubentibus vobis, Fratres sanctissimi, qui in cœnobio eiusdem sancti Patris constituti feruorem eius, quem in Dei rebus habuit, sancti strenuitate propositi specimen exhibetis, libet subnectere eam relationem, quæ de sancti Patris Othmari studiis & virtutibus per eum ostensis vestra assertione & cura litteris est mandata veracibus. Quæ cum sit veritate plena ratione perspicua non ob aliud à nobis est iterata, nisi quia carissimus frater Gotzperrus, cuius caritati quicquam negare nec volumus nec debemus, id, vt fieret, postulauit, immo præcepit: quem etiam in hac occupatione instantissimum ergodiocté *(id est cooperatorem)* sine tædio læti sustinuimus. Itaq; lectori credulo sufficiat hęc abbreuiatio nostra: incredulus autem qui fuerit, ad eam conscriptionem, quam sequimur, recurrens multiplici astipulatione testium conuentus ad fidem, si gratus est, segnis non erit. *Inclusa ex margine irrepserunt.*

EXPLICIT PRAEFATIO, INCIPIT VITA.

Capvt I.

Quomodo vir Dei Othmarus pro sanctitate vitæ cellulæ S. Galli sit prælatus, & regia auctoritate regularem inibi vitam instituerit.

Igitvr Othmarus genere Alamannorum oriundus in ætate puerili à fratre suo Retiam Curiensem perductus est, & in seruitio Victoris earundem partium comitis multo tēpore constitutus, & litterarum scientia sublimatus, virtutum sectator morumq; laudabilium possessor sacerdotii gradum conscendit, & à supradicto Comite benigne retentus cuidam ecclesiæ titulo S. Florini Confessoris prælatus est. Cumq; morū eius probitas & sanctę vitæ mundicia plurimorum aures rumore dulci respergeret, Waltrammus quidam, qui sibi vastitatem heremi, in qua S. Gallus cellulam cōstruxerat, velut à parentibus hęreditario iure transmissam vendicauit, eundem Othmarū à Victore supradicto ad præficiendum eidem cellulæ impetrauit, & voti compos effectus cellulam cum omnibus, quæ ad eam pertinebant, illi sollemniter commendauit, atq; vt sui melius desiderii conualesceret vtilitas, ad Pipinum Regem profectus eundem Abbatem ipsi præsentauit, & locum, cui pridem præfecerat, proprietatis iure Principi contradidit, omni instantia deposcens in regia auctoritate ex integro Othmarus Abba eidem præficeretur loco. Cuius petitioni iam dictus Princeps assensum præbens locum sibi traditum viro venerabili commendauit, & regularem inibi vitam instituere iussit. At ille regressus confestim boni mandritæ studium in ipso executus, initio vndiqueversum congrua Monachis habitacula construxit, & ipsius sacri loci statum ad vtilitatem diuini seruitii studiosissime reformauit, Religiosos etiam quos-

que ita libertate sua ad deuotionis studium inuitauit, vt ex quorūdam donationibus possessiones ipsius cœnobii admodum dilataret, & infra paucos annos quam plures ad sacræ militiam vitæ fratres attractos magisterio suo & cura decentissime gubernaret.

CAPVT II.

Qua conuersationis sanctæ perfectione nituerit.

His prælibatis; vitæ eius sanctitatem liceat summatim perstringere, vt liquido cunctis claeat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam sit euectus. Erat deniq; parsimoniæ sectator eximius, creberrimo macerans ieiunio corpus, ita vt in præcipuis ieiuniorum diebus & consuetudine bidui abstinentiam continuaret frequentius, & his contra temptamentorum iacula clypeis præmunitus vigilias amabat, & assiduitate orandi spiritalia nequitiæ repellebat. Summæ autem humilitatis gratia præcipue præditus in tantum voluntariam paupertatem diligebat, vt terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiam hæc erat consuetudo, vt si quoquam pro vtilitate monasterii eum tendere necessitas poposcisset, vilis miti dorso veheretur aselli. Erat inter cætera tanta in eo pauperum sollicitudo, vt eorum curam per se potius quam per alios exhibere studeret. In eo vero misericordiæ opere, quod elemosyna dicitur, vix cuiquam habebatur secundus. Nam ad suscipiendos leprosos, qui cæteris hominibus seiunctim manere semotim consueuerunt, hospitiolum haud longe à monasterio extra eas mansiones, quibus cæteri pauperes recipiebantur, constituit, & eis curam per se omnimodis impendebat ita sollicite, vt nocturnis etiam horis monasterio sæpe digressus curam infirmitati eorum miro deuotionis adhiberet obsequio. Capita siquidem eorum pedesq; abluens, purulenta suis manibus vulnera detergebat, & victui necessaria ministrabat, illam semper animo reuoluens sententiam, quam iustus iudex misericordibus prolaturus est dicens: *Quod vni de his minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis.* Sicq; factum est, vt cunctorum, qui eum nouerant, veneratione sublimis, pater pauperum appellaretur à plurimis. Quem tale pleniter misericordiæ studium possederat, vt, si quem pauperum nuditatis iniuria torpentem conspiceret, plerunq; suis exutus vestibus miseri contegeret artus, ita vt interdum sine tunica sola cappa contectus ad monasterium remearet. Maluit enim per præsentis pompę contemptum ad indumentum incorruptionis æternæ pertingere, quam per boni operis omissionem futuræ nuditatis opprobria sustinere.

CAPVT III.

Quantam in pauperes misericordiam habuerit.

QVODAM etiam tempore ad Pipinum Regem veniens honorifice susceptus est, & inter alia largitatis eius beneficia ad necessitates fratrum suorum subleuandas argenti libras septuaginta percepit. Sed mox, vt ad sua rediret egressus, maximam eiusdem pecuniæ partem pro foribus palatii pauperibus erogauit: paucos autem solidos vix à fratribus, qui secum erant, compulsus retinuit. Quibus postmodum quoddam territorium monasterio vicinum coemit. Dominicorum enim non immemor mandatorum sui causa de crastino non cogitabat, sciens Monachum victu & tegumento contentum esse debere. Et ideo paupertatem sibi potius suisque delegit, quam rerum transeuntium possessionem superfluam expeditis mentibus onerosam.

CAPVT

CAPVT IIII.

Qualiter à quibusdam iniquis pro zelo iustitiæ, quo feruebat, multis affectus sit iniuriis.

IGITVR cum iam Dominus meritis eius digna rependere decreuisset, callidus vniuersæ bonitatis inimicus bonis eius actibus inuidens, eiusq; exemplis aliorum vitam dolens proficere, quietem, quam in Christi seruitio, licet non parum laborando possedit, perturbare contendit. Sed quamuis flatibus temporariæ aduersitatis pulsata radicem petræ veritatis habens infixam Paradisi cedrus inconuulsa permansit. Nam Warinus & Ruodhardus, qui tunc temporis totius Alamanniæ curam administrabant, Diabolo suadente immanissimo auaritiæ morbo præuenti res ecclesiarum sub sua potestate sitarum magna ex parte in proprietatis suæ dominium per vim contraxerunt. Qui cum sibi de possessionibus B. Galli perplura eodem violentiæ ausu vendicassent, vir Dei Othmarus non possessionibus terrenis inhians, sed cœnobialis vitæ defectum præmetuens, Pipinum Regē adiit, ipsiq; tyrannicam eorum præsumptionem exposuit, pariter protestatus, graue eum crimen incursurum, si eorum actibus consentiendo faueret. Qua pro causa beniuolus Princeps vtrumq; conueniens interminatus est cis gratia sua illos omnimodis cariturος, si non ecclesiis Dei, quæ iniuste abstraxerant, absq; recrastinatione restituerent. At illi patriam repetentes vicio rapacitatis infecti, & bestiali sęuitia efferati iussionem regiam neglexerunt. Virum etiam Dei Othmarum, cum pro hac reiterum Principem adire vellet, missis clanculum post eum militibus vinculis iniectum per vim reduci fecerunt: nec non & Lampertum quendam, qui fratribus eius professione connumeratus erat non vitæ sanctitate, persuaserunt, vt ei ficta quadam machinatione luxuriæ crimen impingeret, id elaborantes, vt sanctitate eius huiusmodi suspicionibus infamata deponendi eum occasionem inuenirent. Qua causa plurimi tam dolosæ factionis ignari ad concilium euocantur.

CAPVT V.

Quam in obiectione ficta criminis modestiam tenuerit, & qua accusator eius pœna multatus sit.

ITAQVE vir venerabilis castitate, integer vitæ, ac morum maturitate grandæuus in medio cœnobii collocatur, & in eius accusationem Lambertus falsitatis minister coram omnibus præsentatur, acceptaque loquendi licentia veritatis oblitus falsitatis assertor dixit, se quandam fœminam nosse, quæ à viro beato vim pollutionis fuisset perpessa. Ad quod fertur nullum penitus dedisse responsum: cumque à plurimis respondere cogeretur obiectis huiusmodi, dicto temperauit eloquium: Fateor, inquiens, me supra modum in multis peccasse, de huius autem obiectione criminis secreti mei inspectorem Deum inuoco testem. Illis autem, vt huius facti se excusatione purgaret, attentius ei insistentibus, mente securus, conscientia liber, tacitus perdurauit: & quia accusandi licentiam apud Iudices patere cognouit, maluit pro sinceritate sui pectoris diuino, quā humano pro excusatione criminis placere iudicio. Mox ergo, vt cunctis clarescerer, ipsius castimoniam falso fuisse infamatam, Lampertum vltio diuina corripuit. Nam febrium vexatione peruasus paulatim resoluto membrorum vigore contrahi cœpit, sicq; omnibus membris status sui annitentibus rectitudinē vel formam capite ad terram more quadrupedum inclinato, non solum deformitate figurę terribilis, verum etiam viua voce in sanctum Dei peccasse omni tempore fatebatur.

CAPVT VI.

Quomodo inter arta custodia claustra vitam finierit.

CONCILIO autem inique inchoato iniquius terminato vir Dei Othmar.a pud villam Potamũpalatio inclusus est. Quo cũ nullus intrare vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies absq; corporalis sustentaculo victus transegit. Cumq; diuturna vexatione famis laboraret, Perahrgotzus quidã è fratribus eius noctu aduenire solebat, & ei victus solatia ministrabat. Postmodum vero Gotzbertus quidam vir potens, dum sibi virum Dei commendari ab iniquis Principibus imperrasset, in quadam Reni fluminis insula nomine Srain iuxta prædium suum custodię illum depurauit. Vbi idem sanctus pater spiritali tantummodo exercitio, id est orationibus ac ieiuniis, vacans eo liberius Domino deseruiuit, quo ab humana frequentatione curisque secularibus fuerat absolutus. His & similibus noræ deuotionis insistens operibus, exacto non multi temporis spacio, ab his mundanæ perturbationis angustiis ad cœlestis latitudinem gaudii XVI. Kalendarum Decembrium die commigrauit, & corpus eius in eadem insula tumulatum multis deinceps diebus ibidem sine corruptione permansit.

CAPVT VII.

Qualiter post multum temporis corpus eius sine corruptione repertum sit.

EVOLVTIS autem post transitum eius decem annis, fratres illius per visionem à Domino c[illegible]mmoniti sunt, vt corpus cari patris ad monasterium reducerent. Hoc patefacto, diuinæ voluntatis consilio vndecim ex eisdem fratribus noctu ad locum, in quo sancti viri exuuiæ seruabantur, deueniunt, & sepulchrum aperientes corpus eius ab omni corruptione illæsum reperiũt, excepto q; pars extrema pedis vnius, quã aqua alluebat, tantum colore mutato, quasi tabida videbatur. Et cõgruo satis miraculo prima sanctitatis eius indicia claruerunt, vt videlicet tam illęsum à corruptione corpus eius inueniretur, quam liber ipse fuerat à crimine, cuius oppositione superatus videbatur ad tempus. Hac itaque deuoti fratres tetum nouitare perfectius instructi corpus honorifice sumptum rati impofuerunt, & accendentes candelas vnam ad caput, alteram collocauerunt ad pedes.

CAPVT VIII.

Quam mirabiliter in translatione corporis eius tempestas sedata sit.

CVMQVE deserto littore incertis se profundius commisissent, & summa instantia remigio insistentes sub omni celeritate cuperent remeare, continuo tanta vis pluuiæ ventorumque prorupit, vt vix effugium se crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei dispensatione, &, vt credimus, sancti viri meritis actum est, vt ipsa etiam elementa, quæ nobis insensibilia videntur, famulantia sui creatoris imperio, quantĩ viri reliquiæ ibidem veherentur, sentirent. Nam pelagus circumquaque imbrifera tempestate commotum vndasque in altum suspendens nil omnino remigantibus molestiæ intulit, sed in quamcunque partem nauis deuenit, reiectis flatibus tumentes in se fluctus depressit, & ira omni ex parte vndarum molibus, imbrium effusionibus, ventorumque flatibus non paruo dimotis spacio quasi sæpe quadam scafa cingebatur, vt ne vna quidem pluuiæ

pluægutta, quæ hinc inde vehementer inundabat, in illam desceuderet. Cerei quoque, qui in beati patris obsequium ardētes ad caput pedesq; fuerant collocati, lumen primæ accensionis nequaquam amiserunt, quo adusq; corpus eius ad monasterium deferretur.

Capvt VIIII.

De abundantia potus cœlitus subministrati, & ubi corpus eius post translationem sit tumulatum.

Alivd adhuc restat miraculum, quod in eadem sacri corporis trāslatione deuotis fratribus Dominus patefecit. Nam cum ex nimia remigandi instantia fessi adueniente refectionis hora ad recuperandas alimento corporeo vires laudibus Domini præmissis consedissent, tandemq; felici conuiuio intermisceri potus solatia commonerent, vnus ministrorum intulit, nil ibi iam potuum superesse, præter quod in flascone paruo seruabatur, vnde vix vnicuique quippiam ad gustandum potius quam ad bibendum præberi potuisset. Illi vero miraculorum Domini, quomodo paucis panibus multitudines hominum pauerit numerosas, facientes mentionem ex eodem paruo, quod habebant, cunctis, qui aderant, cum caritate distribui fecerunt, & mirum in modum cœpit in eodem vasculo ita liquoris haustus crescere, vt continua effusione nihil minui videretur, quoad vsque bibentes poculorum copia vincerentur. Ergo pro rei nouitate obstupefacti largitori omnium bonorum Domino, qui eis tam mirabiliter sufficientiam præbuit, debitas gratiarum actiones cum laudibus persoluerunt: statimque, vt iter cœptum itidem aggressi sunt, in vasculo potus cessauit. Cumq; optati littoris portum subissent, fratribus, qui obuiam cum Dei laudibus venerunt, quæ gesta fuerant ex ordine retexuerunt, celebratoq; in commune gaudio sancti viri corpus sumptum cū honore ad monasterium transtulerūt, & inter aram S. Iohannis Baptistæ & parietem in sarcofago posuerunt, vbi etiam postmodum ipsius facientibus meritis memoria digna Dominus dignatus est manifestare miracula.

Capvt V.

Mutus & surdus ad sepulchrum eius curatus.

Denique quodam tempore surdus & mutus cum quibusdam de vicinis locis orationis causa monasterium adeuntibus aduenit, & quia à primæua ætate & locutionis & auditus carebat officiis, tabulas duas collo dependentes gestabat, quarum collisione & sonitu misericordiæ opus, quod vocem equibat, precabatur. Is cum suis conuiatoribus ecclesiam ingressus, dum eos singulis altaribus particulas ceræ, sicuti pauperum est consuetudo, imponere conspiceret, ad viri Dei sepulchrum accedens tabulas, quas gestabat, desuper posuit, seseq; quasi oraturus ante illud prostrauit, & protinus alto sopore depressus, vt ipse postmodum retulit, senē quendam facie nitidum monachico habitu gloriosum quasi è tumulo vidit procedere dicentem sibi: O homo, cur hic sopore deprimeris? Cumq; ad interrogata nihil penitus respondere potuisset, senior ad eum dixit: surge & incommodorum, quibus hactenus laborasti, remedium à me tibi impetratum scito: et ... tab... is ... ic ... vissis confestimque monasterio discedens donum à Deo tibi concessum in hoc loco nemini pandas. Qui cū euigilans surrexisset, sub magna festinatione monasterio digressus inclinato iā die vesperi ad cuiusdā Ratcozi potentis viri hospitium diuertit. cūq; ab illo interrogaretur, vnde

veniret, per ordinem exposuit, vbi, quando & quomodo sanitatis donum fuisset adeptus. At ille narrationi eius non credens teneri eum & custodiri praecepit, ipseque veritatem rei certius inquisiturus eadem nocte ad monasterium venit, & tabulas super tumulum positas reperit, conuiatores quoq; sanati cum inuenisset adhuc eiusdem facti penitus ignaros, diligentius ab illis inquisiuit, si talem hominem monasterium pergentes in comitatu habuissent, & continuo ex eorum narratione vera esse, quae domi audierat, deprehendit, quae res & praesentibus citius innotuit, & ad nos vsque veridica relatione peruenit.

CAPVT XI.

Quomodo lux in eodem loco caelitus data apparuerit.

PRÆSBYTER quidam ex ipsa congregatione nomine Tancodum in eadem ecclesia custodis officium gereret, noctutnę quietis tempore praeficiendis luminaribus basilicam solitus introire tribus vicibus pene omnia reperit extincta. Ad sancti autem viri sepulchrum perueniens ardentem cereum iuxta illud inuenit, sciensq; luminis illius caelitus administrari splendorem, extinguere non praesumpsit. Vt vero discessit, lux, quae per se venerat, per se etiam subtracta est. Vbi & ad maioris indicium miraculi ignis quidem in candela solito rutilabat, cerae vero nihil per hunc ardorem minui videbatur. Haec idem venerabilis Presbyter proprius sua relatione confirmans omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis ratione depellit.

CAPVT XII.

Quidam ibidem casu desperatus quam facile conualuerit.

QVODAM etiam tempore, dum eiusdem ecclesiae tecta vetustate delapsa necessario restaurarentur, quidam ex ipsius monasterii familia tegularum, quas ad fastigia basilicae deferre debuerat, onere praegrauatus de ipsa tecti altitudine supr. viri Dei corruit sepulchrum, mox que immensum aliud lignorum pondus corruentis impulsum attactu in ipsum eum casus exitio desuper operuit. Cumq; astantes concurrerent, vt ei, quem iam exanimem crediderunt, funeris debita persoluerent, sublato lignorum pondere, aliquantisper nullos membrorum motus ostendens iacuit, ac deinde per multa suspiria halitum resumens absque vlla laesione surrexit incolumis, & ad incepti operis laborem rediit gaudens. In hoc ergo miraculo haud dubie sancti patris merita claruerunt, cum & altitudo tecti, vnde supradictus homo ceciderat, non minus quadraginta pedum mensura a terra esset suspensa, & pondus insequens corruentem, quod ad multorum hominum oppressionem sufficeret, operire praecipitem non conterere potuisset.

CAPVT XIII.

Contractus sanitati restitutus.

ALIO tempore caecus quidam adueniens hospitio pauperum necessitatibus praeparato susceptus est, & nocte eadem cũ ecclesiam vellet adire puerulus, qui ei ducatum praebere debuerat ob nimiam frigoris asperitatem officii sui negauit illi iuuamen. Cumque nimis doleret, qui tantae sollempnitati interesse non mereretur (erant quippe Dominicae diei vigiliae) adolescens quidam ita membris omnibus contractus, vt non aliter quoquam procedere quã manibus reptando potuisset, ...
in eo-

in eodem loco quiesceret eius dolori compassus de lecto se protraxit & quali potuit solatio cæci vestigia rexit. Vt ergo ecclesiam intrauerunt, vni ductore ad S. Othmari sepulchrum venere. Putabat etenim idem beniuolus cæci præcursor in ipso angulo aliquod ostium patere, per quod cryptam eidem loco vicinam intrare potuissent. Itaque ex improuiso in sarcofagū viri Dei, quia paulo altius eminebat à terra, impingens, subito resiliit & ad terram protinus cōcidit, totiusque ecclesię spacia horrendis impleuit clamoribus. Cęcus vero hæc audiens ductorem suum insania ęstimans agitari, prout potuit aufugere studuit. Misericors autem Dominus totius boni auctor & amator, quia viderat debilem puerum vltra vires opus pietatis exhibere velle, de B. Othmari etiam meritis id obtinentibus, beniuolentiam eius dono sanitatis remunerare dignatus est. Nam protinus membris in statum suum restitutis cæcum, quem paulo ante manibus reptans ad ecclesiam traxit, firmatis iam gressibus per cætera in eodem ambitu orationis loca deduxit. Et quia aliquandiu in ipso monasterio postea mansit, ita omnibus etiam qui huic facto minus interfuerant id ipsum declarauit, vt de eo nulli deinceps licuerit dubitare.

Capvt XIIII.

Cera in lapidem conuersa.

Qvidam è numero scholasticorum ab eodem B. Othmari tumulo particulā cerę furto subtraxit. Regressus autem ad hospitium cum paruipenderet quod commisit, statim manifesta Dei correptione stultitiæ suæ errorem confusus agnouit. Nam cum eandem particulam de sinu proferret, in lapidis eam duritiem repperit commutatam, cumque temeritati obstinationem iunxisset, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abscondit, pręter eum videlicet qui & earūdem rerum tunc erat conscius, & in hoc tempore miraculi quod retulimus relator extat fidissimus.

Capvt XV.

Clerico cuidam manus restitutæ.

Alio quoque tempore clericus quidam aduenit, cui vtriusque manus officium miserabili prorsus modo fuerat denegatū. Nam contortis in volam digitis vnguibusque ad ossa vsque palmarum immersis, nimiis sine intermissione cruciabatur miser doloribus, adeo vt etiam quædam partes manuum putrefactę grauem longius fœtorem emitterent. Is cum non longe à beati viri tumulo consisteret, subito cœperunt digiti eius singillatim ex ordine erigi & ad naturalium concordiam actionum redire. Ipse vero, qui pro concesso sanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili testabatur, & eadem hora manibus ad integrum restitutis postmodum sanus abscessit.

Capvt XVI.

Quomodo idem sepulchrum in destructione basilicæ illæsum permanserit, & qualiter reliquiæ viri sancti translatæ sint.

Qvid nuper quoque circa eiusdem viri sancti sepulchrum gestum sit, quando ecclesia B. Galli reædificandi causa destruebatur, arbitramur non esse silentio reprimendum. In eadem basilica iuxta aram B. Iohannis Baptistæ arca quædam parieti contigua non magnis lapidibus opere cæmenticio in quatuor lateribus constructa, superius autem tabulis, quarum grossitudo trium vel quatuor erat digitorum in transuersum, positis cæmentoq; desuper litis cooperta visebatur. In qua sæpe dicti

viri corpusculum paulo altius à pauimento subleuatum tabula lignea tan[illegible] superposita iacebat. Æstimātes igitur corpus sancti patris sub terra po[illegible] arcæ vero constructionem ad designandum tantūmodo sepulturæ locum cō-mendatam, & ideo tumulum remanere intactum posse credentes, muro[illegible] c[illegible]siç machinis aggressi crebris arietum ictibus ruere compulerunt. Qu[illegible] omni ex parte magnæ altitudinis essent, magnisque machinar[illegible]m imp[illegible] pariter pęne corruentes sepulchro viri Dei superferrentur, [illegible] in m[illegible] nullam arcæ particulam læserunt. quæ euectis cineribus sic intacta ex [illegible] parte reperta est, ac si nullo cadentium impetu parietum impetita fu[illegible] [illegible]stea vero dum quidam saxum haud grande super eam incaute iec[illegible]et, p[illegible] nus quadam ex parte confracta est. Tandem itaque cognito quod in ea [illegible] quiæ sancti patris haberentur, cum magno eas honore inde tran[illegible] in ecclesia S. Petri post altarium posuerunt.

CAPVT XVII.

Qua ostensio in eodem oratorio cuidam fratri manifestata si[illegible]

PAVCIS deinde diebus exactis, quidam frater, dum noc[illegible] gilias præueniens idem oratorium orandi gratia qua[illegible] fuisset ingressus, totoque affectu precibus insistens ad a[illegible] xisset intuitum, nescio quam à dextris altaris in Ange[illegible] tis nitore vidit stare personam sacerdotali quidem habitu [illegible] facie autem ad orientem versa gestu corporis intentissimæ [illegible] m[illegible] hibentem, vestimenta vero ipsa tanti fuisse nitoris asseruit, v[illegible] infirmitatis reuerberarent obtutus. Cumque hæc diu conspiceret, & [illegible] propius deberet accedere anxia mentis hæsitatione trutinaret, perso[illegible] appar[illegible] erat se subtrahens cum miraculo & stupore consternatum rel[illegible]
Non est igitur incredibile, eundem venerabilem virum visione præse[illegible] tiæ suæ declarare voluisse, dignè circa translationem suam fraternæ deuotionis iteratam fuisse sollertiam.

EXPLICIT DE VITA ET VIRTVTIBVS S. OTHMARI.
Incipit de miraculis eiusdem.

ISONIS MAGISTRI COENOBITÆ S. GALLI DE MIRACVLIS S. OTHMARI ABBATIS

LIBER I.

PRÆFATIO.

HVCVSQVE virtutes & miracula ob ſanctitatem B. Othmari cœlitus declarata Walfridus Abba vir doctus & ſapiens, qui in litterarum ſcientia apud noſtrates illuſtris ante alios habebatur, ſeniorum in cœnobio S. Galli conuerſantium relationibus, ſeu etiam ſcriptis veritatis ratione pleniſſimis fidem accommodans luculento ſatis ſermone & veraci aſſertione conſcripſit. Sed quia nos fratres in eodem cœnobio Deo militátes poſt harum deſcriptionem virtutum multa miraculorum inſignia circa corpus eiusdem viri diuinitus manifeſtata eſſe cognouimus, aliqua ex eis ad laudem & gloriam omnipotentis Dei ſtili officio commendare memoriæ curauimus, quatenus hinc liquido ab omnibus ſanum ſapientibus colligatur, quam digne ab hominibus honorificetur in terris, qui tam manifeſta ſignorum atteſtatione cotidiè glorificatur è cœlis. Non tamen amore eius ducti aliqua in dubium venientia, vel etiam falſitati obnoxia, ſed ea tantum litteris titulare diſpoſuimus, quæ & luce clarius conſtat actitata, & multorum narrationibus noſcuntur eſſe probata.

CAPVT I.

Quibus miraculis B. Othmari ſanctitas in baſilica S. Petri claruerit.

CVM beati viri corpuſculum ab acceſſu popularis turbæ remotum in oratorio Principis Apoſtolorum per multa annorum ſpacia quieſceret, plurimis ſignorum oſtenſionibus manifeſta ſanctitatis eius indicia circa eius tumulum frequenter oſtenſa apparuerunt. Nam multę ex noſtræ congregationis fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigilias præuenire ſolebant, cauſa orationis idem oratorium ingreſſi cereos ardentes vitreasque lucernas ſponte ſua incenſas frequẽter ſe ibidem inueniſſe affirmabant. Angelorum etiam inter ſe choros ducentium ſuauiſſimus ibi concentus audiebatur, quorum præſentiam tanta luminis claritas proſecuta eſt, vt feneſtræ ipſius eccleſiæ maxima ſplendoris illuſtratione clareſcerent, locaq; in vicino poſita fulgoris ſui immenſitate perfunderent. Dulciſſima quoque odoris fragrantia ſæpius ibi narratur eſſe aſperſa, quæ & naribus odorantium incognita & ſui iocunditate ſatis odorifera habebatur. Quibus profectò omnibus paret, vir iſte quanti apud Deum ſit meriti, iuxta cuius ſepulchrum cereis atque lucernis ſponte ſua irradiatis Angelicæ modulationis dulcedinem immenſa luminis magnitudo conſequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu ſentitur.

CAPVT II.

Quomodo Salomon Episcopus eius sanctimoniam in synodo perstringens triduanum ieiunium indixerit.

ALIBVS igitur miraculorum indiciis vir Dei Othmarus post altarium S. Petri honorifice sepultus annis XXXIIII. & CXCIIII. diebus in pace quieuit. Sed cum iam omnipotens Deus lucernam lucis operibus accensam hominumque negligentiam diu in occulto positam ad exemplum atque illustrationem fideliũ super candelabrum ponere, ac splendore sanctitatis eius omnibus in domo Dei manentibus luminis sui gratiam vellet administrare, cœtus fratrum in cænobio S. Galli sub regulari censura Christo deuote famulantium assiduas colloquiorum sermocinationes de meritorũ eius excellentia facere cœpit. Huiuscemodi vero colloquiis idem fratres se inuicem cohortantes diuino, vt credimus, nutu pariter omnes desiderare cœperunt, vt sancti viri corpusculum ad B. Galli ecclesiam, quæ iam Deo opitulante decenter adornata refulsit, iterato reduceretur. Dictante autem æquitatis ratione cum hoc suo tantum consilio facere non præsumerent, vitæ eius libellum, qui nostrorum sollertia antecessorum multiplici testium adnotatione olim conscriptus ad nos peruenerat venerabili Episcopo Salomoni legendũ contradunt, suæque voluntatis affectum quo omnis eiusdem loci congregatio feruebat aperiunt, eius per omnia iudiciis eiusque obedire parati consiliis. Beniuolus autem Pontifex perspectis vitæ eius exemplis multimodas gratiarum actiones bonorum omnium auctori persoluit, quod bellatorem suum pro zelo iusticiæ fortiter dimicantem tam apertis miraculorum ostensionibus declarauit. Remoto etiam dubietatis scrupulo de sanctitate illius quamuis certus extiterit, nil tamen temere nilque de se ipso inordinate sua sola auctoritate voluit diffinire, sed more suo prudẽti vsus consilio causa ecclesiasticorum dogmatum annualem synodum sollemniter indicit, & Presbyteros ac Diaconos diuersique ordinis clericos apud Constantiense oppidum conuenire præcepit. Quibus in vnum collectis venerandus Pontifex in medium consurgit, factoque silẽtio vitę ipsius sanctimoniam, quæ iam multos ibidem residentes dulci tumore aliquantulum permulserat, sparsim pro tempore coram omnibus recitauit. Quo facto cum maxima clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret, primo Augẽsis cęnobii Abbatem, qui etiam tunc temporis cum quibusdam fratribus nobis valde carissimis illo confluxerat, ac deinde omnem illius concilii clerum Episcopus commonuit, vt triduani ieiunii abstinentiam facientes totius boni fontem in commune precarentur, quatenus pietatis suæ munere his in rebus suæ voluntatis dispositionem dignaretur perficere. Quibus dictis Episcopi sententiam synodus collaudat, seque libenter ita factum esse conclamat.

CAPVT III.

Qualiter idem Episcopus Sanctum de sepulchro sustulerit & oblatas ibi illæsas repererit.

INITO itaque synodi huius concilio ac peracto trium dierum ieiunio, venerabilis Præsul ad idem monasteriũ cum suis perueniens seniorem nostrum Grimaldum Rectorem ipsius monasterii ac Ludouici Regis Archicapellanũ de hac retractaturus aggreditur. Post amicæ vero salutationis officia cum mutuis inter se colloquiis vitæ illius rigorem ac miracula ob indicium sanctitatis eius frequẽter ostensa commemorarent, Monachos eiusdem cœnobii in vnum conuenire præcipiũt, simulque

mulque cum eis residentes sanctum corpus de tumulo in quo eatenus iacebat auferẽdum atq; in S. Galli ecclesiam collocandum pari voto ac cõmuni consilio omnes vnanimiter decernunt. Venerabilis etiam Abba Grimaldus, quorundam animos metu ac formidine sentiens esse permotos, confidentior cęteris effectus infirmantium mentes consolidãdo roborat & paternæ affectionis studio trepidantium corda informat astruens ex diuinæ voluntatis dispositione procedere, quod tam multi de eodem tumulo sancti viri corpusculum desiderarent auferre. Præsul autem pręclarus, cum Abbatem tam fiducialiter in his rebus conspiceret, Hartmotum Decanum vna cum cęteris fratribus secum assumit, & ad sepulchrum accedens lapidem superpositum remouere, ipsum sarcofagum in quo thesaurus preciosi corporis iacebat præcipit aperire. Quo facto membra sanctitate plena inspiciens Monachus lætaniã decantare precibusque deuotis hortatur insistere: deinde venerandas sancti patris exuuias humiliter deosculans cum omni reuerentia de tumulo subleuauit, & in lectica, quæ illarum receptui paulo ante compacta fuerat, reposuit: sub capite autem & circa pectus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgo oblatæ dicuntur, ita illæsæ atque ab omni corruptione extraneæ ab eodem Episcopo inueniebantur, vt in nulla omnino parte colorem vel specimen sui amittentes aspicientium oculis infra spatium ipsius hebdomadæ viderentur esse confectæ. Quo vero ordine quoue in tempore eo loci peruenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem nouimus esse manifestum. Hoc tamen omnes pro certo scimus, quod per triginta quinque annos nullus mortalium eius sepulchrum aperuit, antequam præsens Episcopus ministerii sui fretus auctoritate eiusdem congregationis fratribus hoc faciendum iniunxit. Idem tamen Episcopus venerabiliter eas assumens sacro corpori apposuit, ipsumque corpus cum summa cautela obuolutum in lectica superius dicta honorifice commendauit.

Capvt IIII.

B. Othmari translatio & festiuitatis eius indicta celebratio.

Post hæc igitur facto interuallo quasi horæ vnius Præsul deuotus hortatu Grimaldi Abbatis debito cum honore sanctum virum ex eodem oratorio iubet transferre. Tunc vero omnis illa Monachorum congregatio albis continuo vestibus induta dulci modulamine in Dei landibus prorumpens beati viri corpus lætabunda prosequitur, sicque per numerosæ multitudinis populos, quos amor translationis eius attraxerat, magno cum honore deductus ecclesiam S Galli ingreditur ac iuxta eius altarium in dextera parte deponitur. Episcopus autem animaduertẽs, frequentiam populorum, qui diuersis ex partibus illo conuenerant, aliquid de sanctitate illius velle audire, cum propter frigoris subreptionem faucium raucedine impeditus ipse ad eos loqui non potuisset, quendam Archipręsbyterum ambonem conscendere ac vice sui sermonem ad populum facere iussit, ita videlicet vt Præsbyter ipse altiori paulolum loco consistens ea tantum proferret, quæ sibi Episcopus in vicino positus dicenda insinuaret. Aliquantis ergo vitæ eius exemplis ac virtutibus coram populo breuiter recitatis missarum sollemnia peraguntur, populusque ad sua cum gaudio reuertitur. Episcopus vero ipsa nocte mansit in monasterio: mane autem facto fratres in vnum collegit, atque inter alia sacræ institutionis documenta de sancti viri meritis certus existens confidenter præcepit vt superueniente depo-

depositionis eius die vigilias ac missarum sollemnia honorifice perficiant, diemque illum tam ipsi quam omnis familia infra monasterium constituta in honore B. Othmari feriando cum gaudio spiritalis lætitiæ festiuum possideant. His omnibus ita vt retulimus veraciter peractis, Præsul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus monasterium lętus egreditur.

CAPVT V.

Abbreuiatio temporum, in quibus res commemorata gerebantur.

QVo vero temporum statu, vel sub quibus regni Principibus hæc gesta fuerint, si quis pie quærendo cognoscere cupit, in hac nostrę conscriptionis serie facile poterit inuenire quod quærit. Ipsa enim temporum statuta in hoc loco ideo conscripsimus, vt & legentium fidem custodiant & maiorem apud posteros vigorem sui adnotatione scriptis exhibeant. Igitur B. Othmarus primis temporibus Karoli, patris Karlomanni & Pipini, à Waltrammo nobili ac potente viro ad eiusdem Karoli præsentiam adductus cellulam S. Galli gubernandam ab illo suscepit, eiusque possessiones per multa annorum spacia in diuersis rebus nobiliter augmentando dilatauit. Defuncto autem Karolo non post multos annos filius eius Karlomannus diuino, vt putatur, amore omissis secularis pompæ deliciis germano Pipino regni gubernacula reliquit, & primo Romæ in monte Soracti apud ecclesiam S. Siluestri constructo monasterio regularis vitæ institutis libera colla subdidit, ac deinde in Samniam prouinciam ob amorem secretioris vitæ succedēs in monasterio S. Benedicti, quod est situm in castro Cassino, reliquum vitæ tempus religiose conuersando compleuit. At vero Pipinus pater Karoli Imperatoris post auctoritatem Stephani Romani Pontificis deposito ac detonso Rege Hildirico anno ab incarnatione Domini DCCLIIII. indictione septima ex præfecto palatii Rex constitutus solus Francis cœpit imperare. His ita gestis Waltrammus, ad cuius possessionem cellula S. Galli quasi hęreditario iure pertinere uidebatur, comperto quod Pipinus ex Francorum consensu in regni sede fuerit collocatus, virum Dei Othmarum sicut superior vitæ eius libellus edocet iterato assumens ad palatium perduxit, atque eiusdem loci titulum ipsi Othmaro à Rege postulauit commendari. Quo facto, sanctus vir multis Regiæ largitatis muneribus pro eiusdem loci instructione susceptis gaudens & tripudiās ad monasterium rediit. Septimo autem anno regnante Pipino, Warini & Ruodhardi potentia iniuste oppressus plenus dierum, plenus etiam sanctitate meritorum de angustiis huius vitæ eripitur, & pro bonorum studiis operum ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Euolutis posthæc decem annis à suis Monachis ad monasterium translatus inter aram S. Iohannis Baptistæ & parietem ecclesiæ in dextera altaris parte honorifice commendatur, ac deinde interpositis non minus sexaginta annis, XVII. Kalendar. Maii in die S. Parasceues Pascæ ad oratorium S. Petri deducitur. Post hæc autem XXXV. anno, incarnationis autem Domini octingentesimo sexagesimo quarto, indictione XIII. sub piissimo Rege Ludowico trāslationem, quam supra descripsimus, Grimaldus Regis Archicapellanus atque ipsius Abba monasterii cum Salomone Constantiensis ecclesię Præsule quarta feria sub VIII. Kalendatum Nouembrium die peregit, & vt nos solerti studio indagare potuimus à septimo Pipini anno, quo vir sanctus de huius seculi angustiis commigrauit, vsque ad hanc translationem centum & quatuor anni computantur.

CAP.

CAPVT VI.

Incognita odoris fragrantia circa eius corpus aspersa.

DESCRIPTIS temporibus, in quibus res superius commemoratę gerebantur, nunc ad miracula veniamus, quæ post translationem quam retulimus circa reliquias S. Othmari Omnipotentis Dei virtute manifesta esse cognouimus. Venerandis sancti patris exuuiis ad basilicam S. Galli præfato ordine deportatis continuo, in ipsa nocte Episcopo adhuc infra monasterium posito magna odoris suauitas in basilica S. Galli circumquaque diffusa, maxime iuxta B. Othmari corpus, quasi in modum nebulæ volitando redundari comperta est. cuius odoris fragrantią cum continuatis tribus diebus ac noctibus ibidem duraret, non tamen ab omnibus potuit sentiri, sed quidam nostræ congregationis fratres, qui etiam religiosiores esse videbantur, suauitatem illius degustabant, & religionis suæ auctoritate huius rei veritatem apud cæteros commendabant. Quibus etiam odor ipse quamuis incognitus atque eatenus inexpertus extiterit, dulcedinem tamen balsami partim, vt asserunt, poterat imitari.

CAPVT VII.

Lucerna vitrea coram eo cælitus incensa.

IN proximo quoque sabbato, id est quarta die à beati viri translatione, sanctum corpus post aram S. Iohannis Baptistæ interim collocatur, donec noua basilica sub eius honore dedicanda ipsius habitationi ædificaretur. Eadem ergo nocte Dominica cum ecclesiæ custos nocturnę celebrationis vigilias consurgendo præueniret, more solito basilicam ingressus cuncta eius luminaria pæne extincta repperit: cuius vestigia Præsbyter quidam nostræ cōgregationis latenter subsecurus cancellos basilicæ egreditur, ibi coram sacro corpore oraturus prosternitur. Consurgens vero ab oratione lucernam vitream sponte sua inibi aspexit incensam. Quo viso orationi attentius incubuit, egressusque de oratorio nemini luminis ipsius administrationem tam cito indicare decreuit. De custodibus quoque ecclesiæ nullus eandem lucernam extinxit, quia alius ab alio eam incensam esse existimauit. Illa vero clarius cæteris resplendens tota Dominica die quasi per singula horarum spatia maiori semper luminis perfundebatur abundantia. Præsbyter autem, cui illa cœlestis administratio luminis primitus manifestabatur, tanti signum miraculi metuens silentio opprimere, finita iam vespertina sinaxi, cæteris hoc fratribus indicauit. Tum multi nostrorum lumen ipsum cupientes videre propius accedunt, & prout illis visum fuerat, ignem ipsum, qui quasi à medio noctis tempore ardore non destituit, nihil omnino ex liquore olei consumpsisse deprehendūt. Deinde cum ipsa lucerna quasi vehemētius ardere cœpisset, oleo paulatim decrescēte lux eadem semper se ipsa maior existens, ac tota sequenti nocte vniuersam S. Galli basilicam fulgoris sui immensitate perfundens, incensionem sui quasi ad octauam diei horam in secunda feria protraxit.

Tunc enim custos ecclesiæ cernens eam aliquantulum minorari, finita iam missa, funem quo lucerna dependebat incaute laxando submisit, sicque lux ipsa decessit. Tum vero mirum in modum sub plumbo, cui papirus imponebatur, cineres ignem eius vnius digiti mensuram ex oleo consumpsisse, & eidem plumbo super se posito nil omnino dispendii vel læsionis intulisse. Vbi quid stupendum quidue potius sit ad mirandum, non facile intelligere possum: hoc videlicet quod lux ipsa per se irradiata extitit, an illud quod tam diu

ardens nihil ex liquore olei minorauit, vel etiam id quod ignis ipse plumbi mollitiem super se positam caloris sui potentia non resoluit.

CAPVT VIII.

In vigilia festiuitatis eius alia itidem lucerna sponte sua irradiata.

POST huius ostensionem miraculi adueniente depositionis eius festiuitate, vespertinæ celebritatis vigilias sollemniter peragere studuimus. Quibus rite peractis quidam de ministris ecclesię coronam, quæ ob eiusdem festiuitatis gaudia coram sancto corpore incendebatur, extinxit, & cum lucernam quæ in medio ipsius coronæ pendebat iterato vellet incendere, sponte sua aspexit eam subito esse irradiatam. Quod multi non solum ex nostra familia verum etiam ex scholasticis atque hospitibus, qui tunc temporis monasterium adierunt, se vidisse testati sunt. Cuius incensionem luminis in hoc etiam cœlitus administrari apparuit, quia cum nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem acceptæ lucis gratiam moderate ardendo non amisit.

CAPVT VIIII.

Opificum labor in eius sollemnitate frustratus.

DEVOTA quoque fratrum cõgregatio iussionibus Episcopi obtemperans cum Dei laudibus insistendo nocturnalis officii sollemnia decenter perageret, diemque ipsum omnes infra monasterium constitutos in honore S. Othmari feriare decerneret, ex ministerio Cellerarii tres lignorum opifices, qui in artis huius peritia cæteris etiam videbantur esse præstantiores, ex pręceptoris sui iussu in cellam, quæ est supra monasterium constructa, laboraturi succedunt, ibique dolium vetustate & incuria dissolutum coniungere incipiunt. Collectis vero in vnum tabulis cum primo fundum illius satis difficile coadunarent, easdem tabulas diligenter assignatas in circuitu erigere cœperunt, nec vllo penitus ingenio per totum fere diem laborantes eas constabilire pręualuerunt, mirumque in modum semper à stationis suæ loco resilire omnemque artificiosæ manus capulationem videbantur respuere. Tum ipsi opifices, inclinata iam die, videntes laborem suum in nullo perficere, iniuste se egisse cognoscunt, & post vesperam ad monasterium redeuntes prostrati in ecclesiam suam sibi stultitiam non imputari veniam precando deposcunt.

CAPVT X.

Quemadmodum panis odio afflictus eius desiderio fuerit innatus.

ADOLESCENS quidam de pago qui vocatur Elisaza progenitus, qui à natiuitatis exortu, siue vt cautius loquar à recordationis suæ tempore, nunquam se panem manducasse asseruit, ad monasterium deueniens neque panem manducans neque aliud ex eo nunquam degustans dimidium fere annum ibidem permansit, in cibo quoque vel potu si quippiam panis etiam nescius deglutiuit, statim cum admixtione sanguinis quod acceperat inuitus euomuit. Hic ergo à B. Othmari festiuitate octaua die basilicam S. Galli ingressus cum orando altaria circuiret ad S. Othmarum perueniens eius suffragiis sese adiuuari tota intentione precatur. Tum primo nimietate frigoris in pectore concutitur, ac deinde in modum ebrii capitis grauitate nimioque stupore circumdatur, &

cum

cum ad gradus sacro corpori contiguos, per quos crypta intratur, deueniret, tanto panis desiderio anxiati cœpit vt continuo de crypta rediens Præsbyterum quendam in ipso monasterio commorantem panem sibi dare deposceret. Idem vero Presbyter cum pro certo sciret eum antea panem non manducasse, basilicam patuulam in honore S. Dei Genitricis dedicatam ingressus panem benedixit, illique paruum primo frustulum quasi pro benedictione manducandum porrigit. Quem cum ille stans iuxta altare deglutiret, confestim cruentatum de eius ore exiliens post ostium basilicæ in pauimentum cecidit. Stupefactus vero Presbyter quid strueret, vel cur panem eatenus sibi denegatum manducare vellet, interrogat. Et cum primitus illum iuxta corpus Othmari eius desiderio inuasum perdisceret, porrecto illi pane; Festinanter, ait, ad eum locum tendito, in quo primum panis cœpisti habere desiderium. Fortassis enim Deus illo in loco suæ pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cuius præceptis pauperculus obediens ad ecclesiam rediit, & antequam illo perueniret panem quem à Præsbytero acceperat manducando consumpsit. Ingressus vero ecclesiam celeriter miraculo diuulgato à multis nostrorum panem accepit, & coram sancti viri corpore sedens satis auide comedit. Qui huc vsque apud nos constitutus consueto hominum more panem sine tædio manducat, atque hoc miraculum diuina pietate in se esse peractum viua voce proclamat.

Capvt XI.

Quidam debilis sanitati restitutus.

Qvidam pauperculus ex Gallorum prouincia genitus, qui sinistrum genu cum pede flaccido & in sinistram partem detorto contractum atque à terra subleuatum à natiuitatis suæ exordio pondere potius quam subsidio deportabat, duobus sustentaculis inter ascellas suffultus domos fidelium & eleemosynam quæritando circuire solebat. Hic itaq; eodem anno transactis natiuitatis Dominicæ sollemniis in pago qui vocatur Linzgowe constitutus virum quendam venerabilem sacerdotali stola indutum & vultus honestate præclarum sibi in somnis assistere, hisque se vocibus affari asseruit; Si meam ô paupercule mansionem adires, baculum tibi condonarem, cuius adminiculo sustentatus per inepta viatum discrimina melius incedere praualeres. Cui ille; Domine, ait, mansionem tuam nescio & in quibus eam partibus quærere debeam penitus ignoro. Ipse vero ad eum; Lacum, inquit, stagni huius transfretare, illisque in locis sollerter eam inuestigare curato, pro certo sciens si illo perueneris quod pro baculi receptione gaudebis: & vt facilius eam inuenire valeas, noueris me in domo alterius adhuc positum esse ac propriæ mansionis habitaculum nondum habere. In hac visione pauper ille commonitus transgresso lacu ad cuiusdam Presbyteri domum quadam die sero peruenit, eademque nocte prædicti habitus virum iterato sibi assistentem & cur tamdiu inueniendo tardaret interrogantem aspexit. Ad cuius interrogationem cum idem debilis ob eiusdem loci ignorantiam suæque debilitatis incommoda antea se non posse venire fateretur, ille pedem eius nisi celeriter eundem locum adiret sese abscissurum esse comminabatur. Huiuscemodi ergo iussionibus idem pauper obedire paratus reddita mortalibus die Præsbytero viam dictante ad monasterium properat, ibique nocte ipsa quæ etiam tunc dominica habebatur in vigiliarum celebrationibus deuote pernoctat. Facto autem mane post recitatum in publica missa Euangelium cum ad gradus, quos sacro corpori contiguos esse memorauimus,

mus, deueniret, neruorum atque venarum iuncturæ rupta cute ac mox subsequente sanguine franguntur, & membra diu contracta diuinæ operationis effectu subito corrigũtur. Quorum tensionem atque fracturam æger ipse ferre non prævalens in ipsis gradibus corruit horrendisque vocibus perstrepens omnes in ecclesia stantes perterruit: quorum plurimi concurrentes eum continuo sustulerunt, cognitoq; miraculo omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipse eductus de ecclesia per temporum momenta conualuit, & post aliquot dies sanus monasterio discessit.

CAPVT XII.

Mutus loquendi officio donatus.

POST sanitatis huius miraculum exacto trium hebdomadarum spatio mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi nostrum à primæua ætate locutionis officio nouerant esse priuatum, in Dominica itidem die monasterium aggressus ad corpus S. Othmari accessit, & quoddam lini globulum piæ deuotionis intuitu eius arcæ superposuit. quo facto subitaneo quodam impulsu cum extasi mentis terratenus deiectus dissolutis linguę retinaculis sanguinis copiam ex ore profudit, quem suis ipse manibus ne in basilicæ pauimentum caderet suscipiens continuo extra ecclesiam proiecit, sicque ingenti formidine atque terrore peruasus nemini quod sibi euenerat innotescens cum omni festinatione monasterio digreditur, & ad mansionem suam cito perueniens collata sibi loquendi facultate suos ibidem notos cum gaudio alloquitur. Quem vt ipsi loquentem suis que interrogantibus respondentem audierant, non minima admiratione permoti hoc miraculum cæteris indicando celeriter diuulgauerunt. Cum vero ex eiusdem loci incolis plurimos vtriusque sexus in vnum conuenire, & ob concessam muto loquelam obstupescere ipsumq; in illorum medio positum quomodo sibi contigerit, & vbi vel quando lingua eius soluta fuerit cerneres enarrare. sequenti autem die clericus quidam ex eodem loco illum assumens ad monasterium reduxit, & huius rei veritatem nobis per ordinem indicauit.

CAPVT XIII.

Membris omnibus à natiuitate contractus meritis sancti corrigitur.

EODEM anno vir quidam ciuis Aurelianensium puerum omnibus pene membrorum iuncturis contractum atque conglobatum piæ deuotionis intuitu paruo vehiculo impositum modo trahendo, modo coram se impellendo, tum etiam propriis humeris gestando Romam perduxit. Paucis dierum circulis ibidem exactis inde reuertitur, atque vt ex eius ore didicimus Alamanniam petere & S. Galli monasterium adire noctu in visione commonetur. Cui ille visioni annuere desiderans laborioso satis conatu iuga Alpium superat & quadam die imminente iam vespera diu desideratum lassus ingreditur monasterium. Qui etiam in ipso itinere quot molestias quotue incommodorum pertulerit angustias, testes fuerunt humeri, quos vectibus eiusdem vehiculi adeo attritos esse comperimus, vt multi nostrorum callos in eis duratos esse prospicerent. In primo igitur basilicæ ingressu ad corpus B. Othmari perueniens puer ipse tendentibus sese compagum retinaculis vehiculo decidens in pauimentum prouoluitur, & vocibus horrendis recta ecclesiæ complens nimio se dolore vrgeri insolito clamoris strepitu protestatur, senior autem noster Grimaldus his diebus in mo-

nasterio positus cum ipsa hora pro foribus basilicæ infra claustrum consisteret, audito huiuscemodi strepitu Salomonem Episcopum vna cum Augensis cœnobii Abbate, qui ipso die ibidem forte conuenerant, secum assumens ecclesiam intrat causamque tam horrendi atque insoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Episcopo propius accedunt, flebili vlulatu puerum huc illucque in pauimento volutari cernunt, seque ipsum propriis vnguibus cogente molestia lacerare & quasi discerpere perspiciunt. Post longam huiuscemodi vexationem sinistra manus in volam contracta extenditur, incuruata ceruix erigitur, sinistrum quoque genu cum pede ad tibiam supinato laxatur, & planta pedis dextra ab ipsis natibus quibus impressa fuerat fracto genu cum sanguinis effusione prosiliens (Episcopo autem astante hymnumque *Te Deum laudamus* canente) corrigitur. In processu ergo temporibus puer ipse ambulare incipit & modo in monasterio nouis vtens gressibus huius miraculi idoneus testis existit.

ISONIS MAGISTRI COENOBITÆ S. GALLI

DE MIRACVLIS B. OTHMARI ABBATIS

LIBER II.

CAPVT I.

Qualiter B. Othmarus in suum oratorium fuerit translatus.

SANCTI patris nostri miracula hactenus à nobis vili ser[illegible] num schemate prolata quamquam lectoribus beni[illegible] declaranda sanctitatis eius præconia sufficere non d[illegible] mus, tamen quia basilicæ in eius honorem ędificandę [illegible] lo superius mentio incidit, qualiter peracta eius con[illegible] rione sanctus vir in eam translatus fuerit, quibusque [illegible] culorum ostensionibus sanctitatem eius diuina cleme[illegible]tia ibidem postea manifestauerit, ne obliuione depereant successoribus no[illegible]is breuiter contradere liber, non pomposa verborum complexione superua[illegible] am laudantium gloriam aucupantes, sed dictorum tantummodo simplicitat[illegible] veritatem rerum quærentibus ostendere cupientes. Neque enim nostræ, sed illius nos gloriæ potius studere condecet, qui electis suis primo bonum ve[illegible] deinde tribuit inchoare, tum etiam vires implendi suggerere, ac postremo [illegible] gna eos mercede remunerans sanctitatem eorum virtutibus & signis pa[illegible] ter dignatur ostendere. Quapropter ipsum per omnia totius boni font[illegible] bonorumque omnium largitorem in beati patris nostri miraculis laudare d[illegible] sideramus Dauidicum illud dicentes; *Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

CAPVT II.

De consecratione basilicarum S. Othmari & Michaelis Archangeli & reparatione muti.

POST translationem igitur supra memoratam euolutis trium pæne annorum spaciis cum B. Othmari basilica studiis deuote eam ædi[illegible] ficantium decenter iam perfecta fuisset, senior noster Grima[illegible]us Ludowici Regis Archicapellanus præfatum Constantiensis E[illegible] clesię Pręsulem ad peragenda consecrationis eius sollemnia in monaster[illegible] itidem venire rogauit.

Quod dum fama vulgante populis in vicino positis compe[illegible]m fu[illegible]e videlicer quod sanct[illegible]is vir de basilica Sa. GALLI in suum deportandu[illegible] oratorium, sac[illegible]is eius exequiis interesse cupientes monasteri[illegible]m c[illegible] uatim adire cœperunt. Episcopus autem die statuta superueniens eccle[illegible]am sub ipsius nomine sollemniter dedicauit, ac deinde sacrati corporis membra aggressus quasdam ex eo particulas pro reliquiis deinceps condonandis seorsum reposuit, cætera autem manu sua honorifice inuoluens in sarcofago nouo collocauit; illas quoque oblatas, quas narratione superiori in eius tumulo retulimus, fuisse repertas, eatenus incorruptas atq[illegible]e omni-

omnimodis illæsas perdurasse miratur, & quasdam ex eis inuolutas sacro itidem pectori superposuit, alias vero pixide recondens superuenturis temporibus pro sanctitatis eius testimonio conseruare præcepit. Posthæc autem nobis omnibus sacris vestibus sollemniter paratis, Præsul ipse, data in altum oratione, Præsbyteros, qui astabant, virum Dei foras deportandum leuare commonuit. nec mora, cum crucibus & cereis atque turibulis sanctus vir ecclesia deportatur, eademque hora mutus quidam eius, vt credimus, meritis loquendi officio muneratur. Cuius tamen persona, vtpote viri, quia nobis eatenus incognita extiterat, ideo miraculum, quod in se patratum referebat, primo credere dissimulauimus, sed cum ex pago, qui vocatur Aragoewe, se fuisse assereret, aparentibus eius alijsq́; qui eum bene nouerant, nostrorum postea inquisitione verum hoc esse didicimus. Tum vero omnes nos laudes ac melodias canendo, comitante numerosa populorum multitudine, debita cum veneratione corpus cari patris prosequimur. In prato autem orientem versus constituto paulolum presso gradu terratenus prostrati adorauimus, surgentesque pias eius exuuias singillatim subire ac superiecta velamina deuotione humili cœpimus osculari. Quo facto, cum veneratione maxima ad monasterium properantes sanctasque reliquias in suam basilicam introducentes gratias Deo debita cum laude retulimus, qui tantam nobis lætitiam conferre dignatus est. Quanti ibi iocundantium fletus, quantique exultantium oborti fuerint singultus, nequaquam enarrare valemus, quippe qui nec ipsas Dei laudes crebris singultibus intercepti absque lacrimis proferre potuimus, præcipueque venerandus pater noster Grimaldus tripudiantium lætitia motus à lacrimis se continere nequiuit agens Deo gratias, quod suis in temporibus in loco etiam sibi commendato tantum decus, taliaque omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad huius quoque lætitiæ cumulum Augiensis cœnobii Abba cum quibusdam ipsius loci fratribus eadem hora superuenit, fratresque ex monasterio, quod Campidona vocatur, ab Abbate suo missi huiuscemodi exequiis talibusque se interesse gaudiis gratulabantur. Episcopus autem interea sacras pii patris exuuias in archa saxea recondens altario subposuit, sicque missarum celebratione sollemniter peracta benedicens populum abire permisit. Facta sunt autem hæc anno incarnationis Dominicæ octingentesimo sexagesimo septimo sub piissimo Rege Ludowico, supra memoratis Principibus pastoralis officii functione curam ecclesiæ Dei strenue agentibus, VIII. Kalendarum Octobrium die, quarta feria, indictione prima. Die vero sequenti, vt honor beati viri latius augmentaretur, memoratus Præsul ex reliquiis eius, quas pridem huius rei gratia seorsum eum posuisse retulimus, primo sibi tulit, deinde Abbati ex Augia & fratribus de Campidona cæterisque religiosis, vtique ac venerabilibus viris aliquas ex eis particulas, prout sibi visum fuerat, commendauit, nobis præsentibus omnes eos sollicite commonens, vt per omnia honorifice digneque eas tractare curarent. Quibus peractis, beati Archangeli Michahelis ecclesiam consecrauit, multosque chrismate sacro confirmans salutatis fratribus lætus cum suis monasterio decessit. Altera autem die Abbatem ex Augia fratresque ex Campidona cum laudibus & canticis extra monasterium prosequentes post fraternæ dilectionis colloquia dato pacis osculo ad sua cum gaudio remeare permisimus.

* * *

CAPVT III.

Quod per reliquias sancti viri etiam in locis aliis plurima sint ostensa miracula.

FINITA relatione qualiter vir beatus in suam translatus fuerit b... ne fastidioso forte lectori protractus in longum sermo turbata... rugam frontis ingereret, aliqua ex sanctitatis eius indiciis, quæ ... clarescentibus meritis ibidem postea manifesta fuisse perspeximus, ... calce huius conscriptionis strictim ac succincte subiungere curauimus, non vtiq; omnia, quæ vel ipsi facta vidimus, vel ab aliis patrata esse comper... huic opusculo inserentes, sed ex multis pauca atque à nobis prosp... num colligere volentes. Cuncta enim hęc facile enarrari posse non credim... præsertim cum in locis plurimis non ad nos tantum, sed ad alios qu... tinentibus, quę sacris eius pignoribus ditabantur, tam multa cottidie ... lorum signa effulserint, vt nec verborum facundia proferri, nec stili ... absq; labore valeant compræhendi. Quapropter his interim omissis, a... nos tantum scribenda conuertimus, quę & nobiscum om... modis facta ... gnouimus, & apud liuoris expertos attestationi sanctitatis eius sufficere ... confidimus.

CAPVT IIII.

De seruo cuiusdam pedem vulnerato meritis S. Othmari sanitati restituto.

QVIDAM paterfamilias multorum apud nos cognitioni n... seruum quendam habuit, qui operis quippiam faciens ca... vulnerauit. Pes vero ipse protinus in tumorem versus adeo ve... contractione debilitatus est, vt ambulandi facultate penit... retur. Hanc ob causam sustentaculum quoddam geniculo supponens ... sum, quem pedis infirmitas denegabat, per annum fere integrum arte ... ciendo sublevare curabat. Is cum ad B. Othmari suffragia venisset ante e... ius altare prostratus orauit, confestimque, soluto pede relictoque suste... taculo, sanus abscessit.

CAPVT V.

De alio pedem cum tibia ad posteriora retorto interuentu viri Dei correcto.

NEC multo post alius quidam pedem cum tibia altius terra leua... & ad posteriora contractum non ad subsidium itineris, sed a... detis potius grauitudinem ferebat. Hic die quadam baculis ful... tus monasterium deuenit, & B. Othmari oratorium ingressus c... altari eius stando, cum orasset, pes ipse cum tibia solutus protendi... tumque in modum fracti quondam ligni crepitando emittens cor... mora suo restitutus officio ferentem se ferebat, portantemq; grata m... remunerans deportabat.

CAPVT VI.

De sanctimoniali fœmina in vigilia Pentecostes à templo quondam Spiritus sancti, nunc vno cum eodem spiritu effectu, post diutinam cæcitatem illuminata.

SVB ipsius anni spatio sanctimonialis quędam de oppido, quod Basilea dicitur, ante annos quatuor vtrisque luminibus orbata tototis suæ d... tu

ad monasterium tendēdo peruenit, ibiq; tribus fere hebdomadibus cæcitatis tenebris adhuc inuoluta permansit. Annuo autem cursu accedente festiuitate, qua Catholica per orbem ecclesia S. Spiritus aduentu lętatur in sabbato, quod eam præcedens ipsi quoque imminet, cum multitudo populi more solito orationis causa monasterium adiret, sanctimonialis ipsa inter alios, qui aduenerant hora diei quasi quarta ante beati viri tumbam oratura prosternitur, ibique aliquantisper orando lumen, quod amiserat, recepit, multisque in vnum conuenientibus perspicuitate huius miraculi magnæ admodum lætitiæ causa fuit.

EXPLICIVNT MIRACVLA S. OTHMARI ABBATIS.

S. THEODORI EREMITÆ

DE VITA S. MAGNI CONFESSORIS, SODALIS SVI,

LIBER I.

AB

ERMENRICO ELEWANGENSI MONACHO EMENDATVS ET DISTINCTVS.

Capvt I.

In tempore illo, cum B. Columbanus simul cum B. Gallo diuersa loca perlustrarent ad diffamandum verba Dei, & peregrinandi causa in Hibernia peruenirent, quidam frater nomine Magnoaldus ex præfata patria Hiberniæ procreatus pulsare cœpit aures B. Galli discipuli S. Columbani ita alloquens: B. Magister & Domine, video vos in seruitio Dei tantum sollicitari, vt heremum concupiscentes aliquantisper ibi morantes feræ, bestiarum scilicet, vt sotum, bubulorum, lu potum multitudo frequētet, & ad vestrum imperium recedant. Vnde vestris vestigiis prouolutus deposco, vt spretis faleramentis seculi & præsentium pompam facultatum temnens æterna pręmia capere merear. Quod B. Gallus cernens eum ad medicamēta concurrere, vnius cœnobii septa, vbicunq; Dom. iuberet, per eius orationem concupisci; B. Columbano hoc indicans obtulit eū illius obtutib. sciscitans ab eo consilium & voluntatem. Cui B. Columb. respondit: Pergentes, fili, in heremum voluntatem probemus, vtrum desideratū arripias iter, an non. Pergētes ergo simul tertiū adolescentē nomine Soniarium in comitatu sumunt, & ad destinatum locum peruenerūt vnius panis tantum cibo cōtenti. Cumq; iā tertius trāsisset dies, nec quicquam panis fragmentum remansisset, horaq; refectionis appropinquaret, imperantur à patre, vt per prærupta ruris eant, atq; ad ima vallis perueniant, & quicquid ad cibū opportune reperiant, deferant. Ouantes illi per cōcaua vallis transeuntes inuenerunt capturam piscium olim à pastorib. confertam in amne, qui vocatur Lignona, vndisq; obpositā. Quod inspiciētes & Deo gratias agen-

depoſitionis eius die vigilias ac miſſarum ſollemnia honorifice perficiant, diemque illum tam ipſi quam omnis familia infra monaſterium conſtituta in honore B. Othmari feriando cum gaudio ſpiritalis lætitiæ feſtiuum poſſideant. His omnibus ita vt retulimus veraciter peractis, Præſul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus monaſterium lętus egreditur.

CAPVT V.

Abbreuiatio temporum, in quibus res commemoratæ gerebantur.

QVo vero temporum ſtatu, vel ſub quibus regni Principibus hæc geſta fuerint, ſi quis pie quærendo cognoſcere cupit, in hac noſtrę conſcriptionis ſerie facile poterit inuenire quod quærit. Ipſa enim temporum ſtatuta in hoc loco ideo conſcripſimus, vt & legentium fidem cuſtodiant & maiorem apud poſteros vigorem ſui adnotatione ſcripturis exhibeant. Igitur B. Othmarus primis temporibus Karoli, patris Karlomanni & Pipini, à Waltrammo nobili ac potente viro ad eiusdem Karoli præſentiam adductus cellulam S. Galli gubernandam ab illo ſuſcepit, eiusque poſſeſſiones per multa annorum ſpacia in diuerſis rebus nobiliter augmentando dilatauit. Defuncto autem Karolo non poſt multos annos filius eius Karlomannus diuino, vt putatur, amore omiſſis ſecularis pompæ deliciis germano Pipino regni gubernacula reliquit, & primo Romæ in monte Soracti apud eccleſiam S. Silueſtri conſtructo monaſterio regularis vitæ inſtitutis libera colla ſubdidit, ac deinde in Samniam prouinciam ob amorem ſecretioris vitæ ſuceedés in monaſterio S. Benedicti, quod eſt ſitum in caſtro Caſſino, reliquum vitæ tempus religioſe conuerſando compleuit. At vero Pipinus pater Karoli Imperatoris poſt auctoritatem Stephani Romani Pontificis depoſito ac detonſo Rege Hildirico anno ab incarnatione Domini DCCLIIII. indictione ſeptima ex præfecto palatii Rex conſtitutus ſolus Francis cœpit imperare. His ita geſtis Waltrammus, ad cuius poſſeſſionem cellula S. Galli quaſi hęreditario iure pertinere uidebatur, comperto quod Pipinus ex Francorum conſenſu in regni ſede fuerit collocatus, virum Dei Othmarum ſicut ſuperior vitæ eius libellus edocet iterato aſſumens ad palatium perduxit, atq; eiusdem loci titulum ipſi Othmaro à Rege poſtulauit commendari. Quo facto, ſanctus vir multis Regiæ largitatis muneribus pro eiusdem loci inſtructione ſuſceptis gaudens & tripudiãs ad monaſterium rediit. Septimo autem anno regnante Pipino, Warini & Ruodhardi potentia iniuſte oppreſſus plenus dierum, plenus etiam ſanctitate meritorum de anguſtiis huius vitæ eripitur, & pro bonorum ſtudiis operum ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Euolutis poſthæc decem annis à ſuis Monachis ad monaſterium translatus inter aram S. Iohannis Baptiſtæ & parietem eccleſiæ in dextera altaris parte honorifice commendatur, ac deinde interpoſitis non minus ſexaginta annis, XVII. Kalendar. Maii in die S. Paraſceues Paſcæ ad oratorium S. Petri deducitur. Poſt hæc autem XXXV. anno, incarnationis autem Domini octingenteſimo ſexageſimo quarto, indictione XIII. ſub piiſſimo Rege Ludowico trãslationem, quam ſupra deſcripſimus, Grimaldus Regis Archicapellanus atq; ipſius Abba monaſterii cum Salomone Conſtantienſis eccleſię Præſule quarta feria ſub VIII. Kalendarum Nouembrium die peregit, & vt nos ſolerti ſtudio indagare potuimus à ſeptimo Pipini anno, quo vir ſanctus de huius ſeculi anguſtiis commigrauit, vſque ad hanc translationem centum & quatuor anni computantur.

CAP.

Caput VI.

Incognita odoris fragrantia circa eius corpus aspersa.

Descriptis temporibus, in quibus res superius commemoratę gerebantur, nunc ad miracula veniamus, quæ post translationem quam retulimus circa reliquias S. Othmari Omnipotentis Dei virtute manifesta esse cognouimus. Venerandis sancti patris exuuiis ad basilicam S. Galli præfato ordine deportatis continuo, in ipsa nocte Episcopo adhuc infra monasterium posito magna odoris suauitas in basilica S. Galli circumquaque diffusa, maxime iuxta B. Othmari corpus, quasi in modum nebulæ volitando redundari comperta est. cuius odoris fragrantia cum continuatis tribus diebus ac noctibus ibidem duraret, non tamen ab omnibus potuit sentiri, sed quidam nostræ congregationis fratres, qui etiam religiosiores esse videbantur, suauitatem illius degustabant, & religionis suæ auctoritate huius rei veritatem apud cæteros commendabant. Quibus etiam odor ipse quamuis incognitus atque catenus inexpertus extiterit, dulcedinem tamen balsami partim, vt asserunt, poterat imitari.

Caput VII.

Lucerna vitrea coram eo cœlitus incensa.

In proximo quoque sabbato, id est quarta die à beati viri translatione, sanctum corpus post aram S. Iohannis Baptistæ interim collocatur, donec noua basilica sub eius honore dedicanda ipsius habitationi ædificaretur. Eadem ergo nocte Dominica cum ecclesiæ custos nocturnę celebrationis vigilias consurgendo præueniret, more solito basilicam ingressus cuncta eius luminaria pæne extincta repperit: cuius vestigia Præsbyter quidam nostræ cõgregationis latenter subsecutus cancellos basilicæ egreditur, ibi cotam facto corpore oraturus prosternitur. Consurgens vero ab oratione lucernam vitream sponte sua inibi aspexit incensam. Quo viso orationi attentius incubuit, egressusque de oratorio nemini luminis ipsius administrationem tam cito indicare decreuit. De custodibus quoque ecclesiæ nullus eandem lucernam extinxit, quia alius ab alio eam incensam esse existimauit. Illa vero clarius cæteris resplendens tota Dominica die quasi per singula horarum spatia maiori semper luminis perfundebatur abundantia. Præsbyter autem, cui illa cœlestis administratio luminis primitus manifestabatur, tanti signum miraculi metuens silentio opprimere, finita iam vespertina sinaxi, cæteris hoc fratribus indicauit. Tum multi nostrorum lumen ipsum cupientes videre propius accedunt, & prout illis visum fuerat, ignem ipsum, qui quasi à medio noctis tempore ardore non destituit, nihil omnino ex liquore olei consumpsisse deprehendũt. Deinde cum ipsa lucerna quasi vehemẽtius ardere cœpisset, oleo paulatim decrescẽte lux eadem semper se ipsa maior existens, ac tota sequenti nocte vniuersam S. Galli basilicam fulgoris sui immensitate perfundens, incensionem sui quasi ad octauam diei horam in secunda feria protraxit.

Tunc enim custos ecclesiæ cernens eam aliquantulum minorari, finita iam missa, funem quo lucerna dependebat incaute laxando submisit, sicque lux ipsa decessit. Tum vero mirum in modum sub plumbo, cui papirus imponebatur, cineres ignem eius vnius digiti mensuram ex oleo consumpsisse, & eidem plumbo super se posito nil omnino dispendii vel læsionis intulisse. Vbi quid stupendum quidue potius sit ad mirandum, non facile intelligere possum: hoc videlicet quod lux ipsa per se irradiata extitit, an illud quod tam diu

ardens nihil ex liquore olei minorauit, vel etiam id quod ignis ipse plumbi mollitiem super se positam caloris sui potentia non resoluit.

CAPUT VIII.

In vigilia festiuitatis eius alia itidem lucerna sponte sua irradiata.

POST huius ostensionem miraculi adueniente depositionis eius festiuitate, vespertinæ celebritatis vigilias sollemniter peragere studuimus. Quibus rite peractis quidam de ministris ecclesię coronam, quæ ob eiusdem festiuitatis gaudia coram sancto corpore incendebatur, extinxit, & cum lucernam quæ in medio ipsius coronæ pendebat iterato vellet incendere, sponte sua aspexit eam subito esse irradiatam. Quod multi non solum ex nostra familia verum etiam ex scholasticis atque hospitibus, qui tunc temporis monasterium adierunt, se vidisse testati sunt. Cuius incensionem luminis in hoc etiam cœlitus administrari apparuit, quia cum nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem acceptæ lucis gratiam moderate ardendo non amisit.

CAPUT VIIII.

Opificum labor in eius sollemnitate frustratus.

DEVOTA quoque fratrum cõgregatio iussionibus Episcopi obtemperans cum Dei laudibus insistendo nocturnalis officii sollemnia decenter perageret, diemque ipsum omnes infra monasterium constitutos in honore S. Othmari feriare decerneret, ex ministerio Cellerarii tres lignorum opifices, qui in artis huius peritia cæteris etiam videbantur esse præstantiores, ex pręceptoris sui iusso in cellam, quæ est supra monasterium constructa, laboraturi succedunt, ibique dolium vetustate & incuria dissolutum coniungere incipiunt. Collectis vero in vnum tabulis cum primo fundum illius satis difficile coadunarent, easdem tabulas diligenter assignatas in circuitu erigere cœperunt, nec vllo penitus ingenio per totum fere diem laborantes eas constabilire pręualuerunt, mirumque in modum semper à stationis suæ loco resilire omnemque artificiosæ manus capulationem videbantur respuere. Tum ipsi opifices, inclinata iam die, videntes laborem suum in nullo perficere, iniuste se egisse cognoscunt, & post vesperam ad monasterium redeuntes prostrati in ecclesiam suam sibi stultitiam non imputari veniam precando deposcunt.

CAPUT X.

Quemadmodum panis odio afflictus eius desiderio fuerit innatus.

ADOLESCENS quidam de pago qui vocatur Elisaza progenitus, qui à natiuitatis exortu, siue vt cautius loquar à recordationis suæ tempore, nunquam se panem manducasse asseruit, ad monasterium deueniens neque panem manducans neque aliud ex eo nunquam degustans dimidium fere annum ibidem permansit, in cibo quoque vel potu si quippiam panis etiam nescius deglutiuit, statim cum admixtione sanguinis quod acceperat inuitus euomuit. Hic ergo à B. Othmari festiuitate octaua die basilicam S. Galli ingressus cum orando altaria circuiret ad S. Othmarum perueniens eius suffragiis sese adiuuari tota intentione precatur. Tum primo nimietate frigoris in pectore concutitur, ac deinde in modum ebrii capitis grauitate nimioque stupore circumdatur, &

cum

cum ad gradus sacro corpori contiguos, per quos crypta intratur, deueniret, tanto panis desiderio anxiati cœpit vt continuo de crypta rediens Præsbyterum quendam in ipso monasterio commorantem panem sibi dare deposceret. Idem vero Presbyter cum pro certo sciret eum antea panem non manducasse, basilicam paruulam in honore S. Dei Genitricis dedicatam ingressus panem benedixit, illique paruum primo frustulum quasi pro benedictione manducandum porrigit. Quem cum ille stans iuxta altare deglutiret, confestim cruentatum de eius ore exiliens post ostium basilicæ in pauimentum cecidit. Stupefactus vero Presbyter quid strueret, vel cur panem eatenus sibi denegatum manducare vellet, interrogat. Et cum primitus illum iuxta corpus Othmari eius desiderio innasum perdisceret, porrecto illi pane; Festinanter, ait, ad eum locum tendito, in quo primum panis cœpisti habere desiderium. Fortassis enim Deus illo in loco suæ pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cuius præceptis pauperculus obediens ad ecclesiam rediit, & antequam illo peruenirer panem quem à Præsbytero acceperat manducando consumpsit. Ingressus vero ecclesiam celeriter miraculo diuulgato à multis nostrorum panem accepit, & coram sancti viri corpore sedens satis auide comedit. Qui huc vsque apud nos constitutus consueto hominum more panem sine tædio manducat, atque hoc miraculum diuina pietate in se esse peractum viua voce proclamat.

Capvt XI.

Quidam debilis sanitati restitutus.

Quidam pauperculus ex Gallorum prouincia genitus, qui sinistrum genu cum pede flaccido & in sinistram partem detorto contractum atque à terra subleuatum à natiuitatis suæ exordio pondere potius quam subsidio deportabat, duobus sustentaculis inter ascellas suffultus domos fidelium & eleemosynam quæritando circuire solebat. Hic itaqꝫ eodem anno transactis natiuitatis Dominicæ sollemniis in pago qui vocatur Linzgowe constitutus virum quendam venerabilem sacerdotali stola indutum & vultus honestate præclarum sibi in somnis assistere, hisque se vocibus affari asseruit; Si meam ô pauppercule mansionem adires, baculum tibi condonarem, cuius adminiculo sustentatus per inepta viarum discrimina melius incedere præualeres. Cui ille; Domine, air, mansionem tuam nescio & in quibus eam partibus quærere debeam penitus ignoro. Ipse vero ad eum; Lacum, inquit, stagni huius transfretare, illisque in locis sollerter eam inuestigate curato, pro certo sciens si illo perueneris quod pro baculi receptione gaudebis: & vt facilius eam inuenire valeas, noueris me in domo alterius adhuc positum esse ac propriæ mansionis habitaculum nondum habere. In hac visione pauper ille commonitus transgresso lacu ad cuiusdam Presbyteri domum quadam die sero peruenit, eademque nocte prædicti habitus virum iterato sibi assistentem & cur tamdiu inueniendo tardaret interrogantem aspexit. Ad cuius interrogationem cum idem debilis ob eiusdem loci ignorantiam suæque debilitatis incommoda anrea se non posse venire fateretur, ille pedem eius nisi celeriter eundem locum adiret sese abscissurum esse comminabatur. Huiuscemodi ergo iussionibus idem pauper obedire paratus reddita mortalibus die Præsbytero viam dictanre ad monasterium properat, ibique nocte ipsa quæ etiam tunc dominica habebatur in vigiliarum celebrationibus deuote pernoctat. Facto autem mane post recitatum in publica missa Euangelium cum ad gradus, quos sacro corpori contiguos esse memorauimus,

mus, deueniret, neruorum atque venarum iuncturæ rupta cute ac mox subsequente sanguine franguntur, & membra diu contracta diuinæ operationis effectu subito corriguntur. Quorum tensionem atque fracturam æger ipse ferre non præualens in ipsis gradibus corruit horrendisque vocibus perstrepens omnes in ecclesia stantes perterruit: quorum plurimi concurrentes eum continuo sustulerunt, cognitoq; miraculo omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipse eductus de ecclesia per temporum momenta conualuit, & post aliquot dies sanus monasterio discessit.

Capvt XII.

Mutus loquendi officio donatus.

Post sanitatis huius miraculum exacto trium hebdomadarum spatio mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi nostrum à primæua ætate locutionis officio nouerant esse priuatum, in Dominica itidem die monasterium aggressus ad corpus S. Othmari accessit, & quoddam lini globulum piæ deuotionis intuitu eius arcæ superposuit. quo facto subitaneo quodam impulsu cum extasi mentis terratenus deiectus dissolutis linguę retinaculis sanguinis copiam ex ore profudit, quem suis ipse manibus ne in basilicæ pauimentum caderet suscipiens continuo extra ecclesiam proiecit, sicque ingenti formidine atque terrore peruasus nemini quod sibi euenerat innotescens cum omni festinatione monasterio digreditur, & ad mansionem suam cito perueniens collata sibi loquendi facultate suos ibidem notos cum gaudio alloquitur. Quem vt ipsi loquentem suis que interrogantibus respondentem audierant, non minima admiratione permoti hoc miraculum cæteris indicando celeriter diuulgauerunt. Cum vero ex eiusdem loci incolis plurimos vtriusque sexus in vnum conuenire, & ob concessam muto loquelam obstupescere ipsumq; in illorum medio positum quomodo sibi contigerit, & vbi vel quando lingua eius soluta fuerit cerneres enarrare. sequenti autem die clericus quidam ex eodem loco illum assumens ad monasterium reduxit, & huius rei veritatem nobis per ordinem indicauit.

Capvt XIII.

Membris omnibus à natiuitate contractus meritis sancti corrigitur.

Eodem anno vir quidam ciuis Aurelianensium puerum omnibus pene membrorum iuncturis contractum atque conglobatum piæ deuotionis intuitu paruo vehiculo impositum modo trahendo, modo coram se impellendo, tum etiam propriis humeris gestando Romam perduxit. Paucis dierum circulis ibidem exactis inde reuertitur, atque vt ex eius ore didicimus Alamanniam petere & S. Galli monasterium adire noctu in visione commonetur. Cui ille visioni annuere desiderans laborioso satis conatu iuga Alpium superat & quadam die imminente iam vespera diu desideratum lassus ingreditur monasterium. Qui etiam in ipso itinere quot molestias quotue incommodorum pertulerit angustias, testes fuerunt humeri, quos vectibus eiusdem vehiculi adeo attritos esse comperimus, vt multi nostrorum callos in eis duratos esse prospicerent. In primo igitur basilicæ ingressu ad corpus B. Othmari perueniens puer ipse tendentibus sese compagum retinaculis vehiculo decidens in pauimentum prouoluitur, & vocibus horrendis tecta ecclesiæ complens nimio se dolore vrgeri insolito clamoris strepitu protestatur, senior autem noster Grimaldus his diebus in monasterio

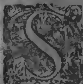
nasterio positus cum ipsa hora pro foribus basilicæ infra claustrum consisteret, audito huiuscemodi strepitu Salomonem Episcopum vna cum Augensis cœnobii Abbate, qui ipso die ibidem forte conuenerant, secum assumens ecclesiam intrat causamque tam horrendi atque insoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Episcopo propius accedunt, flebili vlulatu puerum huc illucque in pauimento volutari cernunt, seque ipsum propriis vnguibus cogente molestia lacerare & quasi discerpere perspiciunt. Post longam huiuscemodi vexationem sinistra manus in volam contracta extenditur, incuruata ceruix erigitur, sinistrum quoque genu cum pede ad tibiam supinato laxatur, & planta pedis dextra ab ipsis natibus quibus impressa fuerat fracto genu cum sanguinis effusione prosiliens (Episcopo autem astante hymnumque *Te Deum laudamus* canente) corrigitur. In processu ergo temporibus puer ipse ambulare incipit & modo in monasterio nouis vtens gressibus huius miraculi idoneus testis existit.

ISONIS MAGISTRI COENOBITÆ S. GALLI DE MIRACVLIS B. OTHMARI ABBATIS

LIBER II.

CAPVT I.

Qualiter B. Othmarus in suum oratorium fuerit translatus.

SANCTI patris nostri miracula hactenus à nobis vili sermonum schemate prolata quamquam lectoribus beniuolis ad declaranda sanctitatis eius præconia sufficere non dubitemus, tamen quia basilicæ in eius honorem ędificandę paulo superius mentio incidit, qualiter peracta eius constructione sanctus vir in eam translatus fuerit, quibusque miraculorum ostensionibus sanctitatem eius diuina clementia ibidem postea manifestauerit, ne obliuione depereant successoribus nostris breuiter contradere libet, non pomposa verborum complexione superuacuam laudantium gloriam aucupantes, sed dictorum tantummodo simplicitate veritatem rerum quærentibus ostendere cupientes. Neque enim nostræ, sed illius nos gloriæ potius studere condecet, qui electis suis primo bonum velle, deinde tribuit inchoare, tum etiam vires implendi suggerere, ac postremo digna eos mercede remunerans sanctitatem eorum virtutibus & signis patenter dignatur ostendere. Quapropter ipsum per omnia totius boni fontem bonorumque omnium largitorem in beati patris nostri miraculis laudare desideramus Dauidicum illud dicentes; *Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

CAPVT II.

De consecratione basilicarum S. Othmari & Michaelis Archangeli & reparatione muti.

POST translationem igitur supra memoratam euolutis trium pæne annorum spaciis cum B. Othmari basilica studiis deuote eam ædificantium decenter iam perfecta fuisset, senior noster Grimaldus Ludowici Regis Archicapellanus præfatum Constantiensis Ecclesię Pręsulem ad peragenda consecrationis eius sollemnia in monasterium itidem venire rogauit.

Quod dum fama vulgante populis in vicino positis compertum fuisset, videlicet quod sanctus vir de basilica Sa. GALLI in suum deportandus esset oratorium, sacris eius exequiis interesse cupientes monasterium catervatim adire cœperunt. Episcopus autem die statuta superueniens ecclesiam sub ipsius nomine sollemniter dedicauit, ac deinde sacrati corporis membra aggressus quasdam ex eo particulas pro reliquiis deinceps condonandis seorsum reposuit, cætera autem manu sua honorifice inuoluens in sarcofago nouo collocauit; illas quoque oblatas, quas narratione superiori in eius tumulo retulimus, fuisse repertas, eatenus incorruptas atque omni-

omnimodis illæsas perdurasse miratur, & quasdam ex eis inuolutas sacro itidem pectori superposuit, alias vero pixide recondens superuenturis temporibus pro sanctitatis eius testimonio conseruare præcepit. Posthæc autem nobis omnibus sacris vestibus sollemniter paratis, Præsul ipse, data in altum oratione, Præsbyteros, qui astabant, virum Dei foras deportandum leuare commonuit. nec mora, cum crucibus & cereis atque turibulis sanctus in ecclesia deportatur, eademque hora mutus quidam eius, vt credimus, meritis loquendi officio muneratur. Cuius tamen persona, vtpote vilis, quia nobis eatenus incognita extiterat, ideo miraculum, quod in se patratum referebat, primo credere dissimulauimus, sed cum ex pago, qui vocatur Aragoewe, fuisse assereret, à parentibus eius aliisq; qui eum bene nouerant, nostrorum postea inquisitione verum hoc esse didicimus. Tum vero omnes nos laudes ac melodias canendo, comitante numerosa populorum multitudine, debita cum veneratione corpus cari patris prosequimur. In prato autem orientem versus constituto paulolum presso gradu tetratenus prostrati adorauimus, surgentesque pias cius exuuias singillatim subire ac superiecta velamina deuotione humili cœpimus osculari. Quo facto, cum veneratione maxima ad monasterium properantes sanctasque reliquias in suam basilicam introducentes gratias Deo debita cum laude retulimus, qui tantam nobis lætitiam conferre dignatus est. Quanti ibi iocundantium fletus, quantique exultantium oborti fuerint singultus, nequaquam enarrare valemus, quippe qui nec ipsas Dei laudes crebris singultibus intercepti absque lacrimis proferre potuimus, præcipueque venerandus pater noster Grimaldus tripudiantium lætitia motus à lacrimis se continere nequiuit agens Deo gratias, quod suis in temporibus in loco etiam sibi commendato tantum decus, taliaque omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad huius quoque lætitiæ cumulum Augiensis cœnobii Abba cum quibusdam ipsius loci fratribus eadem hora superuenit, fratresque ex monasterio, quod Campidona vocatur, ab Abbate suo missi huiuscemodi exequiis talibusque se interesse gaudiis gratulabantur. Episcopus autem interea sacras pii patris exuuias in archa saxea recondens altario subposuit, sicque missarum celebratione sollemniter peracta benedicens populum abire permisit. Facta sunt autem hæc anno incarnationis Dominicæ octingentesimo sexagesimo septimo sub piissimo Rege Ludowico, supra memoratis Principibus pastoralis officii functione curam ecclesiæ [illegible] strenue agentibus, VIII. Kalendarum Octobrium die, quarta feria, indictione prima. Die vero sequenti, vt honor beati viri latius augmentaretur, memoratus Præsul ex reliquiis eius, quas pridem huius rei gratia seorsum eum posuisse retulimus, primo sibi tulit, deinde Abbati ex Augia & fratribus de Campidona cæterisque religiosis, vtique ac venerabilibus viris aliquas ex eis particulas, prout sibi visum fuerat, commendauit, nobis presentibus omnes eos sollicite commonens, vt per omnia honorifice dignas eas tractare curarent. Quibus peractis, beati Archangeli Michahelis ecclesiam consecrauit, multosque chrismate sacro confirmans salutatis fratribus lætus cum suis monasterio decessit. Altera autem die Abbatem ex Augia fratresque ex Campidona cum laudibus & cantilenis extra monasterium prosequentes post fraternæ dilectionis colloquia dato pacis osculo ad sua cum gaudio remeare permisimus.

* *
*

CAPUT III.

Quod per reliquias sancti viri etiam in locis aliis plurima sint ostensa miracula.

FINITA relatione qualiter vir beatus in suam translatus fuerit basilicã, ne fastidioso forte lectori protractus in longum sermo turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex sanctitatis eius indiciis, quæ ipsi u clarescentibus meritis ibidem postea manifesta fuisse perspeximus, in calce huius conscriptionis strictim ac succincte subiungere curauimus, non vtiq; omnia, quæ vel ipsi facta vidimus, vel ab aliis narrata esse comperimus, huic opusculo inserentes, sed ex multis pauca atque à nobis prosp..cta in ..num colligere volentes. Cuncta enim hęc facile enarrari posse non credim.., præsertim cum in locis plurimis non ad nos tantum, sed ad alios quoque p..tinentibus, quę sacris eius pignoribus ditabantur, tam multa cottidie n..ra..ulorum signa effulserint, vt nec verborum facundia proferti, nec stili instant.. absq; labore valeant compræhendi. Quapropter his interim omissis, ad ea nos tantum scribenda conuertimus, quę & nobiscum om..imodis facta cognouimus, & apud liuoris expertos attestationi sanctitatis eius sufficere po.. confidimus.

CAPUT IIII.

De seruo cuiusdam pedem vulnerato meritis S. Othmari sanitati restituto.

QVIDAM paterfamilias multorum apud nos cognitioni notissim.. seruum quendam habuit, qui operis quippiam faci..ns casu pe.. vulnerauit. Pes vero ipse protinus in tumorem ver..s adeo ve.. contractione debilitatus est, vt ambulandi facultate penitus pri..a.. retur. Hanc ob causam sustentaculum quoddam geniculo supponens gr..ssum, q..em pedis infirmitas denegabat, per annum fere integrum arte fulciendo subleuare curabat. Is cum ad B. Othmari suffragia venisset, ante eius altare prostratus orauit, confestimque, soluto pede relictoque sustentaculo, sanus abscessit.

CAPUT V.

De alio pedem cum tibia ad posteriora retorto interuentu viri Dei correcto.

NEC multo post alius quidam pedem cum tibia altius terra leuatum, & ad posteriora contractum non ad subsidium itineris, sed ad ponderis potius grauitudinem ferebat. Hic die quadam baculis ..ff..tus monasterium deuenit, & B. Othmari oratorium ingressus coram altari eius stando, cum orasset, pes ipse cum tibia solutus protenditur, sonitumque in modum fracti quondam ligni crepitando emittens corrigitur. nec mora suo restitutus offi..io ferentem se ferebat, portantemq; grata mercede remunerans deportabat.

CAPUT VI.

De sanctimoniali fœmina in vigilia Pentecostes à templo quondam Spiritus sancti, sed nunc vno cum eodem spiritu effectu, post diutinam cæcitatem illuminata.

SVb ipsius anni spatio sanctimonialis quędam de oppido, quod Basilea dicitur, ante annos quatuor vtrisque luminibus orbata sororis suæ ducatu ad noc

ad monasterium tendēdo peruenit, ibiq; tribus fere hebdomadibus cæcitatis tenebris adhuc inuoluta permansit. Annuo autem cursu accedente festiuitate, qua Catholica per orbem ecclesia S. Spiritus aduentu lętatur in sabbato, quod eam præcedens ipsi quoque imminet, cum multitudo populi more solito orationis causa monasterium adiret, sanctimonialis ipsa inter alios, qui aduenerant hora diei quasi quarta ante beati viri tumbam oratura prosternitur, ibique aliquantisper orando lumen, quod amiserat, recepit, multisque in vnum conuenientibus perspicuitate huius miraculi magnæ admodum lætitiæ causa fuit.

EXPLICIVNT MIRACVLA S. OTHMARI ABBATIS.

S. THEODORI EREMITÆ

DE VITA S. MAGNI CONFESSORIS, SODALIS SVI,

LIBER I.

AB

ERMENRICO ELEWANGENSI MONACHO EMENDATVS ET DISTINCTVS.

CAPVT I.

IN tempore illo, cum B. Columbanus simul cum B. Gallo diuersa loca perlustrarent ad disseminandum verba DEI, & peregrinandi causa in Hibernia peruenirent, quidam frater nomine Magnoaldus ex præfata patria Hiberniæ procreatus pulsare cœpit aures B. Galli discipuli S. Columbani ita alloquens: B. Magister & Domine, video vos in seruitio Dei tantum sollicitari, vt heremum concupiscentes aliquantisper ibi morantes feræ, bestiarum scilicet, vrsorum, bubulorum, lupotum multitudo frequētet, & ad vestrum imperium recedant. Vnde vestris vestigiis prouolutus deposco, vt spretis faleramentis seculi & præsentium pompam facultatum remnens æterna pręmia capere merear. Quod B. Gallus cernens eum ad medicamēta concurrere, vniusq; cœnobii septa, vbicunq; Dom. iuberet, per eius orationem concupisci; B. Columbano hoc indicans obtulit eū illius obtutib. sciscitans ab eo consilium & voluntatem. Cui B. Columb. respondit: Pergentes, fili, in heremum voluntatem probemus, vtrum desideratū arripias iter, an non. Pergētes ergo simul tertiū adolescentē nomine Soniarium in comitatu sumunt, & ad destinatum locum perueneṙūt vnius panis tantum cibo cōtenti. Cumq; iā tertius trāsisset dies, nec quicquam panis fragmentum remansisset, horaq; refectionis appropinquaret, imperantur à patre, vt per prærupta ruris eant, atq; ad ima vallis perueniant, & quicquid ad cibū opportune reperiant, deferant. Ouantes illi per cōcaua vallis transeuntes inuenerunt capturam piscium olim à pastorib. consertam in amne, qui vocatur Lignona, vndiq; obpositā. Quod inspiciētes & Deo gratias agen-

agentes, fumentesque tres, quos repererant pifces, & venerabili patri prçfentauerunt. At ille nempe fpiritu fancto plenus nouerat fibi paffim à Domino dapes paratas, & cum gratiarum actionibus fumpferunt cibum, & poft cibum iterum gratias Conditori agentes. Quod infpiciens Magnoaldus fequens B. Gallum læto animo promittit fe eorum imperiis pariturum, & Chrifto Dom. iugiter feruiturum. Quem vir S. Columbanus fuis beatis manibus receptum in obedientia pofuit, donatumq; iuxta magnificentiam fuam nomen imponit dicens, Magnum te faciet Dominus in fapientia & afturia, à cuius magno nomine Magnoaldus voceris, addens iterum, cognita tibi funt omnia minifteria monaftica, à quibus cognomen habebis Magnoaldus, factoq; Monacho tradidit ei clauem cellarii, ftatimq; diuinum in eo manifeftatur miraculum. Nam cum hora refectionis appropinquaret, & minifter refectorii Soniarius cereuifiam adminiftrare conaretur, vas, quod tiprum nuncupant, ad cellariũ deportauit, & ante vas, quo cereuifia cõdita erat, apponit, tractoq; ferraculo meatus in tiprum currere finit, quem fubito patris imperio Magnoaldus Soniarium celeriter vocauit. At ille ardens obedientiæ igne obferare meatum oblitus pernici curfu ad beatum pergit virum, & ferraculum, quod duciolum vocant, manu ferens ante confpectum B. Magnoaldi aftitit, videntibus fanctiffimis viris Columbano & Gallo. Poftquam autem fibi vir Dei Magnoaldus, quæ voluerat imperare, deprompfit, interrogauit eum, quid eft, Soniari, quod tenes in manu tua? At ille vifo ferraculo recordatus negligentiæ velociter ad cellarium rediit, æftimans nihil in vafe, de quo cereuifia decurrebat, remanfiffe. Intuitus ergo vidit tiprum in tantum cereuifiam creuiffe, vt non iam plus profunditatis in vafe quam fupra vas cumulata altitudinis habere videretur, & nec minimam ftillam foris cecidiffe. Præfatus vero Soniarius illud miraculum magnum infpiciens ad pedes B. Magnoaldi acceffit, narrans ei, quæ de ficera vidit. Ille pauore perculfus quid agere deberet ignorans, concitus perrexit ad Winiachum Prçsbyterum, quem affumens fecum ad cellarium duxit, & omnia fecundum narrationem pueri Soniarii inuenit. Corruens ergo ad pedes eius ita locutus eft: Domine Winiache, quid dicturi fumus Domino patri B. Columbano, fi hæc audierit? At ille refpondit, abfit frater, vt mifericordia Chrifti tam fanctum virum tam pium patrem noftrum debeat celari, qui abfque noftra narratione per fpiritum, & cum Deo omnia, quæ facta funt, fe cognouiffe lætatur. His dictis concito gradu perrexerunt ambo, veneruntque ad pedes Columbani, & narrauerunt ei omnia, quæ acciderant. Quibus B. Columbanus ait: Fratres, hoc non meis meritis actum eft, fed interceffione viri iftius Magnoaldi. Ille hoc audiens proftrauit fe ad pedes eius & dixit: Domine, noli hoc dicere, quia fcio pro veftris fanctis meritis hoc actum effe, non meis. Refpondit B. Columbanus: tace frater, fcio vtique. Nam ego vidi Angelum Dei præcedentem te, quando Soniarium vocabas, qui facto figno crucis fupra tiprum fterit ficera in modum coronæ, ficut vidiftis. O magnum diuinæ potentiæ donum, qui adhuc neophico fuo feruo tantam gratiam conferre dignatus eft, vt iam Magnus inter fratres voceris. Adhæc B. Magnoaldus gratias egit Deo in corde fuo de tanta mifericordia fua.

CAPVT II.

O itaque tempore, cum fub quodam fcopulo inter vafta heremi ieiunio corpus afficerent B. Columbanus & Gallus, nihilq; aliud præter ruris poma in cibos capere valerent, venit quadam die affueta auidæ voracitatis fera vrfus, cœpit neceffarios delambere cibos

cibos ac passim poma ore detrahere. Cumq; iam hora refectionis aduenisset, dixit Columbanus ad B. Magnoaldum, frater Magnoalde, cognita sunt tibi poma meliora, & defer nobis consuetam mensuram pomorum. Qui cum abisset, visum inter densas frutices rubosq; peruagare perspexit, ac poma lambendo carpere, vidensq; eum Magnoaldus iussa patris implere volens timuit valde, sed confortatus in Domino muniens se signaculo S. Crucis ait ad feram: In nomine Domini mei Iesu Christi sta paulisper, vsq; dum eligam poma, quę patribus nostris ferenda sunt, & tibi partem ex aliis dein comedendi. Mira in fera obedientia seueritatis suæ oblita stetit caput inclinatum tenens. Tunc ille diuisit virga frutices & rubos, quæ poma ferebant, elegitque partem ex his, quæ iuxta viri Dei imperium meliora erant ad opus suum ferenda, aliamque partem dedit feræ, vt comedat. Aiebat itaque: comede ista tu, aliaque in vsus viri Dei Columbani & Galli reserua. Fera ergo in tanta obedientia extitit, vt nequaquam ex prohibita sibi parte ausa esset capere cibos, sed in segregata permissa sibi fruticum parte tantummodo pabula requisiuit. Alia vero die iterum B. Magnoaldus requirens poma inuenit salua & bene reseruata, gratias agens Deo ait ad feram: In nomine Domini, ita age cottidie. Audiens autem fera, poma procul dubio salua reseruauit, quoadusque vir Dei in illo loco commoratus est. Quarta vero die iterum Dominus cibum prębens suis discipulis tanta copia alitum aduenit, vt omnem planiciem loci illius adimpleret. B. vero Magnoaldus hoc videns intellexit ob necessitatem patris suorumq; à Deo has dapes terrę diffundi, & ait ad B. Gallum: Iubeat hęc pater altilia capere ad opus fratrum, si placet, quoniam à Deo data sunt. Hęc Gallo ad magistrum suum deferente, ait B. Columbanus: Tu Magnoalde, qui in nomine Domini vrso iussisti reseruare poma ad opus nostrum, fac iterum iuxta tuum nomen magnum opus, & impetra à Deo, vt volatilia maneant, donec capiantur à fratribus ad vsus necessarios. Ille mirans, quomodo palam factum fuisset beato viro de fera, tamen non audebat interrogare, sed iussu eius prosternens se in orationem pariter cum B. Columbano & Gallo orabat. Erigens autem se Abba dixit Magnoaldo: surge, præcipe capere aues. Surrexit Magnoaldus gratias agens conditori, cœpitque aues capere cum reliquis fratribus. Miraculum valde mirum & stupendum, capiebantur aues, prout patris imperium erat, nec abscedere pennigera fuga nitebantur, donec B. Magnoaldus ait: Si patri nostro placet, habemus per triduum aues sufficienter, & ideo bonum est, vt recedant. Sicque alitum phalances abire iubet, & sumpto volatu, quæ remanserant, recesserunt. Sicque diuina misericordia ex vicinis vrbibus frumenti copiam per bonos viros in gyro manentes ad B. Columbanum per manus felicis Galli & B. Magnoaldi direxit.

CAPVT III.

INTEREA venit cogitatio in mentem, quatinus Sclauorum terminos adiret, eorumq; cæcas mentes euangelica luce lustraret, & ab origine per auia errantibus veritatis viam panderet. Cumque hæc beatis Gallo & Magnoaldo narrasset, & ita patrare se velle pro[...]ur, B. Gallus dixit Magnoaldo: Frater, quid tibi de isto itinere nostri Abbatis videtur? Respondit, Domine, perquirite in primis voluntatem Domini, & postea, si dignũ duxeritis ad proficiscendum, proficiscamini. Hoc audiens B. Columbanus iussit triduanum ieiunium fieri, Domini misericordiam implorans, vt eis indicaret suam voluntatem. Tertia vero nocte Angelus DEI per visum illis tribus apparuit, & ambitu paruo quasi

quasi solet paginali stilo orbis describi circulum mundi compage monstrauit dicens: Cernitis, inquit, quod maneat totus orbis desertus? Dicite Columbano, perge dextra leuaq;, vt comedas laboris tui fructus: non est tibi opus illuc properandi. Hæc audiens B. Columbanus intellexit per visionem similiter sibi monstratam non esse gentis illius in promptu fidei profectum, & ideo quieuit in loco solummodo contentus vnius ministri Magnoaldi, qui & Magnus, famulatu, donec aditus ad Italiam viam panderet.

CAPVT IIII.

INTEREA orta est lis inæstimabilis inter Theodoricum Regem & Theodebertum: vtrisque namq; gentium robore in inuicem superbientibus. Inter quæ vir Dei ad Theodebertum venit, isq; eum infra suos fines libentissime recepit, deditque ei optionem, quacunque in parte voluisset experimento quærere locum, qui sibi & suis placeret ad habitandum. Inquisitoq; loco audiuit à beatis viris Gallo & Magnoaldo, qui iam perlustrata habebant spacia locorum, laudabilem locum fore infra Germaniæ terminos situm in Alamannia circa Renum fluuium oppidumque olim dirutum, quem Brigantium nuncupabant, quem procul dubio ratum ducebant fore, vt impetraretur à Rege, & partem saltus ipsius iuxta ipsum oppidum stantem, vbi apta loca inuenire quiuerant ad manendum. Dedit ergo eis Rex iuxta petitionem ipsorum præfatum oppidum locaq; vasta intus in saltu consistentia, sed non plurima, nisi pauca, vbi inuenire potuissent apta ad cellulam construendam. B. vero Gallus, cum S. Magnoaldo, fratribus, qui iam ex Luxouio venerant, ad eum simul cum B. Abbate relictis, ipsi ingressi sunt in saltum, & in eo huc illucque pergentes diuersaque loca circueuntes repererunt infra ipsius saltus terminos loca venusta & famulis Dei ad omnem oportunitatem congrua, proximasque nationes vndique haberi ad prædicandum. Reuersi ergo iterum ad virum Dei laudauerunt loca, quæ inuenerunt. Quibus vir Dei ait: pergemus illuc, & moremur aliquod spatium temporis ibi, & construamus cellulam, vsque dum Dominus det nobis aditum proficiscendi in Italiam. Perrexerũt ergo ad lacum Brigantinum, in cuius littore inuenerunt locum antiquum destructum, qui vocatur Arbona, ibiq; morati sunt construentes cellam expectantes euentum inter Theodoricum & Theodebertum.

CAPVT V.

CVMQVE hæc agerentur ab illis seditione firmata inter Theodericum & Theodebertum ortum est bellum iuxta Tulbiacense castrum, ibique prælio inito innumera hominum multitudo ex vtroque exercitu perierunt. Victus tamen Theodebertus fugit. Ea ergo hora, qua apud Tulbiacum illud bellum commissum est, vir Dei Columb. operantibus sanctis Gallo & Magnoaldo cum cęteris fratrib. qui ex Luxouio venerant, supra truncum querci putrefacti sedens librum legebat, quẽ sopor oppressit. Sopitus dormiẽsq; inter duos quid ageretur Reges vidit. Expergefactus ministrum vocat Magnoaldum, qui & Magnus, cruentamque Regum pugnam indicat, & humanum sanguinem multum fundi suspicat. Respondit Magnoaldus prostratus ad pedes eius, & ego, Domine pater, sopore oppressus iacebam subter vnam arborem abietis, & videbatur mihi simul eos conflictum inter se habere, arreptoque baculo volebam percutere Theodoricum & liberare Theodebertum, sed prohibuit me species quędam dicens: non est tibi necesse, quoniam Dominus cito vindicabit magistrum tuum Co-

um Columbanum de eo in interitum ignis. Illico euigilans festinabam huc ad vos venire, & enarrare hanc visionem vobis interim me clamante. Dum ergo mirarentur ambo de his visionibus, alius minister astans Eunochus nomine temerario conatu ait: Pater mi, tuis precibus præbere deberes suffragium Theodeberto, vt hostem communem Theodoricum debellet. Cui B. Columbanus ait, stultum ac religionis alienū administras consilium. Non enim Dominus ita vult, qui nos pro inimicis nostris orare præcepit. Et Magnoaldus inquit: vere, Domine, vestra sanctitas bene de hoc sentit, quoniā in arbitrio iusti iudicis esse debeat, quid de eis fieri velit. Theodericus ergo persecutum Theodebertum deprehendit, & ad auiam Brunnehildam direxit. Ipsa eum clericū factum non post multos dies impie nimis perimi iussit. Theoder. itaq; morans penes Metense oppidum diuinitus percussus inter flagrantis ignis incendia mortuus est, & B. Columbanus à Deo vindicatus. Porro Lotharius collecto exercitu fines regni, quæ suæ ditioni debebantur, recepit, perempto Sigiberto, qui ei resistere volebat cum quinq; filiis Theoderici. Brunehildam vero captam indomitorum equorum caudis ligatam miserabiliter vita priuauit. Memor verò prophetiæ viri Dei funditus radicitusque deleta Theoderici stirpe trium regnorum solus potitus est monarchia. Cognoscens quippe in hoc facto viri B. Columbani prophetiam in omnibus impletam fore præfatus Lotharius voluit B. Columbanum magnis honoribus ditare: sed ille hoc respuens, relicta Gallia atq; Germania, Italiam ingressus est, vbi ab Egilolfo Langobardorum Rege honorifice susceptus est, largita ei optione, vt infra Italiam, quocunq; in loco voluisset, habitaret. Qualiter autem B. Gallum & Magnoaldum in Alamannia reliquit, non est silendum, quoniam hoc Dei consultu actum est.

Capvt VI.

Peragratis ergo locis circa lacum Tuticinum, & peruenientes ad caput laci ipsius in locum, qui Tucconia dicitur, inde venerunt ad lacum Brigantinum ad præfatam cellulam, quam ante construxerant, prædicantes populo Christum colere, & simulachrā vana & surda in frusta comminuere. Ob quam causam zelo Diabolico populus inflammatus propter simulachra diruta & in frusta comminuta cœperunt cum Sigiberto Principe tractare, vt eos à finibus suis eiiceret. Egit autem hoc arte sua Diabolus, vt populum, quem in præsentia lucis per prædicationem beatorum virorum amittere cœpit, discedente sanctitatis fulgore, tenebris occuparet antiquis. Igitur sancti viri moleste ferentes, quod sede pellerentur amabili, consilio communi inito, Italiam petere decreuerunt, dicentes: Deus, cui seruiuimus, Angelum suum mittet nobiscum, qui nos perducat ad Egilolfum Langobardorum Regem, vbi, eius clementia præparante, humanos affectus & pace plenum habitationis locum inueniemus.

Capvt VII.

Igitvr cum iam proficiscendi tempus instaret B. Gallum repentina febris inuasit. Pro qua re aduolutus Abbatis sui pedibus indicauit se infirmitate vehementi laborare, ideoq; propositum iter non posse perficere. Ille vero existimans eum pro laboribus ibidem consummatis amore loci detentum vię longioris detractare laborem, dixit ei: scio iam, frater, tibi onerosum esse tantis pro me laboribus fatigari, tamen hoc discessurus denuncio, ne, me viuente, in corpore missam celebrare

præsumas. Et cum ei licentiam per se conuersandi dedisset, viam ingressus est abeundi. Audiens hoc Magnoaldus procidit ad pedes eius & dixit: Domine, quid me vis agere? si reliquero eum absq; adminiculo erit & deficiet, tamen sequar te, si volueris, ipso relicto, sicut Petrus secutus est DEVM, relictis retibus suis. Respondit ei B. Columbanus, scio, te, Magnoalde, magnum futurum esse, & lucrari DEO ex populis orientalibus plurimum, ideoque noli mecum proficisci, sed relinquo te & Theodorum fidelissimum nostrum Galli obsequiis parituros, vt cum omni diligentia eius recuperationi seruiatis. Dico tamen tibi, Magnoalde, quod te volo esse acturum, & quomodo cum eo morari debeas. Futurum est enim, vt, peractis aliquot diebus, diaconatus officium ab Episcopo Constantiensi accipias, sic volo, vt moreris cũ Gallo vsque dum tempus veniat, me ab hac luce discessurum. Itaque si fieri potest, vt, me ægrotante tibique Spiritu sancto reuelante, ad me venire poteris, gratum mihi est. alias me defuncto, quoquo modo sit, Domino annuente, tibi reuelatum erit, sicque accelerare festina ad sepulchrum meum, & ad fratres meos, vt inde accipias epistolam meam & cambocam, quam affert Gallo, vt eum absoluas à meo iudicio. Nuncio autem tibi, quia defuncto Gallo post triennium vastandum erit sepulchrum eius à raptoribus, te & Theodoro inspicienre, & vt hoc actum fuerit, restaurato sepulchro eius, festina properare ad locum, vbi auditum habemus, quod S. Narcissus Episcopus Diabolo præcepit Draconem interficere, ibiq; Domino cooperante plurimos ad fidem Christi conuertens animas lucraturus eris, atq; habebis ibi nomen tibi à Deo impositum, & vocaberis à populo terræ illius Magnus propter fidem, quam prædicaturus eris conuertens eos ex inanitate & cultura Dæmonum ad fidem Christi. Ibi enim occurrent tibi Dæmones multa mala tibi ingerentes, sed tu confortatus eris à Domino, qui te illuc deputauit ad morandum atque manendum. Et his dictis profectus est.

CAPVT VIII.

NON post multum vero temporis B. Gallus diuina pietate conualescens, postquam filiam Ducis Guntzonis à Dæmonio liberauit, oblatumque sibi ab eodem Principe Constantiensis ecclesiæ pontificatum humiliter recusauit, misit epistolam ad Iohannem Diaconum rogans eum ad se venire. Qui cum venisset ad eum, erudiuit eum diuinorum librorum scientia, & cooperante gratia Dei, constituit eum coram Duce plenum scientia & virtute, atque diuinarum scripturarum intelligentia, dicens: Hic est indigena vicinorum locorum, cui merito testimonium potest aptari, quod sanctum virum decet, diuino eum credens electum iudicio vobis profero eum promouendum. Cumq; hac attestatione vir sanctissimus Iohannem laudaret, Dux cum electione populi congregatione collecta cæterorum Episcoporũ Pontificatum Cõstantiensis ciuitatis ei tribuit, & à vicinis Episcopis ductũ ad altare sollemni benedictionis officio ordinauerũt Antistitẽ. Doctor itaq; venerabilis, his perpetratis, memor prophetiæ S. viri Columb. quã prædixerat de diaconatus officio B. Magnoaldo fore futurum, à Constantiensi Episcopo, inter multa salutiferæ cõsolationis verba hęc sæpius inculcauit, vt B. Magnoaldum, qui erat iam cum eo omnium veneratione sublimis congruo tempore adueniente, initio quadragesimali, primo Sabbati ieiunio transacto, diuino eũ commendaret iudicio ad diaconatus officium peragendum. cui Iohannes Episcopus ita respondit: Magister, paterna sollicitudine mecũ his dieb. eũ relinque, vt adueniẽte ieiunio quadragesimali faciam, quod hortaris. Quo audito, B. Gallus Iohannis familiaritate cõfisus ei Magno-

Magnoaldum paterno commendauit amore. Peueniente autem sancta sollemnitate venturæ quadragesimæ, B. Magnoaldus, accepta à Iohanne Antiste sacra benedictione diaconatus officii, reuersus est cum gratiarum actionibus ad cellulam B. Galli Abbatis.

CAPVT VIIII.

DIE itaq; quadam, dum post laborem matutinalis officii quiescendi gratia lectos suos reuiserent, primo diluculo vir Dei vocauit Magnoaldum Diaconum suum dicens illi: Instrue sacræ oblationis ministerium, vt possim diuina sine dilatione celebrare mysteria. Et ille, num (inquit) tu pater missam celebrabis? Dixit ergo ad illum, post huius vigilias noctis cognoui per visionem, Dominum & patrem meum Columbanū de huius vitæ angustiis hodie ad paradysi gaudia commigrasse. Pro eius itaq; requie sacrificium salutis debeo immolare. Et signo pulsato cœperunt missas agere, & precibus insistere pro commemoratione B. Columbani. Finito sacræ deuotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum: Fili, non tibi graue videatur peritionis meæ pondus, & arripe viam, & Italiam petito, pertransiensq; vsq; ad monasterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito, quid actum sit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, vt, si eum compereris defunctum, possis agnoscere, vtrum visio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia sollicita inuestigatione perdiscens regressus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magistri prouolutus, ignotum sibi iter conquestus est: sed vir benedictus voce blanda eum, ne timeret, ammonuit, perge (inquiens) & Dominus diriget gressus tuos. Hac consolatione roboratus pii Doctoris alumnus præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico viam festinanter aggressus est, memor Prophetiæ B. Columbani, qui asseruit, eum venturum esse ad sepulchrum suum in Italia, & baculū suum assumere, sanctumq; Gallum per eum absoluere. Cumq; peruenisset ad monasterium, vt volebat, inuenit omnia ita contigisse, sicut patri suo per visionem fuerant reuelata. Mansit autem ibi vna nocte, & accepit epistolam à fratribus ad B. Gallum continentem transitum venerandi Columbani, qui & baculum ipsius per manum Diaconi transmiserunt dicentes, S. Abbatem ante transitum suum iussisse, vt per hoc notissimum pignus Gallus absolueretur. Dimissus autem ab illis iter accelerauit, & prospere in omnibus agens die octaua peruenit ad Dominum suum & patrem ferens epistolam relationis & absolutionis indicium. Lecta epistola S. Gallus karissimi patris amorem pleno retinēs corde lacrimas vberrimas profudit, & collectis fratribus causam mœroris aperuit. Deinde tanti patris memoria precibus sacris & sacrificiis salutaribus frequentarunt. Commoratus est autem B. Magnoaldus cum S. Gallo fere annos decem post perpetratum iter ab Italia: decimo vero anno defunctus est B. Gallus.

S. THEODORI EREMITÆ
DE VITA S. MAGNI CONFESSORIS, SODALIS SVI,
LIBER II.
AB
ERMENRICO ELEWANGENSI MONACHO EMENDATVS ET DISTINCTVS.

CAPVT I.

OST transitum igitur B. Galli relictus est Magnoaldus & Theodorus in cella ipsius. Prostrauerunt se in orationem Domini misericordiam implorantes, vt disponeret iter eorum secundum suam voluntatem partibus orientis, ne quasi fraudolenter abscedentes B. patris corpus relinquerent, memores iterum prophetiæ B. Columbani, qua prædixerat venturum fore B. Magnoaldum in heremo orientali ad fontes Alpium Iuliarum, vbi B. Narcissus Episcopus Tolosanæ ciuitatis iussit Diabolo Draconem interficere, quando sanctam Afram conuertit ad fidem. Sequenti vero nocte per visionem B. Magnoaldo demonstratum est, vt fiducialiter pergeret, Dominique sibi adminiculum semper nosset adesse. Facto igitur mane iterum orationibus attentius exorati sunt, vt Dominus eis demonstraret viam & voluntatem suam. Adueniente ergo meridie, Præsbyter quidam ex ipso pago aduenit nomine TOZZO, qui iam auditam habebat famam B. GALLI, & ideo ad sepulchrum eius veniebat ferens ardentem cereum in manu, quem quidem miro modo illuc attulit, scilicet vt quando noctu proficiscebatur, cereus ardebat, & nullo modo à vento extingui poterat; die vero astante, lux ab ipso cereo per se illico subtracta est. Cumque viderent eum B. MAGNOALDVS & THEODORVS venientem, cereum quippe nihil perardorem minui, admirantes obuiauerunt ei & interrogauerunt, vnde veniret. At ille per ordinem exposuit, vnde erat, & quomodo ei reuelatum fuit, vt visitaret sepulchrum B. Galli, immo eos, quos inueniret, velle proficisci ad partes orientales, recto itinere duceret, vsque dum ad locum desideratum venirent. Illi autem hæc audientes prostrauerunt se in orationem DOMINO gratias agentes, qui talem Ducem eis ostendere dignatus est, & neque per angustam viam errare permitteret, & tunc demum suscipientes Præsbyterum deosculati sunt eum, & duxerunt in ecclesiam ad sepulchrum B. GALLI, factaque oratione miserunt eum in hospitium suum tribuentes ei, prout poterant, necessaria, & conuiatorem eligentes. Sicque præfatus Præsbyter pernoctans cum eis orto mane orantes coram sepulchro B. GALLI, & benedicentes Deum, atque valedicentes fratribus, qui ibi erant, simul profecti sunt. Arripientes vero iter iuxta lacum Brigantinum relinquentes eum in sinistra parte vsq; ad locum, qui dicitur Brigantium, peruenerunt,

nerunt, ibi morati sunt duos dies. Tunc vero illis ibi commanentibus, cæcus quidam, qui multorum hominum cognitioni pago in illo consistentium notissimus erat, obuius fuit B. Magnoaldo postulans ab eo alimentum necessarium. Ille autem reminiscens Apostolicæ sententię dixit: Non sum ego dignus, me æquiparari eius sanctitati, qui dixit, *argentum & aurum non est mihi*, sed in nomine eius, qui & ipsam potestatem dedit, vt faceret, quod fecit, & cæcum illuminauit, aperire oculos tuos imploro, vt videas, & manibus tuis laborando victum acquirere possis. Et hoc dicto liniuit oculos cum saliua sua, nec mora, plurimo sanguine ex oculis eius prorumpente aperti sunt, & videns corruit ad pedes eius & dixit, Domine, quoniam Magnus es tu & magna opera tua, ideoque si vis, sequar te, quocunque ieris. Ille respondit, si vis Domino quidem seruire, sequere me. Sicque post signum hoc perpetratum ab incolis terræ illius vocatus est Magnus, & profecti sunt ambo, scilicet B. Magnoaldus & Theodorus, secutusque est eos cæcus Domino gratias agens de recepto visu, comitaturque cum eis Dux itineris præfatus Præsbyter nomine Tozzo.

CAPVT II.

VENERVNT itaq; post aliquos dies ad locum, qui vocatur Campidona, ibiq; repperêrût oppidum valde amœnum, sed penitus desertum. Tunc interrogauit B. Magnoaldus Presbyterû, quomodo ille locus vocitaretur, vel fluuius, qui ibi defluebat? Ille respondit, locus iste ab incolis terræ huius sæpissime visitatur & vocatur Campidona, sed non ausi saltim vna nocte hic manere propter diuersa genera vermium, qui hic sunt. Fluuius vero vocatur Hilara: hilaris autem non est, quoniam multos homines conturbat propter velocissimum suum cursum, eosque potius in mœrorem vertit quam in hilaritatem. Nos autem oportet velocius transire, ne vermes nos hic esse sentiant: quoniam si senserint, magnum impetum facient super nos ad deuorandum. Plurimos namque homines, qui causa venationis huc venerunt, deuorauerant, non permittentes eos saltim vna nocte hic iacere. Respondens B. Magnoaldus dixit, vere Dominus noster Iesus Christus potestatem habet similiter hos vermes de isto loco eiicere, sicuti habuit eiiciendi vrsos & lupos cæterasque feras, immo & vermes, nec non & Dæmones per orationem Domini & Magistri nostri Galli de loco, quem ipse elegit ad construendam cellulam, & ad corpus suum sepeliendum. Nos ergo, permittente Domino, oportet hac nocte hic manere, & dixit ad Theodorum: frater, tuum est orare & Domini misericordiam implorare, vt nobis auxilium prębeat ad eiiciendos vermes de isto loco, & Dæmones, qui in eis latitant: quoniam à te est iste locus construendus & ædificandus. Ideoque oremus pariter, vt Dominus nos exaudire dignetur, & mundemus istum locum, qui est ab hominibus propter timorem vermium inhabitabilis: & hæc dicens prostrauerunt se in orationem. Dum vero orarent, egressus est de oppido serpens magnus, qui dicitur Boa, impetum faciens super beatos viros iacentes in oratione. Præsbyter ergo, qui eos ducebat, videns eum exclamauit voce magna, dicens: Heu mihi, quia hue vos adduxi, & in fugam versus simul cum eo, qui cæcus fuerat, festinabat ad vnam arborem, vt se liberaret.

S. THEODORI EREMITÆ
DE VITA S. MAGNI CONFESSORIS, SODALIS SVI, LIBER II.
AB ERMENRICO ELEWANGENSI MONACHO EMENDATVS ET DISTINCTVS.

CAPVT I.

POST transitum igitur B. Galli relictus est Magnoaldus & Theodorus in cella ipsius. Prostrauerunt se in orationem Domini misericordiam implorantes, vt disponeret iter eorum secundum suam voluntatem partibus orientis, ne quasi fraudolenter abscedentes B. patris corpus relinquerent, memores iterum prophetiæ B. Columbani, qua prædixerat venturum foreB. Magnoaldum in heremo orientali ad fontes Alpium Iuliarum, vbi B. Narcissus Episcopus Tolosanæ ciuitatis iussit Diabolo Draconem interficere, quando sanctam Afram conuertit ad fidem. Sequenti vero nocte per visionem B. Magnoaldo demonstratum est, vt fiducialiter pergeret, Dominique sibi adminiculum semper nosset adesse. Facto igitur mane iterum orationibus attentius exorati sunt, vt Dominus eis demonstraret viam & voluntatem suam. Adueniente ergo meridie, Præsbyter quidam ex ipso pago aduenit nomine TOZZO, qui iam auditam habebat famam B. GALLI, & ideo ad sepulchrum eius veniebat ferens ardentem cereum in manu, quem quidem miro modo illuc attulit, scilicet vt quando noctu proficiscebatur, cereus ardebat, & nullo modo à vento extingui poterat; die vero astante, lux ab ipso cereo per se illico subtracta est. Cumque viderent eum B. MAGNOALDVS & THEODORVS venientem, cereum quippe nihil per ardorem minui, admirantes obuiauerunt ei & Interrogauerunt, vnde veniret. At ille per ordinem exposuit, vnde erat, & quomodo ei reuelatum fuit, vt visitaret sepulchrum B. Galli, immo eos, quos inueniret, velle proficisci ad partes orientales, tecto itinere duceret, vsque dum ad locum desideratum venirent. Illi autem hæc audientes prostrauerunt se in orationem DOMINO gratias agentes, qui talem Ducem eis ostendere dignatus est, & neque per angustam viam errare permitteret, & tunc demum suscipientes Præsbyterum deosculati sunt eum, & duxerunt in ecclesiam ad sepulchrum B. GALLI, factaque oratione miserunt eum in hospitium suum tribuentes ei, prout poterant, necessaria, & conuiatorem eligentes. Sicque præfatus Præsbyter pernoctans cum eis orto mane orantes coram sepulchro B. GALLI, & benedicentes Deum, atque valedicentes fratribus, qui ibi erant, simul profecti sunt. Arripientes vero iter iuxta lacum Brigantinum relinquentes eum in sinistra parte vsq; ad locum, qui dicitur Brigantium, peruenerunt,

nerunt, ibi morati sunt duos dies. Tunc vero illis ibi commanentibus, cæcus quidam, qui multorum hominum cognitioni pago in illo consistentium notissimus erat, obuius fuit B. Magnoaldo postulans ab eo alimentum necessarium. Ille autem reminiscens Apostolicæ sententię dixit: Non sum ego dignus, me æquiparari eius sanctitati, qui dixit, *argentum & aurum non est mihi*, sed in nomine eius, qui & ipsam potestatem dedit, vt faceret, quod fecit, & cœcum illuminauit, aperire oculos tuos imploro, vt videas, & manibus tuis laborando victum acquirere possis. Et hoc dicto liniuit oculos cum saliua sua, nec mora, plurimo sanguine ex oculis eius prorumpente aperti sunt, & videns corruit ad pedes eius & dixit, Domine, quoniam Magnus es tu & magna opera tua, ideoque si vis, sequar te, quocunque ieris. Ille respondit, si vis Domino quidem seruire, sequere me. Sicque post signum hoc perpetratum ab incolis terræ illius vocatus est Magnus, & profecti sunt ambo, scilicet B. Magnoaldus & Theodorus, secutusque est eos cœcus Domino gratias agens de recepto visu, comitaturque cum eis Dux itineris præfatus Præsbyter nomine Tozzo.

CAPVT II.

VENERVNT itaq; post aliquos dies ad locum, qui vocatur Cāpidona, ibiq; repperer ūt oppidum valde amœnum, sed penitus desertum. Tunc interrogauit B. Magnoaldus Pręsbyterū, quomodo ille locus vocitaretur, vel fluuius, qui ibi defluebat? Ille respondit, locus iste ab incolis terræ huius sæpissime visitatur & vocatur Campidona, sed non ausi saltim vna noctę hic manere propter diuersa genera vermium, qui hic sunt. Fluuius vero vocatur Hilara: hilaris autem non est, quoniam multos homines conturbat propter velocissimum suum cursum, eosque potius in mœrorem vertit quam in hilaritatem. Nos autem oportet velociter transire, ne vermes nos hic esse sentiant: quoniam si senserint, magnum impetum facient super nos ad deuorandum. Plurimos namque homines, qui causa venationis huc venerunt, deuorauerunt, non permittentes eos saltim vna nocte hic iacere. Respondens B. Magnoaldus dixit, vere Dominus noster Iesus Christus potestatem habet similiter hos vermes de isto loco eiicere, sicuti habuit eiiciendi vrsos & lupos cæterasque feras, immo & vermes, nec non & Dæmones per orationem Domini & Magistri nostri Galli de loco, quem ipse elegit ad construendam cellulam, & ad corpus suum sepeliendum. Nos ergo, permittente Domino, oportet hac nocte hic manere, & dixit ad Theodorum: frater, tuum est orare & Domini misericordiam implorare, vt nobis auxilium prębeat ad eiiciendos vermes de isto loco, & Dæmones, qui in eis latitant: quoniam à te est iste locus construendus & ædificandus. Ideoque oremus pariter, vt Dominus nos exaudire dignetur, & mundemus istum locum, qui est ab hominibus propter timorem vermium inhabitabilis: & hæc dicens prostrauerunt se in orationem. Dum vero orarent, egressus est de oppido serpens magnus, qui dicitur Boa, impetum faciens super beatos viros iacentes in oratione. Præsbyter ergo, qui eos ducebat, videns eum exclamauit voce magna, dicens: Heu mihi, quia huc vos adduxi, & in fugam versus simul cum eo, qui cæcus fuerat, festinabat ad vnam arborem, vt se liberaret.

CAPVT III.

BEATVS vero Magnoaldus confisus de Dei misericordia surrexit, & faciens signum Crucis coram se arripiensq; cambocam, quam à S. Gallo acceperat, & crucem, quam secum gerebat, perrexit in occursum vermi & dixit: Impero tibi in nomine Domini mei Iesu Christi, vt hic iaceas, & Diabolus, qui in te latitat, ipse te interficiat adiuratus per Deum viuum & verum. Et cum hoc dixisset, percussit eum cum camboca in caput, & confestim vermis crepuit medius & mortuus est. Cęteri vero vermes, qui intus in oppido & circa ipsum oppidum morabantur, omnes in fugam versi sunt, & nusquam comparuerunt. Sicque mundatus est locus, & morati sunt ibi vnam hebdomadam Domino gratias agentes, qui eos exaudire dignatus est.

CAPVT IIII.

THEODORVS itaq;, vt vidit tam magnum signum factum à Domino & à B. Magnoaldo, surrexit de loco, in quo iacebat, orans, & eleuatis manibus ad cœlum dixit: Domine Deus omnipotens, qui fecisti cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, tibi gratias refero, te inuoco, te adoro, tibi laudes psallo, qui nos liberare dignatus es à tanto periculo & à tali deuoratione vermium. Et cum hoc dixisset, cōcurrit ad B. Magnoaldum, flexoque poplite osculatus est genua eius, nec non quasi lingens manus suas & oculos dixit, vere non vocaberis vltra Magnoaldus sed Magnus, quoniam tibi Dominus tantam gratiam contulit, vt per te iste locus purificaretur non solum à vermibus, verum etiam à Dæmonibus. Ad hæc B. Magnus, noli dicere, frater, non sum ego Magnus, sed minimus seruus seruorum CHRISTI, qui nos liberare dignatus est à tali periculo. Tuæ ergo orationes à DEO exauditæ sunt, & ideo non meis meritis, sed de DEI iussione isti vermes recesserunt. Nunc autem voca conuiatorem nostrum, & purgemus locum istum, quia DOMINVS volt eum præparare ad ædificandam cellam. Memento, quomodo patri nostro S. Gallo accidit in loco, quem ipse elegit ad manendum, ita & nobis suis meritis interuenientibus à DOMINO concessum est. Idcirco nulli dubium sit, quin DOMINVS velit sibi præparari locum istum. Præsbyter vero vt vidit, eos ambos fore incolomes, descendens de arbore, ad quam confugerat, & cæcus, qui visum receperat, simul cum eo prostrauerunt se ad pedes eorum, & ait Tozzo: vere Dominus est in loco isto, qui B. Magno tantam gratiam contulit, vt cum sua camboca tale signum inauditum faceret. Nunc autem fiducialiter ducam vos per deserta & angusta loca, vsque ad locum, quem elegistis ad manendum, quia video, vobis à Deo tantam potestatem tributam, vt per vestra merita iste locus purificetur, & qui nunc est inhabitabilis, habitabilis efficiatur. Respondens B. Magnus dixit, præsentem hebdomadam hic moremur, vt ædificemus oraculum paruulum, vt discat populus terræ istius, qualem misericordiam eis Dominus conferre dignatus est, manseruntque ibi ipsam hebdomadam. Præsbyter vero cucurrit per vicina loca sibi cognita ad homines, qui ibi morabantur, diffamans hoc signum. At illi venerunt illuc, & attulerunt alimoniam prætatis fratribus sufficientem nimis, admirantes de tanta virtute DEI & plurimi per prædicationem B. Magni Diaconi ad fidem conuersi baptizati sunt à præfato Præsbytero TOZZONE, & Domino gratias agentes manserunt ibi colentes illam terram & construentes cellulā simul cum B. Magno & Theodoro. Trans-

actis igitur illis diebus, pernoctantibus illis in oratione, die vero laborantibus cum matutinale officium tertia nocte oriente aurora diei surgentes celebrare vellent subito Dæmones in aëre volitantes eiulantes & cum magno strepitu vel fremitu voces emittentes atque impetum quasi supra Tozzonem Præsbyterum facientes clamabant, tu inimice senioris nostri & noster vt quid induxisti virum istum cum socio suo in locum istum, qui & nos & membra nostra per quæ multas animas lucrabamur à loco isto expulit?

CAPVT V.

MAGISTER autem illorum semper nos cum suis maleficiis sicut & iste inuocato nomine Domini vincere consueuit. Iste vero non solum nosmetipsos, verum etiam membra nostra cum terribili nomine Adonai victos habet & expulsos. Hoc audiens præfatus Præsbyter tremefactus est, tamen muniens se signaculo S. Crucis festinus ad virum Dei perrexit & indicauit illi quæ viderat & audierat.

CAPVT VI.

TVNC S. Magnus pariter cum Theodoto prostrauerunt se in orationem & huiuscemodi verbis DOMINVM deprecatus est dicens; Deus Omnipotens, ineffabilis bonitas & inæstimabilis pietas, qui nos secundum misericordiam tuam non secundum merita nostra à membris istorum Dæmonum & à venenis mortiferis illorum eripere dignatus es: tu auditu placido has à nobis suscipe preces sicut suscepisti in his ipsis verbis magistri nostri Galli, & iube hos Dæmones hunc locum deserere, vt sit sanctificatus in honore nominis tui. Et surgentes ab oratione egredientesque de oratorio audierunt Dæmones clamantes atque dicentes; tu Magne, tria nomina portas in capite tuo & cum Trinitate nobis tanta mala obiicis: & tu Theodore quid tibi est nobiscum? Venient dies quando non habebis Magnum iuxta te, & tunc pugnaturi erimus aduersum te per varios errores, homines terræ istius aduersum te excitantes. S. vero Magnus respondens dixit; Miseri confitemini, scitis S. Trinitatem Dei? Et illi dixerunt, scimus eam ineffabilem esse & immensam. Et B. Magnus, nunc iam quia confessi estis B. Trinitatem, impero vobis non meis nominibus infimis sed per immensam potentiam Trinitatis, vt hunc locum deserentes in montes desertos eatis vbi DOMINVS voluerit, & huc reuertendi vlterius potestatem non habeatis. Ad hanc vocem continuo Dæmones eiulantes dixerunt; Heu quid faciemus, alium Gallũ hîc habemus. Iste Gallus peior priore est, quia cum suis galliciniis nos & membra nostra pariter eiicit, sed nec in heremo manere permittit. Porro ex illa die tam pleniter abscesserunt & in fugam versi sunt, vt postea ibi non comparerent, sicque factum est vt ab illo die homines in illo loco tranquille Domino gratias agentes habitare permissi sunt.

CAPVT VII.

HIS ita gestis B. Magnus Diaconus dixit ad Theodorum, Deo age gratias frater quia Dæmones recesserunt. Nunc bonum est vt locus iste à te custoditus & constructus sanctificetur, ne populus istius loci & qui deinceps venturi sunt huc ad

orandum potius quam ad venandum conueniant. Theodorus respondens dixit, mi Domine, iuxta præceptum tuum facio, sed vt audiero te consolidatum in loco à Deo tibi electum, veniam & visitabo te. Et his dictis valedicentes seque inuicem deosculantes profectus est B. Magnus, accepto secum conuiatore & duce itineris Tozzone Præsbytero, relinquens cum Theodoro cæcum qui visum receperat. Cœpto itaque itinere transiroque fluuio perrexit recto tramite sicut eum viator ducebat: sicque venerunt ad locum qui vocatur Epthaticus, & inuenerunt ibi Episcopum S. Augustæ ecclesiæ nomine Wichperrum. Tozzo igitur propter noticiam quam habebat Episcopi præcessit B. Magnum venitque ad eum & narrauit ei omnia de sancto viro, quæ audierat & viderat seu de itinere eius necnon de aduentu suo ad eum, immo & de loco ad quem Dominus eum destinauerat ad manendum. Præfatus autem Episcopus interrogauit de qua origine esset? Et respondit Præsbyter; Domine sicut audiui à Theodoro, qui nunc est relictus ad Campidonam, de Hibernia prouincia est ortus. Vt aut[illegible] audiuit Episcopus eius famam bonam suscepit eum benigne, cœpitq; cum eo loqui atque cum honore fouere. Et moratus est eum eo paucos dies sciscitans ab eo cottidie de B. Columbano & Gallo. Deinde interrogauit eum vbi voluntas sua esset proficiscendi. Respondés B. Magnus dixit, Domino auxiliãte directus sum ad locũ qui vocatur Fauces, vbi prope sunt fontes Alpium Iuliarum, & vbi Draco fuit, qui iubente Narcisso Episcopo à Diabolo interfectus est, quatinus Domino annuente quicquid boni ibi ædificare potuero faciam. Nunc igitur Paternitas tua decernat quomodo tua voluntas me sit agere, quoniam ad tuum imperium prompto animo debeo facere, sicuti Dominus mihi reuelauerit per os tuum. Ego autem iam senex & grandæuus cupio in vltimo meo tempore illum locum si tuæ paternitati placet inuisere & Deo ad seruiendum præparare. Ad hæc Wichpertus Episcopus respondit, locus ille valde est angustus & inhabitabilis populo, etiam feræ diuersæ ibi morantur, id est cerui, apri multi, plurimi vrsi, & propter illorum multiplicationem Dominus Rex Pipinus ad suam venationem exercendam illum saltum tenet, serpentes etiam plurimi ibi morantur.

CAPVT VIII.

B. MAGNVS Diaconus Spiritu sancto repletus dixit; pater, talem gratiam habuerunt magistri mei Colũbanus & Gallus, vt quando ad talia loca venerint Dominus noster Iesus Christus feras diuersi generis per orationes illorum illico expulerit ab illis locis, in quibus manere decernebant. Similiter ego credo in Dei misericordia, quod non permittet eos manere in ipso loco dum aduenero. Acquieuit autem Wichpertus Episcopus verbis ipsius & dedit ei solamina ciborum præbens ei conuiatorem supra scriptum Præsbyterum Tuzzonem, & duces itineris qui eum perducerent ad locum à Deo sibi destinatum. Cumque venissent ad locum, qui vocatur Caput equi, iacebat ibi in quodam loco draco magnus, qui non permittebat vllum hominem per illam viam transire neque equum, & idcirco vocatus est ille locus Caput equi, quia omnes viatores relinquerant ibi suos Caballos, & pedestres ibant ad venandum. Cum ergo B. Magnus Diaconus in vicino loci illius veniret, dixit ad Præsbyterum, frater, construamus nobis hic tabernaculum hac nocte ad manendum, & oremus Dominum vt expellat præsens membrum Diaboli ab isto loco, atque aditum permittere dignetur nobis ad transeundum. Fecerunt itaque vt imperauerat,

rat, & manserunt ibi. In tota autem nocte non cessauit B. Magnus orare, & DOMINI misericordiam implorare, vt Draconem subuertere dignaretur. Circa vero mediam noctem surgens Beatus Diaconus dixit ad Præsbyterum, mitte mecum hominem qui me ducat ad locum angustum vbi Draco iacet, & respondit Præsbyter, timeo igitur ne, si te illuc induxero, ab eo deuoreris. Ad hæc vir sanctus, non possum timere quia Deus illum tradet in manus meas. Pergamus ergo fiducialiter, quia qui liberauit DANIELEM de lacu leonum, potest & me eripere de manu huius bestiæ. Itaque cum hoc dixisset, misit in petam suam panem sanctificatum, & in manu sua sumens picem & resinam atque Cambocam S. Galli cruceemque pendens collo suo perrexit & dixit; DEVS Omnipotens, qui eduxit me de regione longinqua ipse sicut TOBIÆ famulo suo mittat Angelum suum mecum, qui me liberet ab ore istius Draconis & ostendat nobis locum desideriis aptum salutaribus. Et hæc dicens muniuit se signaculo Sanctæ Crucis, & de pane sanctificato misit in ore suo & paulolum aquæ, sicque venit ad locum vbi Draco iacebat, relinquens omnes socios in tabernaculo præter vnum solum Ducem itineris.

Cumque vidisset eum Draco, illico surrexit impetum faciens super eum. Ille habens in manu picem & resinam proiecit in os eius inquiens: Adiuua me Domine Deus meus, & cum hoc dixisset confestim Draco cœpit ardere & crepens mortuus est. Vt autem ille vidit qui cum eo erat hoc peractum surrexit continuo & peruenit ad socios & dixit, surgite, egredimini & venite, quia iste magnus vir Draconem interfecit. Surrexerunt ergo & inuenerunt B. Magnum Diaconum iacentem in oratione & gratias DEO referentem, dignum quippe erat vt qui tale opus diuino inchoabat amore, instantissima prece semetipsum DOMINO commendaret, quoniam DOMINVS sicut per os B. Narcissi Episcopi Diabolum compulit vt alium Draconem interficeret, ita & per manus tanti viri fecit socium eius per ardorem ignis interire.

CAPVT VIIII.

T viderunt autem Draconem mortuum descenderunt ad rupem, de qua idem Draco impetum facere visus est super sanctum virum. Præsbyter dixit, gratias tibi agimus DOMINE, qui nobis talem virum & tam magnum ostendere dignatus es vt per merita sua ista loca purificentur efficianturque habitabilia quæ antea erant inutilia. Facta vero oratione transierunt illum angustum locum, & venerunt per viam iuxta Licum flumen ad locum quendam amœnum.

Habebat autem B. Magnus diaconus pendentem in collo cruciculam, in qua continebantur reliquiæ B. Dei Genitricis Mariæ, & de ligno S. Crucis atque sanctorum Martyrum Mauricii & sociorum eius, nec non beatorum confessorum Columbani & Galli. Inuenit ergo supra præfatum flumen locum valde amœnum & à littore præfati fluminis spatio quasi cubitis triginta arborem pomiferam valde decoram suspenditque cruciculam in ipsa & vocauit Præsbyterum atque prostrauerunt se pariter coram crucicula in orationem. Tum venerabilis vir preces ad Dominum emisit dicens; Domine Deus meus IESV CHRISTE qui in hunc mundum venire dignatus es & per virginem nasci voluisti, ne despicias deprecationem meam sed permitte nobis con-

constructe in hoc loco oratorium in honorem nominis tui & S. Genitricis tuæ. Finita oratione cœperunt iacere fundamentum, & ædificauerunt ecclesiam.

Qua perfecta rogauerunt Wichpertum Episcopum vt veniret & eum Domino & S. Mariæ consecraret. Venit ergo præfatus Episcopus ad illum locum admitans valde quomodo illuc peruenire potuissent. Dedicauit ergo ecclesiam in honore B. Dei Genitricis Mariæ & S. Floriani martyris, & sic administrari cœperunt ad laudem Domini nostri Iesv Christi in illo loco diuina officia.

Capvt X.

Igitvr cum fama virtutum per Confessoris sui merita, quas Dominus in illo loco exhibere dignatus est, venerabili Episcopo nota facta esset, quosdam religiosos clericos in discipulatus eius curam commendauit, qui diuino amore succensi per viginti quinque annorum curricula obsequia præbentes laudem Christi die ac nocte horis atque momentis iussu eius administrabant. Relictis itaque patri venerabili quæ necessaria erant, profectus est suprascriptus Episcopus Wichpertus ad gloriosum Regem Pipinum, qui tunc temporis totam Germaniam Galliamque regebat, cum epistola B. Columbani, quam ipse quondam ad Lotharium direxit, flagitans pro sanctis viris Gallo & Magno in regno suo consistentibus, vt eos benigne in amore Domini foueret eisque familiaria loca prout opportunum foret pro sua gratia tribueret, & quoniam Lotharius minime hoc adimplere voluit propter diuersorum inimicorum Dei infestationes, præfatus Rex propter amorem & petitionem fratris sui carissimi Carlomanni, qui propter Devm relinquens temporalem regalis gloriæ pompam monasterio se tradidit & elemosynæ suæ largitatem nec non & petitionem præfati Episcopi ipsum locum sublimare in aliquo largitionis suæ solatio dignaretur. Cumque gloriosus Princeps accepisset Epistolam compunctus ex petitione fraterna diligenter interrogare cœpit suos proceres ex Alamannia qualis ille locus esset, quem præfatus Episcopus postulabat sublimari? Tunc Dux eius Cunzo ex prouinciis Augustæ & Retiæ respondens dixit, vere Domine Rex ille locus tenuis quidem est facultate, sed optimus ad venandum, si sæuitia serpentium non impediret. Wichpertus vero Episcopus cœpit narrare de virtutibus B. Magni, quomodo Domino adiuuante Draconem interfecit, & cæteras virtutes, quas Dominus per merita & orationes ipsius in illis locis ostendere dignatus est, vel quomodo ille locus purificaretur vbi vir Dei morabatur.

Hæc audiens gloriosus Rex Pipinus commotus valde animo dixit, in veritate comperi, quia quamuis ille locus tam tenuis sit facultate, tamen pro meritis tanti viri celebri erit diffamandus rumore, sicuti auditum habemus iam locum esse vbi corpus B. Galli requiescere videtur. Inquisiuit ergo à præfato Duce quomodo in vicinis locis potuisset tributarios inuenire de eodem pago, qui vectigalia annuatim redditibus Regiis inferre deberent. Et inuenit in ipso vicino loco pagum, qui vocatur Keltinstein, sibi per omnia annuatim tributa persoluere. Inter cætera ergo munificentiæ suæ dona quæ impertiuit beato viro dedit ei totum ipsum saltum cum marcha, firmitatemque in epistola sua fecit conscribi & vectigalia centum & tredecim, quæ ex præfato pago inferri debeant annuatim quatenus pro memoria beneficiorum eius perpetuo ibi permanerent.

His

His Regiæ pietatis Wichpertus Episcopus adornatus solatiis & sublimatus honoribus impertitisque donis optimis B. Magno à Rege Pipino lætus ad patriam regreditur tribuens Beato viro ea cum omni diligentia, dansque ei potestatem vt in loco sibi commendato ad supplenda B. Mariæ obsequia omnem ordinem canonieæ instituteret vitæ. Et ex illo tempore ipse locus à B. Magno exordium sanctitatis accipiens, augmentatus autem & sublimatus à Pontificibus Augustensibus CHRISTI nomen vsque hodie laudabiliter dilatare non desinit,

CAPVT XI.

HIs itaque prælibatis cum audisset Theodorus, qui apud castrum Campidonense morabatur, Beatum Magnum consolidatum in loco quem DOMINVS disposuerat cœpit properare in illas partes vt videret, qualiter & quomodo Domino annuente in his locis moraretur. Vt autem ad eum peruenit cum salutassent se inuicem & deoscularentur oculos pariter & manus, narrauit ei Theodorus diuersa & innumerabilia quę passus est à paganis Hilargaugensibus: sed tamen quamuis tantas iniurias & calamitates ab eis sustinere t, ædificasse se ecclesiam par uam super littus Hilaræ quam postulabat vt apud Wichpertum Episcopum impetraret quatenus illuc proficiscens ipsam basilicam Domino in honore S. Mariæ Genitricis eius consecraret. Venerunt quippe ambo ad locum qui vocatur Epthaticus reppereruntque ibi supra scriptum Episcopum in oratorio suo sedentem & orantem. Ergo vt obtutibus eius præsentati sunt, narrauit ei B. Magnus Abba de Theodoro qualiter cum magno labore ecclesiam construxisset in loco Campidonensi & quomodo deprecabatur vt ipse illuc pergeret & ipsam ecclesiam Domino dedicaret. Audiens hæc venerabilis Episcopus dixit ad eos, dicam vobis ego prius quæ nunc cogitabam, & sic congruo tempore DOMINO annuente proficiscar. Vere carissime pater Magne nunc hic sedens cogitabam, vt quia iam te DEVS Omnipotens ita magnificatum habet in illo loco per multa miracula eius, accersirem te proximo venturæ sollemnitatis ieiunio septimi mensis & ad sacerdocii dignitatem superna gratia fauente te promouerem. Inclinato denique capite B. Magnus inquit, cur hanc obiectionem asseris pater? peccatorum meorum squaloribus & flagiciis fœtere me video: idcirco vita mea non est talis, vt amabilis paternitas tua me ad tantam dignitatem promouere queat. Ergo noli deprecationem meam abiicere sed DOMINI prouocatus mandatis incipe salubre iter, viamque veritatis desiderantibus aperi: postea mihi seruo Dei indigno quando paternitati tuæ placuerit sanctum benignitatis munus impende, ne refutare videar quæ à DOMINO disposita sunt super me seruum eius. Et cum hæc diceret viderunt ambo, id est Wichpertus & Theodorus, coronam splendidissimam adhærentem capiti eius in modum rotæ circa solem in nubibus fulgentem. Continuo surgens Episcopus amplexatus est eum & osculans oculos & os eius dixit. DEVS Omnipotens qui per potentiam maiestatis suæ in te tantam virtutem ostendere dignatus est, vt pro eius amore patriam tuam derelinqueres & præcepta eius conseruares, ipse te faciet locum ab eo tibi destinatum custodire & sublimare cooperante gratia Spiritus sancti. Et respondit THEODORVS, Amen. Adhæc iterum inquit Episcopus, bene vocatur iste locus Epthaticus, quia in medio constat inter monasterium B. Afræ & cellulam tuam. His dictis surrexit venerabilis Episcopus & profectus est ad castrum Campidonense, descenditque cum illo B. Magnus comitante simul cum eis Theodoro & venerunt ad castrum.

Con-

Conuocata autem multitudine populi in die sollemni dedicationis huius ecclesiæ vir venerabilis Episcopus prędicationis dulcedine auidorum corda refecit, sicque petitione eius B. Magnus postea quæ ipse dixerat tanta sapientiæ luce vestiuit corda populorum, vt cum summa gratulatione auditus & ineffabili veneratione ac cunctorum sit honore ornatus. Biduo itaque ibidem manentes cum gratiarum actione populoque benedictione tanti patris armato, & ab Episcopo osculo pacis tributo ad sua reuersi sunt venerabilis Episcopus & S. Abba, relinquentes Theodorum ad custodiendam ecclesiam Campidonensem.

CAPVT XII.

Itaque Magno morante in cœnobio suo quod sibi parauerat ad Fauces per viginti quinque annos magnas virtutes ibi operatus est Deus per eum, illuminans cœcos, præbens surdis auditum, Dæmonia à plurimis eiiciens, claudicantibus tribuens gressum. Sicque docuit populum & conuertit ad fidem Christi & ad credulitatem eius vt relinquerent idola vana & surda, & crederent in Dominum Iesum Christum, insuper etiam per orationem eius ostendit Deus venas ferri in montibus gyro positis ita. Post susceptam enim benedictionem sacerdotalem cum ipse circuiret montes & colles per diuersa loca explorans & intuens plurima loca apta ad manendum, quadam die ascendens in montem excelsum, qui vocatur Swiling muenit ibi plurimos vrsos commorantes in maxima ferocitate, sed facta oratione cœperunt ante eum tam mites incedere, veluti boues qui ante bubulcum pergũt ita irent ante eum. Vir ergo sanctus prostrauit se in figuram crucis ad terram & preces deuotas Domino effudit, vt populo in illo pago moranti aliquod adminiculum pręberet ad victualia acquirenda. Interea vrsus vnus appropinquans ad eum cum magna mitigatione cœpit cum pede monstrare abietem magnam, quasi significans quod sub ipsa arbore copia venatum ferri esset. Hoc vt homo Dei vidit, dixit ad feram, præcipio tibi in nomine Domini mei vt ad ipsam abietem eas, & quia securim non habemus neque fossorium vt possimus radices eius incidere neque effodere, tu in nomine Domini cum pedibus & dentibus tuis radices eius euelle rumpendo quatinus nobis Dominus demonstret suam voluntatem in adiutorio populi istius terræ. Ad eius ergo præceptum belua conuersa cœpit radices arboris rumpere & cum dentibus frangere. Illa vero cum radice funditus ab vrso effossa corruit. Vir denique benignissimus gratias Deo agens assumens panem de pera sua integrum famulanti porrexit, & ei ita præcepit: In nomine DOMINI mei IHESV CHRISTI panem istum manduca & sequere me, atque ad istum locum hominem, quem tibi monstrauero, absque vlla læsione adducere stude, defendens eum ab aliis feris si eum lædere voluerint, & hoc facto circumposito, montes & colles cum aliis feris habeto communes, ita vt nullum hic hominem lædatis, neque pecora eorum. Et his dictis reuersus est B. Magnus ad cellulam suam secutusq; est eum vrsus sicut canis qui sequitur dominum suum.

Ergo vt ad cellam appropinquauit, vocauit hominem suum, nomine Luitonem, & præcepit eum venire & afferre secum securim & fossorium atq; asciam, & commendauit eum vrso & ait, istum hominem sanum & incolumem perduc ad locum, quem Dominus ostendit nobis, & caue ne aliquam lęsionem ab aliis feris patiatur. Belua itaq; conuersa obediens iussioni eius cœpit pergere ante hominẽ, & aperire viã atq; monstrare semitam adduxitq; eũ ad locum incolumem, vbi arbor corruerat, nullam aliam feram permittens ad

eum

eum appropinquare donec vir effodiens saccum suum metallo impleuit & per eandem semitam vsque ad cellulam viri Dei reduxit. Hoc facto vrsus ad saltum reuersus est. Homo vero prostrauit se ad pedes B. Magni & dixit, vere Domine nunc cognosco & certus sum, quia Dominus omnino est tecũ, quoniam & bestiæ heremi obediunt tibi. Nam me vrsus ita prouidit & custodiuit, vt nec alias feras ad me accedere permitteret. Ille dixit ei, caue diligenter ne alicui hoc dicas, dum ego vixero, sed præpara aditum cæteris hominibus sicut ipse vrsus te duxit quatenus viam noscant illuc proficiscendi, & Domino annuente deinceps opem habeãt ad victualia cæteraque necessaria per ferrum acquirenda. Ab illo ergo die notæ factæ sunt incolis terræ illius in illo loco & gyro diuersæ venæ ferri per merita & orationes B. Confessoris Christi Magni.

CAPVT XIII.

CVmq; transissent viginti quinque anni & Dominus illum locum per merita tãti viri sublimare decreuisset, Wichperto Episcopo defuncto XIII. Kalendarum Maiarum Tozzo per electionem B. Magni ad Pontificatus honorem à Pipino glorioso Rege iam in vltimis suis diebus perductus est. Sed finitis XXVI. annis beatus Pater ægrotare cœpit atque in infirmitate febriũ languescere. Misit ergo ad Theodorum sodalem suum, qui tunc temporis in Campidonensi cellula morabatur, & accersiuit eum, vt accelerareт atq; eum visitaret, & sua visitatione fidelissimum refoueret amicum. Audiens hoc Theodorus commotione maxima de inualitudine tanti viri animoq; mœsto celeriter in illas partes profectus est, sumens secum prout poterat ea, quæ in infirmitate laboranti nouerat congruere. Veniens autem ad præfatam cellulam Inuenit beatum virum in maxima infirmitate detentum, & misit celeriter ad Tozzonem Episcopum intimans ei vt veniret & tantum patronum priusquã ab hac luce discederet visitaret. Cum audisset hoc præfatus Episcopus velociter in illas partes profectus est, & peruenit ad cœnobium beati Viri. Cumq; B. Magnus in infirmitate maxima laborasset, videns hoc Episcopus cœpit flere & dicere, cur sanctissime Pater me in his periculis quasi orphanum dimittis? Ad hæc B. Abba inquit; noli flere venerabilis Præsul, quia me in tot mundialium perturbationum procellis laborantem conspicis, quoniam credo in misericordia Dei quod anima mea in immortalitatis libertate sit gausura, tamen deprecor; vt orationibus tuis sanctis me peccatorem & animam meam non desinas adiuuare. Inter hæc verba B. Magnus per dies tredecim laborans expletis viginti sex annis orationis suæ in illo cœnobio ætatis vero suæ annis septuaginta tribus in die S. Dominici & in octaua Idus Septembris commendans se Deo & venerabili Pontifici in senectute bona circa horam nonam diei ipsius sanctam animam Domino reddidit de huius vitæ liberatus ergastulo. Flentibus Episcopo & Theodoro coram lectulo eius, exaudita est vox; veni Magne veni, accipe coronam quam tibi Dominus præparatam habet. Audita ergo hac voce dixit Episcopus ad Theodorum, cessemus flere frater, quia potius nos oportet gaudere de animæ eius immortalitate in hoc signo audito quam luctum facere: sed eamus ad Ecclesiam & pro tam carissimo amico salutares hostias Domino immolare studeamus. Finito itaq; fraternę commemorationis obsequio; inuenerunt ambo sarcofagum optimum lapideum à quodam Duce antiquis temporibus nomine Abuzaco constructum, qui & ipsum construxit & à suo nomine similiter Abuzacum vocauit: sed non fuit in ipso sarcofago quisquam positus neq; sepultus. Purgato ergo ipso sarcofago assumpserunt sanctum corpus & recondiderunt in loco, vbi ipse Pater sibi oratorium construxerat, & cooperuerunt humo ponentes eius vitam ad caput

eius scriptam virtutibusq; plenam sub auctoritate Theodori ita: Ego itaque Theodorus monachus S. Galli iussu Tozzonis Episcopi sicut à Theodegisilo monacho S. Columbani audiui & postea ipse oculis meis vidi & auribus audiui, seu postquam me reliquit in cellula Campidonensi plurima, sed non omnia in pittatio meo scribere curaui & ad caput eius posui recondito eo in sepulchro quatenus futuris temporibus quando Domino reuelante corpus eius sanctum inuentum fuerit, sicut Domino annuente illi, qui tunc pastores & rectores sanctæ ecclesiæ fuerint inuenerint iustum & dignum, ita ea, quæ corrigenda sunt corrigant, & quæ emendanda emêdent, nec non pro me seruo Christi intercedere non dedignentur, quatenus orationibus tanti patroni suffultus anima mea in requiem sempiternam procedat.

ERMENRICI ELEVVANGENSIS MONACHI SVPPLEMENTVM.

AENERABILIS vero Episcopus post obitum B. Pattoni Magni prout potuit ipsum cœnobium semper cum suis custodiuit secundum facultatem loci regens & gubernans atq; disponens ea, quæ ad ipsum monasterium iure pertinere debebant, custodiens sanctum corpus cum clericis & officiis diuinis atque luminaribus vsque ad obitum suum, qui permanens post discessum B. Magni in Pontificatu annos quinque & menses tres septimadecima Kalendarum Februarii vitam secularem finiuit, tradens ante obitum suum hereditatem suam ad sepulchrum B. Magni cum firmitate & astipulatione secundum legem Alamannorum, sepultusq; est à clero suo sub testimonio in eadem hæreditate.

CAPVT XIIII.

DEnique post obitum gloriosi Regis Pipini, filiis eius litigantibus erectus est Huotilo in ducatum Baioariorum & Cotefredus in regimine Alamannorum, sicque orta magna seditione inter Baioarios & Alamannos deuastantibus & deprædantibus seu spoliantibus omnia, quæ in marchis duorum regnorum consistebant, minime quiuit Theodorus fidelis monachus S. Galli custodire locum Campidonensem propter varias persecutiones, sed relinquens illum locum profectus est iterum ad monasterium B. Galli, inuenitq; B. Othmarum Abbatem ipsius monasterii iam senem & grandæuum prouectæque ætatis, sed Spiritu sancto plenum & virtutibus diuinis imbutum, narrauitq; ei omnia de B. Magno Confessore Christi, quæ acciderant & de loco Campidonensi seu de persecutione plurima quam passus est à paganis vel à malis Christianis. Hæc audiens B. Othmarus dolens & mœrens de tanta persecutione, seu & iam de sua quam iam à pessimis Comitibus Warino & Ruodhardo patiebatur, quendam de fratribus eius Perechtgozum monachum optimum, virum prudentem, cum quatuor monachis aliis illuc direxit, qui ipsum locum custodirêt donec Domino opitulante pace reddita iterum à Rege Karolo sublimaretur, permittens Theodorû morari in monasterio B. Galli vsq; ad obitum suum. Igitur Karolo Rege consolidato & confirmato in prouinciis Galliæ restaurans & reædificans ecclesias, quæ à malis inuasoribus desolatæ erant, totam Germaniam Dominus eius subiugauit imperio, interfectis Principibus Germaniam possidentibus. Cumque audisset de B. Othmaro multa iniuste acta, eumque per contumelias impiorum ad finem vsque perductum, nec non cœnobium Campidonense & ciuitatem Augustensem quippe & monasterium S. Magni & cellam S. Afræ pæne destructam & desolatam, compunctus

punctus corde iterum reædificare cœpit ipsas ecclesias & sublimare. Constituit autem Episcopum Sintpertum nomine in ipsa ciuitate, restituitque omnia quæ ab antecessore suo Pipino illuc tradita fuerant, insuper & addidit plurima, susceptoque Episcopatu Sintpertus profectus est ad Augustam Vindelicam, & per annos fere triginta texit ipsa monasteria construens basilicam S. Afræ & restaurans cœnobium S. Magni. Parrochiam vero ambarum partium Lichi fluminis per auctoritatem Domini Leonis tunc temporis Papæ & confirmationem Domini Karoli iam facti Imperatoris in vtroque regno simul Domino fauente coadunauit. Qualiter ergo corpus B. Magni repertum sit, & inter cæteras virtutes, quæ ante sepulchrum eius Dominus per merita sua reuelare dignatus est, & quam maximam partem reperto corpore suo manifestauit, non est silendum.

CAPVT XV.

DEfuncto autem Sintperto Episcopo, Lanto Episcopatum suscepit, sed cum non amplius, quam septem annos in Pontificatus honore ipsam sanctam ecclesiam regere videretur, minime quiuit aliquid ex his rebus sublimare, nisi tantum in Baioaria propter suam progeniem, quam ibi præsentem habebat, ea quæ potuit ad ipsam ecclesiam acquisiuit. Transactis autem post acceptum Episcopatum septem annis, successores eius, qui in ipsa sancta ecclesia constituti sunt; primus Nitkarius cœpit à fundamentis ecclesiam B. Magni construere: cæteri vero præsules eum subsequentes prout potuerunt similiter construxerunt, tamen non fuit aula basilicæ ad præfectionem operis perducta donec Domino annuente à gloriosissimo Rege Ludowico filio Ludowici clarissimi Imperatoris Lanto ipsam sanctam sedem eo tribuente adeptus est. Consecratus ergo beatus vir in pontificatus dignitate quinto anno Episcopatus sui ecclesiam perfecit & omni pulchritudine decorauit, sanctumque corpus infra mediam ecclesiam requiescere sinens sicuti prius positum fuerat, cum omni diligentia & honore donec cum Archiepiscopo suo & cum cæteris fratribus suis inueniret si eum auderet ab illo loco ad aliam transferre. Consilio autem inito cum Archiepiscopo suo sanctæ Magotinensis ecclesiæ nomine Otkario & cæteris Episcopis suis suffraganeis, inuenerunt dignum fore sanctum corpus ab illo loco in meliorem & sublimiorem si Deus vellet transponere. Sicque reuersus cum licentia piissimi Regis Ludowici ad propria, ad cœnobium B. Magni accelerans gratissimum omnibus qui aderant manifestauit se cum Episcopis suis repperisse consilium. Erat autem quidam frater in eodem monasterio ex pago Duria ortus, & quamuis pauperculus, tamen ex liberiori genere ortus. Cumque ibi moraretur, & assidue quasi cottidianum victum suis laboribus quæritaret, graui quodam dolore in latere percussus per spatia temporum longa infirmitate contabuit, ita vt ab humero videlicet vsque ad dexteram corporis partem in vno latere vlcera saniem emittentia parerent quam plurima. Qua infirmitate adeo aggrauatus est, vt vix sine aliorum adminiculo gressum mouere potuisset. Lanto vero Episcopus conuocatis plurimis Presbyteris ex parrochia sua indixit triduanum ieiunium Domini misericordiam implorans, vt transactis tribus diebus sanctum corpus reuelare dignaretur, cuiusque meriti esset ostenderet. Sequenti itaque tertia nocte dum corporale medicamentum illi ægro adhibitum nil prodesset & à semet ipso atque à cunctis eum conspicientibus iam iamque in desperationem lapsus esset, vidit in somnio sibimet assistere grauitatis senem placidoque vultu blandis sermo-

nibus infirmitatis suæ causas inquirentem. Cumq; æger se interroganti ex ordine infirmitatis suæ replicaret euentum, dixit ad eum senex: postula fili Episcopum præsentem, vt quãdo hodie corpus meum inuenerit illudq; à crypta in qua iacet abstulerit ipsam cryptam tibi osculari permittat, & dum osculatus fuerit sume cineres de ipso loco & misce cum aqua atque ex oleo sancto simul & ante altare nouum quod constructum est prout poteris te prosterne, nec non vlcera tua omnia perungere roga. Et si hoc feceris, Dominus te continuo pristinæ sanitati restituet. Euigilans ergo æger facto mane venit ad ecclesiam, & quod in somno audierat custodi ecclesiæ retulit, & cum illo basilicam ingressus ad pedes Episcopi prostratus sicut edoctus fuerat Episcopo narrauit. Pontifex ergo diutius cum Presbyteris orans inter angustias ac gemitus assumpto fossorio cœpit fodere & inuenit sarcofagum lapideum splendentem, in quo sanctum corpus iacebat more carbunculi optimi. Aperto itaque eo inuentum est corpus eius totum illæsum, & vita eius ad caput posita, sed membrana tantum fuerunt tabida, vt vix à quoquam legi potuissent. Corpus vero tantum quasi colore mutato iacebat candidum & congruo satis miraculo indicia sanctitatis eius primo claruerunt. Nam Episcopus eleuato corpore de sepulchro permisit custodi ecclesiæ, vt ægrum afferret quatenus ipsa secundum visionem sibi ostensam perficeret. Custos vero ecclesiæ ablato corpore, puero permisit eum locum osculari in quo sanctum corpus iacuit, sumensq; cineres de ipso sarcofago miscuit cum aqua & oleo sancto & perunxit puerum ægrum ea parte quam dolor possederat. Die vero altera sciscitatus est Episcopus à custode ecclesiæ quid de ægro puerulo actum esset. Custos itaque arrepto cursu ad mansiunculam eius cucurrit, vt videret quid de eo Dominus per promissionem S. Magni ostensum haberet. Mirum opus diuinæ operationis actum, rem cognitam fecit, quia sicut præterita die vlcera patebant quamplurima, ita alia die absque aliqua læsione sana sunt reperta ac si vix saltim cicatrix inueniri potuisset. Tunc demum Episcopus eum suscipiens ante sepulchrum B. Magni sanum incolomemque adduxit, sicque gratiarum actionibus Domino de tanto miraculo peractis ob memoriam redditæ sanitatis ipse puer Domino semetipso & S. Magno obtulit quatenus reliquum vitæ tempus in eiusdem sancti loci excubiis diebus vitæ suæ fideli deuotione transigeret.

CAPVT XVI.

His igitur ita transactis de corpore S. & B. Magni, assumpsit secum præfatus Episcopus Lanto pictatium pæne putridum, sed tamen diuina sanctiente prouidentia paginæ licet obscuræ, tamen ad legendum sunt conseruatæ, & accersiuit quendam monachum prudentem & industrium ex monasterio Elewanga nomine Ermenricum, tradiditq; ei ipsos quaterniones ad legendum & corrigendum atq; emendandum. Ille autem asserens se minime ita doctum esse vt tale innouaret atque prout dignum erat inserere valeret, necessitatis obedientiæ constrictus suscepit illud pictacium, & secundum virium suarum considerationem iussionem Pontificis contemnere nolens adimpleuit, quæ ibi inuenit scripta reuocans & corrigens omnia atque Domino annuente, seriem confusam capitulorum luminibus emendauit. Quanta vero & quam plurima signa ante sepulchrũ B. Magni post orationem eius corpusq; reconditum Dominus ibi reuelare dignatus est, si omnia scribi valerent, fastidium potius facerent nauseamque legentis menti, quam à studiosis propter copiam possent comprehendi memoria.

 Nunc

Nunc ergo ad laudem Domini nostri Iesu Christi, qui semper sanctos suos glorificat hæc pauca inserta sunt, quatenus lectoris animus deuotus existat potius ad legendum vel auditoris promptus ad audiendum, quam tædio aliquo aut nausea rugata fronte minime possit læta mente percurri. Itaque sufficiant ista de tanto patrono conscripta. Sed obsecremus eum, vt sicut sanitatem corporum animarumq; adorantibus eum multis suis meritis à Domino contulisse credimus, ita nostris mentibus diuinæ miserationis medelam implorare dignetur, vt peccatorum nostrorum remissionem consequi mereamur & vitam æternam adipisci, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat & gloriatur sine fine Deus per immortalia secula seculorum, Amen.

ADDITIO.

Celebratur autem sollemnitas S. Magni Confessoris Christi atq; Abbatis quarto Idus Septembris ad laudem & gloriam nominis Domini.

Explicit Vita Sanctissimi atque gloriosissimi Magni Confessoris Christi.

ANONYMI SCRIPTORIS HISTORIA DE VITA S. FINDANI CONFESSORIS.

VM Deus Omnipotens electos suos, quos ad vitam ante mundi constitutionem prædestinauit æternam, diuersis huius mundi curis occupatos ac varia studia sectantes ineffabili misericordia ad perfectioris vitæ instituta perducere soleat, modis quidem diuersis ex purissimo tamen clementiæ suæ fonte manantibus, nobis quoq; haud absurde visum est memorabilis viri, qui nostris imitabilia fecit exempla temporibus, prædicabilem verbis compendiosis conscribere mentionem; quatenus & nobis hæc sæpe legentibus & posteris aliquid ad profectum suum afferant vtilitatis. Vir igitur quidam nomine Findan genere Scottus, ciuis prouinciæ Laginensis; quibus occasionibus ad perfectionem vitæ peruenerit quibusque temptationibus ac laboribus sit frequenter attactus, hinc enarrare Deo fauente conabimur. Prædicti ergo viri sororem gentiles, qui Nordmanni vocantur, plurima Scortiæ insulæ, quæ & Hibernia dicitur, loca vastantes inter alias fœminas adduxere captiuam. Tunc Pater ipsius filio suo Findano præcepit, vt accepta pecunia sororem redimeret, & ad patrem reduceret. Qui sumptis secum comitibus pariter & interprete iussa patris implere desiderans, amoremque fraternum pio corde conseruans, in eodem mox itinere à paganis tentus atque in vincula coniectus, nec non & ad naues ipsorum, quæ proximo in litore stabāt, est sine mora perductus. Ipso vero die & nocte sequenti catenis ligatus sine cibo potuq; permansit. Mane vero Nordmannis consilium ineuntibus atque aliquibus, quibus mens sanior erat & (vt credimus) à Deo instigata humanitas, referentibus, quod illuc venientes pro aliis redimendis vi teneri non debuissent, inde ipse hoc modo liberatus est. Igitur piissimus Dominus famulum suum adhuc in laicali habitu constitutum, sciens inter omnia postea sibi deuotissime seruiturum, iam tunc liberare dignatus est de manibus hostium. Vice quoq; alia cum multitudo hostium eorundem eum in quandam domum fugientem insequeretur, & ipse post ostium latitaret, nemo ex illis ipsum reperire poterat, quamuis circa ipsum huc illucque discurrerent. Nec hoc silendum arbitramur, qua occasione peregrinationem susceperit, etiam laudabiliter adimplere conatus fuerit. In eadem Laginensium prouincia inter duos Principes grandis orta est seditio. Vnius ergo Principis miles fuit pater Findani prædicti, qui de contraria parte hominem occidit. Quod audiens Princeps contrariæ partis nimia succensus ira continuo domum patris Findani magno stipatus exercitu, omnia illius ipsumque ferro flammaque perditurus adiuit, venientesq; noctu domum armis cinxerunt ignemque ad tecta iacientes patrem ipsius Findani de ignibus foras progredientem iugulauere. Findanum vero in alia domo manentem cum similiter ignibus circumdedissent & se pro foribus viriliter defendentem, apprehendere nequiuerunt, sed ipse per medios ignes & hostes diuina videlicet eum grat'a protegente parum læsus elapsus est. Fratrem vero eius, qui in eadem domo fuerat, occiderunt. Inde igitur inter vtramque gentem magnæ concitatæ sunt inimicitiæ inexorabilesq; discordiæ: sed post haud longum

longum temporis interuallum interuentu quorundam fidelium pecunia non modica Findano suisq; data vtraque pars in pacem rediit. Eodem vero anno, hostes Findani timentes ne vindicta super eos veniret, & dolor paternus in corde Findani reuiuisceret, pariterque eum exstirpare volentes hoc modo dolus in corde meditati sunt. Inito consilio Findano præparauere conuiuia in locis mari contiguis, ad quæ Findano inuitato Nordmanni venientes & de medio conuiuarum ipsum rapientes, sicuti cum inimicis eius consiliati sunt, artissimis vinculis conligauere & secum pariter abduxere. Iuxta morem ergo suum Dominus eius Nordmannus, quia nec dum ad patriam suam redire cupiebat, alii illum vendidit, & mox ille tertio, atq; ipse quarto, qui sociis collectis partiam reuisere desiderans hunc secum cum aliis in captiuitatem duxit. Cum ergo media æquoris spatia nauigando transissent, ecce occurrerat quædam classis eiusdem gentis, & vnus de his in nauem, qua Findanus erat, ascendens interrogauit insulæ qualitatem & qualiter ibi erga illos accidisset. In ipsa autem naui erat quidam, cuius fratrem ille qui hoc inquisiuit occiderat; & continuo ab eo cognitus ac simul interemptus est. Quod ipsius socii videntes pugnæ se præparauerunt, & duæ naues acri certamine diu dimicauerunt. His ita litigantibus Findanus in vinculis constitutus Domino suo ac sociis sese exigens auxilium ferre volebat. Interuenientibus autem cæterarum populis nauium & bellantes ab inuicem sequestrantibus eo modo nauis, qua Findanus inerat, absq; læsione recessit. Dominus ergo eius recordatus deuotionis, qua sibi etiam vinculatus subsidium ferre volebat, ac fidem talem remunerari cupiens, mox eum vinculis absoluit, & bene sibi cum eo futurum esse pollicitus est. His ita gestis ad quasdam venere insulas iuxta Pictorum gentem, quas Orcades vocant. Illis igitur de classi in terram descendentibus, & corpora reficientibus, atque per insulas huc illucq; discurrentibus, pariter & ventum prosperum expectantibus; Findanus & ipse licentia percepta loca insulana cœpit disquirere, ac de salute sua atq; fuga anxia mente cogitare. Ignotis igitur in locis saxum ingens reperiens sub illo se statim occultare curauit. Quam rupem æstus maris increscens subire solebat. Quid igitur ageret, quo se verteret ignorabat. Hinc eum pontus vrgebat, illinc hostium timor circa eum discurrentium & super Saxum, quo latebat, ambulantium & vndiq; illum ex nomine suo vocantium vehementer angebat. Malens itaque rabiem ponti sufferre quam in manus hominum vniuersam beluarum ferocitatem exsuperantium incidere, spretis vndarum molibus die illo nocteque sequenti in ipso loco ieiunus permansit. Crastina autem hostibus in alia ipsius insulæ parte manentibus recedenteque maris æstu, qui fores speluncæ contingens interdum quoque flatu ventorum actus fluctus ire compellebat in antrum; Findanus exsurgens manibusque per loca dumosa metu paganorum repens extum diligentissime omnia perlustrans inuenire cupiebat. Putabat autem terram esse contiguam ab hominibus habitatam. Finem vero insulæ cernens deprehendit vna parte magno mari cinctam, alia sinu haud modico circumdatam. Itaque cuncta corporis firmitate destitutus nimiaque valitudine, quam ex vinculis fameque contraxerat, ob fessus aquis se credere non audebat. Per tres itaque dies continuos insulam peragrans exitumque quæritans duplicato labore herbis tantummodo & aqua sustentatus ibi mansit: tertia tamen luce cum monstra marina immensaque delphinum corpora prope litus ludere volutarique cōspiceret, diuina præuentus clementia hæc secum tacita mente pertractās, has imò cum lacrimis fudit de pectore preces; Deus qui & hæc bruta animalia & me hominem creasti, quique illis mare peruium & me terris tuta figere donasti vestigia, solita mihi pietate in præsenti tribulatione succurre:

curre:

curre: tibi Domine ab hac hora corpus & animam meam deuoueo seruituram & numquam ad mundanas animum retorquebo illecebras: te propter limina Apostolorum petam & peregrinationem suscipiens ad patriam nequaquam sum reuersurus: totis viribus tibi deinceps famulabo; te que sequens lumina retrorsum flectere nolo. Hac igitur constantia fidei armatus omnibus vt erat vestibus indutus immisit se in aquas. Mira dicturus sum: ita continuo diuina pietas vestes eius rigidas fecit, vt his sustentatus mergi nequiuerit, & quasi ipsarum natatione vt sibi videbatur per tumidos fluctus inlæsus veheretur ad terras. Ascendens igitur altissima montium cacumina sicubi villas vel tecta fumantia cernere posset exiguo herbarum victu binos iterum duxerat dies. Cum ergo tertia terris inluxisset aurora, ecce homines eminus vidit ambulantes. Quos cum vidisset alacritate mentis exultans licet ignotos adire non dubitauit. Tunc illi susceptum eum ad vicinæ ciuitatis duxerunt Episcopum, qui & ipse in Hibernia insula litteralibus erat studiis inbutus, & eiusdem linguæ notitia satis eruditus: eum quo per biennium moratus multis humanitatis atque largitatis eius beneficiis est vsus. Ipse autem Findanus promissionis suæ recordatus collectis sociis acceptaq; licentia sui Episcopi Galliarum partes parauit adire. Hinc Martini sedem petens, postea Franciam, Alamanniam, Langobardiamq; peragrans, proprio demum pedum labore Romam peruenit. Inde reuersus quendam nobilem virum in Alamannia adiuit, cum quo in clericatu IIII. annis permansit, per singulos abstinentiæ virtute proficiens & noua exempla semper ostendens. Tunc senior eius in proprio monasterio, quod Rinaugia vocatur, eum monachizari fecit anno Dominicæ incarnationis DCCC. ætatis vero suæ LI. vbi per quinquennium singulos virtutum gradus ascendens tandem maiore profectus amore succensus in artissimo loco se reclusit & inaudita corpus abstinentia perdomuit.

CAPVT II.

Findanus cum recludi voluisset, & instantibus precibus pro hoc Domini voluntatem scire laboraret, vox huiuscemodi ad eum delapsa est; * *Isket duit o Dia anathefet in dabdane*, licet tibi à Deo post alios remeare.

*al. cluit. * Id est, licet si bi à Deo ire in abbatiam.*

CAPVT III.

CVm permissu Abbatis sui quartam partem panis in cottidianum victum sibi, vt cæteris fratribus deputari vno anno, & in altero maiorem iam adgrediens parcitatem dimidiam, & in tertio tertiam quarta sibi solum modo parte reseruata libens pauperibus erogauit.

CAPVT IIII.

PRo lectisterniis lapides velatos adhuc inter fratres pausans corpori occulte subposuit atq; paulolum requieuit, donec cunctis quiescentibus secreto se in orationem dedisset. Accidit vt quadam nocte consuetudinariis incumbens orationibus Dæmonem in similitudine hominis cuiusdam miræ magnitudinis ore aperto, linguaq; emissa, manibus expansis, oculis minacibus videret, & cum impetum in eum facere vellet facto signo crucis euanuit: ipse tamen interritus matutinalia coram altari in modum crucis stans expectauit officia.

CAPVT

Capvt V.

Reclusus iam cum tanta fames eum vrgeret, vt panem totum & plus manducare vellet in natale S. Patricii, quæ tunc forte aduenerat, Deum sedulo rogauit, vt huiuscemodi ingluuiem ipsius interuentu à se auferret. Qui mox post orationem & lacrimas, quas incomparabiliter etiam in leuibus rebus fundere solebat, tale oraculum aure percipit propria lingua prolatum;* *Ataich Crist ocus Patric Artmache, farna feiltàm nakisel teilebruchur tart dom teilco, il farkysel.* & ex hoc edacitatis vitium minime sensit.

* Id est, Adiuua Christiane & Patricii Artmachane.

Capvt VI.

ITem foris positus priori anno, quo claustrũ erat ingressurus, omnibus noctibus stans in ecclesia in oratione pernoctauit. Igitur priori nocte antequã S. Blasii reliquiæ illuc de Roma venissent, more solito in basilica orans vidit subito corporalibus oculis columbam super altare consedisse, sensimq; inde in cryptam volantem disparuisse. Crastina ergo super ipsum altare easdem posuere reliquias, super quod Dei famulo ante apparuit hæc auis astitisse.

Capvt VII.

FOris positus procedenti quoque tempore cum similiter noctu intra basilicam solus existeret, vt prædicti Martyris suffragia his verbis imploraret, dicens, S. Blasi qui peregrinus his locis, sicut & ego, esse cognosceris, pro meis ad Deum intercede peccatis. Cum hæc ingeminans lacrimas more suo vberrime fudisset, stans ante altare, quo sanctæ positæ fuerant reliquiæ, non inclinatus, sed erectus, sed tamen, vt referre solebat, obtutibus paulisper obtenebratis vocem audiuit huiusmodi; *Sedes tua in cælo iam dimissis peccatis parata est.*

Capvt VIII.

ITerum in artissimo loco constitutus, de quo cum oportunũ fuerit plenitet expedire conabimur, cum mane diei futuri reliquiæ sæpe memorati Martyris ab eodem loco in vicinum saltum deportandæ fuissent, præfatus Dei famulus magno exarsit desiderio, vt ipsius Martyris reliquias propriis efferre humeris mereretur, cum iam dudum in eodem loco positus voto se constrinxisset inde numquam se exiturum. Vt igitur Dominus desiderium pauperis (vt ait per Prophetam) exaudiens adimpleret ac famuli deuotissimi vota rata esse concederet, eadem nocte visus est sibi pontem Rheni fluminis, per quem de ipso monasterio exitur, cum copiosa multitudine transisse, columbam quoque humeris suis insedisse & eam se, vt cupiebat, humeris deportasse, inde alios petere, iterumque sibi volantem adesse. Cæterum ostentionem loci ipsius in Fauariensi monasterio adhuc degenti & de hac perfectione iam meditanti nobis ipse referens, licet impulsus ac pene coactus, hoc etiam intimauit, eadem videlicet loca aquis esse circumdata & frequenti circuitu plures efficientia insulas.

Capvt VIIII.

IN natali S. Columbæ iterum temptatione afflictus & in dubitatione positus si paruam annonam, quæ ad victum cottidianum, sicut aliis monachis, ipsi quoq; dabatur, pauperibus erogare debuisset. Reputabat enim secum ne si cibus de aliorum labore sibi oblatos pauperibus erogasset, hinc Deum offenderet. De hac igitur re Domini voluntatem per intercessionem S. Columbæ precibus & lacrimis requirebat. Cui tale cõtinuo responsum voce suauissima* diuinitus directi; *Cucen do chach tukenndet faden, maith det faden maith do chach.*

* [illegible]

Capvt

CAPVT X.

PRimis quoq; diebus, quo pœnalem locum, quem in hoc mundo pro Dei amore delegerat, intrare illum contigit, gulæ nimium vicio temptatus est. Nam vsq; ad horam, qua cæteri reficiebantur, expectare nequaquam poterat, sed etiam donec euangelium legeretur à cibo abstinere nequiuerat, qua suggestione vehementer affectus & vltra quam credi potest erubescens ad solita confugit auxilia. In festiuitate quippe S. Aidani Episcopi audiuit, cum illius imploraret adminicula, huiuscemodi vocem; *Ammune ilao ocus in naidchi ni longe colonge ce lederemnt noferfas fruuthin*, qua voce statim temptatio ipsa sedata est.

CAPVT XI.

INclusus vero tantam multitudinem spirituum immundorum noctu cōspexit, vt terram simul & arbores, quas Rhenus hinc inde cingit, implere videntur: cumq; diu horrisonas darent voces, sancti viri precibus disparuerant & vlterius illi nusquam comparuerunt.

CAPVT XII.

IN festiuitate quippe S. Brigitæ Virginis non modicam pauperum turbam, vt sibi moris erat, collegit: carnem totam, quam habuit iuxta numerum adgregatorum, particulatim incidi præcepit. Hoc autem facto, ecce tanti pauperes vt aderant inprouise venerunt. Vir vero beatus in aduentu eorum Deo gratias agens particulas, quas ad numerum prius commeātium parare iussit, in Dei largitate confisus, qui quinq; panes inter V. milia virorum multiplicauit, distribui fecit. Sed licet numerus geminaretur egenorum, & nihil de carnibus vel ab illo vel à quoquam adderetur, vnicuiq; tamē sua particula ex eadem caruncula inueniebatur.

CAPVT XIII.

FIndanus igitur patronus noster artissimo loco inclusus, qui situs est ad septemtrionalem partem basilicæ S. Mariæ Genitricis Dei & Domini nostri Iesu Christi, XXII. annos incomparabiliter corpus perdomuit. Nam post primum supradictorum annum cilicio indutus erat, calore ignis numquam refectus, non pausans in lectulo, balnei lenitatem deuitans, ieiuniis vigiliis orationibusque indesinenter insistebat, pane vero post primum annum ingressionis eius & post XVI. ab omnibus, quæ mandi possunt, extra pisciculis & his paucissimis, se Domino confortante abstinuit, aliæque præfati sanctissimi viri virtutes, quæ multis sciendo veraciter testibus sunt prænotatæ in alio miraculorum volumine, ex parte videntur fore cum cautela exaratæ.

Cætera desunt.

HEPI-

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI
DE VITA S. VVIBORADÆ VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI
Liber I.
Prologus.

SOLET plerumq; modernis Scriptoribus à Patribus vicio deputari traditiones antiquorum scriptis vel factis ab eis mutari, ea videlicet obiectione, quod quasi illorum virtutibus calcatis suis nihil probabilius velint æstimari. Sed eorum reuerendam caniciem ab huiusmodi suspicione oportet alienam conspici quicquam ab eis reprehendi, nō quia crasse compositum inlepideq; puretur, sed quia nuper, vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt; vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ imberbes didicere, senes perdenda fateri. Non equidem insector delendaque carmina leui esse reor. Cum enim legerim aliquem priorum Deum orasse, quo dignaretur alicuius Spiritum suscitare, qui virginem suam Wiboradam tot virtutibus decoram venustiori stilo faceret saporam, quid dicam posteros optasse, cum aliqui eorum si temporalis vitæ dilatio illorum votis responderet hoc opus voluissent adtemptare? Tamen nunquam in animum duxi quid tale aggredi, tum considerans rusticitatem meæ ingenii, tum ne purarer meo studio mihi ad fauorem patrum negligentiam velle denotare. Hæc denotatio duobus modis euenire solet, cum vel quilibet arrogās iniussus præsumit suscitare dormientem Homerum, vel cum Tucca & Varo quis obediens præuento morte Virgilio tantum superflua studet præcidere. Ad illud prouocat arrogātia, ad istud cogit obedientia. Obedientia, vt nostis karissimi, nobis est necessaria, si perfectæ libertatis cupimus adipisci compēdia. Hæc enim quamuis omni humanæ creaturæ, vt Apostolus hortatur, sit exhibenda propter Deū, specialius tamē ad illos respicit sub quorū regimine in cœnobiis degentes districto iudici rationē de nostris excessibus reddituros pro certo scimus, illorumq; excusationem nostrā fore damnationē. Ad quod regimen, tu venerabilis pater Vdalrice, anno millesimo septuagesimo secūdo incarnationis Domini eius mira dispensatione vocatus, cum bonæ memoriæ Abbatis tui Nortperti tunc triginta & octo annis super ouile S. Galli vigilantis non solum amabili præceptione, verū etiam communi fratrum electionē successor effectus prout cōplacuit tuæ paternitati onus iniunxisti, quod prius exhorrui imponere meæ paruitati, nempe vt vitam memoratæ Virginis interdum propter diuersorum simplicitatem Scriptorum superfluitate verborum quasi quibusdā foliis exuberantē falce strictioris eloquii præciderē studerem. At ego quamquam in hac obedientia me scirem onus importabile debilibus aptare humeris, tamen non exacui linguam verbis cōtradictionis, eligens mihi satius esse sub præceptorum tuorum fasce deficere, quam eis repugnando titulū inobedientiæ incurrere. Exemplū etiam cum Grammatico proponere placuit, ne pigeat alios etiam à me vel ignorantia forte prætermissa vel vitiose dicta. Nihil enim ex omni parte perfectum in humanis credo esse inuentionibus posse sua quoq; industria vel addere vel mutare. Sed antequā mihi alligatum onus adaptandum moueā, operæ precium esse duco breuiter in medium proferre, per quos præclara gesta huius Virginis posteris primitus innotuerunt,

tuerunt, vt cum aperietur me non huius relationis esse nouum auctorem, sed potius auctorum sequacem, nullus vicium falsitatis adnotet meæ paginæ. Tempore igitur, quo venerabilis Gralo congregationem S. Galli rexit, fuit in ea quidam frater nomine Ekkehardus, vir totus ex sapientia virtutibusq; factus. Is cum quodam tempore hydrope ad extrema pene ductus esset, vouit B. Wiboradæ omnia quæ de eius sanctitate posset comperire litteris se traditurum, si ei ad præsens dignaretur à Deo aliquod impetrare remediũ. O archiator in virga & in baculo! O propagator tuorum sanctitatis electorum! illicò venit ei in animum, vt sibi postularet afferri martyris cilicium, illudq; super aqualenta extenderet membra. Quod cum factum fuisset, confestim sensit se aliquid melius habere, ac dein non multis diebus exactis ad plenũ conualuit. Tunc memor sponsionis suæ conuenit Kebem, quæ B. Virgini ab ipsis cunabulis vsq; ad mortis articulum obsecundauit, indicans ei quali voto se obligauit, quodq; sequenti die ad eam venturus foret, vt de hoc themate plenius ab ea informaretur. Quæ vehementer in verbis eius admirans non minus etiam cœpit anxiari, quia ea de quibus interroganda erat iam dudum letheus obsorbuerat morbus. Ad vltimum suasu cuiusdam sacerdotis ad tumbam Dominæ suæ oratura prosternitur, vt qui incensam à Chaldæis legem per Esdram voluit reparare, ipse etiam Martyris suæ merita, quantum ad hominum memoriam abolita, per eam dignaretur declarare. Postquam huiuscemodi exaggerauit preces, surrexit atq; basilicam non minori anxietate egreditur quam etiam ingressa est. Erat enim ignara quam in proximo esset eius consolatio. Nocte vero insequenti cum se sopori dedisset, visum est ei locum orationis repetere atq; B. Virginem pictatium aureis conscriptum litteris sibi ostendere, hac voce subiuncta; *Vtere cupitis.* Mox expergefacta omni fragilitate obliuionis propulsa ita perfecte cœpit memoriæ viribus vti, vt luce reuersa non solum nihil sollicita esset, quid supradicto fratri responderet, verum etiam vltronea fieret inuitatrix, eiq; desideratum thema à primordio vsq; ad acceptum cum palma martyrii brauium promulgaret. Quod ille imis reponens sensibus cum feruenti opera, recte proclamauit cum Psalmista; *In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudation. tibi, quoniam eripuisti me de morte.* Sed cum hæc vota ex parte redderet, heu dira morte præuentus multos sui propositi habuit heredes; qui quoniam diuersi diuersa sapiunt, interdum minus necessaria necessariis miscuerunt. Horum ego insistens vestigiis studui ea quæ mihi digna memoria videbantur ad huius Virginis sanctitatem comprobandam strictim colligere; non illis ad opprobrium, sed quod verius est præcipue tibi ad obediendum, vt prædictum est, Pater reuerentissime.

CAPVT I.

Quali parentela VViborada originem duxerit, & qualis eius conuersatio in annis infantiæ fuerit.

In Argonia lib. 2. cap. 9. BEATA Dei Virgo Wiborada ex Alamannorum prosapia oriunda à parentibus secundum seculi dignitatem nõ infimis, secundum Christianam autem libertatẽ nobilissimis, originem duxit. Itaq; Deo ab ipsis cunabulis deuota existens, ac virtutum incrementis transcendens tempus ætatis, nobilitatem suam religiosa conuersatione ornabat. Nam vniuersas iuuenilis petulantiæ illecebras à tenero vngue execrans, vt legitur de Raguelis filia; nunquam miscuit se cum ludentibus, neque cum his qui in leuitate ambulabant. Spiritus enim sanctus, qui eandem puellam iusti viri thalamo sociandam in vmbra legis immaculatam conseruauit, ipse etiam Wiboradam per lauacrum regenerationis in adoptionem filiorum

filiorum Dei receptam dignatus est inuiolatam custodire, vt sancta & corpore & spiritu thalamum cœlestis sponsi mereretur introire.

CAPVT II.

Quam laudabile sit nomen illius.

FIDES, diuinam prouidentiam non solum facta sed etiam voluntates hominum prouidere siue præparare, credulos nos efficit, huic B. Virgini ita laudabile nomen non sine eius prouidentia esse impositum, cuius nomen à solis ortu vsque ad occasum laudabile est. Nam Theuronica locutione prolatum *mulierum consilium* sonat. Quotienscunque enim ita spiritualia nomina electorum Dei legimus, aperte per ipsa vocabula datur intelligi, quod Angelus magni consilii in cordibus vtriusque sexus dignabitur spiritum consilii diffundere, vt cum ab illis nobis errantibus spiritualiter consulatur, ipse in eorum consiliis glorietur *Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum*, proclamat Psalmista. Laudabile, inquam, est nomen B. Wiboradæ, quia cum Martha actiuam vitam agendo, & cum Maria speculatiuam, omnibus pie viuentibus viris ac mulieribus consilium vtriusque dilectionis perfectionem exequendi in se exhibuit.

CAPVT III.

Quomodo quadam soror illius noluit ad chorum exire cum coæqualibus, eo quod audisset Angelicos concentus.

CONGRVVM ergo videtur lectioni inserere, quod huic B. Virgini soror erat summa innocentia vitam ducens. Quam cum quadam die eius coæuulę secum ad chorum exire hortarentur, illa cuiusdam sapientis edocta prouerbiis *extrema gaudii luctus occupat*, & iterum: *Fili mi, si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis*, post alta suspiria sic erupit in vocem; Quæ delectatio huius seculi potest mihi dulcis esse, quæ audio Angelicos choros dulcisonæ modulationis frequentare harmoniam: illuc ire desidero, his choris intermisceri delector. Vix sermonem compleuit, & genas vbertim lacrimis perfudit. Post paucos vero dies carne soluta est: quia Deus propter hoc properauit educere eam de medio iniquitatū, quia placita ei erat anima illius. De cuius ergo natalitio gaudentes, certi quod dominus virtutum non priuauit eam bonis, quia ambulabat in innocentia, stilum ad opus inceptum acuemus.

CAPVT IIII.

Qualis eius conuersatio fuit, quando ad intelligibilem ætatem peruenit.

Igitur Wiborada, vt præfati sumus, omnimodis petulantiam execrans in tantum studuit diuinum præceptum implere, vt pene cottidie omnibus postpositis nudipes ad ecclesiam, quæ longe à domo paterna distabat, gradiens, *primum quæreret regnū Dei & iustitiam eius*, & postea operibus manuum suarum se irretiret. Panem enim ociosa nō comedit, sed labores manuum suarum manducauit. Vnde beata est & bene ei erit. Popularem enim frequentiam non solum extraneorum sed etiam notorum prout licuit fugiens secreta semper amabat, quatinus & ociosa verba facilius posset vitare, & sanctis meditationibus aciem mentis liberius infigere. Parentes nemo reuerentius coluit, nemo erga suos diuinæ legis præcepta deuotius impleuit, nemo inopia morbisque confectos amabilius tractauit, quia ipsa eis alimenta præbens ministrauit, fomenta parauit, balnea contulit, lectisternia disposuit, & ipsa eos reclinauit.

nauit, & competenti tempore leuauit. Parsimoniam vero in tantum amabat, vt plerumque in secunda, quam sæpe in tertia die, nisi ad vesperum non ieiunium solueret. Nostræ autem non est facundiæ scriptis percurrere eius sanctam cõuersationem, & quomodo corpus suum castigauit vt sancti Spiritus dignum fieri habitaculum mereretur. Ideo pauca de multis, parua de magnis scribentes eos qui altius sapiunt admonemus, vt in paucis plurima, in paruis maiora pensantes glorificent mirabilem Deum in sanctis suis.

CAPVT V.

Quomodo quodam festo die cum parentibus ad ecclesiam processura noluit priuatam vestem mutare nisi ab illis coacta, & quod grauiter caput dolore cœpit in via, quodq; illa dies maxime fuit inceptiua non amare transitoria.

QVadam itaque celebri festiuitate cum parentes eius ad ecclesiam processuri decentius solito ornarentur, illa sciens Deum magis delectari in puritate cordis quam in vestium nitore, noluit priuati consuetudinem vestitus mutare. Sed parentes eius more secularium occasionem improperii fugientes (nam sicut in patre filia, ita & in filia patet honoratur) iusserunt eam desistere cœptis. Quorum iussioni illa honorem deferens decoris amicta vestimentis capitalibusque compta redimiculis iter cum eis aggressa est. Pergentibus autem illis virgo caput grauiter dolore cœpit, quia dominus qui eam dilexit corripuit, vt ista correptio quasi præmonitio esset obseruandæ humilitatis, ne vicium elationis propter exteriorem vestis candorem allapsum interius obfuscaret cordis splendorem. Contra quam allapsionem etiam pastorem ecclesiæ sibi traditas oues cautificare æstimo, vbi dicit: *Non in veste preciosa.* Confestim vero sentiens per spiritum se diuina visitatione commonitam, equi cui insedebat dorso descendendo releuans teristrum cum omni vittatoria compositione detrahens, nunquam deinceps huiusmodi ornamentis vsa est. Cumque comites vt equum reascenderet hortarentur, penitus non consensit, sed pedestri itinere vsque ad ecclesiam peruenit. Illa dies in tantum inceptiua fuit rebus trãsitoriis renunciandi, vt etiam matrimonii contractatione in animo spreta fratri suo Hittoni apud cœnobium S. Galli in scholis agenti magis quam procis aduentantibus se commendare studeret, ea quibus indigebat per fideles internuncios mittendo.

CAPVT VI.

Quod frater eius Hitto eam Psalmos docturus cum eum taederet inceptus per visionem est correptus.

MEmoratus itaque clericus ad Presbyteri gradum promotus studuit sine crimine viuere atque vnius vxoris vir esse, id est, ecclesiæ, cumque septies in die laudem Deo dicturus frequentaret Psalmodiam, ardentius B. Virgo cœpit ei insistere communicans ei omnibus bonis, vt etiam se cathekizaret verbo. Cuius desiderio se satis facturum spondens in ipsa inchoatione feruebat in erudiendo, sed studium eius paulatim tepescens ad vltimum refrigerauit. Cũ ecce quadam nocte per visionem correptus in abstinentiam cibi præcipitur esse, donec sororem suam Psalmum quinquagesimũ edoceret. Nã anteriores ab illo edocta, iste solus de quinquaginta superierat. Quid plura? De nocte surrexit, sororẽ accersiuit, visum aperit, seque paratũ ad erudiendũ innotuit.

Factus-

Factusque est tunc discendi hortator qui prius fuerat docēdi negator. Quinquaginta igitur Psalmis ita carptim à fratre perceptis reliquos sancti Spiritus magisterio didicit.

CAPVT VII.

Quomodo in Dominica incipientis quadragesimæ adiuta est fratrem suum in missarum celebratione.

IN Dominica die ordientis quadragesimæ cum prædictus sacerdos missarum solemnia celebraturus conquestus esset sibi deesse adiutorem, consolans eum B. Virgo dixit; confide de adiutorio altissimi, & ipse te adiuuans tecum commorabitur. Virginis igitur credens promissioni processit, & spirituale officium inchoauit, cum quo statim ita auctoraliter ipsa psallere cœpit, vt in scientia eorum, quæ inibi cantabantur, nequaquam inferior esse videretur sacerdote. Tua sunt hæc miracula, Domine pater cœli & terræ, qui abscondisti thesaurum sapientiæ à prudentibus huius seculi, & reuelasti eum paruulis. Tibi enim mortua viuunt, insensibilia sapiunt, cœca contemplantur, surda audiunt, muta diserta sunt ad laudem & gloriam nominis tui. Sacerdos autem, & vniuersa circumstans concio, ista audientes post non modicam admirationem glorificabant Deum eius possibilitati hæc asscribentes.

CAPVT VIII.

Quomodo hortata est eundem fratrem suum vt relictis omnibus monachicum susciperet habitum, illoque præbente consensum Presbyter ecclesiæ B. Magni efficitur ad vltimum.

IDem sacerdos iam inde à iuuentute cum illo Euangelico iuuene mandata vitæ custodiens illud solummodo, quod perfectionis esse veritas docuit, adhuc etiam cum eo tristis audiuit. B. vero Wiborada, quæ iam transitoriis in mente renunciando fluctibus huius seculi se emerserat, cupiens etiam fratrem suum ad portum perhennis tranquillitatis peruenire, huiuscemodi verbis eum alloquitur: Quamdiu, frater kariſsime, ista temporalia amando in fluminibus Babylonis iactamur? Humiliati enim sumus in hac valle lacrimarum propter præsumptionem primi parentis, & necesse est, si per elationem amissam patriam consequi desideramus, per humilitatem promereri. Idcirco te moneo, frater mi, vt neque sub fluminibus, neque in fluminibus, sed super flumina huius Babylonis sedentes cottidie cum lacrimis præstolemur finem nostrum, vt dolore cordis nostri ad Deum ascendente eius gratia mereamur adiuuari, vt per gradus humilitatis de virtute in virtutem conscendentes pedes nostri stabiliantur in atriis Ierusalem. Scimus enim, quod terrestris domus nostra huius habitationis dissoluitur. Idcirco nunc agendum est vt post huius dissolutionem ædificationem habeamus à Deo, domum non manufactam æternam in cœlis. Te enim sacras scripturas scientem non opus est à me insulsa edoceri, quomodo oporteat sapere ad sobrietatem, & vigilare ad aduentum reuertentis à nuptiis, tamen vnum moneo: tempus enim prope est. Tali allocutione sororis mutatum est cor fratris, atque relictis omnibus nudus de naufragio huius mundi fugiens remis virtutum studuit arripere portum salutis. Itaque in monasterio S. Galli ad suaue iugum regularis vitæ se humilians, cum vniuersis eius conuersatio placuisset, fratribus id in commune consiliantibus, ec-

clesiæ B. Magnià patre monasterii præficitur. Qua etiam vsque post fortis martyrium probabiliter gubernata, diuina vocatione migrauit in regionem viuorum.

CAPVT VIIII.

Quale propositum elegit sibimetipsi post fratris conuersionem & quomodo Diabolus eam terruit ad basilicam nocte gradientem.

VEnerabilis igitur Virgo post conuersionem fratris nil credens actum, si non & illa augeret propositum, vocatis duabus de domesticis suis, quæ sibi fidę præ cæteris videbantur, denudauit eis voluntatem suam, quod neq; ita deliciosis vti prius vltra vellent refici alimentis, neque in plumis pensilibus quiescere, & tamen hæc omnia non minus sumptuose parari quam si & ipsa eis vellet vti. Quæ voluntarie obsequentes præceptis dominæ, olera siue legumina vna cum carne mensæ superponunt. Illa vero interdum carnem ori admouens, os & populum putantem eam carnibus vti fefellit; nempe clanculo reiecit, vt per carnis abstinentiam spiritum redderet fortiorem, & post paulolum quasi præ saturitate fastidiens pauperibus vel astantibus erogauit. Similiter & eius lectus ornate parabatur ad præsens, sed post minus secretorum abscessionem iussit sibi cilicium substerni, silice capiti supposito, & ita paulolum pausans cum quies gratissima esset mortalibus surrexit, & clam basilicam intrans dominum pro delictis suis humiliter geniculans deprecata est. Sæpe virtutum insectator Diabolus eam ad basilicam gradientem conatus est deterrere, modo ante valuas ecclesiæ veluti scropha grunniens, (scilicet recolens antiquam permissionem in gregem porcorum) interdum in oratione iacenti in figura ranæ ante oculos eius repens: Sed illa fidei clypeo præmunita & gladio spiritus, quod est verbum Dei, armata omnem virtutem inimici effugauit.

CAPVT X.

Quomodo seruientem cuiusdam matronæ Dæmoniosum suis precibus reddidit sensatum.

CVm hæc cottidie indefesse agerentur, & fama eius conuersationis passim diuulgaretur, quædam prædiues matrona illius sanctitate rescita quendam de suis seruientibus malignis spiritibus obsessum ad eam transmiserat, quatinus eius meritis opitulantibus sanitati restitueretur. Illa vero per inuocationem nominis Iesu Christi exclusis dæmonibus fecit eum repatriare incolomem. Mattrona autem pro eius sospitate glorificans Deum post aliquos dies remisit illum B. Virgini, supplice obsecrans vt quem diuino auxilio tot iniquis dominis surripuerat eiusdem deinceps sola dignaretur dominari, cuius petitioni quamuis inuite assensum præbens aliquandiu retentum in seruitio donauit eum libertate.

CAPVT

CAPVT XI.

Quomodo Diabolus ei infamiam adulterii per quandam ipsius ancillam impingebat, & qualiter diuina clementia coram Salomone Episcopo copiosaque multitudine eius innocentiam per iudicium comprobabat.

INiquus autem vendicator imaginis Dei fremens se ex alieno mancipio à B. Wiborada expulsum zelo vltionis in ipsam armatur. Itaq; cũ iã cognouisset per diuersos terrores à se illatos frequentiã orationum eius non rarescere, nisus est eandẽ frequẽtiam orationũ eius macula infamiæ obnoluere, concitans aduersus eam quandã ex ipsis ancillis, quæ affirmaret eam nõ causa orationis clam per singulas noctes surgere, sed potius vt nefaria, quę sub sole erubuisset agere, nocturna freta caligine securius perageret, & hoc verbum quod iret oratum quasi deaurationẽ esse eius scelerum, quę & cũ tam multis exercuisset vt sibi videretur impossibile eos calculo comprehendere, super his autem tacendum esse, si immunis existeret pollutione fraterni concubitus. Hæc illa circumquaque incessabiliter latrante, & quibusdam ficta esse dicentibus, aliis vero humanam fragilitatẽ culpantibus, peruenit fama ad aures Salomonis Constãtiensis Episcopi. Quid opus est verbis; sistitur Præsuli vice mechæ sponsa Christi, criminatur pro innumero adulterio quæ non polluta fuit saltim vno, diffamatur fratris esse concubina fraternæ castitatis consiliaria. Negantur à virgine affirmata à meretrice: sed populus ignarus veri æque credidit vtriq;. Episcopus autem volẽs eorum dubietati finem imponere, statuit ei diẽ in qua de sibi obiectis cũ Dei iudicio dubitanti populo fidẽ faceret. Fiducialiter agas Wiborada: oportet .n. nunc modicũ contristari in variis tribulationib⁹, vt fides nostra preciosior sit auro q; per ignẽ probatur. Ille enim filius fabri, ille non propheta ob tactum meretricis, ille Dæmonium habens, ille alia innumerabilia opprobria sustinens tuis quoq; cõpatietur opprobriis. Per hæc oportuit illũ intrare in gloriã suã, per hæc & nos oportet eiusdẽ gloriæ fieri coheredes. Cum .n. audio ab Apostolo, q; gloriandũ est in tribulationibus, non video causã tuę diffidentię, nisi inde q d fias pusillanimis, q; pro leui tribulatione etiã cuiusdã adhuc sub impossibilitate legis pugnãtis impar videris. Dico autẽ Susannæ: Illa enim diffamata est à duob Presbyteris quibus credendũ erat vt senioribus populi, tu vero ab vna vili ancillula cuius verba reseruantur iudicio probanda; illa sine mora morti addicitur, tu vero q; vlla pœna plectaris nec loquetur, sed neq; adhuc diffidas quasi à Deo derelicta. Veniet .n. dies cum plus probaris Susanna: de qua die noster sermo ad præsens est reprimendus, potiusq; ad tibi præscriptũ iudiciũ reflectendus. Conueniente autem cum Episcopo ad præfinitum diem copiosa multitudine, omnipotens Deus omnibus ita liquido eius innocentiam comprobauit, vt incredibili lætitia tripudiantes illi geminarent grates: & quod in ea innocentia conseruauit & eandem diffamatam infamia disculciauit. cumque ei à Præsule daretur optio, quali pœna plecteretur inficiatrix, respondit, *Deo vindictam, ipse ei retribuet.*

CAPVT XII.

Quomodo vltio diuinitus illata est eidem ancillæ.

HIs ita transactis infelix, quam prælibaui, serua sciens finem esse suis mendacii apud socios virginis innocentiæ, pergens vltra lacum Potamicum facta est & ibi plena rimarum omnibus vbi, vbi vt turpissime potuit de illa loquens. Atq; cum eius ficta credibiliora viderentur, solita erat subinferre se à Wiborada ob

aliam causam non esse expulsam, nisi vt ab eius increpationibus pro illicitis quieta foret. Sed Deus omnipotens sibi deputatam vindictam non diu differens, sicut prius per iudicium comprobauit virginis innocentiam, ita etiam postea manifestauit per inficiatricis amentiam. Nam cuidam malefico spe felicis coniugii se subponens non post multum temporis cœpit diabolizare, & ita vagata est circumquaque donec in nimiam pauperiem delapsa est, & sic de morte transmigrauit in mortem. Sic Deus fideles in se sperantes solummodo nō confudit, verum etiam eorum gloriam ex inuidia dat crescere, quia contrariam semper fecere viam virtuti.

CAPVT XIII.

Quod Salomon Episcopus post iudicium eam in tantum amare cœperit, quod etiam cum equitatu illam ad Constantiam perduci præcepit, illaque spreto equitatu ad pedes eundo eo peruenit.

PRædictus igitur Constantiensis Præsul post agnitionem innocentiæ B. Wiboradæ ampliori dilectione iocundior factus est erga illam, in tantum vt etiam sollicitus seculares tumultus ei impedimento fore ad Dei seruitium eam alicubi congregationi sanctimonialium inserere cogitaret, vbi posset sine intermissione orare, atque huius rei gratia directis ministris suis cum equitatu præciperet eam ad se perduci. Quibus illa hospitium & cætera necessaria benigne contulit, atque sequenti die faciens eos cum equitatu remeare comitantibus duabus ancillis pedes Constantiam peruenit, quam Episcopus honorifice susceptam improperabat ei aliquantulum spreuisse equitatū. Data autem mansiuncula prope basilicam Præsul accersitis duabus quas prædixi ancillis exquisiuit ab eis, quid in alimentis percipere solita esset? Illæ vero vt præmonitæ erant responderunt, dominam suam à nullis comestionibus abstinere, quibus Christiano homini vti licuisset. Quod ille laudans (legerat enim in Genesi, *omnia valde bona esse quæ creauit Deus*, ideo nihil reiiciendum, quia neq; Enoch qui primus Deo placuit, neq; Noe qui in diluuio solus iustus inuentus est, neq; Abraham ille amicus Dei, aut cæteri iusti ab his abstinuisse leguntur) omnia quibus indigebat sufficiēter dari præcepit. At illa solito more corpus ieiuniis afficiens ea quæ sibi ad victum dabātur pene omnia dispergens dedit pauperibus, vix secunda seu tertia die ad vesperum parum quid panis & aquæ degustans.

CAPVT XIIII.

Quomodo Cilia reclusa eam diuinis eloquiis ædificatura ei ostendit sua marsupia, illius obedientiam in borum fœneratoria augmentatione probatura.

EOdem tempore fuit ibi quædam inclusa nomine Cilia corpore non mente inclusa, quia nondum in se mortificauit philargyriam, quæ est radix omnium malorum. Quam expetens B. Virgo atque spiritalem matrem existimans petiuit vt de bono thesauro cordis sui dignaretur eructuare verbum bonū, cuius petitionem non solum promissionis verba sunt subsecuta verū etiam quadam die iterum adest vltro vocata promissionis solutione gauisura. At illa aperta fenestella post mutuam salutationem infit: Incedis soror cara forinsecus in vestimentis ouium, sed nostrum est, vt ait Apostolus, probare spiritū si ex Deo sit,

ante-

antequam tibi ad exemplum pandentur secreta nostræ conuersationis. Obedientia sine mora primus humilitatis gradus est, & sine hac nemo potest Deo digne seruire: nam & victimis præfertur. Per huius impositionem in primis te volo probare, & proferens loculum cum nummis dixit, accipe soror hos nummos quos mihi ad elemosynam à multis oblatos vsque huc seruaui, & hic diuitibus vrbanis mutuum da ad tempus quando eos recipias cum vsura. At illa valde obstupescens inquit, tale præceptum interrogans Propheta super perfectionem habitantium in tabernaculo Dei non accepit aut requiescentiũ in monte sancto eius. Apostolus quoq; vsuariis, siue dicã auaris (*auaritia enim est studium pecuniæ*) minatur vt audio non esse partem in regno Christi & Dei: hosque non semel nominat seruitores idolorum, quorum consortium longe sit à me. Etiam incautum foret me hoc aggredi, cum nesciam de tot talentis hemisseclas vel obolos obseruare: huiusmodi enim negotium nunquam gessi, nam captatoribus & fœneratoribus notius est tale negocium: his trade hanc pecuniam. Illa vero vt eius intentionem collegit, dixit:

——————Percussa maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.

Crede mihi conuersatio tua inutilis est sine obedientia: perdis labores. His dictis fecerunt discidium.

CAPVT XV.

Quomodo eadem Cilia contra Virginem inuidiam capit habere, & quomodo Salomonem Episcopum hortabatur vt eam fecisset Linthaugia, & qualiter per visionem prohibita est ab hoc itinere, & Ciliam post aliquos annos de clausula eiectam esse.

AT Cilia inuidiose tumens contra Virginem propter eius inobedientiam, simul verita sibi decrescere quæstum si diu ibi moraretur, demãdauit Episcopo quod vellet cum illo secrete verba miscere. Quo adueniente postquam semotis cæteris multa perfide quasi fideliter de Virgine locuta est, etiam hanc sententiam subintulit: Compertam habeo vestram spiritalem voluntatem erga eandem puellam, quod eam si vobis occasio datur vultis inferere alicubi choro sanctimonialium, quatinus tuta à mundiali fluctuatione liberius in Dei seruitio possit durare: ad hoc etiam rescitum habeo vestrum iter Linthaugiam. Eò loci si vos non alias trahit voluntas, consiliarer eius insertionem, tum quod conuersatio ibi valde spiritualis est, tum quod promptior ei illic pateret ingressus: ibi omnia vestro nutui parebunt. Præsul autem hæc de radice dilectionis procedere autumans lætus effectus est, & præcipiens ratem armare misit quendam de suis seruientibus B. Virgini intimandum, vt sibi ad nauim eunti expedita foret ad nauigandum secum ad prædictam insulam. Sed illa antequam Episcopalis legatio venisset ingressa basilicam oratura prosternitur coram quodam altari in honorem S. Galli consecrato, & sicut fuit voluntas Dei inter preces obdormiuit, & vidit oraculum, necnon somnium; beatum virum sibi vas sanguinolentum porrigentem multis spurciciis plenum, dicentemque sibi, si ad locum, ad quem Episcopus te ducere cupit, perueneris hunc sordidum victum manducabis & sanguine Kerbirgæ reclusæ ibi inebriaberis. Cumque euigilasset & secum miraretur de somnio, offendit eam legatus in admiratione. Qui cum deposuisset ei mandata Præsulis, non respondit ei nec ad vnum verbum sed dimisit illum abire sine affatu. Super quo admirans Episcopus cum didicisset, misit alium & iterum alium. Virgine in eadem taciturnitate

nitate permanente. Episcopus autem continuò cogitans ei aliquid reuelatum esse nauigationem suam peregit,& ad vrbem Deo gubernante ipsa die prospere redit. Cumq; ad cœnam discumberet,non est oblitus prioris consuetudinis, sed omnia necessaria in cibis & in potibus venerabili puellæ direxit, cilia iam tum penitus obliuioni tradita. Nam eius res exinde ita retro cœperunt vergere,vt post aliqua annorum curricula pelle eius simulatæ sanctitatis detracta etiam de clausula eliminaretur, procul dubio nutu Dei nolentis scilicet se à suis fidelibus diutius in idolorum seruitute glorificari.

CAPVT XVI.

Quomodo prædictum ad cœnobium S.Galli pergentem voluntarie est secuta, & quia eodem iubente ei apud cellam S.Georgij mansiuncula ob secretum est constructa, breuisq; dialogus de conuersatione eius in illa.

EXactis autem paucis diebus idem præsul ad cœnobium S.Galli profecturus misit ad interrogandum sæpe dictam puellam, si secum proficisci vellet. At illa statim ingenti perfusa gaudio cum duabus ancillis ad nauim properat. Igitur vento secundante nauigium celeriter littus attingunt optatum. Episcopus vero veniens ad monasterium à fratribus honorifice susceptus est, B. etiam virgo eum pedestri itinere tractim prosequens, & ad locum circa solis occasum peruenieris ab Episcopo nec non ab omni congregatione benigne suscepta est. Beniuolus autem Pontifex etsi non ex toto voluntatem suam erga eam perfecit (nam prælibata visio eam inserere sanctimonialibus eum non permisit) tamen ne eius voluntas penitus careret effectu, iussit ei domicilium iuxta basilicam S. Georgii Martyris parari, vt ibi posset secrete conuersari. Quali igitur parsimonia quatuor pene annos inibi se afficeret, loqui arduum videtur, quia vbi de magna virtute atque gloria bonorum memores, quæ sibi quisque facilia facto putat, æquo animo accipit, supra ea veluti ficta pro falsis ducit. Erumpe tu quæso potius Alarice serue Dei: dic quid caput Ecclesiæ præciperet te demandare membro suo. Cur me, frater, ea adtemptare cogis, quæ tu (vt coniicio) videns quosdam iuxta Apostoli præsagium à veritate auditum auertisse, aggredi detrectas? Mihi, Domine mi, vt nulla virtute prædito loquenti virtutes discredunt: respectu vero dulcedine tuæ sanctitatis libentes tibi præbent auditum. Nam & maioris potentiæ vilius gener Aratæ Regis Baptistam sciens virum iustum & sanctum non solum eum libenter audiebat, verum etiam eo audito multa faciebat. Papæ, cessent obsecro grauia exempla. Nam quamuis ad loquendum confortent, nobis tamen minoribus multum est audire ad comparationem summam in natis mulierum, neque vulgus vrbanis nescius loqui audet conscendere solium Tetrarchæ, nisi quod vtrobique in hac apologia tutis auribus depono, propter detrahentes consului, quibusq; exemplis cessantibus agnoscerem me hîc debitorem eius promendæ sanctitatis, quod Dominus diuinæ illius congregationis me primum post se dignatus est intimum digere. Ego * Alaricus minimus seruorum Christi, decreui me pro eius nomine in quadam insula Turicini lacus solitarium persistere. Ergo me inibi consistente quadam nocte (quid me cogis, frater, loqui, quo me indignum hæc audientes possunt reputare?) Angelico affatu huiuscemodi verbis ammonitus sum: In monasterio S.Galli cella quadam in montibus constructa scias quandam virginem Deo consecratam in eius seruitio fideliter perdurantem. Ad hanc fidelem legatum ista mandata portantem dirigas: Vnaquæque arbor siue fructuosa vel infructuosa dum viua terra radix tegitur in

* Ab. diacone.

tur in viriditate poterit permanere, & fructibus vel frondibus se obducere: at si terram quæ foueat abesse contingat, nudata radice necesse est vt arbor arescat. Quapropter à Deo ammonita parcas tibi aliquid de nimia abstinentia, quatinus aridum corpus plus aliquid solito reficiens eius seruitio & laudibus plenius insistere præualeas. Magnam sane ostendis, Alarice, Virginis parsimoniam, cum Deum prædicas huic allegasse temperantiam. Nam labores Pauli, regyratio Laurentii, ostendunt eum posse pati electos suos multum probari. Sed & tibi non desunt testes, & bis refici iussus Propheta sub iunipero, & turba Dominum triduo sustinens, postremo vniuersitas cui educitur panis de terra, ne ei in itinere huius vitæ desint viatica. Quid si & illud miraculum in testimonium sumatur? nosti cum prædictus à te lacus in tantum proluit, vt plurimi dies transirent quam nauigando eum nullus intrare auderet: & cum tu iam pæne fame consumptus ad orationem confugeres, persona quædam tibi apparens panem vinumque capiti tuo imminere indicauit, quibus refocillatus conualuisti, tuo frater arbitratu. Nam scientia veritatis terret Alaricum huic testimonio refragari: imperfectio vero meritorum dissuadet eum hæc affirmando prædicare: tuum enim est potius hæc annunciare, maxime cum ad gloriam Wiboradæ tuæ non parum sint respicientia.

CAPVT XVII.

Quomodo iacens in oratione quandam personam Angelicæ visionis vidit sibi assistere, eandem audiuit primum versum XXI. psalmi tertio dulciter decantare.

QVadam igitur nocte iacenti in oratione vidit sibi quandam personam Angelicæ visionis assistere non sine magna claritate, quæ illam obambulans primum vigesimi psalmi primi versiculum tribus vicibus dulci modulatione decantauit, moxq; eadem claritate qua venerat abscessit. At illi cogitanti de visione venit ei in memoriam, quod hunc psalmum prius consueuerat ad cursus decantare, & quod hanc consuetudinem tam diu obliuioni tradidit. Tunc agens pœnitentiam de obliuione, correxit in melius quod ignoranter dereliquit.

CAPVT XVIII.

Quomodo cœpit ei displicere mansio apud cellam Martyris, & de annua caritate in fractione panis cum mulieribus deuotis, & quia vna ex illis dedignans hoc officium caritatis decidit in lectum doloris, ac postea illius precibus recepit gaudia sospitatis.

SEd spes B. Wiboradæ secrete conuersandi apud cellam supradicti Martyris non diu erat spes, quia vndique ad eius sanctitatem confluxerant corpori necessaria ei deferentes, & corpori & animę salubria ab illa recipientes. De quibus partim destinauit ad pauperum refectionem, partim verò ad deuotarũ mulierum susceptionẽ, quæ ad illam annuatim venire consueuerant, & in spirituali tripudio panem frangere. Quam caritatẽ quædam opulentior cæteris opprobrio egestatis ascribens dedignata est ad eam in sequenti anno venire, dicens se eius fragmentorũ non esse indigam. De cuius absentia cum cæteræ mœstæ fuissent, beata Virgo consolans eas dixit; cõsolamini sorores, veniet enim dies quando libenter adueniret, si posse ei non deesset. Igitur iuxta verbum eius in lectum decidens cum ægritudo inualescens redigeret eam in desperationem vitæ, confessa est marito suo quas ampullas emisit contra B. Virginem, optans vt eius obtutibus præsenta-

sentaretur. Cuius votis maritus allubescens detulit eam illuc. At Virgo illius contumaciam redarguens, benedicens panem dedit ei, quo degustato extemplo conualuit atq; lætabunda cum gratiarum actione repatriauit.

CAPVT XVIIII.

Quomodo in Pentecoste à Salomone Episcopo iuxta basilicam S. Magni est inclusa, & quia à Diabolo mox est temptata.

EVolutis vero pæne quatuor annorum circulis prędictus Constantiensis Præsul ad cœnobium S. Galli venit. B. autem Wiborada, quæ cum Martha iam diu stetit in actiua vita laboriose decertans, iuxta pedes Domini cum Maria desidere desiderans quatinus peccatis & vitiorum tumultibus libera optata in Christo mentis quiete perfrueretur, postulauit ab eo sibi domicilium alterari, & vt breuiter eius desiderium prosequar, secretum clausulæ concupiuit. Qui studens omnibus modis ei morigerare, iussit ei desideratum domicilium prope basilicam S. Magni construi, atque in sacrosancto die Pentecostes copiosa multitudine cum diuinis laudibus prosequente deuotis precibus Deo commendatam sanctisq; benedictionibus consignatam includens abscessit. Igitur omnibus cum Episcopo abscedentibus Virgo Dei cogitans se locum certaminis ingressam diuina adminicula mox oratura prosternitur. Quod fuit probabile inceptum & memoriale exemplum dimicaturis contra versutias antiqui hostis. Non exarmes te fortis Domini bellatrix inexpugnabili scuto æquitatis, sciens te contra quem te munis quam cito conflicturam. Inimicus autem humanæ salutis sperans se non parum promouere, si nouiter inclusam terroribus initiaret, proiecit ante eam inter preces caput hominis ore hianti, oppido hispidum, atq; vt succincte eius deformitatem includam simile fuit proiicienti. At illa immobilis in oratione persistens, atq; vexillum crucis fronte figens omnem fantasiam inimici effugauit.

CAPVT XX.

Qualiter dissolutus cuba eius precibus est reiuncta.

COnsuetudo fuit huic beatæ Virgini ter in anno balneo vti, non tamen sine licentia Abbatis sui. Quadam autem die cum ei balneum in tyna paratum esset, repente vinculis resilientibus dissolutio tegularum aquis profluẽdi dedit locum. Super hac re cum eius serua nimis contristaretur, consolatorie dixit ei beata Virgo: Noli mœrore affici, sed expectemus misericordiam Domini. His dictis consignans semetipsam & vas per S. Crucis impressionem, conglutinauit omnem eius dissolutionem. Quod vas non solum tunc & deinceps quamdiu in corpore vixit ad vsus balnei vtile fuit, sed etiam post eius martyrium pro diuersis languoribus medicabile fuit, & est.

CAPVT XXI.

Quomodo in vigilia S. Iohannis Baptistæ vidit B. Gallum missas celebrare.

FActum est in festo S. Iohannis Baptistæ cum adhuc orientale crepusculum esset, vidit nõ sine oraculo visionẽ: B. Gallum sacerdotali infula albatum missas celebrare, & multitudinem animarum mere fulgentium cum illo audiuit psallere, atque post expletionem missarum ad se-

ad fenestellam accedere, sibique complura quæ postea euentus probauit præsagire. De hoc oraculo plerique solent mirari, quo modo B. Virgo adhuc in corpore constituta inuisibiles sua natura spiritus posset contemplari. Sed hi tales adhuc vt carnales quæ carnis sunt sapiunt, nescientes vt spirituales omnia examinare, quibus eos qui non sunt in carne, sed in spiritu oportet innotescere. Res corporales corporalibus, spirituales etiam spiritualibus oculis videri certum est. Esse spiritualem quandam naturam in nobis, vbi corporalium rerum formantur similitudines siue cum aliquod corpus carnalibus oculis subiectum sensu corporis tangimus & continuo formatur eius similitudo in spiritu memoriaque reconditur, siue absens siue olim notum, siue quod non nouimus, sed tamen esse non dubitamus, siue ita spiritu assumente alienamur ab omni corporis sensu & auertimur vt solis similitudinibus corporum spirituali visione teneamur. Hæc igitur natura spiritualis, in qua non corpora sed corporum similitudines exprimuntur, inferioris generis visiones habet quam illud mentis atque intelligentiæ lumen, quo & ista inferiora diiudicantur, & ea autem cernuntur quæ neque sunt corpora neque vllas gerunt formas similes corporum, vt est caritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, & cætera huiusmodi, quibus propinquatur Deo, & ipse Deus ex quo omnia & per quem omnia & in quo omnia. Quamuis itaque in vna eademque anima fiant diuersæ visiones, siue quæ sentiuntur per corpus quas dicimus corporales, siue quæ spiritu videntur & vocantur spirituales, siue quæ mente intelliguntur & dicuntur intellectuales, tamen habent ordinem suum & est aliud alio præcellentius. Præstantior est enim visio spiritualis quam corporalis, & rursus præstantior intellectualis quam spiritalis. Corporalis enim sine spirituali esse non potest, quandoquidem momento eodem quo corpus sensu corporis tangitur fit etiam in animo tale aliquid, non quod hoc sit, sed quod simile sit. Quod si non fieret, nec sensus ille esset, quo ea quæ extrinsecus adiacent sentiuntur. Neque enim corpus sentit, sed anima per corpus, quo velut nuncio vtitur ad formandum in se ipsa quod extrinsecus nunciatur: sed non discernitur nisi cum fuerit sensus ablatus à corpore, vt id quod per corpus videbatur inueniatur in spiritu. Nam cum aliquid oculis cernitur, continuo fit imago eius in spiritu, sed non dinoscitur facta nisi cum ablatis oculis ab eo quod per eos videbamus imaginem eius in animo inuenerimus. At vero spiritualis visio etiam sine corporali fieri potest, cum absentium corporum similitudines in spiritu apparent & finguntur multæ pro arbitrio vel opinatione. Ab his omnibus ita discernimus illa corporalia quæ videmus & in quibus præsentibus sunt sensus corporis nostri vt non dubitemus hæc esse corpora, illas vero imagines corporum. Rursus spiritualis visio indiget intellectuali vt diiudicetur. Cum enim Petrus illum discum videret alienatus à corporis sensibus & illas voces, *macta & manduca & quæ Deus mundauit tu communia ne dixeris*, in spiritu audiebat: Redditus autem corporis sensibus, id ipsum quod visum atque auditum memoria tenuerat in eodem spiritu cogitando cernebat. Quæ omnia non corporalia sed corporalium imagines erant, siue cum primum in ipsa alienatione visæ sunt, siue cum postea recordatæ atque cogitatæ. Cum vero disceptabatur & requirebatur vt illa signa intelligerentur, mentis erat actio conantis, sed deerat effectus donec nunciati sunt qui venerant à Cornelio. Hac vero corporali [illegible]m accedente visione, cum & spiritus sanctus *surge* in spiritu eius diceret *vade cum eis*, vbi & illud signum ostenderat & impresserat voces

voces, adiuta diuinitus mens intellexit quid illis signis omnibus ageretur. Intellexit verò ista spirituali, inferiore non indiget. Non enim fallitur intellectualibus visis. Aut enim intelligit & verum est, aut si verum non est non intelligit. Illuditur autem anima similitudinibus rerum non earum vitio, sed opinionis suæ, cum approbat quæ similia sunt pro his quibus similia sunt ab intelligentia deficiens. Fallitur ergo in visione corporali, cum ipsis corporibus fieri putat quod fit in corporis sensibus, sicut nauigantibus videntur in terra moueri quæ stant, & intuentibus cœlum stare sydera quæ mouentur. In visione autem spirituali, id est in corporum similitudinibus quæ spiritu videntur, fallitur anima, cum ea quæ sic videt ipsa corpora esse arbitratur, vel quod sibi suspicione falsaque coniectura finxerat hoc etiam in corporibus putat, quæ non visa coniectat. Illa corporali visus est Moyses in monte Syna: ista vero spirituali Esaias vel ille Virgo in insula Pathmos: tertia cum Apostolo vsuri sumus cum omni ænigmate sublato Deum videbimus sicuti est. Sed quid Moyses, quidue Esaias? nonne asseclæ Wiboradæ? nonne similiter in corpore constituti cum eisdem visionibus sunt vsi? Erant plane. Qua si de re cessent in Wiborada quasi discredendo mirari, quæ exuberante scripturarum auctoritate in plerisque patribus facta esse non possunt negare.

CAPVT XXII.

Quomodo prædixit B. Vdalrico illum Augustæ Episcopum esse futurum, multaq; aduersa in Episcopio passurum.

EOdem tempore fuit in monasterio S. Galli quidam adolescens nomine Vdalricus, cuius mores ibi extendit apposita regula disciplinæ. Is verò cum grauitatis senem in iuuenili flore virtutibus æmularetur, post discessum iam sæpe dicti Salomonis rogatus est à fratribus vt monachico habitu assumpto nomen & curam pastoris eorum hæreditaret. At ille sciens omnia facienda esse cum consilio, B. Wiboradam vt in omnibus agendis solidus adiit, desiderium fratrum ei innotuit, seque si Dei voluntas esset in omnibus velle obtemperare illorum votis. Illa autem trium dierum spacium petens, post horum expletionem sic Prophetice dixit: nec Monachus nec Abbas hîc fies, quia omnipotens Deus in orientali plaga te Episcopum fieri prædestinauit. Multo enim tempore tuæ res ibi secundæ erunt. Tandem vero multa aduersa à paganis & malis Christianis passurus eris: Sed in his omnibus superabis & in magna tranquillitate deinceps dũ viuis tuum episcopium reges. quæ omnia iuxta eius præsagium in eo completa esse *liber gestorum* ipsius euidenter attestatur. Tale donum Prophetiæ ei à Domino concessum esse non ista solummodo lectio loquitur, verũ etiam aliæ complures, vt istum libellum legentibus liquet, quas nos continuare diuersitas temporum non permisit, quasdam etiam in nostris auctoribus legendas reseruauimus, vt est, per spiritum cognoscere Gallum vicisse vulpeculam, claues perditas monstrare, hospitum aduentum prophetare.

CAPVT XXIII.

Quomodo puer quem VValtrammus Presbyter ad illam direxit benedictum panem ab ea accepit, eumq; cuidam sibi occurrenti despectiue porrexit, hacque de causa tamdiu cibos fastidiuit donec iterato benedictum panem ab ea accepit.

PResbyter quidam nomine Waltrammus habuit quendam seruientem, quem frequenter ad B. Wiboradam dirigere solebat. Contigit autem vt quadam die eo missus frustum benedicti panis accepisset. Qui regrediens

regrediens forsan non ita indigus, vt ille Ægyptius puer proditor Amalechitarum, eundem panē cuidam sibi occurrenti ita despectiue dedit. Nec multum post à febre corripitur, atq; in tātā detinebatur infirmitate quod neque manducare neq; bibere suaue duxit, donec iterato B. Virgini præsentatus benedictum panem accepit, & per huius degustationem & fastidium cibi pepulit & pristinam corporis incolomitatem recepit.

CAPVT XXIIII.

Quomodo vna ex ancillis eius vasa sacrificij purgare neglexit, eiq; Dominus hoc per visionem reuelauit.

HÆc eadem beata Virgo vni ex ancillis suis id iniunxit officii, vt vtensilia, quibus in sacrificio solita erat vti, sibi munda præberet. At illa quadam die nescio quid negotiata id ipsum officium sorori suæ cōmendauit: sed cum illa minus deuote illud impleuisset, omnipotēs Deus qui est amator omnis munditiæ præcepit quandam famulam suam ei per visionem apparere, quæ vt ipsa in eadem visione testabatur in corpore manēs eius serua fuit, vt ei intimaret oblationes non ita munde paratas esse, vt puritas sacrificandi poposcisset, & cuius negligentia hoc euenisset. Sic & sacerdotes olim panes propositionis neglexerant, quos ipsi iuxta traditiones Hebraicas serere, ipsi demetere, ipsi molere, ipsi coquere debuerant. Vnde & eis à Domino per Malechiam Prophetam dicitur; *Ad vos ô sacerdotes qui despicitis nomen meum sermo iste dirigitur: offertis super altare meum panem pollutum.* Facta autem die vocans ad se B. Virgo prænotatam ancillam, postquam interrogauerat eam quis oblatas in proximo parauisset vasaque sacrificii purgasset, illaq; iuisset inficias, neminem nisi se ipsam fecisse, proferens quæ sibi per visionem dicta erant deuicit eam à veritatis regula deuiasse. Tunc in ea negligentia redarguens iussit eam neglectum officium implere, admonens vt ea quæ ad Dei seruitium pertinerent non ita despectui haberet.

CAPVT XXV.

Quomodo sibi specialem pauperem elegit, & Damon in eius similitudine quadam die illi se obtulit.

ITa Virgo sancta vt prælibauimus quicquid de alimonia sibi superrat, totum pauperibus profligauit. De quibus sibi specialem quendam eligens præcepit eum cottidie circa nonam secretius aduenire. Huius incessus ita laboriosus fuit, quod duobus baculis inter ascellas illum sustentantibus non incongrue posset tibi in memoriam reuocare debilitatem Miphibosech. Quadam itaque die Diabolus in similitudine eiusdem pauperis magno strepitu baculorum prædictam horam anteueniens prostrauit se humi, tanta infirmitate dicens se laborare quod nisi quam cito consuetam elemosynam perciperet, sub eodem momento se extrema pati non incertum duceret. O Lucifer qui mane oriebaris, hi habitus hæque voces non decent arrogantem sibi sedem in lateribus Aquilonis & similitudinem Altissimi. At illa vt in oratione iacuit, nullum profano responsum dedit. Ille autem afflictum clamitans cum cognouisset se preces in ventum fundere surrexit à tellure atque caput æquans fenestellæ introspexit. At virgo se consignans per oppositionem S. Crucis Diabolicum fantasma esse probauit: nam illico nusquam comparuit. Etiam hoc ei magnam præstitit certitudinem, quod pau-

 per

per iuxta consuetudinem suam circiter nonam horam secretius aduenit, consuetam elemosynam patienter donec sibi daretur præstolans.

CAPVT XXVI.

Quod Macham, qua puerum suum perdidit, cessare ab iterata pœnitentia fecit.

QVædam igitur Mæcha genitrix effecta adiecit peccatum supra peccatum, infantem quem ex adulterio conceptum peperit in riuarium demergens. Sed Deus omnipotens, quem magis delectat nostra conuersio quam perditio, voluit hoc scelus ei ad salutem manifestari. Itaque plebs fidelium contra tale nephas zelo iustitiæ armata decreuit eam ad stipitem ligatam cute priuari. Cogito plebem istam cum *Gaio Cæsare de verberibus sensisse, cum tale nefas eorum vindicta audio ab illa punisse, & etiam priusquam vltima sententia imponeretur quæ subiungitur, ad hoc etiam decretum est, vt circulum anni clauderet omnibus festiuis diebus passis crinibus pedibusque nudis in atriis S. Magni stando, vt qui eius sceleris conscii contristabantur, illius pœnitentiam videntes consolarentur. Postquam autem circulum anni in tali pœnitentia fideliter persistendo clausit, recogitans immanitatem reatus sui eadem pœnitentia sponte sua tamdiu se adhuc obligauit, donec B. Wiborada eam ad se vocauit, frenaque afflictionis iam laxanda esse indicauit, puerum in refrigerio esse. Huic non erit dissimile, quod de Traiani anima legitur, quia liberata sit ab inferno Gregorio dolente pro illo. Nam eius animam ab inferno ereptam atque in Paradysum collocatam esse omnino incredibile videretur, ipsa veritate dicente; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu non potest introire in regnum Dei.* Sed infernus hic per Methonomiam dicitur id quod continet pro eo quod continetur; sicut est *percutere ciuitatem in ore gladij* cum populus in illa habitans percutiatur, tendens ad hoc, Traianum à cruciatibus inferni refrigerium esse consecutum, non autem ex inferno eductum. Valet enim anima & in inferno existere, & inferni cruciatus per Dei misericordiam non sentire, sicuti vnus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere, per Dei autem iustitiam cunctos æqualiter non valet exurere. Nam vnius cuiusque quantum meruit culpa, iusto Dei iudicio tantum sentietur & pœna. Sed tu Deus noster memor humanæ fragilitatis *noli* ita *districte intrare in iudicium cum seruis tuis: reminiscere* quæso potius *miserationum tuarum Domine & misericordiarum tuarum quæ à seculo sunt*: liceat nos sperare in te eum Propheta, *quia non ad consumptionem nostram emittas manum tuam & quia si in profundum inferni dimersi fuerimus inde nos liberabis.* Hæc quæ à nobis nunc breuiter ad te Domine sunt singultata, confidentes apud tuam misericordiam nobis in perpetuum profutura, qui lacrimas Prophetæ in conspectu tuo posuisti, ad prædicandam Virginis tuæ sanctitatem sermonem reflectimus. Postquam vero Wiborada meretricem frenis afflictionis absoluit, cathenam cautelæ ei innexuit admonens eam vt in posterum de tam nefandis sceleribus se custodiret, ne ei *nouissima peiora fierent prioribus.* Ergo eius admonitionibus admodum ædificata in sanctitate & iustitia deinceps seruire Deo studuit omnibus diebus vitæ suæ.

* Sallustius in Catilinario.

CAPVT XXVII.

Quomodo B. Rachilda ad illam venit.

QVædam igitur prænobilis puella nomine Rachilda, quæ etiam virginitate sua Deo dicata in eius obsequio iugiter perdurabat, frigoretico morbo non modice vexabatur. Quam cum parentes eius Romam deferre vellent spe recipiendæ sospitatis, demandauit ei B. Wiborada, vt si vellet sanitatem recuperare, quantocius ad eam veniret. Procul sit ab animis audientium Wiboradæ legationem omnis suspicio, quasi sperantem puellam ab Apostolica potestate salutem sub quadam æqu... ratione in potestate curationum ab... re retraxisse, cum longe aliam ... intentionem fuisse sequentia diligenter inspecta declarent. At illa hac legatione gauisa impleuit sibi demandata. Postquam autem ventum est ad oscula, S. Wiborada infit; Benedictus Dominus, qui re... desideratam huc transmisit sibi ad seruitium, & nobis ad solatium. Postea inibi morata infra paucos dies non ex parte sanitatem recepit, atque cuncta quæ spiritualis mater eam docuit non solum in tabulis cordis notauit, sed etiam vt ita dicam supra suum posse omnia perfecit.

CAPVT XXVIII.

Quod parentes B. Rachildæ voluerunt illam repatriare, & hoc B. VViborada cœpit dissuadere dicens eam Dei prædestinatione reclusam ibi fieri debere.

HIsdem diebus Burckhardō Duce Alamannorum bella gerente, populis etiam inter se dissidentibus propter Saxonicum Henricum Regem factum, cum militaris populatio grauem penuriam in terris inferret, parentes B. Rachildæ metuentes eam ibi fame cruciari voluerunt eam repatriare. Cumque se præsentarent B. Wiboradæ causa petendæ licentiæ dixit eis, super hac re nō tunc sibi esse respondendum, sed irent ad hospitia & in crastinum conuenirent eam. Fecerunt ergo iuxta verbum eius & dictum est illis vt cum gaudio ad sua remearent, Dei prædestinationem esse filiam eorum inibi subsistere. Monstrabatur illis etiam locus, qui ei à Domino ad clausulam deputatus esse dicebatur. Igitur illi præsagio non diseredentes iter arripiunt: nec longum tempus euolutum est inter parentum abscessionem & filiæ inclusionem in eodem loccello, quo sancta Virgo præmonstrauerat.

CAPVT XXVIIII.

Quomodo B. Rachilda infirma fuit atque in susceptione baculi B. VViboradæ conualuit.

SÆpe memorata Virgo Rachilda quodam tempore ęgrotabat, & ex nimia infirmitate in desperatione vitæ præsentis iacuit. S... o Wiboradæ corrogata vna ex domesticis tradidit ei baculum suum, & huiuscemodi mandata; Defer illum spirituali filiæ meæ, & dic ei vt tripedem imita... ...ectatem veniat ad me. Cumque ministra exequeretur præcepta Dominæ, B. Rachilda extensa manu suscepit baculum atque in ipsa susceptione cōualuit, cōfestimque surgens B. Wiboradę se præsentauit. Quid nune lezi? video te ...escio vnde mutato vultu, forsan miraris per susceptionē baculi Virginis ægram conualuisse, cum cogitas per positionem baculi Domini tui defunctum ...rrexisse, & quodammodo præcellere eam in gratia curationum. Non ... idē mi... or: non enim ibi multum laborat admiratio, vbi rerum fieri potest æquiperatio. Baculo Wiboradæ tuæ ægra accepto surrexit: Do-

mino autem meo superueniente puer reuixit, & etiam vt ipse nosti minus est ægram sanare quam mortuum resuscitare. Qua de re minus patet mihi ex parte Wiboradæ illud præcellere. Bene dixisti Domino tuo superueniente defunctum reuixisse: ego vero inquio, Wiborada absente ægram tantum per susceptionem bacilli eius conualuisse. Sic & absentis Pauli semicinctia ægrotantibus superposita sanabant, quod maioris virtutis erat quam ipsum superuenisse,& longa oratione morbos fugasse. potes & in hoc notare, si placet, illud Virginis præcellere, quod baculus eius non ad efficiendum miraculum mittitur,& tamen in ipsa susceptione efficit: baculus verò Domini tui hac de causa per te directus nec longa positione consequi miraculi effectum. Sed quid loquar per positionem baculi signum non euenisse, cum ipse baculi Dominus superueniens hoc quasi vix obtinens moraretur. Scriptum quippe est; *Ingressus est ergo Helisæus domum, & ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius, ingressusq; clausit ostium super se & super puerum, & orabat ad Dominum, & ascendit & incubuit super puerum, posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius, & incuruauit se super eum, & calefacta est caro pueri. At ille reuersus deambulauit in domo semel huc & illuc, & ascendit & incubuit super eum & oscitauit puer septies, aperuitque oculos suos.* Postremo vbi tu maxime hæres Wiboradam mortuum non resuscitasse, cum Dominus tuus legatur hoc fecisse, nequaquam obest ad iam ostensam Virginis præcellentiam. Qui scis obitam non reuicturam, quam vides ægram sanatam? An dubitas qui hæc per merita Virginis suæ dignatus est operari, per eadem merita & maiora si opus foret posse operari? Admirationem, quam putaui æquiperationem leuigare, mirabiliter frater in laude Virginis procedendo non solum mihi augmentasti verum etiam, quod ratum est, contradictorem reddidisti auditorem tui beniuolum. Sed quia si quid residuum fuerit igni comburendum est suppressa super iudiciis Dei, quæ sunt abyssus multa, ammitatione hortor te, si qua adhuc supersunt, de tali Virgine loqui, & tamen si possis quæ gloriam Domini mei non sint ita obnubentia. Paretur. Wiborada autem benedictione præmissa salutauit amice venientē Rachildam, edocens illam quod fides eius & obedientia eam alleuarent. Postquam vero multa spiritualia locutæ sunt, cœpit B. Rachilda flagitare eundem baculum sibi condonari à matre, quatinus pro eius amore eum seruaret, quoad vsq; viueret. Quo impetrato nec non vsq; ad finem vitæ conseruato post obitum suum sepulchro piæ matris eum restitui disposuit.

CAPVT XXX.

Quomodo S. Gallus B. VViboradæ scissis vestibus innotuit quod Burckhardus Dux ecclesiasticas res diripuit, ab illaq; pro his correptus emendationem promisit, quam continuo per calicis acceptionem non obseruauit, & quomodo in Italia postea vitam finiuit.

Quadam igitur nocte vidit B. Wiborada somnium, B. Gallum sordidis & scissis vestibus amictum, eumq; obstupescens inquireret ab eo, quid tegeret his figuris? Audiuit illum, se conqueri de ecclesiasticarum rerum direptione, & populi sui contritione, & huius sceleris effectum prædicto Duci Alamannorum imponere. Post non prolixum tempus idem Dux ad monasterium veniens confestim ab ea accersitus est. Quo veniente postquam eum de iniquitatis perseuerantia valde redarguit, exposuit ei visionem per ordinem, hoc adnectens nisi scissuræ vestium S. Galli digna pœnitentia consuerentur, vitam eius in periculo constitutam fore. Ille autem semen cadens

super

super petrosa cum gaudio suscepit verbum increpationis, à quo erat recessurus, et non habens radicem in tempore temptationis atque sub iureiurando pollicitus est de præteritis emendationem & de talibus in posterum abstinentiam. Cui illa sic occurrens inquit, probatio iuramenti tui non diu differtur. Cœnobitæ eiusdem viri, de quo nunc apud nos sermo est, tractantes quæ mitigarent ferocitatem animi tui supèr ad eos pertinentia disposuerunt te cum perfecto calice de auro donare, & nosti vt iam pauper locellus in tali munere exhauriatur, ad hoc quod nunc exterius à te vastatus vt dictum est dinoscitur. Quem calicem, si tibi cura sit reseruandæ vitæ, nequaquam præsumas accipere. At ille quasi abhorrens eius dictis iterando confirmat iuramenta, se non solum exinde de rebus S. Galli quid tale accepturum, sed etiam irrationabiliter eis vtentibus omni studio contraire. In hac igitur sententia ab illa digressus venit ad monasterium. Susceptus est vero à fratribus, vt scriptum est, *terror diuitum exigit sibi honorem.* Ipse Abbas nomine Engilbertus eius tyrannidem contremiscens se credidit fugæ. Cum autē in crastinum discessurus esset, fratres præmissa benedictione obtulerunt ei prædictū à beata Virgine munus. Quid nunc? quid conaris? nonne si accipis fies periurus? contine obsecro manus, dic, vt magnæ virtutis hominem decet, gratam duco fratres vestram clientelam, diues voluntas gratior est munere, munus non sperno, tollens relinquo, pœnitet me scelerum, fui prędo hactenus in seruos S. Galli, hinc potius oportet per me eius ecclesiasticas res augmentari quam minui. Si scires, frater, inexuperabiles Principum huius seculi necessitates, nimirum huiusmodi suasionibus parceres. Me enim sub potestate constitutum oportet tali munere in Regis Domini mei prodire obtutum: creberrimi etiam militares apparatus nolunt pauca adesse eorum sumptibus, atque danda largiter stipendia militibus: præterea sunt excedentia numerum, quę persæpe cogunt amicos huius seculi transgredi iustitiam Dei. Si vis amicus esse huius seculi, quid mihi tunc tecum, cum constituaris inimicus esse Dei? Perge, perge, non adiicio verbum. Cerneres illum tot periuria non vereri, sed incunctanter vtrasq; manus in eius susceptionem extendentem. Vt gratificatur quotiens inter manus libratur! quam diuersi precii à circumstantibus æstimatur. Igitur inde se domum proripiens vxori suæ quæcunq; beata Virgo ad eum locuta est per ordinē retexuit, eiq; calicem ostendit. Iam iam vero ad Italiam in militiam profecturus rogauit eam vt illum S. Gallo remitteret, si mors eius reditum præoccuparet. Sicq; discessit in Ramoth Galaad infaustus peruasor substantiæ Naboth Iezrahelitæ, experturus in eodem itinere Dominum locutum esse per os Michæ. Nam insperato in foueam cecidit, & ita quasi quadā præsaga fine malorum de medio sublatus est, vtpote in lacu æternæ miserię digna sua prauitate pręmia accepturus. Matrona autem eius obitu comperto calicem, vt rogata fuit, monasterio remisit; patenam vero lapidibus intextam preciosis retinuit (ô defraudatrix Saffyra) aliamq; multō minorem pro illa dedit.

CAPVT XXXI.

Quomodo quadam meridie vacans psalmodiæ libro vltro se complicante pressa est sopore, diuinitusq; cognouit de Vngrorum vastatione, & quomodo consuluit quendam VValtrammum si debuisset visionem proferre, & quia Abbas eam voluit secum ad castellum quoddam quo ipse omnia sua fugarat vehere, illaq; noluit discedere.

CVm autem omnipotens Deus Virginem suam iam diu bonum certamen certantem per palmam martyrii vellet cursum consummare, quadam meridie ei ex more vacanti psalmodiæ psalterium vltro

 se com-

se complicuit. Res admiratione digna, super quod faciem aliquantisper inclinans gelido sopore fuso per artus paulolum obdormiuit. Hac tenui pausatione diuinitus ei reuelatum est, sequenti anno Vngros Alamannia vastata in Kalendis Maii cellam S. Galli inuasuros, seq; eisdem vulnerantibus vltima fata passuram. Euigilans autem nimis fluctuare cœpit de visione, vtrum propalanda foret an nō. Pensabat enim quod de futuris prędicere vltra eius meritum esset; nihilo minus etiam cogitauit Deum plerumq; electis suis etiam per peccatores innotescere vt fugiant à facie arcus; metuitq; si reticeret eorum contritionis se ream fieri, quos præsentia periculi posset saluare: postremo pertractās quia in antiquis est sapientia, accersito quodam monacho nomine Waltrammo, cuius etiam superius fecimus mentionem, prouectæ ætatis viro, denudauit ei omnem visionem vsq; ad martyrium, & quomodo fluctuaret vtrum occulenda foret vel propalanda, eumq; huius rei gratia accersitum quia speraret in eo portum consilii reperire suæ fluctuationi. Ille vero vt rem per totum collegit, post aliquantulam deliberationem censuit tam commune periculum nequaquam esse celandum. Quamuis igitur consilium daret, tamen ipse non modice anxiatus fecit anxietatem duorum esse multorum Abbati suo aliisque fratribus hæc eadem propinans. Abbas vero stupefactus ex auditis, directis quibusdam de fratribus ad illam tum causa diligentius de his indagandi, tum quatinus cum illa tractarent vt egressa de clausula ad tutiora loca se pateretur transferri, quoad vsque paganorum furor pertransiret, nil ei potuit extorquere quid esset eius voluntatis, nisi ipse adueniret & solus cum ea misceret colloquia. Nec mora, regrediuntur legati Abbati suo nil certi referentes nisi Virginem ipsius desiderare præsentiam; qui sperans se ad hoc vocari vt cæteris remotis ille quasi secretior eligeretur suasor eius euasionis accelerauit ad eam gressum: sed illa iam diuina reuelatione certificata de die vocationis suę magis cœpit ei consilium dare de exteriorum, videlicet ecclesiasticarum domesticarumque rerum procuratione quam de temporali vitæ suæ dilatione. Quæ consilia ille attente percipiens expectabat si etiam ad ea vellet tendere quæ ipse sperabat: sed cum nulla vox de his audiretur, ad vltimum cupiens cognoscere quid haberet animi huiusmodi verbis cœpit vti: De cæteris iam nauigo in portu remis tuorum consiliorum nauim meæ intentionis adiuuantibus: de te vero quid fiat adhuc in media carybdi laboro. De me, inquit, noli sollicitus esse: nam ego confidens de adiutorio Dei *non timebo quid faciat mihi homo, si circundabunt me sicut apes & si exardescunt in me sicut ignis in spinis fortitudo mea Dominus fiet mihi in salutem.* Tunc senior prorumpens in lacrimis rogauit eam vt propitia sibi esset atque egrederetur. Noli, inquit, pater venerabilis me ita perturbare lacrimis tuæ compassionis, sciens procul dubio quod semel animo vnitum est mutari non posse, si diuina nō dedignabitur clementia abesse. Locum enim, quem contra versutias antiqui hostis pugnatura elegi, Deo adiuuante spiritu redeunte ad eum qui dedit illum etiam corpore tegam. Animaduerte res meas esse intrepidi militis animum, & velle pro illius gloria omne subire periculum, qui priusquam montes fierent existens nobis, in quos fines seculorum deuenerunt, factus est refugium. Tunc venerabilis pater admirans eius constantiam, commendans se illius precibus ad claustrum rediit. Cum autem haberet quandam munitionem vnius miliarii à monasterio, optimum factu ratus est in hac se suaque omnia præmunire, quoniam naturalis firmitas loci tribuit ei fiduciam à nullo posse expugnari, si custodientibus eam victus non deesset.

CAPVT

CAPVT XXXII.

Quomodo parentes B. Rachildæ eam voluerunt de cella vehere, & quia B. VViborada eis promittente filia illorum nihil mali prouenire læti ad sua rediere.

SVperuenerunt etiam parentes B. Rachildæ volentes eam ad tutiora deducere loca; quos B Wiborada sic allocuta est; Nolite solliciti esse de filia mea, quia tempus eius nondum aduenit, sed adhuc per multa tempora vobis aliisque multis ad solatium reseruabitur. Qui nihil hæsitantes in eius promissionibus, nempe illos credulíores reddidit quod viderunt priorem prophetiam in filia eorum completam, quia sequentium rerum certitudo est præteritarum exhibitio, ad sua cum gaudio reuersi sunt non parum admirantes de nobili constantia Virginis. Quomodo ista retentio B. Rachildæ placuisset hæremus, quia fertur postea extimuisse martyrium, atque spiritualis matris ne pateretur implorasse auxilium, illamque quoddam membranum Dominica suspensione depictum ei dedisse, vt illud ibi expanderet vbi infirmanti aditus fuerat introeunti ad illam ancillæ, atque hoc munimine ab hostibus esset protecta.

CAPVT XXXIII.

Quomodo VVito Presbyter incredulus de Vngrorum vastatione ad castellum pergendo factus est credulus in oppressi pueri saluatione.

QVidam Presbyter nomine Wito fama ciente de aduentu Vngrorum venit ad B. Wiboradam dicens se creperum sapere tam sacrum locum vnquam à paganis posse contaminari, atque hoc nefas existimari preces B. Galli prius à Deo pro eius emendatione exauditas, modo in eius contaminatione credere adnullari. Quem illa mox diuinis oraculis non incredulum esse monens, fugam que quantocius accelerare hortans prædixit ei in eundo improuisum mœrorem propter eius incredulitatem prouenire: quod & factum est. Postquam tota domus reda componitur, vna quendam puerum imposita supellectili superſedere fecerunt. en subito nescio quo casu reda subuersa est, & puer qui dudum superſedens impositam supellectilem premebat, diffidebatur aliquantisper huius impressione viuus euadere. Tunc illi quasi exanimati, maxime propter puerum, redamque cum impositis reponderantes inuenerunt puerum in periculo sanum. Presbyter autem animo recolligens sibi prædictum mœrorem, non solum fit credulus omnium quæ sancta Virgo prædixerat, verum etiam glorificauit Deum, qui ei tale donum prophetiæ conferre dignatus est, mox igitur mœrore gaudio propulso læto cursu ad castellum peruenit.

CAPVT XXXIIII.

Quomodo Vngri cellam inuadentes ferro igneq. omnia vastantes ad vltimum ad Virginis deuenerunt ædes, & quomodo tria vulnera capiti eius infligentes abierunt seminecem eam relinquentes.

CVm hæc agerentur iam tum non fama volabat per cellam de aduentu Vngrorum, sed illorum rabies vndique eam circumsepserat. Mox ad prædandum cuneus dispergitur omnis, ingemitque

que auaritia contra eius patentes sinus vacua patere æraria. Extruuntur in basilicis pyræ, prorumpentesque in altum flammæ diuina virtute vix permittuntur obfuscare laquearia, incenduntur altaria, sanctorumque reliquiæ ignium dominaturæ ignibus traduntur, humiliantur vsque ad terram in altum extructæ domus, humiles vero aut deicebantur aut ignis dominabatur earum. Tali vastatione basilicam S. Magni adeuntes voluerunt & illam rogo extructo concremare: sed vbi diuina potentia eis resistente eorum voluntas caruit effectu, tunc auaritiæ suæ consulentes cœperunt spe pecuniæ quæque secreta rimari, sicque rimando ad vltimum ad oratorium Virginis deuenerunt. Quod vndique præmunitum esse comperientes, autumantes omnem thesaurum eo loci fugatum esse, disiectione tegularum sibi aditum parabant. Cumque introgressi essent inuenerunt eam cilicio indutam spiritum contribulatum Deo sacrificantem. Vtrum propter hoc quia noluisset secreta patriæ denudare facerent, vel quod æstimarent eam eis aliquid officere in quærenda pecunia, ignoramus. Postquam ei omnem amictum præter cilicium detraxerunt, tria vulnera in caput eius librabant, & ita seminecem relinquebant. O detestabile vicium auaritiæ, cuius potio cum sit sitis, sui amatores omnia exquirere terra & mari sollicitat, & non solum talentorum reconditores verum etiam victu & vestitu contentos plerumque iugulare effecit propter quæstum, & quod dolendum est illos quam sæpe ab his, quorum sanguinem sitiunt, exceptos precibus fidelium indignos expirare. Ergo post actam necem, quæque absconsioni idonea diligenter scrutantes postquam nihil inuenerunt horum quæ sperabant, protinus erumpebant foras magis sceleribus quam gazis onusti.

CAPVT XXXV.

Quod sanguis eius inspersus muro per plurimos annos non potuit aboleri, & quomodo per huius inspersionem visus redditus est cuidam mercatori.

AT virginalis cruor vndatim profluens in prima eruptione vicinum conspersit murum atque exin decurrens riuis cilicium totum perfudit. Quæ conspersio quamuis sæpe calce dealbaretur, nullatenus per multos annos potuit aboleri. Quod miraculum quidam excœcatus mercator audiens venit in basilicam S. Magni baculo regente gressum, qui præmissa oratione postulauit se deduci ad locum, quo deductus parum quid radens de sacro sanguine panno inuolutum domum deduxit, cumque diuersorium suum ingressus fuisset, illico orbatis inspergens luminibus mox de recepto visu gratulabatur, atque sepulchrum beatæ Virginis cum debita veneratione reuisit glorificans Deum.

CAPVT XXXVI.

Quod frater eius venerat eam sepelitum, & cum hoc à B. Rachilda esset prohibitum, ad castellum perrexit hoc nunciatum.

BEata igitur Virgo & Martyr Christi non eadem hora emisit spiritum, sed viuens vsque in sequens mane in sinum Abrahæ expirauit. Venit itaque bonæ memoriæ frater eius, qui nescio vbi inter frutecta laten-

iacens totum conspexerat, volens preciosum thesaurum terræ commendare ne forte barbara gens iterato veniens igni eum traderet. Sed huius rei voluntate à B. Rachilda spoliatus donec Abbate cum omni clero adueniente honorifice sepulturæ daretur involutum sacro velamine, ad castellum proficiscitur atque Abbati cæteræque multitudini omnia vti gesta erant per ordinem retexuit, qui fraternam commemorationem pro eius requie celebrantes manserunt ibi octo dies propter metum paganorum.

CAPVT XXXVII.

Quomodo veniente die octaua Abbas cum fratribus rediit ad monasterium, & quod in corpore martyris nulla cicatrix patuit vulnerum cum illud nudarent lauatum.

VEniente autem die octaua Abbas comperto discessu paganorum rediit cum fratribus ad monasterium, reliquis etiam qui illo confugerant repatriantibus. Memoratus autem frater eius collectis secum quibusdam de fratribus ac laicis cœpit studiosius satagere, vt corpus eodem die sepulturæ traderetur. Cumque illud nudarent lauandum, vt moris est, nulla in eo patuerunt vulnerum indicia, nisi qua catena sulcabat, sed ita sanum atque inuiolatum viderunt vt etiam à plerisque de martyrio posset dubitari, si effusus cruor testis non esset. Eandem vero catenam ante barbarorum eruptionem à se dissoluens iuxta altarium occuluit, & postea eos qui excubias circa funus eius celebrabant per visionem admonuit, vt de eodem loco sumptam prope eam in sarcofago collocarent, quod & fecerunt.

CAPVT XXXVIII.

Quomodo cum idem corpus vellent leuare in sarcofagum non potuerunt præ curuitate membrorum, & quomodo illis videntibus extendit se in directum.

POstquam vero lotum corpus linteaminibus reinuolutum in sarcofagum leuare voluerunt, cognouerunt eis impedimento esse beatam Virginem in finali angore vnum crus atque brachium ad se trahendo curuasse, spirituque recedente ante eorum extensionem ita in curuitate diriguisse. Procul dubio fidelium est credere Deum hoc ad declaranda martyris suæ merita fieri voluisse. Volant in turba diuersæ cogitationes: nam sectionem artuum æstimabant Virgini esse iniuriam, libitinam autem secundum membrorum curuitatem formare laboriosum duxerunt. Cumque ita penduli stetissent, viderunt eadem membra veluti viuentia in directum se extendere, faciemque eius quodam Angelico rubore perfusam quasi in risum hilarescere. Tunc & ipsi lætabundi preciosum thesaurum sarcofago imposuerunt, iuxta eius admonitionem catenam prope illam collocantes.

CAPVT

CAPVT XXXIX.

Quomodo venit Abbas cum congregatione atque celebrantes missarum sollemnia pro eius requie honorifice eam tradiderunt sepulturæ.

ERgo omnibus expeditis venit Abbas cum congregatione fratrum & copiosa multitudine vtriusque sexus non sine magna deuotione, atque missarum sollemnia celebrantes in spiritum humilitatis sacrificabant pro eius requie summo & vero sacerdoti. Expletis autem missarum sollemniis acceptaque cruce & his quæ exequiis exhibentur vsque ad locum sepulchri procedunt, ibi Deum cui omnia viuunt fideliter pro ea deprecantes virginalem glebam spoliatæ telluri virginitate cum multa lacrima commendauerunt, anno nongentesimo vigesimo quinto incarnationis Domini Iesu Christi, qui viuit & regnat Deus per infinita secula, Amen.

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

DE MIRACVLIS S. VVIBORADAE VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI

LIBER II.

CAPVT I.

De candela quæ ad sepulchrum eius posita cælitus est tricies incensa.

IGITVR post sepulturam præcluis agonistæ, diuina potentia, quæ ea adhuc in carne manente signorum attestatione dignata est mortalibus innotescere quam fideliter in mandatis eius incederet, ipsa etiam non dedignata est post eius depositionem frequentia miraculorum mundo declarare quali gloria ab ea remunerata sit in cœlis. Ad eius tumbam lucerna posita erat, quatinus quando missarum sollemnia, seu vespertinalis oratio, seu matutinæ laudes celebrarentur lumen adesset. Quadam vero die post officiorum expletionem, æditüus eam extinguens altera die ingressus reperit eam ardentem, quam secundo extinctam secundo inuenit incensam atque extinxit, similiter tertio ingressus reppetit ardentem sed minime extinxit cupiens prius indagare quis ei officium suum ita dimidiaret, cumque ab interrogatis non solum nil certi posset exarare verum etiam eius inquisitio omnium admirationi fuisset, itur in commune ad lucernam. Posses mirari fluentem ceram à facie ignis tunc eius calore nil esse imminutam, atque idipsum lumen paulatim se subtrahere visibus humanis, vt facile in hoc miraculo animaduerteres beatam Virginem ornata lampade ad nuptias cœlestis sponsi intromissam cum illo habitare lumen inaccessibile.

CAPVT II.

Quod quædam de ancillis eius voluit noctu basilicam intrare causa orandi, sed propter immensum lumen quod vidit in ea non ausa est ingredi.

VNa seruarum huius Virginis quadam nocte stratu suo relicto causa orationis basilicam petiit, quæ testata est se tantam claritatem in ea vidisse vt ingenti terrore correpta fusis precibus ante valuas minus periculosum esse eligeret positum in horrentibus tenebris thorum reuisere quam irradiatam cœlesti lumine basilicam introire.

CAPVT III.

Quod germen fœniculi circa tumulum eius creuit tempore hyemali.

IN autumno, qui æstatem passionis B. Wiboradæ retrudit, sæpe memoratus frater eius viridis fœniculi germen circa tumulum eius fixit, quod diuina dispensatione radicem terra figens atque per totum brumale tempus in sui viriditate permanens ad vltimum adeo creuit, quod comis in modum coronæ nexis totum sepulchrum protexit. De cuius germinis viriditate non solum multi sunt mirati verum etiam plerique languentes sanitati sunt restituti per acceptionem temperati ex eo antidoti.

CAPVT IIII.

De pectinis eius inuentione.

SOror erat huic B. Martyri nomine Willidruda tricesimum possidens gradum. Hæc cum haberet natam, rogabatur à Virgine sorore, vt hanc permitteret aliquot dies secum morari, qua permittente cum apud materteram paucos exegisset soles infirmata morti debitum soluit. Mater autem post aliqua annorum curricula morte intercedente soluta à lege viri cœpit frequentare tumulum martyrizatæ sororis, ibique diuinis laudibus die noctuque se occupans in gradu sexagesimo à morte inuenta est. Huic adhuc in corpore degenti quodam matutino crepusculo prædicta filia eius hilari vultu apparens huiuscemodi verbis ad eam visa est: Num vigilas mater? quæ respondit, vigilo. Surge, inquit, & dic auunculo meo quod Domina mea Wiborada ægre ferret eius thesaurum illius negligentia tam diu celari. At illa suspicans de thesauro pecuniæ dixit, qualem thesaurum credenda est occuluisse quam sperabamus consortem veræ beatitudinis in cœlis, eo quod in terris posita non sperare visa est in pecunia & thesauris? Cui illa, non est (inquit) ita vt tu suspicaris: nam inuentio thesauri tollet tibi huiusmodi suspectum. Mox igitur linquens stratum adiit fratrem, sibique per somnium reuelata nunciauit. Nec mora, surgitur à sacerdote atque vna locum sepulchri Virginis adeuntes viderunt illius pectinem sine appendiculo ab aere sustentari, quem cum soror Presbyteri manu tangeret cecidit ei in manum, tunc ille indignatus (voluit enim plures testes huius miraculi fieri) suscepit eundem pectinem atque ad claustrum properans Abbati cæteræque congregationi cum præsentauit, simul omnia de visione præsentando retexens, quem pater monasterii reuerenter suscipiens illa mirabili sustentatione audita exosculatur laudesque & gratias pro eius inuentio-

CAPVT XXXIX.

Quomodo venit Abbas cum congregatione atque celebrantes missarum sollemnia pro eius requie honorifice eam tradiderunt sepulturæ.

ERgo omnibus expeditis venit Abbas cum congregatione fratrum & copiosa multitudine vtriusque sexus non sine magna deuotione, atque missarum sollemnia celebrantes in spiritum humilitatis sacrificabant pro eius requie summo & vero sacerdoti. Expletis autem missarum sollemniis acceptaque cruce & his quæ exequiis exhibentur vsque ad locum sepulchri procedunt, ibi Deum cui omnia viuunt fideliter pro ea deprecantes virginalem glebam spoliatæ relluti virginitate cum multa lacrima commendauerunt anno nongentesimo vigesimo quinto incarnationis Domini Iesu Christi, qui viuit & regnat Deus per infinita secula, Amen.

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

DE MIRACVLIS S. VVIBORADAE VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI

LIBER II.

CAPVT I.

De candela quæ ad sepulchrum eius posita cœlitus est tricies incensa.

IGITVR post sepulturam præcluis agonistæ, diuina potentia, quæ ea adhuc in carne manente signorum attestatione dignata est mortalibus innotescere quam fideliter in mandatis eius incederet, ipsa etiam non dedignata est post eius depositionem frequentia miraculorum mundo declarare quali gloria ab ea remunerata sit in cœlis. Ad eius tumbam lucerna posita erat, quatinus quando missarum sollemnia, seu vespertinalis oratio, seu matutinæ laudes celebrarentur lumen adesset. Quadam vero die post officiorum expletionem, æditus eam extinguens altera die ingressus reperit eam ardentem, quam secundo extinctam secundo inuenit incensam atque extinxit, similiter tertio ingressus repperit ardentem sed minime extinxit cupiens prius indagare quis ei officium suum ita dimidiaret, cumque ab interrogatis non solum nil certi posset exarare verum etiam eius inquisitio omnium admirationi fuisset, itur in commune ad lucernam. Posses mirari fluentem ceram à facie ignis tunc eius calore nil esse imminutam, atque idipsum lumen paulatim se subtrahere visibus humanis, vt facile in hoc miraculo animaduertres beatam Virginem ornata lampade ad nuprias cœlestis sponsi intromissam cum illo habitare lumen inaccessibile.

CAPVT II.

Quod quædam de ancillis eius voluit noctu basilicam intrare causa orandi, sed propter immensum lumen quod vidit in ea non ausa est ingredi.

VNa seruarum huius Virginis quadam nocte stratu suo relicto causa orationis basilicam petijt, quæ testata est se tantam claritatem in ea vidisse vt ingenti terrore correpta fusis precibus ante valuas minus periculosum esse eligeret positum in horrentibus tenebris thorum reuisere quam irradiatam cœlesti lumine basilicam introire.

CAPVT III.

Quod germen fœniculi circa tumulum eius creuit tempore hyemali.

IN autumno, qui æstatem passionis B. Wiboradæ retrudit, sæpe memoratus frater eius viridis fœniculi germen circa tumulum eius fixit, quod diuina dispensatione radicem terra figens atque per totum brumale tempus in sui viriditate permanens ad vltimum adeo creuit, quod comis in modum coronæ nexis totum sepulchrum protexit. De cuius germinis viriditate non solum multi sunt mirati verum etiam plerique languentes sanitati sunt restituti per acceptionem temperati ex eo antidoti.

CAPVT IIII.

De pectinis eius inuentione.

SOror erat huic B. Martyri nomine Willidruda tricesimum possidens gradum. Hæc cum haberet natam, rogabatur à Virgine sorore, vt hanc permitteret aliquot dies secum morari, qua permittente eum apud materteram paucos exegisset soles infirmata morti debitum soluit. Mater autem post aliqua annorum curricula morte intercedente soluta à lege viri cœpit frequentare tumulum martyrizatæ sororis, ibique diuinis laudibus die noctuque se occupans in gradu sexagesimo à morte inuenta est. Huic adhuc in corpore degenti quodam matutino crepusculo prædicta filia eius hilari vultu apparens huiuscemodi verbis ad eam vsa est: Num vigilas mater? quæ respondit, vigilo. Surge, inquit, & dic auunculo meo quod Domina mea Wiborada ægre ferer eius thesaurum illius negligentia tam diu celari. At illa suspicans de thesauro pecuniæ dixit, qualem thesaurum credenda est occuluisse quam sperabamus consortem veræ beatitudinis in cœlis, eo quod in terris posita non sperare visa est in pecunia & thesauris? Cui illa, non est (inquit) ita vt tu suspicaris: nam inuentio thesauri tollet tibi huiusmodi suspectum. Mox igitur linquens stratum adiit fratrem, sibique per somnium reuelata nunciauit. Nec mora, surgitur à sacerdote atque vna locum sepulchri Virginis adeuntes viderunt illius pectinem sine appendiculo ab aere sustentari, quem cum soror Presbyteri manu tangeret cecidit ei in manum, tunc ille indignatus (voluit enim plures testes huius miraculi fieri) suscepit eundem pectinem atque ad claustrum properans Abbati cæteræque congregationi eum præsentauit, simul omnia de visione in præsentando retexens, quem pater monasterii reuerenter suscipiens illa mirabili sustentatione audita exosculatur laudesque & gratias pro eius inuentio-

inuentione Deo omnipotenti persoluens dię eadem argento inclusum ad tumbam Virginis appendi præcepit.

CAPVT V.

Quod cuiusdam turgidum caput eodem pectine benedictum pristinæ sanitati est redditum.

HVic miraculo non incongruum illud videtur subnectere, quod quidam, cui violato supercilio turgescens caput spem vitæ præsentis ademerat, eodē pectine à supradicto sacerdote benedictus pristinam indeptus est sanitatem.

CAPVT VI.

Quod B. Rachilda cum infirmaretur per eius visitationem sanabatur.

PEr id temporis ægrotabat B. Rachilda, atque tanta detinebatur infirmitate, quod pene tres continuas noctes diesque quasi exanimis iacuit. tertia vero nocte circa pullorum cantum paulolum resumpto spiritu cœpit implorare Martyris auxilium. Exaudiuit ergo mater spiritualis vocem filiæ laborantis, atque cum magno labore cœlestis luminis adueniens suauissimique odoris fragrantia caput suum capiti iacentis acclinar, manumque leniter pectori eius admouit, atque sic aliquantisper moras nectit. Post breue vero cum ipso iubare visibus humanis sublata est, permanente inibi vsque ad lucem odoris fragrantia, sicque matre veniente fugit languor à filia, hacque recedente rediit sanitas pristina.

CAPVT VII.

Quomodo iuuenis Vdalricus ad sepulchrum eius est sanatus.

QVidam ephebus nomine Vdalricus in congregatione S. Galli scholari sudabat Pierio. Huncquodam tempore inualescens ægritudo ad hoc redegit, vt carnibus attenuatis spiritum iam ossa regere negares. Is ad tumbam Virginis deductus vt eius suffragia cœpit implorare obdormiuit: mox autem euigilans postulauit escas, quibus allatis comedit, conualuit, atque sospes ad claustrum rediit.

CAPVT VIII.

Quod Engilbertus Abba monasterii anniuersarium eius cantu & lectionibus præcepit venerari, & quod per visionem innotuit quia mutatio velaminis altaris displicuit.

HÆc virtutum eius insignia Engilbertus Abba monasterii imis reponens sensibus, veniente eius anniuersario præcepit supradicto fratri eius illum solemnem agere cantu & lectionibus, vt solet de vna virgine. quod ille libenter percipiens in tantum studuit eundem diem venerari, vt etiam altare velaret cultiori velamine priuato. nam quo priuatis diebus velabatur, beata Virgo propriis manibus rexuerat. cumque finitis matutinis se sopori dedisset, adest visu gloriosa Martyr, gratesque pro veneratione soluens velaminis mutationem minus

minus placitam duxit, qui expergefactus illico surrexit atque iuxta Virginis velle oppetiit altare.

CAPVT VIIII.

Quomodo B. Rachildæ germana eius visitatione est sanitati restituta.

IN pago qui Erigowe nuncupatur, quem Araris fluuius ex vno latere præterfluit & altero Renus, fuit quædam materfamilias nomine Pliddruda B. Rachildæ germana. Hæc quodam tempore ita languida facta est, vt dentium pedumque officio priuata, vix interdum in lectulo, interdum nullomodo quiescere potuisset. Cumque diu tantis languoribus tabesceret, tandem cœpit inuocare B. Wiboradam. Nec statim defuit inuocanti misericordia Domini, viditque sibi assistere inuocatam Virginem partemque iancinat pellis formam vaginæ exprimentem iacientem super se, hac voce subiuncta; Optasti quietem, quiesce. Mox igitur soporata stertuit illam noctem & subsequentem diem magna ex parte: dehinc expergefacta poposcit escas, quæ cum collatæ ei essent satis auide comedit tantumque in breui cœpit conualescere, quod aliquot diebus exactis cum oblatione visitauit sepulchrum auxiliatricis suæ, omnibus quos ad præsens repperit causam innotescens suæ oblationis.

CAPVT X.

De obitu Hitonis germani illius, & quomodo Egibertus successor eius visu orbatus per eius merita est sanatus.

IAm aderat plenitudo temporis quo ille venerabilis Hitto, viridis illa senecta cuius anni non deficient, debuit contingere metam diuinæ vocationis, quo educto carnis ergastulo, quidam Archipresbyter nomine Egibertus successit ei in regimine basilicæ S. Magni. Nam & is omnibus quæ possidebat relictis, quo Christum perfectius cruce accepta posset sequi, in cœnobio S. Galli ad regularem disciplinā ceruicem cordis humiliauit, cui post aliquot annos cum grauii dolore cœpit caligare visus, adeo vt illum apertis oculis nihil videntem Deum diceres aliud vas electionis sibi in illo præparare, qui ad tumbam Martyris Christi prouolutus vouit pro recuperatione visus se vnaquaque septimana, quoadusque viueret, in honore viuificæ Crucis ad eius altare missam celebraturum in die quem amatores secularium litterarum diem Veneris appellant, nos autem vtres noui liquoris sextam feriam vocamus. Inter hæc vota obdormiuit mirum in modum oculi sopore grauati morbis releuantur, illoque excusso lumen ante à tenebris fugatum clarius rediens tenebras depulit, atque postea in sui claritate permanens nulla caligine interpolari potuit, donec anima recedente cæterorum etiam officiorum corpus reddidit extorre.

CAPVT XI.

De quadam Reginsinda quæ debuit vacare eius sollemnia.

MVlier quædam nomine Reginsinda cum continuum væ pateretur in capite, audiens quales virtutes Dominus dignaretur operari per merita B. Wiboradæ adiit cernua ad locum sepulchri eius, ibique vouens diem passionis eius annuatim festiue venerataram in vouendo somnium cœpit, vnde excita

 omni

omni dolore remoto incolomis repatriauit. Igitur adueniente profesto natalis Virginis, hæc eadem quam prædixi mulier iam pridem habens telam erectam sperauit eadem die eam vsque ad finem perducere, si diem ex integro texeret. In hac itaque spe festina cum iam vergens sol intrans Oceani vndas mortalibus denegaret sui præsentiam, corripitur in texendo tanta infirmitate capitis quod prius relictum Virginis auxilio thorum languore ingrauescente reuisit. Tunc se reminiscens præuaricatricem vltra suum posse vt ita dicam nisam, iterato ad sepulchrum eius venit, ibique oratura prosternitur. Quomodo ego miser hic digne valeo loqui lacrimas, commissa pœnitentium, cuius captiuata mens adhuc magis voluntarie ducitur in lege peccati quam vt condelectetur lege Dei. Funduntur vbertim lacrimæ testes veræ pœnitentiæ, æmulantur vota melius soluenda prioribus neglectis, exaggerantur preces pro venia precibus pro incolomitate, singultusque cótinui sæpe illi abrumpunt precantia verba. Tandem diuina clementia respecta, quæ nobis delinquentibus semper post virgam correptionis porrigit baculum consolationis, repente inter preces somno grauatur, quo exonerata illico surrexit sana atque cum gaudio regreditur ad sua.

CAPVT XII.

Quod duo diuersis morbis vexati ad eius sepulchrum sunt sanati.

NOn enim arbitror & hoc miraculum esse reticendum quod duo diuersis afflicti morbis (nam vnus febre, alter dentium dolore laborabat) aliorum adminiculo ad memoriam huius Virginis adducti (ingens enim dolor vtriq; proprias vires consumpserat) per eius merita pristinæ redditi sunt incolomitati.

CAPVT XIII.

Quomodo quidam qui dentium dolore laborauit tactus ligniculo de cupa eius sanus recessit.

GNatus ministri B. Wiboradæ adeo vexabatur dolore dentium, quod capite ex omni parte tumescente ab omnibus eum intuentibus desperabatur. cui cum pater dentes ligniculo de cupa Virginis tangeret, tribus vix guttis sanguinis prorumpentibus sospes cunctis mirantibus surrexit.

CAPVT XIIII.

Quomodo Diabolus Kebininam in ignem trusit, & quomodo inde eruta quasi in extasi iacuit, & ad vesperum resipuit.

NEc hoc silentio prætereundum quantam pietatem virtus diuina ostendere dignata est ob merita Virginis atque Martyris suæ planius declaranda supra fidelem seruam eius Kebininam. Post transitum igitur B. Wiboradæ, commissione & præcepto illius B. Rachildæ fideliter seruiendo adhærebat. Ipsa vero Rachilda crebra infirmitate fere per omne tempus vitæ suæ cruciabatur. Hæc autem quam prædixi serua quoddam potirium miscere edocta fuit à B. Wiborada contra eius consuetudinariam infirmitatem. quod cum quadam die in testula igni apponere voluisset, vt se inclinauit Diabolus vtriusque dilectionis infectator quadam inuisibili impulsione trusit eam in ignem, in quo cum diu libe

illucque volutata miserabiliter cremaretur (nemo enim astabat qui eam extraheret) tandem diuina miseratione & beatæ Martyris vt credimus auxilio ignibus eruta sella iuxta posita consedit. Tarde post quædam conserua eius aliique cum supradicto sacerdote Egiberto intrantes diuersorium illamque videntes ita crematam obstupuerunt in insolita facie. cumque inquirerent ab ea si ipsa esset Kebinina paulolum resumpto spiritu respondit, ego quidem sum: nolite quæso abstupescere neque mirari, inimicus hæc fecit. non enim hæc mala quasi non præscita mihi euenere. nam cum in cella S. Georgii apud Dominam meam Wiboradam mansitarem, contigit me grauissima infirmitate detineri. cumq; mihi in dubio esset vita & mors, subito visus est capiti meo astare iuuenis pulcherrimus & alius quasi persona deformis Æthiopis. quem ille pulcher increpans, quid inquit hic astas cruenta bestia? in aliquo enim adhuc post tempus dabitur tibi potestas lędere hoc corpus: in anima vero nec modo nec deinceps vllā tibi concessam scias. en tempus læsionis: spero autem de Domini misericordia, si cum Propheta et tradita sum in interitum carnis quod etiam animam meam cum illius anima seruet. Mirabile dictu, cerneres eam in vno latere vsque ad pectus ita concrematam, vt ossa & interiora quædam apparerent & vestem nil esse læsam, in altero vero vestem combustam & carnem in nullo penitus læsam.

Capvt XV.

Quomodo diuina reuelatione corpora amborum Virginum basilicæ S. Magni sunt intromissa, & quod vnus artificum pede læsus sospitati pristinæ est redditus.

IGitur dolore huius vstionis in lectum decidens cum per aliquot dies grauiter laborasset, accidit vt quadam vespera resolutis membris frigido corpore ita omnium officiorum iaceret effœta vt à cunctis circumstantibus mortua nunciaretur. Fletur, extenditur, ordinatisque ex cubiis pro mortua custoditur, circa pullorum vero cantum fragor nimius veluti tonitrus ita grauiter super ipsam domum increpuit, vt omnes qui in excubiis aderant nimio terrore perculsi ad terram corruerent. At virgo Rachilda diuino vt credimus instinctu vocans ad se prædictam seruam dedit ei cilicium B. Wiboradæ, eamque super defletæ corpus expandere iussit: sed & baculum eius addens superponi præcepit. quod cum factum fuisset, extemplo recalefacta conualuit, resedit, visum apetuit, omnibusque quinque perticis officiis ad plenum recuperata est. Tunc erumpens in vocem dixit: Gratias tibi refero Christe salus omnium in te sperantium, qui dolores meæ vstionis medicamento gratiæ tuæ fugasti, & tibi domina mea Wiborada per cuius merita hanc misericordiam confido me consecutam.

Capvt XVI.

OPeræ precium esse duximus & hoc paginæ commendare, qualiter omnipotens Deus has sanctas Virgines prius in ergastulis, in quibus se pro eius amore incluserant, tumulatas basilicæ S. Magni intromitti reuelare dignatus est. Quadam igitur nocte sæpe dictæ Kebininæ visum est somnium. quidam iuuenis aspectu decorus trahens redam geminis rotis compositam quadam cerea materia, vt ei visum est, oneratam. cumque illa interrogaret qua de

de causa veniret vel quid ex hac materia facere vellet, missus sum (ait) vt harum sanctarum Virginum sepulchra muro interrupto basilicæ intromittam. Post hanc igitur visionem aliquot diebus exactis Gralo, qui id temporis cœnobio S. Galli præerat, in animum duxit, credo diuina inspiratione, visionem ancillæ factis exequi. Tunc prostratus ad memoriam Virginum devotis precibus illarum voluntatem, & adiutorium cœpit implorare, vt is, cuius voluntas opus est, patrandum opus dignaretur aspirando præuenire & adiuuando prosequi. Postquam hæc & his similia virgineis auribus humiliter instillauit, surrexit conueniensque ancillam quam prædixi enucleauit illi archana voluntatis suæ. His illa auditis retulit ei econtra somnium quod viderat. Sicque factum est vt fide veniente ab vtroque ad vtrumque duo certa fugarent dubium ab opere patrando. Extemplo vocantur cæmentarii, opusque in diuina prouidentia perfectum humanis studiis traditur perficiendum. Iam tum feruente opere contigit, vt quoddam immane saxum ab eisdem artificibus incaute leuatum sed incautius relictum vni ex illis in pedem cecidisset, grauiterque collideret: qui à sociis ad diuersorium delatus iussit cereum parari, cumque ad sepulchrum B. Wiboradæ accendi, quod cum factum fuisset, meritis beatæ martyris id obtinentibus sequenti die cum cæteris cæmentariis sospes & lætus ad opus inceptum mature venit.

ET SIC EST FINIS.

EKKE-

EKKEHARDI MINIMI DECANI S. GALLI

LIBER DE VITA B. NOTKERI BALBVLI.

Prologus.

IN primis conqueror, quod maxime subolet perfectos viros ac sapientissimos cœnobio B. Galli degentes multorum patrum siue fratrum inibi commorantium laudabilia gesta non scripsisse, cum constet eos multa digna relatu fecisse & dixisse. Ideo multo mœrore affectus sum, & miror valde quid causæ extiterit quod tanti viri, quibus inmeritus est mundus frui, quorum institutione informatur clerus, per quos omnium artifex Spiritus Sanctus voluit ornare officium diuinum, in quo iocundantur animæ iustorum, quorum doctrina fulget & lætatur ecclesia Dei non solum per Alamanniam verum etiam à mari vsque ad mare & in vniuerso mundo vsque ad terminos orbis, in ymnis & sequentiis, in tropis & letaniis, in diuersis cantibus & melodiis, pluribusque ecclesiasticis disciplinis. Nam cum sciamus eos sanctissimos & doctissimos fuisse, & in sanctorum numero aliquos ipsorum ascitos, graue nobis & tædiosum est nihil de eorum virtutibus scriptum reperisse, sed nos eadem quamuis modica gesta, quæ maiores in scriptis nobis reliquerunt, de Notkero cognomento Balbulo, viro doctrina sophiæ tunc in tempore famosissimo meritorumque sanctitate beatissimo, eiusque sodalibus, quæque inuenimus in scedulis, in vnum conpilare studuimus. Licet enim huic operi longe impar sim, laudabilis vitæ conuersatio & sapientia prænominati Notkeri Balbuli valde hoc exposcit, vt lucerna tam clara non sub modio sed super candelabrum ponatur, vt luceat omnibus qui in mundo sunt. Virtutes quoque sancti viri suamque vitam digne describere non tepentis animi officium est, cum ad hoc opus sufficere non credam quemlibet sapientissimum. Quidam vero in rationis inquisitione aut in ornatu eloquentiæ laborantes ea, quæ simpliciter proferri possent & plane, audientibus vel legentibus fastidium sæpius præbent. Nos itaque nec donati regulis adplene inbuti, vel Grammatica Prisciani, minusue Dialecticis versutiis exercitati, nec Rhetoricis floribus Philosophicæ eloquentiæ exhilarati, non in sublimitate sermonis ea quæ collegimus vera, fideli humilitate dictante rationis iusticia exequemur. Vnum vero timendum & verendum mihi est, cum narrauero magnalia facta sanctorum, dicat mihi Deus peccanti; *quare tu enarras iusticias meas & assumis testamentum meum per os tuum?* Ego non de iusticia præsumendo, sed inuocato sancto viro Dei vt meritis ipsius & precibus adiutorium per spiritus sancti gratiam conferatur, vt inceptum opus devote perficiatur, quod quasi libamen aliquod ad degustandum auribus & animo vestro propono. Si quid vero displicuerit, rogo vt emendetur & nobis concedatur.

CAPUT I.

Hristus Dei virtus & Dei sapientia, qui misericorditer vt nos à peccatis liberaret, formam carnis sibi assumpserat peccatricis, sicut nos peccatores per diuersas vocat ætates, ita etiam propter diuersas meritorum virtutes iustificat & saluat. Quosdam enim adhuc in vtero sanctificat, & replet Spiritu Sancto: quosdam autem in lacte matris, licet virtutum qualitates non discernentes, ornatum pudicitiæ superinduit: alios autem adhuc pueros, vt à lasciuitate quiescant, continentiæ dote roborat: ipsos vero iuuenes maximam carnis aduersus spiritum pugnam quasi nimis feruentes, passos in victoriæ corona triumphare donat: senes iam quasi ad mortem declinatos ad pœnitentiam reuocat: eos denique qui in decrepita ætate sunt variis affecti tribulationibus tandem amore cœlestis patriç ad superna suspirare concedit. Has igitur virtutes licet partim & per diuersas ætates aliquibus det; multos tamen, eos videlicet quos ecclesiæ suæ speculum & formam proposuit, vt eum de quo nobis sermo est, omnibus his virtutibus decorat. De cuius virtutibus ea quæ virorum valde venerabilium veraci relatione didici, vel pro quantitate vt scripta in continenti conpetine amore loci aliquid fingere arguar, simpliciter humili cataxatione prosequemur, & singula eius facta vel dicta sanctarum scripturarum auctoritatibus eo spiritu, quo vir sanctus habundabat, corroborante confirmantes ad relationis nostræ propositum redeamus

1. CAPUT II.

IGitur B. Notkerus de pago qui Turgowe dicitur oriundus fuit, & in vico, qui Sacer pagus vocitatur Latine, vulgariter vero appellatur Hellicgowe, à nobilissimis progenitoribus procreatus est. Nam de Karolorum genere & sanguine & Saxonum antiquorum, de quibus illo in tempore Imperatores Ottones orti sunt, erat parentum eius prosapia. Etymologiam vero sui nominis per vices temporum adimplens cum Apostolo necessarie desiderans esse cum Christo multo melius: sed tale nomen in tali loco non casu arbitror accidisse sed Dei dispositione, sine cuius nutu nec pluuiæ gutta in terram cadit. Filius enim Dei qui Bethleem vbi nasceretur elegerat, Nazareth vbi nutriretur, Ierusalem vbi pateretur, quique ipsa loca nominibus tantis sacramentis conuenientibus voluit appellari, ipse etiam locum, quem tanti viri natiuitate consecrauerat, tali vocabulo voluit appellari, cuius præfati parentes cum secularis vitæ nobilitate eleganter floridi pollerent, ab ipso matris vtero filium suum grammaticæ artis flagello subdere deuouerant. Quia vero in monasterio S. Galli septem liberalium artium studium & regularis vitæ rigorem vel disciplinam florere audierant, Spiritu Sancto eis tale desiderium inspirante, vt eundem locum virtutibus tanti viri ob meritum beati patroni adornaret, monasticæ eum vitæ ibidem subicere proposuerant. [*Processu etiam temporis postea eorum pene omnis substantia collata est huic monasterio.*] quem etiam sub Archimandrita, qui tunc loco huic præerat, nomine Grimaldo Abbate canonico admodum venerabili & sanctitate honesto viro regulariter Domino & patri Gallo cum oblatione deferentes atque inibi sacræ institutionis gratia Spiritus sancti prælibuto coma capitis sub eiusdem

Inclusa videntur ex margine irrepsisse.

dem Abbatis regimine deposita magisterio Isonis omnium artium eruditissimo & maxime diuinarum scripturarum peritissimo inbuendus contraditur. Literali itaque disciplinæ bonæ indolis puer appositus tanto ingenio quæque docte didicit, vt facile agnosceretur non hanc humani studii esse capacitatem, sed diuini spiritus operationem, qui sicut in Regum libro legitur de Dauid; *Spiritum sanctum accipiens infantulus per omne tempus vitæ suæ mansit cum eo*, & in reliquum. Namque vt eiusdem gratiam paraclyti in baptismate susceperat, ita à pueritia per omnes ætates in Dei timore inmaculatus conseruabat, præter ea sine quibus homo esse non potest viuens, numquam de secreto cordis sui vbi verum Dei templum esse debet eam expulerat. Hic quasi nouus Daniel adhuc puer seniorum patrum discutiebat facta, ac tanta discretione pensabat vt quidquid virtutis in eis videret conueniens ætati suæ, hoc in abscondito mentis suæ depingens imitaturus recondidit. Si quid autem vitiosum vel reprehensibile senserat, aut vnde sibi suspicio nasci posset, statim recucurrit ad sui ipsius miseriam, sciens quia vix est homo qui non aliquando excedat pro rigore magisterii claustralis disciplinæ, qui semper in eodem loco ob sanctæ regulæ pueriliæ ætati maximus inerat, nolens vel audens arguere, sed cito remouens à se & longe de suæ recordationis intentione abiciens. Erat enim ei in desiderio magis cælibem in terris ducere vitam & fraternam caritatem conseruare ad omnes, quam oculo suspicionis alere odium nutrimentum dettactionis.

Capvt III.

Sanctus vir Dei cum de infantili simplicitate processisset ad iuuentutis florem, animum tamen semper habebat firmum ad deuotionem boni propositi, sciens scriptum; *adolescentia & voluptas vana sunt*. Plus se conuertens in illam sententiam quæ dicit, *Lætare iuuenis in adolescentia tua*, numquam eo se iocundiorem se exhibebat, sed amplius grauitatis exempla præbebat * coæuibus. Amoris namque flamma sic ardens, vt cottidie in oratione mentem afficiens & carnem macerans per conpunctionis lacrimas nihil terrenum nihil transitorium quærens solus sibi vacabat, vt ei qui omnia fecit mente collecta in vnum adhæreret, & eius desiderio transcendens mundana omnia non iam timore pœnatum, non memoria vitiorum, sed dilectionis igne succensus cum odore virtutum, ita vt merito in sponsæ laude diceretur ei; *quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrræ & thuris & vniuersi pulueris pigmentarii*. Itaque iusti viri oratio concepta ex virtutibus intimi amoris quasi fumus ex aromatibus lacrimas elicere solet, quia dum sola cœlestia postulat, fit plerumq; interdum tantæ subtilitatis vis amoris vt hanc nec ipse animus comprehendere possit, qui illuminatus habere meruit, & ideo thuris myrræq; incensum sacrificat, dum assidue in se carnis vitia mortificat, & ad Dei visionem, ad quam peruenire medullitus inardescit, seque ipsum in bonis virtutum operibus Deo exhibet & exercet, ac sic velut pigmentariorum pulueres offert.

* f. coæualis.

Capvt IIII.

Habebat vir beatus defectum à pueritia, eo quod tardioris & inpeditioris linguæ esset, sed velocissimus erat facundia spiritus. Erant enim in eodem monasterio tres Notkeri vocabulo nominati, viri doctissimi & nobilissimi genere, sicuti cœnobium S. Galli ab exordio sui semper habuit nobilissi-

bilissimos filios magnorum terræ monachos. Horum trium virorum vnus dicebatur Notkerus Physicus, qui Abbas postea factus vir multæ scientiæ & prudentiæ magnæ doctor, & pictor valde ingeniosus, cuius gesta habentur in libro casuum monasterii: in cuius electione cum à senioribus domus præsentaretur Imperatori Ottoni Magno spreuit nimiam iuuenilem ætatem in homine timens ruinam domus & disciplinæ. Responsum est à Ruperto Decano; & in hoc errat oppidò discretio Regis: inter tot vtique Marias optimam partem dudum eligentes nec vnam quidem Mattham quæ sollicita sit & circa frequens ministerium satagere velit inuenire potuimus; ideoque talibus relictis ad minorem ætatem descendimus & optimam (mihi crede) si eam digneris suscipere comperimus. Qui tandem annuens [illegible]tis inuestitum cum sociis remisit. Veniens ergo domum ita gratanter & gaudenter receptus est, vt cum Tullio meliori quidem ipse concinnare po[illegible]rit metro;

O fortunatam Galli me consule cellam.

Erat alter Notkerus, qui cognominabatur Piperisgranum, ita quod fuit valde acri ingenii, homo doctissimus, strennuus ac religiosus. Notkerus, de quo nobis sermo est, qui cognominabatur Balbulus voce quidem, sed spiritu eloquentissimus, quod non casu ei euenisse putandum est, sed sicut B. Moyses, ex quo loqui cum eo Dominus cœperat, ineloquentem se fatebatur, ita iste accepta sancti spiritus gratia redditus est exterior homo elinguis vt interior loqueretur plane.

CAPVT V.

STuduit namque vir Dei plenus vt gratiam collatam sibi de facili non amitteret, omni custodia muniens cor suum, orationi, vigiliis, ieiuniis, abstinentiæ & patientiæ operam dedit, & subito se ipsum transcendens iuxta illud Isaiæ: *Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit & germinabit Israhel, & replebunt faciem orbis semine.* Omni vero impetu nisus est sternere carnem, superare Dæmones, vt perueniret ad eam celsitudinem qua inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiceret, ideoque oculum contemplationis per fenestellam dirigens humilitatis ad supernam ciuitatem Iherusalem, & ad vniuersum inibi cœtum filiorum Israhel, id est videntium Deum, vbi de plenitudine sedentis in dextra, id est Domini nostri Ihesu Christi, acciperet vnde repleret sanctam ecclesiam per latum orbem diffusam semine, id est exemplo, doctrina & laude. Sacros vero ordines, quos adhuc puer ipse susceperat, ita beatis moribus ornabat vt si ætatis teneritas non repugnaret, altioribus quibusdam sacramentis coaptari potuisset, cumque puerilem ætatem cum coæuulis suis & earundem virtutum suarum æmulis transiret, ita se eisdem in omni familiaritate & morum honestate coniunxerat, vt in ipsis laudem sine inuidia & pares amicos facile inuenias. Ea autem quæ vitiosa iuuenum & lubrica ætas exposcit, sicut est discurrere, vagari, circuire, lasciuiri, superbire, ambire, voluptatibus vti, stulta consortia, inutilia loqui, & alia plura, quibus iuuenes afficiuntur ita prorsus detestatus est vt numquam extra portas monasterii nisi obædientia coactus pedem posuisset. & cum firma religio id eum conpulisset, quasi fortius ibi pugnaturus antequam egrederetur signo crucis se muniens, veniis per singula altaria sanctorum sibi cum lacrimis expostulans præsidia, prostratus etiam fratrum religiosorum pedibus ne aliqua seculari macula vel delectatione inficere-

tur

tur deprecatus est vt orarent. Nam psalmus vel sancta meditatio foris dum esset raro aut numquam defuit: cætera quæque paruipendit, ista numquam neglexit. In monasterio vero nullus eum vmquam de solio surgere vel ambulare nisi ordinate viderat: numquam se iuuenum vel sodalium iocis immiscuit, sed ipsis iocantibus quia extrema gaudii luctus occuparet sepius proclamauit. Sed nec illius præcepti obliuiosus auditor *in omnibus operibus tuis memorare nouissima tua & in æternum non peccabis.* Fuit quidem in omni mansuetudine omnibus subditus, & ad seruiendum promptissimus, etiam Domini sui factus imitator qui ad filium Reguli non iuit, ad seruum centurionis ire paratus fuit. cellæ infirmorum frequentius interesse quam cum sanis conuersari studuit: quos blande consolatus ne ipsam infirmitatem sibi inaniter sed ad suorum veniam peccatorum prouenisse sperarent fideliter monuit. Sordes autem & fætores infirmantium ita familiariter & delectabiliter passus est, quod non fætoris, sed dulcissimi odoris redolentiam eum sensisse putares.

CAPVT VI.

PRæposituras vero vel Decanias aut alicuius ordinis officium seu prælationem numquam concupiuit, dicens prælationem sæpius superbiam, iactantiam, arrogantiam, discursus & multiloquia comitari, & huic sine crimine interesse non humanæ virtutis, sed diuinæ donationis fore. Ipsis tamen conpassus non transgredientes dure aut strennue arguit, sed eos priorem sibi requiem fletibus & precibus exposcere diligentius rogauit. Prælationes enim aliquando ex virtutibus, quandoque etiam ex vitiis ad maiorem ipsorum damnationem occulto Dei iudicio prouenire contestatus est. Mulierum vero colloquia quasi certos temptatoris laqueos fugit, à forma ipsarum etiam consanguinitatis catena coniunctarum oculos dimouit dicens cum psalmista; *auerte oculos meos ne videant vanitatem, in via tua viuifica me.* castitatis videlicet & cordis munditiæ tamarduus sectator & amator exstitit, prout ipse sæpius ad exemplum cum sociis consabulabatur, vt agni vestigia inmaculatus sequi posset. Numquam præstigiis aliquarum fæminarum Dæmonum instinctu imaginationi consensit, vt vllo fornicationis genere se pollueret, sed mentem suam sub tali cautela seruabat, vt iuxta B. Iob exemplum nec quidem cogitaret de virgine. Si quos etiam sermones blæsos aut risui aptos proloqui audierat, illis quia de omni verbo otioso reddituri essent rationem caritatis amator prædixit. Narrando siue laudando viri sanctissimi Notkeri Balbuli gesta laudes sociorum eius minime queo reticere, ideoque parcendum est mihi, si necessitate conpulsus plectro linguæ à latere tangam cordam, qua resonent virtutum facta vel dicta dulcissimi viri sodalium laude digna huic operi inserenda.

CAPVT VII.

CVm beati viri mens micis de magna mensa sanctæ scripturæ cadentibus saturata cum sodalibus Ratperto & Tuotilone æque monachis sub Isone magistro hoc in tempore litteratissimo artium liberalium subtilitates non pro gloria & fauore seculari, sed pro vtilitate sanctæ Dei ecclesiæ admodum satis edocta esset, & in diuinis non mediocriter prælibata adepta fuisset, tamen cupiens amplius inbui, postulans in fide nihil hæsitans spiritum sanctum, qui eum ab infantia repleuerat; qui vbi vult spirat, vt eius

deuo-

inuentione Deo omnipotenti persoluens diç eadem argento inclusum ad tumbam Virginis appendi præcepit.

CAPVT V.

Quod cuiusdam turgidum caput eodem pectine benedictum pristinæ sanitati est redditum.

HVic miraculo non incongruum illud videtur subnectere, quod quidam, cui violato supercilio turgescens caput spem vitæ præsentis ademerat, eodē pectine à supradicto sacerdote benedictus pristinam indeptus est sanitatem.

CAPVT VI.

Quod B. Rachilda cum infirmaretur per eius visitationem sanabatur.

PEr id temporis ægrotabat B. Rachilda, atque tanta detinebatur infirmitate, quod pene tres continuas noctes diesque quasi exanimis iacuit. tertia vero nocte circa pullorum cantum paulolum resumpto spiritu cœpit implorare Martyris auxilium. Exaudiuit ergo mater spiritualis vocem filiæ laborantis, atque cum magno labore cœlestis luminis adueniens suauissimique odoris fragrantia caput suum capiti iacentis acclinat, manumque leniter pectori eius admouit, atque sic aliquantisper moras nectit. Post breue vero cum ipso iubare visibus humanis sublata est, permanente inibi vsque ad lucem odoris fragrantia, sicque matre veniente fugit languor à filia, hacque recedente rediit sanitas pristina.

CAPVT VII.

Quomodo iuuenis Vdalricus ad sepulchrum eius est sanatus.

QVidam ephebus nomine Vdalricus in congregatione S. Galli scholari sudabat Pierio. Hunc quodam tempore inualescens ægritudo ad hoc redegit, vt carnibus attenuatis spiritum iam ossa regere negares. Is ad tumbam Virginis deductus vt eius suffragia cœpit implorare obdormiuit: mox autem euigilans postulauit escas, quibus allatis comedit, conualuit, atque sospes ad claustrum rediit.

CAPVT VIII.

Quod Engilbertus Abba monasterii anniuersarium eius cantu & lectionibus præcepit venerari, & quod per visionem innotuit quia mutatio velaminis altaris displicuit.

HÆc virtutum eius insignia Engilbertus Abba monasterii imis reponens sensibus, veniente eius anniuersario præcepit supradicto fratri eius illum solemnem agere cantu & lectionibus, vt solet de vna virgine. quod ille libenter percipiens in tantum studuit eundem diem venerari, vt etiam altare velaret cultiori velamine priuato. nam quo priuatis diebus velabatur, beata Virgo propriis manibus texuerat. cumque finitis matutinis se sopori dedisset, adest inuisu gloriosa Martyr, gratesque pro veneratione soluens velaminis mutationem minus

minus placitam dixit, qui expergefactus illico surrexit atque iuxta Virginis velle opperuit altare.

Capvt VIIII.

Quomodo B. Rachildæ germana eius visitatione est sanitati restituta.

IN pago qui Erigowe nuncupatur, quem Araris fluuius ex vno latere præterfluit & altero Renus, fuit quædam materfamilias nomine Plidtruda B. Rachildæ germana. Hæc quodam tempore ita languida facta est, vt dentium pedumque officio priuata, vix interdum in lectulo, interdum nullomodo quiescere potuisset. Cumque diu tantis languoribus tabesceret, tandem cœpit inuocare B. Wiboradam. Nec statim defuit inuocanti misericordia Domini, viditque sibi assistere inuocatam Virginem partemque sanctinæ pellis formam vaginæ exprimentem iacientem super se, hac voce subiuncta: Optasti quietem, quiesce. Mox igitur soporata stertuit illam noctem & subsequentem diem magna ex parte: dehinc expergefacta poposcit escas, quæ cum collatæ ei essent satis auide comedit tantumque in breui cœpit conualescere, quod aliquot diebus exactis cum oblatione visitauit sepulchrum auxiliatricis suæ, omnibus quos ad præsens repperit causam innotescens suæ oblationis.

Capvt X.

De obitu Hitonis germani illius, & quomodo Egibertus successor eius visu orbatus per eius merita est sanatus.

IAm aderat plenitudo temporis quo ille venerabilis Hitto, viridis illa senecta cuius anni non deficient, debuit contingere metam diuinæ vocationis, quo educto carnis ergastulo, quidam Archipresbyter nomine Egibertus successit ei in regimine basilicæ S. Magni. Nam & is omnibus quæ possidebat relictis, quo Christum perfectius cruce accepta posset sequi, in cœnobio S. Galli ad regularem disciplinā ceruicem cordis humiliauit, cui post aliquot annos cum graui dolore cœpit caligare visus, adeo vt illum apertis oculis nihil videntem Deum diceres aliud vas electionis sibi in illo præparare, qui ad tumbam Martyris Christi prouolutus vouit pro recuperatione visus se vnaquaque septimana, quoadusque viueret, in honore viuificæ Crucis ad eius altare missam celebraturum in die quem amatores secularium litterarum diem Veneris appellant, nos autem vtres noui liquoris sextam feriam vocamus. Inter hæc vota obdormiuit mirum in modum oculi sopore grauati morbis releuantur, illoque excusso lumen ante à tenebris fugatum clarius rediens tenebras depulit, atque postea in sui claritate permanens nulla caligine interpolari potuit, donec anima recedente cæterorum etiam officiorum corpus reddidit extorre.

Capvt XI.

De quadam Reginsinda quæ debuit vacare eius sollemnia.

MVlier quædam nomine Reginsinda cum continuum væ pateretur in capite, audiens quales virtutes Dominus dignaretur operari per merita B. Wiboradæ adiit cernua ad locum sepulchri eius, ibique vouens diem passionis eius annuatim festiue veneraturam in vouendo somnium cœpit, vnde excita

 omni

omni dolore remoto incolomis repatriauit. Igitur adueniente profesto natalis Virginis, hæc eadem quam prædixi mulier iam pridem habens telam erectam sperauit eadem die eam vsque ad finem perducere, si diem ex integro texeret. In hac itaque spe festina cum iam vergens sol intrans Oceani vndas mortalibus denegaret sui præsentiam, corripitur in texendo tanta infirmitate capitis quod prius relictum Virginis auxilio thorum languore ingrauescente reuisit. Tunc se reminiscens præuaricatricem vltra suum posse vt ita dicam nisam, iterato ad sepulchrum eius venit, ibique oratura prosternitur. Quomodo ego miser hic digne valeo loqui lacrimas, commissa pœnitentium, cuius captiuata mens adhuc magis voluntarie ducitur in lege peccati quam vt condelectetur lege Dei. Funduntur vbertim lacrimæ testes veræ pœnitentiæ, æmulantur vota melius soluenda prioribus neglectis, exaggerantur preces pro venia precibus pro incolomitate, singultusque cōtinui sæpe illi abrumpunt precantia verba. Tandem diuina clementia respecta, quæ nobis delinquentibus semper post virgam correptionis porrigit baculum consolationis, repente inter preces somno grauatur, quo exonerata illico surrexit sana atque cum gaudio regreditur ad sua.

CAPVT XII.

Quod duo diuersis morbis vexati ad eius sepulchrum sunt sanati.

NOn enim arbitror & hoc miraculum esse reticendum quod duo diuersis afflicti morbis (nam vnus febre, alter dentium dolore laborabat) aliorum adminiculo ad memoriam huius Virginis adducti (ingens enim dolor vtriq; proprias vires consumpserat) per eius merita pristinæ redditi sunt incolomitati.

CAPVT XIII.

Quomodo quidam qui dentium dolore laborauit tactus ligniculo de cupa eius sanus recessit.

GNatus ministri B. Wiboradæ adeo vexabatur dolore dentium, quod capite ex omni parte tumescente ab omnibus eum intuentibus desperabatur. cui cum pater dentes ligniculo de cupa Virginis tangeret, tribus vix guttis sanguinis prorumpentibus sospes cunctis mirantibus surrexit.

CAPVT XIIII.

Quomodo Diabolus Kebininam in ignem trusit, & quomodo inde eruta quasi in extasi iacuit, & ad vesperum resipuit.

NEc hoc silentio prætereundum quantam pietatem virtus diuina ostendere dignata est ob merita Virginis atque Martyris suæ planius declaranda supra fidelem seruam eius Kebininam. Post transitum igitur B. Wiboradæ, commissione & præcepto illius B. Rachildæ fideliter seruiendo adhærebat. Ipsa vero Rachilda crebra infirmitate fere per omne tempus vitæ suæ cruciabatur. Hæc autem quam prædixi serua quoddam potirium miscere edocta fuit à B. Wiborada contra eius consuetudinariam infirmitatem. quod cum quadam die in testula igni apponere voluisset, vt se inclinauit Diabolus vtriusque dilectionis inlectator quadam inuisibili impulsione trusit eam in ignem, in quo cum diu huc

illuc

itaque volutata miserabiliter cremaretur (nemo enim astabat qui eam extraheret) tandem diuina miseratione & beatæ Martyris vt credimus auxilio ignibus eruta sella iuxta posita consedit. Tarde post quædam conserua eius aliique cum supradicto sacerdote Egiberto intrantes diuersorium illamque videntes ita crematam obstupuerunt in insolita facie. cumque inquirerent ab ea si ipsa esset Kebinina paulolum resumpto spiritu respondit, ego quidem sum: nolite quæso abstupescere neque mirari, inimicus hæc fecit. non enim hæc mala quasi non præscita mihi euenere. nam cum in cella S. Georgii apud Dominam meam Wiboradam mansitarem, contigit me grauissima infirmitate detineri. cumq; mihi in dubio esset vita & mors, subito visus est capiti meo astare iuuenis pulcherrimus & alius quasi persona deformis Æthiopis. quem ille pulcher increpans, quid inquit hic astas cruenta bestia? in aliquo enim adhuc post tempus dabitur tibi potestas lędere hoc corpus: in anima vero nec modo nec deinceps vllā tibi concessam scias. en tempus læsionis: spero autem de Domini misericordia, si cum Propheta ei tradita sum in interitum carnis quod etiam animam meam cum illius anima seruet. Mirabile dictu, cerneres eam in vno latere vsque ad pectus ita concrematam, vt ossa & interiora quædam apparerent & vestem nil esse læsam, in altero vero vestem combustam & carnem in nullo penitus læsam.

CAPVT XV.

Quomodo diuina reuelatione corpora ambarum Virginum basilica S. Magni sint intromissa, & quod vnus artificum pede læsus sospitati pristinæ est redditus.

IGitur dolore huius vstionis in lectum decidens cum per aliquot dies grauiter laborasset, accidit vt quadam vespera resolutis membris frigido corpore ita omnium officiorum iaceret effœta vt à cunctis circumstantibus mortua nunciaretur. Fletur, extenditur, ordinatisque ex cubiis pro mortua custoditur, circa pullorum vero cantum fragor nimius veluti tonitrus ita grauiter super ipsam domum increpuit, vt omnes qui in excubiis aderant nimio terrore perculsi ad terram corruerent. At virgo Rachilda diuino vt credimus instinctu vocans ad se prædictam seruam dedit ei cilicium B. Wiboradæ, eamque super defletæ corpus expandere iussit: sed & baculum eius addens superponi præcepit. quod cum factum fuisset, extemplo recalefacta conualuit, resedit, visum aperuit, omnibusque quinque perticis officiis ad plenum recuperata est. Tunc erumpens in vocem dixit: Gratias tibi refero Christe salus omnium in te sperantium, qui dolores meæ vstionis medicamento gratiæ tuæ fugasti, & tibi domina mea Wiborada per cuius merita hanc misericordiam confido me consecutam.

CAPVT XVI.

OPeræ precium esse duximus & hoc paginæ commendare, qualiter omnipotens Deus has sanctas Virgines prius in ergastulis, in quibus se pro eius amore incluserant, tumulatas basilicæ S. Magni intromitti reuelare dignatus est. Quadam igitur nocte sæpe dictæ Kebeninæ visum est somnium. quidam iuuenis aspectu decorus trahens redam geminis rotis compositam quadam cerea materia, vt ei visum est, oneratam. cumque illa interrogaret qua

 de

de caufa veniret vel quid ex hac materia facere vellet, miffus fum (ait) vt harum fanctarum Virginum fepulchra muro interrupto bafilicæ intromittam. Poft hanc igitur vifionem aliquot diebus exactis Gralo, qui id temporis cœnobio S. Galli præerat, in animum duxit, credo diuina infpiratione, vifionem ancillæ factis exequi. Tunc proftratus ad memoriam Virginum deuotis precibus illarum voluntatem, & adiutorium cœpit implorare, vt is, cuius voluntas opus eft, patrandum opus dignaretur afpirando præuenire & adiuuando profequi. Poftquam hæc & his fimilia virgineis auribus humiliter inftillauit, furrexit conuenienfque ancillam quam prædixi enucleauit illi archana voluntatis fuæ. His illa auditis retulit ei econtra fomnium quod viderat. Sicque factum eft vt fide veniente ab vtroque ad vtrumque duo certa fugarent dubium ab opere patrando. Extemplo vocantur cæmentarii, opufque in diuina prouidentia perfectum humanis ftudiis traditur perficiendum. Iam tum feruente opere contigit, vt quoddam immane faxum ab eifdem artificibus incaute leuarum fed incautius relictum vni ex illis in pedem cecidiffet, grauiterque colliderct: qui à fociis ad diuerforium delatus iuffit cereum parari, eumque ad fepulchrum B. Wiboradæ accendi, quod cum factum fuiffet, meritis beatæ martyris id obtinentibus fequenti die cum cæteris cæmentariis fofpes & lætus ad opus inceptum mature venit.

ET SIC EST FINIS.

EKKE-

EKKEHARDI MINIMI DECANI S. GALLI

LIBER

DE VITA B. NOTKERI BALBULI.

Prologus.

IN primis conqueror, quod maxime subolet perfectos viros ac sapientissimos cœnobio B. Galli degentes multorum patrum siue fratrum inibi commorantium laudabilia gesta non scripsisse, cum constet eos multa digna relatu fecisse & dixisse. Ideo multo mœrore affectus sum, & miror valde quid causæ extiterit quod tanti viri, quibus inmeritus est mundus frui, quorum institutione informatur clerus, per quos omnium artifex Spiritus Sanctus voluit ornare officium diuinum, in quo iocundantur animæ iustorum, quorum doctrina fulget & lætatur ecclesia Dei non solum per Alamanniam verum etiam à mari vsque ad mare & in vniuerso mundo vsque ad terminos orbis, in ymnis & sequentiis, in tropis & letaniis, in diuersis cantibus & melodiis, pluribusque ecclesiasticis disciplinis. Nam cum sciamus eos sanctissimos & doctissimos fuisse, & in sanctorum numero aliquos ipsorum ascitos; graue nobis & tædiosum est nihil de eorum virtutibus scriptum reperisse, sed nos eadem quamuis modica gesta, quæ maiores in scriptis nobis reliquerunt, de Notkero cognomento Balbulo, viro doctrina sophiæ tunc in tempore famosissimo meritorumque sanctitate beatissimo, eiusque sodalibus, quæque inuenimus in scedulis, in vnum conpilare studuimus. Licet enim huic operi longe impar sim, laudabilis vitæ conuersatio & sapientia prænominati Notkeri Balbuli valde hoc exposcit, vt lucerna tam clara non sub modio sed super candelabrum ponatur, vt luceat omnibus qui in mundo sunt. Virtutes quoque sancti viri suamque vitam digne describere non tepentis animi officium est, cum ad hoc opus sufficere non credam quemlibet sapientissimum. Quidam vero in rationis inquisitione aut in ornatu eloquentiæ laborantes ea, quæ simpliciter proferri possent & plane, audientibus vel legentibus fastidium sæpius præbent. Nos itaque nec donati regulis adpleneinbuti, vel Grammatica Prisciani, minusue Dialecticis versutiis exercitati, nec Rhetoricis floribus Philosophicæ eloquentiæ exhilarati, non in sublimitate sermonis ea quæ collegimus vera, fideli humilitate dictante rationis iusticia exequemur. Vnum vero timendum & verendum mihi est, cum narrauero magnalia facta sanctorum, dicat mihi Deus peccanti; *quare tu enarras iusticias meas & assumis testamentum meum per os tuum?* Ego non de iusticia præsumendo, sed inuocato sancto viro Dei vt meritis ipsius & precibus adiutorium per spiritus sancti gratiam conferatur, vt inceptum opus deuote perficiatur, quod quasi libamen aliquod ad degustandum auribus & animo vestro propono. Si quid vero displicuerit, rogo vt emendetur & nobis concedatur.

CAPVT I.

Hristus Dei virtus & Dei sapientia, qui misericorditer vt nos à peccatis liberaret, formam carnis sibi assumpserat peccatricis, sicut nos peccatores per diuersas vocat ætates, ita etiam propter diuersas meritorum virtutes iustificat & saluat. Quosdam enim adhuc in vtero sanctificat, & replet Spiritu Sancto: quosdam autem in lacte matris, licet virtutum qualitates non discernentes, ornatum pudiciciæ superinduit: alios autem adhuc pueros, vt à lasciuitate quiescant, continentiæ dote roborat: ipsos vero iuuenes maximam carnis aduersus spiritum pugnam quasi nimis feruentes passos in victoriæ corona triumphare donat: senes iam quasi ad mortem declinatos ad pœnitentiam reuocat: eos denique qui in decrepitâ ætate sunt varus affecti tribulationibus tandem amore cœlestis patriç ad superna suspirare concedit. Has igitur virtutes licet partim & per diuersas ætates aliquibus det; multos tamen, eos videlicet quos ecclesiæ suæ speculum & formam proposuit, vt eum de quo nobis sermo est, omnibus his virtutibus decorat. De cuius virtutibus ea quæ virorum valde venerabilium veraci relatione didici, vel pro quantitate vt scripta in continenti conpetine amore loci aliquid fingere arguar, simpliciter humili carixatione prosequemur, & singula eius facta vel dicta sanctarum scripturarum auctoritatibus eo spiritu, quo vir sanctus habundabat, corroborante confirmantes ad relationis nostræ propositum redeamus

CAPVT II.

IGitur B. Notkerus de pago qui Turgowe dicitur oriundus fuit, & in vico, qui Saeer pagus vocitatur Latine, vulgariter vero appellatur Hellicgowe, à nobilissimis progenitoribus procreatus est. Nam de Karolorum genere & sanguine & Saxonum antiquorum, de quibus illo in tempore Imperatores Ottones orti sunt, erat parentum eius prosapia. Etymologiam vero sui nominis per vices temporum adimplens cum Apostolo necessarie desiderans esse cum Christo multo melius: sed tale nomen in tali loco non casu arbitror accidisse sed Dei dispositione, sine cuius nutu nec pluuiæ gutta in terram cadit. Filius enim Dei qui Bethleem vbi nasceretur elegerat, Nazareth vbi nutriretur, Ierusalem vbi pateretur, quique ipsa loca nominibus tantis sacramentis conuenientibus voluit appellari, ipse etiam locum, quem tanti viri natiuitate consecrauerat, tali vocabulo voluit appellari, cuius præfati parentes cum secularis vitæ nobilitate eleganter floridi pollerent, ab ipso matris vtero filium suum grammaticæ artis flagello subdere deuouerant. Quia vero in monasterio S. Galli septem liberalium artium studium & regularis vitæ rigorem vel disciplinam florere audierant, Spiritu Sancto eis tale desiderium inspirante, vt eundem locum virtutibus tanti viri ob meritum beati patroni adornaret, monasticæ eum vitæ ibidem subicere proposuerant. [*Processu etiam temporis postea eorum pene omnis substantia collata est huic monasterio.*] quem etiam sub Archimandrita, qui tunc loco huic præerat, nomine Grimaldo Abbate canonico admodum venerabili & sanctitate honesto viro regulariter Domino & patri Gallo cum oblatione deferentes atque inibi sacræ institutionis gratia Spiritus sancti prælibuto coma capitis sub eiusdem

Inclusa videntur ex margine irrepsisse.

dem Abbatis regimine deposita magisterio Isonis omnium artium eruditissimo & maxime diuinarum scripturarum peritissimo inbuendus contraditur. Literali itaque disciplinæ bonæ indolis puer appositus tanto ingenio quæque docte didicit, vt facile agnosceretur non hanc humani studii esse capacitatem, sed diuini spiritus operationem, qui sicut in Regum libro legitur de Dauid; *Spiritum sanctum accipiens infantulus per omne tempus vitæ suæ mansit cum eo*, & in reliquum. Namque vt eiusdem gratiam paraclyti in baptismate susceperat, ita à pueritia per omnes ætates in Dei timore inmaculatus conseruabat, præter ea sine quibus homo esse non potest viuens, numquam de secreto cordis sui vbi verum Dei templum esse debet eam expulerat. Hic quasi nouus Daniel adhuc puer seniorum patrum discutiebat facta, ac tanta discretione pensabat vt quidquid virtutis in eis videret conueniens ætati suæ, hoc in abscondito mentis suæ depingens imitaturus recondidit. Si quid autem vitiosum vel reprehensibile senserat, aut vnde sibi suspicio nasci posset, statim recucurrit ad sui ipsius miseriam, sciens quia vix est homo qui non aliquando excedat pro rigore magisterii claustralis disciplinæ, qui semper in eodem loco ob sanctæ regulæ puerili ætati maximus inerat, nolens vel audens arguere, sed cito remouens à se & longe de suæ recordationis intentione abiciens. Erat enim ei in desiderio magis cælibem in terris ducere vitam & fraternam caritatem conseruare ad omnes, quam otulo suspicionis alere odium nutrimentum detractionis.

CAPVT III.

Sanctus vir Dei cum de infantili simplicitate processisset ad iuuentutis florem, animum tamen semper habebat firmum ad deuotionem boni propositi, sciens scriptum; *adolescentia & voluptas vana sunt*. Plus se conuertens in illam sententiam quæ dicit, *Lætare iuuenis in adolescentia tua*, numquam eo se iocundiorem se exhibebat, sed amplius grauitatis exempla præbebat * coæuibus. Amoris namque flamma sic ardens, vt cottidie in oratione mentem afficiens & carnem macerans per conpunctionis lacrimas nihil terrenum nihil transitorium quærens solus sibi vacabat, vt ei qui omnia fecit mente collecta in vnum adhæreret, & eius desiderio transcendens mundana omnia non iam timore pœnarum, non memoria vitiorum, sed dilectionis igne succensus cum odore virtutum, ita vt merito in sponsæ laude diceretur ei; *quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrræ & thuris & vniuersi pulueris pigmentarii.* Itaque iusti viri oratio concepta ex virtutibus intimi amoris quasi fumus ex aromatibus lacrimas elicere solet, quia dum sola cœlestia postulat, fit plerumque interdum tantæ subtilitatis visamoris vt hanc nec ipse animus comprehendere possit, qui illuminatus habere meruit, & ideo thuris myrræque incensum sacrificat, dum assidue in se carnis vitia mortificat, & ad Dei visionem, ad quam peruenire medullitus inardescit, seque ipsum in bonis virtutum operibus Deo exhibet & exercet, ac sic velut pigmentariorum pulueres offert.

* f. coæualis.

CAPVT IIII.

Habebat vir beatus defectum à pueritia, eo quod tardioris & inpeditioris linguæ esset, sed velocissimus erat facundia spiritus. Erant enim in eodem monasterio tres Notkeri vocabulo nominati, viri doctissimi & nobilissimi genere, sicuti cœnobium S. Galli ab exordio sui semper habuit nobilissi-

 bilissi-

bilissimos filios magnorum terræ monachos. Horum trium virorum vnus dicebatur Notkerus Physicus, qui Abbas postea factus vir multæ scientiæ & prudentiæ magnæ doctor, & pictor valde ingeniosus, cuius gesta habentur in libro casuum monasterii: in cuius electione cum à senioribus domus præsentaretur Imperatori Ottoni Magno spreuit nimiam iuuenilem ætatem in homine timens ruinam domus & disciplinæ. Responsum est à Ruperto Decano; & in hoc errat oppido discretio Regis: inter tot vtique Marias optimam partem dudum eligentes nec vnam quidem Mattham quæ sollicita sit & circa frequens ministerium satagere velit inuenire potuimus, ideoque talibus relictis ad minorem ætatem descendimus & optimam (mihi crede) si eam digneris suscipere comperimus. Qui tandem annuens ætis inuestitum cum sociis remisit. Veniens ergo domum ita gratanter & gaudenter receptus est, vt cum Tullio meliori quidem ipse concinnare potuerit metro;

O fortunatam Galli me consule cellam.

Erat alter Notkerus, qui cognominabatur Piperisgranum, ita quod fuit valde acri ingenii, homo doctissimus, strennuus ac religiosus. Notkerus, de quo nobis sermo est, qui cognominabatur Balbulus voce quidem, sed spiritu eloquentissimus, quod non casu ei euenisse putandum est, sed sicut B. Moyses, ex quo loqui cum eo Dominus cœperat, ineloquentem se fatebatur, ita iste accepta sancti spiritus gratia redditus est exterior homo elinguis vt interior loqueretur plane.

CAPVT V.

STuduit namque vir Dei plenus vt gratiam collatam sibi de facili non amitteret, omni custodia muniens cor suum, orationi, vigiliis, ieiuniis, abstinentiæ & patientiæ operam dedit, & subito se ipsum transcendens iuxta illud Isaiæ: *Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit & germinabit Israhel, & replebunt faciem orbis semine.* Omni vero impetu nisus est sternere carnem, superare Dæmones, vt perueniret ad eam celsitudinem qua inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiceret, ideoque oculum contemplationis per fenestellam dirigens humilitatis ad supernam ciuitatem Iherusalem, & ad vniuersum inibi cœtum filiorum Israhel, id est videntium Deum, vbi de plenitudine sedentis in dextra, id est Domini nostri Ihesu Christi, acciperet vnde repleret sanctam ecclesiam per latum orbem diffusam semine, id est exemplo, doctrina & laude. Sacros vero ordines, quos adhuc puer ipse susceperat, ita beatis moribus ornabat vt si ætatis teneritas non repugnaret, altioribus quibusdam sacramentis coaptari potuisset; cumque puerilem ætatem cum coæuulis suis & earundem virtutum suarum æmulis transiret, ita se eisdem in omni familiaritate & morum honestate coniunxerat, vt in ipsis laudem sine inuidia & pares amicos facile inuenias. Ea autem quæ vitiosa iuuenum & lubrica ætas exposcit, sicut est discurrere, vagari, circuire, lasciuiri, superbire, ambire, voluptatibus vti, stulta consortia, inutilia loqui, & alia plura, quibus iuuenes afficiuntur ita prorsus detestatus est vt numquam extra portas monasterii nisi obædientia coactus pedem posuisset. & cum firma religio id eum conpulisset, quasi fortius ibi pugnaturus antequam egrederetur signo crucis se muniens, veniis per singula altaria sanctorum sibi cum lacrimis expostulans præsidia, prostratus etiam fratrum religiosorum pedibus ne aliqua seculari macula vel delectatione inficeretur

tur deprecatus est vt orarent. Nam psalmus vel sancta meditatio foris dum esset raro aut numquam defuit : cætera quæque paruipendit, ista numquam neglexit. In monasterio vero nullus eum vmquam de solio surgere vel ambulare nisi ordinate viderat : numquam se iuuenum vel sodalium iocis inmiscuit, sed ipsis iocantibus quia extrema gaudii luctus occuparet sæpius proclamauit. Sed nec illius præcepti obliuiosus auditor *in omnibus operibus tuis memorare nouissima tua & in æternum non peccabis.* Fuit quidem in omni mansuetudine omnibus subditus, & ad seruiendum promptissimus, etiam Domini sui factus imitator qui ad filium Reguli non iuit, ad seruum centurionis ire paratus fuit. cellæ infirmorum frequentius interesse quam cum sanis conuersari studuit : quos blande consolatus ne ipsam infirmitatem sibi inaniter sed ad suorum veniam peccatorum prouenisse sperarent fideliter monuit. Sordes autem & fætores infirmantium ita familiariter & delectabiliter passus est, quod non fætoris, sed dulcissimi odoris redolentiam eum sensisse putares.

Capvt VI.

PRæposituras vero vel Decanias aut alicuius ordinis officium seu prælationem numquam concupiuit, dicens prælationem sæpius superbiam, iactantiam, arrogantiam, discursus & multiloquia comitari, & huic sine crimine interesse non humanæ virtutis, sed diuinæ donationis fore. Ipsis tamen conpassus non transgredientes dure aut strennue arguit, sed eos priorem sibi requiem fletibus & precibus exposcere diligentius rogauit. Prælationes enim aliquando ex virtutibus, quandoque etiam ex vitiis ad maiorem ipsorum damnationem occulto Dei iudicio prouenire contestatus est. Mulierum vero colloquia quasi certos temptatoris laqueos fugit, a forma ipsarum etiam consanguinitatis catena coniunctarum oculos dimouit dicens cum psalmista, *auerte oculos meos ne videant vanitatem, in via tua viuifica me.* castitatis videlicet & cordis munditiæ tam arduus sectator & amator exstitit, prout ipse sæpius ad exemplum cum sociis confabulabatur, vt agni vestigia inmaculatus sequi posset. Numquam præstigiis aliquarum fæminarum Dæmonum instinctu imaginationi consensit, vt vllo fornicationis genere se pollueret, sed mentem suam sub tali cautela seruabat, vt iuxta B. Iob exemplum nec quidem cogitaret de virgine. Si quos etiam sermones blæsos aut risui aptos proloqui audierat, illis quia de omni verbo otioso reddituri essent rationem castitatis amator prædixit. Narrando siue laudando viri sanctissimi Notkeri Balbuli gesta laudes sociorum eius minime queo reticere, ideoque parcendum est mihi, si necessitate conpulsus plectro linguæ à latere tangam cordam, qua resonent virtutum facta vel dicta dulcissimi viri sodalium laude digna huic operi inserenda.

Capvt VII.

CVm beati viri mens micis de magna mensa sanctæ scripturæ cadentibus saturata cum sodalibus Ratperto & Tuotilone æque monachis sub Isone magistro hoc in tempore litteratissimo artium liberalium subtilitates non pro gloria & fauore seculari, sed pro vtilitate sanctæ Dei ecclesiæ admodum satis educta esset, & in diuinis non mediocriter prælibata adepta fuisset, tamen cupiens amplius inbui, postulans in fide nihil hæsitans spiritum sanctum, qui eum ab infantia repleuerat, qui vbi vult spirat, vt eius deliue-

desiderium compleat. Nam sicut terræ atenti serotinum imbrem quo infundatur vt germinet mittit, ita mox quendam Episcopum Scotigenam nomine Marcum Dominus misit ad cellam S. Galli, qui rediens à Roma repattiare volens Gallum tamquam compatriotam suum visitat: cui comitabatur filius sororis Moengal nomine, postea à nostris Marcellus diminutiue à Marco auunculo eius est vocatus. Hic erat in diuinis & humanis scripturis eruditissimus, cuius doctrinis beati viri Norkeri sitibundum cor infusum refocillatum est. cumque à fratribus honorifice, sicut Episcopum decuit, susciperentur, cognita beatus vir Notkerus scientia supra dicti Marcelli cucurrit subito ac preces Domino fudit, obnixius cum lacrimis orauit vt eis voluntatem ibi morandi ob meritum S. Galli daret petiit: qui statim exauditus est. Itaque tantum desiderium loci & regularis vitæ vtrumque Spiritus sancti gratia id operante ceperat, vt si abire etiam cogerentur ipsi quantum viribus præualerent stare repugnarent. quid plura? rogatur Episcopus cum sociis loco nostro aliquandiu stare. Allecto nepote diuque secum deliberantes tamen tandem consensit remanere Episcopus cum nepote & paucis suæ linguæ apparitoribus. cæteris igitur repatriantibus stola indutus abeuntes benedixit, & multis lacrimis vtrimque discessum est. Tranduntur post breue tempus Marcello Scolæ claustri cum B. Notkero Balbulo & cæteris monachici habitus pueris: exteriores vero, id est Canonicæ, Isoni cum Salomone & eius conparibus. Iste Salomon quis vel qualis fuerit in sequentibus dicemus. Marcello vero præsidente mentes discipulorum Notkeri, Ratperti, Tuotilonis aliorumque septem liberalium artium scientia adplene inbuit. Musicæ autem iocundissimæ arti diligentius hi tres præ cæteris animum apposuerunt, sed præ omnibus S. Notkerus. quæ cum cæteris artibus sit naturalior & quamuis difficilius apprehensa, vsu quidem sit commodior ac suauior, tantum in ea demum præualuerant quantum in singulorum operibus, quæ iam ante tetigimus, aliarum sex artium, scilicet tres isti discipuli Marcelli Notkerus Balbulus, Ratpertus, Tuotilo ita vnanimes in omni familiaritate virtutum honestate & morum conuersatione erant vt esset eis cor vnum & anima vna esset indiuiduo amore fraternæ caritatis, & sicut mater vnicum filium ita amabiles in vita sua dilexerunt se, & cum in morte sint separati in regno tamen Christi in vnum sunt congregati, & quamuis votis essent vnicordes in fraterna caritate, natura tamen vt sit erant dissimiles. Quantum autem vir Domini Notkerus cum sociis in arte musica profecerit, subsequentia declarabunt.

CAPVT VIII.

DVm more sapientissimi Salomonis secundum institutum Regis Dauid patris eius in domo Domini propter conpunctionem musicæ dulcedinis B. Papa Gregorius, vt scribit de eo Iohannes sedis Romanæ Archidiaconus, antiphonariũ * cantũ studiosissimus nimis vtiliter conpilasset, scholam etiam Cantorum, quæ hactenus eisdem institutionibus in sancta Romana ecclesia modulatur, constituit. Huius ergo modulationis dulcedinem inter alias Europæ gentes Germani seu Galli siue Alamanni discere crebroque rediscere potuerunt. Incorruptam vero tam leuitate animi, qua nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miscuerunt, quam feritate quoque naturali minime seruare. Alpina siquidem corpora vocum suarum tonitruis

* Ms. centon.

tonitruis altisone perstrepentina susceptæ modulationis dulcedinem proprie non resultant, quia bibuli gutturis Barbara grossitas dum inflexionibus & repercussionibus & diaphoniarum dyptongis mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quasi plaustra per gradus confuse sonantia rigidas voces iactat, sicque audientium animos quos mulcere debuerant tales exasperando magis ac obstrependo conturbant. Eiusmodi gens si forsan desunt bona naturalia, vel si nolunt an non possunt bonum modum adipisci statim despiciunt, & incidunt in illam sententiam: *stulti contemnunt sapientiæ doctrinam*, & cum sint incompositi moribus & incompta voce, magistri tamen & rectores propter alicuius, quam sibi arrogant, religionis intuitum volunt videri, & solummodo ipsi non percipiunt, verum etiam alios impediunt ne percipiant modulaminis dulcedinem & intellectus. Hinc est quod huius Gregorii tempore cum Augustino tunc Brittanniam adeunte per occidentem quoque Romanæ institutionis cantores dispersi barbaros insigniter docuerunt, quibus defunctis occidentales ecclesiæ subito susceptum modulationis organum vitiarunt. [*Iterum Iohannes quidam Romanus cantor cum Theodoro æque Romano sed Eboraci Archiepiscopo per Gallias in Brittannias à Vitaliano Papa destinatur, qui Iohannes circumquaque positarum ecclesiarum filios ad pristinam cantilenæ dulcedinem reuocans tam per se quam per suos discipulos multis annis Romanæ doctrinæ regulam seruauerunt: sed his defunctis statim deuiauerunt. Hic est ille Vitalianus Præsul, cuius adhuc hodie cantum, quando Apostolicus celebrat, quidam qui dicuntur Vitaliani solent edere in præsentia eius.*] Inclusa videntur ab alio interserta.

Caput IX.

Interea Karolus, qui dicebatur Magnus, Rex Francorum cum esset Romæ offensus dissonantia Romani & Gallicani cantus cum Gallorum procacitas à quibusdam nostratibus neniis argumentaretur esse corruptum, nostrique è diuerso autenticum antiphonarium probabiliter ostentarent, interrogasse fertur, quis inter riuum & fontem limpidiorem aquam conseruare solet? respondentibus, fontem: prudenter adiecit, ergo & nos, qui de riuo corruptam linpham hactenus bibimus, ad perhennis fontis necesse est fluenta principalia recurramus. Mox itaque duos suorum industrios clericos Adriano Papæ dereliquit. His quidem satis eleganter eruditis Metensem ecclesiam ad suauitatem modulationis pristinæ reuocant, per quam totam Galliam correxit. Sed cum post aliqua tempora defunctis his, qui Romæ educati fuerant, cantum Gallicanarum ecclesiarum à Metensi discrepare prudentissimus Regum vidisset, ac vnumquemque ab alterutro vitiatum cantum iactantem aduerteret, iterum (inquit) redeamus ad fontem. Fuit interim in maximo desiderio prælatis cœnobii S. Galli & B. Notkero aliisque magistris ibi degentibus vt cantum secundum autenticum antiphonarium regerent, & melodias Romano more tenerent. Qualiter autem ista profecuti sint, intimare curabimus posteris. Mittens ergo denuo Imperator Karolus Romam ad Adrianum Papam, rogat vt iterum ei mittat duos Romanos cantuum gnaros in Franciam. Tunc Papa Regis precibus annuens iuxta petitionem suam secundo duos mittit cum autenticis antiphonariis & septem liberalibus artibus, quorum iudicio Imperator omnes quidem corrupisse dulcedinem Romani cantus leuitate quadam cognouit.

gnouit. Vocabatur autem vnus eorum Petrus, & alter Romanus, cantuum & septem liberalium artium paginis admodum satis inbuti. Metensem ecclesiam vt priores adibant, qui cum in septimo lacuque Cumano aere Romanis contrario quaterentur, Romanus febre correptus vix ad nos vsque peruenire potuit. Antiphonarium vero secum Petro renitente vellet nollet cum duos haberent vnum S. Gallo attulit. In breui autem tempore Domino se iuuante conualuit Romanus de febre. Petrus quidem pergit ad Imperatorem, qui conperto de Romano mittit celerem nuntium qui eum si conualesceret nobiscum stare nosque instruere iuberet, quod ille quidem patrum hospitalitati regratiando libentissime fecit. Deinde nuntius subintulit verba Karoli ad congregationem; Quatuor (inquiens) merces vos sancti Domini in me vno acquisistis: hospes eram, & in me cum collegistis: infirmus, & visitastis: esuriuit, & dedistis mihi in eo manducare: sitiuit, & dedistis mihi in eo bibere. Dein vterque fama volante studium alter alterius cum audisset, æmulabantur pro laude & gloria naturali gentis suæ more, vter alterum transcenderet. Memoria dignum est, quantum hac æmulatione vterque locus profecerit, & non solum in cantu, sed & in cæteris doctrinis excreuerit. Fecerat quidem Petrus ibi iubilos ad sequentias, quas Metenses vocant: Romanus vero è contra Romanè & amene de suo nobis iubilos modulauerat, quos vtique post sanctus vir Notkerus quibus videmus verbis ligabat, frigdore videlicet & occidentane quas sic nominabat, quibus animatus etiam ipse de suo cogitauit. Romanus autem, quasi nostra præ Metensibus extollere fas fuerit, Romanæ sedis honorem S. Galli cœnobio siquidem ita inferre curauit. Erat Romæ instrumentum quoddam & theca ad antiphonarii autentici publicam omnibus aduentantibus inspectionem repositorium, quod à cantu dicebatur cantarium. Tale namque ipse apud nos ad instar illius circa aram Apostolorum cum autentico locari fecit: quem ipse attulit exemplato antiphonario. in quo vsque hodie in cantu si quid dissentitur quasi in speculo error eiusmodi vniuersus peruidetur atque corrigitur. In ipso quoque primus ille litteras Alphabeti significatiuas notulis, quibus visum est, susum aut iusum ante aut retro assignari excogitauit: quas postea cuidam Lamperto amice quærenti B. Notkerus Balbulus dilucidauit, cum & Martianus, quem de nuptiis miramur, virtutes earum scribere molitus sit. Abinde sumpsit exordium tota fere Europa & maxime Germania siue Teutonia secundum modum & formam, sicut in monasterio S. Galli viri peritissimi ediderunt B. Notkerus Balbulus & Romanus cæterique magistri contexerunt iuxta exemplum autentici antiphonarii Gregorii elegit cantare, & hunc ritum modulandi seruare, quem etiam omnes vsum appellauerunt. Hos itaque supradictos viros secutus Berno Monachus S. Galli postea Abbas Augensis super hunc vsum summam valde subtilem scribit ad Episcopum Peregrinum Coloniensem.

CAPVT X.

QVANTVM cella S. Galli in hoc tempore virtutum auspiciis ob merita inhabitantium spiritalibusque disciplinis augeri cœperit tandemque floruerit, memorari iocundum est. Erat enim senatus Reipublicæ loci illius tunc quidem sanctissimus, vt Adalbero Augustensis ecclesiæ antistes testatur. qui beatus Præsul signa & virtutes S. Galli à pluribus audiens locum in die festiuitatis eius orandi gratia adiit, & præsens plura conspiciens; maior est (inquit) gratia loci huius quam rumor

quem

quem audiui. Igitur domum rediens interrogatus inter cætera aliquando à suis essetne nobiscum vt fama vulgauit religio cum doctrina, seueritas cum disciplina? cæteri, inquit, quid sentiatur nescio, quod mihi animo est pronuntio: vnum ego sanctum & hunc defunctum quæsiui, viuos autem vt vere fatear fratres sanctissimos inueni: doctrinam vero illorum & disciplinam in virtutum eorum operibus videre est. Delectat enim me talium memorari, quos quidem vt iterum videam vix expecto, oportet vt omnibus modis meis me iuuantibus præparem, quatenus ad proximum S. Galli diem viros Dei visitem, frater illorum conscriptus fiam, & quantum mihi gratiæ est caritatem eorum regratier. Venerat Dei electus vt spoponderat, & magnis donis fratres & familiam exhilarauit.

CAPVT XI.

EODEM modo accidit etiam Petrum Veronensem Episcopum inopinatum venire. Hunc ergo fratres suscipientes, quod melius quidem habebant, euangelium ei offerebant. At ille arbitratus se despici, quoniam famam loci magnam audierat, de vtilitate secum fluctuabat libri. Ad missas argenti calix proponitur, qui etiam melior habetur: de quo etiam quiddam sinistrum trutinat. cumque prandio sumptuoso pasceretur, surgens à mensa fratrum petit alloquium. quibus collectis; bene (ait) Domini mei mecum egistis, & vt audiuimus sic vidimus; sed pro euangelio & calice vilibus propositis manet scrupulum, quamuis sim indignus & vilis, non tamen vilis loci dicor Episcopus. Constanter nobis protestantibus, meliora non esse S. Gallo, spiritus hominis quieuit sumens tandem quosdam fratrum in partem secreto locutus est eis, mittite (inquit) post me Veronam sex quos habetis fidissimos viatores, qui bini & bini per tres vias, quę hinc illo ducunt, mihi aduenian: singillatim tamen se mihi bini & bini ostendant ac pollice in manum recuruo elemosynam petant, quos ego vt alios soleo in penetral meum solus solos coram meis inducam & vestiam. aurum autem cuius æquipondium vobis do cruribus eorum fasciolis circumligabo, & dimittam eos vt ad vos eodem artificio quo venerant fortuna comite redeant. Factum est vt largitor acutus docuit: allatum est S. Gallo & fratribus eius graue pondus auri Veronensis, & concordat pondus æquipondio. quid ergo de auro Petri fit? calix fit, capsa fit, cauea euangelii omnia preciosissimis gemmis ornata.

CAPVT XII.

SIMILI modo Landeolus vir sanctus Daruiensis Episcopus. Hic Sueuus & Nobilis erat, apud S. Gallum educatus & doctus, qui etiam multa dona contulit cœnobio eius & fratribus. Igitur Episcopus factus Romam sępius adire solebat, sed tandem aliquando rediens à Roma Gallum suum & fratres visitare cupiens Italici aëris vitio febre correptus vix ad nos vsque peruenire præualens. qui sciens superuenisse sibi vitæ præsentis finem vocatis ad se Abbate & fratribus coram eis diem vltimum clausit ac nobili obitu transiuit, & cum omni honore in ecclesia S. Petri corpus eius humatum: ad cuius tumbam sæpe infirmi meritis ipsius sanitatem adepti sunt. Hæc sint pro gloria domus scripta, in qua tales sancti habitabant, quos venerint ab oriente & occidente ęmulari Pontifices regionum & Principes terrarum. Sed ad propositum reuertamur.

CAPVT XIII.

SCRIPTVM est: *thesaurus occultus & sapientia abscondita qua vtilitas in vtrisque?* Sanctitas viri perfecti ignota sic est quasi sol in nocte sub nube, nulli lucet. Ideo veritatis voce docemur vt lumen sanctitatis non sub modio sed super candelabrum sistamus, vt omnibus qui in domo sunt rutilet, & ciuitas supra montem posita non obnubiletur latebris ignorantiæ. Licet signa non sint fidelium sed infidelium, tamen CHRISTVS IHESVS Dei filius dilectum famulum suum Notkerum Prophetiæ spiritu coronauit, per quem signis quam plurimis vt sancti viri bonitas innotescetet, mirabiliter donauit. Enimuero in spiritu Dei multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia Nam his qui, vt Apostolus Paulus ait, *Spiritu Dei aguntur, data est potestas filios Dei fieri*, sicut Iohannes asserit. Tales enim aliquando signa ex potestate faciunt, velut Petrus qui Tabitam suscitans orando mortuam; Ananiam vero & Saphyram increpando morti tradidit: ita beatus iste vnum superbo disquerendo puniens deiecit, alterum per fatuam stulticiam in mortem lapsum à penis inferni precibus ad perpetuam vitam reuocauit. de quo in sequentibus dicemus. Karolus Magnus Imperator, qui multis bonis ditauerat locum Sancti Galli, ipse Rex per se hebdomada S. Othmari propositor & pincerna fuit. Eo igitur tempore vt more solito sæpius ibi commanebat fratres lętificaturus ad prædictum monasterium venit, & per triduum ibidem caritatiue moratus profundissimis sanctarum scripturarum quæstionibus apud sanctum virum Notkerum nepotem suum se exercitauit. Quem quidam Capellanus suus elatæ mentis comitatus est. Sed Deus, qui arrogantes deponit mitibus autem dat gratiam, in hoc ostendit quantum sit iustos despicere, eos odisse, quod proprie est sancti spiritus blasphemia quæ nec hic remittitur neque in futuro, virtutibus ipsorum detrahere. Is ergo cum audisset Regem se interrogando, quærendo exercere, ipsumque dulcissimis sancti patris Notkeri responsionibus certificatum, insufflauit Sathanas in cor eius vt sapientiæ iusticiæ, humilitati sancti viri inuidens sicut semper superbi humilibus aduersantur, cœpit alludere, torqueri, & contemnere. Et cum per ecclesiam secum hæc omnia cogitando vellet transire, virum DEI psalterio vt solebat assidentem pręteriens conspexit, agnitoque quod is esset qui Imperatori Karolo plura quærenti pridie quæsita resolueret, comitantibus ait, Ecce (inquam) iste est quo neminem in regno Karoli aiunt esse doctiorem: Sed si vultis, ego illum tam præcellentissime doctum ad irrisionem vobis temptabo, & quod tantæ famæ vir soluere omnino nesciat interrogabo. Illis vero vt hoc faceret curiose rogantibus, accedunt pariter & salutant eum.

Humilis ille assurgens ipsorum aduentum miratus, quod petant an quid velint requirit. At hic infelix, de quo præfati sumus: scimus (inquit) homo doctissime omnium artium profunditates te ex studio scire: cælestia vero secreta ex Sanctæ vitæ contemplatione omnia nosse: quid autem nunc iam Deus in cœlis faciat, si nosti, à te cupimus audire. Tunc sanctus vir promissionibus DOMINI certus dicentis; *nolite cogitare quomodo aut quid loquamini*, Spiritu sancto per os eius respondente; scio (inquit) scio & optime scio. nunc enim facit quod semper facit, vtique & tibi quam mox in breui facturus est: exaltat humiles & humiliat superbos. quod sanctum virum non voto maledicentis aut vindictæ dixisse sed officio Prophetantis ipse Propheticus Spiritus, qui maliuolam animam non ingredi-

greditur, probat. Abibat temptator ille & irrisor à suis magis irrisus, paruipendens quod sibi futurum prædixisset. quid plura? Sonantur continuo campanæ ad concursum & laudes Cæsaris recessuri: Arripit ille infelix futurus labarum suum eo die ordinis sui Dominum antecedenti, & equo superbe inuectus ante portam ciuitatis offendens cecidit, & misere in facie collisus crus confregit. Committitur nouo Abbati nomine Bernhardo procurandus. mox accurrunt fratres, prostratum subleuant, claustro inferunt, diuersis fomentis vt crus eius coaguletur atque vt vniretur laborant: sed cum nihil suas artes profecisse viderent, comperto tandem fratres B. viri Notkeri præsagium horrantur, vt viri Dei si se inuisere dignetur absolutionem & tanti patris benedictionem sibi petere non negligat. Quod cum ille vt semper peruersæ mentis fuit despectiue de Notkero audiens, nihil sibi mali eiusdem patris vaticinio contigisse proclamat, coagulari fractura illa nullis fomentis, nullis adiuuari valuit ligamentis. cum ergo continuo dolore diu cruciaretur, tandem in se reuersus recogitabat, qualiter temptauerit virum Dei. media quadam nocte supplicatur fratres, vt famulum Dei ad se venire benedictionem ei impositurum deprecarentur. qui statim iussa complentes concire sanctum Dei accersierunt miserari suam passionem & clamores. At ille veniens quid velit inquirit? Tunc ille; pater sancte peccaui in Deum & in te temptando te, rogo ergo ignosce mihi & tange crus meum & spero sanari, qui dum crus contrectasset, confestim conbullire sensit illud ac subito coagulatum & vnitum est, ita vt ipse infirmus paucis diebus pristinæ sanitati restitueretur meritis sancti viri & verbis eius correptus ne amplius superbiret quoniam Deus superbos humiliaret. Humiliatus autem mente & corpore seuere didicit de cætero humilia sentire, sanatus ad sua cum gaudio remeauit.

Capvt XIIII.

Temporibvs Grimaldi Canonici Abbatis & Hartmoti eius * Coabbatis, Salomonis parentes cum essent clari & illustres ipsum Isoni S. Galli Monacho tunc temporis doctori nominatissimo tradunt erudiendum & clericatui initiandum, quem ad prime, vt aiunt, ipse erudierat: sed & Notkeri Balbuli, Ratperti, Tuotilonis & Hartmanni conmonachorum starui prætulerat, & delicatius quasi canonicum educauerat. Creuerunt inde clandestinæ inter summæ indolis condiscipulos inuidiæ, & cum liberales essent genere & ingenio, vt ea ætas solet, æquanimiter non ferebant alienum sibi, qui fratres forent, præferri, & qui naralibus essent pares doctrinarum prouectibus ab illo præiri. Defunguntur Salomonis adhuc parentes pueri, & ipse heres effectus scholisque ablatus iam adolescens periit frater fieri conscriptus, quod & consecutus est. Grimaldus Abbas, qui erat Archicapellanus, eum sibi suffecerat & eo iuuante fit Archicapellarius Ludouuici Pii Imperatoris, cuius singulari gratia in breui poritus vt adhuc canonicus primo Elewangis, post etiam Campidonensibus præficeretur, tandem Harrone Archiepiscopo Maguntino fauente pluribus locis Abbas præponitur, locum vero S. Galli præ omnibus diligebat. Vnde tradidit de prædiis suis vt mansio ei fieret, dum crebro ab aula veniens Abbati & familiæ non esset onerosus. Claustrum enim, quia potens erat, absque Duce, & quod magnæ confusionis tunc erat & est, lineus diarim introiit, propter quod ab æmulis suis murmura surgsit ipso ignato. Nam cum vni pellicium vellet dare; pellicium (ait ille) tuum optime teprectiabor. duas cucullas habeo, quarum tibi vnam vt claustrum decentius nobiscum

* ms. Cerabbatis.

biscum in ea introeas induendam contrado. Et ille; Eia (inquit) hæc vtique Tuotilo & Ratpertus vel alii inuidi mei in ore tuo posuerant. Recessit homo artificiosus ratione simplicis quasi deuictus, reputans hominem tanti meriti non nisi in spiritu Dei sibi talia prolocutum, & deinceps abstinuit absque aliquo patrum vt moris est præduce claustrum introire manifeste. Itaque ingreditur clam penetralia claustri nostri bonus fur noctibus, nudipes, cappa quidem vti fratrum vnus putaretur indutus. Senserant illum tres prædicti sodales Norkerus, Ratpertus, Tuotilo: sed sanctam fraudem texerant. Nimis, aiunt, insolens est præter Monachi habitum quemquam intrare intima nostra, maxime noctibus: initur consilium & cónstituuntur duo vigiles, qui obseruent incessum eius. Ingreditur iterum ille sicut fur in nocte. senserat hunc Ruodkerus senior, qui præuenerat vigilias matutinas stans in oratione, cumque vidisset hominem in tenebris nesciens quis esset, sed agnitus est dum vigiles approperant cum lumine. Rursum pater ille, *per Sancti Galli* (inquit) *meritum* (sic enim patres iurabant) *hunc in claustro eius his horis non patimur habitum.*

Tremefactus autem ille ab non ignari hominis verbis (nam eum semper præ oculis habebat & sibi in his quæ ad Deum fuerant ducem & custodem elegerat) patere me, ait, pater reuerende oratorium Sancti Petri ingredi, ibi postquam orauero numquam nisi vt lex loci habet claustrum intrabo. te vero iuuante & fratribus cras Abbatem precari est animo vt Monachico habitu mihi liceat claustrum egredi & ingredi: deforis autem coram militibus meis & cæteris canonico vt soleo indumento versari. Immo, ait senior, Sanct. GALLVS tibi in cor mittat, vt si semel eo indutaris numquam quo ad vixeris, nisi solito more Monachis tempore exuaris. Panditur animus hominis & petitio Abbati, RVODKERO astipulante. Erant tunc in Republica nostra senatores sancti viri & prudentes, qui consuluntur. Hartmannus consilio magnus, qui letaniam *Humili prece* textum & melodiam fecerat: NOTKERVS Balbulus, qui Sequentias: Ratpertus, qui *Ardua spes mundi*: Tuotilo qui *Hodie cantandus*, & pleraque alia dictauerant. Fuerunt & alii cœnobitæ Sancti Galli viri doctissimi & sanctæ religionis, HARTMANNVS iunior & Waltrammus, aliique quam plures sancti viri, quorum melodiæ ipsi quales fuerint non celant: opera enim illorum multa per ecclesiam præclara extant. qui omnes ab Abbate loqui iussi sunt. regula nostra, ait Hartmannus, non similitudinem Monachi sed Monachum ipsum quærit. Notkerus ait; prætexta hæc, qua superindui desiderat, si togam prætenderet non vtique displiceret. Ratpertus dixit,

Aut hæc in nostros fabricata est machina muros
Aut aliquis latet hic error.—

Tuotilo inquit; fraternam societatem ei plene concessimus, hanc ei quantum in me est mi Abba non denego: si autem lupum ouino vellere quærit induere, per alius quam mei consensum perficiet. Audiens BERNHARDVS Abbas quid suspicarentur in homine; scio, inquit, filii, quid ab illo vereamini: sed existimo melius actum fore nobiscum, si apud nos initiatus Monachum se aliquando nostrum faciat & habitum à Sancto Gallo sumat, ne si arte acciderit quod veremur vt iterum canonico subdamur; noster tamen sit frater & Monachus. Mittitur ad illum Ruodkerus cum aliis quibusdam rem suasurus. In processu temporis DEO dante pollicetur facere quod consulitur, tamen interim propter claustri reuerentiam talis sibi habitus rogat sit licitus. Variis hincinde fratrum tractatibus vix tandem con-

conceditur, designatur ei locus vbi intrans habitum indueret exiens exueret. Aliquando postea veniens ab aula inter cętera de muneribus Regis Arnolfi, quæ S. Gallo se daturum ait, etiam munus valde gloriosum attulit, capsam solide auream, gemmis regaliter inclitam, reliquiis summis refertam in modum capellæ formatam, cui simile quidem nihil vmquam vidimus, cuius superscriptio sic est;

En crucis atque pia cum sanctis capsa Maria.
Hanc Karolus summam delegit habere capellam.

Suadet iterum Ruodketus homini non aurum sed seipsum Gallo suo offerre, & se Monachum eius verum tandem perficere. Factum est vt magni consilii Angelus hortatus est, Regi datori Arnolfo postquam votum aparuit suum capsam illam suspendens collo tunica Monachi & cuculla indutus aram S. Galli Bernhardo Abbate annuente nudipes adiit, peccata deflens, seculo renuntians S. Galli Monachum se profitetur. quem etiam Abbas tanquam de Palatio Monachum delicatius tractauit, ac præ cęteris habuit post modicū tempus consiliis hominis carere non posse republica tota personante, Abbatis sui promisso Rex eundem Salomonem iterum in Aulam assumpsit & priorem hominem statuit, tandem quoque & auxit. Nam Augensem abbatiam ei tradidit; Bernhardo per consilium Hartonis abbatia resignata idem Salomon substituitur & locum S. Galli suscepit tegendum, quem præ omnibus locis postea apud Deum & homines amplificare curauit in thesauris, in ornamentis ex auro & argento gemmisque pretiosis & sanctorum reliquiis & substantia magna. cum vero annum & dimidium loco S. Galli præfuisset, tandem Constantiæ est prælatus & Dei factus pastor & Episcopus. Erat enim homo fortunatus, prudens consilio & eloquens valdeque liberalis. Aiunt eum cum Pręsulatu duodecim abbatias rexisse. sic quoque ipse & Hatto Magontinus Archiepiscopus Monachus & Abbas Fuldensis vterque duodecim abbatiis præfuit, insuper prouisores regni erant post Regem imperium tenuerant. Idem Salomon à Roma Constantiæ attulit martyrem Pelagium, & vt putatur à Perusio Constantium Episcopum & Martyrem, quibus sarcofagus miro artificio auro & gemmis & ebore aliaque plura in honore S. Mariæ nec non & Galli vnici sui cruces, vasa diuersa, vestes varias, omnia per manus Tuotilonis comparauit, sic scribere iubens in aliquibus æuo longiore duraturis;

Tertius hac hagia Salomon dat dona Mariæ:
Tertius hac almo Salomon dat munera Gallo.

Qui plura eius gesta nosse desiderat, librum qui de Casibus monasterii scriptus est legat.

CAPVT XV.

EO tempore Cuonradus tunc Romanorum Rex natale Domini Constantię egit. Ipsa die post mensam cum Episcopus ei processiones vespertinas tridui illius apud S. Gallum laudaret, Rex ait; ô vtinam ibi essemus: & quare illuc anime mi matutini non ibimus? parantur continuo naues, quibus mane conscensis cum Episcopis & cętero comitatu Rex litus nostrum attigit meridianus, & S. Gallo appropians nouis laudibus dictatis in loco gloriose susceptus est, tribusque noctibus cum omni hilaritate loco immoratus quarto die abscessit. Longum est dicere quibus iocunditatibus dies exegerit & noctes admirans senes cum iunioribus qualiter sicut Angeli in choro in omnibus gestis & disciplinis in-

 cederent,

cederent, & maxime in processione infantum quibus poma in medio ecclesiæ pauimento antesterni iubens cum nec vnum paruissimorum moueri nec ad ea adtendere vidisset, obstupuit tantum rigorem religionis. Refectorium vero fratrum hora mensæ cum duobus Episcopis intrans in die Innocentum pluta sibi assurgentibus læta locutus; Nobiscum, ait, velitis nolitis partiri habebitis. Decanum autem, qui mensam Abbatis sui causa cedere parabat, amplexatum retinens assedit, & ei apposita ad se sumens omnes circumspectans & arridens; his, inquit, in nomine Domini interim cum gratiarum actione participemur. misit quantocius ad Salomonem Episcopum & Abbatem ne sibi superueniret, sed vterque pro altero mensas teneret. Proposito dein cum nihil sibi nisi quod fratribus paratum esset iuberet apponi; ô Rex, inquit nostra infortunia quod superuenturum diem non expectabas. cras enim panem & fabas nudas forsitan habebimus, sed hodie non sic. Enimuero, ait ille, & cras nobis Deus misereri poterit. Infantulis deinde per ordinem lectitantibus & analogio descendentibus aureos in ora ad se leuatis misit, quorum vnus pusillior cum clamitans aurum expueret; iste, inquit, si vixerit bonus quandoque Monachus erit. Surgens tandem à mensa hilariter fratribus multa locutus optimæ spei esse monebat, quoniam si adiuueret, tales conuiuas lætificaret, rediensque ad suos Salomoni Abbati nostro & Episcopo gloriatus aiens se numquam lætius conuiuatum. At Rex vesperum & noctem cum egisset, diluculo conuentum petens fratrum omnium votis fauentibus fit frater conscriptus. Ingressus vero basilicam Sancti Galli pretiosis vestiuit altaria palliis. oratorium Beati Othmari intrans seque reum quasi ipse interfuerit afflictioni eius quæ illata quondam ei fuerat, eius aram adiit palliis quoque auro & argento sanctum placuit. Nam parentes eius erant qui eum vexauerant. Facta oratione Rex conuersus ad Salomonem; eo, inquit, pacto vt fratres nostri conscripti pro conuiuio nostro hesterno habundantibus à Karolo statutam hebdomadam Natalis DOMINI huius etiam in memoriam mei debeant conuiuari. & subridens; nam & ego hodie frater conscriptus volo prandere cum fratribus & fabas nostras de meo piperare. Aguntur celeres Regi missæ à fratribus super idipsum altare, præmaturatur prandium, impletur refectorium, vix vnum lector recitauerat periodum *caritas qua non agit perperam*, licenter tunc amouit disciplinam. Numquam tale per se tripudium Galli habuit refectorium. iocunde & humiliter cum fratribus Rex conuiuatus grauiores quosdam fratrum spectat inter strepitum, ridet quorundam vultus contractos propter rerum talium insolentiam, tamen repressit vnusquisque se dissimulans & sustinens propter regiæ Maiestatis præsentiam. Finito conuiuio Rex discedit vespertinus, fratrum suorum lacrimosis laudibus prosecutus, quibus si viuere liceret benefacturum promiserat. Valedicens ergo fratribus abiit & commendans se orationibus eorum venit cum Episcopo Constantiam.

CAPVT

CAPVT XVI.

AGENTE eodem Imperatore Chuonrado, pascha apud Maguntinam ciuitatem S. Galli Monacho scholas inibi regente, & procurante etiam cantoris officium, vt solitum est in medio choro imponens crebro coronatus & infulatus adornatusque prætiosissimis indumentis. Cumq; manum ille ad modulos sequentiæ pingendos rite leuasset, tres Episcopi hominis quondam discipuli Imperatori suo in throno proximi: ibimus, aiunt, Domine Rex, & Magistrum in eo, quod ipse nos docuit, iuuabimus. Illo hoc gratum fore dicente descendentes vestiti pontificalibus sociantur S. Galli Monacho, inclinantes inclinato, opus Dei, quod docuit, reuerenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio gratias referens S. Gallo. Post missas peractas vix ille coactus pedes Imperii, vt moris est, petere auri vncias in eis positas sustulit: ad Imperatricem vero, ridente Imperatore, per vim tractus, & ibi aurum eius sumpsit è pedibus. Mabthilda quoq; soror eius anulum ei in digitum vellet nollet inseruit. Hæc idcirco enarraui, vt honorem doctrinæ & disciplinæ, sicut à Spiritu sancto B. vir Notkerus in secreto cordis sui contemplando didicerat, ad ædificationem audientiũ proponerem. Nam eandem disciplinam Angelicam Deus dedit viro sancto per Spiritum sanctum suum & sociis suis docere ecclesiam in iubilis* sequentiarũ agendam, ideo, vt reor, vt per intuitum Angelicarum disciplinarum oriatur, hominibus mentis deuotio, & dilatato corde mens seipsam transcendat & spiritalior fiat. Heliseus Propheta, sicut liber Regum narrat, requisitus de verbo Domini, cum se sensisset Spiritum prophetiæ tunc temporis non habere, fecit sibi psaltem adducere, quo psallente statim spiritum propheticum hausit. Solet namq;, vt plures nouimus, dulcis harmonia cor exhilarare, & ei sua gaudia ad memoriam reuocare, & quo vniuscuiusq; animum suus amor artius afficit, eo profundius audita harmonia exteriori aff[...]um tangit, & interiorem illam spiritalem harmoniam ad memoriam reducit, vt audita melodia audientis animum ad assueta gaudia suffulciat atq; leuet. Psallendo itaq; seu laudando viam Domini paramus, qua ad nos miris quibusdam mysteriorum suorum reuelationibus venire desiderat, quando ex magno cordis tripudio in diuina præconia iubilamus, & in gratiarum actionem assurgentes ex intimis visceribus medullitus in Dei laudes sincero mentis amore cum magno cordis clamore roboramus. In tali igitur psalmodia spiritaliq; harmonia anima contemplatiua spiritalibus theoriis assueta incipit tripudiare, & præ gaudii nimietate suo quodam modo gestire, ac spiritales quosdam, & sui generis saltus dare, & se à terra terrenisq; omnibus suspendere, & ad cœlestium contemplationem tota mentis alienatione transcendere. Tali etenim doctrina repleuerat Spiritus sanctus vas sibi electum B. Notkerum. Sequentias, quas

 idem

*In margine hæc annotantur: Sequẽtia etenim canticum victoriæ designãt, quo iustorum anima in Deo profusa liberationem exultãtque, sicut filii Israhel, pro sua exceptione canticum victoriæ canebant, & quondã Romani iubilum au'em, id est neumæ, quẽ quidã in organis iubilãt, plausum victorum lætantium commendat. Quotiens in oratione verba superant affectum, fit multiloquiũ, in quo peccatũ non deest, nec propterea exaudiuntur homines à Deo, quasi cũ plurimis verbis conentur inflectere: neq; conciliat eũ multiplex sermo orãtis, sed pura sinceraq; orationis intentio. Si autem tristitiæ fuerit oratio, vlulatus dicitur: Si vero gaudii, iubilus. Tunc nec quidem verbis exprimi, nec prorsus valet sileri. Ideoq; vir sanctus, quia defectũ habebat linguæ, nitebatur semper corde orare, insuper sciebat etiam, bonum esse, & sono vocis Deum, ymnis & canticis spiritualibus glorificare. Modicum aiebat prodesse sono vocis canere sine cordis deuota intentione, sed sicut ait Apostolus, Cantãtes in cordibus vestris Deo, hoc est, non solum voce, verum etiam corde psallentes. Vnde & alibi dicit: Psallam spiritu, psallam & mente: orabo spiritu, orabo & mente. Sicut ergo orationibus regimur, & docemur, vt deuoti simus Deo, & stabiles in virtutibus, ita psalmorum studiis delectamur ineffabilia æterna. Psallendi enim vtilitas tristia corda consolatur, gratiores mentes facit, studiosos oblectat, mentes exsuscitat, peccatores ad lamenta inuitat, mundiora reddit hominis interiora & promptiorem ad pietatis opera. Nam quamuis dura sint carnalium corda, statim, vt dulcedo psallentium insonuerit, ad effectum clementiæ animum eorum inflectit. Itaq; dum Christianum non vocis modulatio, sed tantum verba diuina debeant commouere, nescio, quo tamen pacto, quandoq; modulatione canentis maior nascitur compunctio cordis. Multi enim reperiuntur, qui cantus suauitate commoti sunt, crimina plangunt, atq; ex ea parte magis flectuntur ad spiritum contritionis & lacrimarum vbertatem, ac beniuolam emendationem, ex qua non verborum, sed psallentium dul-

idem pater sanctus fecerat, destinauit per baiulum vrbis Romæ Papæ Nicholao & Liutuuardo Vercellensi Episcopo tunc temporis Karoli Magni Imperatoris Archicancellario. qui venerandus Apostolicæ sedis Pontifex ea, quæ vir sanctus, Spiritu sancto annuente, dictauerat, sanctiuit, atq; sanctæ ecclesiæ Christi per mundi clymata in laudem Dei colenda instituit, & non solum ea, quæ B. vir Notkerus dictauerat, verum etiam ea, quæ socii & fratres eius in eodem monasterio S. Galli composuerant, omnia canonizauit, videlicet hymnos, sequentias, tropos, letanias, omnesq; cantilenas rithmice, metrice vel prosaiee, quas fecerant, & disciplinas, quas docuerunt, totum autenticauit, ac diuulgauit in laudem S. Trinitatis & B. Mariæ, omniumque sanctorum S. Matri ecclesiæ.

modo vocũ & discretio insonuerit iocundissima. Oratio in præsenti vita tantum pro remedio peccatorum effunditur: psalmorum autem decantatio perpetuam Dei laudem administrat, sicut scriptum est: Beati, qui habitant in domo, &c.

*In cod. marg. *Græci etiam simili modo Pythagoram Philosophum affirmant inuenisse sonum fabricam aliquando, & audientem malleatorum ictus super incudem dissonuisse voces musicales.*

Capvt XVII.

Fertvr de beato viro, cum quadam die per dormitorium transiret auscultans; erat enim molendinum iuxta vicinum, cuius rota tarde voluebatur propter penuriam aquæ garriens quosdam dabat quodam modo * vocum sonos. quod audiens homo Deo dignus, statim fuit in spiritu, & illud elegans dictamen edidit de possessore suo, nectareum modulamen eructauit, scilicet eodem almo spiritu, ac toti mundo ad salutem propinauit, sequentiā dico, quæ est de sancto Spiritu, *Sanctus Spiritus assit nobis gratia.* Cum ergo eam plene complesset, misit eā pro xenio Magno Imperatori Karolo, qui forte tūc morabatur Aquisgrani. Idem verus Christicola Imperator remisit ei per eūdem baiulum, quod sibi idem spiritus inspirauerat, hymnum *Veni creator.* talibus alis solent pennata animalia se mutuo ferire, id est perfectiviri, & docti spiritali scientia eruditi solent se diuersitate adhortationum exercitare, sicut S. Augustinus B. Iheronimo, & S. Iheronimus B. Augustino per internuntium Paulum Orosium fecerunt. Bene hic ponendum est, quod nostris temporibus euenit colloquium de beato viro apud sedem Romanam.

Capvt XVIII.

Venerabilis Abbas S. Galli Oudalricus piæ memoriæ huius nominis quintus, in legatione Regis Friderici secūdi postea Cæsaris venit Romam ad Innocentium Papam tertium missus. Cumq; de multis esset sermo eorum & plura cōferrent ad inuicem, accidit, missam celebrari ante Apostolicum de sancto Spiritu cum sequentia *Sancti Spiritus assit nobis gratia.* præsente Abbate. Fecerat & ipse idem Papa sequentiam de sancto Spiritu (*videlicet: Veni sancte Spiritus*) peractis missis & orationibus, conuenerunt iterum ad confabulandū, & inter cætera requisiuit Papa Abbatem dicens: *quis fuit Notkerus tuus, an quomodo agis diem anniuersarii eius?* Erant enim Romæ aliqua scripta de eo in libris Sequentiarum, quæ ipse Papa legerat. Respondens Abbas, simplicem Monachum eum fore in domo sua de nobilissimis terræ ortū, valde sciolum & sanctum. Ad quem Papa: agis ne festiuitatem eius? cui ille: non Domine: scimus, quia sanctus est, priuatim tātum agitur de eo, sicut pro alio defuncto. His verbis Papa commotus: O nequissimi, inquit, malo vestro tanti viri tam sanctissimi viri, qui erat plenissimus Spiritu sancto, quod huius festiuitatem non celebratis, infelices eritis.

Capvt XIX.

Nvnc ergo quales tres isti prædicti senatores extiterint, scriptis demonstremus Otio numquam vacabant, & quod semper doctorum est & vtiliū in lenitate Spiritus, & in quiete cordis ambulantes. Rato aut numquam sine opere aut meditatione vel exercitio virtutis prætereibat eis tempus. Vnde assiduas

fiduas ab aliquibus detractiones & dorsiloquia, vt vitiose solet fieri, in conuētibus patiebantur: sed maxime quia minus refellere solebat sanctus, vt vere asseram, Domnus Notker. Tuotilo quidē & Ratpertus acriores talibus minusq; ad contumelias habiles rarius ab eis lædebantur. Notketus autem hominum mitissimus, quid iniuriæ essent, in semet ipso didicit. De quibus pluribus vnū aliquem, vt quantū Sathanas in talibus præsumat, ab vno discas omnes, introducere volumus. Erat hic quidem refectorarius nomine Sindolfus, fictis autē postremo obsequelis, cum alias in nullo esset vtilis, accusans fratres criminibus coniectis, per quæ agnitus est ipse proditor, & proditi perfecti inuenti sunt. Nam cum esset refectorarius, pro cōmodis incommoda sæpius, quib. ausus erat, exhibebat, pręcęteris autem S. viro Notk. quod ille æquanimiter ferens conpatiebatur inferenti, & orabat pro eo, Salomone vero in multis occupato, nec attendere ad singula sufficienti, alimonia interdum cum aut detraheretur vel deprauaretur, clamabant plures pro iniustitia, inter quos aliquando etiam isti tres, quos dicimus, aliqua locuti sunt. At Sindolf. discordiæ semper fomes sciens antiquam & discipulorum odii facem & causam accommodat se auribus Salomonis, quasi pro suo honore rē sibi sit dicturus. Ille vero, etsi nihil nociuius scisset prælatis ab subditis, quam susurros & detractatores audire, quid noui afferret quæsiuit? cui subdit: tres, inquit, illos semper super se verba iacere solitos, hesterno, quæ Deo inportabilia sunt, mentitur locutos. Credidit ille sermoni, quem dixit, & contra se nil mali opinantes rancorem portauit, tandem & ostendit. At illi. cum nihil ab eo reatus sui exsculpere possent, Sindolfi se technis ariolantur fuisse circumuentos. Re tandem coram fratrib. discussa, cum ipsi restantibus nihil se omnino erga Episcopum dixisse, & eum cum cæteris conuincerent falsidicum, vt iudicet, & vindictam super eum faciat, quisq; sibi rogant. q. cum ille dissimulasset, taciti quieuerāt.

Capvt XX.

Erat tribus illis inseparabilibus consuetudo permisso quidem Prioris interuallo laudum nocturno conuenire in scriptorio, collationesque tali horę aptissimas de scripturis facere. At Sindolfus sciens horam & colloquia quadam nocte fenestræ vitreę, cui Toutilo assederat, clandestinus foris ap̄piat, aureq; vitrō affixa, si quid rapere posset, quod deprauatum Episcopo traderet, auscultabat. Senserat illum Tuotilo homo peruicax lacertisq; confisus, latialiterq; quo illum, qui nihil intelligeret, lateret, cōpares alloquitur. Adest ille, inquit, & aurē fenestræ affixit. Sed tu, Notkere, quia timidulus es, cede in ecclesiam: Ratperte autem anime mi, rapto flagello fratrum, quod pendet in pyrali de fons accurre. Ego enim illum, cum appropinquare re sensero, vitreo citissime redaperto captum capillis & ad me pertractū violenter renebo: tu autē cor meum conforrare, & esto robustus, flagelloq; illum totis virib. increpita, & Deū in illo vlciscere. Ille vero, vt semper erat ad disciplinas acutissimus, modeste exiens, rapto flagello, cucurrit celerrime, hominemq; intro tractū capite totis virib. à dorso ingrādinat. Et ecce ille manib. pedibusq; renisus flagellum, quo vapulabat, capiens tenuit: at Ratpertus è vicino virgam propius aspectam rapiens ictus ei validissimos infregit. Cum autem parci sibi maleiam multatus in cassum petisset, apud se submurmurans voce opus esse exclamans vociferauit. Statim fratrum pars voce audita tali tēpore insolita stupens accurrit luminibus, & quidnam esset quæsiuit. Tuotilo vero Diabolum se cepisse creber ingeminans, lumen adhiberi rogat, vt, in cuius illum imagine teneret, certius inspiceret. Capite autem inuiti hac & illac versato ad inspicientes, si Sindolfus esset, quasi nescius interrogat. Omnibus enim vere ipsum esse clamantibus, & vt illum dimitteret rogantibus, relicto eo: me miſe-

miserum, ait, in auricularem & intimum Episcopi manus misisse. Ratpertus quidem accurrentibus in partem cedēs clam se subduxit. Neq; enim ipse, qui passus est, à quo cęderetur, scire poterat. Quęrentibus autem aliquibus, vbinā Domnus Notk. Rarpertusq; abissent: ambo, inquit, ad opus Dei Diabolum sentientes abierunt, meq; eum illo in negotio perambulate in tenebris dimiserunt. Vere, ait, scitote omnes, Angelum Dei ictus ei manu sua incussisse. Demum, discedentibus fratribus, à patrium sectatoribus surgunt, vt fit, multiloquia: alii Dei iudicio, vt auscultatores clandestini publicarētur, factū dicebāt: alii vero tali viro, nisi q Angelum Domini prætendit, simile opus non decuisse. Occultabat ergo se ille confractus corporis pariter & mentis dolore. Interrogabat deniq; Episcop. post aliquot dies, vbi nām tamdiu moraretur suus famidicus? sic enim hominē nominare solitus erat noua semper aliqua sibi clā apportantem, à quo re vt erat veraciter comperta, quoniam tantæ auctoritati pro tam turpiter reo nihil imputare volebat, consolatur accitum sic dicens: quoniam, inquit, illi à pueritia mei semper ęmuli male tibi fecerant, ego, si aduixero, melius tibi facere habebo. Nam operariorum factus est ab ipso Decanus, cōtradicentibus cunctis, ne rem tam præclaram loci in tali homine deiceret. Deinde amplius non destitit aduersari tribus illis de decore sibi illato, & officio collato animatus. Quadam igitur die, quod erat refectorarii, Notkero & Ratperto coquinæ ordinariis mensuram potus, vt officii sui erat, cum in vase suo non dico poneret beato viro, sed maledicta mussitans, eo absente, adhuc quasi proiceret, vas illud casu accidente de mensa lapsum in terram cecidit, operculoq; procul rotante, vas in lacus iacuit, vinumq;, velut si subrectum esset, solide continuit. Quod ille videns huc atq; illuc circuiens iādem morose reuersus, cum leuasset accurrentibus, qui astantes viderant, & si quicquam de vino effusum sit, terram contuentibus nec vsq; ad vnam guttam compererunt exisse: ne miremini, inquit Sindolfus, si Diabolus, à quo nigros libros noctibus ipse & socii eius discunt, fascinatorum suorum calices ne effunderentur continuit. Quod Hartmannus Proabbas post à dicentibus cum audisset, proteruoq; illi cum occurrisset: vide, inquit, bone vir, ne in tales viros iniurias tuas tam patienter ferentes nimium tandem desipias. Cur ad inuidiam in tantum concupiscit spiritus tuus? an nescis, quia susurrones & detractores, qui irritant fratres, ac serunt inter eos discordias, Deo sunt odibiles? cui ille cum sibi solita vsq; ad conuitia respondisset proteruia, Waltrammus tunc Decanus in proximo capitulo regulari eum vindictæ subiecit: sed tamen adhuc eius non quieuit nequam spiritus. Itaq; tandem malum per eum viro sancto, quo dolore intrinsecus cordis tactus est, accidit, epistolas Canonicas Gręcas à Luituuardo Vercellensi Episcopo sibi præstitas multis sudoribus beatus vir exemplauerat, & ecce Sindolfus eundem codicem delicate scriptum casu incurrens furatus est, & singulas quaternionum, sicut hodie videre est, cultro excisas discerpsit & deprauauit, ac postea iterū complicatas occulte in locū, vbi eas fuerat furatus, reposuit, transtulit idem sanctus vir p salterium de Latina in Barbaricam linguam, sicut hodie est in armario.

CAPVT XXI.

RATPERTVS inter ambos, Notkerum videlicet & Tuotilonem, medius incedebat scholarum ab adolescentia Magister, doctor planus & beniuolus, disciplinis asperior, raro præter fratres pedem claustro promouens, duos calceos annum habens, excursus mortem nominans, & ideo sæpe Tuotilonē itinerarium vt se caueret amplexibus monens, in scholis sedulus, plerumque

cursus

cursus & missas negligebat bonas, inquiens, missas audimus, cum eas agi docemus, qui eum labem maximam claustri inpunitatem nominasset, ad capitulum tamen non nisi vocatus venit, cum sibi officium capitulandi & puniendi grauissimum, vt ait, sit traditum. Cum vero & ipse sanctus circa claustrũ S. Galli diu languidus iret, nec tamen docere desineret, X L. discipulis quondam suis Canonicis tunc quidem Præsbyteris loco propter festum aduenientibus animam singulis in manibus commisit, quorum quisq; ei triginta missas obituro promiserat. Sicque ille lætissimus factus Deum vti se diutius morbo coqueret rogans, & panis nitidus effectus inter discipulorum manus in paradysum, vt credimus, transiit, pro quo B. Notkerus & Tuotilo præter cæteros fratres dolentes, qui post eum relicti sunt, multa fecerunt. Scripserat idem homo beatos librum de casibus monasterii incipiẽs à temporibus B. Columbani, vsque ad Salomonem Episcopum & Abbatem nostrum. Dictauerat etiam letanias, quas ecclesia canit per totum orbem in dieb. Rogationum, præter alia plura, quæ fecerat.

CAPVT XXII.

LONGE aliter Tuotilo bonus erat & vtilis, quam socii, homo lacertis & omnibus membris, sicut Fauius athletas, eligere docet. Erat enim valde eloquens, voce clara & dulci, cælaturæ elegans, picturæ artifex, ac mirificus aurifex, musicus, sicut & socii, sed in omnium genere fidium & instrumentorum & fistularum præ omnibus. Nam & filios nobilium in loco ab Abbate destinato fidibus edocuit. Nuntius procul & prope sollers, in structuris & cæteris artibus suis efficax, concinnandi in vtraq; lingua promptulus & potens natura, serio & ioco festiuus adeo, vt Karolus noster aliquando ei maledixerit qui talis naturæ hominum Monachum fecerit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis est, in choro strenuus, in latebris erat lacrimosus, versus & melodias facere præpotens, castus, vt Marcelli discipulus, qui fœminis oculos clausit. Ea autem, quæ dictauerat, singularis ac agnoscibilis melodiæ sũt, quia per psalterium seu per rotham, in qua potentior ipse erat, neumata inuentra dulciora sunt, vt apparet in tropis *Hodie cantandus* & *Omnium virtutum gemmis.* quos quidem tropos Karolo obtulit canendos ad offerendam scilicet *Viri Galilei*, quam ipse Rex fecerat. Hanc etiam Rex offerendam cum dictasset, Tuotiloni misit, versus addere iniunxit. at ille apposuit: *Quoniam Dominus Ihesus Christus cum esset, omnipotens genitor fons & origo*, cum sequentibus *gaudete & cantate*, & alia plura ad inuicem conscripserunt: sed ista proposuimus, vt quia dispar eius melodia sit cæteris, si musicus es noris. Abbatem vero, sub quibus militauerat permissis plerumque & præceptis, multas propter artificia simul & doctrinas peragrauerat terras. picturas & aurificia etiam & anaglyphas carminibus & epigrammatis decorabat singulariter pretiosis tantæq; auctoritatis, vbicumq; maratetur, apparuit, vt nemo illum, qui vidisset, S. Galli Monachum dubitasset. Erat enim in diuinis & humanis æque ad responsa paratissimus, si quid indecens vel inordinatum maxime in Monachis vsquam vidisset, pro loco, tempore & persona, zelator erectus, vt in vno de pluribus dicere habebimus.

CAPVT XXIII.

GNARVS namque homo quoniam erat itinerarius longe lateq; terrarum & vrbium, missus aliquando est pro cõmuni causa Maguntiã, vtique pro pannis laneis emendis, quos Sericales vocant aut tunicas. In ingressu ergo ciuitatis circa S. Albani monasteriũ hospitium petens hominib. suis statim propter

ptet pabula & victualia mercatum missis ipse super sedile se lassus, vt paulisper quiesceret, locauerat. Erant autem dies vindemiæ, quibus fratres ad obedientias dimissi sunt per vineas. & ecce, primo signo ad vesperas pulsato, circator fratres collecturus asino pro religione insidens ostio domus hospitii iam dicti, quasi & ibi aliquem quæsiturus, appropiat: latenter quoque, si commatrina sua domi sit, sciscitando domum inequitat. At illa de camera egressa salutans cōpatrem, hospitē illum dormire putans obtulit viro mustum. quo ille impigre hausto vaseq; reddito mammam fœminę titillat assentiēris. Hospes vero viso facinore exilit, ne vlterius procederent, in facto illum scelestum inclamitans, comis apprehensum in terrā deiecit, flagelloq;, quo ad equum vsus est, adhuc manu habito acriter hominem cęcidit, adiiciens: hoc, inquit, tibi S. Gall. frater S. Albani dedit. Ille quidē, quamuis pro reatu sit tristis & passus, timidus tamē sui venia petita, vti se celatū habere vellet hominē rogat. Hospes illi, ne modo adiicias peccatum peccato, quātum in me est, bene celaberis. Intimatur Abbati fratrem de S. Gallo ante portam hospitarī: qui statim per nuntium vocat eum in claustrum, nomen sciscitati agnoscunt hominem diu fama vulgarum, caritatiueq; tractato ipsi exhibebant ei Marrham, ille autem capacibus porrigebat Mariam: rogaturq; ibi morari, vsq; dum thronum Dei in brathea altaris aurea celaret, cui similem anaglipham raro vsque hodie videre est alteram, in circulo scribens hunc versum:

Ecce polo potior solio terraq; scabello.

Cum autem aliquantum ibi tardasset non celatum opus ex parte relinquens, rediensq; à nostris, quid deforis egerit, rogatus est dicere: fratrem, inquit, ibi indisciplinatum vidi, quem, vt ferirem, flagellum leuans intentaui: quod illi & mihi quidem vt indulgeatur rogo. Sic ille fidei memor veritati parcens non tamen mentitus est.

CAPVT XXIIII.

MISSVS aliquando ad Metensium vrbem celaturus thronum & imaginem B. Mariæ desuper. quod quamuis Monachi non fuerit, propter naturam tamen hominis dicere volo. Cum ergo iter ageret, ibat per siluam latronibus aptam duobus suis comitatus, vno scutato cum lancea, altero sine, & ecce à duob. audacissimis inuasus ambos suos vterq; isti suū equo deiecerat. Interea ille vtroq; in spolio occupato robur quoddā validum circumspectum arripuit, & terrore magno minax super illos venit. At illi videntes hominem forti assimilem spolia omittunt, scuta dorso reiecta contra illum vergunt, lanceasque ille latronum præ securitate procul abiectas suos citissime rapere iussit, & vt se defenderent, acer verbis emonuit. quas cum deiecti celeres raperent, tanti Ducis violentiam minime se perpeti posse videntes hostes, ab eo exarmari diuertunt. Sic isti etiam lancea sua leuata, vt, si illi reuerterentur Domino suo, eam darent, & ita imperterriti siluam pertranseunt. Ergo Tuotilo cum venisset ad vrbem, & operi celaturus astans satageret, ecce duo viri astiterunt iuxta illum S. Mariæ imaginem celanti in habitu peregrini elemosinamque petebant. quibus cum nummos clam tribueret, diuertentes ab eo clerico cuidam à longe astanti aiebant: benedictus vir iste DOMINO, qui nos hodie consolatus est, sed est ne soror eius (inquiunt) Domina illa præclara, quæ ei tam commode radios ad manum dat, & docet, quid faciat? Ille vero miratur, quid dicerent, cum nupertime ab eo digressus nil tale vidisset. Reuertitur ergo cum peregrinis, & quod dixerant, velut ad momentum & in ictu oculi contemplatur. Aiunt autem illi clericus & peregrini: benedictus tu Domino, pater, qui tali Magistra vteris ad

opera.

opera. qui cum ipsos, quid dicerent, nescire assereret, vehementer in illos inuectus, ne cui tale aliquid dicerent, interminatur. Statim peregrini transeuntes disparuerunt, nec amplius ab aliquo sunt visi. In crastinum autem cum gloriam talem de se plures audiret dictitare, occulte subtrahens secessit è medio, neque iam vltra in vrbe illa operari volebat. In brathea autem ipsa aurea cùm reliquisset circuli planitiem vacuam, nescio, cuius arte tales celati sunt apices:

Hoc panthema pià celerauerat ipsa Maria.

. Sed & imago ipsa sedens quasi viua cunctis inspectantibus adhuc hodie est veneranda. Dicebant autem nobis patres, quod ipse vir Dei in reditu iter agendo in quandam villam, vbi ad missas sonatum est, properans Dæmonem ab homine in ecclesiam bachantem inuocatione S. Galli eiecerit. Sunt & alia, quæ de illo audiuimus, multa, de quibus cũ nobis nihil certum constat, tacere quam scribere maluimus. De obitu autem eius, quia nihil constans comperimus, hoc solum astruimus, quod eum ad gaudia æterna transisse confidimus, indubitanter asserimus.

Capvt XXV.

Beati igitur viri Notkeri, quæ reliqua sunt, de eo audenter narrabimus, quoniam illum Spiritus sancti vas electum nequaquam dubitamus. Erat enim corpore, non animo gracilis, voce, non spiritu balbulus, in diuinis erectus, in aduersis patiens, ad omnia mitis, in nostratium acer erat exactor disciplinis, ad repentina & inopinata timidulus erat prçter Dæmones infestantes, quibus quidem se audenter opponere solebat: in orando, legendo, meditando, dictando creberrimus, & vt omnes sanctitatis eius sub conpendio conplectar dotes, sancti Spiritus erat vasculum, quo suo tempore habundantius nullum. Nam vt prælibauimus, dies noctesque semper idem & nouus, quod Rarpertus in scholis hoc ipse in claustro, præter verbera omni caritatis egit censura. Priorum itaque permisso, magis autem & hortatu, iuueniores ad hoc idonei noctes diesque, quando ab orationibus quiescere velut cum in insidiis Dæmonum erant, ipse propter regulæ tenorem sibilis eos, interdum etiam strepitu, absturbarat. Hoc idem cum refutaret, tamen ab Abbatibus per obœdientiam ei iniunctum est. docebat enim eos bonitatem & disciplinam & scientiam, & mandata Dei sollicite credere & seruare, dicens: vitæ mundiciam & puritatem non inueniri in terram suauiter viuentium, sed oportet hominem excolere terram cordis sui, sicut rusticus agrum, vt vberes fructus exinde habeat; qui vero incipiunt & non perseuerant, comparantur perdici, de qua Iheremias ait: *Fouit perdix, quæ non peperit, in dimidio dierum suorum derelinquet ea, & in nouissimo erit insipiens*, non attendentes, quia *extrema gaudii luctus occupat.* permisso Abbatum, sub quibus militabat, secundum voluntatem suam viuebat ad libitum suum, quia videbant verbo Domini firmatum, & vbi Spiritus Domini ibi libertas, & quoniam spiritalis iudicat omnia & ipse à nemine iudicatur. Ardua enim eius continens vita quiddam diuinæ excellentiæ in vultu prætēdebat: Oculus intuens in eum iocundabatur, & auris audiens eum gratulabatur, tamen omnē gratiam, quam se senserat percepisse sub tutela humilitatis studebat occultare dicens cum B. Iob: *Si fuero lotus aquis niuis & fulserint mundissime manus meæ, tamen sordibus intingues me & abhominabuntur me vestimenta mea.* Propter humilitatis igitur custodiam cum esset homo scientissimus, semper assidebat magis psalterio quam cæteris libris. Porro non erat hora neque inconperens dicebatur, si codicem in manibus non habuit, quando quis cum eo aliquid conferebat. Inter omnes contratres suos sic

os sic ambulabat, maiores & minores ita venerabatur, vt nulli se præponens, sed quantum in ipso, esset omnibus amabilis affabilisque. quam autem mellifluus in responsis fuerit & alloquiis, lacrymæ eorum, qui hominem viderant & post ipsum superstant, requirentibus eum liquido manifestabant.

CAPVT XXVI.

POSTQVAM vero Presbyterii gradum vir Domini NOTKERVS multa obædientia coactus humillime conscendisset, tunc demum sic quasi nihil prius virtuose aliquid egisset, ita illas quatuor cardinales virtutes & earum appendices, id est iustitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, tamquam animæ naturales, tanta diligentia obseruauit, discussit atque se in his exercuit, vt cunctis pateret quia fortis CHRISTI miles omnia arma spiritalia contra Diaboli nequitias pugnaturus sibi induisset. Spiritaliter quoque, vt diximus, fortis erat, sicut Propheta ait: *qui appropinquant Deo, accipent de doctrina illius, & qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem & assument sibi pennas sicut Aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt & non deficient, sed volabunt, vt requiescant, sicut columba in foraminibus petræ*, id est CHRISTI, & ideo elongantes se à consortio mundanæ offensionis fugiunt & manent in solitudine æternæ iocunditatis. Quãtum enim TVOTILO robustus fuit in homines, tantum vir sanctus & plus valuit ipse in Dæmones. alias autem corpore attenuatus, vt ieiunans & vigilans, debilis, tenet & macer. Contigit ergo quadam nocte eum vt in ecclesia præueniens in maturitate altariaque circuiens, vt solebat, in oratione flendo eiularet: cumque veniens in cryptam XII. Apostolorum sanctique Columbani vberrime acriores depost aram oculi eius deducerent lacrymas, quasi canem audieat musitantem, interdum etiam mixtim vocem sicut suis grunnientis, cum sentiret, intellexit temptatorem: es ne tu, inquit, iterum ibi? Bene constat virum DEI plures pugnas & conflictus cum eo habuisse, de quibus triumphos victoriæ reportarat. Quam bene, inquit, tibi miser contigit nunc musitanti & grunnienti post gloriosas voces illas, quas in cœlis habuerat. accensoque lumine, quo angulo lateret, quæsiuit. Ille vero sinistro angulo appropianti tanquam canis rabidus vestes lacerat: eia, infit ille, seruitium tuum foris cryptam sat agere habeo. Neque enim pœnæ illæ, quas, vt aiunt, iam pateris sufficiunt, acrius tibi aliquid paraturus sum. Præcipio autem tibi in nomine Domini mei Ihesu CHRISTI & istorum sanctorum, vt me in eodem, quo nunc indutus es, canino corpore expectes. Et ille: faciam, inquit, si volo. At NOTKERVS velocius abiens: confido, ait, in DOMINO, quia velis nolis me expectabis. Festinato autem aram S. GALLI adiens cambocam, quam Magister S. Columbanus per MAGNOALDVM Diaconum miserat cum epistula absolutionis felici discipulo suo Gallo multarum virtutum operatricem cum spera illa S. Crucis notissima rapuit, & in introitu cryptæ dextro spera posita, cum baculo vero à sinistro introiit, & caninum illum aggressus est Diabolum. Cum autem illum baculo sancto cædere cœpisset, voces suas anteriores altius gannitu edidit latratu & grunnitu. Tandem vero cum ad speram sanctissimam Zabulus cædentem fugiens venisset, vltra iam progredi non valens constitit, & tot iam ictus & incussiones ferre non sustinens barbarice clamans, *O vve mir vve* vociferauit. Interea æditui cum basilicam intrasset vocesque horridas audisset, lumen velox in manibus sum-

sumpsit, & ad cryptam accelerauit. At pater sanctus, cum Dæmoni ictum vltimum fecisset, baculum sanctum in locis confregit, & nisi æditüus speram videns leuasset, sicque Diabolum more canis abire permisisset, adhuc eum cædere habuisset. Æditüus vero baculo inspecto attonitus: baculum ne sanctum, Domine mi, in cane fedasti? Illo conticente addidit: quisnam erat ille, inquit, qui *au vve mir vve* vociferauit? putans ergo æditüus, illum pro pietate furem aliquem celare velle, iuit pedes per totam ecclesiam furem comprehendere cupiens: sed cum neque furem inueniret neque canem, graditur secum tractando fluctuans, quia ecclesiam post se introiens clauserat, quidnam esse posset, quod contigerat satis admirans. Virum denique regularem iam semel sibi tacitum amplius alloqui non ausus est præsumere. Secundum autem, quod vir sanctus Domini Notkerus humilis erat & prudens, æditüo foras ire significans in partem eum sumpsit, benedictioneq; prælata, quoniam baculum, inquit, fili mi, confregi, nisi tu iuueris, secreta mea habebunt efferri: sed quia meum non est ambulare in magnis, neque in mirabilibus super me, silentiæ fidei tuæ committo, quod factum est. Sicque ei rem, quamuis inuitus, vt facta est, enucleauit. At ille baculo per fabrum latenter reparato, quod factum fuerat, ad tempus occultauit. In temporis autem processu res, vt erat, in medium venit. Paucos sanctorum legimus Diabolum sic coercitum strinxisse, vt vapulatus plagas cędentis nō potuerit effugere. Vnde canis ille infernalis aliquid tale machinabatur intra se, qualiter viro sancto rependeret confusionem digne sibi illatam.

Capvt XXVII.

Erat eodem in tempore in loco adolescens quidam Monachus admodū literatus Comitis de Kyburc filius, B. viri Notkeri de sorore nepos, nomine Wolo, inquietus & vagus, cui propter auersionem, cum Decanus ipse nec Domnus & S. vir Notkerus, seu cæteri imperare potuissent, crebroque esset verbis & verberibus coercitus, nihilque exinde proficeret, omnesque pro talis ingenii viro dolebant. Nam quadam die aduenerant in monasterium parentes eius pro eo solliciti, per quorum monita cum parumper proficeret, iterum post abitum eorum idem erat. Diabolus autem vna die S. apparuit Notkero diluculo: Malam, tibi, inquit, & fratribus tuis facturus sum noctem. Vt probatius coniici potest, datur intelligi, Dæmoni huic permissum futura præscire. Respondit beatus vir spiritui nequam: mala auis frequenter malam famam prodere solet. Mox itaque ille bonus Notkerus (sic enim à vulgo nominabatur) fratribus, quæ audierat à Sathana, intimauit, vti die illo se cauerent prænotuit. Wolo vero cum hoc & ipse à dicentibus audisset: Senes, inquit, semper vana somniant. Erat autem dies ipse, quo sibi à Decano ne quoquam, vt solebat, claustro progrederetur interdictum esse omnes nouerant. Cum ergo sederet ad scribendum, vltima eius scriptura erat: *incipiebat enim mori.* Igitur illico à loco exiliens cæteris illum inclamantibus, quo nunc, Wolo, quo nunc? in Campanarium S. Galli per gradus ad hoc quidem nobis paratos ascendere incipit, vt oculis, quia gressu non licuit, montes camposque circumspiciens vel sic animo suo vago satisfaceret. Ascendens namque, cum super altare virginum venisset, inpulsu, vt creditur, Diaboli per laquear cecidit, omni corpore concussus collum confregit. Plurimis autem, qui forte viderant vel audierant, accurrentibus, cum viaticum ei properanter afferrent, confessione dicta communicauit. Illi vero cum eum efferre voluissent, & ad domum infirmorum portare: Sinite me, inquit, sanctas virgines prius inclamare. Ipsæ enim sciunt, quamuis alias nefandissimus,

ſimus, mulierem tamen numquam noui. Interea cum alte eiulaſſet, B. Notkero accurrente, manus illi porrexit; tibi, inquit, Domine mi, & ſanctis virginibus, quas ſemper amabas, animam peccatricem commendo, qui ſtatim ſpiritu turbatus gemendo circa eum ſe iactans: ſanctæ, ait, virgines in nobis confiſus, fratris iſtius crimina ſuper me tollo, & ambos nos vobis committo. Et hæc dicens flebat & eiulabat ex intimo cordis affectu. Cumque ille efferretur de oratorio pro foribus eccleſiæ quiete petita Nokerum manu artiſſime ſtringens omnibus preces pro eo effundentibus emiſit ſpiritum. Inter exequias S. Notkerus eum lauit, more ſolito in ferettum collocauit, obſequium ipſe faciens totam eius ſepulturam procurauit, ſemper quoad vixit & quamdiu potuit duo in ſe Monachi officia aſſumpſit atque perſoluenda ſibi lege ſtatuit. Completorium vero ipſo obitus viri die cum finiretur, pattum quidam ſimplicior precem, in qua ſcriptum legitur, *vt ſicut læti duximus diem, ita noctem quoq; tranſigamus læti*, dum recitaſſet, vir Dei mœrens ſurgebat: quid petis, inquit, frater admirabilis, quid petis? ſufficeret hodie malicia ſua & ſuperhabundaret, tu autem & nocti eadem precatis. Septima autem obitus hominis die, cum ſanctus Dei pernoctans in eccleſia manſiſſet, circa tempus laudis nocturnæ patumper ſuper genua pauſans videt quaſi Ratpertum ſuum ſe excitantem & dicentem ſibi; Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Euigilans ergo ait: vnde, anime mi, vnde hoc noſti? Hæc ergo cum ſubiunxiſſet, quaſi modeſto gradu ille exiit. At ipſe putans eum eccleſiam, vt ibi licentius loqueretur, exiſſe, & dum eum extra velum proſequitur, neque ipſum neque greſſus eius vllum ſentire poterat ſonum, cereoque accenſo quæſiuit illum in lecto. quem etiam cum inueniſſet de lecto iam ſurgentem, vt & ipſe, ſicut ſolebat præuenire in matutinis, & anticipare vigilias, vir Dei cereo extincto in eccleſiam rediit. æſtimabat autem ſe viſum vidiſſe, & intelligens ſciebat, quod factum fuerat, quia per Angelum fiebat. Mox igitur hilaris factus gratulabundus *Te Deum laudamus* incipiens præ gaudio flens ſilenter cantauit. Die autem clare dato quærente Ratperto, vt tunc ne ad excitandum ſe nocte veniſſet? Sanctus Dei quod viderat, amabili ſuo aparuit. tandem quoque & cæteros fratres ſpes tanta non latuit. Gauiſi ſunt ergo fratres magno tripudio de ſaluatione fratris, laudantes & glorificantes Deum in omnibus, quæ audierant & viderant, ſicut dixit illis vir beatus.

CAPVT XXVIII.

VT datur perſpici adhuc hodie loci religionem conſiderantibus & intuentibus etiam in pſalmodiis tredecim ſedilia cum pſalteriis aut auro inpictis, aut alias nobilibus picturis ornatis & ſecundum veritatem valde correctis habebat. Prætetea & alias habet illa S. Galli baſilica capellas, in quarum vno angulari foribus proximo B. vir Notkerus pſallere erat ſolitus. Nempe hic locus eſt ille, vbi aſſidue ſanctus Domini humilis ac tremulus videns paupertatem ſuam præſtolabatur pſallens ſpiritu & mente, vt intelligeret in via inmaculata, quando adueniret ad ſe & in meditatione ſua exardeſceret diuinus ille ignis, & eloquium ſuum igniret, quem Dominus miſit in terram, cuius habitatio eſt in Syon & caminus in Iheruſalem, id eſt, in ſpeculatiuis mentibus, quarum deſideria velut ſcintillę tendunt ad alta; & in carne degentes ſupra modum vitæ carnalis ambulantes. O quam ſæpe in eodem loco vir ſanctus lacrimarum imbre infuſus roreque cœleſti irrigatus ita, vt ignea eius oratio quaſi fumus aromatum, & ſicut vapor thuris cum ſuaui thymiamate redolens aſcenderet penetrans cœlos, thurificans altare Dei, vt ipſe pſallere

lere posset: *dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* & cum Abacuc: *& super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem*, ibi agmina Angelorum ineffabili iubilo collaudant Deum maiestatis trinum & vnum. Accidit autem, vt quadam die huic occupationi ita instaret, vt spiritum non relaxaret à continua contemplatione, in tantum, vt ad nonæ sinaxim non veniret, neque eam per se caneret. In illo namque solio cum post completorium clara adhuc die precibus insisteret, videt super se in laqueatis interruptis trabibus Diabolum consedisse, & stilo in tabula scribere. Eruperat enim tabulam de laqueari, in qua scribebat. quem cum, quid scelus scriberet, interrogasset: nonam (inquit) quam tu scelus hodie supersederas, scribo. At ille dicto citius *Deus in adiutorium meum intende* prosecutus & cætera, videt iterum Diabolum manu celerrima, quod scripserat, planasse. Cumque ad preces sinaxis se vir Domini prosterneret, tabulam laquearis disrupti, in qua Diabolus scribebat, super eum deiecit. At vir sanctus videns vt ictum declinaret, citius à loco resiliit. Cachinnans ergo Sathanas: hoc tantum, inquit, vt mihi assurgeres, effeci. Enimvero, ait & NOTKERVS, si tu, vt nuper caninus vel porcinus fueris, iterum tecum habeo operari. Statim cum euanuisset fugiens, fratres aliqui in extremis templi orantes sonum tabulæ vocesque audientes mirati quid esset citi aderant. Videntes igitur eum, vt solebat, prostratum, nolebant illum, eo etiam, quod inconpetens hora erat, impedire: tamen Tuotilo vnus ex ipsis signo dato amice illum euocans foras silenter in aurem: magnas, inquit, inquietudines tu & Dæmones tui fratribus facere soletis. Cui ille: audierant ne, anime mi, fratres omnia? non omnia, inquit, sed mihi velim, quæ hæc turba fuerit, per singula pandas. Itaque cum id vir DOMINI abnueret, & ab eo concitus tabulam, quæ ibi ceciderat, subtraheret, alii qui viderant, in latebris orantes totum, vt factum fuerat, non celabant. Vere locus iste venerabilior cæteris & sanctior angulis vniuersis, in quo tantus contemplator in tantis se cœlestium virtutum gymnasiis exercuit. quam occulte autem & subtiliter hoc egerit, breue indicium subiunctum declarabit.

CAPVT XXIX.

KAROLVS Magnus Imperator in tantum dilexit locum S. Galli, & ita familiaris erat fratribus, vt eum non aliter nominarent nisi *noster Karolus*: plus tamen & ampliori dilectionis priuilegio nepotem suam amabat, quia sanctientia intelligentiaque & spiritalium disciplinarum virtutumque cœlestium religiositas habundantius inuentæ sunt in eo, hoc est, in S. viro NOTKERO. Nam & auxit locum prædiis vehementer, & firmauit eum regalibus testamentis & honoribus. Erat enim ei vir DOMINI in spiritalibus semper consiliarius, & vbicumque eum apprehendere quibat, aut ipsemet accessit ad eum, aut si non, per internuntium de consiliis eum conueniebat. Contigit vero eum aliquando beato viro litteras dirigere per aliquem, forte ab eo exigens de virtutibus & vitiis aliquas quæstiones enodare, & solutiones earum enucleatius exprimere. Cumque nuntius ad locum venisset, & DEI viro Regis litteras exhibuisset, mansit in loco aliquot diebus. Quadam die tædio victus ibi morandi adiit virum sanctum, inuenitq; eum in horto eradicantem, euellentem & eicientem herbas inutiles: radicantem autem, transponentem, plantantem & irrigantem herbas vtiles. Intulit nuntius dicens: Sancte pater, quid mandas Domino meo? ad quem ille: ea quæ me vides facere, hæc dic ei & nihil aliud. Reuersus ergo nunti-

psallentes vocibus suis, vt in cœlum resonaret sonus Spiritus sancti gratia auctus, omni dulcedinis suauitate plenus. Ideoque digne memoria eius in compositione odoris sanctæ ecclesiæ facti opus pigmentarii id est vt non fraudetur virtutum eius meritis & precibus, sed more omnium laudetur nomen Notkeri in eo qui fecit eum & quasi mel indulcetur eius recordatio, & vt musica in conuiuio vini quod germinat virgines, id est vt eius castitatis exemplo arduæque continentis vitæ plures erudiantur. Nunc de transitu eius, quia modica scimus, scita citius explicabimus.

CAPVT XXXI.

ZElo nimio zelatus est Magnus Imperator Otto primus propter disciplinã monasteriorũ sui imperii: maxime autem cœnobium S. Galli, quod præ omnibus diligebat. Venerant aliqui spiritu nequam inflati æmulantes non bene fratribus S. Galli detrahentes* accusabant eos apud Imperatorem. qui valde turbatus & commotus misit sedecim principes visitare locum, octo Episcopos & octo Abbates. Accedentes vero ad locũ nihil tale reperunt, qualis fuit accusatio. Tot ergo magni consilii Angeli cum nil emendabile ibi inuenissent, orationibus fratrum se commendantes reuersi sunt ad Regem dicentes; quoniam si iustus ipse sibi est lex, magis regulares in vestro regno Monachos non habetis. Nam ipsorum aliqui educati ibi erant & nutriti in scientia & disciplina. Quibus adhuc incredulus Cæsar misit alium quendam hypocritam Monachum de Colonia nomine Sandratum, qui crapulosus, bibulus ac lubricus se ipsum confundens furtiue fugiens à loco abscessit. Tunc Abbas militem suum mittit ad Curiam cum litteris sic scriptis; *Moneat Maiestatis vestræ pietatem tam indiscreta varietas molestiarum ac diuersorum hominum inepta molimina, quæ perpessus sum cum fratribus per aliquod tempus.* Audiens ergo Imperator pœnitentia ductus accitoque Reginæ consilio Ekhardo, qui semper in curia erat, Monacho S. Galli; scribe Notkero Abbati tuo, ait, & suis non meam tantum illis sed & illorum mihi quia commoti sunt gratiam. Et si eos contristaui inscius, propter inuictam illorum mei causa patientiam eos si vixero sciens lætificabo, aduentumque nostrum in Maio Deo donante ad eos futurum, & vulnera quibus à peruersis seductus eos læsi sanaturum. Disposuerant enim ire Romam ambo pater & filius. Miles vero Abbatis hilariter dimissus boni nuntii gerulus omnes S. Galli viros lætificans aduentum Regum denuntians eorumque verbis eis edixerat, vt quoniam ipsi iam experti sunt quod bene quidẽ vellent, posthac viuerent quocumque modo mallent. Neque enim iam vltra vllum eis detrahentem audituros aut hypocritam spondet immissuros. Parantur in aduentum illorum multimoda laudum dictatarum melodię; cęterarum rerum copiosa inpendia. Veniunt autem ad locum in vigilia Ascensionis & suscipiuntur honore quo decuit. Otto itaque Magnus à fratre Brunone Coloniæ Archiepiscopo sinistra ductus, dextera baculo fultus: filio autem matrẽ ducente, longe ipse præ aliis quasi Leo præ bestiis. Fratre manu osculata decedente solus in medio stans, fratribus hincinde ad laudes in lateribus ecclesiæ directim statutis, quasi statua constitit, oculisq; grandibus in fratres hinc inde circumuersatis, quam antea nouerat, si adhuc maneat, disciplinam probãs baculum sibi decidere siuit. Cuonone vero Duce Meranio genero eius accurrente baculum ei timorate restituente state illum iubens ait; Ecce ego disciplinam horum, quam & tu forsitan auditu nosti, temptans baculũ mihi decidere siui, neminisq; illorũ caput aut oculos adhuc motos vidi. Dic ergo Adilheidæ meæ & filio versutiam quam feci. Filius namque, qui sæpe facete loqui

In Marg. MS. Dicunt hoc fecisse Abbatem Augiensem nomine Ruthmarum ob inuidiã, sicut in libro Casuum monasterii plenius scriptum habetur.

ſolitus erat, Cuononi referenti; Miramur, ait, cum tam firmiter imperium teneat, quod baculus ei deciderit. enimvero quaſi leo regna, quæ adhuc cœpit, firmiſſime tenuit, neque mihi quamuis filio partem vel vnam dedit. Deinde poſt laudes finitas Otto Rex Magnus neminem, niſi quem Notkerus Abbas velit, ſecum clauſtrum ingredi edixit, ſciens diſciplinæ loci conſtitutum. Poſtea Decano & aliis primoribus ad oſcula vocatis ille dulcis nepos ſuus Notkerus Balbulus vbi eſſet, an adhuc viueueret interrógat. Nam ille iam tunc ætate grandæuus & caligabant oculi eius, & videre non poterat. Loco autem ſuo in ſedili ſedens ſolitarius & tacens monſtratus eſt Regi. Iubet ergo filio vt ipſe ſibi adduceret illum. qui mox iuſſa hilariter complexus oſculatum eum ad patrem manu duxerat benignum. At pater apprehenſum virum ſanctum & ipſe gaudens oſculatus eſt eum, & ſub clamide aſtrictum multum conſolatus eſt illum, dansque ei manum ſecum duxit in clauſtrum. ô me, ait Notkerus, feliciſſimum orbum, qui tantos, quantos nullus vmquam cæcus meruit, hodie habeo ductores. In clauſtro autem reſidens Imperator iuxta ſe locauerat virum beatum. ibi eum etiam Epiſcopi & Abbates laici quique & alii maiores, quibus ſæpe profuit, ſalutabant. cum multa ędificationum verba haberent ad inuicem, benedixit vir ſanctus Imperatorem iuſſitque eum deduci Rex in locum ſuum. Die autem craſtina Otto magnus & filius & Regina habentes colloquium de diſciplina & vtilitate domus cum Abbate & fratribus commendantes ſe orationibus eorum abierunt Romam viam multam valde. Romæ igitur relicto conſecrato filio Otto magnus à Roma rediens in ciuitatem ſuam Magdburgenſem, quam ipſe ædificauerat, ibique defunctus regio more vt decuit honorifice eſt ſepultus.

CAPVT XXXII.

VIr itaque ſanctus ac ſpiritalis nimia ætate ingraueſcente viſu luminis carens in loco ſuo, id eſt in angulo ſedens templi egeſtatem rerum & pauperiem, ſpiritus ſui reputabat habundantiam. Poterat iſte ſanctus dicere ac ſi attenuatus corpore, omni deſiderio aſpirans oculis interioris hominis ſemper ſuſpiciendo in excelſum gemens intra ſe; *O quando ingrediar viam vniuerſæ carnis, aut quomodo introibo in locum t. ad nu. u add. Dei! putas ſi aſcendam ad populum accinctum vt requieſcam & ſim in manſionibus Angelorum. & inter plenitudines ſanctorum detentio mea? ô quam beati qui habitant in domo tua Domine. ambulabunt enim in lumine vultus tui & in lumine tuo videbunt illud ineffabile paternum lumen. replebuntur & inebriabuntur ab vbertate dulcedinis tuæ & torrente voluptatis tuæ potabis eos. ideoque ſitiuit anima mea te fontem vitæ, & de mane conſurgens fuerunt mihi lacrimæ meæ panes die ac nocte.* Siquidem homo Dei, poſtquam gratiam Spiritus ſancti percepit, ab infantia vsque ad hanc ętatem ita viriliter pugnabat contra minitantem carnem, contra ſuperbiam mundi, ac intrepidus contra Dæmonum terrores, vt numquam mūdanæ contagionis aliquid mundum cor ſuum inuolaret ad inquinandum, iuxta illud euangelicum; *Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt.* Contemptum ſui & parſimoniam, vt prædiximus, ſic amabat vt apte ſibi conueniat; *Beati pauperes ſpiritu quia veſtrum eſt regnum cælorum.* Ergo merito fiducialiter ſecurus ſubinfert; *certus ſum enim quia neq; tribulatio vel anguſtia neque mors nec vita neque aliqua creatura poterit me ſeparare à caritate Chriſti,* qui promiſit decertanti per os Iohannis in Apocal. dicens; *Vincenti dabo edere de ligno vitæ & manna abſconditum, indueturque veſtibus albis, & erit columpna in templo meo, & ſedere eum in throno meo faciam, ſicut & ego in throno patris mei ſedi.*

His & talibus incitamentis aliisque quam pluribus adhortationibus exercitabat & ſcobebat in meditatione ſua ſpiritū ſuū à iuuentute vsq; ad ſeniū. tandem cum tęderet animam ſuam vitæ in hoc mundo vano, orauit Deum vt

fecet et fecum fignum in bono dicens; *Quoniam magnus es Domine & faciens mirabilia tu es Deus folus, fuauis & mitis & coprofus in mifericordia, patiens & multa mifericordiæ, ac verax omnibus inuocantibus te. Auribus percipe orationem meam & intende voci depracationis meæ.* Denique mifit Deus mifericotdiam fuam, & eripuit eum de feculo nequam, & in medio frattum fuorum fuftulit eum tamquam ouem de grege Domini & in intellectibus manuum fuarum deduxit eũ. Nam febre vtiq; correptus aliquot dies erat languens. Cumque fentiret diem vocationis fuæ adeffe & crefcente dolote infirmior exifteret, conuocatis fratribus corã eis munitus eft viatico factofanctis myfteriis corporis & fanguinis Chrifti, atque vnctione diuini liquaminis illinitus valedicens omnibus benedixit eis & commendans eos Deo & fanctis pattonis Gallo & Orhmato, feque orationibus eorum commendans multis clarus meritis virtutumque odoribus redimitus in fenecta bona plenus dierum beato fine deficiens fanctum tradidit fpiritum. Non æftimo aliquem dubitare de tam beati viri anima tot pigmẽtis laborum fuorum infignita, totiens flamine fancto ignita, qui Angelorum iubilos docuit ecclefiam Dei, quin in Angelicis carminibus fit euecta ad cælica regna inter pfallentium choros & inter cateruas electorum monachorum fiderea fede confidens coronatus affulgeat, & maieftatem omnipotentis Dei facie ad faciem contempletur. Obiit S. Dei Notkerus vas fignatum VI. Idus Aprilis, & appofitus eft ad patres fuos in capite bafilicæ S. Iohannis Baptiftæ & B. Petri Principis apoftolorum, fepultusque eft in plaga orientali.

CAPVT XXXIII.

YMNO dicto in obfequio viri Dei fuper fepulchrum eius aduoluentes lapidem fignantes monimentum regreffi funt fratres gemebundi & triftes in oratorium lacrimarum imbribus irrorati, dolentes quod viri fancti corporalem præfentiam amplius habere non oportebat. Heu me proh dolor & proh nefas, ô negligentia, ô ignauia, ô torpor, quod tam plurium annorum circuli reuoluti funt, quod tanta ac talis tam elegans tam lucida tam pręelecta ac pręclara margarita latuit in retro, & nõ in ante in diademate reginæ id eft in fronte S. Ecclefiæ locata, vt omnibus luceret, qui in ea funt. Et forfitan aliquis dicet; quare tantæ fanctitatis vir & tam fciolus aliqua non fecit opera doctrinæ fuæ, vnde fancta ecclefia vberius illuminaretur fcientia? aut cur homo eximiæ gratię non plura fecerit miracula? cui ordinate refpondendum eft. Verum eft quia pater fanctus pauca fcripfit præter fequentias & alia modica, cantumq; etiã correxit fecundũ vfum iuxta exemplaria B. Gregorii in fcholis docuit atque inftituit ficut præfati fumus. Sciebat. n. homo Dei ꝙ plures opera plura fecerant, quos doctiores & fanctiores humiliter fibi prætulit, & quia fcientia inflat, fapientia ędificat, caritas illuminat, ideoq; fe nullo implicabat negotio vt largius Deo, & fibi vacaret, & arrogantiam fiue iactantiã liberius declinaret. Erat namq; tantę humilitatis vir ac fibi defpectus, vt folummodo laudem non quærens ab hominib. verũ etiã quantum in ipfo effet nomen fuum vellet ne fciri in terris propter gloriam quam adeptus eft, pro qua multo feruoris defiderio inardefcens fæpius flagrabat. Alio modo de fignis. Sciendũ itaq; eft ꝙ multi funt qui figna faciunt & virtutẽ fignorũ non habent: & funt alii qui virtutem fignorũ habent, figna tamen nõ faciunt, ficut legitur in quadã homelia B. Gregorii. & funt alii plures fanctorũ qui figna valenter & habũde faciũt, quibus tamen maiores funt hi qui figna non faciunt. Fere nulla figna fecerunt Patriarchæ, Prophetæ, exceptis Moyfe Helia Iofue & Helifeo. Aut quę figna fecit fanctiff. ac pręcelfa Dei genitrix Virgo æterna? vel ille cui inter natos mulierum nemo maior? nulla leguntur figna feciffe quamdiu in hac erant vita. Nec ipfe Dominus dinofcitur figna feciffe in his triginta annis. Nulla igitur figna

In Marg. MS. *Nam vt in Apoftolis ſophis plus erat mirabilis virtus operũ quam fignorum: ita nũc etiam in ecclefia plus eſt bene viuere quam figna facere.*

ſigna leguntur agmina Angelica feciſſe, vt dicatur hoc ſignum fecit ille chorus vel ille, aut Cherubin quoque ac Seraphin, nec aliquis Angelus de ordine alicuius agminis in propia perſona, niſi forte Michael vel Raphahel ſoli aliquod fecerunt, ſed tamen eorum in myſterio credimus pene omnia miracula patrari. Sunt etiam nonnulli ſanctorum, quorum feſta ſancta eccleſia valde ſollemniter ſolet celebrare & commemorationem eorum agere, quibus tamen aliqui maiores ſunt, quorum nulla fit mentio. Vnus vero illorum erat iſte S. ac B. Notkerus, quia Chriſto confixus cruci carnem ſuam crucifigebat cum vitiis & concupiſcentiis, propterea idem Dominus Iheſus Chriſtus ſummus Pontifex factus eum baculo, id eſt cruce introiit ſemel in ſancta, vt per ſanguinem ſuum ſanctificaret templum ac dedicaret eccleſiæ tripudianti in cœlis, in quo canonizauit feſta ſanctorum prædictorum celebranda ab Angelicis ſpiritibus B. Notkeri & aliorum ſimilium, ibi videlicet in ſui præſentia, in quo templo ſedens natheora ſede ſplendet fulgida, & cum eo ſanctorum milia. in dextera eius ignea lex. Et quoniam dilexit eos, in æternum conſeruabuntur & delectabuntur in multitudine pacis: & quia in pace factus locus eorum, ideo fulgebunt ſole ſplendidius in terra viuentium, & regnabunt cum eo in æuum & vltra.

CAPVT XXXIIII.

SI quisquam forte inuidiæ vel odii face accenſus arguet nos de peccato, & de iuſticia, ſuo iudicio derogans nobis verbo Domini dicentis de Heliu ad B. Iob; *quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis?* eo quod tantas ac tales auctoritates operi inſeruerim. Quicumque ergo ille eſt, ſcire debet quod rationis eſt, quia myſtica ſanctorum merita, vita & geſta myſticis auctoritatibus ſunt exemplanda. Idcirco magis me reprehendo & ago pœnitentiam, quod minus dixerim quam exegerint merita & geſta hominis iuſti. Si quis autem impoſuerit nobis falſa finxiſſe, Deū conteſtor (credat qui velit) nulla me ſcripſiſſe niſi quæ audiui, vidi & legi: alioquin mallem tacuiſſe. Vnum tamen dico & ideo parcendum eſt mihi, licet ſim illiteratus & indoctus, quoniam non cognoui litteraturam, eo tamen ſpiritu quo vir Domini habundabat donante introiens in potentias Dei de dextera ſedentis in throno & de plenitudine eiusdem ſpiritus accepi quæ ſcripſi. Et cum non ſim rethor, rethoricæ artis tamen regulam imitatus verarum rerum aut veriſimilium adteſtatione cauſam probabilem reddidi, quia auctoritates quas poſui, qui oculo rationis diſcernit & conſiderat, peroptime agnoſcet quam apte textui conueniant & Dei viro congruant.

CAPVT XXXV.

DE miraculis B. viri Notkeri quæ poſt tranſitum ſuum ad tumbam eius meritis ipſius ſuffragantibus contigerunt, longum eſſet enarrare quanta vel qualia. Nam à die depoſitionis ſuæ, quo gleba ſancta latuit & theſaurus pretioſus eſt abſconditus in terra, plura ſigna eius interceſſione patrata ſunt per ducentorum circiter & eo amplius annorum, ante quos pater ſanctus migrauit ad Dominum. Sed ſicut audiuimus ita & vidimus vtriusq; ſexus homines, ſenes cum iunioribus & infantulis, diuerſarum ęgritudinum infortunio laborantes circa ſepulchrum ſancti viri degentes, orationi inſtantes, oblationes ſuper ſepulchrum offerentes, lumina accendentes, gratiam curationum præſtolantes, diuinum auxilium flagitantes, denique mox meritis ſerui ſui miſit Deus verbum ſuum & ſanauit eos, & eripuit eos de interitu eorum. Multi etenim eorum tandem ſoſpitate potiti liberati à malis omnibus priſtinam ſanitatem

tatem adepti cum gaudio remearunt ad sua glorificantes & laudantes Deum & seruum eius S. Notkerum. Qui vero omnia eius miracula vellet scribere, maius volumen fieret quam vita. Etenim plura ab hominibus loci sunt neglecta ac processu temporis obliuioni tradita. Cum ergo signa non sint fidelium sed propter infideles fiant, & aliis odor vitæ in vitam, aliis sint odor mortis in mortem, maxime incredulis & derisoribus, ne arguamur celare gloriam Dei & viri sancti & dicatur nobis hoc Apostolicum; *canes muti non valentes latrare* laudes Domini & virtutes sanctorum eius, & ne silentio redarguti postea vnusquisque nostrum mœrens & dolens cum Propheta dicat; *Va mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum*, quanta audiuimus & cognouimus miracula facta & patres nostri narrauerunt nobis & adhuc aliqui narrabunt in scripto posteris demandamus, quia occultata adhuc sunt à nobis.

EPITAFIVM AD EIVS TVMVLVM.

Ecce decus patriæ NOTKERVS dogma sophiæ
Vt mortalis homo conditur hoc tumulo.
Idibus octonis hic carne solutus Aprilis
Cœlis inuehitur, carmine suscipitur.

S. FRI.

S. FRIDOLINI CONFESSORIS
HISTORIA
ANONYMO SCRIPTORE.

SANCTVS Fridolinus ex Hibernia inferioris Scotiæ oriundus parentum generositate adeo imminebat præclarus, vt quique potentiores eiusdem regni gratularentur in talis cognati affinitate numerari. opum etiam diuitiarumque secularium potentia fere præ cunctis in eodem regno degentibus famosus affluebat. Tam etiam nimiæ largitatis exhibitione se hilarem atque lætum omnibus ostédebat, vt non solum ditiores suis pretiosis muneribus semper arriderent, sed pauper quoque gratulabunda fronte suis cottidie elemosynis applauderet. nam vtrumque quod conueniebat, largus congruenter erogabat: illorum nimiam cupiditatem mitigando, horum inopiam misericorditer sustentando. Demum Spiritus sancti gratia cœlitus afflatus Deo fidelem famulum exhibere, qui sub huiusmodi seculi negotiis constitutus Diabolo per laicale ius inseruiret, aciem mentis de terrenis ad cœlestia suspendit, & aggrediens omna fere suæ patriæ, & multa circumquaque loca, sanctam ecclesiam in his partibus à gentilitatis ritu segregatam officio firmiter stabiliuit Deo. S. Fridolinus cum construeret claustrum sanctimonialium in* Setonis, erãt duo germani fratres, scilicet Vrso & Landolfus, qui nobilitate & diuitiis præpollebant. Ex quibus Vrso vidẽs sancti Fridolini sanctitatem, partem illarum possessionum, quæ sui erant iuris cum consensu fratris sui dicto claustro Setonis donauit. Et demum Vrso diem suum clausit extremum. Post obitum eius alter frater huiusmodi possessiones contra iustitiam sibi vsurpauit. Cum autem S. Fridolinus intelligeret, quod si finem suæ litis habere cuperet, donatorem illatum possessionum in iudicio præsentandum esse, vt sic veritas testis illius donationem legitime factam esse comprobaret, huiusmodi sententiam acceptauit. Veniens in Clatonam & stans supra sepulchrum Vrsonis aperto sepulchro ipsum ex nomine vocans suscitauit, & apprehendens ipsum per manum suam duxit eum statuto die inde ad sex miliaria in villam, quæ dicitur Ranckvvile ad iudicium, vbi Landtgrauium præsidentem & suum aduersarium inuenit. Tunc Vrso suscitatus dixit coram omnibus fratri suo; Frater cur animam meam spoliasti parte possessionis, quæ ad me pertinebat? Respondit: optime frater tibi tuam partem restituam, & meam partem ad idem monasterium in testimonium rei gestæ contradam.

*Setonis Seckingen.

Prædia pro domino dant fratres hæc Fridolino,
Tempore post multo negat alter fratre sepulto.
Suscitat hunc dignus testem ducitque benignus.
Turba timore tremit, Sanctus sua iura redemit.

FINIT.

MEL-

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI

GLOSSÆ

RERVM ET VERBORVM DIFFICILIORVM IN VVALAFRIDVM DE VITA S. GALLI LIB. I. PRAEFAT.

TErram, quam nos Alamanni vel Sueui incolimus, Altimaniam sæpius nominari) De nomine *Alamanniæ* controuertunt Scriptores: & tucre quibus hic ipse locus materiem calumniandi suggereret, quum non sit Walafridi opinio, *Alamanniam ab alto situ* dictam, sed eorum, qui *Altimaniam* scribendum contēderent, quos tacite videtur ipse suggillare. Wettinus lib. 1. pro eo dixit *altam Germaniam: Tunc viam*, inquit, *seu defensionem per altam Germaniam ad Italiam petit.* quo nomine Scribę Germani hodieque insigniunt nuncupantes eam Ober Teutschlandt. Verum de Alamannia, ne plura hic velis exspectare, singularem libellum instituimus, cuius propediem, εἰ Θεὸς θέλοι, te faciemus participem.

Juxta Græcam etymologiam Potamicus] Nimirum ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, id est, fluuio. Ineptè. Nos veram eius originem ad Ekkęhardum Iuniorem tradidimus.

Francos partes Germaniæ vel Galliæ] *Franciæ* nomen cum Rhætis & Germanis communicatum fuisse, eleganter obseruauit Ioach. Vidianus lib. 2. Antiquitatum.

Aliquibus metrorum condimentis infundam] Quod etiam præstitit, extatque liber S. Galli in monasterio.

IN CAPVT I.

C*Olumbani, qui & Columba*) Cui appellationis diuersitati argumenta diximus ad Columbani huius opuscula quæ vide, si tanti.

Parentes B. Galli secundum sæculum nobiles) In vet. quodam cod. hæc legitur S. Galli Genealogia; *Ista ergo sunt nomina venerabilium virorum, quos aliqui venerabiles Scoti nobis legendo camprobauerunt atque firmauerunt. Fuit ergo in Scotia vir venerabilis nomine Vuuchun, Rex, qui filiū generans nomen illi indidit Kethernach. Qui Kethernach regnū patris accipiens multa bonitate fulcitus est. Erat namq; pauperib. in amminiculū, orfanis in adiutorium, viduis in subsidiū. His erga principalibus virtutibus fulgens in regno, procurante sua optima bonitate genuit filium nimia bonitate pollentem, qui Callech nuncupatus fuerat in eorum lingua, & apud Latinos Gallus vocitatus. Qui Callech patris diuitias regnumque refugiens peregrinationem suscipiens in patria Galliarum multas virtutes faciens, ad vltimum in Germaniam veniens nimia sanctitate defunctus est. Si autem alias virtutes eius scire vis, lege gesta eius, & omnia recognosces.* Hæc ibi de Galli genealogia paterna. Cui hæc subiiciuntur DE BRIGIDÆ GENERATIONE; *Fuit namque in ipsa eadem gente Rex nomine Temeri, qui multo tempore obtinens regnum in senectute defunctus est. Cuius filius nomine Tub: hac in succedens in regno accepit uxorem nomine Brocsach; generantes que filiam nomine Brigi-*

dam magna sanctitate degentem, quæ licet parua fuerit, tamen valde erat pretiosa. Ipsa namque & S. Gallus de vna genealogia Regum fuerant. Sequitur Galli genealogia materna; *Fertur, prout à quodam Hybernico ore accepi, quod mater S. Galli Regina fuerit ex Vngaria, & genuit cum viro XXI. filios, & tres filias. Requiescit eius sacrum corpus in oppido Formaltn, in monasterio S. Benedicti sito in quodam monte, habente ad latera montis torrentes duos: vnus vocatur Dun, alius Lin appellatur. Super eodem monte situm est oppidum præfatum in Hybernia.*

IN CAPVT II.

Consilio suo egit cum fratribus] Wettinus lib. I. de Vita S. Galli; *Igitur cum de remotis partibus mundi arbiter orbis lumen nostratibus refulgere disposuisset, prædictus vir terrena dispiciens ac cœlestia quærens cum præfatis fratribus, qui electi quadam Scotica gentis erant, relictis habitis cunctis Christum secutus est, patrisque ac matris seu parentillæ cum possessionibus diuersis inmemor, vt mereretur in æthris præmio centuplici potiri. Æstimatione etenim capta portum Hybernicum linquebant, prosperisque succedentibus auris sinus Britannicos tangebant. Quibus peragratis tandem optata arua Galliæ introierunt, vbi gubernacula regni Sigiberti diuersas gentes tunc domuerunt, statimque confidentes in Christi amore Aulam regiminis eius adierant. Quos benigne suscepit, aptaque omnia cum diligentia illis præparari iussit.* &c.

Heremum, quæ Vosegus dicitur) Idem Wettinus dicto loco; *Quo diffinito ingressi sunt heremum, quem vulgaris opinio nuncupat Vosagum, scrutando seruorum Dei habitationibus aptum locum. Tandem ergo repperierunt antiquitus habitationem dirutam, aquarum calore aduentantium animos delectantem, quam murorum ædificia antiqua circumdabant, incolæque regionis illius Luxouium eum vocabant.*

Non solum de genere Burgundionum, sed etiam Francorum) Idem eodem libro; *Igitur cum per aliquod tempus illic habitassent, aptaque Cœnobialibus præparassent, multi Burgundiorum gentis necnon & Francorum, veniebant ad eos propter desiderium æterni regni, ibique mirum in modum crescebat Regularis vitæ origo, cum fluctiuagum mundum linquebat Nobilium multitudo. Christo laus, creuerat passim opinio eorum in finibus Galliæ vel Germaniæ. Nam & maturitas vitæ eorum Theodorichum Regem non latuit.* &c.

CAPVT III.

Cur Concubinarum pollueretur amplexibus) Caussam etiam hanc affert Wettinus, ne regnum destitueretur legitimo hærede. *Nec non & pro concubinis*, inquit, *quibus indiscrete adherebat, vehementer arguebat: hortando eum potius legitimo coniugio vti, quatenus spes regni incautela eius non distitueretur, sed voluntati populi in posterum seruaretur. Multa ergo ammonitionibus eius agebat: sed instigante inimico humani generis mentem Brunnihilda auia sua, in prostitutionis amissione viri Dei consilium vtile rennuebat. Nam sicut Iezabel regnum Ahab perdidit, ita & hac istum decepit, auertendo eum à legitimo coniugio, ac vitam eius lupanaribus damnando, tantum timore honoris ac dignitatis suæ in Palatio Regali, si legitima coniunx versaretur sub sceptro nobili.* &c.

Misit legatorios suos cum epistola) *Legatorius* pro legato, nuncio. Conradus Fabatiens. Casuum capit. 8. de Vdalrico Abbate Imperatoris Legato ad Pontificem; *Ac si non legatorie sed possessionaliter locum soli teneret Imperialis.*

Ad

Ad Lotharium Regem) Wettino *Clotharium.* Diximus Animaduersionibus nostris ad Tyrolem Scotorum Regem.

Ad Agilolfum Regem Langobardorum) Wettinus de Columbano; *Tunc viam seu* defensionem per altam Germaniam ad Italiam * petit, in qua eodem tempore Egilolfus regnauit.* Theodoro quoque *Egilolfus* dicitur non *Agilolfus*, cap. 5. * Glett. * a Rege Dagoberto sc.

In Capvt IIII.

VEnerunt infra partes Alamanniæ ad fluuium qui Lindimacus vocatur) Wettinus; *In qua inquisitione venerunt ad fluuium Lindimacum, quem sequendo adierunt castellum Turegum vocatum. Inde etenim adierunt villam vulgo vocatam Tuccinia, quæ in capite ipsius laci Tureginensis est sita.* Lege, *Tuccenia*, hodie Tugium, Zug. Nam veteres Alamanni τὸ T. mutare amabant in Z. *Turicinum*, Zürich; *Taberna*, Zabern; *Duraaqua*, Zurzach/ & id genus similia. *Lindimacus*, quê nonnulli *Limagum* dixere, vulgus Limmat. Osvvaldus Myconius epist. ad Vadianum; *Scripsit Petrus Falco Eques Auratus & Consul Friburgensis ad me superioribus diebus: & quod audiuit me commentarium parare in libellum Glareani nostri, monuit me ex nescio quo authore loci cuiusdam, quem, si bene intelligo, Glereanus Toggiam, ipse Tuconiam appellat. Deinde fluminis meminit, cui nomen Ludmaco, an Limagum dicat, mihi incertum. Scribit hæc in vita Diui Galli inueniri: qua quod mihi deest, indagare nequeo. Rogo in hac re tantum temporis suffureris tibi, an queas aliquid de iis locis reperire, mihique perscribas. Vale. Tiguri, III. KAL. Nouemb. Ao. M.D.XVIII.* Et vitioso eodice vsus est Falco, & errat Myconius, qui *Tuconiam* putat eam esse, quam Glareanus *Toggiam* nominat. Cum illa sit ad lacum Tigurinum, hæc ad Alpes Sarunetum, vulgo *Comitatus Toggenburgensis*, die Graffschafft Tockenburg biß ans Sarganser gebirg. Vnde oriundus Huldricus Zuinglius Glareanum imitatus *Toggium* sese scribere quam *Toggenburgensem* maluit.

Nati eorum facile pereant) Wettinus; *Cum ad mediam ætatem peruenient, stupor ac dementia eos adprehendant, ita vt alieno aere oppressi ignominiam suam agnoscant conuersi:* &c. An hęc est Apostolica imprecatio? Certe ea neque Moyses leguntur neque Christus Dei filius vsi.

In Capvt V.

IN hac solitudine locus quidam est) Wettinus; *Quibus peractis didicerunt ab eodem Presbitero ciuitatem quandam esse dirutam, vicinam illis locis, Pergentiam: cuius terra pinguedo marisque vicinitas potuissent fieri serui Dei oportunitas.* Quo in loco pro *Pergentiam* legendum est *Pregentiam*, Pregentz / Auctori nostro *Brigantium.*

In Capvt VI.

ORatorium in honore S. Aureliæ constructum) Belethus De Diuin. offic. cap. 2. *Sed ignorandum non est, quin oratorium pro ipsa ecclesia interdum accipiatur, atq. etiam quiuis locus alius ad orandum constitutus, vocetur oratorium: cuiusmodi in suis Cœnobiis sibi statuerunt Monachi.* Vgutio Gloss. *Oratorium, locus orandi, tantum orationi consecratus.* Videndus Auctor Speculi Clericorum, quod Augustini nomine vulgo circumfertur.

Tantam piscium copiam &c.) Wettinus; *Inter quos electus Dei Gallus squammigero gregi insidias componens fratres sæpe, Christo largiente lætificabat, cum illis apta diligenter prebebat.*

IN CAPVT XI.

INTEREA *descendens vrsus*) Conformis est huic vrsus S. Eutychii Abbatis, pecoris custos & arbiter, apud Gregorium M. in Dialog. Necabit leo ille, qui de manu Anachoretæ palmulas comedisse à Sulpitio Seuero memoratur Dialogo de Patribus Orientis. Sed & lupa ab eodem propemodum religiosa refertur &c. & cum Heremita quodam Ægyptio sæpicule cœnitasse. Similiter leæna, quæ catulos recens editos Anachoretæ pedibus, vt visum eius virtute caperent, apposuit. In Vitis quoque Patrum legitur D. Hieronymum leo accessisse, cuius pedi vulnerato spinam extraxerit. quem in picturis passim videmus in rei gestę memoriam ei affingi. S. Corbiniano quidem vrsus paruit, sed in eo diuertit à nostro, quod hic beneficus, ille homicida; hic precium pro beneficio, ille pœnas pro scelere abstulit, vt tradunt Otho Frisingens. lib. 5. cap. 24. & Aribo Frisingens. in Corbiniani Vita. Dubium quibusdam, vere ne illa, an ęmulatione potius profanæ historiæ prodita sint: quando constat mediæ ætatis scriptores palam affingere suis pluscula solitos fuisse, neque hoc studium turpe sed honestum duxisse, si parum compertis atque etiam excogitatis religionem commendarent ac facerent admirabilem. Ego vero vt neque omnibus miraculis tribuo, ita tam sanctorum virorum fidem forcillare aut insuperhabere præter religionem existimo.

IN CAPVT XII.

DE *quodam monte, qui Himilsberg dicitur*) *Mons Cœlius* nonnumquam à Monachis, interdum *Mons Cœli*, olim Mongelen/ nunc Mentelen dictus. à quo sortita cognomen familia illa S. Galli von Hümmelberg/ olim equestris ordinis, nunc vt pleræque omnes Heluetiorum familiæ nobiles ad plebeios concessit, quę paucillis abhinc annis cristas rursum erigere conantur.

IN CAPVT XV.

GVntzonis *Ducis*) sc. Alamaniæ seu Sueuiæ; auctoris illorum nummorum qui hodieque à Sueuis vocantur Guntzenpfenning/ de quibus in libro De nummis Germanorum vetustis.

Ad Iburningas villam) In dextro litore lacus Potamici, tum Alamanniæ ac Sueuiæ Ducum sedes, nunc libera Imperii Romani vrbs, Vberlingen.

Ad Regem Sigibertum Theodorici filium) Supra dixit *Theodebertum*. Vide Glossas in Ratpertum.

IN CAPVT XVII.

DVcis *missum*) Legatum, nuntium, quem supra cap. 3. vocauit *legatorium*. Dictus & *Missaticus*, Balbus Catholico; *Missaticus, nuntius qui frequenter mittitur*. *Missaticum, nuncium quod permissum mandamus*. Ekkehardus Iunior in Casibus Monastetii cap. 11. de legatis Imperatoris; *Vnus ex vobis non est missus vel Episcopus vel Abbas* &c. Vbi *missus* dicitur, qui hodie *Commissarius*. *Missi Casarei*, qui ab Imperatore legātur; *Regii*, à Rege; *Ducales*, à Duce; & omnes generaliter alicubi *Potestates*, de quibus omnibus videri potest Ansegisus lib. 2. tit. 28.

IN CAPVT XIX.

POst *celeuma celebratum*) Illa verba interposita, *id est carmen nauale*, ex margine intextum irrepserunt, illuc releganda vnde malum pedem attulerunt. Papias Gloss. *Celeumia, clamor nautarum, siue carmen super mortuos, vel supra lacum*. Poeta Grammaticus;

Editus à nautis clamor celeuma vocatur.

In Capvt XXV.

Assvmpto *Johanne Episcopo gradum ascendit, eo videlicet pacto, vt ipse quidem adificationis instrumenta colligeret, Episcopus vero ad vtilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet*] Ἀ'ναγνώσματα μεταφραστικῶν. Nam ſupta S. Gallum Columbani facit interpretem. Et cap. 6. ſcribit; *Columbanus B. Gallo id iniunxit officii, vt populum ab errore idolatria ad cultum Dei exhortatione ſalutari reuocaret, quia ipſe hanc à Domino gratiam meruit, vt non ſolum Latinæ ſed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet.* Cui concinit Wettinus his verbis; *Vir Dei Columbanus iuſſit Gallo ad populum recitare ſermonem, quia ille inter alios eminebat lepore Latinitatis, nec non & idioma illius gentis.*

Qui ergo factum, vt poſt tot annorum interualla demum interprete egeret, qui aliorum initio interpres fuerat? Sic eſt. Scripſit Gallus orationem illam verbis Latinis, commiſitque Iohanni Diaconi, vt Alamannice conuerſam memorieque mandatam electus Epiſcopus recitaret ad populum. Ea nuper eruta, ab Henr. Caniſio I C. in lucem eſt protracta.

In Capvt XXVIII.

Dvosqve *illum inſequi lutros*] *Luter* Walafrido, quæ Plinio *lutra*, Varroni *lytra*, canicula fluuiatilis, quam Alamanni ablata litera *l.* & *u.* mutata in *o.* vocant otter.

In Lib. II. Capit. I.

Venit *Otvvinus partium earundem poteſtate præditus*] Stumpfius id factum exiſtimat Anno Dom. 658. quum Grimoaldus Maiordomus Dagobertum Sigiberti filiolum in Scotiam truſit, quo eius in loco natum ſuum Childebertum Auſtraſiis daret Regem. Quam rem ægre ferens Clodouæus Sigiberti frater aduerſus eum cum exercitu miſit Erchenbaldum ſuæ Maiorem domus, qui Childebertum prælio victum interemit; Grimoaldum captum Pariſios in perpetuos carceres legauit. Secundum quam victoriam ille, quem dixi, Stumpfius autumat Alamanniæ pagos Tygurinum & Turgouium ab Erchanbaldo deuaſtatos, & Sancti Galli Cellam prædæ militum expoſitam. Nec longe diſconueniunt tempora. Nam ſi B. Columbani obitum in A. D. 643. cum Guillimanno noſtro ſagaciſſimi ingenii viro collocemus, inuitis licet & negantibus Sigeberto, Mariano & Herimanno Chronographis, *decimo vero anno* poſt *defunctus eſt B. Gallus*, vt Theodorus eius diſcipulus memoriæ prodidit lib. 1. capit. vltim. & triennio abinde inuaſum monaſterium, vt idem Theodorus ſcribit capit. 7. probe conſtaret numerus, ſi pro *triennio* apud Theodorum legeretur *quinquennio*. Verum circumſtantias dum egomet mecum perpendo, parum ab eius opinione facere comperio. Quia ſi Boſoni ſucceſſit Ernfridus anno, vt Herimannus ſcribit & ipſe confirmat, 736. qui fieri potuit, vt impreſſio illa Boſone Epiſcopo contingeret, cuius inter obitum & vaſtationem illam ipſi LXXVIII. anni effluxere? Etenim vt tamdiu Boſo ſuperuixerit, haut mihi videtur vero conſentaneum. Tum deinde Erchanaldus ille, qui & Erbonaldus, Maior domus Regiæ, quæ tum dignitas ab Rege ſecunda, fuiſſe perhibetur: noſter vero iſte Erchonaldus Otwini Alamanniæ Præſidis vicarius, hoc eſt, vti ego interpretor, Turgouiæ Comes, quomodo verbis diſertis hoc loco ſcribitur. Et illud

nihilo magis possum cōcoquere, quod Etmenricus narrat, Theodorū Campidona pulsum in bello duorum Alamanniæ Ducum Gotefridi & Hueblini ad Cellam S. Galli contendentem offendisse illic S. Othmarum Abbatem iam senem & profectæ ætatis. Nam & Gotefridus longe ante Othmarum Abbatē Alamanniæ præfuit, & Theodorus, vt Walafridus & Ratpertus auctores sunt, cum Columbano & Gallo in Alamanniam peruenit, quod factū Herimannus narrat A. D. 612. Othmarus autem anno demum 720. ad Abbatiam peruenit. quo temporis interuallo anni computantur C X V II vt ponam ad compendiū, quod Herimannus scribit, Othmarum XL. annos Cœnobium rexisse. Vadianus existimat, irruptionem illam in Cellam S. factam fuisse tempore Caroli Martelli, qui Alamannos rebellantes coercuit. Cui repugnat series narrationis à Walafrido instituta. Et profecto in temporum & Regum discriminibus magis turbidi sunt isti scriptores, quam cœnū quando pluit. Nec super hoc Otwino quidquam ab aliis traditum, quam quod narrat Felix Fabri Hist. Sueuor. lib. 1. cap. 19. *In antiquis Sanctorum historiis sæpe legimus de Ducibus quibusdam Sueuia, quorum quidem nomina propria ponuntur, sed non cuius generationis & nobilitatis fuerint, vt in Legenda S. Galli ponitur Otvvinus pessimus fuisse Sueuorum Dux.*

Species, quas inibi reperit) *Species*, pro bonis, fortunis & omnib. quarumq; rerum substantiis. Burckhardus Casuum cap. 1. *Gypsi atque auri speciebus conuenienter auctam auro & coloribus ornauerat.*

Pollinctores infesti cœperunt fodere) *Pollinctor* ait Vgutio, *sepultor mortuorum, quasi pollutorum vnctor, id est cadauerum cremator.* ergo νεκροθάπτης. videndus Fulgentius Placiades ad Chalcidium. Vetus interpres Ezechiel. 39. *Donec sepeliant eum pollinctores.* Hoc loco *Pollinctores* sunt τυμβώρυχοι, λωποδύται νεκρῶν, qui & *Bustifragi*. Papias Gloss. *Bustifragus, qui frangit bustum, id est sepulchrum, vt spoliet mortuum.* Dicuntur & *Vespiliones*, qui & ipsi proprie funerum elatores. Vtrumque vocabulum à nequitia id genus hominum, qui nec à sepulchris effringendis temperant, & vbivbi occasio offertur, more militis illius Plautini harpax faciunt. Lexic. Græco-Lat. Τυμβωρύχος, *sepulchri violator, vispilator.* Brito Synonym.

Vispilio quasi vispolians de iure vocatur.

Balbus Catholico; *Vispilio vel vespilio, raptor, latro, prædo; & componitur à violentia & pilo, quia pilum gerat id est telum, vt sic aliis violentiam ingerat. vel vispilio dicitur quasi vispolians* &c. Ibidem; *Latro dicitur vispilio, qui in siluis latet vt expoliet transeuntes.*

IN CAP. III.

Post multum temporis misit Pipinus Maiordomus) Vtet, Breuis an Cassus. Hunc ait Vadianus; illum autem videtur innuere ipse Walafridus ex ordine narrationis, quem habes capit. 7. 8. & 9. Qui interfecto Bercario Alamannos temporum licentia insolentiores bello attriuisse & suæ subiecisse legitur potestati, circiter An. D. 991. Huius filius Carolus Martellus, qui & ipse Alamannos rebellantes perdomuit, vt supra memorauimus. *Pro quo mortuo filii eius, diuiso inter se regno Francorum, Maioresdomus præfuerunt: Carolomannus annis 6. Pipinus annis 10.* vt scribit Herimannus in Chron. & ipse Walafrid. infra c. 11. Hinc vterq; *Maiordomus*, vterq; *Rex* appellatur, velut ex illis, q̄ in testimoniū citauimꝰ, capitib. paret. Verumtamē & ipsi *Alamānos rursum rebellare conātes compresserūt*, vt idē Herimānus auctor est A. D. 746. & Carlomāno Ducatus Alamāniç sortitò obuenit, quo in monasteriū Cassinū profecto

A. D.

A. D. 747. anno Regni sui sexto, Pipinus regnum solus obtinuit. Et ipso ad plures abeunte A. D. 768. filii eius Carolus cognomento Magnus & Carlomannus regnum inter se partiuntur, Carolus Franciam, Carlomannus Alamanniam, &c. recturus. Qui quarto regni sui anno defunctus, Carolo solo XLVII. annorum regnum reliquit. Hæc confusius & καθ' ὕστερον πρότερον more sollemni Monachorum narrat Walafridus.

In Cap. VII.

Formellam cerei) Wachsförmle / *formaggio di cera*, circulus cereus. Sic 1. Reg. 17. v. 18. *Decem formellas casei*. Septuaginta habent τρυφαλίδας. Gaza apud Aristotelem τρυφαλίδα *formaginem* reddidit, qua voce Franci etiamnum caseum & Itali nominant.

In Cap. VIII.

Birichtilone Domino suo] Comite Hegóuiensi sub Carolomanno Maioredomus & Duce alamannorum. In Charta LXI. vocatur *Pirahtilo*: in Ephemerid. III. Kal. Mart. *Birhtilo*. Eius vxor *Liutniga*, in iisdem Ephemer. VII. Kal. April. Videtur Birichtilo eius familiæ fuisse, ex qua Hildegardis Caroli M. coniunx, & Geroldus Baioariæ Dux. Cæterum Comitatus Hegouiensis latius se longiusque tunc extendebat, quam hodie, quippe qui & quatuor illos adiacentes Lantgrauiatus sub se compræhenderit, Parensem Comitis. Sulcensis, Nellenburgium Archiducum Austriæ, Kletgouium pariter Sulcensis & Tulingium Marescalci à Bappenheim.

In Cap. XI.

Vsque ad Carolum) Murtellum scilicet.

In Cap. XII.

Assumpto retiaculo perrexit ad fluuium) Alibi Monachi nostri Gallum faciunt *hamiotam*, qui & hamis & seta seu (vt Græci vocant) ὁρμιᾷ pisces captauerit. *Hamiota* verbo vsus est Varro, laudente Nonio.

In Cap. XXV.

Et scrofa facta per eandem viam nesciens remeauit) Leg. *strofa*, στροφῇ reflexu, reuersione.

In Cap. XXXV.

Farum, quæ ante altare S. Galli pendebat) φάρον, lampadem, figurate.

IN WALAFRIDVM DE VITA S. OTHMARI

Prolog.

ERGODIOCTEN ἐργοδιώκτην, exactorem operis, monitorem. Exod. cap. 3. ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν. Imperite quisquis fuit, qui cooperatorem hic interpretatus est. Simili conformationis ratione *Dioconitas* Latine inflexerunt. Ammianus Marcellinus & Capitolinus historici.

In Cap. IX.

In flascone paruo seruabatur) Flaschen / ampulla scortea, Isidorus Glos. *Philasca, vas vinarium ex corio*. Balbus Catholico: *Pilasca, vas vinarium corio piloso opertum, & deriuatur à pilus*. Latinis veteribus *vter*, Græcis ἀσκός. Scholiastes Theocriti Pharm. ἀσκὴ κυρίως ὁ λεγόμενος ... Vulgo vocatur S. Othmars Lägelin / aut Krüeglein / quod in prouerbium abiit de rerum affluenti copia atque abundantia.

IN ISONEM DE MIRACVLIS S. OTHMARI
LIB. I. CAP. IIII.

AMBONEM *conſcendere)* ἄμβωνα. Balbus Catholico: *Ambo, pulpitum, vbi ex ambabus partibus ſunt gradus, & idem dicitur Amo, amonis.* Ἀμβὼν in Concilii Laodicenſis can.15. *Cancelli* Ekkehardo iuniori Caſuum c.5. & Durando in Rationali, *Chancel*, Cantzel.

IN CAPVT XI.

Inter aſcellas) Achſel. Papias Gloſſ. *Aſcella, locus ſub brachio dicta, quia ab eis aſcellis brachia cillentur, id eſt mouentur.* Itali retinent, & Franci dicunt *aiſelle*. Hepidannus lib.1.c.25.

IN THEODORVM EREMITATAM DE VITA S. MAGNI
LIB. I. CAP. I.

CAPTVRAM *piſcium à paſtoribus conſertam)* *Captura*, naſſa viſchen. Aliter apud Lucam cap.5. *in captura piſcium quam ceperant*, id eſt, præhenſione.

Vas, quod tiprum vocant) Eadem Ionas Abbas in vita S. Columbani verbis recenſet iiſdem, vt alter ab altero mutuatus videatur. Vterque autem, & Ionas & Theodorus, Columbani fuere diſcipuli. Eſt autem *tiprum* Alamannis brenten / alueus, qui vaſis ſupponitur vinariis, vt guttas, quæ ſtillatim cadunt, excipiat.

Serraculum, quod ducıolum vocant) Ionas, *ſeraculum quod duciculum vocant.* & rectius. id eſt, σίφων, fiſtulam dolio immiſſam ad promendum vinum, Zapff. *Seracenlam* ab obſeruando vaſe; *duciculum* quia dicitur, hoc eſt, extrahitur, cum vinum eſt promendum.

De ſicera) Hieronymus ad Neopotianum; *Sicera eſt genus potus, quod vinum imitabatur, vel ex frumento, vel pomis, vel ex palmulis, vel ex frugibus decoctum. Ex frumento*, ait, id eſt Cerere, vnde *cereuiſia* dicta. In Vita S. Machutis: *Tunc puer quid ageret ambigens ad officinam, vbi ſicera fiebat, petens à confectore ſibi ignem præberi.*

IN LIB. II. CAP. IIII.

T*V inimico ſenioris noſtri)* Domini. *Senior*, Italis *ſignor*, Hiſpanis *ſennor*, Francis *ſeigneur*, Salomo Conſtātienſis Epiſcopus & Abbas S. Galli in Lexico: *Veteres Principes, antiqui Principes, ſenes, ſeniores.* Iohan. Garſias Hiſpanus libr. de Expenſ. & meliorat. capit. 12. numer. 28. & ſeq. deducit hanc vocem à Germanis. *Nam vbique*, inquit, *qui Dominus appellatur, is ſignor à Germanis dictus reperitur.* Sed fallitur. *Iuniores* quidem Juncthern dicimus, quaſi Jungherrn: *Seniores* non item Senctherrn. quæ vox ab Romanis ad alias gentes dimanauit. Qua de re alio loco dicetur. tantum exemplis quibuſdam gloſſam noſtram confirmabimus. In Appendice Eutropii: *Quadam die, cum quidam milites præfati Principis irent ad S. Paulum, & reuerterentur, accidit eos occurrere talibus letaniis. Qui inſtinctu antiqui hoſtis in iram verſi ſunt, & pro fidelitate ſui ſenioris vindictam exercuerunt contra illos.* Liutprandus Ticinenſis Vita Hadriani II. P.M. *Sancta Romana Eccleſia, cui per te, Petre, tuus ſenior B. Apoſtolo Principi Petro cum omni gentis ſuæ regno ſe tradidit.* Verba ſunt Legatorum Pontificis Romani ad Petrum Legatum Michahelis Principis Bulgarorum. Theotmarus Iuuauenſis Epiſcopus epiſtol. ad Ioannem P.M. *Quia quando Chriſtianitas illis cœpit vileſcere, & inſuper debitum tributum ſenioribus noſtris Regibus & Principibus eorum*

ſoluere

soluere respuerunt. Ibidem: *Progenitores serenissimi seniores nostri Ludouici, videlicet Imperatores & Reges ex Christianissima Francorum gente prodierunt.* Hincmarus Laudunensis Episcopus libello Purificationis, quem Synodo obtulit: *Ego Hincmarus Ecclesiæ Laudunensis amodo & deinceps Domino seniori meo Carolo Regi sic fidelis & obediens secundum ministerium meum ero, sicut homo suo seniori, & Episcopus per rectum suo Regi esse debet.* In Vita S. Findani capit. 1. circa fin. *Tunc senior eius in proprio monasterio,* &c. In Vita S. Vdalrici Episcopi Augustani à Monacho S. Galli perscripta capit. 28. Obliti sumus nostri senioris, id est Domini Episcopi. In Legib. Caroli M. capit. 5. articul. 3. *Vt nullus comparet caballum, bouem, & iumentum, vel alia, nisi illum hominem cognoscat, qui eum vendidit, aut de quo pago est, vel vbi manet, aut quis est eius senior.* Sic capitur §. 1. De prohib. feud. alienat. & 23. q. 8. cap. 25. sæpe apud Aimoinum, Aldhelmum, Fredegarium in Chronic. & alios. Hinc *senioratus* pro dominio. Beda Præsbyter in Vita S. Dunstani: *Iussit eum ablata dignitate etiam omni honore priuari, & sibi senioratum, vbi vellet, sine se suisq́ conquirere.*

In Capvt X.

Ipsvm *saltum cum marcha*) *Marcham* vocat, quem paulo priùs *pagum* dixerat, scilicet *Keltinstein.* Sic in Chartis legimus, *Zuckuriederomare, Gossonueromare,* &c. pro marca Zuckuriederiana, marca Gossouiana. In quibus nominibus *marca* nihil aliud est quam territorium, districtus, vt nunc appellant: vulgo Alamannorum Gegine. Interdum notat eum locum, quem Germani vocant Marckfleck. quam appellationem retinuit Marck-Bibarach in Franconia.

In Ermenrici Svpplementvm,

Capvt XIIII.

Qvæ *in marchis duorum regnorum consistebant*) *Marchæ*, termini, limites, March. Regino libr. 5. Chronicor. *Carolus Ratisbonam venit, ibique marchas & fines Baioariorum disposuit.* Ruodolphus von Ems in elegantissima paraphrasi veteris Testamenti, quam Bibliandro teste ante annos minimum quingentos conscripsit.

> Des Landmarche Habit an
> Ze dem Gebirge an Caucasas:
> Diu ander sunder Marche was
> Das rote Meer/dar gat sein strich
> Vnd scheidet in der Marcke sich.

Exstat bis ter in veteri Cantilena de Hildebrando, & apud Wolfaramum Eschilbachium Henricumque Ostertingium, auctores Heldenbochi pluries. Alamannis hodie Landweeren. Pro marca etiam *margus* reperitur. Sugerius Abbas in Vita Ludouuici Grossi Regis Francor. capit. 1. *Sicut eiusdem Normanniæ Ducatus se porrigit margus regni allimitans quibuscunq́ poterat modis famosum iuuenem nitebatur impugnare.*

In S. Findani Vitam,

Cap. I. In Fin.

Inde *reuersus quendam Nobilem virum in Alamannia adiuit, cum quo in clericatu quatuor annis permansit, &c. Tunc senior eius in proprio monasterio, quod Rinaugia vocatur, eum monachizari fecit anno* Domi-

Dominicæ incarnationis DCCC.) Quis iste nobilis in Alamannia vir, cui pro clerico Findanus? Ego puto Wolfehardum Comitem Kyburgensem fuisse, quem Rhinaugiani Monachi fundatorem Cœnobii sui frequentant. Vt ita de origine huius Monasterii nihil porro sit, quod multum laboremus. Exsertim namque ait, Dominum ipsum in suo proprio monasterio, hoc est, in suo territorio abs se constructo Monachum eum constituisse. Eadem opera euanescit Hieronymi Gebwyleri somnium, qui in Epitoma sua scribere non est veritus, Kyburgenses Comites Brisaugia oriundos sedibus suis à Ducibus Zæringanis pulsos in has Heluetiæ oras appulisse, & sub Henrico Imperatore demum castrum illud instaurasse. Indigna Gebwylero fabula: quum certum sit constetque inter Historicos, castrum illud iam sub Carolo M. munitum & à viris nobilibus cultum atque habitum fuisse. Et sit in ipsis istis Historiis, quas nunc primo vulgamus, mentio Wolonis Comitis Kyburgensis B. Notkeri Balbuli ex sorore nepotis, tempore Caroli Crassi & Arnulphi Impp. apud Ekkehardum Iuniorem capit. 3. & Ekkehardum Minimum in Vita Notkeri capit. 27. Sed id aliorsum pertinet, atque alio loco dicetur.

IN HEPIDANNVM DE VITA S. WIBORADE
LIB. I. CAP. V.

TERISTRVM *cum omni vittatoria compositione detrahens*) Vgutio Gloss. *Teristrum quoddam genus mulieribus vestis subtilis & trita, à terendo dictum, vel à tegendo, quia in æstu corpora tegat fœminarum.* Papias Gloss. *Teristra dicta, quod in æstate corpora tegant fœminarum, subtilissima cortina.* Nicolaus Lyranus in illud Genes. capit. 38. *Qua depositis viduitatis vestibus accepit teristrum,* &c. ait: *Teristrum erat velamen, quo vtebantur Palæstina mulieres. Alij dicunt, quod teristrum vestis erat tenuis, sicut sunt vela, quæ delicatæ mulieres portant in capitibus suis.* Apud Salom. Prouerb. 27. ex Septuaginta Vetus Interpres: *Sustulerunt à me theristrum meum custodes murorũ.* Vbi Philo Carpathius Græcus Interpres: *Theristrium, quod & theristrũ & maphorium appellant, muliebre capitis & faciei est velamentum & operculum colore tinctum, quo fœmina, æstate præcipue, vtuntur.* Hieronymus in Esaiam: *θέριστρα nos possumus appellare palliola, quibus obuoluta est Rebecca, & hodie quoque Arabia & Mesopotamia operiuntur fœminæ: ab eo, quod ἐν θέρει, id est, in æstate & eaumate corpora protegant fœminarum.* Videndus Suidas Lexico, Eucherius Lugdunens. Instruction. libr. 2. capit. 10. Isidor. Etymolog. libr. 19. capit. 25.

IN CAPVT XIIII.

CVM *nesciam de tot talentis hemisseclas vel obolos obseruare*) weder Häller noch Pfänning. *Hemiseela*, dimidium secel siue sicel, quod est quarta pars vnciæ apud Græcos & Latinos. *Obolus*, ὀβολός, Alamannis Hollerquasi Hobeller / dictum existimat Gelenius. Sed fallit. Namque Haller nobis, vt & Selauis Halirz / dicitur quasi Halbert / id est, semis, ἡμιόβολον, qui Hepidanno *hemiseela*, vt fortasse minus conueniat, quod Freherus noster existimauit, Haller dici, quia Hallæ primo signarus fuerit, tamquam *Hallensis*. Nec Pfundthaller notat libram Hallensem, at hallerorum, id est hemisedarum. Cui enim ciuitati tribuit Pfundtpfänning? quæ libra Alamannis hodie, præsertim in mulctis, quæ à Magistratu irroganrur, sola in vsu: continetque libra hallerorum decem bernas: libra pantingorum, viginti. Pantingus, quem nos Pfänning/

pura

pura puta vox est Germanica, decimasexta bernæ pars, apud Constantienses & Scaphusianos duodecima, apud Palatinos & Rhenanos decimaquarta, dictus à behanden / quod contracte veteribus Pfanden / velut behanding / quasi tu dicas manualis, ob eius commoditatem & necessarium atque quotidianum vsum. In vet. Glossar. Latino Germ. quod habet noster Freherus. *Nummi percussi*, Silibba durichstagen / das ist Pfantius. Eodem pacto, haut scio eadem ratione, Pfandt veteres Germanorum prudentes dici voluerunt quasi behand / sicut *pignus* Latini ICti. dictum pertendunt à pugno, L. 238. §. 1. D. de verbor. significat. Hepidannus pro pantingo dixit *obulum*. etiam Burkhardus Casuum capit. 7. *Neque de vino neque de frumento, neque de aliquibus fructibus ipsis fratribus nostris ad seruitium ad precium vnius oboli deuenire permisit.* Sed de hemisceclis & obolis plura in libro de numis Germanorum vetustis.

IN CAP. XX.

BALNEVM *in tyna paratum*) *Tina*, vas grande ligneum tam lauationibus quam condendis vinis paratum, Alamannis Zeme / Germanis Badstande / Weinstande. Vsurpara vox Varroni apud Nonium. *Tyna* siue *tina* (nam vtroque modo reperiri auctor est Balbus) Hebræis ligna sunt 3. Reg. 10. Vnde sine dubio vas illud apud Latinos suo inuenit nomini originem. Et Alamanni quoque ligneum horrei solum Tenn appellant ab eadem radice eruto vocabulo.

IN CAPVT XXVII.

FRIGORETICO *morbo*) Febri, Kaltwee. Balbus Catholico: *Frigores, febres, quæ faciunt homines frigere.* An legend. *pyretico morbo*? *Pyretus*, febris. Euagrius Ponticus Vita Ioannis Monachi, interprete Ruffino: *Vnus ex fratribus nostris tertiano pyreto, id est febri, grauissime vexabatur.* Vetustissima historia S. Eugeniæ, interprete eodem, ni fallor, Ruffino: *Quæ quartano typo grauissime, & iam per annum & eo amplius vexabatur*, &c. Leg. *quartano pyreto*.

IN LIB. II. CAP IIII.

TRICESIMVM *possidens gradum*) habens annum. Illico: *In gradu sexagesimo à morte inuenta est*, id est in anno.

IN CAP. VII.

SCHOLARI *sudabat Pierio*) studebat. Balbus Catholico: *Pierius, Musaticus.* Matthæus Vindonicensis in Thobia:

Pierius tædet inseruisse stilum

Pierium, Musarum palæstra, schola, vbi Musis opera datur, dictum qua forma *Lycæum, Gymnasium*, &c.

IN CAP. IX.

PARTEMQVE *ianthinæ pellis*) Leg. *ianthina*, ἰανθίνη. *Ianthina vestis* Plinio libro 21. cap. 6. In Protevangelio Iacobi; τίς νήσει τὸ χρυσὸν ἀμίαντον, τὸν ἰάνθινον, καὶ τὸ κόκκινον, καὶ ... καὶ τὴν ἀληθινὴν πορφύραν. Locum adscripsi, vt alibi à me & suppletus pariter & correctus est.

IN EKKEHARDVM DE VITA S. NOTKERI,

CAP. II.

DE *Karolorum genere & sanguine & Saxonum antiquorum*) In Lectionario

GENEALOGIA KYBVRGENSIVM COMITVM IN ALAMANNIA;

EX CODICE M S. VETERE BIBLIOTHECAE S. Vdalrici, Augustæ Vindelicorum.

Hartmannus I. Comes de Kyburg. — Burchardus I. Sueuiæ Dux, obiit 911. Vxor Regis Burgundiæ filia.

Hupaldus I. natus circa an. 865. obiit 908. — Ditperga nata circa ann. 870.

Diopoldus. Richuuinus. Hildigardis vxor. — Manegoldus. Hupaldus II. — S. Vdalricus, nat. an. 890. ob. 973. — Albertus I. — Luitgarda I. vxor Burchardi III. Sueuiæ Ducis, qui ob. 973.

Omittitur Monialis Buchouiensis ab Hugone Comite vitiata, cuius meminit Ekkehardus pag. 67.

Adelbero Canonicus Augustanus, S. Vdalrico destinatus successor. — Reginbaldus obiit 955. — Hupaldus. — Manegoldus. — Kunigunda Monialis.

Hupaldus III. — Irmenrrudis Abbatissa Vuerdeæ. — Manegoldus II. Gurra vxor.

Albertus I I. Hartmannus. — Manegoldus III. Merildis de Schuuabek vxor. — Gunderada Abbatissa Vuerdeæ.

Hupaldus IIII.

Hartmannus III. ann. 1078. Adelheidis vxor. — Benedicta Comitis de Vuitelspach vxor. — Manegoldus IIII. Vuurza vxor.

Hartmannus IIII. Monachus ante obitum obiit 1141. — Vdalricus II. Episcopus Constantiensis, obiit circa an. 1139. — Manegoldus V.

Albertus III. Monachus ante obitum.

Albertus IIII.

Hartmannus V.

Albertus V. obiit circa annum 1229.

Hartmannus VI.

Vdalricus III. Albertus VI.

Hartmannus VII.

Ludouicus, obiit circa an. 1263. — Hartmannus VIII. Episcopus Augustanus. obiit an. 1286. — Albertus VII. — * Vxor Comitis de Zolleren. — * Vxor Comitis de Helfenstein. — * Vxor Baronis de Hellenstein.

F I N I S.

INDEX
SCRIPTORVM VETERVM.

Euse-

F I N I S.

INDEX

INDEX

SCRIPTORVM RECENTIVM.

FINIS.

INDEX
RERVM ET VERBORVM.

Ana-

B.

C.

Con-

D.

Distur-

Fact-

G.

H.

Ia-

Ly-

Sax

Win-

F I N I S.

